

Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Державний університет «Житомирська політехніка»
Centre for Central and Eastern Europe Studies
Nicolaus Copernicus University in Torun, Poland
Бюро економічної безпеки України
Вища школа публічного управління
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Львівський державний університет внутрішніх справ
Національна академія Національної гвардії України
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
Національний університет водного господарства та природокористування
Національний університет цивільного захисту України
Регіональне Представництво Уповноваженого Верховної Ради України
з прав людини в Житомирській області
Рівненський державний гуманітарний університет
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
Університет Короля Данила
Університет митної справи та фінансів
Управління Державної митної служби у Житомирській області
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Збірник тез доповідей

Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю

**«НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ,
ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ»**

12-13 грудня 2024 року

Житомир-2024 р.

УДК 351:355.01(477)

Н 35

Рекомендовано до друку Вченою радою Державного університету

«Житомирська політехніка»

Протокол № 15 від 27.12.2024 р.

Редакційна колегія: Д.О. Грицишен, Л.В. Сергієнко, Т.В. Барановська,
В.В. Ксендзук, І.О. Драган, В.В. Нонік, С.В. Свірко.

Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів XXI століття: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 12-13 грудня 2024 року. – Житомир: Житомирська політехніка, 2024. – 753 с.

ISBN 978-966-683-676-5

В збірнику опубліковано тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів XXI століття» (12-13 грудня 2024 року)

© Державний університет «Житомирська політехніка», 2024

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

ЗМІСТ

**СУЧАСНА ПАРАДИГМА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
АДМІНІСТРУВАННЯ**

Андрійцева Д.С. Концепція Smart city як баланс технологій і суспільних потреб	14
Антонова С.Є., Титечко А.І. Особливості державного контролю та нагляду в сфері безпечності харчових продуктів в рівненській області	18
Антонова С.Є., Токарець Н.С. Оцінка державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів в Україні	21
Бабушкіна О. Роль консультативно-дорадчих органів при органах влади різних рівнів рад з питань внутрішньо переміщених осіб у забезпеченні прав внутрішньо переміщених осіб	25
Бернада О.Ю. Публічне управління формуванням нового середнього класу в Україні на засадах капіталізації суспільних відносин	27
Бідюк М., Шпак Ю.В. Інформаційна безпека: як протидіяти фейковим новинам під час війни	32
Бобак А.І. Цифрові трансформації в управлінні медичними установами: виклики та можливості	35
Боденчук Я.О., Арзянцева Д.А. Дизайн мислення як інструмент розвитку інноваційного підприємництва в умовах післявоєнної відбудови	39
Верхолаз В.Д. Сучасні підходи до питання застосування маркетингу у системі публічного управління	43
Гончар М.А. Добросесність публічних службовців як інструмент запобігання корупції	47
Граник Є. Інституційні зміни публічно-приватного партнерства сучасні виклики для України	50
Гринюк Л.В., Тихончук Л.Х. Особливості регіональної політики національної ради з питань телебачення та радіомовлення під час війни	54
Hololobov S. Institutional mechanisms of dekolonisation of the cultural space of Ukraine as an imperative of state policy in the context of post-war reconstruction	58
Голюк М. Р. Роль публічного управління у відновленні культури	61
Дзюба Г. М. Етимологія та роль ключових показників ефективності в системі управління	65
Доротюк В.В. Форми залучення громадян до процесу покращення публічних послуг	68
Жабський В. І. Податкове регулювання господарської діяльності	72
Загурський В.Ф. Використання PR-інструментів в управлінні спортивною організацією	75
Захарченко В.П. Ринок юридичних послуг України як об'єкт державного регулювання	78

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Зеленін Ю.М. Сценарії розвитку металургії в різних інституціональних умовах її діяльності	81
Зуєв М. Відсутність ефективних механізмів трансферу технологій, як чинник, що ускладнює розвиток інновацій та інноваційних екосистем	84
Карпунець В.Д. Правовий статус закладу вищої освіти: сучасний контекст	87
Клюха О., Потоцька О. Цифровізація як інструмент для покращення взаємодії між молодіжними організаціями та органами влади в Україні	92
Корнєєв Р.В. Адаптація малого та середнього бізнесу до викликів війни: стратегії та перспекиви	95
Косаревиц Н.Б. Виклики в управлінні доходами місцевих бюджетів у контексті реалій війни	98
Кот К.В., Кравченко Н.Б. Інформаційна складова як ключовий аспект гібридної війни	102
Крошко А.О. Іноземна мова у професійній діяльності публічних службовців у повоєнний період	104
Кусік Н.Б. Сучасний стан розвитку шерингової економіки в Україні та світі	108
Кучеренко К.В. Стратегічне планування як інноваційний механізм регіонального управління в умовах децентралізації	112
Кучерявий Р.Р. Адміністративна відповідальність за порушення правил дорожнього руху	116
Кушнірюк В.М. Лідерський потенціал керівників місцевих органів влади в умовах воєнного стану в Україні	119
Лалуєва Н.М., Гавриш А.В. Роль лідерства у воєнний період	123
Лобанов А. Україна після війни – країна майбутнього	127
Лукашук О.М. Антикорупційна політика через призму теорії принципал – агента та теорії колективної дії	138
Матюха В.А. Інтеграція міжнародного досвіду у відбудові державного управління після збройних конфліктів	142
Меленчук І.І. Характеристика сутності публічної служби: засади і зміни в розумінні	145
Мисюк Д.Ю., Шпак Ю.В. Збереження прав та свобод з урахуванням особливого військово-правового режиму в Україні	147
Молибога Р.М. Сучасні аспекти управління ефективністю транспортно-логістичної системи	150
Нидзюк Д.Ю. Інновації в наданні адміністративних послуг: впровадження штучного інтелекту	154
Олійник Н.О. Аналіз інноваційних парадигм управління інноваційним розвитком регіонів	157

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Пархоменко-Куцевіл О.І. Теоретичні засади соціального захисту осіб з інвалідністю	161
Піддубний А.С. Економічна безпека територіальних громад: виклики воєнного часу та шляхи до відновлення	165
Плетьонка О.Ю. Роль центрів надання адміністративних послуг у розвитку громади під час воєнного стану	169
Почтарук С.В., Тихончук Л.Х. Особливості розвитку територіальних громад в умовах військового стану	173
Проданик В.М. Євроінтеграційні інструменти ресурсного забезпечення регіонального та місцевого розвитку в Україні: регламенти та пріоритети	178
Риженков В.М. Маркетинг в системі публічного управління як механізм його клієнталістської переорієнтації	182
Свірко С.В., Ксендзук В.В., Однороченко І.В. Стратегічні позиції державної політики в сфері розвитку фізичної культури та спорту і вищої освіти	185
Свірко С.В., Однороченко І.В., Чиж В.В. Розбудова стратегічних позицій державної політики щодо розвитку фізичної культури та спорту в системі вищої освіти	190
Світлик М.Г. Проблеми державного регулювання банківської діяльності внаслідок повномасштабного вторгнення	197
Соловей Р.П. Публічне управління інноваційним розвитком регіону як інструмент підвищення ефективності національної інноваційної системи	200
Соколов В.В. Сучасні тенденції цифровізації освітнього простору	204
Сухарніков В.І. Реформування системи надання адміністративних послуг України в умовах євроінтеграції	206
Тарасенко О.Л. Культурна політика України в контексті європейських пріоритетів	210
Тихончук Л.Х. Досвід державної підтримки ветеранів в Великій Британії	214
Тришновський Є.М. Практичні моделі реалізації соціальної політики в сучасних державах	218
Федоровський В.А. Криптовалюти як новий виклик для системи протидії відмиванню коштів	222
Цегельник М.І. Антикорупційні органи в системі публічного управління: загальна характеристика	224
Чернов С.І., Воротін В.Є. Згуртованість публічного управління в Україні: Європейська стратегія державоттворення	229
Чернецька Т.Ю. Вплив державно-приватного партнерства на інноваційний розвиток	233

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Чорнопольський М.Ю. Інститути громадянського суспільства як допоміжні суб'єкти протидії корупції	235
Шафран А. І. Сутність та характеристика державно-приватного партнерства в умовах сьогодення	238
Шимечко О.С. Інновації в медичному адмініструванні: нові підходи до управління охороною здоров'я	240
Шпак Ю.В. Особливості сучасної парадигми публічного управління та адміністрування	243
Щепанський Е.В., Пилип'юк Б.С. Маркетинг територіальних громад в контексті концепції сталого розвитку	246
Щуришен Я.А., Тупиця О.Л. Інституційні механізми забезпечення стійкого розвитку в умовах євроінтеграції України	250
Ярошович В.І. Особливості ризиків в управлінні проектами публічного сектору: виклики сучасного часу	254
Яценко А.П. Публічно-управлінські аспекти цифровізації процесів моніторингу та контролю у сфері охорони здоров'я в системі місцевого самоврядування	257
Яценко В.С. Правові механізми регулювання лобістської діяльності в Канаді	261
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ТА СТРАТЕГІЧНІ СФЕРИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТ.	
Аріфходжаєва Т.Б. Особливості державного управління галуззю безпеки в умовах соціальної трансформації: зарубіжний досвід	267
Белай С.В. Передумови організації успішного національного спротиву в Україні	271
Богданенко А.І. Соціальна думка українського православ'я у контексті становлення громадянського суспільства в Україні: державно-управлінські аспекти	274
Вавілов Д.М., Мостіпака І.В. Протидія відмиванню коштів: сучасні виклики та рішення	279
Вергун М.А. Розвиток механізмів забезпечення соціо-гуманітарної безпеки в Європейському Союзі	281
Вінниченко О.О. Любіювання як механізм забезпечення інформаційної безпеки в умовах воєнного стану	285
Гавриш А.А. Резистенція корупції в Україні в умовах війни	290
Гагін А.О. Перспективи розвитку партисипативного підходу розвитку міст	296
Гапєєва О.М., Гапєєв С.М. Забезпечення критичної інфраструктури як складова стратегії повоєнного відновлення України	298
Голуб А.Є. Пошкодження та знищення культурних цінностей як виклик для України в умовах воєнного стану	302

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Гонта М. Вплив цифрової трансформації економіки на розвиток підприємства в сучасних умовах	306
Гордійчук О.О., Крученюк А.В. Національна безпека України: виклики та стратегії	310
Гоша К.С., Северенчук І.І. Тіньова економіка та корупція як загрози економічній безпеці України	314
Данько В.В. Аналіз сучасного стану забезпечення громадської безпеки в Україні: контекст участі Національної гвардії України	318
Дуліна О.В. Ризик-орієнтоване управління інфраструктурною безпекою в умовах сучасних викликів	322
Євтух С.В. Соціальна підтримка військовослужбовців та їх сімей в умовах війни	326
Єлагін П.П. Роль креативних індустрій у зміцненні національної єдності та культурної ідентичності України в умовах війни	330
Івашова Л.М., Яценко А.С. Досвід удосконалення системи ризик-орієнтованого митного контролю в країнах ЄС у контексті забезпечення митної безпеки	334
Івашова Л.М., Гучок С.М. Діджиталізація митних процедур у контексті забезпечення митної безпеки: світовий досвід для України	339
Ісаєва С.О. Роль стратегічного планування як механізму забезпечення соціальної безпеки	344
Клименко А.С., Клименко О.С. Місце та роль фахівців по роботі з персоналом у кадровому менеджменті сектору безпеки і оборони	348
Ковальчук А.О. Енергетична безпека як складова національної безпеки в умовах війни	351
Копанчук В.О. Аналіз основних аспектів стратегії національної безпеки федеративної республіки Німеччина	355
Копанчук О.Є. Розвиток громадянського суспільства як стратегічний пріоритет національних інтересів України	359
Кравченко М.В. Працевлаштування людей з інвалідністю як базис їх соціальної безпеки	363
Кудряшов Р.О. Концептуальна інституційна модель взаємодії громадянського суспільства та держави у контексті захисту національних інтересів України	368
Кущер В.А., Бідюк А.О., Лозко Т.А. Тінізація ринку праці як загроза національній безпеці України	372
Лисенко С.О. Вдосконалення напрямків стратегічного планування в управлінні силами безпеки та оборони України, згідно останніх змін в міжнародній обстановці	375
Лопушинський І.П., Ключевський В.І. Внутрішня безпека, як конкурентна перевага України	380

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Лукашук О.М., Іщук Я.Р. Вплив політичної корупції в Україні: механізми запобігання та протидії	384
Лук'яненко В. С. Перспективи підготовки кадрів для державних органів спеціального призначення і військових формувань з правоохоронними функціями у сфері забезпечення державної безпеки України	386
Луцький Р.П. Виклики національній безпеці України в умовах воєнного стану	390
Майстренко А.О. Управління екологічною безпекою на регіональному рівні	397
Мороз В.А. Основні тенденції і перспективи розвитку фармацевтичного ринку України в умовах воєнного стану	402
Морозов І.Є., Король І.Л. Проблема співпраці складових сил і оборони України з міжнародними організаціями у сфері забезпечення державної безпеки	406
Мосора Л. Міграція як соціально-психологічний феномен: тенденції, причини та наслідки	409
Олексунь Н.О., Гоша К.С. Економічна нерівність населення як виклик для сектору безпеки та оборони	413
Олексунь Н.О., Кравець Д.О. Вплив військової агресії на демографічну ситуацію в Україні	419
Опалько В.О. Електронне діловодство: переваги та перспективи впровадження	425
Пляцук В.А., Єдинак В.Ю. Інституційні механізми впливу митної діяльності на забезпечення економічної безпеки держави	427
Попов М. П., Ровинська К. І. Гендерний вимір політико-правових засад національної безпеки: виклики та перспективи в умовах сучасних трансформацій	430
Приходченко Л. Л. Організаційна стійкість публічної влади як складова забезпечення національної безпеки держави	435
Прокопчук М. Л. Напрями співпраці України та ЄС у сфері боротьби з тероризмом	439
Ровний В.В. Осмислення ролі освітньої політики, як інструменту реалізації національної безпеки США	441
Свірко С.В., Данильченко М.О., Савченко Д.В., Стасюк А.В. Національна безпека України: суб'єкти забезпечення та напрями	445
Седляківська К.Г., Грушак А.А. Інклюзивність в збройних силах України: досвід та перспективи	448
Седляківська К.Г., Омелюх В.Л. Інформаційна безпека та протидія гібридним загрозам в умовах російсько-української війни	452
Седляківська К.Г., Попенчук М.С. Допомога держав-партнерів та міжнародних організацій Україні у збройному протистоянні з Росією	456

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Сем'янчук П.М., Фасолько Т.М. Математична основа взаємозв'язку безпеки і страхування у туристично-рекреаційній сфері	460
Сервецька Ю.В. Вплив моральних цінностей і правової свідомості на забезпечення національної безпеки	465
Сервецький І. В. Роль і місце освідомлення в забезпеченні національної безпеки України	469
Слободяник М.В. Інтеграція міжнародного досвіду в удосконалення фінансових механізмів водопостачання в умовах післявоєнної відбудови України	473
Слюсар Є.І. Волонтерський рух в Україні в умовах агресії Росії	477
Сокольніков Т.О. Українська національна ідентичність – запорука національної безпеки: історичний аспект	482
Супрунова І.В., Стеблецький І.М. Боротьба з контрабандою в Україні в контексті посилення економіки оборони та безпеки на шляху євроінтеграції	486
Сухачов М.Р. Тенденції розвитку безпекового середовища України в післявоєнний період	489
Тихоненко О.Л. Роль внутрішнього контролю у формуванні механізмів протидії економічним загрозам у сфері логістичного забезпечення сил безпеки України	492
Холодов С.С. Теоретичні засади забезпечення соціального захисту ветеранів війни в умовах сьогодення	495
Цегельник Н.І. Концептуалізація економічної безпеки територіальних громад: аналіз теоретичних підходів та наукових досліджень	499
Шпирко І.Б. Деякі аспекти забезпечення інформаційної безпеки в країнах НАТО в системі національної безпеки	503
ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ГРОМАДЯН	
Бабушкіна О. Проблеми додержання прав і свобод громадян у правовому режимі воєнного стану	507
Владовська К.П., Ємець М.О. Право на недоторканність житла під час воєнного стану	510
Голуб Р.С. Особливості роботи центрів служби крові під час дії воєнного стану	512
Грабчук О.В. Можливості цифрової криміналістики в умовах війни	516
Древаль Ю. Д. Безпека людини в історичній ретроспективі	520
Іванок К. Права і свободи людини в умовах воєнного стану	524
Ковтун І. Реалізація права на справедливий суд в умовах воєнного стану: виклики та перспективи. Аналіз змін у судовій системі та доступу до правосуддя під час дії особливого правового режиму	527
Когут О. В. Воєнний стан чи стан війни?	530

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Кривець Д.О., Більчук О.О. Непокора, вчинена в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці, особливості кваліфікації об'єктивної сторони кримінального правопорушення	534
Малишак А. Гарантування прав і свобод громадян у правовому режимі воєнного стану: баланс між національною безпекою та демократичними цінностями	539
Павліченко І.М. Правова природа та правове регулювання на мир	546
Попельнюк Ю.П. Перспективи вдосконалення напрямів діяльності сектору безпеки у контексті протидії корисливо-насильницькій злочинності	551
Самуйлик А. Вдосконалення системи захисту громадян від сексуального насильства пов'язаного з конфліктом під час війни	555
Спічак Д.І., Більчук О.О. Нез'явлення військовослужбовця вчасно на службу без поважних причин, тенденції призначення покарання та кваліфікація діяння	557
Сушицька Ю.О., Коршак В.С. Правовий статус потерпілих у процесах міжнародного кримінального суду: етапи розвитку та сучасні виклики	561
МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ЗАГРОЗ	
Абрамова І.В. Вплив євроінтеграційних процесів на забезпечення сталого розвитку сільських територіальних громад в Україні	567
Берділа І.І., Тихоненко І.В. «Індійський» фактор у трикутнику інтересів КНР-Пакистан-США	570
Бобик А.С. Енергетична безпека як елемент міжнародних відносин в умовах геополітичних конфліктів	573
Бойко А.Р. Вплив соціальних мереж на дипломатичну комунікацію	576
Васильєва О.А., Войтюк О.С. Перспективи розвитку дипломатичного протоколу крізь призму сучасних геополітичних викликів	582
Васильєва О.А., Пасічник А.М. Спадщина Вінстона Черчилля в сучасній ядерній дипломатії: уроки для ХХІ ст.	586
Васьківська М.О. Національна безпека та стратегічні сфери її забезпечення в умовах викликів ХХІ ст.	589
Вежновець Т.С. Вплив релігійного фактору на геополітику	591
Вигівська-Герасимчук Т.М. Порівняння процесів демократизації в країнах пострадянського союзу	595
Войтюк О.С. Ключові компетентності дипломатичних представників на тлі сучасних глобальних викликів	599
Гергелюк Т.О. Гібридна війна сутність та еволюція поняття	604
Глух М.І. Інформація як ресурс для забезпечення безпекового розвитку зеленого туризму	608
Гончарук В.П., Войтюк О.С. Манхеттенський проєкт як каталізатор розвитку міжнародного контролю над ядерною зброєю	610

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Грабчук І.Л., Потапенко С.Р. Міжнародне регулювання криптовалют: баланс між інноваціями та протидією відмиванню коштів	614
Гусар А.С., Пасічник А.М. Переговори у вирішенні міжнародних конфліктів	616
Дворніна А.В., Войтюк О.С. Еволюція розуміння дипломатії: від національних інтересів до міжнародного співробітництва	620
Дячук М.В. Іредентистська риторика в Центральній та Східній Європі на початку ХХІ ст.	625
Заглада С.В., Поплавський П.Г. Культурна дипломатія як інструмент міжнародної комунікації та просування національних інтересів у консульській практиці	628
Заглада С.В., Шевчук А.В. В. Черчилль у воєнні роки: лідерство під час найбільшого випробування	632
Загурська-Антонюк В.Ф., Остринська О.В. Вплив культурної дипломатії на геополітику країн	635
Загурська-Антонюк В.Ф., Пеньковська В.Р. Роль соціальних медіа у дипломатії в сучасних геополітичних реаліях	638
Ковальчук М.В. Роль громадянського суспільства у формуванні державної політики	642
Кондратюк М.С. Співробітництво Сінгапуру з країнами-членами АСЕАН у 21 ст.	646
Крапивницька В.О., Загурська-Антонюк В.Ф. Кліматичні зміни та їх вплив на міжнародні відносини й глобальну архітектуру світу	651
Криницька А.В., Пасічник А.М. Архітектор післявоєнного світу: вплив В. Черчилля на ядерну політику та міжнародні відносини	654
Криницька А.В., Шевчук А.В. Світове позиціонування України крізь призму сучасної української дипломатії: виклики, досягнення та перспективи розвитку	659
Ксендзук В.В., Нестеренко І.А. Принципи сот та протекціонізм в умовах невизначеності глобального середовища	662
Ксендзук В.В., Покотило М.Ю. Вплив російсько-української війни на енергетичну безпеку країн ЄС	666
Кудінова Є.В., Войтюк О.С. Дипломатія Черчилля в ядерну епоху: переговори з СРСР і США з питань контролю над озброєнням	669
Литвинчук О.В. Дипломатія воєнного часу	673
Lurka Y., Kliukha O. Environmental security challenges: reshaping international relations via new forms of state competition and cooperation	677
Люльченко Д.В. Модернізація в пострадянських країнах	681
Мельниченко В., Юрківський О.Й. Запровадження 5-го етапу спільного транзиту	685

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Пашенко В.І., Пухтаєвич В.І. Виборчий процес як категорія політичного аналізу	687
Полторак Х., Мороз Ю.Ю. Сутність та роль правил Інкотермс у міжнародній торгівлі в умовах сьогодення	690
Попович Н.В. Механізми реалізації іредентистської стратегії	694
Похильченко Є.П. Наслідки пандемії Covid-19 для світової геополітики, дипломатії та економіки	698
Проць Р.Р. Адаптивність в державному регулюванні розвитку альтернативних джерел енергії	702
Рафальський І.О., Кирилюк В.Л. Політично-репутаційні основи та ризики щодо функціонування громадських організацій національних меншин в Україні	704
Рєбчинська С.Д., Юрківський О.Й. Тенденції на ринку міжнародних авіаційних перевезень	708
Рудніченко О.О. Міжнародний фінансовий лізинг як ефективна альтернатива кредитуванню	711
Савчук О.М. Роль посередників у міжнародній торгівлі	713
Свірко С.В., Панченко В.В., Сидоренко О.П. Міжнародна технічна допомога у забезпеченні реалізації процесів релокації та евакуації бізнесу	716
Семеняченко А.І. Міграція як інструмент геополітичного впливу у Європейському Союзі	719
Сергєєв В.С., Тарасюк М.С. Особливості президентських виборів у США	723
Тарасюк О.О. Участь країн Європи у пост воєнному відновленні України	726
Терон К.Ю., Пасічник А.М. Візовий режим України: аналіз законодавства та практики його застосування	728
Токова В.М., Войтюк О.С. Дипломатична діяльність та захист прав українських громадян за кордоном: ефективність і виклики	732
Chugaievskia S., Moroz Y. Analysis of threats to Ukraine`s national security: demographic deformations, loss of human capital and labor crisis as a result of the war	736
Шевчук А.В. Еволюція дипломатичних відносин між Азербайджаном та Францією після карабаської війни: геополітичний вимір	742
Шестопал З.В. Демократизація та трансформації в українському суспільстві	749

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

**СУЧАСНА ПАРАДИГМА
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**

Андрійцева Д.С.,
студентка кафедри регіональної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Рачинський А.П.,
д.держ.упр., проф., професор кафедри регіональної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОНЦЕПЦІЯ SMART CITY ЯК БАЛАНС ТЕХНОЛОГІЙ І СУСПІЛЬНИХ ПОТРЕБ

У сучасному світі міста відіграють ключову роль у розвитку суспільства, концентруючи людські, економічні та інтелектуальні ресурси. Водночас процеси глобальної урбанізації створюють низку викликів: перевантаженість інфраструктури, погіршення екологічного стану, нерівність у доступі до ресурсів, а також необхідність адаптації до змін клімату. 1980-1990-х роках ХХ століття у сфері урбаністики почали формуватися технократичні підходи до вирішення проблем міст шляхом розробки моделей автоматизованого управління інфраструктурою, що свідчить про розвиток *інженерного підходу* до управління міськими системами.

Ці моделі передбачали використання сенсорних мереж, що дозволяли в реальному часі збирати дані про стан міських систем (транспорт, водопостачання, енергетика) і реагувати на зміни. Прикладом таких технологій стали автоматизовані транспортні системи - світлофори та датчики трафіку для зменшення заторів; інтегровані енергомережі для регулювання споживання електроенергії; датчики екологічного моніторингу тощо. Це дозволило підвищити ефективність роботи інфраструктури, зниження витрат та забезпечення безпеки в міському середовищі. На початку ХХІ століття урбаністи почали звертати увагу на важливість залучення мешканців до процесу управління містом, що говорить про «...соціально-орієнтований підхід з

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

акцентом на створення відкритих і прозорих систем, що забезпечували рівність у доступі до послуг і технологій. Основні ідеї цього підходу передбачають розвиток цифрових платформ, що дозволяють громадянам брати участь у прийнятті рішень, зокрема через онлайн-голосування чи обговорення; створення програм інклюзивного характеру та рівного доступу до цифрових технологій; ініціативи, спрямовані на взаємодію громадян із місцевою владою через мобільні додатки та онлайн-платформи» [1].

Розвиток інженерного та соціального підходів став основою для формування концепції «розумного міста» (Smart City) (табл 1). Ця концепція інтегрувала досягнення інформаційно-комунікаційних технологій з принципами сталого розвитку і спрямовувалася на комплексне управління містами з акцентом на ефективність, інноваційність та участь громадян, трансформуючи підходи до взаємодії влади, бізнесу та суспільства.

Таблиця 1

Характеристики інженерного та соціально-орієнтованого підходів та формування основ концепції Smart City

Критерій	Інженерний підхід	Соціально-орієнтований підхід
Основна мета	оптимізація роботи міської інфраструктури та підвищення її ефективності	забезпечення активної участі громадян у прийнятті рішень та створення комфортного міського середовища
Технологічний фокус	використання сенсорних мереж, інтернет речей (IoT), автоматизованих систем	створення цифрових платформ для взаємодії громадян із владою
Інструменти	автоматизовані лічильники; системи моніторингу транспорту; датчики екологічного стану	електронне врядування; мобільні додатки; онлайн-обговорення і голосування
Пріоритети	технічна ефективність; зменшення витрат; безперервний контроль	прозорість управління; рівний доступ до технологій; залучення громади
Екологічний аспект	автоматизоване зниження споживання енергії; контроль за викидами	підвищення екологічної свідомості мешканців
Роль громадян	пасивна: користувачі технологій	активна: учасники процесів прийняття рішень
Приклади застосування	автоматизовані світлофори інтегровані енергомережі системи моніторингу повітря і води	цифрові платформи для взаємодії громадян ініціативи «відкритого бюджету»

Джерело: складено автором

Термін «розумне місто» (Smart City) уперше набув популярності у 2000-х роках завдяки діяльності міжнародних корпорацій, таких як IBM і Cisco. Вони розглядали його як маркетинговий інструмент для просування технологічних рішень, зокрема в сфері автоматизації міських процесів. Компанія IBM, наприклад, у рамках своєї ініціативи Smarter Planet запропонувала «концепцію міста, застосування якої здатне оптимізувати роботу міської інфраструктури»[2]. Ідея Smart City формувалася на перетині кількох дисциплін: урбаністики, інформаційно-комунікаційних технологій, екології та сталого розвитку. Завдяки поєднанню цих напрямів вдалося створити концепцію міста, яка використовує передові технології для вирішення комплексних проблем урбанізації. У праці «The Vision of a Smart City» Роберт Холл (Robert E. Hall) запропонував бачення міста, наголосивши на «необхідності створення систем, які поєднують аналіз великих даних, автоматизацію процесів та взаємодію між різними рівнями міської інфраструктури. Холл також підкреслив важливість громадської участі в управлінні містом, що стало одним із центральних аспектів концепції» [3].

У праці «Smart Cities of the Future» Майкл Бетті (Michael Batty) зосередився на аналізі просторових даних, які дозволяють прогнозувати поведінку мешканців міста. Він стверджував, що «розвиток Smart City неможливий без використання аналітики великих даних для моделювання міської динаміки» [4]. Бойд Коен (Boyd Cohen) запропонував модель «Smart Cities Wheel», яка є «інструментом оцінки та планування розвитку розумних міст та складається з шести ключових компонентів, кожен з яких забезпечує гармонійний і сталий розвиток міського середовища: економіка, люди, управління, мобільність, довкілля та спосіб життя» [5]. У роботі «Smart Cities: Big Data, Civic Hackers, and the Quest for a New Utopia» Ентоні Таунсенд (Anthony M. Townsend) дослідив роль інновацій у трансформації міського середовища, зокрема, як «використання великих даних (Big Data) сприяє їхньому ефективному функціонуванню. Автор підкреслив значення громадських ініціатив для вирішення міських проблем та провів межу

між оптимістичним поглядом на можливості технологій та критичним аналізом їхніх обмежень і небезпек. У роботі акцентується на збалансованому використанню цифрових інновацій для створення справедливих і сталих міських просторів» [6].

Отже, концепція Smart City відображає сучасний підхід до управління міськими системами, що поєднує технологічні інновації з принципами сталого розвитку та участі громадян. Її основою стали інженерні досягнення в галузі автоматизації та аналізу великих даних, а також соціально-орієнтовані ідеї прозорості, інклюзії та відкритого управління. На сьогодні концепція Smart City використовується в багатьох містах світу (Сінгапур, Барселона, Токіо) як платформа для ефективного управління міськими ресурсами, поєднання урбаністичних та технологічних рішень, комфорту та інноваційності.

Список використаних джерел:

1. M. Alavibelmana R. Fazekas. The role of smart city concept in sustainable urban planning from policy perspective. URL : <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1481476/FULLTEXT01.pdf> (дата звернення: 02.12.2024).
2. A. Wiig, E. Wyly. Introduction: Thinking through the politics of the smart city. *Urban Geography*. 2016. URL : https://www.researchgate.net/publication/302980707_Introduction_Thinking_through_the_politics_of_the_smart_city (дата звернення: 02.12.2024).
3. Robert E. Hall et al. The Vision of a Smart City. 2000. URL : https://www.researchgate.net/publication/241977644_The_vision_of_a_smart_city
4. Michael Batty et al. Smart cities of the future. *The European Physical Journal Special Topics*. 2012. URL : https://www.researchgate.net/publication/256305153_Smart_cities_of_the_future (дата звернення: 02.12.2024).
5. Boyd Cohen. «The Smart Cities Wheel». URL :

https://www.researchgate.net/figure/The-Smart-city-wheel-by-Boyd-Cohen_fig3_317269039 (дата звернення: 05.12.2024).

6. Anthony M. Townsend. SMART CITIES: Big Data, Civic Hackers, and the Quest for a New Utopia. 2013. URL : https://ssir.org/books/excerpts/entry/smart_cities_big_data_civic_hackers_and_the_quest_for_a_new_utopia (дата звернення: 05.12.2024).

Антонова С.Є.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту та публічного врядування
Національного університету водного господарства та
природного користування, м. Рівне
Титечко А.І.,
здобувач магістерського рівня
за спец. 281 «Публічне управління та адміністрування»
Національного університету водного господарства
та природокористування, м. Рівне

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ТА НАГЛЯДУ В СФЕРІ БЕЗПЕЧНОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ В РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Державний контроль в сфері безпеки харчових продуктів проводиться фахівцями управління безпеки харчових продуктів та ветеринарної медицини в регіоні здійснюється в декількох напрямках і передбачає організацію ветеринарно-санітарного контролю і нагляду за дотриманням вимог Законів України «Про ветеринарну медицину» [2] та «Про основні принципи та вимоги до безпеки та якості харчових продуктів» [3]. Зокрема, впродовж трьох останніх років в цілому було проведено понад 3600 позапланових заходів (рис. 1), складено понад 300 приписів, притягнуто до адміністративної відповідальності 101 фізичних та юридичних осіб на суму майже 850 тис. грн. Варто зазначити, що найменша кількість приписів складається у сфері

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

ветеринарної медицини, щодо кількості притягнутих до адмінвідповідальності, то їх найнижче значення у сфері безпечності харчових продуктів та окремих показників якості, а саме 15 фізичних та юридичних осіб.

Проведена оцінка основних показників дає можливість встановити тенденції їх розвитку, а саме варіювання кількості позапланових заходів та складених приписів, зменшення чисельності притягнутих до адмінвідповідальності осіб та операторів ринку (таблиця 1).

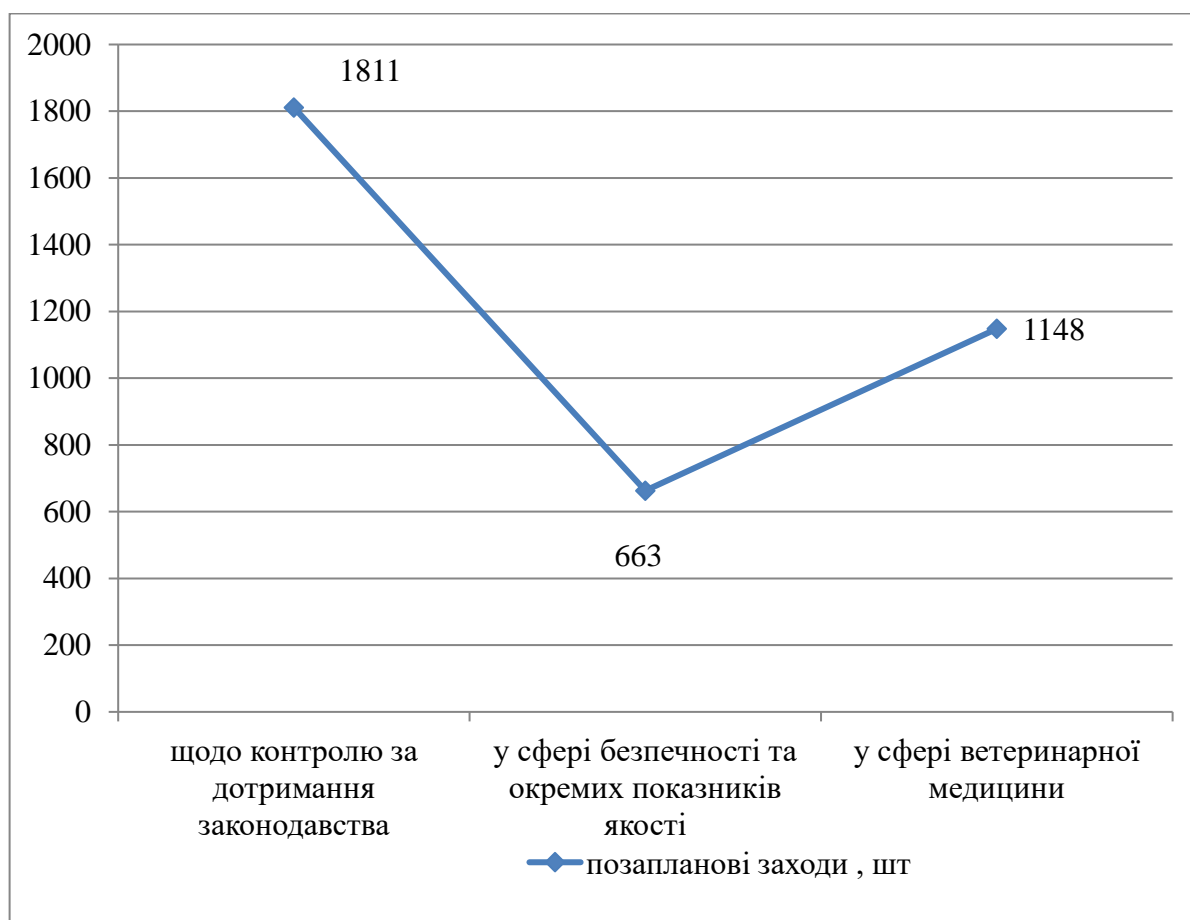

Рис. 1. Показники державного контролю у сфері безпечності харчових продуктів, ветеринарії за 2021-2023 рр.

Впродовж 2023 р. спеціалістами проведено 593 позапланових заходів державного контролю, зокрема у напрямку ветеринарної медицини – 486.

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Таблиця 1.

Основні показники державного контролю та нагляду у сфері безпечності харчових продуктів Головного управління Держпродспоживслужби

Показники	Роки		
	2021	2022	2023
<i>державний контроль щодо дотримання законодавства у сферах безпечності, окремих показників якості харчових продуктів та ветеринарної медицини</i>			
Позапланові заходи, шт.	879	339	593
Складено приписів, шт.	131	12	16
Притягнуто до адміністративної відповідальності, осіб	33	3	2
Сума, грн.	329491	33078	60300
<i>державний контроль у сфері безпечності, окремих показників якості харчових продуктів</i>			
Позапланові заходи, шт.	448	108	107
Складено приписів, шт.	92	8	12
Притягнуто до адміністративної відповідальності, суб'єктів	10	1	4
Сума, грн.	324000	32500	62255
<i>державний контроль у сфері безпечності ветеринарної медицини</i>			
Позапланові заходи, шт.	431	231	486
Складено приписів, шт.	39	4	4
Притягнуто до адміністративної відповідальності, осіб	23	21	4
Сума, грн.	5491	578	1955

*Джерело: складено автором на основі [1]

Результати цих заходів такі: зроблено 16 приписів, з яких 12 – у сфері безпечності, окремих показників якості харчових продуктів, 4 – по ветеринарній медицині. До адмінвідповідальності у сфері безпечності харчових продуктів притягнули 2 чол., сума штрафів складає понад 60 тис. грн.; у ветеринарній медицині – 4 чол. на суму майже 2 тис. грн. Протягом 2023 року спеціалістами районних та міського управлінь видано 654 міжнародних сертифікати, надійшло коштів за видачу міжнародних сертифікатів 50625 грн. Утилізовано на спеціалізованих підприємствах нашої області 275,17 та інших областей 1158,24 тон непридатних до споживання харчових продуктів та відходів, що утворилися при виробництві харчових продуктів.

Отже, варто констатувати, що в Рівненській області державний контроль та нагляд в сфері безпечності харчових продуктів здійснюється на задовільному рівні, проте не є досконалим та не завжди відповідає вимогам сьогодення.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Список використаних джерел:

1. Головне управління Держпродспоживслужби в Рівненській області
Офіційний сайт. URL: <https://www.rivneprod.gov.ua/>
2. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.07 N 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>
3. Про ветеринарну медицину: Закон України від 25 червня 1992 року № 2498-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-12#Text>

Антонова С.Є.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту та публічного врядування
Національного університету водного господарства та
природного користування, м. Рівне
Токарець Н.С.,
здобувачка магістерського рівня
за спец. 281 «Публічне управління та адміністрування»
Національного університету водного господарства
та природокористування, м. Рівне

ОЦІНКА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Державне регулювання земельних відносин в частині фінансового забезпечення сприяє зростанню цінності землі як ресурсу, який є чинником економічного росту, створення необхідних умов для розвитку інвестиційного середовища, розширенню виробничого потенціалу, індикатором продовольчої безпеки країни. Саме тому, в системі регулювання землекористування вагомим аспектом виступає вартість земельних угідь.

Земельна реформа, яка реалізовується в Україні внесла певні корективи у розвиток системи земельних відносин, які стосувалися зняття заборони продавати сільськогосподарські землі. В результаті з 2021 року розпочав свою роботу ринок

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

купівлі-продажу землі, де спочатку здійснювати купівлю даного ресурсу могли тільки фізичні особи, які є громадянами держави, але з умовою придбання не більше 100 га землі одним покупцем. Через 2,5 роки таким правом почали користатися і юридичні особи. При цьому, було встановлено ряд умов: купувати можуть лише ті юридичні особи, засновники яких мають українське громадянство та по відношенню до яких не застосовані санкції; площа земельних угідь, які можна придбати одній такій особі становить до 10 тис. га; заборонено купувати землі даної категорії, які знаходяться у державній і комунальній власності іноземцям.

Згідно з проведеними опитуваннями Інституту аграрної економіки [2], після того як запрацював ринок землі більшість власників земельних ділянок, а саме 66,5% виявили бажання їх продати і лише 10,4% – не мали такого наміру. Відповідно розширити свою діяльність за рахунок купівлі земельних угідь виявили майже 49% респондентів, третина з них не бажає купувати, а от 22% – ще не визначилися. Цікавим результатом дослідження є різна ціна, за якою землевласники готові продати свій наділ, а охочі – його придбати. У разі вартості 1 га земельного паю 500 дол. його готові купити 32%, якщо ціна становитиме 1000 дол. – 22%, а у разі її підняття до 2000 дол. – кількість охочих зменшиться вдвічі. Що ж до інтересів землевласників, то звичайно, що вони бажають продати свою ділянку за найвигоднішою ціною, і таких осіб серед опитаних більшість. Так, майже 25% категорично проти продажу сільськогосподарських земель, ще 23% вважають, що мають бути встановлені тільки орендні відносини, 11% – за те, щоб все було як раніше. Інша частина респондентів висловилися за продаж таких земель, проте з певними обмеженнями, зокрема: 10,9% – за купівлі-продаж земельних угідь лише між українськими фізичними та юридичними особами, майже 10% – за те, щоб територіальна громада надавала відповідний дозвіл, 4% – за націоналізацію земельного фонду України, а от 3,3% – за запровадження ринку землі без жодних обмежень (рис. 1).

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

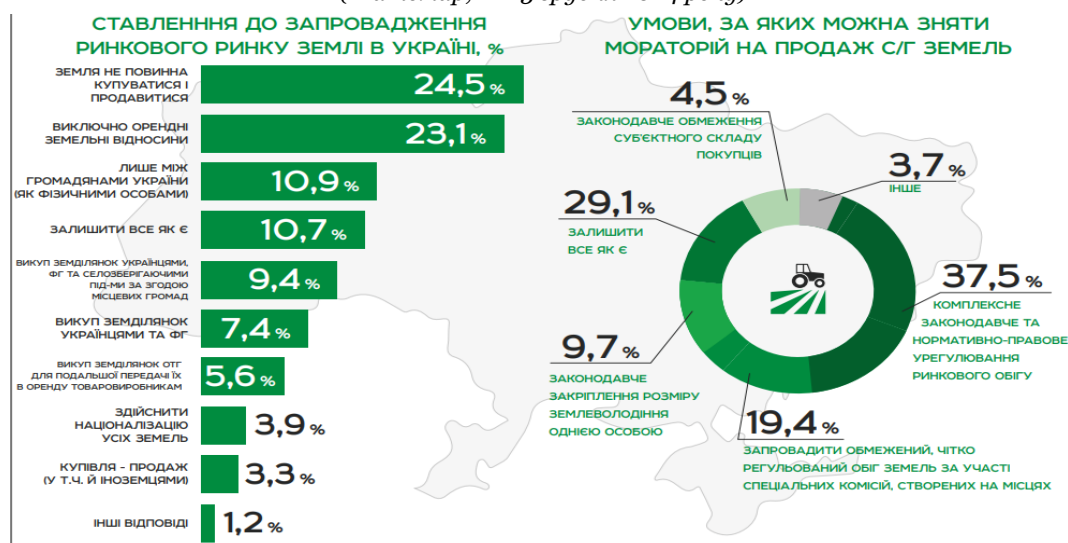

Рис. 1. Ставлення до запровадження ринку землі в Україні [2]

При цьому, якщо в країні буде на законодавчому рівні врегульовано комплексно всі питання обігу земель, то 37,5% опитаних висловилися за зняття мораторію на купівлю-продаж с/г угідь, понад 19% вважають, що потрібно ввести чіткі обмеження, а також створення спеціальних комісій, які будуть контролювати даний процес. Проте, землевласники, які свій наділ самі обробляють та ті, що здають в оренду мають різне ставлення до продажу. Більшість тих, в кого угіддя орендують висловилися проти, їх понад 60% на противагу 42% тих, хто самостійно на них господарює. При чому і одні, і другі вбачають переваги і недоліки цього на однаковому рівні. Також понад 50% землевласників, які отримали земельний наділ у спадщину позитивно ставляться до зняття мораторію. Серед них 38% бажають здати його в оренду, 15% – створити фермерське господарство з використанням даного спадку, 13% – продати, 3% – змінити цільове призначення.

Процес впровадження земельної реформи супроводжувався прийняттям законодавчих актів, спрямованих на регулювання відносин щодо вільного обороту земельних ресурсів; неправомірних дій в галузі землекористування; підвищення ефективності діяльності органів влади, пов'язаної із впровадженням цифровізації в даній сфері, зокрема проведенням електронних земельних торгів, створенням платформи ДАР; започаткування Фонду часткового гарантування кредитів у аграрному секторі, що дозволило підтримати аграріїв тощо [1,3].

Як зазначають експерти [4] в територіальних громадах землекористування не є ефективним і результативним. Специфікою багатьох міських поселень є надмірна щільність забудови, наявність болотистої території, ярів, піщаних та деградованих земель. Як наслідок, масштаби землекористування на урбаністичних територіях мають тенденцію до обмеження, що відкриває перспективи для їх розвитку, розбудови інфраструктури, створення парків, скверів і зелених насаджень. Ці зміни зумовлюють необхідність об'єктивного державного регулювання та контролю за використанням земельних ресурсів у містобудуванні. Крім того, земельні ресурси часто неправильно використовуються в різних галузях народного господарства. Причинами цього є відсутність належного техніко-економічного обґрунтування та сучасних стандартів у сфері використання земельних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Антонова С. Є., Журик М. Є. Державний контроль за використанням і охороною земель: регіональний аспект. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. №2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.2.32>
2. Земельний довідник України: інфографічний довідник. URL: https://agropolit.com/storage/2020/Zemelniy_dovidnyk_2020.pdf
3. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003р. № 963-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>.
4. Третяк А.М., Третяк В.М., Прядка Т.М., Трофіменко П.І., Трофіменко Н.В. Земельні ресурси та їх використання: навч. пос. [за заг. ред. А.М. Третяка]. Біла Церква: «ТОВ «Білоцерківдрук», 2022. 304 с.

Бабушкіна О.

здобувачка магістрантка 1 курсу за спеціальністю 281 Публічне управління та
адміністрування ОПП Місцеве самоврядування, група МСз-11м,
Національний університет водного господарства та природокористування,

м. Рівне

Голова Ради з питань внутрішньо переміщених осіб
при Рівненській обласній державній адміністрації
Рівненській обласній військовій адміністрації

Науковий керівник: Тихончук Л.Х.,

доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри менеджменту
та публічного врядування Національний університет водного господарства та

природокористування,

м. Рівне

РОЛЬ КОНСУЛЬТАЦІЙНО - ДОРАДЧИХ ОРГАНІВ ПРИ ОРГАНАХ ВЛАДИ РІЗНИХ РІВНІВ РАД З ПИТАНЬ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Після початку війни в Україні кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) стрімко зросла, і наразі їхня кількість перевищує 4,9 мільйона. Ця категорія громадян стикається з низкою проблем, зокрема відсутністю житла, доступу до соціального захисту та правової допомоги, що робить їх однією з найвразливіших груп. Ради з питань ВПО стали важливим інструментом для координації зусиль держави, місцевих органів влади та міжнародних організацій у забезпеченні прав і потреб цих людей.

Ради з питань ВПО створені як консультативно-дорадчі органи при місцевих адміністраціях, їх діяльність спрямована на забезпечення ефективної інтеграції та захисту ВПО. Одним із основних завдань Рад є розробка рекомендацій щодо прийняття нормативних актів, які враховують специфіку проблем внутрішньо переміщених осіб.

Серед основних досягнень Рад ВПО варто відзначити успішну реалізацію регіональних програм підтримки. Наприклад, у 2023 році завдяки ініціативам

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Рад були впроваджені програми з надання тимчасового житла для ВПО у таких регіонах, як Рівненська та Львівська області. Ці програми включали створення соціальних гуртожитків, фінансування яких здійснювалося за рахунок міжнародної гуманітарної допомоги.

Водночас залишаються проблеми з недостатнім фінансуванням, що обмежує ефективність Рад у деяких регіонах. Крім того, відсутність чітких механізмів комунікації між Радами та територіальними громадами інколи призводить до дублювання функцій або ігнорування нагальних потреб ВПО. Наприклад, у Дніпропетровській області частина проєктів щодо підтримки ВПО залишилася нереалізованою через брак ресурсів і відсутність узгоджених дій між місцевою владою та Радою [2].

Діяльність Рад ВПО також включає сприяння правовій адаптації ВПО. Організація тренінгів і консультацій для внутрішньо переміщених осіб дозволяє їм краще орієнтуватися у правових процедурах, необхідних для відновлення документів, отримання соціальних виплат та доступу до медичних і освітніх послуг.

Для посилення діяльності Рад ВПО та підвищення їхньої ефективності необхідно:

1. Забезпечити належне фінансування Рад з питань ВПО, у тому числі шляхом залучення міжнародної допомоги.
2. Розробити національну стратегію, яка б визначала єдині стандарти функціонування Рад та критерії їхньої ефективності.
3. Створити інтегровану інформаційну платформу для координації дій між Радами, місцевими громадами та міжнародними організаціями.
4. Забезпечити регулярний моніторинг виконання програм підтримки ВПО та проводити аудит для вдосконалення наявних механізмів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку організації роботи рад з питань внутрішньо переміщених осіб» від 04.08.2023 № 812.
3. Огляд діяльності Рад ВПО за 2019–2023 роки. URL: <https://vpo-support.org.ua>.
4. Аналітичний звіт Міністерства соціальної політики України, 2023.

Бернада О.Ю.,
здобувач вищої освіти,
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький
Науковий керівник: Хитра О.В.
к. е. н., доцентка,
доцентка кафедри публічного управління та адміністрування,
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ
НОВОГО СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ В УКРАЇНІ
НА ЗАСАДАХ КАПІТАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН**

У стратифікаційній структурі суспільства досить впливовою і найбільш масовою вважається соціальна група, яку позначають поняттям “середній клас” – соціальне утворення, яке у різних дослідженнях та в різні періоди часу ідентифікується за критеріями наявності певних майнових ресурсів, виду діяльності, рівня регулярних доходів, стандартів споживання, рівня життя, статусу в суспільстві тощо. На нашу думку, до рис представників українського середнього класу в умовах війни додалися такі, як: здатність не втрачати самоконтроль у важких життєвих обставинах, проявляти емпатію, високий ступінь залученості до волонтерської діяльності, використання наявних компетентностей і матеріальних статків для забезпечення руху країни до

перемоги, готовність тісно співпрацювати з органами влади у питаннях розробки стратегії післявоєнного відновлення, а згодом – виступити провідною силою у питаннях її практичного втілення.

Критерії віднесення до середнього класу є гнучкими і, зокрема, змінюються в умовах переходу від індустріального до постіндустріального суспільства, реагуючи на запити економіки знань. З цієї точки зору виникає потреба у перегляді моделі публічного управління формуванням нового середнього класу, одним із засадничих принципів якого, на нашу думку, має стати капіталізація суспільних відносин.

“Новий” середній клас базується на інтелектуальному капіталі, який є невід’ємною частиною людського капіталу і, як результат, невідчужуваною власністю [1, с. 7]. За критерієм людського капіталу до середнього класу прийнято відносити професійних, високоосвічених, кваліфікованих, постійно-зайнятих громадян, які завдяки перевагам від ефективного комбінування прав власності і трудових зусиль забезпечують можливість соціальної мобільності і побудови громадянського суспільства [2, с. 137].

Однією з характерних рис нового середнього класу стає вже не споживання, а особливе ставлення до високих технологій – розуміння їх значення для розвитку цивілізації, адекватне сприйняття їх появи, здатність їх продукувати, удосконалювати, використовувати у практичних цілях. Зокрема, А.С. Гальчинський характеризує новий середній клас як творчий клас, який починає перебирати на себе провідну роль у суспільному виробництві, і через це поступово змінюється соціальна структура суспільства [3, с. 8].

Генеza постіндустріального суспільства веде до якісних трансформацій середнього класу, а передумовами змін генетичної бази його формування стають наука, інформація і знання – провідні чинники системи суспільного виробництва. Поділ на класи в сучасному суспільстві вже не є чітко вираженим, оскільки у

соціальної державі поволі стирається класово орієнтована атрибутика сутності капіталу, що асоціюється з відносинами експлуатації. Сутність капіталу все частіше розглядається у контексті системної соціальної якості суспільства, орієнтованого передусім на розвиток людського потенціалу [4, с. 299].

Основою стратегії поведінки нового середнього класу стає т. зв. “нова раціональність” – домінуюче прагнення не до матеріального добробуту як такого, а до самореалізації через креативне мислення та інноваційні процеси в економіці. Іншими словами, нова мотивація представників середнього класу є сигналом про назрівання змін в обсягах і структурі споживання порівняно з історично зумовленою системою потреб суспільства і спрямованістю соціокультурного розвитку [4, с. 299]. З одного боку, кидається у вічі розмаїття представників середнього класу (адже це поняття об’єднує і митців, і підприємців, і науковців), що часто зумовлює суперечливість їхніх інтересів і світоглядів. Однак коректне застосування механізмів публічного управління (зокрема, через інституціоналізацію норм нової моделі економічної поведінки) дозволяє забезпечити їх безконфліктне узгодження.

Виходячи з розглянутих положень, а також через те, що для України характерна “звужена середньодоходна група” [5], в основу публічного управління формуванням нового класу рекомендується покласти принцип розвитку інтелектуального потенціалу людей, а не досягнення певних макроекономічних показників [6, с. 81]. На нашу думку, на формування нового середнього класу слід впливати за принципом капіталізації суспільних відносин (рис. 1), що дозволить: 1) стимулювати вкладання коштів у нарощування освітнього капіталу (формує здатність до переосмислення існуючих і творення нових фреймів життєдіяльності); 2) збільшити інвестиції у розвиток інфраструктури науки (заохочення до розвитку інтелектуального капіталу); 3) більше уваги приділяти здоров’ю нації (примноження капіталу здоров’я завдяки відповідному

способу життя) і ментальності нації (примноження “культурно-морального капіталу” через закріплення суспільно визнаних моральних норм поведінки). Якщо економічний капітал безпосередньо конвертується у гроші й інституціоналізується у формі прав власності, то інші види капіталу можуть конвертуватися в економічний капітал і бути інституціоналізовані у формі освітніх, наукових, професійних кваліфікацій [7, с. 121]; це, власне, підтверджує узгодженість різних критеріїв ідентифікації середнього класу – як суто економічних інтересів, так і моральних принципів поведінки.

Рис. 1. Напрями реалізації публічного управління формуванням нового середнього класу за принципом капіталізації суспільних відносин

Вищим етапом еволюції людського капіталу можна вважати соціальний капітал, коли комунікації в рамках усталених спільнот внаслідок накопичення певного рівня довіри та взаємної відповідальності набувають синергетичної здатності формувати новий ресурс. За допомогою соціального капіталу (гарантом збереження і примноження якого виступатиме новий середній клас) забезпечується задоволення соціально-економічних потреб, досягається соціальна справедливість, а також відбувається згуртування суспільства [8, с. 46–47].

Список використаних джерел:

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

1. Рябека О.Г. Проблеми становлення середнього класу в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 19. С. 6–9.
2. Сало Я.В. Соціально-економічні аспекти стратифікації суспільства у формуванні українського середнього класу: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.07. Полтава, 2020. 227 с.
3. Гальчинский А. За межами капіталізму. *Економіка України*. 2011. № 9. С. 4–14.
4. Івашина С.Ю. Теоретичні засади дослідження нового середнього класу. *Проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 297–301.
5. Черенько Л.М. Український середній клас у новому тисячолітті: тенденції та перспективи. *Демографія та соціальна економіка*. 2020. № 4 (42). С. 71–92.
6. Красота О. Середній клас в Україні: сутність та класифікаційні ознаки. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Серія "Економіка"*. 2011. Вип. 121–122. С. 76–81.
7. Ручка А., Скокова Л. Культурний капітал та його реалізація в сучасному українському соціумі. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія «Філософія, культурологія, соціологія»*. 2012. Вип. 3. С. 114–122.
8. Капітанець С.В. Розвиток соціального капіталу в умовах інституційної трансформації. *Теоретичні та практичні аспекти антикризового регулювання економіки*. Одеса: ЦЕДР, 2020. С. 44–48.

Бідюк М.

магістрант, групи ПУАМ-8, ФНБПМВ
Державний університет «Житомирська політехніка»

Шпак Ю.В.,

доктор наук з державного управління,
доцент, професор кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА: ЯК ПРОТИДІЯТИ ФЕЙКОВИМ НОВИНАМ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Інформація - це потужна зброя, особливо під час війни, яка може як допомогти, так і неабияк нашкодити. Ми живемо у часи гібридної війни уже багато років. Тому дуже важливо відрізнити фейкові новини та уміти протидіяти ним. Здавалося б за стільки років люди уже відрізняють фейки та не звертають на них увагу, та, насправді, це не так. По-перше, з часом ці «інформаційні вкиди» стають ще більш продуманими, актуальними, поширеними, хитрішими і постійно новими, що ускладнює їхню протидію. А, по-друге, самі ж люди часто всеодно допускають багато помилок під час опрацювання новин. Наприклад, часто поширеним є натисканням незнайомих та підозрілих посилання під якимись «кричачими» назвами: «Повідомили, де сьогодні буде обстріл», «Буданов назвав, коли закінчиться війна. Ви будете у шоці!» чи «ООН виплачує грошову допомогу усім українцям за декілька хвилин» і подібне. І якщо Вам здається, що на такі «гачки» ніхто не потрапляє, то ви помиляєтесь, адже статистика взломів акаунтів та викрадення коштів з банківських карток свідчить зовсім про інше.

Фейкові новини здатні дезорієнтувати людей, викликати паніку, підірвати довіру до державних структур, армії чи навіть до сусідів. Саме тому питання інформаційної безпеки набуло надзвичайної актуальності, а боротьба з фейками стала спільним завданням для кожного з нас. Згадайте, наприклад, як гортаючи

сторінку будь-якої соціальної мережі, за годину часу скільки Ви побачили фейкових відео: «Європа відмовляється допомогати, Україна не вистоїть і дня», «Військових покинули без зброю та командування і вони підірвали Каховську ГЕС» чи «Сирський – російський військовий, який став командувачем ЗСУ і збирається повністю знищити ЗСУ» (не так давно ця новина набрала неабиякого ажіотажу) і так далі. І не зважаючи, на абсурдність цих новин, усеодно ж знайдуться люди, які на них звернуть свою увагу, вподобають, почнуть поширювати і цей ланцюжок почне активно взаємодіяти з іншими: спочатку друзями у соц мережах, дехто з них уже почне сумніватись, хтось повірить у їхню правдивість і ця інформація почне поширюватись і поширюватись, і що більше людей її побачить, то менше сумнівів буде, щодо її правдивості.

Фейки часто поширюються через соціальні мережі, месенджери або сумнівні сайти. Їхній стиль зазвичай емоційно забарвлений, із шокуючими заголовками, які спонукають людей негайно реагувати та ділитися інформацією. Противники майстерно маніпулюють нашими страхами та надіями, створюючи неправдиві новини, які здаються правдивими. Наприклад, може з'явитися повідомлення про «катастрофу», що нібито замовчують ЗМІ, або новина про «зраду» ключових фігур у владі чи армії. Такі повідомлення мають на меті посіяти розбрат, деморалізувати суспільство та послабити його стійкість.

Ми повинні захищати інформаційний фронт і протидіяти фейкам. По-перше, кожен громадянин відповідальний за інформаційну безпеку. Потрібно завжди перевіряти джерела. Чи довіряєте ви тому каналу, групі або сайту, який поширює новину? Чи вказане першоджерело? Якщо так, перевірте, чи справді така інформація є на офіційних ресурсах, чи вона підтверджена іншими авторитетними ЗМІ. Також важливо запитати у себе декілька питань, які допоможуть оцінити цю інформацію: чи є ця інформація на офіційних ресурсах держави; для чого ця інформація з'явилася саме зараз; це думка чи факт; чи повідомляють про це інші джерела [1].

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

По-друге, важливо пам'ятати про правило «емоційного фільтру». Фейки часто спрямовані на те, щоб викликати у вас гнів, страх чи обурення. Якщо ви відчуваєте, що якась новина вас надто сильно зачіпає, спробуйте відкласти емоції вбік і тверезо оцінити факти та не дати емоціям владу над Вами, перемикніть свою увагу на щось інше, а коли відволічетесь зможете повернутись до цієї новини.

По-третє, медіаграмотність є ключовим інструментом у боротьбі з дезінформацією. У часи цифрових технологій навички критичного мислення мають стати базовими. Школи, університети та громадські організації повинні працювати над тим, щоб навчити людей не лише розпізнавати правду, але й відрізнити її від маніпуляцій.

Держава також повинна відігравати активну роль у цьому процесі. Оперативне реагування на фейки через офіційні джерела інформації допоможе зменшити паніку та нейтралізувати дезінформацію. Варто інвестувати у створення державних платформ, де люди можуть знайти спростування чуток. Такі організації, як StopFake уже допомагають українцям перевіряти новини.. Однак їхня робота повинна мати підтримку не лише громадськості, а й уряду. Наприклад, уряд подбав про курси з інфограмотності на платформі ДіяОсвіта, які вчать громадян визначати та протидіяти фейкам Не варто недооцінювати й роль журналістів та медіа. У складні часи важливо, щоб журналісти дотримувалися високих стандартів професії, не ставали інструментом у руках маніпуляторів і не публікували неперевірені факти, женучись за рейтингами. Спростування фейків через медіа також має важливе значення: кожна неправдива новина повинна отримати відповідь із поясненням [2].

Іншою потужною силою є волонтерські ініціативи. Громадські активісти можуть створювати прості інструкції для громадян про те, як виявляти фейки, або навіть проводити інформаційні кампанії. Важливо, щоб ці зусилля мали підтримку громади, адже спільна протидія дезінформації значно ефективніша.

Отже, протидія фейковим новинам — це не лише про технічні інструменти чи державну політику. Це про культуру довіри та відповідальності. Якщо кожен із нас буде уважним до того, що читає та поширює, ми зможемо зберегти інформаційний простір чистим і не дати ворогу використати інформацію як зброю. Лише разом ми можемо створити сильну, стійку інформаційну спільноту, яка буде основою нашої перемоги!

Список використаних джерел:

1. 10 порад, як не стати жертвою дезінформації в умовах війни. АрміяInform – Інформаційне агентство АрміяInform. URL:<https://armyinform.com.ua/2022/01/09/10-porad-yak-ne-staty-zhertvoyu-dezinformacziyi-v-umovah-vijny/> (дата звернення: 10.12.2024).
2. Поширення дезінформації як загроза національній безпеці: пошук ефективних засобів протидії. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3787576-posireнна-dezinformacii-ak-zagroza-nacionalnij-bezpeci-posuk-efektivnih-zasobiv-protidii.html> (дата звернення: 10.12.2024).

Бобак А.І.,
кандидат медичних наук,
директор комунального некомерційного підприємства
«Центр первинної медико-санітарної допомоги Самбірської міської ради»,

**ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УПРАВЛІННІ МЕДИЧНИМИ
УСТАНОВАМИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ**

Цифрові трансформації в управлінні медичними установами стають необхідною частиною реформування медичної системи України, зокрема в умовах обмежених ресурсів та викликів, що постали перед країною після початку війни.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Створення електронних медичних реєстрів, введення телемедицини та автоматизованих систем управління дозволяють підвищити ефективність надання медичних послуг, зменшуючи бюрократичні бар'єри та забезпечуючи швидкий доступ до медичної інформації. Однак цифрові інновації також спричиняють нові виклики, зокрема, пов'язані з захистом персональних даних пацієнтів і забезпеченням доступу до медичних послуг у віддалених регіонах.

В Україні вже реалізуються окремі проекти, такі як "Електронний лікарняний" та "Електронна медицина", які сприяють спрощенню процедур для пацієнтів та медичних працівників [3]. Зокрема, ці цифрові сервіси дозволяють зменшити час, витрачений на отримання медичних послуг, а також забезпечують моніторинг стану пацієнтів у реальному часі, що особливо важливо для людей з хронічними захворюваннями або в умовах пандемії. Однак, реалізація таких проектів стикається з низкою проблем, таких як недосконалість інфраструктури в окремих регіонах та недостатня підготовка медичного персоналу до роботи з новими технологіями.

Одним із ключових завдань є інтеграція цифрових технологій у систему охорони здоров'я в Україні. Це потребує не тільки великих інвестицій у модернізацію інфраструктури, але й надання навчання для медичних працівників, щоб вони могли ефективно використовувати нові інструменти для покращення процесів лікування та адміністрування. Стратегічно важливо створювати національну платформу для обміну медичними даними, яка б дозволяла лікарям отримувати всю необхідну інформацію для діагностики та лікування пацієнтів незалежно від місця їх перебування в країні.

Додатковим викликом є забезпечення доступу до цифрових послуг для всіх громадян, особливо в сільській місцевості та віддалених регіонах України. Одним із можливих рішень є розширення мережі інтернет-покриття та створення доступних платформ для онлайн-консультацій. Водночас важливо, щоб держава активно працювала над ліквідацією цифрового розриву, забезпечивши рівні умови доступу до медичних послуг для всіх верств населення, незалежно від місця проживання.

Проблема кібербезпеки також є критично важливою в контексті цифровізації

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

медичних установ [1]. Медичні дані, які є надзвичайно конфіденційними, можуть стати об'єктами кіберзлочинців, якщо не будуть вжиті належні заходи захисту. В Україні створення та впровадження ефективних систем захисту даних є обов'язковим кроком на шляху до цифровізації медичної сфери. Зокрема, необхідно посилювати законодавчу базу щодо захисту персональних даних, а також забезпечити медичні установи сучасними технологіями для забезпечення конфіденційності та безпеки пацієнтів.

Важливим елементом цифровізації медичних установ є наявність чіткої правової та нормативної бази, яка визначає принципи та порядок реалізації цифрових технологій у медичній сфері. В Україні відповідні зміни закріплені в Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг», який регламентує використання електронних систем у різних сферах, включаючи медицину. Також важливим є законодавче забезпечення цифрової трансформації через затвердження Національної стратегії розвитку цифрової економіки та суспільства, яка визначає пріоритети розвитку цифрових технологій у різних галузях, зокрема й у медицині.

Проте важливою проблемою є відсутність повної інтеграції цих технологій у всіх медичних установах країни, зокрема в районних та сільських лікарнях. Державні органи повинні здійснювати моніторинг і надавати підтримку в плані технічного забезпечення медичних установ для забезпечення рівного доступу до цифрових медичних послуг на всій території України. Для цього необхідно розробити додаткові державні програми фінансування та підтримки впровадження цифрових технологій у малих та віддалених установах, щоб усі громадяни мали рівний доступ до медичних послуг.

На сьогоднішній день цифрові трансформації в управлінні медичними установами України набувають дедалі більшого значення. Одним із найбільших досягнень є запуск національних проєктів на платформі електронного здоров'я, таких як "Електронне здоров'я України" та система eHealth, що дозволяє пацієнтам отримувати медичні послуги дистанційно, а також зберігати свою медичну

інформацію в електронному вигляді [4]. Водночас, залишається багато проблем, які потребують невідкладного вирішення, таких як інтеграція різних медичних інформаційних систем на всіх рівнях, від районних лікарень до спеціалізованих медичних центрів.

Однією з найбільших перешкод для повноцінної цифровізації медичних установ є відсутність у деяких закладах належної інфраструктури для впровадження нових технологій. Це стосується як фінансових обмежень, так і недостатньої підготовленості медичних працівників до роботи з цифровими інструментами. Для подолання цих труднощів необхідно розробити державні програми підтримки для лікарень, особливо у віддалених регіонах, які включатимуть фінансування на модернізацію обладнання та навчання персоналу.

Цифрові трансформації в управлінні медичними установами України надають значні можливості для покращення якості медичних послуг, доступу до них та підвищення ефективності роботи медичних закладів. Впровадження електронного здоров'я та інтеграція медичних інформаційних систем стали важливими кроками у цьому процесі. Однак на шляху до повної цифровізації виникають чимало викликів, зокрема у вигляді обмежених фінансових ресурсів, недостатньої підготовленості персоналу та необхідності модернізації інфраструктури медичних установ [2]. Зокрема, запровадження кібербезпеки для захисту персональних даних є критично важливим для збереження довіри пацієнтів та забезпечення належного рівня захисту медичної інформації.

Для успішного розвитку цифрових трансформацій в медичному управлінні Україні необхідно продовжити вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює обробку медичних даних, зокрема посилити механізми захисту персональних даних. Крім того, важливо забезпечити належне фінансування для підтримки інфраструктурних оновлень медичних установ, особливо в сільських та віддалених районах. Особливу увагу слід приділити навчанню для медичних працівників, щоб забезпечити їм необхідні знання та навички для роботи з новими цифровими інструментами. Крім того, доцільно створити державні програми

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

підтримки, які б дозволяли малим лікарням і амбулаторіям ефективно впроваджувати цифрові рішення в повсякденну практику.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко А.П. *Впровадження цифрових технологій у систему управління медичними закладами*. Системи управління та інформаційні технології. 2020. № 1. С. 12-18.
2. Мельниченко О.М. *Цифрові екосистеми та їх роль у розвитку охорони здоров'я: правові та інфраструктурні аспекти*. Київ: Юрінком Інтер, 2021. С. 45-58.
3. Олійник Р.О. *Цифрові інновації в управлінні медичними закладами: теорія та практика*. Наукові записки. 2020. № 7. С. 11-19.
4. Ткаченко Ю.А., Лисенко О.В. *Інтеграція цифрових технологій у процес управління медичними закладами: сучасні тенденції*. Здоров'я України. 2022. № 2. С. 23-29.

Боденчук Я.О.,

здобувачка вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
Науковий керівник: Арзянцева Д.А.,
кандидат економічних наук, доцентка кафедри менеджменту, економіки,
статистики та цифрових технологій.
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ДИЗАЙН-МИСЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Повоєнне відновлення економіки — складний процес, який потребує не лише фінансових ресурсів, а й інноваційних підходів до управління та підприємництва. Відбудова інфраструктури, створення нових робочих місць та забезпечення сталого економічного розвитку потребують гнучких рішень, здатних швидко реагувати на

динамічні зміни у зовнішньому середовищі. Інновації відіграють центральну роль у цьому контексті. Це пов'язано з тим, що інновації дозволяють створювати нові продукти, послуги та підходи, які відповідають сучасним викликам та очікуванням суспільства. Дизайн-мислення є одним з найважливіших інструментів розвитку інноваційного підприємництва. Завдяки здатності зосереджуватися на потребах людей та враховувати їхні емоційні переживання, цей підхід дозволяє створювати унікальні та конкурентоспроможні рішення навіть у нестабільному контексті економічної реконструкції. Дизайн-мислення може стати рушійною силою інноваційної активності підприємців у процесі післявоєнної відбудови, сприяючи як прискоренню відновлення інфраструктури, так і підвищенню рівня життя населення.

Креативний маркетинг у сучасному просторі цифрової економіки займе нішу нетрадиційних засобів генерації ідей. Зміст і мета креативного маркетингу полягає в збільшенні продажів шляхом створення нової цінності за допомогою ідей. Отже, творчі групи повинні мати новітні інструменти для генерації та реалізації цих ідей.

Таким інструментом сьогодні можна вважати ноомаркетинг, що є синтезом усіх досягнень у сфері маркетингу та бізнесу за останні роки і базується на ідеях як частині нашого бачення щодо задоволення нових потреб. У ноомаркетингу вважається, що все бере початок саме з ідей. Далі ці ідеї втілюються в життя та утворюють все те, що ми бачимо навколо. У тому числі саме впроваджені в людей ідеї призводять до того, що у них виникають потреби.

Ідеї - це витoki потреб людей [1]. За даними дослідження Pega, 63% клієнтів вважають, що компаніям слід поставити процес знайомства з ними на перше місце, адже згідно зі статистичними даними щодо залученості та утримання клієнтів за 2023 рік, 80% споживачів сказали, що вони з більшою ймовірністю будуть вести справи з компанією, якщо вона пропонує індивідуальний підхід. Споживачі, які вважають, що компанії пропонують кращий персоналізований підхід, роблять покупки втричі

частіше. Одним із ефективних інструментів для досягнення цього є карта емпатії (Рис. 1). Вона дає змогу бачити, що користувачі відчувають, чують, думають і бачать, а також визначати основні потреби та проблеми. У контексті післявоєнної відбудови цей інструмент є особливо цінним для підприємців, які прагнуть визначити потреби споживачів у відбудованих районах і створити продукти, що відповідають цим потребам. Як результат, команда може краще зрозуміти внутрішній світ споживача та адаптувати товар чи послугу до його очікувань. Її складання вимагає певних навичок і великого емоційного інтелекту, адже емпатія – це вміння поставити себе на місце іншої людини, зрозуміти її емоції, вміння співчувати. Людина з високим емоційним інтелектом буде більш чутливою до сприйняття оточуючих, до різноманіття поглядів у повсякденному житті та світі.

Розробка карти емпатії є першим кроком у дизайні сервісу, а її основним інструментом є дизайн-мислення, основою якого є зосередженість на бажаннях і потребах клієнта. Т. Браун є директором однієї з найуспішніших у світі дизайнерських компаній IDEO, який отримав багато професійних нагород у сфері дизайну та інновацій, і за його словами дизайн-мислення є не просто орієнтованим на людину, а загалом являється безпосередньо її дизайном. Загальна характеристика цільової аудиторії: стать, вік і рід діяльності, безумовно, важливі, але для кращих компаній на ринку чіткої інформації про клієнтів явно недостатньо [2].

Рис 1. Приклад карти емпатії [3]

Під час післявоєнного відновлення економіки інновації у підприємницькій діяльності відіграє важливу роль у пришвидшенні адаптації суспільства до нових викликів і потреб. Використовуючи сучасні підходи, такі як дизайн-мислення, підприємці можуть знаходити нестандартні рішення складних проблем і створювати інноваційні продукти та послуги, які задовольняють потреби споживачів у нестабільному середовищі.

У цьому процесі особливо цінною є карта емпатії, яка допомагає підприємцям краще зрозуміти внутрішній світ споживачів та виявити їхні потреби й очікування. Цей інструмент дозволяє підприємцям створювати більш персоналізовані продукти, які є висококонкурентними та сприяють сталому економічному відновленню. Таким чином, використання таких інструментів, як дизайн-мислення та карти емпатії, є ефективним підходом до стимулювання інноваційного підприємництва в умовах післявоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Хрупович С.Є., Іванечко Н. Р. Інструменти управління креативним маркетингом. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні*

науки. 2020.№1. С. 139. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/26.pdf>.

2. Кірносова М. В., Савічевич О. П. Використання карт емпатії для підвищення конкурентноспроможності товарів на ринку. *Економіка та суспільство*. 2020. №22. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/71/66>.

3. Тіллі Н. 3. Як зрозуміти, що важливо вашим клієнтам. *Leosvit.com*. URL: <https://leosvit.com/art/empathy-map>.

Верхолаз В.Д.,
аспірант Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ МАРКЕТИНГУ У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Маркетинг у публічному управлінні – це маркетингова діяльність державних та регіональних органів управління та/або їх представників, які виступають виробниками, споживачами чи посередниками (постачальниками) у процесах обміну товарами, послугами, ідеями та інші цінностями.

Специфіка маркетингу у публічному управлінні визначається такими характерними рисами [1]:

- опосередкованістю ринкових відносин, оскільки значна частина продукції це послуги, ідеї, пріоритети, що належать до суспільних, колективних благ, а цілями діяльності виступає досягнення відповідності потребам та очікуванням широких соціальних груп населення;

- обмеженістю бюджетних коштів та ресурсних можливостей;

- тривалістю, масштабністю за сферою дії, відбувається порівняно у стабільних умовах, тому приваблива для підприємців, які розраховують

отримати прибуток від економії на масштабах виробництва і не дуже схильних до ризику;

- активністю у формі участі у відкритих аукціонах, торгах тощо;
- реалізованістю в умовах суспільної відкритості, контрольованості з боку суспільства;
- залежністю від рішень органів влади, від політичної кон'юнктури.

Інструментами маркетингу в публічному управлінні частіше виступають SWOT- та STEP- аналіз, технології сегментування та оцінки ємності ринків, оцінки конкурентоспроможності та позиціонування країн та регіонів, а також класичні інструменти товарної, цінової, комунікаційної та збутової (розподільчої) політики щодо відповідних об'єктів.

Розглядаючи тенденції сучасної національної економіки, слід відмити курс на інноваційний розвиток. Маркетинг є невід'ємним інструментом, що рухає інноваційний розвиток економіки. Згідно з результатами практики застосування маркетингових інструментів в економіці останніх десятиліть, стрімко збільшується важливість присутності у всіх сферах маркетингу методів та інструментів, в основі яких також закладено креативну (творчу) складову.

Маркетинг в публічному управлінні визначається специфікою об'єкта, яким виступають, зазвичай, державні послуги, надані даним сектором і суб'єкта, тобто державними органами управління. Так, маркетинг в публічному управлінні - це, перш за все, підхід до такої системи публічного управління, що ставить на важливе місце задоволення споживачів і виробників державних послуг та виступає як специфічна форма реалізації маркетингу.

Як об'єкти маркетингу в публічному управлінні виступають також товари та послуги, необхідні для функціонування організацій та галузей, що фінансуються з державного бюджету, а також товари та послуги для потреб органів державного управління, підприємств, організацій та установ, що перебувають у державній власності для виконання завдань, що фінансуються з державного бюджету; значущі для держави соціальні інститути; права, обов'язки та функції громадян і

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

організацій, значущі для існування та розвитку держави і суспільства, - процеси споживання державних послуг, сплата податків, участь у виборах, виконання військових, судових та інших цивільних обов'язків, функцій. Особливе місце у складі об'єктів маркетингу займають суспільні норми і правила поведінки, цінності, ідеї, програми, заходи, інформація.

Основними завданнями, які покликаний вирішувати маркетинг у публічному управлінні, є також: аналіз ринку, його структуризація, аналіз та прогнозування суспільного попиту на товари та послуги; підвищення конкурентоспроможності власних виробників та захист внутрішнього ринку; формування позитивного іміджу держави; допомога вітчизняним підприємствам для виходу на зовнішні ринки; проведення рекламних заходів на державному рівні (соціальна реклама) та ін. [2].

Використання маркетингового підходу у публічному управлінні ґрунтується на наступних характеристиках [3]:

- новизна товару, послуги, основу якої складають сучасні технології;
- нестандартність, яка може виражатися у поєднанні несумісних (на перший погляд) компонентів;
- доцільність у використанні. Наприклад, на ринку існує безліч товарів, що дивують своїми поєднаннями: кнопка для стресонестійких користувачів персональних комп'ютерів або бінарний наручний годинник (безперечно, це нові та нестандартні товари, проте не кожен з них приносить пряму користь споживачеві);
- розвиток публічного управління на основі креативної ідеї має бути націлене на подальший розвиток, підвищення іміджу, залучення інвестицій та ін.

Застосування публічного маркетингу в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування може бути засобом досягнення та підвищення конкурентоспроможності як національної економіки, так і всієї держави.

При використанні своєї діяльності держава зможе вирішувати такі завдання:

- ефективно ставити цілі та завдання розвитку суспільства та досягати їх;

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

- формувати позитивний імідж держави та досягти високого авторитету серед світової спільноти;
- аналізувати ринок, проводити його структурування, прогнозувати його розвиток та кон'юнктуру;
- регулювати імпорту-експорту за допомогою інструментів маркетингу, простежувати стан і своєчасно вживати заходів щодо зміни станів зовнішнього та внутрішнього ринків;
- надавати допомогу в досягненні конкурентоспроможності національних виробників, при цьому захищаючи внутрішній ринок;
- досягати оптимальних міжгалузевих і регіональних пропорцій, розвитку конкуренції та ін.

Список використаних джерел:

1. Дейнега О. В., Дейнега І. О. Імплементация маркетингової концепції в діяльність органів публічного управління. Інфраструктура ринку. 2021. Випуск 52. С. 83–89. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2021/52_2021/16.pdf.
2. Шатун В. Т., Зосімова І. О. Маркетинг в публічному управлінні : сутність, специфіка, класифікація. Наукові праці Чорноморського державного ун-ту ім. П. Могилы комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія : Державне управління. 2016. Т. 267. Вип. 255. С. 181–187. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdu_2016_267_255_30.
3. Гавриш-Мусафір А.О. Маркетинг органів публічної влади як механізм підвищення рівня життя населення. *Молодий вчений*. 2016. № 8. С. 221-225.

Гончар М.А.,
студентка 1 курсу спеціальності
281 “Публічне управління та адміністрування”
Науковий керівник: Лукашук О.М.,
асистент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування,
Державний університет "Житомирська політехніка"

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Доброчесність публічних службовців є ключовою умовою ефективного державного управління та суспільної довіри до владних інституцій. Основними проблемами, пов'язаними з недоброчесністю, є поширення корупції, непрозорість процесів, конфлікт інтересів та недотримання етичних норм. Ці явища підривають довіру громадян до державних органів. Забезпечення доброчесності публічних службовців є надзвичайно актуальним завданням для сучасного суспільства, тому що воно сприяє зміцненню довіри до державних інституцій, підвищенню ефективності управління та запобіганню корупції.

На основі даних Transparency International, у 2023 році Україна посіла 104-е місце з 180 країн у Індексі сприйняття корупції (CPI) [7]. Можна сказати, що цей показник вказує на помірний рівень корупції в державі. Але в той же час, ці дані наголошують на важливості проблеми та необхідності впровадження дієвих антикорупційних заходів.

Антикорупційна політика сьогодні набуває нового вектору, спрямовується не лише на боротьбу з корупційними правопорушеннями, а передусім на недопущення протиправних дій і вчинків, націлених на отримання неправомірної вигоди, на дотримання принципу доброчесності як елемента протидії корупції [6, с. 64].

Доброчесність на публічній службі є одним із найважливіших аспектів, що забезпечують ефективність та справедливість державного управління.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Доброчесність сприяє зміцненню довіри громадян до державних інституцій, оскільки прозорі та підзвітні процеси прийняття рішень дозволяють уникнути корупції та запобігти конфлікту інтересів. Крім того, вона забезпечує справедливий розподіл ресурсів та слідкує за дотриманням прав кожного громадянина. “Доброчесність – це чинити правильно навіть коли на тебе ніхто не дивиться. Так окреслив поняття доброчесності Голова Національного агентства з питань запобігання корупції Олександр Новіков під час публічного обговорення в прес-центрі Українського кризового медіа-центру, присвяченого питанню доброчесності в українських школах” [5].

Саме поняття «доброчесність» є сполученням двох окремих слів «добро» і «чесність» як необхідних базових принципів діяльності кожного українського чиновника. У наш час, відповідно до чинного законодавства, публічний службовець зобов'язаний бути добрим службовцем стосовно звичайних громадян, яким він надає послуги та повинен бути максимально чесним щодо здійснення своїх службових обов'язків, особливо у сфері реалізації державних і місцевих коштів [4, с. 40].

Українське законодавство у сфері боротьби з корупцією складається з кількох ключових нормативно-правових актів, таких як Закон України "Про запобігання корупції", Закон України "Про державну службу" та наказ Національного агентства з питань державної служби «Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування», що регулюють роботу антикорупційних органів. Закон "Про запобігання корупції" встановлює основні принципи та механізми боротьби з корупцією, включаючи декларування доходів, виявлення конфліктів інтересів і проведення антикорупційних перевірок [3]. Принцип доброчесності є основним елементом антикорупційної політики в Україні. Відповідно до Закону України "Про державну службу", доброчесність означає, що державний службовець повинен діяти в інтересах громадськості і уникати переваги приватних інтересів при виконанні своїх повноважень [2].

Одним з найяскравіших прикладів успішного управління етичними нормами державних службовців є практика США. З 1989 року законодавство про етику в США було оновлено, включаючи обмеження на працевлаштування колишніх службовців, правила фінансової звітності, прийом подарунків, відрядження за рахунок неурядових джерел, обмеження на сумісництво та отримання гонорарів, а також створення громадської комісії з питань цивільної служби. У США діють органи контролю за дотриманням етичних норм, зокрема, Комітет Сенату з етики, який проводить слухання та аналізує документи, і Управління державної етики, що стандартизує поведінку державних службовців та виявляє порушення [1].

На завершення можна сказати, що тема доброчесності публічних службовців потребує подальшого дослідження та вивчення. Впровадження заходів щодо підвищення доброчесності є одним з ключових шляхів подолання корупції в Україні. Варто відзначити значні зусилля, які докладає Україна для вирішення цієї проблеми, і в майбутньому вона повинна продовжувати рухатися в такому ж темпі. Це сприятиме зміцненню довіри громадян до державних інституцій, підвищенню ефективності державного управління та забезпеченню соціальної справедливості.

Список використаних джерел:

1. Європейський інформаційно-дослідницький центр. Правила етичної поведінки державних службовців (досвід країн Європейського Союзу та США). URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29069.pdf/> (дата звернення: 01.12.2024).
2. Закон України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/> (дата звернення: 30.11.2024).
3. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL: : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/> (дата звернення: 30.11.2024).
4. Сорокіна Н.Г. Доброчесність як необхідний морально-етичний складник діяльності публічного службовця. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2017. С.39-42.

5. Український кризовий медіа-центр. URL:
<https://uacrisis.org/uk/dobrochesnist-tse-chynyty-pravylno-navit-koly-na-tebe-nihto-neyvytsya-golova-nazk> (дата звернення: 30.11.2024).

6. Хомишин І.Ю. Добročесність як складова діяльності публічних посадових осіб у контексті боротьби з корупцією. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки»*. 2021. №4(32). С.62-67.

7. Transparency International. Corruption Perceptions Index 2023. URL:
<https://www.transparency.org/en/cpi/2023> (date of access: 01.12.2024).

Граник Є.,
аспірант кафедри публічного управління
та митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів.
м. Дніпро
Науковий керівник: Квеліашвілі І.М.,
д.держ.упр., доц.,
професор кафедри публічного управління
та митного адміністрування

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА СУЧАНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Починаючи з моменту проголошення незалежності України розпочався шлях інституційних змін та розвитку незалежної держави і органів публічної влади. Процес реформ започаткований 1998 р. призвів до конституційного та інституційного перетворення системи публічного управління, яке триває і дотепер. Але наразі держава Україна зіткнулась з відкритою озброєною агресією рф та починаючи з 2014 року з гібридною війною з боку тієї ж держави. Дивлячись на глобальні виклики та зміни, які відбуваються сьогодні, постає питання в зміні парадигми розвитку публічно-приватного партнерства для розвитку країни, як в безпековому, економічному, демократичному та демографічному аспектах.

У рамках публічно-приватного партнерства інституціональне середовище

охоплює систему норм, як формальних, так і неформальних, що визначають правила взаємодії між державними і приватними секторами. Це базові принципи та регламенти, які створюють умови для ефективної співпраці, сприяють управлінню взаємовідносинами між сторонами і впливають на розвиток самої концепції публічно-приватного партнерства. Інституційна підтримка публічно-приватного партнерства включає різноманітні механізми та інструменти, що забезпечують функціонування цієї системи: це можуть бути юридичні норми, договори, фінансові механізми, організаційні структури, методи прийняття рішень, інструменти фінансування та інші засоби, які регулюють діяльність учасників і взаємодію між ними в межах партнерства. Тобто, інституціональне забезпечення передбачає створення чіткої та ефективної інфраструктури для реалізації публічно приватного партнерства, що включає в себе і правові, і організаційні аспекти.

Пропоную розглянути концепцію інституціонального забезпечення публічно-приватного партнерства, яка наведена у статті І.В. Петрової та зупинитися на конкретних кроках її реалізації в сучасних умовах. Концепція базується на таких принципах як:

1. Стратегічний блок (розробка довгострокових стратегій розвитку публічно-приватного партнерства, які враховують інтереси обох сторін та визначають спільні цілі та завдання; галузевих планів розвитку публічно-приватного партнерства та регіональних і муніципальних планів розвитку публічно-приватного партнерства);

2. Нормативно-правовий блок (розроблення чітких і стабільних законодавчих норм та нормативно-правових актів, які регулюють умови участі публічних та приватних партнерів, їхні права та обов'язки, а також механізми вирішення спірних питань);

3. Організаційний блок (створення відповідних організацій чи комітетів, які відповідають за планування, управління та контроль за проектами публічно-приватного партнерства);

4. Фінансовий блок (визначення інструментів фінансування спільних проєктів

публічно-приватного партнерства та механізмів розподілу фінансових ресурсів між публічним та приватним секторами);

5. Інформаційний блок (створення механізмів комунікації, сприяння довіри та співпраці між секторами для ефективної взаємодії). [1с.144]

На сьогоднішній день в Україні присуне явне державне протистояння між інститутами публічного управління, що стосується насамперед конституційного поділу державної влади. Але якщо взяти за основу вище наведену концепцію для ефективної та продуктивної взаємодії між публічним та приватним секторами, то ми отримаємо шанс на позитивні зміни.

Єдина стратегія розвитку держави та взаємодії між різними гілками влади та суспільством, посилить якість інституцій а в подальшому і систему законодавства країни. Цей чинник є ключовим для інвесторів, тому що розвиток проєктів публічно-приватного партнерства базується на договірних взаємовідносинах де чітко окресленні «правила гри».

Слабкі інститути породжують недовіру до якості виконання угод та підвищують ризик для країни. Високий ризик зменшує інвестиційні стимули для участі у проєктах публічно-приватного партнерства. Таким чином, міцні інститути та ефективна система верховенства права є ключовими факторами для активізації публічно-приватного партнерства. [1 с.146]

У часи воєнного стану зростає потреба в удосконаленні управлінських процесів як на державному, так і на регіональному рівнях. Це ставить нові виклики для системи публічного управління. Зокрема, важливо налагодити ефективну взаємодію між державними органами, місцевими владними структурами та громадськими інститутами, щоб вирішити існуючі інституційні проблеми. Вони не тільки уповільнюють адаптацію країни до умов війни, але й обмежують її економічні перспективи після завершення конфлікту. Серед таких проблем можна виділити, зокрема, недоліки в нормативно-правовій базі адміністративно-територіальної реформи та негативні прояви опортунізму серед частини населення, що ставлять додаткові перешкоди на шляху до стабільного розвитку країни [2 с.28].

Важливого значення в сучасних умовах також набуває формування в Україні нової системи стратегічного управління розвитком держави та її регіонів і громад з урахуванням актуальних потреб воєнного часу. Основними механізмами розвитку публічного управління, орієнтованими на підвищення його ефективності шляхом впровадження нової моделі стратегування та ефективних інструментів стратегічного планування є фінансовий, соціальний і ринковий. [3 с.34]

Питання інституційного забезпечення публічно-приватного партнерства в Україні в умовах повоєнного відновлення набуває все більшого значення. Публічно-приватне партнерство виступає важливим механізмом для реконструкції інфраструктури, зокрема в рамках принципів «відбудови краще, ніж було» та досягнення цілей сталого розвитку.[4 с.59] Міжнародні організації та наукове співтовариство активно підтримують розвиток цього інструменту в Україні. Однак успішне впровадження публічно приватного партнерства у поствоєнний період залежить від належного інституційного забезпечення, яке повинно враховувати специфіку відновлення після війни та забезпечувати активну участь усіх зацікавлених сторін, щоб процес був максимально ефективним та сталим.

Список використаних джерел:

1. Петрова І.П. До питання про інституціональне забезпечення публічно-приватного партнерства в Україні. Економічний вісник Донбасу № 3(73), 2023р. с. 143-152
2. Куйбіда В. С., Куйбіда С. В., Теличко В. С. Модернізація публічного управління в умовах війни і першочергові його завдання. URL:<https://reicst.com.ua/asp/article/view/monograph-02-2022-03-04/monograph-02-2022-03-04>
3. Борщевський В. В., Василиця О. Б., Матвеев Є. Е. Публічне управління в умовах воєнного стану: інституційні трансформації, стратегічне планування та механізми розвитку. Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування. № 2 (76) 2022 р. С. 30–35.
4. Торчинюк В., Юхно І. Публічно управлінська діяльність з позиції

системного реформування державної влади: загальні проблеми методології дослідження. Публічне управління та місцеве самоврядування, Вип.1,2023 с. 53-62

Гринюк Л.В.,

здобувачка магістерського рівня 1 року навчання
за спеціальністю 281 ОПП Державна служба

Національний університет водного господарства та природокористування,
представник Національної ради України з питань телебачення
та радіомовлення у Рівненській області

Тихончук Л.Х.,

доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри менеджменту та публічного врядування
Національного університету водного господарства та природокористування

ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ З ПИТАНЬ ТЕЛЕБАЧЕННЯ ТА РАДІОМОВЛЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Останні 10 років Україна перебуває у стані гібридної війни, яку розв'язала Росія. З 24 лютого 2022 року ми переживаємо повномасштабне вторгнення країни агресора. Одним із пріоритетів цієї війни була і залишається інформаційна безпека. Політика Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення (Національна рада) була спрямована на захист вітчизняного телерадіоінформаційного простору. За цей час було ухвалено ряд законодавчих норм, які обмежили кількість російського контенту в ефірі.

Важливим інструментом у боротьбі з російською пропагандою став прийнятий у 2022 році Закон «Про медіа» який регулює протиправні дії країни-агресора та санкції, що застосовуються у подібних випадках. Національна рада в свій час обмежила трансляцію на території України іноземних програм, які не є адаптованими до вимог європейських стандартів та несуть загрозу національній безпеці.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Рівненщина була і залишається в лідерах по виготовленні україномовного контенту. Жодна із телерадіоорганізацій краю за ці роки не порушила законодавство щодо частки українських пісень в ефірі. Про це свідчать планові щоквартальні моніторинги. Під час моніторингів програм та передач медіа, на сайтах та в друкованих виданнях не зафіксовано жодного випадку фактів поширення мови ворожнечі, інформації, що містить заклики, наративи, висловлювання, спрямовані на розпалювання національної, міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, закликів до насильницької зміни конституційного ладу чи порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства, жорстокості, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини.

На вітчизняних медіа лежить велика відповідальність за інформаційну безпеку країни. Рівненські мовники повністю виправдовують цю довіру. Дуже важливо під час війни мати зброю в подоланні ворожих інформаційних атак. Цією зброєю на Рівненщині є власні медіа. З перших днів повномасштабної війни вони згуртувалися і стали одним міцним інформаційним щитом. В перші дні війни стало зрозуміло, що система сповіщення, розроблена до війни, не дієва в умовах війни. Медійниками разом з керівництвом області було налагоджено інформаційне сповіщення населення про загрозу з повітря. В ефірі кожного місцевого телемовника та радіостанції при виникненні надзвичайної ситуації звучить сигнал тривоги та повідомлення про небезпеку. З перших днів війни всі медійники перейшли на інформаційний формат мовлення, організували власні марафони і подавали найнеобхіднішу інформацію з офіційних джерел, озвучували лише перевірені факти та тримали в курсі всіх подій.

Про надважливість роботи радіо та телебачення ми ще раз переконались коли ворог вирішив залишити Україну без теле та радіо сигналу, без джерела інформації, коли було нанесено ракетні удари по телевізійних вежах країни. 14 березня двома ракетними ударами було зруйновано телестанцію в

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Антополі. Рівненщина зазнала непоправних втрат, від рук агресора загинули нацгвардійці.

Значна частина населення області залишилась без цифрового наземного мовлення та радіосигналу. Це 32 програми телебачення та 16 каналів радіомовлення. Завдяки злагодженим діям фахівців Концерну РРТ, працівників ДСНС та керівництву обласної військової адміністрації вдалося відновити трансляцію сигналу мовників вже за декілька днів. В ці декілька днів область не знаходилася у інформаційному вакуумі. Були використані альтернативні джерела інформування населення: через додатки в інтернет мережі, онлайн трансляції ефірів телеканалів та радіостанцій, в кабельних мережах налаштували пряму доставку сигналу від студій.

Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення від 24 лютого жодного дня не припиняла працювати та надала всю можливу допомогу мовникам. Було знято кодування для українських телеканалів на супутнику і нині низка каналів доступні для вільного перегляду, прийнято рішення дозволити ліцензіатам відступити від виконання програмної концепції, дозволити транслювати загальнонаціональний телемарафон «Єдині новини». Багатьом мовникам став у нагоді масштабний проєкт Media Change з обміну контентом між телекомпаніями, який був запроваджений Національною радою ще на початку пандемії. Цей проєкт став суттєвою підтримкою для місцевих та регіональних медіа і в час війни.

Враховуючи спільний кордон з Білоруссю та всю загрозу інформбезпеці області (за погодженням голови Рівненської ОВА, з дозволу Національної ради, з узгодження всіх технічних питань із оператором цифрового мовлення «Зеонбуд») було розширено цифрове мовлення окремих телеканалів від 50 до 100%. З квітня 2022 року жителі північних районів області мають доступ до перегляду майже 50 вітчизняних телеканалів та всіх місцевих мовників у форматі Т2. На сьогодні на Рівненщині зареєстровано і працює майже 100 суб'єктів

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

медіа, половина з яких – місцеві радіо, телебачення, газети, онлайн видання. Місцеве телерадіомовлення на Рівненщині станом на 1 грудня 2024 року представлене такими телерадіомовними компаніями: філією АТ НСТУ «Рівненська регіональна дирекція» - «Суспільне Рівне» (Рівне, Дубровиця, Вараш та прилеглі території), ТОВ ТРК «Рівне-1» (Рівне, Дубровиця, Вараш та прилеглі території), ТОВ ТРК «Ритм», «ITV Media Group» (радіо та телебачення)), ПП ТРК «Сфера-ТВ» та «Сфера ФМ» (телемовлення та радіо), ТОВ «Радіо «Трек» (Рівне, Вараш та прилеглі території), КП ТРК «Полісся» в Сарнах. У м. Острог та Радивилів Рівненської області працює радіо «Респект». Зареєстровано понад 60 друкованих видань та 7 онлайн медіа.

На території області працюють 3 місцеві провайдери аудіовізуального сервісу, котрі надають послуги кабельного телебачення. Медійна галузь Рівненщини жодного дня не простоювала. Працівники медіа працювали і продовжують працювати. Крім основної роботи долучаються до волонтерства. Окрім інформаційного контенту деякі компанії створюють інші власні передачі про культуру, традиції, історичні події. Розповідають про всі жахіття війни вустами очевидців, переселених осіб із зони бойових дій.

На базі однієї з телекомпаній, ТОВ ТРК «Ритм», деякий час була розміщена ТРК з Чернігова. Ритмівці протягли руку допомоги колегам і надали всі умови для роботи колег з чернігівська компанії.

Частина ліцензіатів в Україні за час війни припинили свою діяльність та анулювали ліцензії на мовлення. Припинили свою діяльність телеканали, радіостанції та інформаційні сайти. Працівники залишились без роботи та заробітку, а глядачі без інформаційної підтримки, без надійного джерела інформації.

Місцевим та регіональним мовникам, які знаходяться на самозабезпеченні, дуже важко забезпечувати безперебійну роботу. Тому під час війни, з врахуванням викликів сьогодення стосовно посилення національної та регіональної інформаційної безпеки важливо не втратити

жодного джерела інформації, не допустити припинення мовлення жодної телерадіокомпанії Рівненської області чи друкованого видання.

Список використаних джерел:

1. Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення URL:
<https://webportal.nrada.gov.ua/>
2. ЗУ Про суспільні медіа України. URL
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1227-18#Text>

Hololobov S.,
D. in Public Administration, Doctoral Candidate of
the National Aviation University, Associate Professor of the Department of
National Security, Management and Public Administration of the Chernihiv
Institute of Information, Business and Law of
the Higher Education Institution “Yuri Buhay International University of Science and
Technology”, Chernihiv

**INSTITUTIONAL MECHANISMS OF DECOLONISATION OF THE
CULTURAL SPACE OF UKRAINE AS AN IMPERATIVE OF STATE
POLICY IN THE CONTEXT OF POST-WAR RECONSTRUCTION**

The transformation processes in the cultural space of Ukraine, determined by the Russian armed aggression, actualise the need to form comprehensive institutional mechanisms of decolonisation as a strategic direction of state policy in the context of post-war reconstruction. The architectonics of the contemporary cultural space of Ukraine requires systemic reconfiguration through the prism of decolonisation processes, which necessitates the development of appropriate organisational, legal, institutional and communicative tools for public administration.

The determinants of the actualisation of decolonisation processes in the cultural space of Ukraine are: the aggravation of the problem of national identity in the context of armed aggression; the need to overcome postcolonial narratives in cultural discourse; the need to reconstruct cultural infrastructure in the de-occupied territories; the importance of building

the resistance of cultural space to external destructive influences [1].

The institutional mechanism of decolonisation of the cultural space of Ukraine should be considered as a systemic set of organisational, legal, economic and communication tools aimed at eliminating colonial influences in the field of culture and forming an authentic national cultural space. The key components of this mechanism are as follows:

- the organisational and legal component, which provides for the formation of a regulatory framework for decolonisation processes, including the development of relevant legislation, strategies and programmes. Of particular relevance is the implementation of international standards for the protection of cultural heritage in armed conflicts and the harmonisation of national legislation with European cultural norms;

- institutional and coordination component, which ensures interagency cooperation between public authorities in the process of implementing decolonisation policy. An important aspect is the creation of specialised institutions for the decolonisation of cultural space and coordination mechanisms for their interaction with existing cultural authorities;

- financial and economic component, which covers the system of financial support for decolonisation processes, including budget financing, attracting international technical assistance and activating mechanisms of public-private partnership in the field of culture;

- communication and educational component aimed at shaping public discourse on the decolonisation of cultural space, including the implementation of relevant information campaigns, educational programmes and cultural and artistic projects [2].

Priority areas for improving the institutional mechanisms for decolonising Ukraine's cultural space in the context of post-war reconstruction include:

- development and implementation of the National Strategy for the Decolonisation of Ukraine's Cultural Space, which would define strategic goals, objectives and indicators of the effectiveness of decolonisation processes in the medium and long term;

- development of an integrated system of monitoring and evaluation of the effectiveness of decolonisation processes in the cultural space, including the

development of appropriate indicators and evaluation methodology;

- intensification of international cooperation in the field of decolonisation of the cultural space, in particular through the mechanisms of cultural diplomacy and participation in relevant international programmes and projects;

- development of the institutional capacity of public authorities to manage decolonisation processes through systematic training of management personnel and the introduction of innovative management practices [3].

An important aspect is to ensure the synergistic effect of the interaction of various components of the institutional mechanism of decolonisation, which requires the formation of an appropriate system of coordination and communication between all stakeholders involved.

Thus, the formation of effective institutional mechanisms for the decolonisation of Ukraine's cultural space is an imperative of state policy in the context of post-war reconstruction, which requires a systematic approach to the development and implementation of appropriate management tools. Promising areas for further research are the development of methodological foundations for assessing the effectiveness of decolonisation processes and the formulation of recommendations for adapting the international experience of decolonising cultural space to Ukrainian realities.

References:

1. Filevska, T., & Blyzinsky, M. (2023). A Global Approach to Decolonizing Ukrainian Cultural Heritage. *Museum & Society*, 21(2), 65-71. DOI: <https://doi.org/10.29311/mas.v21i2.4395>.
2. Filimonova-Zlatohorska, Y., Poperechna, G., Nikolenko, K., Poliuha, V., & Shevel, I. (2023). Transformation of the cultural development of the Ukrainian people in the context of military realities: philosophical reflections on dilemmas. *Amazonia Investiga*, 12(63), 224-232. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.63.03.21>.
3. Herchanivska, P. (2023). Strategic Issues of Cultural Policy in Post-War Ukraine. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 2, 3-8 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2023.286867>.

Голюк М.Р.,
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький
Науковий керівник: Лалуєва Н.М.,
асистентка кафедри публічного управління та адміністрування,
Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

РОЛЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У ВІДНОВЛЕННІ КУЛЬТУРИ

Війна завдає значної шкоди культурній сфері, включаючи інфраструктуру, людський потенціал, культурну спадщину та доступ до культурних послуг. Вона завжди залишає за собою руїни не лише матеріальні, а й духовні. Сфера культури, як одна з ключових складових ідентичності нації, часто стає чи не найбільш вразливою. У сучасних умовах, коли в Україні відбувається військова агресія, постає питання: як публічне управління може стати інструментом для відродження та зміцнення культурної сфери?

Стратегічні підходи до державного управління змінилися внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації [3]. Культура стала важливим інструментом підтримки морального стану суспільства та сприяння його згуртованості. Пріоритет надавався волонтерським ініціативам, благодійним проєктам, спрямованим на допомогу Збройним Силам України та внутрішньо переміщеним особам, а також проєктам допомоги громадянам у подоланні психологічних наслідків війни через участь у творчій діяльності.

Війна безжально знищує культурну спадщину: музеї, театри, пам'ятки архітектури зазнають фізичних втрат [4]. Зменшення фінансування культури, міграція спеціалістів, обмеження доступу до культурних послуг є ще більшою загрозою, адже це одні з духовних втрат. Також постає загроза втрати

національної ідентичності, адже культура — це те, що формує основу самоусвідомлення нації. Чи можна говорити про відновлення за цих умов? Без сумніву, так. Але для цього необхідний чіткий план дій [2]. Відновлення культури після війни є важливим чинником стабілізації суспільства та розвитку національної ідентичності.

Роль публічного управління у відновленні культури має бути системною. Передусім потрібно створити довгострокові стратегії, які б враховували не лише фінансові аспекти, а й соціальні, інноваційні та людські ресурси [2]. Розвиток культурної дипломатії – один із найважливіших кроків. Через культурні зв'язки Україна може показати світові свою унікальність.

Обмін досвідом, міжнародні проекти, фестивалі сприятимуть популяризації української культури та залученню інвестицій. Іншою, важливою складовою є фінансова підтримка. Для відновлення культурної інфраструктури потрібні значні ресурси. Тут на допомогу можуть прийти міжнародні гранти, пільгові програми для інвесторів і партнерства між державою та бізнесом [4].

Водночас не можна забувати про цифровізацію. Віртуальні музеї, онлайн-вистави, оцифрування культурної спадщини — це не лише модний тренд, а й ефективний спосіб зберегти культуру для майбутніх поколінь [1].

Децентралізація може стати ключем до успіху. Місцеві громади краще розуміють свої потреби та виклики. Тому передача частини повноважень органам місцевого самоврядування дозволить зосередитися на локальних ініціативах, які матимуть реальний вплив. Також громади можуть стати платформою для залучення громадян до культурного життя. Волонтерські проекти, співпраця з місцевими митцями та ініціативи зі збору коштів уже демонструють успіх.

Процес відбудови культури після війни — це тривалий процес, який потребує комплексного підходу. Разом із викликами це відкриває нові

можливості, такі як впровадження інновацій, налагодження міжнародних зв'язків, розвиток громади як активного учасника культурного життя [1]. Зрештою, культура стає тим мостом, який може об'єднати суспільство. Вона сприяє діалогу між регіонами та поколіннями, стає інструментом національного відродження. Публічне управління має стати гарантом цього процесу, забезпечуючи умови, в яких культура не лише виживе, але й отримає новий поштовх для розвитку. Завдяки підтримці культури, ми можемо відбудувати не лише країну, а й її душу.

Пошкоджену культурну інфраструктуру необхідно буде відновити після закінчення війни. Важливим напрямком цього процесу стане повернення до масштабних культурних ініціатив, таких як фестивалі, концерти, театральні постановки. Водночас сучасні виклики вимагають активного впровадження цифрових технологій для модернізації культурних послуг [1]. Це включає створення платформ для дистанційного доступу до культурних ресурсів, розробку інноваційних проєктів для залучення молоді та міжнародної спільноти.

Відновлення культурної інфраструктури, інтеграція сучасних технологій у культурну діяльність, а також зміцнення міжнародного культурного співробітництва є одними із завдань, які залишаться на довгострокову перспективу [4]. Пріоритетними будуть відродження національної ідентичності та популяризація національної культури.

Відновлення сфери культури після війни є ключовим етапом становлення нації, який забезпечує збереження її духовних цінностей та ідентичності. Культура виступає не лише засобом творчого вираження, але й важливим механізмом об'єднання суспільства в умовах кризи. Відповідаючи на сучасні виклики, ефективне державне управління має поєднувати стратегічне бачення з гнучкістю. Відбудова культурної інфраструктури, підтримка митців і впровадження інновацій мають стати основою майбутнього розвитку. Адаптація міжнародного досвіду допоможе не лише швидше відновити культурну сферу, а

й створити конкурентоспроможну модель її функціонування. Таким чином, успішне відродження культури сприятиме відновленню суспільного духу, формуванню позитивного іміджу держави на світовій арені та слугуватиме платформою для сталого розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Менська О.А. Цифровізація як ефективний спосіб збереження історико-культурної спадщини: міжнародне та національне нормативно-правове забезпечення. *Наукові інновації та передові технології*. Серія «Управління та адміністрування». 2024. № 1 (29). С. 101-115.

2. Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. у трьох томах, м. Київ, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 15-28 квітня 2022 р.; ред. колегія : І.О. Дегтярьова, В.С. Куйбіда, П.М. Петровський та ін., уклад. Т.О. Мельник. Т. 1 К. : ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. 217 с.

3. Публічне управління ХХІ століття: особливості воєнного і післявоєнного періодів : зб. наук. матер. XXIII Міжнар. наук. конгресу. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. 680 с.

4. Теличук Б. Як відбудувати Україну після війни. *Ukrainer*. 11.05. 2022. URL: <https://ukrainer.net/vidbudova/> (дата звернення: 04.12.2024)

Дзюба Г.М.

Державний університет “Житомирська політехніка”

ЕТИМОЛОГІЯ ТА РОЛЬ КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ

В сучасній теорії публічного управління, механізм ключових показників ефективності (КПЕ) не є новим інструментом для оцінки діяльності. Більше того, за останні десятиліття, впровадження КПЕ на різних ланках державних ланках стало звичайним явищем як для розвинутих держав, так і для держав, що розвиваються.

Оцінка ефективності діяльності державних службовців є також важливим завданням і для НАДС, які впровадили методичні рекомендації щодо оцінки діяльності роботи державних службовців за допомогою ключових показників.

Однак, через вживання збірного поняття “ключові показники”, без конкретизації кожного з них, створюється проблема формалізованого підходу при оцінюванні, що не надає можливості релевантно застосувати саме КПЕ з метою оцінки ефективності роботи державного службовця.

Саме тому, в цій роботі пропонується проаналізувати етимологію терміну “ключові показники ефективності”, а також інші елементи “ключових показників” для подальшого використання на практиці.

Слово "ключовий" («key») походить від староанглійського слова *sæg*, яке означало інструмент для відкривання замків. Це асоціюється з відкриттям нових можливостей і доступу до розуміння сутності процесів, які ми оцінюємо. Ключові показники виступають як інструменти, що відкривають «замки» ефективності та успіху, розкриваючи потенціал організації. Таке значення слова «ключовий» підкреслює, що обрані показники є критичними для досягнення цілей.

Переносне значення слова "ключовий" як чогось важливого або суттєвого з'явилося приблизно в XIV столітті, що свідчить про довгу еволюцію поняття. У

контексті КПЕ, це обумовлює вибір показників з особливою ретельністю, адже саме вони визначають загальний успіх або невдачу у досягненні поставлених цілей.

Слово "продуктивність" («performance»), у свою чергу, походить від старофранцузького *parfournir*, що означає "робити, виконувати, завершувати, досягати". Це етимологічне значення слова відображає динаміку дій, які призводять до конкретного результату. Звертаючи увагу на це, можна зробити висновок, що КПЕ – це не просто показники, а вимірювання того, наскільки успішно організація виконує свої завдання та досягає своїх цілей. Адже продуктивність охоплює не лише кількість виконаної роботи, але й якість цього виконання, що робить КПЕ важливим інструментом для комплексної оцінки діяльності.

В свою чергу, поняття "індикатор" («indicator») має коріння з латинської мови – від слова *indicāre*, що означає "вказувати або показувати". У контексті КПЕ індикатор є тим самим показником, який вказує на рівень досягнень у певній сфері. Він є відображенням стану справ в організації та допомагає керівництву приймати обґрунтовані рішення.

У науковій літературі проблематика розмежування ключових понять, пов'язаних із вимірюванням ефективності публічного управління, набула значного висвітлення. Так, Момот О.І. та Демченко А.О. наголошують на важливості у контексті розуміння КПЕ розмежування понять «ефективність» (efficiency) та «результативність» (effectiveness), які зачасту ототожнюють, що є некоректним. Так, ефективність стосується співвідношення між досягнутим результатом і витраченими ресурсами, тоді як результативність виступає метрикою для виміру ступеня реалізації планової діяльності та досягнення поставлених цілей [1, с. 207-210].

Проблематика кореляції даних понять найбільш комплексно висвітлена у Д. Парментера. Вчений звертає увагу на поширену практику некоректного використання терміну КПЕ для позначення всіх показників діяльності, що призводить до спотворення змісту їх функцій. Натомість, Д. Парментер пропонує розрізняти чотири основні типи показників:

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

- 1) ключові показники результативності (КПР), що відображають рівень досягнення завдань та кінцеві результати;
- 2) показники результативності (ПР), які характеризують те, що було досягнуто за конкретний період або у межах певної діяльності; П
- 3) показники ефективності (ПЕ) – визначають, що необхідно зробити для підвищення продуктивності та ефективності діяльності; та
- 4) ключові показники ефективності (КПЕ) – показують, які заходи та рішення мають бути реалізовані для значного покращення діяльності організації [2, с. 71-74].

Дослідник наголошує, що в контексті публічного управління часто спостерігається підміна ключових показників результативності (КПР) та ключових показників ефективності (КПЕ). До КПР у публічній сфері можуть належати такі показники, як рівень задоволеності громадян державними послугами, баланс бюджету, ефективність програм соціального забезпечення, задоволеність працівників державних установ, а також рентабельність державних інвестиційних проектів. Ці показники відображають результати багатьох різноманітних управлінських рішень і дій, проте вони, на відміну від КПЕ, не вказують на конкретні дії, які потрібно виконати для досягнення покращень.

Таким чином, КПЕ є одним із ключових інструментів у системі публічного управління, який використовується для оцінки продуктивності організацій та ступеня досягнення поставлених цілей. Проте ефективне застосування КПЕ вимагає чіткого розуміння їх сутності та правильної класифікації. Важливо розрізняти поняття "ефективність" та "результативність", оскільки ці терміни часто ототожнюють, що може призводити до методологічних помилок.

Аналіз етимології терміну "ключовий" підкреслює його важливість як основного інструмента для досягнення цілей. Його коріння вказує на здатність відкривати нові можливості, що повністю відповідає суті КПЕ. Такий підхід до розуміння показників дозволяє оцінювати організаційну діяльність не лише з

точки зору результатів, але й через призму впровадження ефективних управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Момот О.І., Демченко А.О Про сутність понять “ефективність” та “результативність” в економіці. *Економічний вісник Донбасу*. 2013.№ 3 (33). С. 207-210.
2. Parmenter, David. Key performance indicators : developing, implementing, and using winning KPIs / David Parmenter., <https://kpiacademy.uk/wp-content/uploads/2022/04/Key-Performance-Indicators-KPI-Developing-Implementing-and-Using-Winning-KPIs-David-Parmenter-z-lib.org.pdf>. С. 71-74.

Доротюк В.В.,

здобувач освітнього ступеню бакалавр за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Науковий керівник: Марущин Ю.В.,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління та адміністрування, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
місто Хмельницький

**ФОРМИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ПРОЦЕСУ ПОКРАЩЕННЯ
ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ**

Сучасні демократичні суспільства дедалі більше приділяють уваги партисипативному врядуванню, яке передбачає активне залучення громадян до процесів прийняття рішень та покращення якості публічних послуг. Трансформація взаємодії між владою та громадськістю є ключовим елементом становлення ефективної системи публічного управління, що ґрунтується на принципах прозорості, підзвітності та соціальної співучасті. Залучення громадян до процесів оптимізації публічних послуг не лише підвищує якість управлінських рішень, але й

сприяє формуванню громадянської відповідальності, довіри до владних інституцій та розвитку громадянської активності.

Широкий спектр досліджень, проведених різними вченими, присвячений темі форм та механізмів залучення громадян до процесів покращення публічних послуг. Принципово важливим висновком К. Дойча є теза про те, що для забезпечення стабільності держави недостатньо просто отримувати сигнали від суспільства, зокрема протестні. Необхідно своєчасно трансформувати державну політику та інституційні механізми, розвиваючи комунікативні канали як визначальний інструмент реалізації структури державної влади. Також необхідно виділити науковий доробок Ю. Муляр, яка звернула увагу на зміну характеру взаємодії центрів надання адміністративних послуг з громадянами в умовах проведення реформи з децентралізації [1, с. 51].

Разом з тим, нові знання про можливості партисипативного врядування прискорюють трансформацію механізмів взаємодії влади та громадян, що вимагає глибокого вивчення, систематизації та оцінки нових підходів, а також визначення напрямків впровадження інноваційних форм громадської участі у діяльності вітчизняних органів публічного управління.

Проблематика залучення громадян до процесу покращення публічних послуг характеризується низкою системних викликів, що ускладнюють ефективну комунікацію між владою та суспільством. Серйозними перешкодами виступають низький рівень цифрової грамотності населення, обмежені можливості для електронної комунікації та застарілі підходи у взаємодії між державними структурами та громадянами. Додатковим ускладненням є недосконале законодавче регулювання процедур громадської участі, що зберігає застарілі авторитарні моделі комунікації замість створення реальних каналів діалогу та впливу громадян на прийняття рішень.

Однією з ключових форм залучення громадян є громадські консультації та опитування. Органи влади можуть проводити публічні слухання, офлайн-

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

опитування, фокус-групи та анкетування, щоб безпосередньо отримати зворотний зв'язок від населення щодо якості та ефективності існуючих публічних послуг. Ці механізми створюють унікальну можливість для безпосередньої комунікації між владою та громадянами, де кожен мешканець може стати активним учасником процесу покращення якості обслуговування. Результати таких консультацій стають основою для впровадження конкретних змін: від технічного переоснащення центрів надання послуг до розробки нових регламентів та процедур обслуговування. Більше того, вони демонструють мешканцям, що їхня думка дійсно має значення та безпосередньо впливає на якість публічних сервісів.

До того ж, з розвитком цифрових трансформацій, сучасним інструментом залучення громадян можуть стати створенні електронні платформи та додатки зворотного зв'язку. Основна мета цифрових інструментів у сфері публічних послуг - зробити процес взаємодії громадян з адміністративними органами максимально простим, зручним та прозорим. Мешканці громади через смартфон або комп'ютер можуть швидко та легко надати зворотний зв'язок про якість та особливості надання адміністративних послуг, висловити пропозиції щодо покращення процесів обслуговування в центрах надання адміністративних послуг (ЦНАП). Така електронна платформа буде дозволяти громаді детально описувати свій досвід отримання адміністративної послуги, оцінювати швидкість та якість обслуговування, вказувати на можливі бюрократичні бар'єри або прояви корупції. Цей підхід перетворює мешканців з пасивних отримувачів послуг на активних учасників процесу їх покращення, створюючи дієвий механізм безперервного моніторингу та вдосконалення адміністративного сервісу.

До того ж, важливим чинником у процесі залучення громадян є популяризація кращих практик роботи центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП), тому що це є критично важливим елементом підвищення якості публічного сервісу в усій країні. Коли мешканці мають чітке уявлення про те, як

має виглядати якісний сервіс, вони отримують реальний механізм впливу на місцеву владу. Фактично, кращі практики перетворюються на своєрідний громадський маніфест якості адміністративних послуг. Вони демонструють, що комфортне, швидке та прозоре обслуговування - це не розкіш, а норма. Місцева влада, яка не прагне відповідати цим стандартам, автоматично потрапляє під критику та суспільний осуд. Поширення такої інформації можна просувати через галузеві медіа-ресурси, соціальні мережі, офіційні веб-сайти органів місцевого самоврядування і т.д [2, с. 43].

Законодавство України створює чіткі механізми для активної участі громадян у процесі контролю та покращення адміністративних послуг. Зокрема, стаття 6 Закону України «Про адміністративні послуги» зобов'язує суб'єктів надання послуг облаштовувати спеціальні скриньки, призначені для збору зворотного зв'язку від відвідувачів. Це не просто формальність, а реальний інструмент впливу, який дозволяє мешканцям висловлювати свої спостереження, зауваження та пропозиції щодо якості обслуговування [3].

Громадянська активність є ключовим елементом підвищення ефективності публічних сервісів. Використовуючи можливість залишати фідбек, люди не лише реалізують своє право на участь в управлінні, але й безпосередньо сприяють системним змінам. Щорічний аналіз зібраних пропозицій зобов'язує адміністративні органи не просто накопичувати інформацію, але й вживати конкретних заходів для вдосконалення процесів обслуговування. Тому кожен свідомий громадянин має бути активним і не залишатися осторонь, коли йдеться про якість публічних послуг.

Список використаних джерел:

1. Шамрай Н.В. Проблеми комунікації центрів надання адміністративних послуг з громадянами в Україні в умовах війни. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2023. № 37. С. 49–55. URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2023/37-2023/9.pdf>

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

2. Тимощук, Є. Школьний, А. Колохіна, Є. Бородін. Роль громадськості у покращенні якості адміністративних послуг. 2017. С.73. URL: https://pravo.org.ua/wp-content/uploads/2020/10/1497277551posibn_tymoshuk_print_web.pdf

3. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>

Жабський В.І.,
Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського,
м. Київ

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ефективна система оподаткування є однією із основних умов економічного розвитку держави. У сучасних умовах оподаткування є базовим інститутом державного управління, що використовується у регулюванні господарської діяльності підприємств з метою забезпечення розвитку пріоритетних напрямів економіки та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників. Функціональні особливості оподаткування дозволяють застосовувати його не лише за фіскальним призначенням, а й з метою впливу на умови виробництва товарів та послуг. Важливим є встановлення єдиного критерію оптимального розподілу рівня оподаткування, збереження припустимої пропорції податків стосовно ВВП.

Податкове регулювання господарської діяльності в Україні перебуває у стані перманентної модернізації і вдосконалення, спрямованого на застосування оптимальної конструкції, що відповідає ринковій структурі та інфраструктурі, а питання раціоналізації виходять на перший план.

В даний час вітчизняній економіці необхідне подальше оновлення

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

виробничої бази та основних фондів, масштабне впровадження нових технологій та інновацій. Такий шлях розвитку немає альтернативи, оскільки у сучасному конкурентному середовищі постійно посилюється, загострюється потреба підвищення ефективності виробництва, зокрема за допомогою економії фінансових, матеріальних, трудових ресурсів, збільшення результативності їх використання. Отже, стратегічний вектор розвитку – інтенсифікація виробництва та раціональне використання досвіду, накопиченого за роки трансформації ринкових відносин.

Можливості застосування різних форм та методів оподаткування дозволяє системі податкового регулювання виступати найбільш гнучким способом залучення додаткових ресурсів для стимулювання діяльності економічних суб'єктів, за умови зміни парадигми її фіскальної спрямованості на регулюючу, яка враховує трансформацію інвестиційного та податкового клімату. Використання комплексного підходу та обґрунтування сукупності доступних інструментів дозволить активізувати виробничу діяльність у країні на основі врахування пріоритетів економічного розвитку.

Інституційне призначення оподаткування не вичерпується забезпеченням фінансовими ресурсами соціальних та економічних програм розвитку. Податки відіграють важливу роль у формуванні міжгосподарських зв'язків, перерозподілі виробничих ресурсів та цінової політики, кон'юнктурних відносинах ринкового механізму, стимулюванні реалізації перспективних проектів вітчизняної індустрії.

Основою забезпечення еластичності, високої ефективності, систематичної адаптації оподаткування є його модернізація, впровадження сучасних об'єктивно обґрунтованих організаційних, економічних та фінансових форм, способів, механізмів здійснення. Інноваційна база дозволяє максимально реалізувати існуючий потенціал, розширювати функціональні можливості податкових моделей. Для цього прийнятним є використання передових інформаційних

технологій, економіко-математичних методів, побудова логічних схем, алгоритмів процесу функціонування систем. Модифікація податкового регулювання на базі оптимально підібраних, проаналізованих та синтезованих фінансово-економічних показників з розробкою кількох альтернативних варіантів планування заходів, що проводяться, дозволить удосконалити діяльність щодо формування державних доходів.

Аналіз економіко-організаційного механізму податкового регулювання підприємств показав, що теоретично базовим його інструментом є регулювання взаємовпливу податкових баз та податків. Разом з тим, практика формування та функціонування даного механізму на мікроекономічному рівні показує, що це зовсім не дієво. Тому для ефективного функціонування податкового регулювання пропонується підхід, який передбачає комплексне використання як елементів податкового механізму, так і інструментів податкового регулювання. Застосування такого механізму зумовлюватиме рівномірність оподаткування, обґрунтування застосування податкових пільг, що зумовлює узгодженість інтересів держави та суб'єктів господарювання щодо рівня оподаткування.

Проаналізувавши позитивні та негативні риси організації мобілізації податків, найважливішим напрямом реформування цієї системи є подальше вдосконалення «вертикалі» координації фінансово-економічних процесів, адаптації «податкових регуляторів» до динамічних умов ведення фінансово-господарської діяльності платників.

Список використаних джерел:

1. Фінансова діяльність підприємства: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Либідь, 2002. 384 с.
2. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2003. 554 с.
3. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб.

Київ: Центр учбової літератури, 2009. 320 с.

Загурський В.Ф.,
аспірант 3 курсу спеціальності
281 «Публічне управління та адміністрування»
Державного університету «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Свірко С.В.,
д.е.н., д.н.д.у., професор, завідувач кафедри національної
безпеки, публічного управління та адміністрування
Державного університету «Житомирська політехніка»

ВИКОРИСТАННЯ PR-ІНСТРУМЕНТІВ В УПРАВЛІННІ СПОРТИВНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Зв'язки з громадськістю (PR) – це ефективний інструмент в управлінні, використання якого значно посилює маркетингові комунікації в організації. Особливу роль PR відіграє у діяльності спортивних організацій. Адже здатність взаємодіяти із засобами масової інформації та формувати громадську думку має вирішальне значення для спортивної організації, оскільки такі інструменти допомагають створювати, насамперед: 1) позитивний імідж організації; 2) розширювати отримання джерел доходів; 3) будувати позитивні відносини з прихильниками.

Дуже часто в науковій літературі PR визначають як один із інструментів у маркетингових технологіях. Проте таке тлумачення викликає заперечення з боку практиків зі зв'язків з громадськістю, які вважають, що така точка зору ігнорує стратегічний аспект комунікації в організації, оскільки комунікація є функцією управління. Таким чином, пропонуємо для окреслення об'єкта дослідження опиратися на визначення, запропоноване у сфері спортивного маркетингу Муліном Б., Саттоном С., Харді В.: «Public Relations – це інтерактивна маркетингова комунікаційна стратегія, яка спрямована на створення

різноманітних форм комунікації. Форми, які призначені для передачі філософії спортивної організації, її досягнень і цілей конкретним групам громадської думки. Ця стратегія спрямована на встановлення довгострокових відносин, заснованих на взаєморозумінні, участі та підтримці. Однією з функцій PR у спорті також є здобуття суспільного розуміння та прийняття, а також вплив на ставлення, сприйняття та стан свідомості споживачів (прихильників). У комунікаційній стратегії можуть бути задіяні не тільки гравці і медійний персонал, а й інші співробітники клубу, талісман і спонсори» [2].

У наш час мас-медіа та громадська думка мають домінуючий вплив на те, як люди сприймають навколишній світ, адже на практиці публічні відносини складаються з двох різних, хоча і взаємодоповнюючих один одного компонентів. У спорті PR прийнято ототожнювати зі стратегією співпраці зі ЗМІ, тобто Media Relations (MR), що є однією із двох складових PR, а друга - Community Relations (CR) [3], тобто вся соціальна діяльність спортивних організацій, спрямована переважно до місцевих громад. Важко переоцінити значення комунікації зі ЗМІ для спортивних організацій. Засоби масової інформації мають величезний вплив на їх діяльність та імідж. Завдяки засобам масової інформації спортивні клуби досягають публічності, що іноді є ключовим фактором у налагодженні співпраці зі спонсорами або збільшенні продажів квитків на спортивні заходи.

Зв'язки з громадськістю, тобто соціальна діяльність спортивної організації, є другою, але не менш важливою частиною діяльності зі зв'язків з громадськістю. Прикладами діяльності у сфері зв'язків з громадськістю можуть бути освітні програми, орієнтовані на дітей та молодь, або проекти, спрямовані на боротьбу з соціальними патологіями. Багато дослідників описують спортивні клуби як громадські організації, які представляють певний регіон і є осередком місцевої ідентичності [1]. У громаді, де функціонує спортивна організація, часто є багато об'єктів, таких як об'єднання мешканців, школи, центри соціального забезпечення, фонди тощо. Тому спортивні клуби, завдяки ряду заходів, можуть стати важливим

місцем зосередження діяльності місцевої громади тому клуб навіть зобов'язаний, наскільки це можливо, реагувати на потреби свого оточення і пропонувати свою підтримку. Варто нагадати, що заняття спортом не лише приносять користь спортсменам та спортивним організаціям, а й мають потенційні соціальні переваги, а саме це: пропаганда толерантності; покращення здоров'я; розвиток індивідуальних навичок; протидія негативним явищам, таким як бідність, безробіття або соціальна ізоляція.

Діяльність спортивних суб'єктів у сфері PR також пов'язана із побудовою спільноти вболівальників, що за визначенням американських маркетологів, називають як процес розширення фан-бази.

Ефективні PR-стратегії в спортивних організаціях, які поєднують співпрацю із ЗМІ і соціальну активність спортивної організації, призводять до створення реклами, завдяки чому спортивна організація стає популярною та підтримує суспільний інтерес.

Таким чином, запорукою ефективного використання інструментів PR у спорті є вміння критично оцінювати свої можливості та дії. Ця перспектива дозволяє визначати стратегічні цілі, яких слід досягти з точки зору побудови іміджу організації та надання їй публічності. Для реалізації цих планів необхідними виявляться плани з побудови відносин зі ЗМІ та громадськістю навколо клубу, завдяки їх синергії вдається на тривалий час досягти конкурентної переваги в спортивному бізнесі.

Список використаних джерел:

1. Дроговоз В. Спортивний піар: що це означає і як це працює. URL: <https://prnews.io/uk/blog/sportyvnyu-piar-shcho-tse-oznachaie-i-iak-tse-pratsiuie.html>.
2. Mullin B., Hardy S., Sutton W. Sport marketing 2nd edition. Champaign: Human Kinetics. 2000.

3. Tusinski L. PR w organizacji sportowej. URL: <https://kpw-konsulting.pl/index.php/e-biblioteka/artykuly/117-pr-w-organizacji-sportowej>.

Захарченко В.П.

Державний університет «Житомирська політехніка»

Науковий керівник: Дрига Ж.В.,

професор кафедри національної безпеки,

публічного управління та адміністрування

Державний університет «Житомирська політехніка»

м. Житомир

РИНОК ЮРИДИЧНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Ринок юридичних послуг є невід'ємною частиною правової системи та суспільних відносин. Його ефективне функціонування забезпечує захист прав і законних інтересів громадян і суб'єктів господарювання, сприяє правовій стабільності та економічному зростанню. В Україні цей ринок характеризується високою динамічністю, проте потребує вдосконалення механізмів державного регулювання. Це зумовлено необхідністю підвищення якості послуг, усунення правових прогалин та забезпечення рівного доступу до юридичних послуг.

Серед основних проблем ринку юридичних послуг України станом на сьогодні можна назвати такі:

1) Нерівномірний розподіл послуг. Юридичні послуги зосереджені переважно у великих містах, тоді як у сільській місцевості доступ до них обмежений;

2) Недобросовісна конкуренція. Відсутність чітких стандартів і прозорих механізмів контролю сприяє появі неякісних послуг, а також призводить до демпінгу цін;

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

3) Правові прогалини. Законодавство, що регулює даний ринок, не повністю відповідає сучасним викликам і потребам, залишає значну частину ринку юридичних послуг без будь-якого правового регулювання;

4) Недосконале функціонування системи надання безоплатної правової допомоги. Відсутність стимулюючих факторів для адвокатів при наданні такого виду правової допомоги, непрозорість розподілу завдань, а також відсутність чітких строків оплати за надані послуги з боку держави, сприяє незацікавленості адвокатів в участі у системі безоплатної правової допомоги.

На противагу проблемам, можна назвати і позитивні сторони на ринку юридичних послуг України, які спостерігаються сьогодні, це, зокрема:

1) Постійне збільшення попиту на юридичні послуги через зростання правової культури населення, а також через розвиток і еволюцію бізнесу;

2) Вміння ринку юридичних послуг трансформуватися під сучасні потреби і запити суспільства, як, наприклад, поява значної кількості фахівців у сфері військового права протягом останніх років;

3) Виникнення інноваційних форматів послуг, таких як онлайн-консультації та автоматизація правових процесів;

4) Розширення способів просування і реклами юридичних послуг, зокрема через соціальні мережі, пошукові системи тощо.

Щодо державного регулювання ринку юридичних послуг, то даний ринок регулюється рядом законів, серед яких ключову роль відіграють наступні: Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; Закон України «Про нотаріат»; Закон України «Про безоплатну правничу допомогу»; Закон України «Про захист прав споживачів».

Станом на сьогодні ліцензуванню та контролю за якістю наданих послуг підлягають лише адвокати та нотаріуси, тоді як інші категорії юристів не мають чітких кваліфікаційних вимог, а також механізму перевірки якості наданих

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

послуг чи інструментів притягнення до відповідальності. Іншими словами, значна частина ринку юридичних послуг фактично перебуває під дуже обмеженим державним регулюванням. Це створює ризики для клієнтів і сприяє зниженню довіри на ринку юридичних послуг в цілому [1, 2].

В Україні наразі існує прогалина у регулюванні діяльності юристів, які не є адвокатами чи нотаріусами, що вимагає доопрацювання законодавчої бази у цьому напрямку.

Прикладом позитивних змін у цьому відношенні є Закон України №1401-VIII від 02.06.2016 року, яким до Конституції України було внесено статтю 131-2. Вона визначає, що виключно адвокати мають право здійснювати представництво іншої особи в суді та захист від кримінального обвинувачення. До набрання чинності цими змінами до Конституції та процесуальних кодексів України, представляти інтереси в суді могли не лише адвокати, але й будь-які особи, які досягли 18 років і мали цивільну процесуальну дієздатність [3].

Однак вказаних вище змін недостатньо, так як вони стосуються лише окремих видів надання юридичних послуг – судового представництва та захисту, і не вирішують проблему глобально.

Ринок юридичних послуг України є важливим елементом соціальної та економічної системи, проте його ефективність залежить від вдосконалення механізмів державного регулювання. Запровадження сучасних підходів до регулювання, таких як ліцензування та посилення контролю всіх учасників ринку, дозволить забезпечити якість послуг та зміцнити довіру до юридичної системи в Україні.

Список використаних джерел:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. №5076-VI. Дата оновлення: 03.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 09.12.2024).

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

2. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. №3425-ХІІ. Дата оновлення: 15.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 09.12.2024).

3. Конституція України: Закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 09.12.2024).

Зеленін Ю.М.,
к.е.н.,
Міжрегіональна академія управління персоналом,
м. Київ

СЦЕНАРІЙ РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЇ В РІЗНИХ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ УМОВАХ ЇЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Металургійна галузь грає найважливішу роль в економіці України. Найбільші металургійні компанії в Україні є транснаціональними корпораціями і виявляють подібні ознаки з іншими подібними зарубіжними галузевими гігантами, а вихід багатьох інших українських компаній на зарубіжні ринки і до санкцій зустрічав жорсткі інституційні бар'єри.

На підставі інституційних умов (інститути формують інституційні умови, які, по-перше, полягають у спектрі можливостей розвитку, у тому числі організаційного, і, по-друге, у формалізованих правилах доступу до якісних ресурсів – фінансових, технологічних, кадрових та ін.) можна сформулювати кілька інституційно однорідних сегментів (в рамках одного сегмента набір суб'єктів з близькими значеннями за сукупністю і, в той же час, за більшістю значень показників інституційних умов) української металургії, підприємства яких відрізняються закономірностями поведінки.

Таким чином, враховуючи критичну значущість металургії для української

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

еконіміки, необхідне уточнення існуючих сценаріїв та прогнозів розвитку галузі залежно від різних інституційних умов. Відповідно, якщо держава в економічній політиці, а бізнес у своїй діяльності, враховуватимуть рекомендації щодо реалізації цільового сценарію розвитку металургійної галузі, то це підтримає цю галузь.

Від металургії найбільшою мірою залежать промисловість, будівництво та паливно-енергетичний комплекс. При цьому, металургія є одним із лідерів у обробній промисловості.

Крім того, з урахуванням створення власних університетів, наукових інститутів та інжинірингових центрів, металургія є однією з провідних галузей у сфері інновацій.

Металургійному комплексу властива складність технологічного циклу виробництва - понад десяток переділів, до яких входять: видобуток, збагачення сировини, лиття, прокат, виробництво сплавів та ін.

Компанії в галузі відрізняються за обсягами та лінійкою продукції, охопленням ринків, технологічним рівнем і глибиною переділу. Частина з них є безпосередньо відокремленими металургійними компаніями на ринках чорної та кольорової металургії, частина є дочірніми щодо інших великих компаній, наприклад, нафтогазових або машинобудівних.

В Україні досі використовуються застарілі технологічні стандарти виробництва та застосування металургійної продукції суміжних галузях. В основних галузях, що споживають металопродукцію, вимоги до її якості та експлуатаційних характеристик зростають з кожним роком. Наявність такого «розкиду» вимог ускладнює роботу металургійних компаній.

Наприклад, в ЄС стандарти оновлюються раз на 10 років, а в той же час в Україні понад половину металургійних стандартів не оновлювалися понад 25 років.

Цей чинник відіграє основну роль для дрібних і середніх компаній, орієнтованих російський ринок, оскільки великі компанії здатні і найчастіше випускають продукцію за зарубіжними стандартами, що відіграє важливу роль у

відмінностях за ступенем доступності виходу на зарубіжні ринки та за ступенем доступності технологій.

Нівелювання негативного впливу даного фактора можливе лише з розробкою нової системи стандартів використання металопродукції. Прискорити процес можна за рахунок активної участі у проекті галузевих асоціацій, найбільших металургійних компаній із власними науково-дослідними центрами, наукових інститутів та інжинірингових компаній.

Дефіцит висококваліфікованих кадрів у металургії пов'язаний насамперед із недостатнім випуском галузевих фахівців ЗВО та середніх спеціальних освітніх закладів. Крім того, слід наголосити на непопулярності професії металургів серед молоді протягом 20 років. У 2024 р. нестача висококваліфікованого персоналу в промисловості за деякими позиціями досягла 30%. При цьому дефіцит фахівців спостерігається як у всіх технологічних межах, так і в інжинірингу та проектуванні.

Даний фактор впливає, в першу чергу, на дрібні та середні компанії, не здатні як великі створювати афілійовані освітні установи або ініціювати створення необхідних освітніх програм у профільних ЗВО-партнерах, що демонструє відмінності компаній за розмірами та становищем на ринках їх партнерів, а також інституційних умов їхньої діяльності залежно від розміру.

Негативне значення даного чинника можна знизити, в першу чергу, за рахунок створення нових освітніх установ або розробки та затвердження нових освітніх програм на базі вже існуючих технікумів та ЗВО, які відповідають запитам сучасної металургії, що здатні реалізувати найчастіше лише державу та найбільші компанії. Крім того, слід розглянути розширення механізмів залучення висококваліфікованого закордонного персоналу та талановитої молоді.

Список використаних джерел:

4. Гриньов А.В. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств у глобальному середовищі; Харк. нац. автомоб.-дорож. ун-т. Х. :

ХНАДУ, 2007. 147 с.

5. Коюда В.О. Основи інвестиційного менеджменту : навч. посібник / В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда. К. : Кондор, 2008. 340 с.

6. Кулицький С. Українська чорна металургія: стан, проблеми, перспективи. Україна: події, факти, коментарі. 2016. № 5. С. 44-65.

Зуєв М.,
аспірант, спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Науковий керівник: Пуцак Я.Я.
д.е.н., проф.,
Національний університет "Львівська Політехніка",
м. Львів, Україна

ВІДСУТНІСТЬ ЕФЕКТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ, ЯК ЧИННИК, ЩО УСКЛАДНЮЄ РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ЕКОСИСТЕМ

Ю. Бажал у своїй статті розглянув проблему формування інституцій інноваційної екосистеми в контексті зростаючої ролі дослідницьких університетів для забезпечення інноваційних структурних змін в економіці України. На думку автора статті, головною практичною проблемою у визначенні місця й ролі дослідницьких університетів та інших наукових та освітніх організацій у структурній інноваційній трансформації економіки України є недостатня увага до формування та забезпечення реалізації практичної функції базових інновацій як головного чинника економічного зростання. Автором запропоновано в процесі формування державної інноваційної політики України виділяти окремий пріоритетний напрям, пов'язаний зі створенням закладів вищої освіти (університетів) нової генерації як інноваційних підприємницьких університетів, і розвивати університети та

наукові центри, які засвідчують наявність кумулятивного людського капіталу, незважаючи на їхній тимчасовий кризовий стан [1, с. 3].

Дослідники С. Петрань, В. Шамота у своїй праці вказують на виклики та перешкоди, які потрібно долати на шляху до інноваційного розвитку України. Серед них авторами виділено недостатнє фінансування інноваційних проєктів, відсутність сприятливого законодавства, низький рівень кваліфікації фахівців та інфраструктури для інноваційної діяльності [2, с. 49].

Варто відзначити, що згідно до висновків представлених у Звіті щодо результатів дослідження інноваційної екосистеми та трансферу технологій України проведеного експертами Об'єднаного дослідницького центру ЄС, Україні рекомендовано провести законодавчі реформи направлені на продовження урядової програми зі спрощення законодавства України у сфері інновацій та трансферу технологій.

Також Уряду рекомендовано розпочати реформу зі стимулювання трансферу технологій, спростити регуляторну базу, стимулювати державно-приватне партнерство та посилити правовий захист інновацій. Наступною рекомендацією є розширення фінансування інноваційної діяльності через створення постійного фонду для фінансування проєктів з підвищення рівня готовності технологій (TRL) та стимулювання співпраці між університетами й підприємствами.

Наразі університети практично не комерціалізують власні розробки, через що трансфер технологій від університетів до бізнесу практично не відбувається. На думку автора, це відбувається через те, що більшість університетів орієнтовані на фундаментальні дослідження, а не на прикладні, через що спостерігається низький рівень комерціалізації наукових досліджень та трансферу технологій.

Саме відсутність ефективних механізмів трансферу технологій після завершення етапу їх дослідження до етапу впровадження готових рішень

ускладнює розвиток інновацій та інноваційних екосистем. Це також відбувається через низьку інтеграцію інноваційної діяльності в економічну стратегію країни. Така інтеграція, на жаль, не є пріоритетним завданням державної політики, а розпорошеність відповідальності між різними міністерствами створює умови для подальшої відсутності єдиної стратегії інноваційного розвитку.

Вищенаведене дозволяє визначити, що державна підтримка є ключовою для стимулювання трансферу технологій та розвитку інноваційної діяльності. Системна державна підтримка може стати основою для створення умов, які дозволять інноваціям стати двигуном економічного зростання. Розбудова інноваційної екосистеми потребує довгострокових зобов'язань, чіткої стратегії та залучення широкого кола зацікавлених сторін: уряду, бізнесу, науки та міжнародних партнерів.

Список використаних джерел:

1. Бажал Ю.М. Інноваційна екосистема як чинник забезпечення прогресивних структурних змін в економіці. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки, 2022, 7(1), С. 3–9. <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2022.7.1.3-9>

2. Петрань С., Шамота В. Роль інновацій у відновленні економіки України після війни. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: виклики воєнного часу : [Електронний ресурс] : тези доп. XIV Міжнар. бізнес-форуму (Київ, 23 берез. 2023 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. – Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. – 197 с. С. 49. DOI: 10.31617/k.knute.2023-03-23.

Карпунець В.Д.
асистент кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ

У сучасному суспільстві, яке характеризується швидким розвитком інформаційних технологій, глобалізаційними процесами та зростанням конкуренції, університети (як заклади вищої освіти) відіграють центральну роль у забезпеченні освітнього, наукового та інноваційного прогресу. Відповідно до ч. 1 ст. 4 закону України «Про вищу освіту» державну політику у сфері вищої освіти визначає Верховна Рада України, а реалізують Кабінет Міністрів України та центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки [1]. Відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [2]. Тому, державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується на правових принципах, до яких відносять: доступності вищої освіти; незалежності здобуття вищої освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім закладів вищої духовної освіти); сприяння здійсненню державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти тощо.

Правовий статус закладу вищої освіти визначає основи функціонування, правомочності, автономію та відповідальність у системі публічного управління. Особливої уваги потребує аналіз закладу вищої освіти як суб'єкта права у контексті його співпраці з державними органами, суспільством та ринковими структурами. Це дозволяє розкрити базові елементи юридичної природи університету (як закладу вищої освіти) та його ролі у формуванні суспільного добробуту.

Метою дослідження є аналіз правового статусу закладу вищої освіти в контексті сучасної парадигми публічного управління та адміністрування, а також визначення ключових проблем і перспектив його вдосконалення.

У сучасних умовах реформування законодавства України у сфері вищої освіти питання правового забезпечення умов та порядку набуття статусу вищим навчальним закладом потребують ґрунтовних наукових досліджень з метою вироблення єдиного підходу до регламентації цивільної правосуб'єктності вищих навчальних закладів. Зазначеним і зумовлюється актуальність цього дослідження, результати якого сприятимуть вдосконаленню законодавства України у сфері вищої освіти [3, с. 79]. Вважаємо, що слід погодитися з Баб'юк М.П. та додати, що так само є актуальними дослідження правового статусу університету і за межами цивільно-правових відносин: в галузях адміністративного та господарського законодавства і права.

Вважається, що правовий статус — це система прав, обов'язків, свобод і гарантій, яка визначає юридичне становище особи чи організації як суб'єкта права. Вона встановлюється державою та закріплюється у правових актах, таких як Конституція, закони, нормативні акти та міжнародні договори. У зв'язку з цим, елементами правового статусу є: 1) *права* (суб'єкти мають закріплені законом можливості здійснювати певні дії, реалізовувати свої інтереси. Наприклад, право на освіту, підприємницьку діяльність чи захист; 2) *обов'язки* (це обов'язкові до виконання дії або утримання від дій, передбачені законом. Наприклад, сплата податків, дотримання трудової дисципліни; 3) *свободи* (закріплені законом можливості вибору поведінки, наприклад, свобода слова, свобода пересування тощо); 4) *юридичні гарантії* (механізми, які забезпечують захист та реалізацію прав і свобод суб'єкта (суди, правоохоронні органи); 5) *юридична відповідальність* (передбачає санкції за порушення норм права, включаючи адміністративну, кримінальну чи цивільну відповідальність).

Таким чином, правовий статус закладу вищої освіти визначає його юридичне положення як суб'єкта освітньої діяльності та закріплюється законодавством. Він включає права, обов'язки, компетенції та гарантії, що забезпечують автономію закладу у прийнятті рішень, організації освітнього процесу, фінансовому та кадровому управлінні. Основою є Конституція, закони України «Про освіту», «Про вищу освіту» та статут закладу. Заклади вищої освіти можуть мати різні форми власності (державні, комунальні, приватні) і функціонують відповідно до ліцензій та стандартів якості. Їхній статус також визначає обов'язки щодо забезпечення доступності, якості освіти та академічної доброчесності.

Разом з тим, правовий статус закладу вищої освіти в системі публічного управління характеризується такими напрямками як: а) взаємодія закладів вищої освіти з органами державної влади; б) автономія закладів вищої освіти (проблеми та можливості); в) заклад вищої освіти як інструмент суспільного блага, правової держави та інноваційного розвитку.

З огляду на вищевикладене, можна передбачити рекомендації щодо вдосконалення правового статусу закладів вищої освіти, а саме:

1) Підвищення рівня автономії. Розширити академічну, фінансову та організаційну автономію закладів вищої освіти з метою ефективнішого управління. Тут слід передбачити зменшення державного втручання (на основі балансу між контролем та ефективністю).

2) Удосконалення законодавства. Прийняти зміни до закону «Про вищу освіту», якіб забезпечили чітке розмежування повноважень між державою, місцевими органами влади та закладом вищої освіти.

3) Посилення механізмів академічної доброчесності. Ввести ефективні механізми контролю за дотриманням принципів академічної доброчесності, зокрема прозорі процедури перевірки наукових робіт, а також відповідальність за порушення.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

4) Інтеграція з ринком праці. Розширити можливості співпраці між закладом вищої освіти та роботодавцями. Це включає створення дуальних програм освіти, проведення спільних досліджень і стажувань для студентів, що підвищить відповідність освітніх програм потребам ринку праці.

5) Модернізація фінансування. Запровадити нові або розширити існуючі моделі фінансування, такі як гранти, державно-приватне партнерство та цільові інвестиції в науково-дослідницьку діяльність.

6) Цифровізація освіти. Розвивати цифрові платформи для навчання, управління ресурсами та звітності, що дозволить оптимізувати освітній процес і знизити адміністративне навантаження.

7) Гармонізація з європейським законодавством. Привести правовий статус закладів вищої освіти у відповідність до норм європейського законодавства, що сприятиме інтеграції у світовий освітній простір, спростить процедури визнання іноземних дипломів, розширить можливості академічної мобільності тощо.

Правовий статус закладів вищої освіти відіграє важливу роль у формуванні їхнього місця у системі публічного управління та суспільного розвитку. Визначаючи права, обов'язки та гарантії закладів, він створює основу для їхньої діяльності в освітній, науковій та інноваційній сферах. Разом із законодавчими змінами та зміцненням принципів академічної автономії, забезпеченням академічної доброчесності, гармонізацією з європейськими стандартами та інтеграцією до ринку праці, правовий статус закладів вищої освіти сприятиме підвищенню якості освіти. Застосування зазначених рекомендацій дозволить удосконалити функціонування закладів вищої освіти, підвищити їхню конкурентоспроможність і розкрити потенціал для сталого розвитку України у глобальному освітньому просторі.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#n39>

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

2. Конституція України. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4223>

3. Баб'юк М. П. Цивільно-правовий статус вищого навчального закладу за законодавством України / М. П. Баб'юк // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. - 2016. - № 1. - С. 79-85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2016_1_14

Клюха О.,
к.т.н., доцент кафедри менеджменту та публічного врядування
Потоцька О.,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ МОЛОДІЖНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ТА ОРГАНАМИ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

У сучасному світі цифрові технології стали важливою складовою суспільного життя, проникаючи у всі його аспекти, зокрема у взаємодію молоді з органами влади. Молодіжна політика, спрямована на створення умов для самореалізації молодих людей, підтримку їхніх ініціатив та залучення до прийняття рішень, є ключовим елементом соціального розвитку. Водночас традиційні механізми взаємодії часто обмежуються географічними, часовими та ресурсними бар'єрами, що ускладнює ефективну співпрацю. Цифровізація може суттєво покращити взаємодію між молодіжними організаціями та органами влади в Україні.

Метою цього дослідження є аналіз механізмів взаємодії між молодіжними організаціями та органами влади в умовах цифровізації. Особливу увагу приділено використанню цифрових платформ та технологій для покращення комунікації, залучення молоді до прийняття рішень і реалізації їхніх ініціатив. Цифровізація відкриває нові можливості для комунікації, участі молоді у процесах прийняття рішень та реалізації ініціатив. Зокрема, цифрові платформи можуть сприяти більшій прозорості та доступності інформації, що важливо для залучення молоді до активних дій у суспільстві.

Згідно із Законом України «Про основні засади молодіжної політики», до категорії молоді відносяться особи віком від 14 до 35 років [1]. Це визначення

враховується під час розробки та реалізації заходів, спрямованих на підтримку молоді у різних сферах життєдіяльності.

Цифровізація значно змінила способи комунікації, зробивши їх швидшими та доступнішими. Соціальні мережі, такі як Facebook, Instagram, Telegram та X (раніше Twitter), стали основними платформами для взаємодії молоді з органами влади. Через ці ресурси молодь може отримувати інформацію про нові програми, брати участь у дискусіях, опитуваннях та інших формах залучення.

Окрім соціальних мереж, важливу роль відіграють спеціалізовані цифрові платформи. Наприклад, додаток «Дія» виступає не лише інструментом доступу до державних послуг, але й каналом комунікації. Завдяки функціям електронного голосування молодь має можливість активно впливати на суспільно важливі ініціативи [2].

Ще одним прикладом є платформа «Громадський бюджет», яка дозволяє молодіжним організаціям подавати проекти для вирішення локальних проблем, а громаді — підтримувати їх через голосування [3]. Ефективним інструментом є також електронні петиції президента України, які дають змогу ініціювати суспільно важливі питання. Наприклад, петиція, що отримала понад 25 тисяч підписів, що стало підставою для її розгляду на державному рівні [4].

Перевагою цифрових інструментів є прозорість, яка дозволяє уникнути маніпуляцій та підвищує довіру до державних структур. Молодь може не лише брати участь у голосуваннях, але й відслідковувати результати та реалізацію проектів. Доступність цифрових платформ також є важливою, адже вони забезпечують участь навіть для молоді з віддалених регіонів. Швидкість і зручність організації опитувань, онлайн-конференцій та форумів сприяють оперативному залученню молоді до суспільного життя.

Втім, цифрові технології мають і виклики. Одним із них є цифровий розрив, що залишається проблемою для багатьох регіонів. Молодь із сільської місцевості чи зон бойових дій часто має обмежений доступ до інтернету, що знижує їхню

участь у цифрових ініціативах. Іншим викликом є безпека персональних даних. Для участі у голосуваннях чи петиціях молоді люди змушені надавати особисту інформацію, що викликає побоювання щодо її захисту. Крім того, низький рівень цифрової грамотності обмежує можливості молоді ефективно використовувати сучасні інструменти.

Органи влади мають ключову роль у підтримці цифровізації. Вони повинні створювати законодавчі та організаційні умови, сприяти розвитку цифрової освіти, забезпечувати кібербезпеку та підтримувати молодіжні організації у впровадженні технологій. Зокрема, необхідно запроваджувати програми навчання цифровим навичкам і розробляти спеціальні курси для молодіжних лідерів, залучати до прийняття рішень, створювати умови для активної участі молоді у формуванні державної політики через відкриті платформи для обговорення, підтримувати розвиток молодіжних центрів та програм, які сприяють самореалізації молоді, розширювати співпрацю з міжнародними партнерами для забезпечення додатковими ресурсами для розвитку молодіжної політики в Україні.

Цифровізація відкриває широкі можливості для підвищення якості взаємодії між молоддю та владою. Однак для її ефективного впровадження необхідно подолати виклики цифрового розриву, забезпечити безпеку даних та підвищити рівень цифрової грамотності. Таким чином, підтримка цифрових ініціатив і створення сприятливих умов для молоді є запорукою їх активної участі у суспільному житті та політичних процесах.

Список використаних джерел:

1. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27 квіт. 2021 р. № 1414-IX. Відомості Верховної Ради України. 2021. № 38.
2. Дія – Державні послуги онлайн. Державні послуги онлайн | Дія. URL: <https://diia.gov.ua> (дата звернення: 8.12.2024).
3. Громадський бюджет. Громадський бюджет. URL: <https://budget.e-dem.ua/landing> (дата звернення: 8.12.2024).

4. Електронні петиції – Офіційне інтернет-представництво Президента України. Електронні петиції – Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://petition.president.gov.ua> (дата звернення: 08.12.2024).

Корнєєв Р.В.,
аспірант Університету митної справи та фінансів
Науковий керівник: Шевченко Н. І.,
кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри публічного управління
та митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів

АДАПТАЦІЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ДО ВИКЛИКІВ ВІЙНИ: СТРАТЕГІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Малий і середній бізнес (МСБ) відіграє ключову роль в ринковій економіці України. Він є основою економічної стабільності держави, забезпечуючи наповнення бюджетів, створення робочих місць, насичення ринку товарами і послугами та формування конкурентного середовища. В умовах швидкоплинних суспільних змін саме МСБ демонструє високу адаптивність, мобільність та інноваційність.

МСБ виконує не лише економічні, а й важливі соціальні функції. Розвиток малого і середнього підприємництва сприяє формуванню середнього класу як основи громадянського суспільства. МСБ відіграє ключову роль у зменшенні соціальної нерівності та напруги, демократизації ринкових відносин та забезпеченні соціальної стійкості держави.

Однак через розв'язану росією повномасштабну війну багато українських малих і середніх підприємств зазнали величезних втрат. Це призвело до зупинки їх діяльності та зростання безробіття в країні. Тому відновлення і розвиток МСБ

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

є надзвичайно важливим і багатовимірним завданням в контексті повоєнної відбудови України.

Державна політика має бути спрямована на всебічну підтримку МСБ як запоруки сталого розвитку економіки та соціальної стабільності. Від успішності малого і середнього підприємництва залежатиме спроможність України подолати наслідки війни, модернізувати економіку, інтегруватися до світових ринків та забезпечити добробут громадян.

Ключовими проблемами МСБ на сучасному етапі є: відсутність кваліфікованих працівників (відмічають 43,2% респондентів); недостатній капітал (47%); відсутність платоспроможних клієнтів (51,6%); непередбачувані дії держави (55,8%); непрогнозованість розвитку ситуації в Україні (58,2%) [1]

Серед фінансових викликів Advanter Group визначає: високі ставки за кредитами (55%); побоювання щодо невиконання боргових зобов'язань (36,1%); недостатня застава (28,9%); коливання валютних курсів (22,9%) та складний процес отримання кредиту (22,1%) [1]

На плечах бізнесу в поточному періоді лежить значна соціальна відповідальність 70,3% компаній надають фінансову підтримку, витрачаючи в середньому 3% від обороту на допомогу Збройним Силам України. 41,2% підприємств допомагають своїм співробітникам та їхнім родинам підтримуючи працівників та їх сім'ї. 23,1% компаній надають робочі місця для вимушено переміщених осіб [1]

Розвиток, вихід на міжнародні ринки багатьох підприємств МСБ обмежено. Підтвердженням тому є те, що 62,5% респондентів вказали, що їх компанія не займається зовнішньоекономічною діяльністю [1]

Перспективні рішеннями окреслених проблем визначено Стратегію розвитку малого та середнього бізнесу до 2027 року та операційний план заходів на 2024-2027 роки, а саме: масштабна дерегуляція, кредитна та грантова

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

підтримка, краудфандинг, факторинг; в рамках цифрової трансформації - впровадження цифрових ваучерів, професійних енергоаудитів, зелена таксономія; розвитку людського капіталу сприятиме повернення українців з-за кордону, залучення іноземних фахівців, освітні програми; збільшення експорту буде можливе через розширення діяльності ЕКА, інтеграція у світові ланцюги доданої вартості; інноваційні підходи - створення галузевих кластерів та наукових парків для стимулювання інновацій [2]

Особливу увагу слід приділити адаптації ветеранів: програма грантів для ветеранів та їхніх родин на створення або розвиток бізнесу (ветерани можуть отримати гранти до 1 млн грн за умови створення робочих місць та співфінансування); Підтримка ветеранів у працевлаштуванні та інтеграції в економічну діяльність через спеціальні програми та ініціативи [3].

Впровадження ЕПП може сприяти економічній безпеці України шляхом інтеграції відновлювальних джерел енергії та інноваційних технологій, таких як блокчейн і смарт-контракти, що підвищує прозорість угод і знижує операційні ризики [5, с.68-74]

Таким чином, регулювання МСБ в умовах війни вимагає комплексного підходу, що включає дерегуляцію, фінансову підтримку, цифрову трансформацію та розвиток людського капіталу. Особливу увагу слід приділити адаптації ветеранів, які повертаються з війни, через програми підтримки бізнесу та працевлаштування. Впровадження екоіндустріальних парків може стати ключовим елементом для забезпечення економічної безпеки та сталого розвитку України. Це дозволить підвищити стійкість бізнесу до зовнішніх викликів та сприятиме його сталому розвитку.

Список використаних джерел:

1. Дослідження Advanter Group URL:
<https://epravda.com.ua/columns/2024/06/20/715467/>

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

2. Урядовий портал URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-stratehiu-rozvytku-maloho-ta-serednoho-biznesu-do-2027-roku-ta-operatsiinyi-plan-zakhodiv-na-2024-2027-roky>

3. Гранти ветеранам URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/hranty-veteranam-500-mln-hrn-hrantiv-na-rozvytok-biznesu-otrymaid-veterany-ta-druhi-z-ikhnoho-podruzzhia>:

4. Державна служба статистики України URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/12/Dsvsмм_22.pdf

5. Клещов А. Й. Екоіндустріальні парки як інструмент підвищення економічної безпеки України. Бізнес-Інформ. 2024 URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-9_0-pages-68_74.pdf

Косаревич Н.Б.,

кандидат економічних наук, докторант
кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,
м. Івано-Франківськ

ВИКЛИКИ В УПРАВЛІННІ ДОХОДАМИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЙ ВІЙНИ

Війна на території України стала безпрецедентним викликом для всіх сфер суспільного життя, зокрема для функціонування місцевих бюджетів. Значна частина територій зазнала руйнувань, зменшилась економічна активність, а витрати на забезпечення безпеки та соціальний захист значно зросли. В таких умовах ефективне управління доходами місцевих бюджетів є ключовим завданням для забезпечення життєдіяльності громад та виконання державних функцій. Тому важливо визначити основні проблеми та перспективи управління доходами місцевих бюджетів в умовах війни, дослідити сучасний стан

бюджетно-податкового регулювання задля подальшого розвитку місцевих фінансів і вдосконалення управлінських процесів.

Розв'язана росією війна спричинила масштабну економічну кризу, яка напряду призвела до значних втрат економічного потенціалу українських регіонів, що відобразилося у зниженні доходів місцевих бюджетів, руйнуванні інфраструктури, втраті робочих місць та міграції населення. На територіях, які перебувають у зоні бойових дій або тимчасової окупації, значно зменшились надходження від податків через руйнування підприємств, зупинку малого та середнього бізнесу, втрату робочих місць. Так, у 2022 році деякі регіони зазнали втрат до 70% від запланованих доходів. Одночасно з цим, відбувається переспрямування коштів на гуманітарну допомогу, відновлення критичної інфраструктури та підтримку внутрішньо переміщених осіб. Зі сторони Державного бюджету України є намагання компенсувати втрати шляхом перерозподілу фінансових ресурсів, але можливості централізованого фінансування залишаються обмеженими [4].

Управління доходами місцевих бюджетів в умовах війни стикається з численними викликами, пов'язаними як із зовнішніми факторами (руйнуванням економіки, збройними діями), так і з внутрішніми труднощами (адміністрування податків, нерівномірний розподіл ресурсів та ін.).

Військові дії на значній частині території України призвели до суттєвого скорочення обсягів оподаткованого доходу. У 2022 році ВВП України скоротився на 29,1 відсотка, що напряду вплинуло на зменшення податкових надходжень до місцевих бюджетів. Внаслідок руйнування бізнесу та міграції населення, у прифронтових регіонах податкові надходження впали на 50–80%. Зокрема, у Донецькій області місцеві бюджети втратили понад 12 млрд. гривень потенційних доходів у 2022 році. У 2023 році частка підприємств, що продовжували працювати на окупованих територіях, становила лише 7%, тоді як у 2021 році цей показник сягав 92% [7].

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

У районах бойових дій або на тимчасово окупованих територіях адміністрування податків стає практично неможливим через відсутність державних органів і руйнування адміністративної інфраструктури. За оцінками Державної податкової служби, близько 15% платників податків не мають змоги виконувати свої зобов'язання через фізичне знищення активів чи евакуацію [8]. Проблема існує й в тилових регіонах: понад 20% малих підприємств мають труднощі у виконанні податкових вимог через нестачу фінансів або зміну юридичної адреси. У 2022 році держава втратила близько 50 млрд. гривень потенційних доходів через неможливість ефективного адміністрування податків на окупованих територіях. Також спостерігається нерівномірність розподілу ресурсів між регіонами. Війна загострила дисбаланс між фінансовими можливостями територій. Регіони, які приймають чисельну кількість внутрішньо переміщених осіб, стикаються з різким зростанням соціальних витрат, які не завжди компенсуються за рахунок державних дотацій. За даними Міністерства фінансів України, у 2022 році лише 30% громад отримали достатню фінансову підтримку для покриття витрат на допомогу переселенцям. У Харківській області на одну внутрішньо переміщену особу витрачалося в середньому 12 000 гривень, тоді як у центральних регіонах ця цифра становила 7 000 гривень [6].

Потреби у фінансуванні видатків зросли у декілька разів через війну, тоді як доходи місцевих бюджетів скоротилися. Це створює дефіцит, який у багатьох регіонах доводиться покривати за рахунок резервних фондів або дотацій. У 2022 році обсяги витрат на різні виплати соціальної допомоги зросли на 45%, тоді як доходи місцевих бюджетів скоротилися на 23%. Наприклад, Львівська область витратила на допомогу переселенцям понад 5 млрд. гривень за 2022 рік, тоді як дотації з державного бюджету покрили лише 3,2 млрд. гривень.

В умовах війни зростає ризик нецільового використання ресурсів, особливо у громадах, які отримують значну міжнародну допомогу. Згідно з аналізом Рахункової палати України, у 2023 році понад 15% коштів, виділених на

відновлення інфраструктури, не мали належної звітності. Впровадження електронних інструментів для контролю за бюджетними коштами (таких як система Prozorro) значно ускладнюється в регіонах з обмеженим доступом до інтернету або зруйнованими комунікаціями.

У багатьох випадках місцеві бюджети не можуть самостійно забезпечити фінансування критичних потреб і залежать від зовнішніх дотацій. У 2023 році 40% доходів місцевих бюджетів у регіонах з підвищеною небезпекою надходило у вигляді міжнародної допомоги або субвенцій. Це створює ризик нестабільності, якщо обсяги зовнішнього фінансування зменшаться. Наприклад, Одеська область отримала 2,5 млрд. гривень міжнародної допомоги для покриття дефіциту бюджету, що становило 35% від загальних доходів.

Враховуючи викладене, слід відмітити, що ефективне управління доходами місцевих бюджетів є критично важливим для стійкості українських громад в умовах війни. Попри втрати, громади шукають шляхи для мобілізації ресурсів, спираючись на міжнародну допомогу, реформу децентралізації та інноваційні підходи. Для подальшого успішного розвитку необхідно впроваджувати сучасні технології, підсилювати адміністрування доходів та забезпечувати прозорість у використанні коштів.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/245617/ed20180101>
2. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

4. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 р. № 252. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF#Text>
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України . URL: www.minfin.gov.ua
6. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: www.treasury.gov.ua
7. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/>

Кот К.В.,
студентка 1 курсу магістратури
Кравченко Н.Б.,
канд. іст. наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ЯК КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Гібридні війни стали однією з найбільш складних і багатовимірних загроз сучасного світу та інші абсолютно нові форми війни, наприклад мережеву. Концепція гібридної війни у зарубіжних та вітчизняних дослідженнях представлена досить широко. Класиком теорії гібридної війни вважається американський дослідник Ф. Гофман, яку розглядав як поєднання конвенційної війни, іррегулярної тактики та формувань, терористичних актів та криміналу, що використовуються для розладів цільової нації. Френк Гофман виділяє такі ознаки ГВ: 1) всебічність, тобто все вважається полем битви – політика, економіка, війська, культура, дипломатія, релігія. Не обмежена військовою сферою, а має поєднувати всі ресурси – інформаційну, фінансову, торгівельну війну та інші абсолютно нові форми війни, наприклад мережеву; 2) синхронність - війна має проводитись в усіх зазначених

сферах один і той же проміжок часу; 3) асиметричність – зростання ролі недержавних акторів, причому нерегулярні формування стають важливішими за армію, а не як раніше – відволікаюча сила, останній ешелон; 4) можливість постійного епізодичного конфлікту, розмитого в просторі і часі; 5) ведеться на різних рівнях; 6) неявне втягування великої кількості цивільного населення, території, інформаційного простору (мережева війна); 6) розмитість стану війни і миру; 7) соціальна дезінтеграція [1].

Ця форма ведення конфліктів поєднує традиційні військові дії з асиметричними методами, серед яких особливе місце посідає інформаційна війна. В умовах глобальної цифровізації та постійного розвитку інформаційних технологій, інформаційна складова гібридних конфліктів стає не лише допоміжним інструментом, а й часто ключовим елементом, здатним визначити хід і результати протистояння [2, 23-35].

Інформаційна війна охоплює широкий спектр дій: від поширення дезінформації та пропаганди до складних кібератак на критичні інфраструктури [3, 164].

В сучасних умовах масові комунікації, соціальні мережі та медіаплатформи стають полем бою, де противник намагається вплинути на свідомість суспільства, посіяти недовіру до державних інституцій і створити умови для політичної або соціальної дестабілізації. Такі дії можуть мати руйнівний ефект не лише на моральний стан населення, а й на політичні та економічні структури країни [4].

Актуальність даної теми зумовлена зростанням кількості конфліктів, що ведуться із застосуванням гібридних методів, а також постійною еволюцією інструментів інформаційної війни. В останні роки інформаційні атаки стали невід'ємною частиною багатьох міжнародних конфліктів, що підтверджує їх значну роль у досягненні стратегічних цілей агресорів. Важливість дослідження інформаційної складової гібридної війни полягає в необхідності розробки нових підходів до захисту національного інформаційного простору та протидії дезінформаційним загрозам.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Метою даної дипломної роботи є аналіз ролі інформаційної складової в гібридних війнах, виявлення основних загроз, пов'язаних з інформаційними атаками, та визначення механізмів ефективної протидії інформаційній агресії. Робота передбачає вивчення сучасних прикладів гібридних конфліктів, оцінку інструментів, що використовуються для інформаційної війни, та розробку рекомендацій щодо посилення інформаційної безпеки держави.

Список використаних джерел:

1. Hoffman Frank G. conflict in the 21st century: the rise of hybrid wars. Potomac Institute for Policy Studies Arlington, Virginia December 2007. 72p. URL: http://www.projectwhitehorse.com/pdfs/HybridWar_0108.pdf
2. Дворкін В. З. Гібридні війни: сутність і особливості // *Проблеми національної безпеки*. – 2018. – № 4. – С. 23-35.
3. Качинський М. П. Інформаційна війна у гібридних конфліктах ХХІ століття // *Стратегічні комунікації в сучасному світі*. – Київ: Центр досліджень гібридних загроз, 2020. – 164 с.
4. Кісельов М. О., Руденко Ю. В. Протидія інформаційній агресії в умовах гібридної війни // *Інформаційна безпека та суспільство*. – 2019. – Т. 5, № 1. – С. 56-69.

Крошко А.О.,
студентка групи ПУАМ-8
Войцицька К.М.,
доктор філософії,
доцент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

ІНОЗЕМНА МОВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Вивчення іноземних мов є важливим етапом професійного та особистісного зростання кожного фахівця не залежно від сектору роботи. Для публічних службовців володіння англійською мовою відкриває нові можливості для самовдосконалення та розширює коло перспектив у сфері їх діяльності, а також сприяє покращенню роботи з іноземними громадянами, партнерами та установами.

Згідно із даними 2018 року Національного агентства України з питань державної служби, англійською мовою серед державних службовців володіють не більше, ніж 30% спеціалістів [2]. А вже у 2023 році представники Національного агентства з питань державної служби наголосили, що до кінця року не менше 40% посадовців мали оволодіти англійською мовою на рівні не нижче B1 за шкалою CERF [3].

Відповідно до Закону України про застосування англійської мови в Україні, метою якого є сприяння забезпеченню застосування англійської мови як однієї з мов міжнародного спілкування на всій території України у публічних сферах суспільного життя, «вимога щодо обов'язковості володіння англійською мовою встановлюється до осіб, які претендують на зайняття посад:

1. державної служби категорії «А»;
2. державної служби категорій «Б» і «В», перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України;
3. голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, а також така вимога може встановлюватися суб'єктом призначення до осіб, які претендують на зайняття посад в органах місцевого самоврядування (крім виборних посад), основні посадові обов'язки яких передбачають виконання функцій з міжнародного співробітництва» [1].

Згідно із вищезазначеним Законом, державні службовці категорій «А», «Б» та «В» повинні володіти англійською мовою на рівні B1 мінімум. Підтвердивши рівень B2, такі працівники отримуватимуть надбавку у розмірі 10% від посадового окладу в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України [1].

Вимога щодо обов'язковості володіння англійською мовою не застосовується в період проведення мобілізації або дії воєнного стану та набуде чинності через 2 роки для осіб, які претендують на зайняття посад державної служби категорії «А» та голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, а також через 4 роки – для осіб, які претендують на зайняття посад державної служби категорій «Б» і «В» [1].

Держава підтримує та заохочує вивчення англійської мови серед спеціалістів у сфері державного та публічного управління. Зокрема Національне агентство України з питань державної служби надає можливість проходити безкоштовні програми, такі як «Англійська мова для публічних службовців» [4], проєкт Eng4PublicService у співпраці із міжнародною освітньою організацією EF Language Learning Solutions [5]. Станом на 2023 рік, в рамках проєкту Eng4PublicService, уже 17 050 тисяч публічних службовців з 825 органів державної влади та органів місцевого самоврядування скористалися можливістю безкоштовно вивчати англійську мову на освітній платформі EF. Також у період з 2011 по 2015 роки державні службовці могли вивчати англійську мову в рамках курсу «English for Civil Servants» від British Council [6], спеціально розробленого, щоб покрити усі сфери, необхідні для розвитку мовних компетенцій у професійних сферах.

Для удосконалення системи мовної підготовки серед публічних службовців варто збільшити кількість вузькопрофільних курсів з іноземної мови, що орієнтуватимуться на конкретні галузі у сфері публічного управління, залучати професіоналів із закордонних установ для проведення англійськомовних тренінгів та семінарів. Для покращення вже існуючих та створення нових ефективних можливостей варто дослідити політику інших держав щодо володіння англійською мовою представниками структур публічного сектору. Досвід скандинавських країн показує, що вивчення публічними службовцями англійської мови на базах місцевих закладів вищої освіти в рамках спеціалізованих курсів позитивно впливає на загальні компетенції фахівців. У

Великій Британії, зокрема, користуються популярністю програми з вивчення англійської мови як другої для іноземних працівників державних структур. Уряди вищезазначених країн систематично інвестують в розвиток мовної освіти та підтримують такі ініціативи на усіх рівнях.

Вивчення іноземних мов публічними службовцями залишається актуальним завданням, адже володіння англійською мовою відкриває перед фахівцями нові можливості для кар'єрного зростання, сприяє ефективній комунікації на міжнародній арені та підвищує престиж публічної служби. Завдяки зусиллям держави та міжнародних партнерів, українські публічні службовці отримують все більше можливостей для вивчення англійської мови. Однак, для досягнення поставлених цілей необхідно продовжувати роботу в цьому напрямку, зокрема, удосконалювати систему мовної підготовки, створювати мотиваційне середовище та забезпечувати доступність якісних мовних курсів, спеціалізованих на сфері публічного управління.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про застосування англійської мови в Україні» №3760-IX (2024, 4 червня). Відомості Верховної Ради України, (38), 243.
2. УНН. (2018, 25 червня). *Не більше 30% державних службовців володіють англійською – Нацдержслужба*. URL: <https://unn.ua/news/ne-bilshe-30-derzhavnikh-sluzhbovtiv-volodiyut-angliyskoyu-natsderzhsluzhba>
3. НАДС. (2023, 20 березня). *Над чим працюватиме НАДС в рамках виконання Плану пріоритетних дій Уряду на 2023 рік*. URL: <https://nads.gov.ua/news/nad-chym-pratsiuvatyme-nads-v-ramkakh-vykonannia-planu-priorytetnykh-dii-uriadu-na-2023-rik>
4. Портал управління знаннями НАДС. *Англійська мова для публічних службовців*. URL: <https://pdp.nacs.gov.ua/courses/vyvchennia-anhliiskoi-movy-dostupnym-dlia-vsikh-publichnykh-sluzhbovtiv-ukrainy>
5. Портал управління знаннями НАДС. (2023, 15 лютого) *Розпочато реєстрацію на вивчення англійської мови в рамках всеукраїнського проєкту*

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Eng4PublicService. URL: <https://pdp.nacs.gov.ua/news/rozpochato-reiestratsiiu-na-prohramu-bezkoshtovnoho-vyvchennia-anhliiskoi-movy-v-ramkakh-vseukrainskoho-proiektu-eng4publicservice>

6. British council. *English for Civil Servants*. URL: <https://www.britishcouncil.org.ua/en/teach/projects/english-civil-servants>

Кусік Н.Б.

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ШЕРИНГОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Шерингова економіка як сучасне явище набуває все більшої ваги в глобальному економічному контексті. Цей феномен, що ґрунтується на спільному використанні ресурсів та цифрових платформ, радикально змінює традиційні моделі споживання та виробництва.

Consumer Choice Center — це незалежна позапартійна група захисту прав споживачів, яка відстоює переваги свободи вибору, інновацій і достатку в повсякденному житті за допомогою традиційних засобів масової інформації (статті громадської думки, радіо, телебачення та прес-релізи), інфографіки та відео через власні канали соціальних медіа, громадської активності, організації круглих столів, проведення опитувань споживачів та виступаючи в комітетах законодавчі органи чи семінари, організовані регуляторами, зацікавленими сторонами та партнерськими організаціями [1].

Consumer Choice Center проводить дослідження індексу шерингової економіки, що дозволяє оцінити рівень розвитку цієї сфери в Україні та інших країнах. Індекс шерингової економіки має на меті надати споживачам у Європі

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

та у всьому світі стислу та відповідну інформацію про наявність і доступність послуг шерингової економіки. Максимальна оцінка, яку можуть отримати міста за результатом проведеного дослідження – 160 балів (у 2022 році - 115 балів).

Основними категоріями індексу шерингової економіки є:

- райд-хейлінг (доступність і регуляторні умови): замовлення приватного водія через платформу для досягнення конкретної точки призначення (максимальний бал 40);

- карпулінг: спільне користування транспортом кількома пасажирами для зменшення витрат (максимальний бал 10);

- професійний каршеринг: довгострокова оренда автомобіля через платформи шерингової економіки (максимальний бал 30);

- ультрашвидка доставка: додатки для доставки замовлень за 15 хвилин або менше (максимальний бал 10);

- P2P-кредитування (доступність і регуляторні умови): пряме надання позик через фінтех-платформи (максимальний бал 20);

- шеринг спортзалів: доступ до спортивних залів через мережеву платформу (максимальний бал 10);

- шеринг бібліотек: використання додатків для доступу для бібліотек (максимальний бал 10);

- шеринг квартир (доступність і регуляторні умови): оренда житла на короткий або тривалий термін через платформи (максимальний бал 20);

- електросамокати: оренда електросамокатів на фіксований час (максимальний бал 10) [2].

Дослідження проводиться щорічно з 2021 року. Талінн, Тбілісі та Сан-Паулу утримували перші позиції два роки поспіль у 2021 та 2022 роках демонструючи найкращі результати.

Низький рівень регулювання послуг райд-хейлінгу та шерінгу квартир, а також відкритість до електросамокатів і видатні інновації в цифровій сфері допомогли Талінну посісти перше місце. Естонія відома своїм розвиненим

цифровим державним управлінням, зокрема наявність додатку для карпулінгу для дітей підтверджує цей факт. [2,3].

Київ двічі потрапив у топ-10 найбільш «шеринг-френдлі міст». У 2021 році столиця отримала 95 балів опинившись в результаті на 2 позиції в рейтингу та у 2022 році посівши 5 позицію (105 балів), разом з Варшавою та Мехіко. Вільнюс і Київ виділяли з 10 найкращих міст за кількістю поїздок, оскільки обидва були єдиними, де не потрібен був спеціальний дозвіл для водіїв, щоб пропонувати свої послуги.

Вільнюс очолив рейтинг у 2023 році [4]. Столиця Литви зробила значний прорив, щоб стати важливим центром цифрової економіки. Це підтверджує приватна ініціатива вартістю €100 мільйонів (108,9 мільйонів доларів) для створення найвідомішого технокампусу в Європі. Також Вільнюс продемонстрував відкритість до шерингової економіки — за винятком певних податків на оренду житла, місто отримало найвищі оцінки за всіма критеріями.

Таллінн втратив лідируючі позиції через вимоги до перевірки безпеки та оподаткування райд-хейлінгу, а також через суворий режим ліцензування для пірингових посередників (що вигідно для традиційного банківського сектору Естонії). Тбілісі припинив розвиток карпулінгу та не мав послуг пірингового кредитування.

У 2023 році Київ був на 46 позиції з 60 можливих в рейтингу (110 загальний бал), займаючи середню ланку між Братиславою, яка також опинилась на 46 позиції (загальний бал 110 балів) та Будапештом, який зайняв 42 позицію в рейтингу (115 загальний бал). Київ разом із Таллінном, Тбілісі, Мехіко, Варшавою, Афінами, Токіо та Софією відставали через проблеми з безпекою, податками та суворим ліцензуванням. Міста стикнулись з різними викликами, зокрема з припиненням послуг спільного використання автомобілів.

Вільнюс утримав свою першість в рейтингу [5] і в 2024 році завдяки значним інвестиціям у технології та позитивному ставленню населення, що проявляється в таких ініціативах, як технопарк Tech Zity на суму 100 мільйонів євро. Незважаючи на регуляторні бар'єри, Буенос-Айрес і Мадрид утримують

міцні позиції завдяки наявності місцевих фінтех-компаній та екосистеми таксі.

У 2024 році столиця України посіла 50 позицію з 60 в рейтингу (11,06034158) та опинилась між Варшавою, яка отримала 49 місце в рейтингу з загальним балом 11,50699228 та Копенгагеном – 51 місце, з показником у 11,03569882.

Зниження рейтингу Києва в глобальному індексі шерингової економіки, зокрема після 2022 року, має значну залежність від повномасштабного вторгнення росії в Україну, що спричинило серйозні економічні та соціальні труднощі. Це обмежує не лише загальний розвиток міста, але й гальмує розвиток шерингових моделей економіки. У той час як Вільнюс і Таллінн демонструють успіхи завдяки розвитку технологічної інфраструктури та ліберальному підходу до регулювання шерингових послуг, Київ потребує значних зусиль для покращення своєї позиції в цих напрямках.

Україні варто брати приклад з таких країн, як Естонія та Литва, що успішно впровадили інноваційні технології в державне управління. Україна може використовувати ці приклади для покращення своїх цифрових платформ та забезпечення кращої взаємодії між громадянами і державними установами. Також, для розвитку шерингової економіки Київ може співпрацювати з міжнародними інвесторами та технологічними компаніями, що допоможе залучити необхідні фінансові ресурси для інфраструктурних і технологічних оновлень.

Загалом, для того щоб Київ та Україна знову стали на шлях розвитку шерингової економіки, потрібно не лише поліпшити внутрішні умови для бізнесу, а й відновити стабільність і залучити інвестиції для технологічного та інфраструктурного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Consumer Choice Center. About us. URL: <https://consumerchoicecenter.org/about-us/>
2. The Consumer Choice Center. Sharing Economy Index 2021. URL: <https://consumerchoicecenter.org/sharing-economy-index-2021/>.
3. The Consumer Choice Center. Sharing Economy Index 2022. URL:

<https://consumerchoicecenter.org/sharing-economy-index-2022/>.

4. The Consumer Choice Center. Sharing Economy Index 2023. URL:
<https://consumerchoicecenter.org/sharing-economy-index-2023/>.

5. The Consumer Choice Center. Sharing Economy Index 2024. URL:
<https://consumerchoicecenter.org/sharing-economy-index-2024/>.

Кучеренко К.В.,
аспірант кафедри публічного управління та права,
Дніпровська академія неперервної освіти,
м. Дніпро
Науковий керівник: **Романенко К.М.**,
доктор наук з державного управління, професор

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Процес стратегічного планування представляє собою послідовно здійснюваний процес з боку регіонального органу державної влади, який включає в себе дослідження, збір необхідної інформації, проектування моделі та її оцінку, розробку альтернатив та вибір варіанту плану дій, організаційне забезпечення реалізації обраної моделі, виконання прийнятого рішення і контроль, а також коректування дій у процесі реалізації стратегічного плану. Відповідно доцільно всі ці дії згрупувати у модель, що складається з окремих стадій, які в сукупності і утворюють процес стратегічного планування сталого розвитку на рівні регіону.

1. Проводиться загальний аналіз об'єкта регулювання з використанням інструментарію стратегічного планування. Основними складовими такого об'єкта є аналіз загальнодержавної політики та регіональних проблем в означеній області, можливості їх регулювання на регіональному рівні, зовнішнє оточення об'єкта, його

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

стан та тенденції руху, управлінські та ресурсні можливості вирішення його проблем та можливі напрями такого вирішення. Результатом є формування загальної картини стану об'єкта регулювання та визначення можливих підходів до оптимізації управління його розвитком.

2. На основі розробленої стратегічної лінії здійснюється аналіз конкретних характеристик об'єкта регулювання з боку органів регіонального регулювання з використанням наявної та спеціально зібраної інформації про його стан в з метою розробки альтернативних варіантів управлінського впливу на його розвиток. Визначаються і ризики реалізації стратегічних проектів і можливості їх мінімізації. Розробляються засади визначення оптимального напрямку розвитку об'єкта управління з наявних альтернатив.

3. Здійснюється самооцінка реальних можливостей регіональної структури публічного управління ефективно здійснювати запланований стратегічний проект. Для забезпечення дієздатності апарату управління необхідне організаційне планування зі змінами у структурі та функціях органу управління та усунення наявних у його роботі проблем. Результатом є визначення загального управлінського потенціалу щодо здійснення стратегічного проекту та програмування необхідних для його успіху змін управлінського характеру.

4. Проводиться порівняльний аналіз альтернатив та потрібних для їх реалізації управлінських дій з формуванням інтегрованої стратегії досягнення поставлених завдань. За рахунок цього забезпечується і когерентність стратегічного планування та системних змін у самому органі регіонального публічного управління.

5. Альтернативи трансформуються в управлінське рішення, яке ще не є сукупністю показників для реальних дій, але містить у собі механізм взаємозв'язку окремих елементів стратегії та управлінських дій у відповідності до

визначеної стратегічної мети. Результатом є певний управлінський акт з розробкою та формуванням зобов'язань управлінського суб'єкта і визначенням способів взаємодії між усіма учасниками стратегічного проекту у межах процесу реалізації прийнятого управлінського рішення, а також сформованою стратегією управлінських дій і системою контролю щодо виконання управлінського рішення.

6. Здійснюється відпрацювання системи організаційного планування як у самому органі управління, так і в механізмах координації дій усіх суб'єктів стратегічного проекту; визначається процес ресурсного забезпечення процесу реалізації стратегічного плану; забезпечується переформатування роботи органу управління у відповідності із завданнями стратегічного плану і відповідно змінюється структура та функціональний імператив його діяльності у контексті поставлених стратегічних завдань. Результатом організаційно-правового планування як репрезентації стратегічного планування на рівні органу публічного управління є забезпечення ефективності управління щодо реалізації стратегічного проекту.

7. Організовується прийняття та реалізація управлінського рішення на рівні регіонального органу публічного управління, основою чого є саме управлінське рішення у вигляді нормативно-правового акту, який супроводжується індивідуальними правовими актами, спрямованими на залучення конкретних суб'єктів здійснення стратегічного проекту до виконання його завдань. Результатом є перехід від планових дій до процесу безпосередньої реалізації плану та відповідно управлінських дій практичного характеру.

8. Забезпечується контроль процесу реалізації прийнятого управлінського рішення на основі спеціально створеної системи моніторингу та оцінювання успішності управлінських дій у межах здійснення стратегічного проекту. Основні функції контролю є управлінсько-аналітичними, він спрямований на оптимізацію діяльності усіх суб'єктів

стратегічного проекту для досягнення поставлених цілей. Разом з тим важливим є і організаційно-правовий вимір контролю, оскільки необхідними є як боротьба з правопорушеннями, так створення прозорості і відкритої системи здійснення стратегічних рішень. Результатом формування ефективної системи моніторингу та контролю є зменшення ризиків відхилення від управлінського рішення та ефективне коригування поточної діяльності щодо досягнення стратегічних цілей, а також надійна оцінка усього процесу реалізації стратегічного плану з погляду ефективності досягнення його цілей.

9. Забезпечується корегування окремих аспектів управлінського рішення та дій суб'єктів регулювання процесу здійснення стратегічних завдань у відповідності зі змінами суб'єктивних і об'єктивних чинників реалізації стратегічного проекту. Разом з тим накопичується досвід реалізації стратегічних планів органом регіонального публічного управління для подальшого удосконалення стратегічного управління на рівні регіону. Основним результатом при цьому є зниження впливу суб'єктивних чинників на стратегічне планування, конструювання управлінських рішень на основі об'єктивних чинників розвитку регіону та об'єкта публічного управління.

У цілому слід зробити висновок, що саме стратегічне планування визначає ефективність стратегічного управління з боку структур державної влади на регіональному рівні в умовах децентралізації влади. Воно переорієнтовує діяльність органів управління на ефективний результат, виходячи з наявних можливостей та тенденцій розвитку регіону, а також допомагає формувати інтеграційно-координальні зв'язки з усіма суб'єктами регіону.

Кучерявий Р.Р.,
здобувач вищої освіти на бакалаврському рівні юридичного факультету

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Адміністративна відповідальність за порушення правил дорожнього руху становить комплексний правовий інститут, який охоплює широкий спектр протиправних діянь у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Порушення правил дорожнього руху набуває особливої актуальності в умовах стрімкого збільшення кількості транспортних засобів на дорогах України та зростання показників дорожньо-транспортних пригод. Законодавство України передбачає чітку систему адміністративних стягнень за порушення правил дорожнього руху, включаючи попередження, штрафи, позбавлення права керування транспортними засобами, громадські роботи, адміністративний арешт. Правове регулювання відповідальності за порушення правил дорожнього руху базується на положеннях Кодексу України про адміністративні правопорушення, Законі України «Про дорожній рух», Правилах дорожнього руху та інших нормативно-правових актах. Суб'єктами правопорушень виступають водії транспортних засобів, пішоходи, велосипедисти, погоничі тварин та інші учасники дорожнього руху. Об'єктивна сторона правопорушень характеризується діями або бездіяльністю, які порушують встановлені правила, створюють загрозу безпеці дорожнього руху або спричиняють настання шкідливих наслідків [2, с. 32].

Адміністративна відповідальність — це вид юридичної відповідальності, який передбачає застосування до правопорушників адміністративних стягнень за порушення встановлених державою норм і правил. Адміністративна відповідальність покликана захищати суспільний порядок і забезпечувати дотримання правил, передбачених законодавством. Суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути як фізичні, так і юридичні особи.

Адміністративна відповідальність, за словами є важливим правовим засобом для підтримання суспільного порядку та дисципліни [4]. Своєю чергою, В.А. Крижановська зазначає, що адміністративна відповідальність є специфічною правовою реакцією держави на порушення норм поведінки, що встановлені законодавством [5].

Нормативна база передбачає диференційований підхід до визначення міри відповідальності залежно від характеру правопорушення, ступеня суспільної небезпеки, наявності обтяжуючих обставин та наслідків протиправного діяння. Штрафні санкції за порушення правил дорожнього руху встановлюються у чітко визначених розмірах або межах, що дозволяє враховувати конкретні обставини справи та особу правопорушника при накладенні стягнення. Процедура притягнення до адміністративної відповідальності здійснюється уповноваженими органами відповідно до встановленого законодавством порядку з дотриманням прав та законних інтересів учасників провадження [1, с. 3].

Практика застосування адміністративного законодавства у сфері дорожнього руху виявляє множинність системних недоліків та інституційних прогалин, які суттєво знижують ефективність правозастосовної діяльності. Недосконалість механізму фіксації правопорушень проявляється у застарілості технічного оснащення, відсутності належної координації між різними підрозділами правоохоронних органів, неповноті документування обставин правопорушень. Процедура оскарження постанов про накладення адміністративних стягнень характеризується надмірним формалізмом, тривалістю розгляду справ, неузгодженістю правових позицій різних інстанцій. Превентивний потенціал адміністративних стягнень залишається нереалізованим через невідповідність розмірів штрафів рівню суспільної небезпеки правопорушень, недостатню індивідуалізацію покарань, відсутність дієвого механізму примусового виконання постанов [3, с. 188].

Модернізація системи адміністративної відповідальності вимагає запровадження інтегрованих автоматизованих систем фіксації правопорушень, створення єдиної інформаційної бази даних правопорушень, розширення мережі стаціонарних та мобільних комплексів відеоспостереження. Формування належного рівня правової культури учасників дорожнього руху потребує розробки та реалізації довгострокових освітніх програм, проведення систематичної роз'яснювальної роботи, залучення засобів масової інформації до пропаганди безпечної поведінки на дорогах. Профілактична діяльність має базуватися на принципах системності, безперервності та адресності, передбачати диференційований підхід до різних категорій учасників дорожнього руху. Превентивна складова системи забезпечення безпеки дорожнього руху охоплює широкий спектр організаційно-правових, соціально-економічних та інформаційно-просвітницьких заходів. Правова просвіта населення має здійснюватися на основі сучасних педагогічних методик з використанням інтерактивних форм навчання, практичних тренінгів, моделювання типових ситуацій. Удосконалення організації дорожнього руху передбачає оптимізацію транспортних потоків, впровадження інтелектуальних систем управління рухом, модернізацію дорожньої інфраструктури. Підвищення якості підготовки водіїв потребує перегляду навчальних програм, посилення практичної складової навчання, впровадження сучасних технічних засобів підготовки

Список використаних джерел:

1. Бабич В. А., Песоцька Ю. В., Мухіна О. Г. Адміністративна відповідальність за порушення правил дорожнього руху. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2018. № 3-4. С. 88–94. URL: <https://doi.org/10.33244/2521-1196.3-4.2018.88-94>.
2. Закон України про дорожній рух. : За станом на 10 верес. 2002 р. Офіц. вид. Київ : Парлам. вид-во, 2002. 32 с.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

3. Заяць Р. Я. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2012. № 8. С. 12.

4. Крижановська В.А. Адміністративна відповідальність в адміністративному праві України: сучасне розуміння, нові підходи, автореф. дис. ... кан.юр.наук Львівська політехніка, 2016. С. 45.

5. Тімашов В., Грицаєнко Я. Адміністративно-правова відповідальність за порушення правил дорожнього руху. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2020. № 4. С. 186–191. URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.4.31>.

Кушнірюк В.М.

кандидат психологічних наук, доцент
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти газу

ЛІДЕРСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ КЕРІВНИКІВ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

В сьогоденній площині функціонування системи публічного управління та умовах правового режиму воєнного стану українське суспільство відчуває гостру потребу в високо кваліфікованих керівниках органів влади, які б мали високий рівень довіри, відкритості та прозорості у своїй діяльності, а також відповідали вимогам хорошого врядування, які б могли бути не тільки керівниками за посадою, але справжніми лідерами, які здатні вести за собою та нести відповідальність за свою команду, оперативно та якісно реагувати на виклики сьогодення та вчасно і відповідно до потреб суспільства вирішувати проблеми громад на місцях. Зараз як ніколи важливий сталий та ефективний державний розвиток, а громадянам не потрібен звичний керівник на місцях, їм потрібно допомагати, скеровувати та задавати вектор руху для активного розвитку і відновлення громад.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Саме зараз, в умовах війни, виникає необхідність активного дослідження та аналізу лідерства в публічному управлінні, адже військові дії, а також складні соціально-економічні виклики створюють складні умови для керівництва та управління, що робить роль лідерства в органах влади українського суспільства вкрай важливою.

Співвідношення формального керівництва та лідерства на публічній службі є питанням надзвичайно цікавим та суперечливим, адже дії керівника на публічній службі суворо регламентовані законодавством та службовою ієрархією, відповідно і лідерство такого керівника мало би бути обмежене цими ж рамками, тому очільник органу влади не завжди автоматично стає лідером при призначенні на керівну посаду. За рахунок лідерських якостей можливо забезпечити виконання завдань, які виникають перед публічною службою з погляду на реалії війни в Україні, впровадження реформ, формування адміністративної культури, оптимізації управлінських процесів, підвищення рівня людського капіталу та зрештою - відновлення держави.

Лідерство як соціальний феномен привертає увагу з давніх часів, а його складна і суперечлива природа та потенціал протягом століть були в центрі наукового інтересу і розглядалася з різних точок зору. Як зазначають автори монографії «Інтелект у публічному управлінні ресурсами територіальних громад України»: «...наука лідерства, накопичила такі обсяги порад, рекомендацій, вказівок, приписів, моделей і технологій лідерства, що бажання ознайомитись з ними може здивувати не тільки початківця, а й досвідченого керівника» [1]. В той же час, як зазначають Дзвінчук Д.І. та Кушнірюк В.М., лідерство не зводиться до простого набору якостей, навичок і методів, це - здатність та вміння спрямовувати зусилля на себе і здійснювати динамічні та якісні зміни [2].

Перед органами місцевої влади настали нові виклики, на які потрібно швидко і ефективно реагувати і саме в таких складних умовах воєнних дій проявляються лідери, які якісно і ефективно організовують роботу громад [3].

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Можна стверджувати, що попри воєнний стан, місцеві органи влади активно продовжують свою роботу і сьогодні - на усіх рівнях налагоджена співпраця з військовим командуванням та військовими адміністраціями, а за потреби погоджуються між собою окремі повноваження.

Опишемо основні обов'язки та додаткові функції, що випали на долю місцевої влади у перші дні війни і які по цей день виконують лідери в органах місцевого самоврядування, що складають потенціал їхньої роботи:

1. Допомога населенню. В першу чергу органи місцевого самоврядування активно допомагають в евакуації цивільного населення. Також керівники владних організують функції, які стосуються регулювання великого напливу внутрішньо переміщених осіб, організують реєстрацію відповідного статусу, видачу довідок і за допомогою членів громад налагодили процес розміщення людей, які покинули свої оселі. Лідери громад мобілізують людські ресурси, надають психологічну підтримку населенню та вчать умінь адаптуватися до змін у воєнній ситуації, що є критичними для успішного протистояння ворогу та забезпечення виживання та стійкості.

2. Відбудови. Громади, які постраждали від російської агресії та нині звільнені від окупації, активно розпочали відбудову територій. Представники місцевого самоврядування та їх безпосередні лідери - обстежують пошкоджене житло, оцінюють збитки, отримують від держави ресурси на відшкодування завданої шкоди і організують відновлювальні роботи. Актуальними залишаються питання матеріально-технічного забезпечення комунальних служб, збереження культурно-історичної та архітектурної спадщини, відновлення пошкоджених енергетичних мереж, автошляхів, тощо. Так, органи місцевого самоврядування не чекають на накази від органів державної влади, а вживають необхідних заходів для впровадження змін та зміцнення інституцій, які є необхідними для ефективного функціонування територіальних громад, проявляючи в цьому свої лідируючі позиції, що є важливим в воєнний період.

3. Економічна підтримка. Через війну в Україні, яку розв'язала росія, велика частина українців мають проблеми в отриманні достатньої кількості харчових продуктів. В цьому напрямку ініційовано впровадження ряд ініціатив надання консультаційної підтримки територіальним громадам та домогосподарствам, які займатимуться городництвом, зберіганням, переробленням продукції тощо. Лідери громад активно спрямовують зусилля на підвищення ефективності взаємодії між органами державної влади, керівництвом територіальних громад та представниками громадських і волонтерських організацій. Зокрема, в багатьох органах місцевого самоврядування налагоджено механізм економічної підтримки Збройних Сил України, лікування військових, формування безпеки тилу. Також, за умов необхідності розв'язання складних проблем воєнного стану суттєво здійснено успішну релокацію частини бізнесу із зони бойових дій і сусідніх із нею територій у здебільшого у західні регіони країни.

Досвід, набутий Україною за час війни, демонструє беззаперечну перевагу самоорганізації населення місцевими лідерами перед централізованим управлінням. Активне залучення органами місцевого самоврядування до питань боротьби з ворогом, до питань відновлення є свідченням ефективності такої самоорганізації суспільства, адже керівники місцевої влади своєчасно реагують на непередбачувані виклики, забезпечуючи відновлення зруйнованих об'єктів, надання послуг населенню, створюють робочі місця для внутрішньо переміщених осіб, залучають інвестицій тощо.

Лідерство в публічному управлінні сьогодні потребує поєднання багатьох переваг і навичок, включаючи стратегічне та аналітичне мислення, комунікативні здібності, організаційні та управлінські навички, емоційний інтелект, чітке розуміння мети, цілей та прийняття рішень у кризових ситуаціях, управлінські навички та моральну та психологічну стійкість. Володіння цими якостями допомагає керівнику місцевих органів влади ефективно управляти, забезпечувати

реалізацію державних цілей і підтримувати стабільність та довіру громадськості. Успішний публічний лідер є тим, хто може балансувати між різними вимогами та інтересами, ризиками і вимогами сучасності і при цьому залишаючись вірним принципам справедливості та ефективності та доброчесності.

Список використаних джерел:

1. Дзвінчук Д.І. Інтелект у публічному управлінні ресурсами територіальних громад України: монографія // За заг. ред. проф. Дзвінчука Д.І. і проф. Петренка В.П. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2023. С.242.
2. Дзвінчук Д.І., Кушнірюк В.М. Лідерство в управлінській діяльності. Івано-Франківськ: Поліграфічна дільниця лабораторії технічних засобів центру підвищення кваліфікації державних службовців. 2012. 80 с.
3. Лопушинський І., Філіппова В., Плющ Р. Механізми забезпечення сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні. Вісник Херсонського національного технічного університету. 2023. С.154-160.

Лалуєва Н.М., Гавриш А.В.

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький

РОЛЬ ЛІДЕРСТВА У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Лідерство іманентне сутності людини, притаманне усім людським спільнотам, воно є формою організації життя людей, дієвим засобом розв'язання нагальних проблем. Вже на перших етапах суспільного буття, без формування та взаємодії тих чи інших моделей групового проживання, існування і розвиток людського роду були б просто неможливі. А це, в свою чергу, обумовлювало вибір певного порядку суспільного життя, де провідну роль відігравали більш досвідчені, розумні, сильні люди. Вони отримували визнання, довіру, авторитет серед своїх одноплемінників,

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

ставали лідерами. По мірі розвитку соціальних відносин відбувалась еволюція лідерства, ускладнювалась ієрархія, збільшувались відповідні зв'язки і відношення, зростала кількість нагальних для вирішення питань [1, с. 9].

Лідерство в умовах воєнного періоду набуває особливого значення, оскільки саме від ефективних дій лідерів залежить не лише функціонування окремих інституцій, а й доля суспільства в цілому. Воєнний час ставить перед лідерами безпрецедентні виклики: необхідність ухвалення рішень в умовах високої невизначеності, забезпечення громадського порядку, підтримка бойового духу населення та збереження довіри до владних структур.

Актуальність і необхідність розвитку проблематики лідерства обумовлені сучасними глобальними викликами та локальними кризами, які висувають нові вимоги до управлінців, керівників і громадських діячів. Особливого значення лідерство набуває в умовах надзвичайних ситуацій, таких як війна, стихійні лиха або соціально-економічні кризи. У таких обставинах саме ефективні лідери здатні об'єднувати суспільство, забезпечувати стійкість організацій і спрямовувати ресурси на досягнення стратегічних цілей.

Необхідність розвитку цієї проблематики також зумовлена динамічними змінами у суспільних відносинах, зростанням ролі комунікаційних технологій та потребою адаптації управлінських моделей до умов нестабільності.

Особливості лідерства в такі періоди проявляються в поєднанні стратегічного мислення, швидкої реакції на зміни та високого рівня емоційного інтелекту. Лідери мають враховувати як матеріальні ресурси, так і морально-психологічний стан суспільства. У воєнний період зростає роль лідерів на всіх рівнях — від керівників держави до командирів на фронті й громадських активістів.

Лідерству надається ключова роль у процесі організації та координації військових ресурсів, мотивації військовослужбовців та підтримці їхньої єдності, впливу на великі групи людей. Рішення лідера можуть включати військові операції, захист країни та стратегії перемоги в конфлікті. Не менш

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

важливою є наявність лідерів в повоєнний час, в процесі відновлення стабільності та забезпечення миру в країні. Лідери в мирний період спрямовані на стратегічне планування для досягнення довгострокових цілей, розвитку бізнесу або економіки, підвищення ефективності та покращення організаційної культури. Ключовими чинниками, які визначають успіх чи невдачу у вирішенні цих завдань, виявляються характеристики, навички та уміння осіб, що очолюють цей процес [2, с.52].

Лідерство в особливий період визначається як здатність лідерів ефективно організувати дії державних інституцій, громад та військових сил для подолання надзвичайних викликів. У таких умовах вирішальну роль відіграють низка аспектів:

1. У воєнний період рішення часто доводиться ухвалювати у стислий термін, на основі неповної інформації. Лідери повинні мати аналітичні навички, щоб миттєво оцінювати ризики та обирати оптимальні стратегії дій.

2. Лідери повинні бути здатними підтримувати зв'язок із громадськістю, пояснювати свої дії, надавати інформацію про поточну ситуацію та мотивувати населення до активної участі у вирішенні спільних проблем.

3. Ефективний лідер повинен розуміти потреби та емоції людей, підтримувати моральний дух суспільства й водночас залишатися взірцем стійкості.

4. Воєнний період вимагає бачення майбутнього, планування як короткострокових, так і довгострокових заходів, здатності передбачати наслідки дій.

5. Лідери в умовах війни мають бути етичними, приймати рішення, що ґрунтуються на принципах гуманності та справедливості, щоб не втратити довіру громадян.

Комунікація та лідерство є взаємопов'язаними компонентами, які спільно визначають ефективність управління в умовах кризи. Лідерство потребує якісної комунікації для донесення стратегічного бачення, координації дій та формування довіри серед підлеглих чи громадськості. Роботодавці можуть активно підтримувати розвиток лідерських якостей серед свого персоналу та забезпечити

належну комунікацію для ефективного функціонування організації [3]. Таким чином, лідерство та комунікація у воєнний час виступають двома невід’ємними складовими, які разом визначають успішність управління в умовах стресу та невизначеності.

Історія знає багато прикладів успішного лідерства у воєнний час. Зокрема, під час Другої світової війни Вінстон Черчилль став символом надії для британського народу, завдяки своєму рішучому стилю управління та надихаючим промовам. У сучасному контексті лідери України демонструють унікальні приклади згуртованості, взаємодії з міжнародними партнерами та підтримки національної єдності під час російсько-української війни.

Лідерство в умовах воєнного періоду є не лише викликом, а й унікальною можливістю для лідерів проявити свої найкращі якості та забезпечити згуртованість суспільства. Від їхніх рішень залежать не лише військові успіхи, а й довіра громадян, міжнародна підтримка та післявоєнне відновлення держави.

Отже, ефективний лідер у воєнний час – це той, хто здатен швидко реагувати на зміни, забезпечувати захист населення та вселяти надію на краще майбутнє. Досвід таких лідерів має стати основою для формування нових підходів до управління як у військових, так і мирних умовах.

Список використаних джерел:

1. Корнієнко В.О., Похило І.Д. Ефективність політичного лідера: критерії та механізми реалізації в сучасній Україні : Монографія. Вінниця : ВНТУ, 2009. 140 с.

2. Маркова С.Ф. Особливості використання інструментів лідерства у воєнні та мирні часи. Збірник наукових праць Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. Вип. 6. URL: <https://cuj.dnuvs.ukr.education/index.php/cuj/issue/view/6/6> (дата звернення: 19.11.2024).

3. Хлебнікова Т., Темченко О., Білінська О. ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ. *Економіка та*

суспільство, (50). 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2426> (дата звернення: 19.11.2024).

Лобанов А.

д.військ.н., професор, професор кафедри
національної безпеки, публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»

УКРАЇНА ПІСЛЯ ВІЙНИ – КРАЇНА МАЙБУТНЬОГО?

Світ після війни

За словами Романа Безсмертнова – післявоєнний світ, обриси якого ми намагаємось осмислити насамперед теоретично, безсумнівно, буде іншим у порівнянні з довоєнними світовими реаліями. Війна багато в чому заставила нас по-новому подивитись на історію, довоєнні обриси світу, на декларовані і справжні цінності, за якими жило в свій час і за якими людство має жити в майбутньому.

Ми пережили перший шок від початку повномасштабної агресії рф, втратили частину територій, оговталися, повернули частину територій, адаптувалися до потреб війни та увійшли у період війни на виснаження. Щоправда, ще рано говорити про кінець війни, попереду – не менші виклики, адже перемогти у війні – це лише одна задача, яка нині стоїть перед нами. Інша задача – перемогти у боротьбі за післявоєнний мир. Іншими словами, здобути не просто військову, але й гуманітарну перемогу.

Обидві задачі базуються не лише на цілях та перебігу воєнної кампанії на нашій території, і не лише на процесах, які відбуватимуться усередині Росії, але й на тенденціях у міжнародній політиці, як на регіональному рівні, так і на глобальному.

1. Якою має бути зовнішня політика України після війни.

Прогноз 2024: ключові меседжі та презентація експертів UIF

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Міжнародні відносини зараз перебувають у стані хронічної нестабільності та непередбачуваності. Причина – стара система міжнародних відносин розпадається, а нова ще не народилася. Основний глобальний процес, який впливатиме на міжнародні відносини у найближчі 7-10 років – це суперництво КНР та США. На регіональному рівні посилюється роль місцевих держав та їхня конкуренція.

Україна у таких умовах опиняється перед супервикликом: як перемогти у війні, але так, щоб не лишитися на периферії міжнародної політики. На жаль, після успішного 2022 року, в 2023 та 2024 роках позиції України на світовій арені погіршилися.

Отже, що сьогодні відбувається? Які тенденції розвитку сучасного світового політичного процесу ми повинні врахувати у своїй зовнішній політиці?

Загострення стратегічного суперництва між США та Китаєм

Можна остаточно констатувати, що китайсько-американське суперництво, яке розпочиналося у середині 2000-х із взаємних торгових конфліктів і суперечок про права інтелектуальної власності, вийшло на рівень широкомасштабного, комплексного протистояння, що нині охоплює високотехнологічний сектор, ОПК, безпеку, космічні дослідження, ракетобудування, сферу штучного інтелекту та політико-ідеологічні питання світового устрою. Іншими словами, суперництво США і КНР вже перейшло на рівень глобального і всеохопного, і стало більше схожим на умовний період “холодної війни”.

Автономізація регіональних держав

Мається на увазі посилення регіональних країн на тлі послаблення та/або розмивання впливу традиційних глобальних гравців (США, росії, Франції, Британії, Німеччини). Як свого часу вторгнення США в Ірак у 2003 році та його катастрофічні наслідки, так і вторгнення РФ в Україну у 2022 році призвело до послаблення впливу та позицій РФ на світовій арені, втягування Москви у затяжне збройне протистояння, з якого вони вже не можуть вийти, не втративши обличчя.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

У свою чергу, зацикленість рф на Україні дала більше свободи маневру на світовій арені країнам, які раніше від неї залежали та/або боялися реакції кремля, зокрема центральноазійським республікам та іншим державам пострадянського простору, а також країнам Близького Сходу та африканським країнам. Вони стали поводити себе вільніше, рішучіше та більш автономно на своєму регіональному рівні, прискорюючи перехід до багатовекторної зовнішньої політики, не орієнтованої лише на москву.

Як висновок – розширення свободи та автономності країн регіонів призводитиме до формування “динамічної багатополлярності” на регіональному рівні.

Остаточна смерть старого “західного” світового порядку

Вторгнення рф в Україну внесло певні зміни в європейську архітектуру безпеки, створеної у 1970-1990-х роках, а також по повоєнній міжнародно-правовій системі, заснованій на Ялтинсько-Потсдамському консенсусі після Другої Світової війни. Безумовна ініціатива США на світовій арені, якою характеризувалася епоха після 1991 року, була ослаблена. Система безпеки, яку стара Європа намагалася збудувати на базі ідеї залучення рф як стратегічного партнера, не відбулася. Старі правила та норми, які все частіше порушувалися в останні 30 років, перестали діяти, а система ООН, що була в основі післявоєнного консенсусу, потребує глибокого реформування, і не є актуальною з огляду на сучасні виклики, з якими вона не може справитися ефективно.

Оскільки старі правила більше не діють, багатьом країнам доведеться розраховувати на власні сили, а не на силу права, яке, на жаль, не завжди буде працювати в інтересах слабших.

Старі правила не діють не лише на глобальному рівні, але й на національному, адже правила гри всередині формувалися, у тому числі, за прямого впливу зовнішньої кон’юнктури, економічної та політичної.

Відтак, у України у найближчі роки є два головні виклики.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Перший – Росія. Нам важливо не лише перемогти на полі бою, але й перемогти концептуально та інтелектуально, запропонувавши наше бачення подальших відносин зі світом, ролі росії у майбутньому, повоєнного розвитку нашої економіки та держави, подолання наслідків війни. Росія буде загрозою для нас тривалий час, а тому важливо вже сьогодні сформувавши стратегію на російському напрямку, в центрі якої стане стратегічне стримування рф на десятки років вперед, з чітким розумінням застосування санкційних механізмів, регулярним дослідженням процесів усередині росії, розбудовою системних зв'язків з різними незахідними країнами, які росія може використовувати для своїх цілей.

Іншими словами, виклик, пов'язаний з “російською загрозою”, є нелінійним, має декілька блоків завдань, різних за характером та змістом:

СТРАТЕГІЧНЕ СТРИМУВАННЯ рф: розбудова нової архітектури безпеки у регіоні, яка дозволить стримувати росію і знешкоджувати її військову загрозу доки сама загроза не зникне, або росія не відмовиться від цієї політики;

АДАПТАЦІЯ ДО НОВИХ РЕАЛІЙ: перебудова української держави таким чином, щоб вона могла швидко та ефективно реагувати на будь-які безпекові загрози, пов'язані з Росією, у найближчі роки.

ПОШУК НОВОГО БАЛАНСУ: зайняття Україною такої міжнародно-політичної позиції, яка дозволить балансувати між впливами та інтересами різних регіональних та світових гравців (а не провокувати їхню ескалацію, розколюючи світ і даючи Росії “люфт” для маневру), і однаково ефективно долучати їх до допомоги Україні у виконанні різних завдань. Це стосується ролі України як балансира, що допомагає утримувати стабільність та баланс у регіоні “великої Євразії”.

РЕАЛІЗАЦІЯ НАШОГО ТРАНЗИТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ: з урахуванням нових військових реалій, перебудова логістики та інфраструктури таким чином, щоб не втратити свою роль як “мосту” між Сходом та Заходом, Півднем та

Північчю, адже без цього зростає ризик маргіналізації нашого функціоналу у світі після війни.

УЧАСТЬ або ІНІЦІУВАННЯ ПОСТ-РОСІЙСЬКИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ: Україна має зайняти активну позицію щодо інтеграції у регіоні. Не лише військова перемога гарантує безпеку та спокій, але й нові успішні проекти інтеграції, які дозволять країнам отримувати взаємну вигоду, відмовитися від агресії і посилювати зв'язки, завдяки чому пост-російський регіон буде ефективніше інтегрований у новий світовий порядок.

ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ПАРТНЕРСТВ/СОЮЗІВ: як і попередній пункт, цей має пряме відношення до побудови майбутньої нової "пост-російської" архітектури у регіоні, яка б влаштовувала усі зацікавлені сторони, зміцнювала б зв'язки регіональних держав і робила їх більш автономними у міжнародній системі, в тому числі, щоб не допускати нових агресивних війн. У випадку України, такі партнерства можуть бути дуже різні, як військово-політичні, так і суто економічні.

ВИСНОВОК: майже 3 роки війни можна вважати одними з найскладніших в історії нашої держави. Ми маємо відновити економіку та інфраструктуру нашої країни, вже сьогодні маємо працювати разом із партнерами над "Планом Маршала", навчитися жити в режимі постійної російської військової загрози, побудувати такі ЗСУ як могли б самостійно, без союзників протистояти зс росії та створити реальну, дієву та ефективну систему світової безпеки. Нова безпекова система мала б у разі нової агресії росії гарантувати нам всебічну політичну підтримку, негайне надання військової та військово-технічної допомоги.

Другий (головний виклик) – післявоєнна розбудова.

1.2. Відновлення України.

Активна фаза бойових дій – це лише одна частина будь-якого збройного конфлікту. Друга частина – перемогти у боротьбі за мир. А ця битва є чи не

найскладнішою у цьому процесі, адже вимагає не лише переможної риторики, поставок зброї чи розуміння ситуації на фронті, але й розбудови надійного тилу, перезапуску економіки, подолання гуманітарних наслідків війни, перезавантаження політичної системи, розвитку бачення свого майбутнього, яке виходить за рамки Росії та фронту, і стосується саме побудови сильної держави з чітким розумінням власних амбіцій, цілей та місця у світі. Треба чітко усвідомити, що перемога над Росією НЕ ВИРІШУЄ усі стратегічні задачі, які стоять перед Україною.

В Україні вже відбувається часткова суспільна трансформація із викристалізуванням розуміння національних цінностей, яка неодмінно тягне за собою зміни в загальносоціальному устрою. Тому на порядку денному політичного істеблішменту має бути актуалізовано питання окреслення чітких правил подальшого розвитку післявоєнної держави та суспільства, сформовані основні акценти. Разом із тим, ставимо за завдання звернути увагу на певні фактори, що мають бути враховані у процесі наймасштабнішої трансформації незалежної України.

Що ж нам необхідно зробити? Про що необхідно думати вже зараз?

1. Розмінування.

На Міжнародній конференції донорів з питань розмінування України, що відбулася в Загребі (Хорватія), Прем'єр-міністр Денис Шмигаль в онлайн-виступі зазначив, що в Україні потенційно замінованими є 30% території – 174 тисяч кв. км. Це дорівнює трьом площам Хорватії. У зоні потенційної небезпеки – понад 6 млн людей.

За час повномасштабної війни в Україні міни разом із бомбами та артилерійськими та іншими снарядами, що не розірвалися, забруднили територію України, що співмірна за площею з Уругваєм або американським штатом Флорида. Якщо цим займатимуться 500 команд фахівців, які працюють у країні нині, розмінування може зайняти 757 років.

2. Відбудова України.

Відбудова України – процес, який розпочався із початком повномасштабної війни і триває паралельно з новими руйнуваннями, яких завдає Росія під час бойових дій та внаслідок обстрілів усієї території країни.

Експерти вважають, що цей процес, попри брак ресурсів, є необхідним, оскільки він дає можливість людям залишатися в країні і виживати в умовах повномасштабної війни. Це і відновлення знищених енергетичних та інфраструктурних об'єктів, без яких населення б не мало ні електроенергії, ні води, ні тепла. Це і відбудова лікарень та шкіл. Це і створення нового житла для вимушених переселенців, які втратили домівки. Це і постійний ремонт пошкоджених помешкань, дахів будинків та встановлення нових вікон замість вибитих вибуховою хвилею.

3. Демографічна проблема.

Деякі регіони України обезлюділи, народжуваність впала, населення старішає, тривалість життя скорочується. Ці тенденції збережуться й після війни, якщо не протидіяти вже зараз.

Фахівці вказують на руйнування всіх трьох демографічних складових формування людського капіталу: народжуваності, тривалості життя та міграції.

З вимушеної еміграції повернуться не всі. Якихось позитивних змін поки що не передбачається через інтенсивні міграційні процеси. Через війну з України виїхало, за різними оцінками, від 5 до 8 мільйонів осіб. Це переважно молоді працездатного віку жінки з вищою освітою, третину біженців з України складають діти. І чим довше триватиме війна, тим менша вірогідність того, що ці сім'ї повернуться, кажуть соціологи.

"Готовність повертатися чи не повертатися залежатиме від тривалості війни. Якщо війна продовжуватиметься, то з кожним роком Україна остаточно втрачатиме 10-15 відсотків бажаючих повернутися", – прогнозує директор Інституту соціології НАН України Євген Головаха. За його словами, все

залежить від того, як українські біженці змогли адаптуватися до життя за кордоном: чи вивчили мову, чи знайшли роботу, як діти сприймають зміни.

Що потрібно зробити вже зараз? Аби уникнути кризи людських ресурсів, уряд уже оновлює Стратегію регіонального розвитку до 2027 року.

Соціологи радять поквалитися з практичними підходами, зокрема у міграційній політиці. "Вже зараз потрібно виробити практичні кроки повернення людей.

4. Економіка України під час війни.

Повномасштабне вторгнення РФ стало безпрецедентним випробуванням не тільки для суспільства, але й для економіки України. За твердженнями економіста Центру економічної стратегії Максима Самойлюка – усі зароблені кошти держава вимушена спрямовувати на сектор оборони, а освіту, медицину й пенсії фінансує за гроші, які надають міжнародні партнери.

Перше, що потрібно знати про економіку під час війни: Україна витрачає на оборону все, що сама заробляє. «Сьогодні Україна витрачає абсолютно весь внутрішній ресурс на війну. 100% податків, які платять бізнес і громадяни, ідуть на забезпечення потреб сил безпеки й оборони», – розповідав прем'єр Денис Шмигаль. Причому 2/3 оборонних витрат – зарплати військовим і 1/3 – оснащення армії (техніка, зброя, боєприпаси).

Решту видатків (медицину, соцзахист, освіту) ми покриваємо завдяки фінансовій допомозі від партнерів (ЄС, США, МВФ й інших). Ця допомога приблизно дорівнює тому, що ми самі заробляємо (крім фінансової, ми отримуємо від партнерів також військову допомогу, але в цьому тексті зосередимося на суто економічній сфері).

5. Безпека

Нині Україна де-факто є стримувачем агресії держави-терориста та головною запорукою безпеки на європейському континенті в умовах найкривавішої війни останнього сторіччя.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Дійсно, весь світ спостерігає як українська армія героїчно виборює право на існування, власну незалежність та загальнолюдські цінності. Тому саме Україна має першочергове право вирішувати умови миру та подальшого розвитку системи колективної безпеки. Адже нинішня виявилась абсолютно неефективною перед обличчям реальної загрози. За словами голови Комітету Верховної Ради з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва Олександра Мережка: *“Україна має повне моральне право і повинна представити свій проект створення нової системи колективної безпеки, який б гарантував справжню безпеку і надійний захист від агресії усім державам світу без винятку”*.

Сучасна система колективної безпеки переживає сьогодні глибоку кризу, спричинену збройною агресією росії проти України.

Така міжнародна організація, як ООН, створена з метою підтримання міжнародного миру та безпеки, зокрема шляхом боротьби з агресією, продемонструвала свою неспроможність захистити свої держави-члени від агресії з боку інших членів цієї організації.

6. Екологія

Українська природа є ще однією жертвою російської агресії. Війна вплинула на кожний компонент довкілля – тваринний і рослинний світ, воду, повітря, ґрунт. Наслідки цього негативного впливу будуть довгостроковими та матимуть не лише локальний, а й глобальний характер. За останніми скромними оцінками, збитки довкіллю України від війни становлять 2,4 трлн гривень.

У Мінекології зазначають, що розриви мін призводять до забруднення ґрунтів важкими металами – свинцем, стронцієм, титаном, кадмієм, нікелем. Іноді це робить ґрунт непридатним для подальшого сільськогосподарського використання.

Нагадаємо, видання The Washington Post з посиланням на аналіз експертів повідомляло, що росія зараз контролює українські родовища вугілля, нафти, газу та металів на суму не менше ніж 12,4 трлн доларів.

7. Отримання репарацій.

Заморожені російські активи. Ще одне потенційне джерело фінансування для України, навколо якого точаться дискусії, – це заморожені російські активи. Наразі йдеться не про те, щоб передавати нам усі ці заблоковані кошти. Найбільш реалістичним сценарієм є отримання Україною відсотків, які нараховуються на ці кошти. І Європа позитивно відгукнулася на цю пропозицію України, ідеться про 15 мільярдів євро.

Україна опинилася в центрі великої геополітичної гри, зовнішнім проявом якої є російсько-українська війна, а вірніше Четверта світова, якщо "Холодну війну" рахувати за третю.

Величезні матеріальні збитки, заподіяні державами-агресорами народу України, роблять цілком логічними репараційні претензії України до держав-агресорів, які одразу по закінченню війни та відповідних підрахунків будуть висунуті урядам росії та Білорусі. Якщо людські життя неможливо оцінити в якихось інших, окрім екзистенційних, категоріях, то матеріальні втрати піддаються підрахункам.

У багатьох війнах минулого переможці накладали на переможених репарації та контрибуції.

На початку березня 2022 р. Президент України В. Зеленський заявив, що російському керівництву варто вивчати репараційні процедури.

Згідно з оцінками деяких українських та зарубіжних експертів, агресори завдали Україні матеріальних збитків на суму понад 1 трлн. Доларів і це лише станом на кінець 2023 року.

Існує чималий досвід стягнення репарацій.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Завершити свій виступ хочу словами фахівців Українського інституту Майбутнього - Перемогти у війні – це лише одна задача, яка нині стоїть перед нами. Інша задача – перемогти у боротьбі за післявоєнний мир.

Використані джерела.

1. Післявоєнний світ: люди, проблеми, цінності / Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 15 квітня 2022 року. Міністерство освіти і науки України Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова // <https://npu.edu.ua/novyny/podii/mizhnarodna-naukovo-praktychna-internet-konferentsiia-pisliavoienni-svit-liudy-problemy-tsinnosti>

2. Ігор Жданов, проект *Інформаційна оборона*, Фонд "Відкрита політика"
Як на геополітичній шахівниці не програти Україні у Четвертій світовій війні? Чи нададуть Україні статус кандидата на членство ЄС? Чи зможе Україна виграти війну без партнерів? Інтерфакс Україна // <https://interfax.com.ua/news/blog/835672.html>.

3. Якою має бути зовнішня політика України після війни. Під гол. Ред.. Ілія Куса. Український інститут майбутнього. Київ, 2023. // <https://uifuture.org/publications/yakoyu-maye-buty-zovnishnya-polityka-ukrayiny-pislya-vijny/>.

4. Прогноз 2024: ключові меседжі та презентація експертів UIF. Український інститут майбутнього. Київ, 2024. // <https://uifuture.org/publications/prognoz-2024-klyuchovi-mesedzhi-ekspertiv-uif/>

5. Візія 2035. Проект Україна 2.0. Український інститут майбутнього. Київ, 2024. // <https://uifuture.org/publications/viziya-2035-proekt-ukrayina-2-0/>

6. Гомес, Леонард. Німецькі репарації, 1919-1932: Історичний огляд (Спрінгер, 2010).Енциклопедія site:uk.wikisko.ru.

7. Кухар: за Крим заплатили 6 трлн\$ Росії дали 8 місяців: далі крах економіки. Олігархів РФ дотисли // <https://www.youtube.com/watch?v=r82i1ELXTcc>.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

8. М. Гнатовський. Репарації. Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2011; Семиряга М. И. Как мы управляли Германией. Москва Росспэн, 1995; Репарації. Юридична енциклопедія: у 6 т. / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.). Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. Т. 5.: П-С. 736 с.

9. Лисенко О., Маєвський О. За все доведеться платити: репараційні претензії України до Білорусі та Росії у контексті нинішньої війни. Українська лінія. Квітень 2022.

Лукашук О.М.
аспірант, асистент кафедри
національної безпеки, публічного управління та адміністрування

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ТЕОРІЇ ПРИНЦИПАЛ - АГЕНТА ТА ТЕОРІЇ КОЛЕКТИВОЇ ДІЇ

В сучасних умовах розвитку корупція є вкрай негативним та багатосекторним явищем, яке проникає у всі сфери життя суспільства, гальмуючи його розвиток, послаблює державні інституції, блокує впровадження ефективних заходів щодо боротьби з корупцією, створює низький рівень довіри громадян до органів влади, зростає соціальна нерівність та створює перешкоди для інтеграції України в міжнародну спільноту. У глобальному контексті корупція спричиняє зменшенню зацікавленості країн - партнерів у наданні міжнародної допомоги, зростанню загрози національній безпеці та втраті престижу країни на міжнародній арені.

Важливим аспектом боротьби з корупцією є запровадження ефективної антикорупційної політики основним напрямом, якої є забезпечення взаємної

довіри між населенням та владою, розвиток вільної конкуренції та суспільних відносин, створення рівноправних можливостей для розвитку громадян, суб'єктів господарювання, органів державної влади та місцевого самоврядування.

Для результативного забезпечення сфери протидії корупції вагоме значення має саме теоретичне підґрунтя, адже розкриття природи корупційних явищ та причин їх виникнення в рамках різних теоретичних концепції дозволяє в комплексі підійти до вирішення завдань досліджуваної політики.

На сьогодні, існують різні теорії походження корупції, які надають вагомим інструменти для аналізу їх складних взаємозв'язків із соціальними, політичними та економічними процесами. Крім того, вони допомагають налагодити основні фактори, які сприяють або підтримують розвиток запобігання корупції. Дослідження та обґрунтування теорій походження корупції дозволить сформулювати дієві рішення запобігання та протидії цьому явищу.

Серед багатьох концептуальних підходів до аналізу корупції особливе місце займають теорія прилипал-агента та теорія колективних дій. Вони направлені розкрити природу корупційних явищ з різних боків: як з точки зору інституційного дисбалансу між суспільством і державними службовцями, так і через призму соціальних норм і поведінкових факторів.

Прихильники теорії принципал-агента вбачають головними учасниками взаємовідносин - державних службовців(агентів) та принципалів (громадян/уряду). При цьому економічний підхід, трактує модель головного агента таким чином, що державним службовцям необхідно першочергово врахувати потреби та інтереси громадян та уряду. Однак, насправді інтереси агентів часто відрізняються від поглядів принципала, так як в більшості випадків агент використовує наявну інформацію задля особистої неправомірної вигоди, яка може бути у отримана вигляді матеріальної або ж нематеріальної форми[1].

Для вирішення даної проблеми, яка виникає з державними службовцями, уряду необхідно розробити стимули та схеми протидії прихованого корупційного інтересу. Наприклад, у процесах державних закупівель необхідно встановити додатковий моніторинг та посилений контроль за їх діями це мінімізує можливості для прийняття рішень в одноосібному порядку, що, у свою чергу, знижує потенційні переваги від корупційної діяльності.

Однак, незважаючи на те, що інституційні реформи усувають структурні вразливі місця, висвітлені теорією прилипал-агента, вони часто не в змозі подолати суспільні норми, які увічнюють корупцію. Тут теорія колективних дій стає неоціненою. Згідно цієї теорії, корупція зберігається, коли люди вважають, що інші ведуть корупційну поведінку і що їх власна чесність поставить їх у не вигідне становище. Це створює ситуацію, коли системна корупція стає нормою, оскільки люди раціоналізують власну поведінку, ґрунтуючись на уявленнях про те, що будуть робити інші у аналогічній ситуації[2].

Вирішення даної тенденції вимагає культурних змін, які сприяють довірі та заохочують колективне дотримання правил. Насамперед, це просвітницькі та освітні кампанії, ініціативи щодо підвищення стандартів прозорості та відкритості органів державної влади, впровадження доброчесності для державних службовців усіх рівнів, це сприятиме підвищенню морального тягарю внаслідок корупційних правопорушень та зниженню можливих переваг від корупційних дій. Доброчесність при цьому грає ключову роль, адже вона тісно пов'язана з дотриманням етичних стандартів поведінки, що в свою чергу допомагає зміцненню довіри громадян до органів влади та формує міцне підґрунтя ефективної антикорупційної політики.

Отже, використання сильних сторін наведених теорій походження корупції надає необхідні інструменти для впровадженню дієвих заходів, які направлені на запобігання та боротьбу з корупцією. Інституційні реформи, такі як цифрове управління та чіткі механізми підзвітності, повинні доповнюватися зусиллями

суспільства, спрямованими на переосмислення етичних норм і зміцнення довіри до органів влади та формування свідомості громадян щодо нульової толерантності до корупції в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Martinsson J. Combatting institutional corruption: The policy-centered approach. *Crime, Law and Social Change*. 2021. Vol. 75, no. 3. P. 267–280. URL: <https://doi.org/10.1007/s10611-021-09934-5>
2. Persson A., Rothstein B., Teorell J. Getting the basic nature of systemic corruption right: A reply to Marquette and Peiffer. *Governance*. 2019. Vol. 32, no. 4. P. 799–810. URL: <https://doi.org/10.1111/gove.12403>

Матюха В.А.,

здобувачка другого (магістерського) рівня
ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»

Науковий керівник: Шестаковська Т.Л.,

доктор наук з державного управління, доцент,
ректор Чернігівського інституту інформації, бізнесу і права
ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая» (м. Київ)

ІНТЕГРАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ У ВІДБУДОВІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІСЛЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Військові конфлікти завдають значних руйнувань не лише інфраструктурі, а й системам державного управління. Відновлення цих систем є складним і тривалим процесом, який вимагає залучення кращих світових практик.

Російська агресія проти України стала каталізатором масштабних руйнувань не лише матеріальної інфраструктури, а й інституцій державного управління. Відновлення цих інститутів є складним і багатогранним процесом, який вимагає не лише значних ресурсів, але й ефективних механізмів управління.

Досвід інших країн, які стикалися з подібними викликами, є цінним ресурсом для України. Аналіз міжнародного досвіду дозволить визначити найбільш ефективні стратегії та інструменти відновлення, уникнути помилок минулого та адаптувати світові практики до специфічних умов українського контексту [1].

Успішність відновлення державного управління після збройних конфліктів визначається низкою взаємопов'язаних факторів. Основну роль відіграє політична воля та лідерство, що забезпечують координацію зусиль між урядом, громадянським суспільством і міжнародними партнерами. Легітимний діалог між сторонами сприяє прийняттю ефективних рішень і відновленню довіри до держави.

Важливим фактором є міжнародна підтримка, яка включає фінансову допомогу, технічну експертизу та сприяння у реформуванні інституцій. Водночас економічна стабільність і відновлення інфраструктури створюють основу для забезпечення базових потреб населення та зниження соціальної напруги [2]. Соціальна згуртованість і механізми примирення є критично важливими для подолання наслідків конфліктів та уникнення їх повторення.

Завершальним елементом є інституційна спроможність держави забезпечувати безпеку, правосуддя та основні послуги. Прозорі й підзвітні органи управління, здатні ефективно виконувати свої функції, сприяють довгостроковій стабільності та знижують ризик рецидиву конфліктів. Тому можна стверджувати, що відновлення державного управління є багатовекторним процесом, що залежить від гармонійної взаємодії внутрішніх і зовнішніх чинників.

Міжнародний досвід відновлення державного управління

Міжнародний досвід відновлення державного управління після глобальних криз, таких як Друга світова війна, є цінним джерелом уроків для сучасних реформ. У країнах Європи після 1945 року процес відновлення державного управління мав комплексний характер і базувався на трьох ключових напрямках: реформуванні інституцій, економічній реконструкції та забезпеченні демократичного розвитку [3].

1. Інституційне відновлення

Одним із головних викликів для держав, які постраждали від війни, стало відновлення ефективності державних інституцій. У Німеччині, наприклад, відбувалася реорганізація адміністративних структур, спрямована на децентралізацію та побудову федеральної системи управління. Західні союзники активно впроваджували демократичні принципи, щоб забезпечити запобігання авторитаризму.

У Франції після війни було відновлено ключові державні інститути, зокрема адміністративні служби, що сприяло стабільності та інтеграції державного апарату.

2. Економічна реконструкція та державне управління

Важливу роль у відновленні державного управління відіграв план Маршалла. Він забезпечив фінансову підтримку країнам Західної Європи, стимулюючи розвиток інфраструктури, модернізацію економіки та створення ефективних органів управління. Інституції, які займалися розподілом ресурсів та реалізацією проєктів, стали ядром нових управлінських структур.

3. Демократичний розвиток та соціальні реформи

Більшість європейських країн після війни орієнтувалися на розвиток демократичних цінностей. У Великобританії, наприклад, було запроваджено ключові соціальні реформи, які покращили якість державних послуг і забезпечили довіру громадян до управлінських інституцій. Аналогічно, у Скандинавських країнах значну увагу приділяли впровадженню системи соціального захисту, яка сприяла стабільності в суспільстві.

Отже, інтеграція міжнародного досвіду у відновленні державного управління після збройних конфліктів є необхідною складовою для створення стабільних та ефективних інституцій. Досвід європейських країн після Другої світової війни демонструє, що успішне відновлення ґрунтується на реформуванні інституцій, економічній реконструкції та сприянні демократичному розвитку. Ці принципи залишаються актуальними для сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. Запатріна І.В., Шатковська А.О. Досвід післявоєнного відновлення міст світу: уроки для України. Київ, 2023. С. 85.

2. Інноваційні основи відновлення та розвитку країн після збройних конфліктів: інноваційний вимір: колективна монографія / за ред. д.е.н. Омеляненка В. А. Суми: Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань. 2022. С. 280. ISBN 978-617-8246-00-6

3. Криворучко І. В. Публічне управління в умовах війни: виклики та перспективи. *Теорія та практика державного управління*. 2023. Вип. 2 (77). С. 38–53. <https://doi.org/10.26565/1727-6667-2023-2-03>

Меленчук І.І.,
аспірант кафедри адміністративного та фінансового менеджменту
Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку,
Національний університет «Львівська політехніка»

ХАРАКТЕРИСТИКА СУТНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ: ЗАСАДИ І ЗМІНИ В РОЗУМІННІ

Публічна служба є невід’ємною складовою сучасного державного управління, виконуючи ключову роль у забезпеченні ефективного функціонування державних інституцій та задоволенні суспільних потреб. Сутність публічної служби полягає в здійсненні управлінських та адміністративних функцій, спрямованих на реалізацію політики держави, підтримку громадян та розвиток суспільства. Основними завданнями публічної служби є забезпечення правопорядку, надання соціальних послуг, розвиток економіки та захист прав громадян. Таким чином, публічна служба виступає мостом між державою та суспільством, забезпечуючи реалізацію державних програм та ініціатив [1-3].

Засади публічної служби визначають основні принципи, на яких базується її діяльність. Однією з головних засад є законність, що передбачає дотримання правових норм у всіх аспектах роботи державних службовців. Іншою важливою засадою є неупередженість, яка гарантує, що рішення приймаються виключно на основі об’єктивних критеріїв, без впливу особистих інтересів чи політичних уподобань. Принципи прозорості та відповідальності також відіграють важливу роль, забезпечуючи відкритість діяльності публічних органів та відповідальність

службовців перед суспільством за свої дії та рішення. Крім того, принцип професіоналізму вимагає високого рівня кваліфікації та постійного підвищення компетенції державних службовців.

У сучасних умовах розуміння публічної служби зазнає суттєвих змін, що обумовлені глобалізацією, цифровізацією та змінами у суспільних очікуваннях. Традиційний підхід до публічної служби, що акцентував увагу на бюрократичних процедурах та ієрархічній структурі, поступово відходить на другий план. Замість цього, сучасна публічна служба орієнтується на гнучкість, інновації та орієнтацію на громадянина. Впровадження цифрових технологій дозволяє підвищити ефективність управлінських процесів, забезпечити кращу доступність державних послуг та підвищити рівень взаємодії між державою та громадянами.

Зміни в розумінні публічної служби також пов'язані з підвищенням ролі етики та соціальної відповідальності. Сучасні державні службовці повинні не лише виконувати свої обов'язки відповідно до законів, але й діяти з урахуванням етичних норм та стандартів поведінки. Це включає прозорість у прийнятті рішень, боротьбу з корупцією та підтримку високих моральних стандартів у суспільстві. Соціальна відповідальність передбачає активну участь державних службовців у вирішенні соціальних проблем, сприяння соціальній справедливості та підтримку вразливих верств населення.

Список використаних джерел:

1. Цуркан М. І. Правове регулювання публічної служби в Україні. Особливості судового розгляду спорів : монографія. Харків : Право, 2010. 216 с.
2. Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 6: Державна служба / наук. ред. колегія : С. М. Серьогін, В. М. Сороко та ін. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2011. 524 с.
3. Попова О. В. Поняття та ознаки публічної служби в Україні. Форум права. 2011. № 4. С. 583–587.

Мисюк Д. Ю.
магістрант, групи ПУАМ-8, ФНБПМВ

Державний університет «Житомирська політехніка»

Шпак Ю.В.,

доктор наук з державного управління,
доцент, професор кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»

ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД З УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОГО ВІЙСЬКОВО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ В УКРАЇНІ

Воєнний стан — це особливий військово-правовий режим, що вводиться в державі або окремих її частинах у разі збройної агресії, загрози нападу або війни. Він передбачає тимчасове обмеження прав і свобод громадян, посилення повноважень військових і державних органів для забезпечення національної безпеки та оборони. Більшість українців сприймають воєнний стан, як безальтернативну форму існування держави під час війни, але це не так. Альтернативою є заходи, які ми умовно можемо назвати “режим посилення національної безпеки”. Що це таке [1] ?

Відповідно до визначення воєнного стану, режим посилення національної безпеки — це комплекс спеціальних заходів, запроваджених у відповідь на зовнішні загрози або військову агресію, без формального введення воєнного стану. Він діє на основі спеціального законодавства і дозволяє державі реагувати на загрози, зберігаючи функціонування звичайної правової системи. Простими словами: це система заходів з метою підвищення повноваження інституцій які регулюють сферу Національної безпеки та оборони[2].

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

Таб.1 Порівняння воєнного стану та режиму посилення національної безпеки

Критерій	Воєнний стан	Режим посилення національної безпеки
Юридичний статус	Формально оголошується відповідно до Конституції і законів.	Не потребує формального проголошення, діє через прийняття спеціальних законів.
Обмеження прав громадян	Відбуваються значні обмеження прав і свобод (в особливості обмеження цивільних, економічних та політичних прав).	Обмеження мінімальні або точкові, що випливають із спеціального закону.
Рівень залучення військових	Роль військових органів влади переважає над цивільними.	Роль цивільних органів влади переважає над військовими.
Тривалість	Зазвичай займає короткий проміжок часу.	Зазвичай діє тривалий час.
Мета	Мобілізація усіх необхідних ресурсів за якомога короткий проміжок часу. Стабілізація складної ситуації.	Адаптація життя держави до тривалого військового конфлікту.

Розібравшись у відмінностях між воєнним станом та режимом посилення національної безпеки, виникає питання: “Чи не є умовний режим посилення національної безпеки більш підходящим для України в 2024 році?”

На нашу думку, воєнний стан, як правовий режим, є надто жорстким та негнучким та вводить очевидно непотрібні обмеження на права та свободи громадян, особливо в політичній та економічних сферах, в контексті України 2024 року. Держава більше не може мобілізувати власні ресурси, тому що їх кількість вже підходить до критичного мінімуму. Також ЗСУ змогли стабілізувати (відносно) фронт, про захоплення Києва, чи усієї України вже не йде мови, це нереалістично. Тож зменшення напруги та потреба до більш

гнучких підходів до залучення ресурсів для війни з РФ дозволяють лібералізувати український військово-правовий режим[3].

В теорії, заміна воєнного стану на режим посилення національної безпеки надало б такі переваги: 1. Дозволить зберегти звичайний ліберально-демократичний режим та цивільний правопорядок; 2. Покращення інвестиційного клімату та зменшення тиску на вітчизняних підприємців, шляхом скасування економічних обмежень (нпрк, можливості конфіскації приватного майна державою); 3. Підвищення морального становища громадян та військовослужбовців, шляхом скасування різних соціальних обмежень (нпрк, обмежень на вільне переміщення осіб); 4. Легітимізація влади та зменшення внутрішньополітичної напруги, шляхом проведення виборів; 5. Дозволить українській владі провести потрібні реформи з урахуванням отриманого досвіду; 6. Підвищення репутації України на міжнародній арені, значно краще доводити, ідеологічну близькість з нашими “партнерами”, коли в твоїй країні проходять вибори, громадяни вільно ведуть підприємницьку діяльність та не мають обмежень у пересуванні [4].

Варто додати, що надважливою складовою отримання цих переваг є існування сильних державних інституцій. Важливо не забувати, що режим посилення національної безпеки спрацював у таких країнах як США та Британія, саме тому, що ці дві країна мають одні з найміцніших та найдавніших державних інституцій. Без сильних державних інституцій права та свободи громадян не будуть захищені ніколи, бо реальна влада належить не державі, а політичним та економічним суб'єктам в основному через неформальні зв'язки, які формуються не в рамках законів.

Тож врешті-решт, ми вважаємо, що побудова сильної системи Національної безпеки та оборони з урахуванням дотримання прав та свобод українців можлива лише за умови формування міцних державних інституцій та лібералізації військово-правового режиму.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n373 (дата звернення: 11.12.2024).
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#o25 (дата звернення: 11.12.2024).
3. Про правовий режим воєнного стану. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n181> (дата звернення: 11.12.2024).
4. Emergency Powers Act, 1939. *Irish Statute Book*. URL: <https://www.irishstatutebook.ie/eli/1939/act/28/enacted/en/print.html> (date of access: 11.12.2024).

Молибога Р.М.,
докторант Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України

**СУЧАСНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ
ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ**

Розвиток транзитних функцій регіонів України потребує пошуку нових форм управління товарооборотом, створення систем та структур, що виконують логістичні функції. Слід відзначити, що ринок логістичних і транспортних посередників у кожному регіоні не дозволяє повною мірою оцінити потенціал регіональної логістики; отримати інформацію про реальний стан складської системи, що забезпечує зберігання та переробку матеріальних ресурсів;

дослідити напрями та обсяги вантажопотоків (зокрема, на автомобільному транспорті). У зв'язку з цим створення об'єднань логістичних та транспортних операторів, що реалізують функції супроводу транзитних та інших матеріальних потоків, дозволило б адаптуватися до територіальних завдань, дотримуватися необхідного рівня якості для внутрішніх та зарубіжних клієнтів.

До основних проблем транспортно-логістичної системи належать:

1) Великі відстані, нерівномірність транспортної мережі та сучасних логістичних об'єктів інфраструктури, зокрема відсутність мережі термінально-логістичних комплексів, брак якісних складських площ, вантажно-розвантажувального обладнання, рухомого складу, низький ступінь контейнеризації вантажів;

2) Неоднорідний розвиток логістики по всій країні, її зайва географічна централізація;

3) Низький попит на послуги диктує свої правила: велике зосередження великих клієнтів у центральному регіоні тягне за собою більш динамічний розвиток сервісу, що стосується віддалених територій, тут сумуються присутність меншої кількості великих клієнтів, наявність чутливості до вартості послуг, а також неготовність до сприйняття нових управлінських технологій;

4) Дисбаланс імпортного та експортного вантажопотоків: вони не перетинаються. Експорт, як правило, йде з відповідних регіонів за короткими, перевіреними шляхами у напрямку портів, а імпорт концентрується у кількох національних центрах, звідки розходить по регіонах;

5) Складні, а часто й неефективні митні процедури знижують конкурентоспроможність перевезень;

6) Інфраструктурне відставання регіонів пояснюється як відсутністю необхідної інфраструктури, так і достатнім обсягом необхідних вантажопотоків, які забезпечують рентабельність;

- 7) Нерозвиненість ринку аутсорсингу;
- 8) Відсутність адекватної законодавчої основи.

Наша країна має потужну транспортну систему, в яку входять залізничний, морський, річковий, автомобільний транспорт, кожен із цих видів транспорту забезпечує нормальну та ефективну роботу всіх галузей народного господарства.

Вплив транспортно-логістичних систем на стан економічного розвитку регіонів багатогранний. Це потребує вирішення низки методологічних питань. Зокрема, виникає наукова проблема формування системи принципів управління транспортно-логістичними системами.

У науковій літературі під методологією розуміють:

- систему принципів та методів організації та здійснення практичної діяльності, а також вчення про цю систему;
- вчення про структуру, внутрішню логічну організації, методи та засоби побудови діяльності [1].

Хоча принципи і відносять лише до одного з елементів методології, їхня роль у побудові поглядів про діяльність є визначальною, оскільки формують вихідні, основні положення, які реалізуються в інших елементах системи (рис. 1)

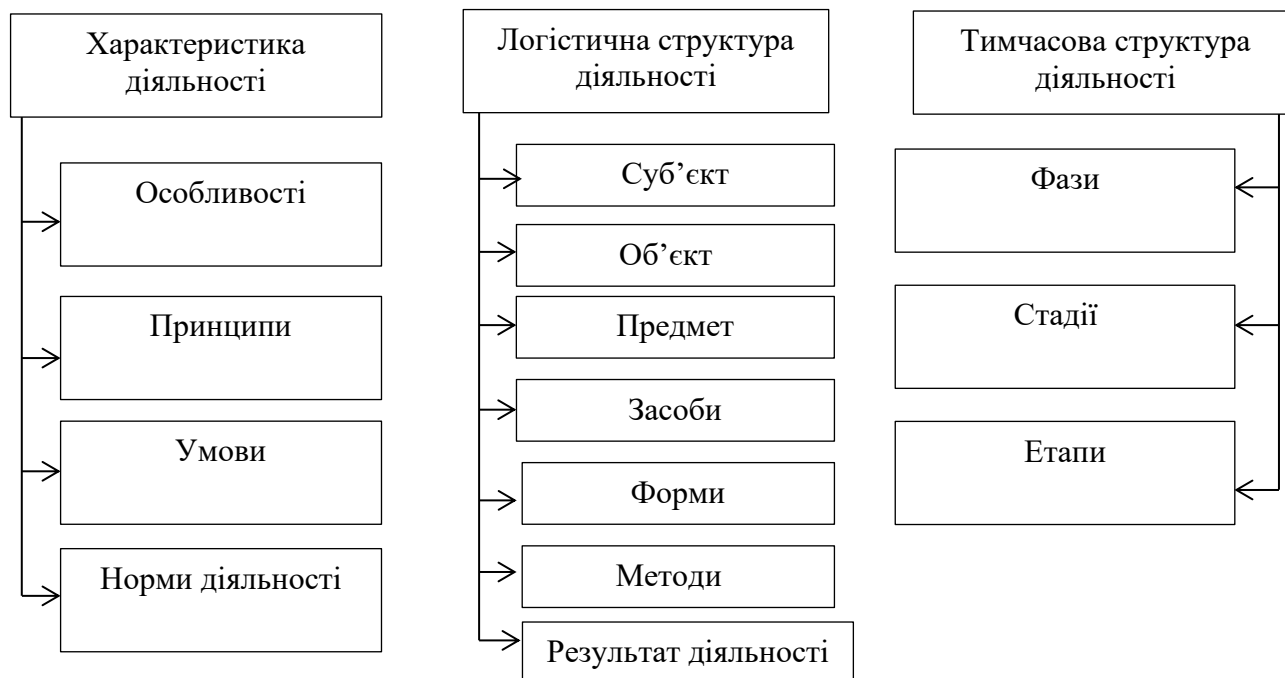

Рис. 1. Методологія управління транспортно-логістичними системами

Вибір принципів управління ефективністю транспортно-логістичних систем вимагає уточнення основних понять аналізованої діяльності: "транспортно-логістична система", "управління", "ефективність", "управління ефективністю".

Під транспортно-логістичними системами нами розуміється безліч взаємодіючих на різних рівнях (міжнародному, національному, регіональному, локальному) об'єктом матеріальної та нематеріальної інфраструктури, суб'єктів управління, які у взаємозв'язку формують транспортно-логістичний простір, що дозволяє вирішувати завдання оптимального зберігання та складування вантажів, оптимального їх транспортування та доставки до кінцевих споживачів.

Список використаних джерел

1. Jacyna-Gołda I., Izdebski M., Podvieszko A. Assessment of efficiency of assignment of vehicles to tasks in supply chains: a case study of a municipal company. *Transport. W.*, 2017. P. 18- 24.

Нидзюк Д.Ю.,

здобувач освітнього ступеню бакалавр за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Науковий керівник: Марущин Ю.В.,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління та адміністрування, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
місто Хмельницький

ІННОВАЦІЇ В НАДАННІ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ: ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

У сучасних умовах цифрової трансформації суспільства впровадження інноваційних технологій у сферу надання адміністративних послуг стає не просто бажаним, а необхідним кроком для підвищення ефективності державного управління. Особливе місце серед таких інновацій посідає штучний інтелект (ШІ), який відкриває нові можливості для оптимізації процесів надання послуг та взаємодії між державою та громадянами. Актуальність впровадження ШІ в систему надання адміністративних послуг обумовлена низкою факторів. По-перше, це необхідність обробки великих обсягів даних та документів, що супроводжують надання адміністративних послуг. По-друге, зростаючі вимоги громадян до якості та швидкості отримання послуг. По-третє, потреба у зменшенні адміністративного навантаження на державних службовців та оптимізації використання ресурсів.

Основними напрямками застосування штучного інтелекту в системі надання адміністративних послуг є впровадження інтелектуальних систем обробки документів, розвиток чат-ботів та віртуальних асистентів, створення систем предиктивної аналітики та автоматизованого прийняття рішень [1,4].

Інтелектуальні системи обробки документів, засновані на технологіях машинного навчання та комп'ютерного зору, дозволяють автоматизувати процес перевірки та обробки документів. Такі системи здатні розпізнавати текст,

перевіряти правильність заповнення форм, виявляти невідповідності та помилки, що значно прискорює процес обробки заяв та знижує ймовірність помилок, пов'язаних з людським фактором. У сучасному світі чат-боти та віртуальні асистенти стають незамінними помічниками у наданні консультацій та підтримки громадян. Вони забезпечують цілодобовий доступ до інформації про адміністративні послуги, допомагають у навігації по порталах державних послуг, надають відповіді на типові запитання та допомагають у заповненні документів. Використання природньої мови обробки (NLP) дозволяє таким системам розуміти запити користувачів та надавати релевантні відповіді. Щодо систем предиктивної аналітики, побудованих на основі ШІ, то вони допомагають прогнозувати попит на різні види адміністративних послуг, оптимізувати розподіл ресурсів та планувати роботу центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)[2]. Це дозволяє уникнути перевантаження системи та забезпечити оптимальний рівень обслуговування громадян. Автоматизовані системи прийняття рішень, в свою чергу, можуть використовуватися для обробки стандартних запитів та прийняття рішень у типових ситуаціях. Наприклад, при видачі довідок, реєстрації документів або наданні дозволів, де критерії прийняття рішень чітко визначені та не потребують складного аналізу.

Важливим аспектом впровадження ШІ є забезпечення безпеки та захисту персональних даних. Використання технологій блокчейн разом з ШІ дозволяє створити надійну систему захисту інформації та забезпечити прозорість процесів надання адміністративних послуг.

Досвід впровадження ШІ в систему надання адміністративних послуг у розвинених країнах показує значне підвищення ефективності роботи державних органів. Наприклад, в Естонії використання ШІ дозволило автоматизувати до 70% рутинних процесів в системі надання державних послуг, що призвело до скорочення часу обробки запитів на 50% [3]. Незважаючи на це, впровадження ШІ супроводжується певними викликами. Серед них - необхідність значних

інвестицій у технологічну інфраструктуру, потреба у навчанні персоналу, забезпечення доступності послуг для всіх категорій населення, включаючи людей з обмеженими можливостями та старше покоління.

Розглядаючи можливість впровадження ІІІ в систему надання адміністративних послуг необхідно забезпечити комплексний підхід для успішної реалізації задуму, який включає [4]:

1. Розробку нормативно-правової бази, що регулює використання ІІІ в державному управлінні [5].
2. Створення технічної інфраструктури та стандартів взаємодії різних систем.
3. Підготовку кваліфікованих кадрів та навчання користувачів.
4. Забезпечення захисту персональних даних та кібербезпеки.
5. Моніторинг ефективності впровадження ІІІ та корекцію стратегій розвитку.

Таким чином, впровадження штучного інтелекту в систему надання адміністративних послуг є важливим кроком у модернізації державного управління. При правильному підході це дозволить значно підвищити якість та доступність послуг, оптимізувати використання ресурсів та забезпечити більш ефективну взаємодію між державою та громадянами. Важливо при цьому зберігати баланс між автоматизацією процесів та людським фактором, забезпечуючи доступність послуг для всіх категорій населення та захист персональних даних громадян.

Список використаних джерел:

1. Карпенко О. В., Карпенко Ю.В. «Штучний інтелект як інструмент публічного управління соціально-економічним розвитком: Смарт-інфраструктура, цифрові системи бізнесаналітики та трансферти» / «Державне управління: удосконалення та розвиток» №10. — 2021

2. Штучний інтелект навчили визначати політичні вподобання людини за фотографією – точність понад 72%, URL: <https://nachasi.com/tech/2021/01/18/ai-political-preferences/>.

3. Автомонов О. П. Європейські правові стандарти використання штучного інтелекту у публічній службі: виклики правового регулювання в Україні, О. П. Автомонов, Правова позиція, № 2 (43), 2024. С. 11-15.

4. Петришина М. О. Загальні засади запровадження інноваційної моделі розвитку української держави: муніципальний аспект. Право та інновації. 2014. № 4. С. 15-26

5. Ukrinform. Європарламент схвалив план регулювання штучного інтелекту. *Укрінформ - актуальні новини України та світу.* URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3722920-evroparlament-shvaliv-plan-reguluvanna-stucnogo-intelektu.html>.

Олійник Н.О.,

Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНИХ ПАРАДИГМ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ

Теоретичні та методологічні дослідження змісту та сутності інноваційного розвитку, семантики поняття показують, що і в українській, і в зарубіжній теорії інновацій не представлена явна концептуальна і категоріальна основа для поняття, що розглядається. Для цілісного сприйняття будь-якої проблеми виявлення його змісту вимагає дослідження класифікації об'єктів, що становлять предмет вивчення, що є самостійним науковим завданням.

«Інновації, які в даний час здійснюються практично у всіх галузях людської діяльності, очевидно, неоднакові за цілями, масштабами, витратами, ефектом

тощо. Саме це передбачає можливість різних класифікацій з тих чи інших підстав. Існує велике різноманіття трактувань і визначень понять інновація, інноваційний процес, національна інноваційна система, управління, що робить необхідним аналіз сутнісних характеристик, як перелічених понять, і виникають з урахуванням цього явища соціально-економічних трансформацій, які у світовому співтоваристві» [1].

Аналіз існуючих підходів у розгляді поняття інновації (І), його похідних, їх класифікація досліджено у багатьох роботах. Так, І.М.Вахович, Г.Л. Денисюк виділяють чотири підходи, такі як широкий, вузький, об'єктний, процесний [2]. Також можна відзначити А.М.Власову, Н.В. Краснокутську, які виділяють п'ять принципів, що розглядають сутність І з наступних позицій: з позицій об'єкта, процесу, об'єктно-утилітарного, процесно-утилітарного, процесно-економічного [3].

Необхідно відзначити, що «інновації, що реалізуються, як і будь-які зміни, які відрізняються за цілями, витратами, ефектом, масштабами та ін. ознаками, це, у свою чергу, передбачає і різну класифікацію за критеріями. В науковій літературі представлені різні підходи до класифікації інновацій, а також до виділення її критеріїв» [4]. Так, відзначимо класифікацію інновацій із систематизованої роботи О.Ю.Доценко, де представлені одинадцять ознак, якими здійснюється класифікація, К. Крістена, Р. Менша, Ю.В. Яківця, що розвинув погляди Г. Менша, виділивши три ознаки (базисні, покращуючі та мікроінновації) [5]. С.М. Ілляшенко запропонував сім класифікаційних ознак інновацій (за галузями застосування, за етапами НТП, ступенем інтенсивності, темпами, масштабами, результативністю та ефективністю) [6].

Простежимо логічний взаємозв'язок між такими категоріями, як «розвиток», «інновації» та «інноваційний розвиток», які є базовими для подальших досліджень, у припущенні, що методологічна оцінка інноваційного розвитку має ґрунтуватися на комплексному синергетично орієнтованому підході до самого поняття. Дослідження методологічного аспекту семантичного статусу

перерахованих категорій в історико-логічному ключі проводилися раніше значною плеядою видатних зарубіжних та українських вчених: Й. Шумпетер, П. Друкер, Ф. Ніксон, Р. Ротвелл, Б. Санто, Б. Твісс, Дж. Кларк, Е. Вітте, Б. С. Мільнер, В. Хіпель, М. Хучек, М.Г. Літке, а також свої визначення запропонували К. Поленські (Karen R. Polenske), Т. Падмор (Tim Padmore), Г. Шульц (Hans Schuetze) та Х. Гібсон (Hervey Gibson), Г. Мулган та Д. Альбюрі (G. Mulgan, D. Albury). Аналіз робіт авторів показує неоднозначне теоретичне трактування аналізованих термінів. В авторів, переважно, сформоване власне тлумачення, складне, багатостороннє, котрий іноді суперечливе, розбіжності свідчать про відсутність єдності поглядів до основним поняттям інноваційної теорії.

Насамперед, почнемо з поняття «розвиток», оскільки воно може бути неоднозначним з позицій впровадження інновацій як на ендогенному рівні розгляду: таких, як мезо- (територіальна освіта – регіону) та мікрорівень (підприємство), так і екзогенному рівні, з погляду глобальної оцінки інноваційного розвитку національних економік, що також визначає неоднозначність поняття інноваційний розвиток.

Аналіз підходів до категорій «розвиток», «інновації» та «інноваційний розвиток» дозволяє зробити висновок про те, що самі інновації розглядаються або як кінцевий результат інноваційної діяльності (статичний підхід), або у вигляді реалізації нових ідей і як зміни, що відбуваються у продукті, технологіях, у системі (динамічний підхід) [7]. Категорія «розвиток», як центральне поняття економіки, також багатогранна та складна. Тут розглядається і здатність економічних та соціальних систем до трансформації структури, і здатність бути процесом із тимчасовою шкалою. Важлива характеристика розвитку – це якісна зміна системи з придбанням нових властивостей за рахунок зміни складу та структури за певними законами, якими можна керувати. Усі розглянуті підходи до категорій "розвиток", "інновації" та "інноваційний розвиток" описують їх на ендогенному рівні.

Як їх узгодити на екзогенному рівні розгляду? Національний розвиток в даний час зміщує акцент з економічних потреб на потребах людей у кращому житті, що потребує більшої уваги до всеосяжної, збалансованої та систематичної інноваційної парадигми та інноваційного мислення. Усі міжнародні організації, такі, як ООН, Світовий економічний форум (СЕФ), Європейський інститут управління бізнесом (INSEAD) та інші, ведуть свої глобальні дослідження та рейтингові системи, що їх супроводжують, за показником економічної конкурентоспроможності країн, класифікуючи їх у залежність від рівня економічного розвитку. Незважаючи на різні погляди на методику оцінки, показник глобального індексу конкурентоспроможності країни, нині є основною методикою серед рейтингів, що оцінюють конкурентоспроможність національних економік. У методиці СЕФ, за якою оцінюються рейтинги країн, використано три групи індикаторів: 1) базові індикатори, для оцінки ефективності використання виробничих ресурсів та ресурсів державного управління, на основі валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення; 2) індикатори ефективності та інтенсивності використаних ресурсів, на основі рівня продуктивності праці; 3) індикатори інноваційного розвитку, що виражають інтенсивність (прискорення) темпів (швидкості) зростання продуктивності використаних економіки ресурсів. Існує багато досліджень, у яких аналізується дана методика складання таких індексів.

Список використаних джерел:

1. Бутко М.П., Зеленська О.О., Зеленський С.М. та ін. Регіональне управління: інноваційний підхід: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Знання України, 2006. 560 с.
2. Вахович І.М., Денисюк Г.Л. Концептуальні засади інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку регіону. Актуальні проблеми економіки. 2011. № 1(115). С. 138-144.
3. Власова А.М., Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: навч.

посіб. К.: КНЕУ, 1997. 92 с.

4. Гриньов В.В. Бубенко П.Т., Гусев В.А. Проблеми формування інвестиційної системи в Україні. Економіка і прогнозування. 2004. № 3. С. 127-138.

5. Доценко О.Ю. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку регіону на основі консолідованого фінансування інноваційних проектів: монографія. Дніпро: НГУ, 2016. 172 с.

6. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2003. С. 278.

7. Куцеконь Л.О. Теоретико-методологічні засади інноваційного розвитку підприємств. Науковий вісник НУБіП України. 2011. № 168. Ч. 3. С. 194-199.

Пархоменко-Куцевіл О.І.,

доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Соціальний захист осіб з інвалідністю є напрямом державної політики України через питання реабілітації та абілітації таких осіб є досить актуальними на сьогоднішній день. В умовах війни кількість осіб з інвалідністю збільшується і це працездатні люди, які можуть працювати і приносити користь суспільству.

Поняття соціального захисту та реабілітації інвалідів виводиться як з міжнародного законодавства, так і законодавства багатьох країн, зокрема і українського, що свідчить про високу значимість даного явища в сучасному житті та призводить до різних підходів до поняття «соціальний захист інвалідів», «соціальна реабілітація інвалідів» як у нормативно-правових актах, так і у доктрині.

Поняття «реабілітація» до Другої світової війни не було широко поширеним, тому що не було яскраво виражених передумов для розвитку соціального захисту інвалідів, які виділили б проблему інвалідності як соціального явища та її наслідків як соціально-правового явища. Друга світова війна стала тим апогеєм, який гостро підняв згадану проблему та змусив розширювати тлумачення поняття «соціальний захист», «реабілітація»: не тільки у їх медичному аспекті, а й соціальному, професійному. У ході історичного ці розвитку поняття неодноразово модернізувалися.

На сьогодні актуальним є питання запровадження таких державних механізмів для реабілітації інвалідів, які б сприяли їх інтеграції у сучасне суспільство, працевлаштуванню, вільному та безбар'єрному доступу до всієї інфраструктури, можливості жити так, як люди без інвалідності.

Реалізація права інваліда вести самостійний спосіб життя здійснюється за допомогою його соціального захисту, мета якого - компенсація наявних у осіб з інвалідністю обмежень життєдіяльності, і вирівнювання, таким чином, його можливостей у порівнянні з іншими людьми. Зазначена мета досягається за допомогою створення доступного середовища, реабілітації, матеріального забезпечення, соціального обслуговування, надання пільг та ін. Таким чином, аналізована діяльність носить багатоаспектний характер і потребує комплексного регулювання різними галузями публічного управління.

Першим документом, який змінив підхід до вирішення проблем інвалідів, стала Всесвітня програма дій щодо інвалідів. До її прийняття соціальна політика по відношенню до інвалідів включала лише заходи медичного характеру, реабілітацію і профілактику щодо попередження окремих причин інвалідності. Проголошені Програмою цілі забезпечення рівності та повної участі інвалідів у суспільному житті та розвитку свідчили про зміну розуміння стану інвалідності міжнародною спільнотою, яка визнала необхідність застосування цілісного підходу до вирішення проблем інвалідності.

Істотно змінилося і саме розуміння поняття «інвалідності»: інвалідів перестали відносити до вразливих груп населення, оскільки особи з інвалідністю з тієї чи іншої причини може стати будь-яка людина на будь-якому етапі її життєвого циклу. Підхід, заснований на принципі «уразливості» інвалідів, поступився місцем концепції розвитку соціальної самодостатності інвалідів, що включає в себе заходи щодо створення умов адаптації інвалідів у «звичайних» соціальних та економічних структурах. Створення рівних можливостей для інвалідів сприймається як процес забезпечення доступності всіх сфер життя. Основним компонентом забезпечення доступності є заходи сприяння повноцінній та ефективній участі інвалідів у процесі прийняття рішень.

У рамках розвитку ідей Світової програми було прийнято Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів. Правовою основою Стандартних правил стали Міжнародна конвенція про права людини, Конвенція про права дитини, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, а також Всесвітня програма дій щодо інвалідів.

3 травня 2008 року було затверджено та прийнято Конвенція про права інвалідів. Метою Конвенції, як зазначено у Статті 1, є «реалізація, захист та забезпечення для інвалідів рівного користування всіма основними правами та свободами, а також заклик до поваги до їх вроджених достоїнств» [1]. Конвенція відзначає значні зрушення у сприйнятті суспільством інвалідів, оскільки кожна людина стає відповідальною за прийняття рішень щодо свого життя. Завдяки цьому інваліди стають «носіями прав» та «суб'єктами закону» [1], одержуючи повне право на складання та втілення в життя планів чи політик, які мають до них відношення. Конвенція переносить акцент з доступності матеріальних благ на ширшу проблему рівності та визначення соціальних бар'єрів, що перешкоджають участі інвалідів у суспільному житті, користуванні ресурсами охорони здоров'я, освіти, працевлаштування та розвитку як особистості.

Мета цієї конвенції полягає у заохоченні, захисті та забезпеченні повного здійснення інвалідами всіх прав та свобод на рівній основі. Вона охоплює низку

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

таких ключових питань, як доступність, індивідуальна мобільність, здоров'є, освіта, зайнятість, абілітація та реабілітація, участь у політичному житті, а також рівність та недискримінація. Ця конвенція змінює уявлення про інвалідність як проблему соціального допомоги і зосереджується на питаннях дотримання прав людини і визнання того, що бар'єри та забобони, що існують у суспільстві, самі по собі є неповноцінними.

Країни, що ратифікували Конвенцію, юридично зобов'язані ставитися до інвалідів не тільки як до потерпілих або громадської меншості, але як суб'єктів закону з чітко сформульованими правами. Ці держави також зобов'язані адаптувати національне законодавство згідно з міжнародними стандартами, встановленими в угоді.

Виходячи з пріоритетів соціальної політики у всьому світі, соціальна реабілітація здійснюється за декількома напрямками. В даний час у світі реалізуються три основні моделі: ліберальна (англосаксонська) модель, соціал-демократична (скандинавська) модель, корпоративна (континентальна) модель. Кожна країна з урахуванням специфіки формує власну модель соціальної реабілітації. Вперше в історії для інвалідів, що розглядаються як рівноправні члени суспільства та його активні учасники, створюються передумови для їх повернення у звичайне середовище шляхом деізоляції.

На рівні окремих країн найбільш гарантованим інструментом захисту прав інвалідів є їхні конституції. У ряді держав, які по праву називають себе соціальними, питання захисту прав інвалідів є пріоритетними. У цих країнах проблеми інвалідів вперше актуалізували глави держав, як правило, що зробили значний внесок у сферу соціальної турботи про своїх громадян.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про права інвалідів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text

Піддубний А.С.,
аспірант кафедри менеджменту та публічного врядування
Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ ТА ШЛЯХИ ДО ВІДНОВЛЕННЯ

Економічна безпека, відповідно до законодавства [4], є невід’ємним складником національної безпеки держави, оскільки розглядається як один із багатьох напрямів, на які спрямована державна політика. У науковій літературі спостерігаємо низку підходів та визначень цього поняття. Зокрема, на думку М.М. Бурика [1] економічна безпека територіальної громади – «стан захищеності економічних інтересів, за якого досягається сталий економічний розвиток, фінансова стабільність, соціальна справедливість та здатність системи протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам через ефективні інституційні та правові механізми» [1, с. 364].

В умовах воєнного стану територіальні громади стикаються з низкою викликів, щодо добробуту населення, інфраструктури, бізнесу та економічної стійкості. За результатами урядової оцінки ризиків безпеки (станом на 2024 р.) [5] 55% громад України мають високий, дуже високий або непереборний ризик безпеки через війну [5]. Ці адміністративно-територіальні одиниці розташовані здебільшого у зоні бойових дій та прикордонних областях. Високий рівень безпекових ризиків має значний вплив на економічну активність регіонів, інвестиційну привабливість та соціальний розвиток.

За рахунок надходжень у бюджети областей і територіальних громад [5], у 2021 р. лідируючі позиції в економіці країни займали Дніпропетровська (9,4%), Харківська (6,3%) та Львівська (5,8%) області. Натомість у 2023 р. – Дніпропетровська (10,7%), Львівська (6,9%) та Київська (5,7%) області. Окрім вказаних регіонів, зростання спостерігаємо на Вінниччині, Волині, Закарпатті,

Полтавщині та ін. Найбільший обвал відбувся в Донецькій області (-3,0%), що свідчить про суттєві економічні втрати. Луганська, Херсонська та Запорізька області є регіонами із найбільш негативною динамікою [5].

Зауважимо, що одним із наслідків підвищених воєнних ризиків є скорочення експорту, зокрема, у 2023 р. на 47%, проти 2021 р. Високий рівень експорту демонструють Чернівецька (+151,1%), Тернопільська (+137,3%), Хмельницька (+111,7%), Вінницька (+106,7%) області. Найбільше скорочення експорту спостерігаємо у Миколаївській (-96,8%), Харківській (-78,0%), Запорізькій (-58,6%) та Дніпропетровській (-50,6%) областях.

Причинами змін обсягів експорту вважаємо передусім бойові дії, руйнування інфраструктури, логістичні перебої, зміни торговельних маршрутів. Натомість українські підприємства адаптуються до нових умов, шукають нові ринки збуту та змінюють товарну номенклатуру.

З метою ліквідації негативних наслідків збройної агресії РФ проти України та забезпечення сталого розвитку регіонів, на законодавчому рівні [3] передбачено реалізацію комплексу заходів, спрямованих на відновлення зруйнованої інфраструктури та створення сприятливого бізнес-середовища. Плани відновлення територіальних громад [3] передбачають повернення вимушено переміщених осіб та створення умов для економічної безпеки регіонів.

Аналіз, опублікованих на вебсайтах органів місцевого самоврядування, проєктів планів відновлення та розвитку територіальних громад [2], виявив, що одним із ключових аспектів є стимулювання економічної активності. Зокрема, плани передбачають відновлення та створення робочих місць, залучення інвестицій в інфраструктуру та підтримку місцевих виробників. Ці заходи спрямовані на збільшення зайнятості населення та зростання доходів місцевих бюджетів [2, с. 4].

Серед інструментів, які необхідно розвивати для покращення бізнес-середовища в громадах: забезпечення прозорого доступу до земельних ділянок,

комунального майна, впровадження стимулів для розвитку бізнесу [2, с. 46], створення інституцій підтримки малого та середнього бізнесу (агенції місцевого економічного розвитку, бізнес-інкубатори, інформаційні центри тощо) та програми підтримки [2, с. 62]. Одним із механізмів покращення економічної безпеки громади є фінансові стимули для суб'єктів підприємницької діяльності: податкові пільги, гранти, ваучери, відшкодування відсотків за кредитами, поворотна фінансова допомога [6] тощо.

За сприятливих факторів розвиток бізнесу можливий шляхом створення в громадах умов для розвитку циркулярної економіки, орієнтованої на процес декарбонізації та виробництва високотехнологічної продукції, що формує ефективну структуру промисловості з підвищенням питомої ваги наукоємних галузей із виробництва продукції поглибленої переробки та кінцевого споживання з високою часткою додаткової вартості, зі зменшенням енерго- та ресурсоемності продукції [2, с. 62]. На сільських територіях доцільно запроваджувати механізми спрощення реєстрації особистих селянських господарств як суб'єктів господарювання та отримання необхідної дозвільної документації для введення в обіг сільськогосподарської продукції, проведення дерегуляції з питань землеустрою, усунення регуляторних бар'єрів для отримання суб'єктами господарювання державної допомоги [2, с. 62-63].

Отже, економічна безпека є багатофакторною категорією, що залежить від ефективності інституційних та правових механізмів. В умовах воєнного часу територіальні громади стикаються з низкою викликів, що ускладнюють їх розвиток: підвищена небезпека через бойові дії, руйнування критичної інфраструктури, економічна нестабільність, скорочення експорту тощо. Вказані проблеми потребують переорієнтації стратегій розвитку та впровадження ефективних механізмів забезпечення економічної безпеки.

Зокрема, органам місцевого самоврядування доцільно зосередитися на покращенні місцевого бізнес-середовища, що передбачає як фінансову

підтримку підприємництва, так і розвиток інституційної інфраструктури. Важливим фактором економічної безпеки у воєнний час є ефективна взаємодія центральних та місцевих органів влади щодо відновлення та подальшого розвитку регіонів. Так, на державному рівні вже розроблено низку нормативно-правових актів, що регулюють процес відновлення, а органи місцевого самоврядування активно працюють над розробкою та реалізацією власних планів відновлення як базису стабільності.

Список використаних джерел:

1. Бурик М.М. Сутність та складові економічної безпеки територіальних громад. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 4(4). С. 360-374. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-4\(4\)-360-374](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-4(4)-360-374) (дата звернення: 25.11.2024).

2. План відновлення та розвитку Новотроїцької селищної територіальної громади до 2027 року. Новотроїцька селищна територіальна громада. 2024. URL: <https://www.nts.gov.ua/ekonom/programa-informat-2.html> (дата звернення: 05.12.2024).

3. Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Форма типового документа, Перелік від 18.07.2023 № 731 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/731-2023-%D0%BF> (дата звернення: 03.12.2024).

4. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2469-19> (дата звернення: 25.11.2024).

5. Самойлюк М. Що з економікою регіонів з підвищеними воєнними ризиками? Центр економічної стратегії : вебсайт. 2024. URL: <https://ces.org.ua/state-of-the-ukrainian-regions/> (дата звернення: 25.11.2024).

6. Як місцева влада може допомогти бізнесу: інструменти фінансової підтримки. Децентралізація : портал. 2024. URL: <https://decentralization.ua/news/18312> (дата звернення: 25.11.2024).

Плетьонка О.Ю.,
здобувачка 1 року навчання за спеціальністю 281 ПУА
ОПП Місцеве самоврядування (МСз11М)
Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне
Науковий керівник: Тихончук Л.Х.,
доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри менеджменту та публічного врядування
Національний університет водного господарства та природокористування
м. Рівне

РОЛЬ ЦЕНТРІВ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ У РОЗВИТКУ ГРОМАДИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Україна, як сучасна демократична держава, за час своєї незалежності створила фундамент для забезпечення прав, свобод та законних інтересів громадян через впровадження системи адміністративних послуг. Ця система є важливим елементом та надійним каналом комунікації між державою та громадянами, забезпечуючи доступність і прозорість публічного управління. Її розбудова базувалася на принципах демократичного врядування, соціальної відповідальності та дотримання законодавства у сфері надання адміністративних послуг.

В умовах повномасштабного вторгнення російської федерації перед державою постало складне завдання – не лише зберегти вже існуючу систему надання адміністративних послуг, а й адаптувати її до нових умов, забезпечуючи основні права громадян навіть під час війни. Від злагодженої роботи центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) залежить якість функціонування державного управління в цілому, особливо у кризовий період.

Питання ролі центрів надання адміністративних послуг у розвитку громади під час воєнного стану виявилися досить актуальними в 2022 році. Проблемні питання піднімаються у працях таких авторів, як Полішкевич Л.Д., Іваненко Л.П., Кравченко Ю.Б., Бондаренко І.С., Гуменюк В.М., а також звітах Міністерства цифрової трансформації України, офіційних веб-сайтах територіальних громад.

У цих роботах висвітлюються ключові виклики, зокрема: адаптація роботи центрів надання адміністративних послуг до кризових умов, організаційні та правові аспекти роботи ЦНАПів у період дії воєнного стану, ефективність адміністративних послуг в умовах конфліктів та воєнних дій, роль електронних послуг у забезпеченні державної функціональності, інновації в організації ЦНАПів. Дослідники підкреслюють важливість удосконалення законодавчої бази, організаційних процесів та цифрових рішень для ефективної роботи ЦНАП у складних умовах воєнного стану.

Таким чином, актуальність теми підтверджується тим, що під час війни ефективна робота центрів надання адміністративних послуг стає індикатором стійкості державної системи та її здатності відповідати на виклики часу.

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну діяльність центрів надання адміністративних послуг набуває особливої важливості, оскільки на них покладається завдання не тільки підтримання ефективності державних послуг, але й забезпечення безперервності державного управління в складних умовах, і з огляду на нові виклики, уряд України був змушений адаптувати систему послуг. У перші дні війни центри надання адміністративних послуг стали не лише адміністративними центрами, а й гуманітарними, забезпечуючи громадян допомогою в екстремальних умовах [4].

Під час воєнного стану, коли країна стикається з економічними, соціальними та адміністративними викликами, центри надання адміністративних послуг виступають основним каналом комунікації між

громадянами та державою [3]. Вони забезпечують доступ до різноманітних послуг, таких як реєстрація місця проживання, реєстрація юридичних осіб, оформлення довідок, земельні питання та інші адміністративні процедури.

Важливим є й те, що ЦНАПи надають можливість централізовано здійснювати державне управління в періоди, коли інші органи влади можуть бути частково або повністю знеструмлені, або працювати в обмеженому режимі. Завдяки цифровізації та впровадженню онлайн-послуг, ЦНАПи здатні надавати послуги навіть в умовах обмежених ресурсів

Згідно з даними, в умовах війни центри адміністративних послуг зустріли серйозні виклики: від втрати документів до закриття державних реєстрів. Однак були знайдені рішення, зокрема завдяки електронним засобам, таким як Портал «Дія», який дозволив реєстрацію місця проживання та інші адміністративні послуги навіть у кризових умовах.

В умовах війни було запроваджено низку змін для підтримки прав громадян. Наприклад, реєстрація шлюбу через Портал «Дія», можливість продовження строку дії паспортів для виїзду за кордон, а також надання онлайн-послуг безробітним через цифрові платформи. Зокрема, для внутрішньо переміщених осіб були адаптовані адміністративні послуги, такі як відновлення документів та отримання соціальних допомог [2].

Ці зміни відображають швидку адаптацію системи адміністративних послуг до реалій війни, що дозволяє зберегти основні права громадян у складний період, а також підготуватися до подальшої цифровізації державних послуг.

Ефективність роботи ЦНАП під час воєнного стану значною мірою залежить від здатності системи адаптуватися до швидко змінюваних умов. Для цього важливо, щоб персонал центрів мав відповідне навчання, інфраструктура була готова до роботи в умовах обмеженого доступу до ресурсів, а також мали місце плани на випадок надзвичайних ситуацій. Також важливим фактором є забезпечення цифровізації та доступу до онлайн-послуг, що дозволяє зменшити

навантаження на фізичні ЦНАПи та знижує ризики, пов'язані з безпекою громадян [1].

Таким чином, роль ЦНАП у розвитку громади під час воєнного стану є надзвичайно важливою. Вони не лише забезпечують доступ до базових адміністративних послуг, а й підтримують соціальну стабільність, економічну активність і адаптацію громадян до умов кризи.

Подальший розвиток і вдосконалення їх роботи, зокрема через цифровізацію та розширення мережі, забезпечить якісне виконання державою своїх функцій у післявоєнний період.

Для подальшого вдосконалення роботи ЦНАП необхідно розвивати цифровізацію, створювати мобільні пункти надання послуг, забезпечувати безпеку працівників і залучати міжнародну підтримку. Комплексна реалізація цих заходів дозволить підвищити ефективність роботи ЦНАП і сприятиме стабілізації життя громад навіть у найскладніших умовах.

Список використаних джерел:

1. Вплив війни на сферу адмінпослуг. Право в умовах війни. Розробка ефективних правових рішень, 2022. URL: <https://pravo.org.ua/wp-content/uploads/2022/04/Vplyv-vijny-na-sferu-Adminposlug.pdf>
2. Полішкевич Л.Д. Адміністративні послуги органів місцевого самоврядування: теоретичні аспекти. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2018. № 3. Том 29 (68) URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/3_2018/23.pdf
3. PROSTO - підтримка доступності адмінпослуг в Україні. Сценарії роботи і розвитку ЦНАП в умовах воєнного і повоєнного стану URL: <https://prosto.in.ua/ua/novyny/novyny/stsenariji-roboti-i-rozvitku-tsnap-v-umovakh-voennogo-i-povoennogo-stanu>
4. Надання адміністративних послуг в умовах воєнного стану у Львові: ЦНАП та УСЗН - Мережа UPLAN. *Мережа UPLAN.*

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

URL: <https://uplan.org.ua/analytics/nadannia-administratyvnykh-posluh-v-umovakh-voiennoho-stanu-u-lvovi-tsnap-ta-uszn/>

5. Надання адміністративних послуг у період воєнного стану - роз'яснення для громад. *Децентралізація в Україні.*

URL: <https://decentralization.ua/news/15084> (дата звернення: 29.11.2024).

6. Як працюють центри надання адміністративних послуг у воєнний час?. *Офіційний портал Верховної Ради України.*

URL: <https://www.rada.gov.ua/news/%20razom/221128.html>

Почтарук С.,

здобувачка магістерського рівня 1 року навчання за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування ОПП Місцеве самоврядування, Національний університет водного господарства та природокористування, головний спеціаліст-бухгалтер фінансового відділу Шпанівської сільської ради Рівненського району Рівненської області м. Рівне

Тихончук Л.Х.,

доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри менеджменту та публічного врядування Національного університету водного господарства та природокористування

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Особливості розвитку територіальних громад в умовах військового стану характеризуються зміною пріоритетів та необхідністю адаптації до нових викликів. У період військового стану акцент зміщується з економічного зростання на забезпечення безпеки, підтримку інфраструктури та соціальну стійкість. Реалізація проєктів відтермінується на користь оперативного реагування на критичні виклики [1, с. 24]. Виникає потреба швидко адаптувати інфраструктуру до умов війни: облаштування укриттів, евакуаційних маршрутів,

забезпечення стратегічних запасів. Використовуються цифрові платформи для управління громадою в умовах обмеженої мобільності [2, с. 47].

Роль громад у забезпеченні тилу та підтримці Збройних Сил України стає ключовою. Організуються волонтерські ініціативи для допомоги військовим, підтримка внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та евакуація населення. Забезпечується матеріально-технічна база для військових формувань [3, с. 65]. Економіка громад переходить на воєнний лад, зокрема через виробництво товарів подвійного призначення та підтримку аграрного сектору, який залишається життєво важливим для країни. Залучаються іноземні гранти та інвестиції на відновлення інфраструктури [4, с. 81].

Особливу увагу приділяють соціальній згуртованості та психологічній стійкості населення. Зростає психологічне навантаження, особливо серед сімей військових та ВПО. Важливим є впровадження програм соціально-психологічної реабілітації [5, с. 94]. Водночас відбуваються зміни в правових та управлінських аспектах діяльності громад. Вносяться зміни до регламентів місцевих рад для швидкого ухвалення рішень, спрощуються процедури отримання гуманітарної допомоги та залучення іноземних партнерів [6, с. 110].

Післявоєнний розвиток потребує стратегічного планування, включаючи реконструкцію житла, транспортної та енергетичної інфраструктури. Інтегруються новітні технології для підвищення ефективності управління [7, с. 123]. Співпраця між громадами та державними органами стає критично важливою для вирішення питань безпеки, гуманітарної підтримки та відбудови територій. Успішні приклади координації демонструють ефективність цього підходу [8, с. 138].

Міжнародне співробітництво також набуває важливості. Встановлюються партнерства із зарубіжними громадами для отримання гуманітарної допомоги та обміну досвідом. Здійснюється співпраця з міжнародними організаціями для відновлення постраждалих територій [9, с. 157]. Війна змушує громади розвивати

інноваційні підходи до управління та мобілізації ресурсів, створюючи перспективу формування стійких громад, здатних протистояти будь-яким кризам [10, с. 175].

Особливості розвитку територіальних громад в умовах військового стану включають низку нових аспектів, які стосуються як безпеки, так і соціально-економічних трансформацій. У період військового стану акцент зміщується з економічного зростання на забезпечення безпеки, підтримку інфраструктури та соціальну стійкість. Реалізація проєктів відтермінується на користь оперативного реагування на критичні виклики [1, с. 24]. Виникає потреба швидко адаптувати інфраструктуру до умов війни: облаштування укриттів, евакуаційних маршрутів, забезпечення стратегічних запасів. Використовуються цифрові платформи для управління громадою в умовах обмеженої мобільності [2, с. 47].

Роль громад у забезпеченні тилу та підтримці Збройних Сил України стає ключовою. Організуються волонтерські ініціативи для допомоги військовим, підтримка внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та евакуація населення. Забезпечується матеріально-технічна база для військових формувань [3, с. 65]. Економіка громад переходить на військовий лад, зокрема через виробництво товарів подвійного призначення та підтримку аграрного сектору, який залишається життєво важливим для країни. Залучаються іноземні гранти та інвестиції на відновлення інфраструктури [4, с. 81].

Особливу увагу приділяють соціальній згуртованості та психологічній стійкості населення. Зростає психологічне навантаження, особливо серед сімей військових та ВПО. Важливим є впровадження програм соціально-психологічної реабілітації [5, с. 94]. Водночас відбуваються зміни в правових та управлінських аспектах діяльності громад. Вносяться зміни до регламентів місцевих рад для швидкого ухвалення рішень, спрощуються процедури отримання гуманітарної допомоги та залучення іноземних партнерів [6, с. 110].

Післявоєнний розвиток потребує стратегічного планування, включаючи реконструкцію житла, транспортної та енергетичної інфраструктури. Інтегруються

новітні технології для підвищення ефективності управління [7, с. 123]. Співпраця між громадами та державними органами стає критично важливою для вирішення питань безпеки, гуманітарної підтримки та відбудови територій. Успішні приклади координації демонструють ефективність цього підходу [8, с. 138].

Міжнародне співробітництво також набуває важливості. Встановлюються партнерства із зарубіжними громадами для отримання гуманітарної допомоги та обміну досвідом. Здійснюється співпраця з міжнародними організаціями для відновлення постраждалих територій [9, с. 157]. Війна змушує громади розвивати інноваційні підходи до управління та мобілізації ресурсів, створюючи перспективу формування стійких громад, здатних протистояти будь-яким кризам [10, с. 175].

Одним із нових викликів є інтеграція внутрішньо переміщених осіб до місцевих громад. Це включає вирішення питань житла, працевлаштування, адаптації та соціальної інтеграції, що потребує додаткових ресурсів і управлінських рішень. Також важливим аспектом є формування нових підходів до організації освіти та медицини у громадах. Зокрема, створюються умови для дистанційного навчання та розширення доступу до медичних послуг через телемедицину [11, с. 189].

Список використаних джерел:

1. Петренко І.В. Управління розвитком територіальних громад в умовах кризових ситуацій. – К.: Центр навчальної літератури, 2023. – 256 с.

2. Коваленко О.А. Цифрова трансформація громад: інновації у сфері місцевого самоврядування. – Львів: Видавничий дім "Світ", 2022. – 184 с.

3. Сидоренко П.М. Волонтерські ініціативи під час воєнного стану: соціальні аспекти та організація. – Харків: Ранок, 2023. – 192 с.

4. Гнатюк Т.В. Економічна адаптація громад у воєнний період. – Одеса: Астропринт, 2023. – 210 с.

5. Мельник Ю.Л. Психологічна підтримка та соціальна інтеграція внутрішньо переміщених осіб. – Вінниця: Місто, 2022. – 168 с.

6. Данилюк В.С. Правові аспекти діяльності територіальних громад у період надзвичайних ситуацій. – Чернівці: Книги ХХІ, 2023. – 145 с.
7. Кравчук О.М. Післявоєнна відбудова: стратегічне планування для територіальних громад. – Дніпро: Ліра, 2023. – 234 с.
8. Бойко Н.П. Співпраця місцевих громад з державними структурами в умовах війни. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2023. – 176 с.
9. Шевченко І.В. Міжнародна допомога та співробітництво у відновленні постраждалих територій. – Київ: Либідь, 2022. – 152 с.
10. Литвин А.О. Інноваційні підходи до управління територіальними громадами: досвід України та світу. – Хмельницький: Видавець, 2023. – 198 с.
11. Захарченко Л.В. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб: виклики для місцевих громад. – Полтава: ТОВ "Полтавський друк", 2022. – 140 с.
12. Олійник Р.Д. Освіта та медицина у громадах: нові підходи у кризовий період. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. – 170 с.

Проданик В.М.,

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного адміністрування
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук,
ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ТА МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ: РЕГЛАМЕНТИ ТА ПРІОРИТЕТИ

Відзначимо, що Європейська Рада вирішила розпочати переговори щодо вступу України до ЄС. Перед Україною відкрилися нові можливості, успіх яких зараз залежить від нас. Відповідно, важливі напрямки створення ефективних територіальних громад та реального місцевого самоврядування на основі використання євроінтеграційних інструментів ресурсного забезпечення, зокрема вже визначено: - євроінтеграційні інструменти регіонального та місцевого розвитку; - зміцнення потенціалу місцевих установ; - вплив євроінтеграційних процесів на українське бізнес-середовище.

Безсумнівно, шлях до ЄС буде непростим і нас чекає багато труднощів. Таким чином, просування до ЄС повинно пріоритетом і завданням на кожному рівні – національному, регіональному і місцевому.

Відзначимо, що всі східноєвропейські країни працювали напружено, щоб стати повноправним членом ЄС. Це складний процес, який охоплює комплекс політичних, юридичних, економічних, ресурсних, культурних і інших управлінських завдань і пріоритетів.

В сучасних умовах воєнного стану, наша мета - не просити допомоги по всіх позиціях, а Перемогти ворога та стати сильними, європейськими, вільними і конкурентоспроможними на засадах європейських практик.

Важливо, що в рекомендаціях єврокомісії є 9 головних блоків, серед яких на першому місці – реформа публічного управління. А чому не корупція, економіка,

судова реформа, про які йдеться в наступних пунктах? Бо без ефективних публічних політик і практик професіоналізації, без інституційної спроможності системи органів місцевого самоврядування та виконавчої влади, ми не зможемо досягти Перемоги та господарських результатів.

Очевидно, що в таких складних умовах, тематика євроінтеграції стане однією з пріоритетних для всіх суб'єктів державного управління, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства та представників бізнесу.

Важливо, що Рада ЄС прийняла резолюції, які визначають її позицію щодо ключових механізмів формування механізму координації. Висновки ляжуть в основу роботи Європейської Комісії щодо законодавчої підтримки переговорів і політики координації в наступні роки. Підкреслюється, що політика згуртованості має бути ключовим стовпом ЄС і, з цією метою, підтримувати зміцнення економічної, соціальної та територіальної інтеграції ЄС і зменшення регіональних диспропорцій.

Хоча політика згуртованості є підходом для всіх регіонів ЄС, менш розвиненим регіонам слід надавати більш цілеспрямовану та адаптовану підтримку. Особливу увагу слід приділяти потребам сільських районів, субрегіонів, які постраждали від індустріалізації, і найменш заселених районів на півночі, а також районів, які страждають від серйозних і постійних природних або демографічних проблем, таких як острівні, прикордонні та гірські райони.

Важливо, щоб Європейська Комісія систематично розглядала потреби віддалених громад і регіонів та вплив своїх законодавчих пропозицій на ці території. Рада також наголошує на необхідності вимірювання та оцінки конкретних потреб різних типів землі, а також вирішення проблем окремих і проблемних територій.

Нагадуючи про ключову роль політики згуртованості в подоланні останніх криз, Рада ЄС вважає, що вона може адаптуватися до нових і непередбачуваних

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

подій, зберігаючи при цьому свій довгостроковий перехідний характер і структурні цілі.

Європейську комісію просять розробити варіанти, які краще допоможуть регіонам протистояти низці нових викликів, включаючи воєнний стан, демографічні тенденції, міграцію, зелені та цифрові переходи, а також подальше спрямування інвестицій у реформи, що сприяють зростанню.

Слід зазначити, що Європейська Комісія також намагалася забезпечити взаємодоповнюваність між політикою координації та іншими відповідними європейськими політиками та ініціативами на етапі їх розробки та полегшити оперативну координацію між програмами, що підтримують співпрацю між місцевими громадами та регіонами [1, с. 5].

На нашу думку, сьогодні можна порівняти практичний досвід України та ЄС у сфері підвищення соціальної згуртованості, провести комплексний аналіз нормативного контролю європейської політики згуртованості та прогалин у регіональній та місцевій політиці української держави, а також у розробці та апробації концепції координації, а потім і стратегії у сфері управлінських зв'язків з громадськістю.

Цикл планування до 2027 року включає п'ять ключових положень ЄС щодо Політики згуртованості (Cohesion Policy). Усі вони спрямовані на інституційну підтримку країн ЄС, зокрема:

- Регламент (ЄС) 2021/1060 Європейського Парламенту та Ради від 24 червня 2021 року про встановлення загальних положень щодо Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду плюс, Фонду згуртованості, Фонду справедливого переходу та Європейського фонду морського судноплавства...;

- Регламент (ЄС) 2021/1059 Європейського парламенту та Ради від 24 червня 2021 року про спеціальні положення щодо цілей європейського територіального

співробітництва (Interreg), які підтримуються Європейським фондом регіонального розвитку та зовнішніми фінансовими інструментами;

- Регламент (ЄС) 2021/1058 Європейського Парламенту та Ради від 24 червня 2020 року про Європейський фонд регіонального розвитку та Фонд згуртування;

- Регламент (ЄС) 2021/1057 Європейського Парламенту та Ради від 24 червня 2021 року про заснування Європейського соціального фонду плюс (ESF+) та скасування Регламенту (ЄС) № 1296/2013;

- Регламент (ЄС) 2021/1056 Європейського Парламенту та Ради від 24 червня 2021 року про створення Фонду справедливого переходу [2].

Вважаємо, що сьогодні потребує суттєве оновлення вся регіональна системи управління, оскільки вона не готова до реальної інтеграції в ЄС, зокрема в умовах воєнного стану. Можливо необхідні суттєві пропозиції в цьому напрямку та наша робота допоможе в цій частині реформи публічного управління та його складової місцевого самоврядування, яку пропонує ЄС і потребує повоєнний розвиток держави.

Список використаних джерел:

1. Nataliia Vorotina, Oleg Koval, Valerii Vorotin, Vasyl Prodanyk, Andrii Shynkarov. (2023). Legal foundations and features of public administration in the budgetary sphere in Ukraine and abroad. *Rivista di scienze giuridiche a cura della facoltà di giurisprudenza dell'università cattolica di Milano/vp vita e pensiero* indice n. 2/2023. p. 247-262. (SCOPUS). https://doi.org/10.26350/18277942_000122

2. URL: https://www.csi.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/g-031-a-1-2021_1059-interreg_ua_14122023.pdf

Риженков В.М.,
аспірант кафедри публічного управління та права,
Дніпровська академія неперервної освіти, м. Дніпро
Науковий керівник: Романенко К.М.,

доктор наук з державного управління, професор

МАРКЕТИНГ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЙОГО КЛІЄНТАЛІСТСЬКОЇ ПЕРЕОРІЄНТАЦІЇ

Органи державної влади є одним із елементів публічної сфери загалом, і відповідно перебувають у стані системних реформ. Соціокультурні зміни зумовлюють потребу у впровадженні різноманітних управлінських інновацій, однією з яких є використання маркетингової моделі у діяльності органів державної влади. Упровадження цієї моделі здійснюється у межах клієнталістської переорієнтації усієї системи публічного управління. Найбільш адекватною формою маркетингу для органів державної влади є маркетинг послуг, націлений на створення загальних цінностей та соціального добробуту. При цьому і громадяни перетворюються на споживачів, які беруть реальну участь у публічному управлінні і відповідно впливають на ці цінності. Маркетингова переорієнтація органів державної влади стає все більш актуальною в умовах становлення електронного урядування, оскільки цифрові технології стають основним каналом комунікування громадян та структур публічного управління, підтримуючи створення стабільних двосторонніх партнерських стосунків. У цілому застосування маркетингових інструментів у діяльності органів державної влади є ключовим чинником успіху сучасного публічного управління.

У науковій літературі під комплексом державного маркетингу розуміють поєднання низки таких управлінських чинників як структурна політика, податкова політика, вплив на формування каналів збуту маркетингових суб'єктів, комунікація тощо [2]. До основних завдань маркетингу в публічному управлінні доцільно віднести задоволення не лише споживачів, а також і виробників державних послуг; забезпечення умов для формування конкурентних переваг тих чи інших суб'єктів; задоволення загальносуспільних інтересів;

формування іміджу державної структури чи публічної організації; сегментування ринку публічних послуг з метою чіткішого адаптування останніх до потреб громадян; вплив на напрями діяльності некомерційних організацій. Відповідно об'єктами публічного маркетингу слід вважати споживачів - фізичних осіб у контексті підвищення їх якості життя; споживачів - юридичних осіб у контексті підвищення їх конкурентоспроможності; органи публічного управління у контексті збільшення бюджетних надходжень; загалом суспільство у контексті забезпечення його добробуту та мінімізації ризиків. У межах концепції розширеного маркетингу цей перелік доцільно продовжити, включивши у нього політичні рухи та партії з виокремленням політичного маркетингу, діяльність у соціальній сфері на основі соціального маркетингу, інформаційні продукти й послуги е-урядування у межах інформаційного маркетингу, а також маркетинг територій різного рівня (національний, регіональний, муніципальний, громад тощо).

Самі органи державної влади також є об'єктом маркетингового впливу у межах державного маркетингу, який сьогодні все більше набуває рис публічного маркетингу. Специфіка реалізації комплексу маркетингу у царині публічного управління полягає в наступному:

- послуги є нематеріальними, невіддільними від джерела, їх якість непостійна в часі та в різних структурних елементах, що створює необхідність цілеспрямованого підтримання необхідного рівня якості, тобто стандартизації процесів надання послуг та їх візуалізації;

- вартість таких послуг формується самими органами публічного управління і визначається рішеннями органів влади, і послуга може надаватися як на безоплатній так і на оплатній основі;

- на ринку державний надавач послуг переважно є монополістом, і в отримувачів послуг відповідно немає вибору, що знижує потенційні можливості для вдосконалення якості послуг;

- переважно послуги без посередників [1, с.87].

Використання цифрових технологій у системі публічного управління дає змогу радикально переосмислити відносини із громадянами та створювати блага для всього суспільства за допомогою використання е-урядування. Створення у межах маркетингового публічного управління публічних послуг за допомогою інформаційних технологій включає:

- інформаційний супровід громадян у процесі отримання ними послуг від державних служб з використанням цифрових інструментів;
- пропонування або упровадження більш ефективних та орієнтованих на забезпечення різноманітних потреб громадян послуг;
- формування конструктивних відносин із громадянами, що дозволяє їм сформувавши необхідний рівень довіри під час використання цифрових технологій.

Виходячи зі сказаного вище, доцільно внести низку пропозицій щодо застосування маркетингу у системі публічного управління:

1. Включити у повістку дня діяльності органів публічного управління періодичні опитування громадян щодо встановлення відповідності наданих їм послугам їхнім очікуванням. Необхідне упровадження електронної системи пропозиції та скарг для надання можливості громадянам висловлювати свою думку щодо якості послуг та задоволеності діяльністю органу публічного управління.

2. Здійснити перепідготовку державних службовців, котрі безпосередньо контактують із громадянами у процесі надання послуг, для оволодіння ними засад клієнталістської етики, характерної для сфери бізнесу у відносинах з клієнтами (ввічливість, толерантність, відкритість, комунікативність тощо).

3. Упровадити механізми постійної та оперативної реакції на зауваження та пропозиції громадян – отримувачів послуг для забезпечення у останніх позитивного відношення до органів державної влади як до структур, які здатні забезпечувати та виправляти недоліки у своїй роботі.

4. Здійснити перехід на гнучку систему кадрового забезпечення процесу

надання послуг з тим, щоб убезпечити громадян від проблем, пов'язаних з недостатньою кількістю персоналу, технічними негараздами (наприклад відсутністю електроенергії після ударів ворога) чи системними порушеннями у роботі органів державної влади.

5. Створити систему постійної орієнтації асортименту та якості послуг на реальні потреби їх отримувачів за низкою найбільш важливих параметрів (конфіденційність, конкурентоспроможність, простота і доступність, повнота, пунктуальність, характер комунікації тощо).

Список використаних джерел

1. Дейнега О. В., Дейнега І. О. Імплементация маркетинговой концепції в діяльність органів публічного управління. [Інфраструктура ринку](#). 2021. Вип. 52. С. 83-89.

2. Nedelea A., Nedelea M.-O. The concept of marketing in the public administration. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1269375.

Свірко С.В.,
д.н.д.у., д.е.н., проф.
Ксендзук В.В.,
д.н.д.у., доц.
Одноворченко І.В.
к.н.д.у.
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

СТРАТЕГІЧНІ ПОЗИЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ І ВИЩОЇ ОСВІТИ

Державна політика в будь якій сфері, трактують не тільки як сукупність «ціннісних цілей, державно-управлінських заходів, рішень і дій, порядок реалізації державно-політичних рішень (поставлених державною владою цілей)

і системи державного управління розвитком країни.» [1, с.8], а також як «систему дій, регулятивних заходів, законів, і фінансових пріоритетів з того чи іншого напрямку, проголошену органом державної влади або його представниками»; державна (публічна) політика зазвичай втілюється в «конституціях, законодавчих актах і судових рішеннях» [2]. В контексті принципів належного врядування та їх запровадження на всіх рівнях системи державного управління України в умовах євроінтеграційних процесів важливого значення набуває державна стратегія, як засіб реалізації державної політики, що «визначає курс держави на розподіл обмежених ресурсів для досягнення визначених довгострокових цілей (5 та більше років)» [3, С.298, 314; 4; 5, С.49].

Важливим кроком на шляху формування здорової, рухливо активної нації стало прийняття у 2020 році Стратегії розвитку фізичної культури та спорту на період до 2028 року [6]. Значним підґрунтям Стратегії розвитку фізичної культури та спорту стала євроінтеграційна базова основа, що закріплена в Конституції України, унаслідок підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами. Так, статтею 441 глави 25 вказаної Угоди закріплено співпрацю нашої країни та Європейського Союзу в системі фізичної культури в частині [7] «популяризація фізичної культури і спорту через освітню систему у взаємодії з державними установами та недержавними організаціями; заняття спортом та фізична культура як спосіб сприяння здоровому способу життя та загальному процвітанню; підвищення рівня національної компетенції та вдосконалення системи кваліфікацій у галузі спорту; інтеграція людей з розумовими та фізичними вадами через заняття спортом; боротьба з допінгом; боротьба з договірними матчами; безпека під час великих міжнародних спортивних подій.».

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

Слід зауважити, що питання розвитку фізичної культури та спорту в системі вищої освіти розкриті серед завдань та підзавдань цілі 1 «фізично активна нація», які, в контексті заявленої тематики, можна інтерпретувати наступним чином (рис.1) [6]

забезпечення здобувачів вищої освіти усілякими умовами щодо реалізації здорового способу життя через рухову активність та формування вкрай позитивного ставлення до занять фізичною культурою і спортом
формування нових методик проведення занять з фізичної культури та спорту на засадах інклюзивності в системі вищої освіти в якості складових зловов способу життя
посилення відповідальності керівництва закладів вищої освіти щодо забезпечення рухової активності студентської молоді
протегувати активну участь всеукраїнських спортивних федерацій у модернізації методики проведення занять з фізичної культури та спорту в системі вищої освіти з метою закріплення в освітньому процесі популярних серед молоді видів спорту
репрезентація України у відповідних міжнародних організаціях, на Всесвітніх універсіадах, інших міжнародних спортивних змаганнях серед студентів за рахунок позабюджетних джерел, організація і проведення серед студентів спортивних заходів, у тому числі міжнародних, за рахунок коштів, визначених

Рис.1. Завдання та підзавдання Стратегії розвитку фізичної культури та спорту, що торкаються системи вищої освіти

Як бачимо, Стратегія розвитку фізичної культури містить важливі положення щодо розвитку останніх в системі вищої освіти та спорту, які, в той же час, вирізняються певною загальністю та не зовсім відповідають реаліям нашого суспільного життя та викликам нашої державності. В умовах військової агресії, коли кожен член суспільства має бути готовий до захисту вітчизни, особливу увагу слід приділяти саме розвитку фізичної культури та спорту в системі вищої освіти, де готуються найкращі інтелектуальні кадри країни, які, як в межах гармонійного розвитку людини загалом, так і в конкретних політичних умовах функціонування нашої країни, мають демонструвати високий рівень фізичної підготовки.

Переходячи до стратегічних положень розвитку вищої школи слід зазначити, що остання знаходиться сьогодні на етапі активного реформування та модернізації. Багатоаспектні зміни спричинили фундаментальні зрушення, кінцевою метою яких є остаточна інтеграція освітньої системи України у Європейський світовий простір. В цьому процесі визначальну роль відіграю державна політика в сфері вищої освіти.

Стратегічні положення державної політики в сфері вищої освіти досить недавно набули унормування та імплементації. Результатом потужної праці в цьому напрямку стало затвердження Розпорядженням Кабінету Міністрів України Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки.

Стратегія розвитку вищої освіти побудована з урахуванням сукупності внутрішніх вітчизняних нормативно-правових актів; важливим є врахування євроінтеграційних процесів нашої країни, що закріплені Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (а пізніше і Конституцією України), статтею 431 глави 23 якої було прописано співпрацю нашої країни та Європейського Союзу в системі вищої освіти, в частині [7]: «реформування та модернізації системи вищої освіти; сприяння зближенню у сфері вищої освіти в рамках Болонського процесу; покращення якості та підвищення важливості вищої освіти; поглиблення співробітництва між закладами вищої освіти; розширення можливостей закладів вищої освіти; активізації мобільності студентів, наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників; спрощення доступу до отримання вищої освіти.».

Аналіз позицій Стратегії дозволив виявити першу виключно згадку про розвиток фізичної культури та спорту в вищій школі, яка проявилась у завданні щодо розвитку «рухової активності, спорту, різних студентських змагань» [8]. Втім, воно є досить загальним, нечітким та неконкретним. Узагальнюючі розгляд Стратегії, зазначимо, останньою визначено основний очікуваний результатом реалізації Стратегії, який заявлено як створення сучасної гідної конкурентноспроможної ефективної системи вищої освіти на задоволення потреб різних стейхолдерів внутрішнього та світового ринку освітніх послуг [8].

Підводячи підсумки щодо розгляду Стратегії розвитку вищої освіти в Україні, зауважимо, що закріплені позиції щодо розвитку фізичної культури та спорту в системі вищої освіти не відповідають вимогам сьогодення, а тому

потребують доопрацювання. Отже, формування нового стратегічного документу з розвитку фізичної культури та спорту в системі вищої освіти має врахувати загальні стратегічні цілі розвитку вищої освіти екстраполюючи їх на сферу розвитку фізичної культури та спорту в системі вищої школи. Вочевидь, формування нового стратегічного документу в сфері розвитку фізичної культури та спорту в межах системи вищої освіти, також має врахувати та розширити вказані підзавдання, Стратегії розвитку фізичної культури та спорту, що торкаються сфери вищої освіти зокрема, та загальні цілі в цілому.

Наша країна веде важку війну на своїй території, в якій людські ресурси як на інтелектуальному, так і фізичному рівнях відіграють виключну роль у наблизенні нашої перемоги. Набуття майбутніми захисниками Вітчизни вірно сформованих в закладах вищої освіти навичок фізичної культури та спорту є запорукою не тільки збереження їх життя (передусім), а й успішних військових дій нашої армії на передовій. Отже, в межах вітчизняної державної політики вкрай необхідним є розробка стратегічного документу щодо розвитку фізичної культури та спорту в системі вищої освіти. Його прийняття та реалізація дозволить досягти реальних вагомих результатів у розвитку фізичної культури та спорту в освітньому просторі вітчизняної вищої школи, а отже сприятиме посиленню державності та стійкості нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Ковбасюк Ю. В., Ващенко К. О., Сурмін Ю. П.. Державна політика. К. : НАДУ, 2014. 448 с.
2. Дем'янчук О. П. "Державна політика" та "публічна політика": варіант перехідного періоду . Наукові записки НаУКМА. 2000. Т. 18 : Політичні науки. С. 31-36.
3. Свірко С.В. Механізми державного управління бюджетною безпекою: монографія. Житомир: ТОВ «Видавничий дом «Бук-Друк»», 2021. 436 с.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

4. Свірко С.В. Стратегічний рівень державного управління бюджетною безпекою: сучасне бачення та перспективи. *Актуальні проблеми економіки*. 2021. №1. С. 133-140.

5. Бакуменко В.Д. Державно-управлінські рішення. К.: 2012. 344с.

6. Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури та спорту на період до 2028 року: Постанова Кабінету міністрів України від 4.11.2020 №1089. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1089-2020-п#Text>

7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: ратифікованою Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

8. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти України на 2022-2032 роки: Розпорядження КМУ від 23.12.2022 №286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-р#Text>

Свірко С.В.,
д.н.д.у., д.е.н., проф.
Однороченко І.В.,
к.н.д.у.
Чиж В.В.,
к.н.д.у.

Державний університет «Житомирська політехніка»
м.Житомир

РОЗБУДОВА СТРАТЕГІЧНИХ ПОЗИЦІЙ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стратегічне рівень управління вже укорінився на рівні державного управління, утому числі через застосування принципів належного урядування [1-5]. Загалом зародження стратегічного управління відбулося більше 50 років

тому в сфері бізнесу; «наприкінці ХХ ст. підходи стратегічного управління стали запроваджуватись у процес державного управління, що викликало потребу у розбудові його науково-обґрунтованого підґрунтя з урахуванням особливості державної сфери» [4]. На сьогодні більшість основних об'єктних сфер впливу державного управління мають свої стратегії розвитку, не є виключення і сфера розвитку фізичної культури та спорту в системі закладів вищої освіти. Втім, її реалізації відбувається проблематично, що викликає потребу в її ретельному опрацювання та удосконаленні.

Як відомо, державна політика формується на різних рівнях, як то: національному, регіональному та місцевому [6, с. 5]. Втім, в межах національного рівня слід виокремлювати загальнодержавний та галузевий вектор державної політики, при цьому за реалізацію останнього відповідає центральний орган виконавчої влади, до повноважень якого і віднесено формування та реалізацію державної політики за відповідним профільним спрямування. При цьому не важливо про який рівень державної політики йдеться - стратегічний чи оперативний – оскільки на обох з них відбувається взаємопов'язана послідовна реалізація останньої.

Прикладом формування та реалізації стратегічних положень державної галузевої політики щодо розвитку фізичної культури та спорту в системі вищої освіти виступає Наказ Міністерства освіти і науки України № 193 від 15.02.2021 року «Про затвердження Рекомендацій щодо стратегічного розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді на період до 2025 року» [7].

Ретельне опрацювання положень Рекомендацій щодо стратегічного розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді на період до 2025 року свідчить про певні позитивні моменти, які полягають у відносній кореляції з іншими основоположними документами – Стратегією розвитку фізичної культури та спорту та Стратегією розвитку вищої освіти. В той же час, на тлі поведеного опрацювання вищеназваних фундаментальних документів стратегічного рівня

державної політики щодо розвитку фізичної культури та спорту з одного боку та вищої освіти з іншого, очевидно вбачається вкрай невідпрацьована структура Рекомендацій щодо стратегічного розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді на період до 2025 року, які, по суті, мала б переважним чином корелювати з структурою Стратегією розвитку вищої освіти. Значною прогалиною слід вбачати відсутність таких змістовних розділів як «опис проблем в сфері фізичної культури та спорту в системі вищої освіти, що викликали потребу у формуванні Рекомендацій, та обґрунтування необхідності їх розв'язання», «аналіз поточного стану справ у вітчизняній сфері та тенденцій в сфері фізичної культури та спорту в світовій системі вищої освіти», «стратегічні цілі, ризики, очікувані результати та показники їх досягнення», «забезпечення реалізації Рекомендацій», «моніторинг, оцінка та звітування моніторинг реалізації положень Рекомендацій».

Критичний аналіз змістовних позицій Рекомендацій щодо стратегічного розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді на період до 2025 дозволив виявити такі вкрай проблемні їх позиції [7]:

- аналіз сучасного стану фізичного виховання та спорту у закладах освіти містить декілька показників, один з яких - кількість закладів вищої освіти, в яких було проведено оцінювання фізичної підготовки студентської молоді - 1260 одиниць - викликає значні сумніви, оскільки офіційна статистика стверджує, що станом на 2018/2019 р.р. в країні функціонувало 652 заклади вищої освіти;
- метою рекомендацій заявлено «визначення пріоритетних напрямів діяльності та розроблення механізмів», що загалом є інструментом досягнення мети, а не метою;
- у складових мети визначено напрям з «формування патріотичних почуттів», який ніде надалі не тільки не реалізується через так звані визначені механізми, але й не згадується більше в Рекомендаціях загалом;
- у завданнях щодо фізичного виховання завдання 1 пов'язане з «забезпеченням проведенням щорічного оцінювання фізичної підготовки

студентської молоді України», що є тавтологічним до Постанови Кабінету Міністрів України № 1045 від 09.12.2015р. «Про затвердження Порядку проведення щорічного оцінювання фізичної підготовки населення України», згідно якій Міністерство освіти та науки України з 2016 року зобов'язано щорічно проводити таке оцінювання та подавати його результати Міністерству молоді та спорту України; окрім того, це просте проведення оцінювання навряд чи призведе до розвитку фізичного виховання;

- також серед завдань щодо фізичного виховання заявлено завдання 3 «заохочення до занять фізичною культурою та спортом викладачів та працівників освітньої галузі», без пояснень, яким чином цей напрям сприяє розвитку фізичної культури та спорту серед студентської молоді;

- важливим вбачається напрям «сприяння розвитку туризму в закладах освіти, як форми залучення молоді до формування потреби здорового способу життя, активного відпочинку і престижу занять фізичною культурою»; втім, вочевидь, під туризмом розуміється не туризм загалом, який являє собою згідно Закону України «Про туризм» «тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає» [8], а спортивний туризм, який є як видом туризму, так і видом спорту; отже цей напрям має бути заведений серед завдань щодо спорту;

- завдання щодо різних видів забезпечення загалом не мають нічого спільного з стратегічними завданнями, вони мають бути представлені серед забезпечувального блоку, в якому тавтологічно прописано організаційне та фінансове забезпечення;

- в частині завдань науково-методичного забезпечення прописано завдання 4 «створення інтернет-інструментів для забезпечення потреб розвитку галузі фізичного виховання та спорту (спрощення реєстрації в змаганнях, доступу до навчально-тренувальних методичних рекомендацій, формування

звітності тощо)», які неумотивовано віднесено до науково-методичного забезпечення розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді, оскільки за змістом цей напрям відноситься до розвитку фізичної культури та спорту загалом;

- в частині завдань щодо нормативно-правового забезпечення завдання 1 містить положення щодо «впровадження Положення про центри студентського спорту», яке, згідно ст.14 Закону України «Про фізичну культуру та спорт», мало бути розроблене Кабінетом Міністрів України ще у 2012 році, але до сих пір так і отримало життя [9];

- в частині завдань щодо нормативно-правового забезпечення завдання 2 містить положення щодо «внесення змін до організаційно, нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного, фінансового, науково-методичного, медичного, інформаційного забезпечення фізичного виховання та спорту в закладах освіти»; при цьому очевидно, що перераховані види забезпечення, крім тавтологічно заявленого нормативно-правового забезпечення, не відносяться до останнього виду регламентаційного забезпечення;

- в частині завдань щодо нормативно-правового забезпечення завдання 3 містить положення щодо «забезпечення організації, підготовки та проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості студентської молоді», яке, фактично, вже було заявлено у якості завдання 1 серед завдань щодо фізичного виховання;

- очікувані результати знов таки, як і мета, порушують причинно-наслідковий зв'язок, оскільки результатом реалізації положень Рекомендацій має стати не створення цілісної моделі мотивації студентської молоді до занять фізичною культурою та спортом» (це засіб, а не мета), а саме досягнення високого ступеня мотивованої до занять фізичною культурою та спортом студентської молоді;

Не зрозумілим також вбачається абсолютне ігнорування положень Рекомендацій позиціями Стратегії розвитку вищої освіти, яку було прийнято через рік після Рекомендацій.

Отже, таким чином маємо всі підстави для твердження про необхідність формування оновленого стратегічного документу, а саме: Стратегії розвитку фізичної культури та спорту в закладах вищої освіти України.

На підставі раніше проведеного опрацювання структурних компонентів стратегічних документів щодо реалізації державної політики в сфері фізичної культури та спорту, а також вищої освіти пропонується така архітектура проекту Стратегії розвитку фізичної культури та спорту в закладах вищої освіти України:

- базовий кластер: мета та місія Стратегії розвитку фізичної культури та спорту в закладах вищої освіти України; головні орієнтири розвитку фізичної культури та спорту в закладах вищої освіти України; пріоритети та детермінанти розвитку фізичної культури та спорту в закладах вищої освіти України;
- аналітичний кластер: аналіз трендів сучасного розвитку фізичної культури та спорту в світових закладах вищої освіти; аналіз стану фізичної культури та спорту в закладах вищої освіти України;
- проблемний кластер: ідентифікація та опис проблем фізичної культури та спорту в закладах вищої освіти України; визначення наслідків проблем фізичної культури та спорту в закладах вищої освіти України в поточній та стратегічній перспективі; обґрунтування необхідності розв'язання проблем фізичної культури та спорту в закладах вищої освіти України;
- цільовий кластер: формування стратегічних цілей та в межах кожної з них оперативних цілей Стратегії; ідентифікація ризиків в процесі досягнення цілей Стратегії; формування завдань на досягнення оперативних, а отже і стратегічних цілей Стратегії; визначення очікуваних результатів; визначення очікуваних результативних показників досягнення цілей;

- **забезпечувальний кластер:** опис організаційного механізму забезпечення реалізації Стратегії; опис фінансового механізму забезпечення реалізації Стратегії; опис контрольного механізму забезпечення реалізації Стратегії; опис інформаційного механізму забезпечення реалізації Стратегії;

Реалізація запропонованої архітектоніки проекту Стратегії розвитку фізичної культури та спорту в закладах вищої освіти дозволить досягти реальних вагомих результатів у розвитку фізичної культури та спорту в освітньому просторі вітчизняної вищої школи, а отже сприятиме посиленню державності та стійкості нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Грицишен Д., Сергієнко Л. Імплементация принципів належного урядування в контексті євроінтеграції України. Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні та світі: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю заснування Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (м. Суми, 31 травня 2024 р. – 01 червня 2024 року). У 2-х томах. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2024. Т.1. С. 149-153.

2. Кучменко В., Сидоренко О., Загурський В. Розвиток принципів належного урядування в контексті євроінтеграційних процесів. Публічне управління та адміністрування в Україні: євроінтеграційний поступ: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю (Івано-Франківськ, 31 травня 2024 р.); за наук. ред. проф. І. І. Чудика, Д. І. Дзвінчука, І. П. Лопушинського; упоряд. Л. С. Мосора. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2024. С.789-793.

3. Свірко С.В., Дика О.С., Тростенюк Т.М., Сидоренко О.П., Загурський В.Ф. Принципи належного урядування на сучасному етапі розвитку людства: категоризація та концептуалізація. Економіка, управління та адміністрування. №3(109). 2024. С.74-90.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

4.Свірко С.В. Механізми державного управління бюджетною безпекою: монографія. Житомир: ТОВ «Видавничий дом «Бук-Друк»», 2021. 436 с.

5.Свірко С.В. Стратегічний рівень державного управління бюджетною безпекою: сучасне бачення та перспективи. Актуальні проблеми економіки. 2021. №1. С. 133-140.

6. Садковий В. П., Домбровська С. М., Антонов А. В. Державна політика: аналіз та механізми впровадження. Х. : НУЦЗУ, 2019. 65 с.

7.Про затвердження рекомендацій щодо стратегічного розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді на період до 2025 року: Наказ Міністерства освіти і науки України № 193 від 15.02.2021 року. URL:<https://osvita.ua/doc/files/news/808/80881/602e6a8b9488d149085556.pdf>

8.Про туризм: Закон України №324/95-ВР від 15.09.1995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text>

9.Про фізичну культура та спорт: Закон України № 3808-ХІІ від 24.12.1993. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>

Світлик М.Г.,
аспірант кафедри публічного адміністрування,
Міжрегіональна Академія управління персоналом, Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВНАСЛІДОК ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Сутність банківської діяльності полягає в наданні фінансових послуг, що включає приймання депозитів, кредитування, обслуговування розрахункових операцій, обмін валют, а також інші послуги, спрямовані на задоволення фінансових потреб як приватних осіб, так і організацій. Банки виступають як посередники між тими, хто має зайві кошти, та тими, хто потребує капіталу для споживчих або інвестиційних цілей, тим самим сприяючи економічному

зростанню та фінансовій стабільності. Центральна роль банків у фінансовій системі також включає управління ризиками, забезпечення ліквідності та сприяння виконанню державних економічних політик. Державне регулювання банківської діяльності є важливим інструментом для забезпечення стабільності фінансової системи, підтримки економічного зростання та захисту інтересів вкладників. Основна мета державного регулювання полягає у встановленні правил і норм, які контролюють діяльність банків, забезпечують їхню платоспроможність, ліквідність та надійність. Для цього державні органи, такі як центральний банк, використовують різноманітні інструменти, включно з обов'язковими нормами капіталу, обмеженнями на операції з цінними паперами та контролем за валютними операціями

Вважаємо, що в умовах сьогодні, державне регулювання також включає механізми реагування на банківські кризи, заходи з підвищення прозорості банківської діяльності та захисту прав споживачів фінансових послуг. Це передбачає встановлення вимог до інформаційної відкритості банків, оцінку ризиків, а також застосування санкцій за порушення встановлених правил. Через це, регулювання допомагає зменшити ризик банківських колапсів, що можуть мати великі негативні наслідки для економіки країни [1-3].

Проблеми державного регулювання банківської діяльності внаслідок повномасштабного вторгнення значно ускладнилися. Великі руйнування інфраструктури та втрата контролю над частиною територій призвели до значних викликів у забезпеченні стабільної та ефективної банківської системи. Це, зокрема, стосується забезпечення ліквідності та доступу до банківських послуг, особливо в регіонах, які зазнають безпосереднього впливу військових дій. Під час таких кризових періодів важливою є здатність центрального банку оперативно реагувати на швидкі зміни в економіці та забезпечувати банки необхідними ресурсами. З іншого боку, нестабільність у фінансовому секторі

поглиблюється через велику кількість втікачів та переміщених осіб, які потребують негайної фінансової підтримки. Це створює додатковий тиск на банківську систему, оскільки потрібно адаптувати послуги до зміненого попиту та умов життя громадян. Банки стикаються з проблемами відновлення та забезпечення роботи своїх відділень, а також забезпечення безпеки транзакцій та збереження активів клієнтів.

Слід зазначити, що сьогодні, банки вимушені адаптуватися до нових правил та обмежень у міжнародній торгівлі та фінансових переказах, що потребує глибокого перегляду зовнішньоекономічних стратегій і політик. Це також стосується переорієнтації на нові ринки та пошуку нових партнерів у складних умовах глобальної нестабільності.

Список використаних джерел

1. Макаренко М., Смолова Я. Аналіз інструментальної забезпеченості макропруденційної політики в Україні. Економічний аналіз. 2020. Том 30. № 1. Частина 2. С. 83–90.
2. Москалюк М., Версаль Н. Системно важливі банки в Україні: особливості функціонування. Grail of Science. 2022. № 14–15. С. 122–124.
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.

Соловей Р.П.,

аспірант,

Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Науковий керівник: Хитра О.В.,

к. е. н., доцентка, доцентка кафедри

публічного управління та адміністрування,

Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

В сучасних умовах домінуючим у більшості країн світу стає інноваційний тип економічного зростання. З огляду на це, доцільним є створення національної інноваційної системи (НІС) як особливої мережі інституційних структур, активність та взаємодія яких ініціює, продукує, модифікує і сприяє дифузії нових технологій [1, с. 224]. Водночас це складна система взаємопов'язаних інститутів організаційного, економічного і нормативно-правового характеру, яка забезпечує національний інноваційний процес [1, с. 229], у т. ч. завдяки застосуванню спеціально розроблених механізмів публічного управління НІС.

Немає сумніву, що НІС – ієрархічна система, яка містить національний, регіональний, місцевий рівні, а також рівень окремих суб'єктів інноваційної діяльності, і такий поділ, у свою чергу, потребує упорядкування цілей, інтересів, потреб і критеріїв результативності функціонування кожного рівня. На нашу думку, особливий інтерес для дослідження представляє регіональний рівень, який, з одного боку, опосередковує вищі й нижчі ланки, забезпечуючи нерозривність і логічну послідовність проходження публічно-управлінських впливів, а з іншого боку, є відносно самостійним суб'єктом, який, наприклад, може залучатися до проектів транскордонного співробітництва в інноваційній сфері, забезпечуючи тим самим інтеграцію НІС до глобальних інноваційних процесів.

Нова парадигма регіону базується на засадах інтеграції – єдності соціально-економічної системи. Регіон постає як відносно відокремлений соціум, що має власний потенціал розвитку, який реалізує відповідно до умов конкретного середовища (рис. 1). Різні елементи цієї соціально-економічної системи збалансовані за структурою, напрямками й темпами розвитку; інтереси регіонів завжди пов'язані з інтересами інших регіонів та держави в цілому, а регіональні господарські системи виступають складовими єдиної національної системи [2, с. 78–79]. А отже, і модель інноваційного розвитку регіонів детермінується положеннями єдиної державної політики і залежить від способу формування та окреслених напрямів розвитку НІС [3, с. 138–139].

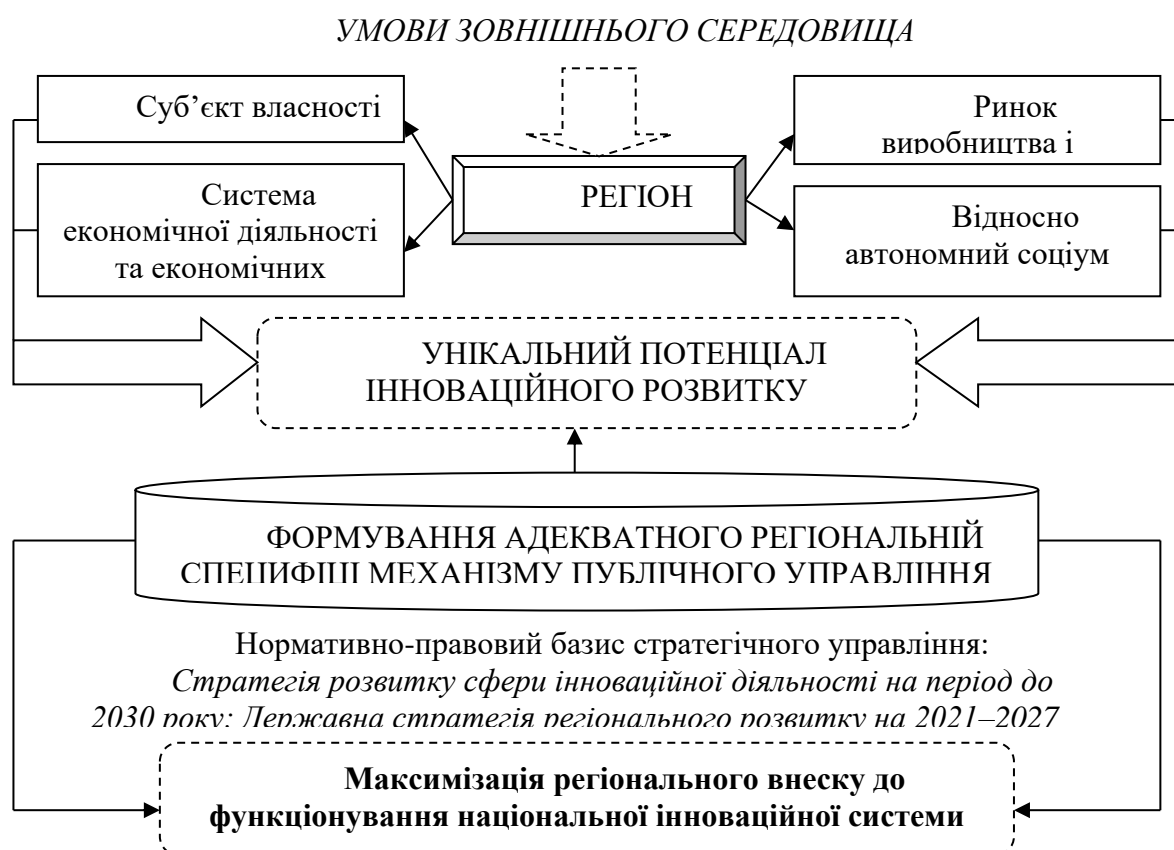

Рис. 1. Логіка застосування механізму публічного управління інноваційним розвитком регіону з метою максимізації регіонального внеску до функціонування національної інноваційної системи

Регіони мають вагомий потенціал інноваційного розвитку, а завданням публічного управління є підбір, теоретико-методологічне обґрунтування і

практичне застосування «важелів активізації цього потенціалу з урахуванням сучасних парадигмальних зрушень» [4, с. 187].

Регіональний інноваційний розвиток має ґрунтуватися на імплементації сучасних технологій, розробці і застосуванні системи публічно-управлінських механізмів у сфері інноваційної діяльності, передусім ухваленні обґрунтованих рішень для досягнення сталого регіонального розвитку на інноваційній основі. Багатогранність і суперечливість впливу різних чинників на підвищення рівня інноваційності регіонального зростання робить необхідним їх узагальнення, порівняння з результатами впливу на розвиток інших регіонів (у т. ч. зарубіжних країн), що дозволить окреслити стратегічні підходи і сприятиме активізації інноваційного зростання на регіональному рівні [5, с. 13].

Обов'язковою умовою ефективного публічного управління інноваційним розвитком є прийняття та реалізація рішень відповідно до регіональної інноваційної стратегії. Основна ідея, закладена до такої стратегії, – сталий економічний розвиток регіону на основі максимально ефективного використання його інноваційного потенціалу. Така стратегія орієнтована на активну участь в реалізації бізнесу і націлена на розвиток попиту на інновації з боку підприємств регіону. Інноваційна стратегія регіону, розроблена відповідно до європейських стандартів, дозволяє більш ефективно працювати з економічними партнерами, створювати сприятливі передумови для розширення взаємодії з органами влади та іншими регіонами [6, с. 172].

Слід зауважити, що нормативно-правовий аспект публічного управління інноваційним розвитком регіону базується на двох основоположних стратегічних документах – Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року і Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки. Відповідно до першої, передбачено «визначити регіональні пріоритетні напрями на основі підходів смарт-спеціалізації» та «сформувати стратегії регіонального інноваційного розвитку з урахуванням потреб і потенціалу регіону» [7]. У другій стратегії декларується ціль «Сильна, спроможна та конкурентоспроможна регіональна економіка», що, крім іншого, передбачає

«сприяння економічному розвитку регіонів шляхом залучення інвестицій для реалізації інноваційних проєктів», а також «сприяння розвитку регіональних систем інноваційної інфраструктури» [8]. Досягнення цих цілей можливе завдяки застосуванню сучасних технологій публічного управління на засадах партнерства органів влади та інституцій громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Тютюнникова С.В., Фрідман О.А. Національна інноваційна система: сучасні тренди та виклики для України. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2020. Вип. 12. С. 224–232.
2. Погріщук Б.В., Щербич В.В. Інноваційний потенціал регіонального розвитку в концепції циркулярної економіки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2022. Вип. 2 (60). С. 78–84. URL: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/266585> (дата звернення: 09.12.2024).
3. Довба І.В. Теоретичні основи інноваційного розвитку регіону. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 30-1. С. 135–139. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/30_1_2018/32.pdf (дата звернення: 09.12.2024).
4. Єрмакова О.А. Сучасні виклики для інноваційного розвитку регіонів України. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 1 (18). С. 186–190. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2020/1_18_ukr/36.pdf (дата звернення: 09.12.2024).
5. Довба І.В. Регіональний вимір інноваційного розвитку: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05. Ужгород, 2019. 23 с.
6. Мельниченко Г.М., Білоус С.П. Інноваційний розвиток регіону як складова частина загальної стратегії національного розвитку. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія «Економіка і управління»*. 2020. Том 31 (70). № 1. С. 170–174.
7. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: Розпорядження КМУ від 10 липня 2019 р. № 526-р / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-r?find=1&text=регіон#Text> (дата звернення: 09.12.2024).
8. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки: Постанова КМУ від 5 серпня 2020 р. № 695 / Верховна Рада України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п?find=1&text=інновації#n187>
(дата звернення: 09.12.2024).

Соколов В.В.,
аспірант Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Складнощі, що виникають в освітньому просторі, загалом можна класифікувати «перехідного етапу» (можливо, тимчасові) та іманентні, властиві різним типам навчання.

Засміченість ринку слабкими чи нечесними операторами. Розвиток електроніки неминуче веде до розбудови освітнього ринку. Головними суб'єктами будуть ті структури, які генерують свіже знання, успішно займаються розробкою принципово нових освітніх благ, підготовкою кадрів. Нескладно здогадатися, що на передній фланг вийдуть провідні університети, потім - компанії, що виробляють цифрові освітні продукти, і лідери, які транслиують освітню продукцію споживачам (глобальні, освітні платформи, які довели свою якість) [1; 2].

Онлайн-освіта - це колосальний ринок за обсягом і швидкістю розвитку. У ньому дуже важко відрізнити правду від брехні через нерозуміння, відсутність індивідуального досвіду, дефіцит якісних експертних думок. Інтернет рясніє рекламою операторів-провідників, які нібито допомагають відповісти на запитання: як створити неповторну і робочу стратегію на освітньому ринку, як сформуванати власну нішу в електронній освіті, що приносить регулярний дохід, як створити онлайн-школу з мінімальними засобами та максимальним доходом, як запустити безкоштовний онлайн-курс, щоб його життя було довгим та ін. [1]. Але головне питання полягає в тому, як знайти перевіреного досвідченого оператора-експерта. Адже практично кожен оператор вважає себе (або вміє

подати інформацію таким чином) досвідченим, успішним, надійним. І всі без винятку хочуть «безперервної» клієнтської взаємодії.

Практично повна відсутність експертного контролю якості цифрової освітньої продукції та послуг. Ця проблема тісно переплітається з попередньою. Онлайн-курси виходять рівно такими (або майже такими), якими є викладачі, що їх створюють, багато що залежить від кваліфікації автора. Це з точки зору змістовного наповнення продукту. На якість впливають і промахи в оформленні, прорахунки в просуванні та ін. Освітній товар є типовим видом довірчого товару. Це означає, що споживач змушений довіритися якості, не в змозі його оцінити. Він не може поставитися експертним чином до того знання, яке «загорнуте» в гарну обгортку.

Сьогодні є кілька можливих «позитивних» форм цифровізації освітнього простору.

1. Трансформація вже готових навчальних матеріалів у діджитал-середовище (багато курсів лекцій, підручники та навчальні посібники, презентації, збірники завдань для самостійної роботи, тестові інструменти та ін. вже зазнали оцифрування).

2. Розробка принципово нових навчальних інструментів, що не дублюють вже знайомі форми, щоб навчальний зміст набував не просто візуальні, слухові, а й кінестетичні та дигітальні властивості. Звичайно, вони мають інакше структуруватися.

3. Створення інтерактивного цифрового простору для продуктивної комунікації всіх суб'єктів навчального процесу (наприклад, формування електронних кабінетів викладачів, здобувачів, мережеві обговорення, дискусійні форуми, форми для голосування, вебінари та ін.).

4. Створення інноваційних навчальних засобів, налаштованих для передачі прийомів мислення у режимі «тут і зараз», наприклад, з використанням досягнень ігрового, імітаційного моделювання.

5. Задіяння в навчальному процесі корисних можливостей штучного інтелекту.

В освітньому середовищі навчальних закладів у різній мірі з різною успішністю використовуються перші три форми цифровізації, що робить багато навчальних матеріалів більш доступними, скорочує беззмістовну, рутинну роботу викладачів, пов'язану в тому числі і з поточним контролем знань, розширює лінійку освітніх онлайн-послуг. Останній процес матиме позитивний результат тільки для тих освітніх організацій, які зможуть запропонувати ринку цифрові освітні послуги з якістю, що постійно покращується, з власною мовою електронного навчання.

Список використаних джерел:

1. Пархоменко-Куцевіл О.І. Теоретичні аспекти інтеграції України до європейського освітнього простору. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2023. Вип. (5). С. 84–93. <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2023-5-84-93>

2. Крамаренко І. С., Фонарюк О. В., Зацерківна М. О. Цифровізація освіти – нові виклики та перспективи розвитку. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2022. № 2 (7). С. 392–404.

Сухарніков В.І.,

аспірант афедра публічного управління та адміністрування,
Чорноморський національний університет ім. П. Могили, м. Миколаїв

**РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ
ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Реформування системи публічного управління в контексті євроінтеграції є ключовим аспектом для країн, що прагнуть наблизитися до стандартів та вимог

Європейського Союзу (ЄС). Цей процес включає в себе широкий спектр змін в управлінських структурах, правовій базі, методах управління, а також у підходах до забезпечення прозорості, підзвітності та ефективності державного апарату. Серед основних напрямків реформування системи публічного управління в контексті євроінтеграції виділяють реформування адміністративного законодавства, яке передбачає вдосконалення норм, що регулюють адміністративні процедури, забезпечення прозорості та доступності публічних послуг шляхом запровадження електронного урядування та електронних сервісів для спрощення доступу громадян до адміністративних послуг [1].

Результатом реалізації державної політики України в напрямку реформування системи надання адміністративних послуг в 2020-2023 рр. стали відцифрування найпопулярніших державних сервісів. Україна стала першою у світі державою з офіційними електронними паспортами та четвертою країною Європи, яка має цифрові водійські права. Також, Україна стала однією з перших країн світу, чий COVID-сертифікати в застосунку Дія офіційно визнав ЄС. Застосунок Дія вийшов на міжнародний рівень та налічує майже 21 млн. користувачів, для яких доступні 21 документ та понад 30 послуг. На порталі Дія майже 6 млн. громадян мали змогу отримати більш ніж 120 прозорих послуг [2].

В Україні активно розвивається цифрова-інфраструктура та додатки (у 2023 році створено 39 нових сервісів у застосунку та на порталі Дія), що дозволяють підвищити цифрову грамотність населення. Більш ніж 8 тис. державних установ та бізнесів впровадили такі сервіси Дії, як шеринг документів, Дія.Підпис, валідацію цифрових документів, тощо. Паралельно із запуском онлайн-послуг покращено обмін даними між реєстрами та взаємним визнанням української цифрової ідентичності. Як результат, в 2023 році в міжнародному рейтингу, що оцінює рівень електронного урядування та залученість громадян до взаємодії з державою через електронні сервіси (E-Government Development Index), Україна піднялась зі 102 місця, який вона займала у 2018 році, на 5 місце за рівнем розвитку цифрових державних послуг.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

За даними щорічного звіту про розширення ЄС в Україні спостерігається послідовний прогрес у сфері надання адміністративних послуг, зокрема завдяки поступовому поширенню нових цифрових послуг та розгалуженню мережі центрами надання адміністративних послуг (ЦНАП) для отримання послуг офлайн. Наразі в Україні діє розвинена мережа точок доступу до адміністративних послуг, серед яких: 1 350 ЦНАПів; 149 територіальних підрозділів; 3 134 віддалені робочі місця; 27 мобільних ЦНАПів [3]. Особливо ефективним стало надання адміністративних послуг мобільними ЦНАП, за допомогою яких можна здійснювати повноцінний прийом документів від громадян з інвалідністю, у форматі віддаленого робочого місця.

В 2022-2023 рр. урядом розширено перелік адміністративних послуг, що надаються через ЦНАП, як наслідок, кількість наданих адміністративних послуг постійно зростає. За результатами опитування споживачів після отримання послуг у ЦНАП в 2023 році 95,7% відвідувачів високо оцінюють якість послуг у ЦНАП; 85,7% готові рекомендувати ЦНАП як основне місце отримання державних послуг [4]. Позитивні відгуки споживачів доводять ефективність роботи ЦНАП у задоволення потреб громадян в отриманні якісних та зручних сервісів.

Незважаючи на позитивні зрушення в реформуванні системи надання адміністративних послуг, громадяни та бізнес досі стикаються з перешкодами під час використання онлайн-інструментів та мають обмежений доступ до деяких товарів і послуг.

Ключовими проблемами на шляху реформування системи надання адміністративних послуг наразі є централізація, віддалення окремих послуг; втрата персоналу та інфраструктури через війну; брак ресурсів і прозорості в оплаті адміністративних послуг; цифрові дисбаланси, тощо.

В умовах соціально-економічних трансформацій Україна потребує кардинальних змін у публічному управлінні, спрямованих на модернізацію системи надання адміністративних послуг та відповідність європейським стандартам. В рамках удосконалення діючої стратегії реформування системи надання

адміністративних послуг Україна вже отримала 144 гранти, в рамках підтримки перспективних розробок профінансовано проєктів на 2,48 млн.дол.США [2].

Для забезпечення безперервного розвитку цифрових послуг в Україні ЄС реалізовує проєкт «Цифрова трансформація для України» (DT4UA), яким передбачена допомога в 17,4 млн. євро, головним завданням якого є допомогти Україні запровадити ефективні, доступні та безпечні державні послуги, а також швидко реагувати на виклики війни. Головними напрямками фінансування проєкту є: розвиток цифрових послуг та застосунку Дія; вдосконалення обміну даними між реєстрами та держустановами; розвиток інфраструктури електронної ідентифікації відповідно до регламенту eIDAS; розвиток системи електронного управління, що дозволить прозоро розглядати кримінальні справи [5].

Підсумовуючи можна зазначити, що держава створила такий механізм надання адміністративних послуг, який став максимально наближеним до потреб громади та забезпечив оптимальну взаємодію між суб'єктами надання адміністративних послуг з споживачами. Враховуючи наявні бар'єри для реформування системи надання адміністративних послуг, основними напрямками адміністративної реформи, мають бути: імплементація європейського законодавства та міжнародних стандартів; доступність послуг (онлайн та офлайн); інтегроване та комфортне отримання послуг; збалансована і безпечна цифровізація; сталість системи. Ефективна реалізація зазначених напрямів дозволить підвищити довіру користувачів електронних довірчих послуг та досягти стратегічної мети держави – набуття повноправного членства в ЄС.

Список використаних джерел:

1. Харчун А.М. Напрямки реформування системи публічного управління під час війни в контексті європейської інтеграції. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2024. Вип. 39. С.47-51.

2. Мінцифри – підсумки 2023. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mintsyfyry-pidsumky-2023> (дата звернення 05.12.2024).

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

3. Дієвий ЦНАП: як забезпечити доступність і якість адмінпослуг в Україні.

Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/diievyyi-tsnap-iaak-zabezpechyty-dostupnist-i-iaakist-adminposluh-v-ukraini> (дата звернення 05.12.2024).

4. Оцінка якості послуг у ЦНАП. Дія. Платформа центрів. URL: <https://center.diia.gov.ua/blog/ocinka-akosti-poslug-u-snap-za-lutij-2023-roku> (дата звернення 05.12.2024).

5. 17,4 млн євро на цифрову трансформацію: Євросоюз запускає проект підтримки України у сфері діджитал. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/174-mln-ievro-na-tsyfrovu-transformatsiiu-ievrosoiuz-zapuskaie-proekt-pidtrymky-ukrainy-u-sferi-didzhital> (дата звернення 05.12.2024).

Тарасенко О.Л.,
аспірантка кафедри регіональної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Рачинський А.П.,
д.держ.упр., проф., професор кафедри регіональної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРІОРИТЕТІВ

У контексті інтеграції України в європейський демократичний простір політика Європейської Спільноти (далі – ЄС) у галузі культури є джерелом потрібного досвіду – формування гуманітарної сфери на національному рівні, репрезентації власних здобутків у процесі міжнародної співпраці й культурного обміну, вирішення складних проблем у процесі їх колективного обговорення. Проте запозичувати досвід реалізації культурної політики ЄС варто з

урахуванням національних аспектів, а також у формуванні українського культурного простору зберігати власну історико-культурну спадщину та сприяти розкриттю творчого потенціалу власних митців.

На державному рівні цим питанням присвячено низку нормативних актів, серед яких відзначимо установчу Національну культурну стратегію на 2015-2025 роки, що передбачає активність і контроль у сферах творчості, фольклору, державного й приватного секторів на рівні виконавців цієї політики (творчі митці, працівники культурних установ) й інфраструктури (культурні установи, культурні пам'ятки).

Проте В. Шостак зауважує, що «... Стратегія не акцентує на кореляції процесів розвитку національного культурного простору з чинними нормативно-правовими документами в Україні, які мають урахувувати пріоритети європейських актів у цій сфері, що стосуються питань глобальних, національних і стратегічно-політичних видозмін культурного простору ЄС» [2, с. 84].

Держава залучає до розроблення шляхів реалізації культурної політики вчених, замовляючи їм, зокрема, підготовку відповідних аналітичних матеріалів. Наприклад, творча група Національного інституту стратегічних досліджень (С. Здіорук, О. Литвиненко, О. Розумна) підготувала аналітичну доповідь «Культурна політика України: національна модель у європейському контексті», де розглянули спільні пріоритети такої політики в контексті розгляду культури як дипломатичної місії, як національної справи України, як об'єкта міжнародного співробітництва та власних ініціатив. Також у доповіді «... проаналізовано проблеми цієї сфери в Україні в контексті відповідної державної політики (правового, фінансового й організаційного забезпечення), зокрема в галузях книговидавництва, кінематографії, збереження культурної спадщини, міжнародного культурного співробітництва» [3, с. 2].

Як бачимо, питання державної культурної політики розглядаються невідривно від європейської, що також передбачає заходи у правовому,

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

фінансовому й організаційному напрямку, але пріоритетом при цьому визначає охорону пам'яток культури, що актуально для сьогодення України, де продовжується воєнна агресія з боку росії, що призводить до руйнування таких пам'яток, зокрема архітектурних, а також до викрадення архівних і бібліотечних матеріалів в окупованих місцевостях. Саме так окупанти й колаборанти вивезли з Херсона частину історичних матеріалів з обласного архіву, деякі пам'ятники й навіть тварин із заповідника «Асканія-Нова». І чим довше територія на лівому березі Дніпра залишається окупованою, тим більше буде викрадено об'єктів культурної спадщини.

Тому чинник збереження й розвитку національних пам'яток культури є пріоритетним в умовах сьогодення (як свого часу під час світових воєн, особливо другої, коли старовинні європейські міста регулярно потрапляли під авіаційне бомбардування).

Також на замовлення народних депутатів України європейськими аналітичними структурами готуються відповідні довідки, що враховують результати моніторингів із вивчення стану реалізації культурної політики загалом у Європі чи окремо в певній країні.

Наприклад, такою є інформаційна довідка про стан законодавчого регулювання сфери охорони культурної спадщини в країнах ЄС, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром, що аналізує «... зміст окремих програм (наприклад, «Креативна Європа») у напрямках захисту й розвитку культурного та мовного розмаїття, зміцнення культурного і креативного секторів (щодо економічної ефективності культури чи інформаційно-візуальної сфери), фінансування проєктів щодо збереження й захисту культурної спадщини, творчого розвитку митців і фахівців у галузі культури, зокрема через їх стажування й роботу за кордоном, розвитку транснаціональної культурної діяльності в ЄС, підтримки аудіовізуального та культурного секторів ЄС» [4].

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Отже, культурна політика в Україні має враховувати пріоритети політики ЄС у цій сфері, де одним із найважливіших є захист національної культурної спадщини, що передбачає відповідне нормативно-правове регулювання, фінансове забезпечення, наукову аналітичну роботу та міжнародну співпрацю у справі охорони й репрезентації пам'яток національної культури.

Список використаних джерел:

1. Культурна політика України: національна модель у європейському контексті : аналітична доповідь. *Національний інститут стратегічних досліджень. Відділ гуманітарної політики.* Київ, 2012. URL: https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2012-08/Kul%5C_tura2012-6090f.pdf (дата звернення: 25.11.2024).

2. Шостак В. М. Культурна політика України та Європейського Союзу: відповідність змісту і перспективи реалізації. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.* 2023. № 1. С. 81-86. URL : <https://www.google.com/search?q=%D0%9A%D1%83%D0%BB%=gws-wiz-serp> (дата звернення: 28.11.2024).

3. Культурна політика України: національна модель у європейському контексті : аналітична доповідь. *Національний інститут стратегічних досліджень. Відділ гуманітарної політики.* Київ, 2012. URL: https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2012-08/Kul%5C_tura2012-6090f.pdf (дата звернення: 28.11.2024).

4. Законодавче регулювання сфери охорони культурної спадщини в країнах ЄС. Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром. URL : <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29511.pdf> (дата звернення: 28.11.2024).

Тихончук Л.Х.,

доктор наук з державного управління, доцент,
завідувачка кафедри менеджменту та публічного врядування
Національного університету водного господарства
та природокористування

ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ В ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Однією зі стратегічних цілей для України в реаліях сьогодення є створення умов для ефективної реінтеграції ветеранів російсько-української війни в суспільстві. Дослідження та аналіз міжнародного досвіду підтримки ветеранів Британії академічною спільнотою (в тому числі) дозволить розробляти та впроваджувати нові публічні механізми при розробці стратегій ветеранської політики в Україні та їх реалізації. Сполучене Королівство значну увагу приділяє досвіду та потребами військового та цивільного контингенту, що брав участь у бойових діях в Афганістані та Іраку. Чисельність Збройних Сил Сполученого Королівства скоротилась. При цьому потреба підтримки особового складу, який переходить до цивільного життя, підвищилась.

На життя ветеранів Сполученого Королівства має значний вплив історичне минуле. Так як і на різні сфери життєдіяльності британців в соціально-культурній сфері. В залежності від регіону країни законодавство має певні відмінності. Ці відмінності в першу чергу пов'язані з напрямки державної політики стосовно зменшення дискримінації та нерівності між різними частинами Королівства. Ветеранська політика регіонів пов'язана з цими відмінностями.

Сполучене Королівство об'єднує Англію, Уельс і Шотландію та північну частину острова Ірландія. Утворення Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії передбачало персональний і політичний союз у Великій Британії та на Британських островах. У Сполученому Королівстві немає єдиної правової

системи - при створенні сучасної держави колишнім незалежним державам було дозволено зберігати свої окремі системи права. Шотландія має свою власну (незалежну та частково відмінну) судову систему з власною юрисдикцією. Більшість законів застосовуються на всій території Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. При цьому існують відмінності.

Основним ключовим документом у ветеранській сфері є «Угода про Збройні Сили». Ця угода передбачає відповідальність нації та держави за гідне ставлення до громадян які проходили чи проходять службу, їхніх сімей. За результатами діяльності в щорічних державних звітах (відповідно до вимог Угоди) описується результат роботи з військовослужбовцями та членами їх родин. По працевлаштуванню, охороні здоров'я, житла, освіти та фінансових консультацій. У 2018 році в країні була прийнята “Стратегія для наших ветеранів” (“The Strategy for our Veterans”). Ця Стратегія розрахована на 10 років ,застосовується по всій території та розповсюджується на всі сфери життя (громадську, корпоративну, благодійну та індивідуальну). Стратегія передбачає наступні напрями системи надання послуг ветеранам: співпраця між організаціями, координація ветеранських служб, збір даних про спільноту , суспільне сприйняття і розуміння, визнання ветеранів .

Відповідно до законодавства Великої Британії, “ ветеран — це будь-яка особа, яка прослужила хоч один день у Збройних Силах Її Величності (регулярних або резервних) або в екіпажі морських суден торгового флоту, які брали участь у визначених законодавством військових операціях” [3,45]. Згідно з даними Міністерства оборони СК в 2022 році у Великій Британії проживало 2 мільйони ветеранів Збройних Сил. Очікується, що до 2028 року це число скоротиться до 1,6 мільйона. Прогнозується, що частка ветеранів працездатного віку зросте з 37% у 2016 році до 44% до 2028 року. Ветеранів-жінок збільшиться з 10% до 13%.

Інтервенція сил НАТО в Афганістан здійснювалася в тому числі і за участю британських військових. Влітку 2021 року Велика Британія офіційно оголосила

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

про виведення всіх британських військ з Афганістану і відповідно – “закінчення військової місії країни в конфлікті, який тривав два десятиліття” [2,4]. В Афганістані служили 150 000 військовослужбовців британських Збройних Сил (457 з яких загинули) [2,6]. Щороку понад 14 тисяч людей залишають ЗС Великобританії набуваючи статусу ветерана.

Забезпечення потреб усіх категорій ветеранів на всіх територіях Королівства здійснюється за рахунок державної політики по ряду напрямків. *Трудова зайнятість.* 79% ветеранів працездатного віку Британії (станом на 2017 рік) були працевлаштовані. “Під час завершення служби та переходу до цивільного кар’єрного розвитку військовослужбовців Міністерство Оборони Британії безпосередньо фінансує допомогу у працевлаштуванні ветеранів через співпрацю з неурядовими партнерами, що має назву Кар’єрне Перехідне Партнерство (Career Transition Partnership)” [4,7]. Неурядовий партнер в рамках співпраці з міністерством пропонує якісні та безкоштовні послуги з підбору персоналу. Підтримує тих, хто залишає Збройні Сили протягом двох років від дати звільнення. 86% військових, які залишили службу та скористалася цією послугою в 2018-2019 роках прийнято на роботу протягом шести місяців після звільнення зі Збройних Сил. *Ментальне здоров’я.* Департамент охорони здоров’я та соціального забезпечення та Міністерство оборони Британії, місцеві органи влади та сервісні благодійні організації працюють разом. Ціль - покращення показників стану психічного здоров’я для спільноти Збройних Сил. Дослідницькі центри при міністерстві охорони здоров’я проводять дослідження проявів посттравматичного синдрому у військових та ветеранів. Альянс охорони здоров’я ветеранів складається з 49 лікарень і швидкої допомоги в Англії, Шотландії та Уельсі. 100 акредитованих осіб працює в цьому напрямку. Королівський коледж лікарів загальної практики спільно з Національною службою охорони здоров’я розробили відповідну схему акредитації (з метою кращого розуміння специфічних потреб ветеранів та їхніх родин (включаючи

сім'ї померлих))для підготовки лікарів загальної практики. *Попередження злочинності.* Уряд Британії зобов'язався надавати підтримку ветеранам, які перебувають у місцях позбавлення волі. Покращити їхнє життя після повернення у суспільство. Міністерство підтримує контакт з начальниками в'язниць, інформує про існуючу підтримку для ветеранів під вартою з боку Служби у справах. *Забезпечення житла.* Міністерство житлово-комунального господарства, громад та місцевого самоврядування Сполученого Королівства запровадило різні заходи для покращення доступу до соціального житла для військовослужбовців та ветеранів. Було вдосконалено законодавство з метою забезпечення житлом важкопоранених військовослужбовців та ветеранів з житловими потребами. Об'єднана мережа з питань бездомності та інформації про бездомних та безпритульних у Великому Лондоні повідомила, що « відсоток тих, хто спав на вулиці в Лондоні будучи громадянами Великобританії і маючи досвід служби у Збройних силах, знизився з 3% у 2017/2018 роках до 2% у 2018/2019 роках [3.8].

Велика Британія має високі показники ефективності реалізації політики підтримки ветеранів. Високий рівень економічного та соціального розвитку дозволяє будувати публічну політику вдосконалення вже існуючих систем надання послуг та практик по адаптації їх до потреб ветеранів. Це створює умови для забезпечення потреб ветеранів та їх реабілітації навіть в умовах ув'язнення. Велика роль при цьому надається міжвідомчій взаємодії та співпраці з громадським сектором (щоб усі можливі послуги для ветеранів були зрозумілими та легкодоступними). Адаптація даного досвіду в Україні дозволить наблизити ветеранську політику до ветеранів та членів їх сімей для підтримки та необхідної допомоги .

Список використаних джерел:

1. Veteran Owned UK [Електронний ресурс] // Official site – Режим доступу до ресурсу: <https://veteran-owned.uk/about/> .

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

2. Combat Stress [Електронний ресурс] // Official site – Режим доступу до ресурсу: <https://combatstress.org.uk/>.
3. Ex-forces entrepreneurs: How veterans can start and grow businesses [Електронний ресурс] // Startups. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://startups.co.uk/blog/ex-forces-entrepreneurs/>.
4. Veterans' Gateway [Електронний ресурс] // Official site – Режим доступу до ресурсу: <https://www.veteransgateway.org.uk/>.
5. Office for Veterans' Affairs [Електронний ресурс] // UK Government – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/organisations/office-for-veterans-affairs/about>.
6. Career Transition Partnership. [Електронний ресурс] // Statistics – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ctp.org.uk/>.
7. Support for UK Veterans [Електронний ресурс] // The Commons Library. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-7693/CBP-7693.pdf>.
8. Armed Forces Covenant [Електронний ресурс] // Official site – Режим доступу до ресурсу: <https://www.armedforcescovenant.gov.uk/>.

Тришовський Є.М.,
Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир

ПРАКТИЧНІ МОДЕЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНИХ ДЕРЖАВАХ

Соціальна політика як державна політика має недовгу, але фундаментальну історію в масштабах розвитку людства, яка відображається як в еволюції теоретичних уявлень про функції держави в соціальній сфері, їх обсяг та способи практичного втілення, так і в практиках вироблення та реалізації соціальної політики сучасних держав. До основних соціально-філософських та політико-

економічних передумов можна віднести християнські догмати турботи про ближнє (в Середні віки саме церква та монастирі на території нинішньої Західної Європи надавали благодійність біднякам, селянам, міським мігрантам), теорії громадського договору (в інтерпретації Томаса Локка, Жан-Жака Руссо), концепцію справедливості Джона Ролза, ліберальну та марксистську парадигму та дебати в руслі даних парадигм про ступінь втручання держави та ринку в соціальну сферу.

Витоками генези соціальної політики у сучасному її розумінні стали промислова та аграрна революції XVIII ст., які призвели до виникнення класової структури суспільства, вплинули на соціально-економічне розшарування громадян та викликали комплекс соціальних проблем у країнах Європи та Америки у XIX ст. проблеми, що з'явилися, вимагали в першу чергу теоретичного осмислення, а в другу - побудови нормативно-правової та інституційної систем для їх вирішення.

Першу спробу теоретичного осмислення соціальних завдань держави на науковому рівні зробив Лоренц фон Штейн [1], саме його вважають основоположником ідеї соціальної держави у другій половині XIX ст. Його думки щодо залежного становища пролетаріату від буржуазії були революційними на той час, попри те, що сам теоретик дотримувався консервативного напрями у німецькій філософії. Л. фон Штейн припускав, що капітал - це засіб, що викликає залежність робітничого класу у буржуазному суспільстві, і саме держава має надати кожній людині умови добробуту. У цьому полягає, на його думку, соціальна функція держави. Держава не прагне трансформувати класову структуру суспільства. Соціальна держава згладжує та мінімізує протиріччя між класами та рівнями життя, сприяючи праці через систему страхування на підприємстві [1].

Л. фон Штейн визначив соціальну державу як держава, яка «зобов'язана підтримувати абсолютну рівність у правах для всіх різних суспільних класів, для

окремої особистості, що самовизначається, завдяки своїй владі... зобов'язана сприяти економічному і суспільному прогресу всіх своїх громадян» [1]. Як зазначає Ю.Барабаш [2], сучасні інтерпретації концепту «соціальна держава» відрізняються від бачення ХІХ ст., але саме німецький філософ першим виділив:

- зобов'язальну природу держави щодо виконання соціальних функцій;
- обмежувальну функцію держави щодо інтересів сильніших класів та пріоритет соціальних інтересів слабших класів;
- зацікавленість держави у виконанні соціальних функцій з метою збереження політичної стабільності в країні, оскільки саме соціальний результат (потреба та бідність) класових протиріч може призвести до революційних змін.

Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. на тлі економічного зростання стали явними соціальні лакуни, які потребують втручання держави у вирішення соціальних проблем; капіталістична економіка, що розвивається, не могла повною мірою задовольняти зростаючі потреби працюючих і непрацюючих громадян у соціальному добробуті та соціальних послугах (у тому числі і побутових послугах у зростаючому секторі муніципального житла). Виникло розуміння того, що необхідне державне політичне втручання для забезпечення форм соціальної підтримки та захисту населення, особливо тієї частини соціально-демографічних груп, які не мали входу на ринок праці (жінки, діти, люди похилого віку, інваліди тощо).

Вільям Беверідж, «головний архітектор» британської держави загального добробуту, виділив 5 основних соціальних проблем: злидні і бідність, слабе здоров'я, погані житлові умови, недостатня освіта та безробіття [3].

У період після Другої світової війни аналітики та дослідники питань соціальної політики додали до даних проблем виміру, що інтерсекційно посилювали дію цих проблем - сексизм і расизм [4].

За У. Беверіджем, модель соціальної політики - це «британська революційна спроба» порвати зі спадщиною закону про бідних, нівелювати критичні аспекти

бісмаркової моделі та закласти основи британського варіанта держави загального добробуту (welfare state). У 1942 р. У. Беверідж запропонував систему національного страхування, що мала три особливості:

- система сімейної допомоги;
- створення та функціонування національної служби охорони здоров'я;
- ліквідація безробіття та забезпечення повної зайнятості населення.

У наступні роки було прийнято низку законів застосування цієї моделі [5]. Оскільки соціальні очікування на те, що держава має ефективніше задовольняти соціально-економічні потреби громадян, зросли, реалізувати модель вдалося за допомогою принципів кейнсіанської політики. Кейнсіанський економічний підхід передбачав інтервенціоністську та регулюючу державну модель соціальної політики. Інклюзивне втручання держави та подальший розвиток системи соціальної політики як системи соціальних сервісів для всіх груп громадян призвело до виникнення моделей держав загального добробуту.

Список використаних джерел:

8. Stein, L. von. Geschichte der sozialen Bewegung in Frankreich von 1789 bis auf unsere Tage. Bd. III. München, 1921.
9. Барабаш Ю. Дихотомія правової, демократичної та соціальної державності – тонка грань українського конституціоналізму. *Право України*. 2010. № 7. С.24–32.
10. Social Insurance and Allied Services. Report by Sir William Beveridge. URL: https://www-sochealth-co-uk.translate.google.com/national-health-service/public-health-and-wellbeing/beveridge-report/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=op,sc
11. Moroney R. The Family and the State. Considerations for Social Policy. London: Longman, 1976.
12. Laybourn K. The Evolution of British Social Policy and The Welfare State. Keele University Press, 1995.

Федоровський В.А.,
студент групи ОО-6

Науковий керівник: Грабчук О.В.,
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри права та правоохоронної діяльності,
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

КРИПТОВАЛЮТИ ЯК НОВИЙ ВИКЛИК ДЛЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ

Зростаюча популярність криптовалют ставить нові виклики перед фінансовою системою, оскільки вони можуть бути використані для незаконних цілей, серед них і відмивання коштів. Відсутність чіткого регулювання ринку криптовалют створює сприятливе середовище для процвітання тіньової економіки, де віртуальні активи починають набувати ще більш вагому позицію серед засобів легалізації незаконно здобутих коштів.

Віртуальні активи стають дійсно великою проблемою у сфері відмивання коштів. Фінансова система стикається з низкою викликів, які з кожним днем стають більш вагомими. Серед таких зазвичай виокремлюється правове регулювання: інновації, пов'язані з криптовалютою, майже не контролюються у рамках законів, які на даний момент діють. Також важливим питанням зараз є освіченість людей, які мають займатися питаннями, що пов'язані з розвитком віртуальних активів і відмиванням коштів через них. В державних структурах мало молодих амбітних спеціалістів, які могли б мати вагомий вплив через свої посади для врегулювання проблеми відмивання коштів через віртуальні активи, які мають більш чітке уявлення про криптовалюту [1].

Сучасний стан дослідження сфери розвитку криптовалюти як інструменту легалізації грошових коштів є недостатнім на національному рівні. Правопорушники використовують професійні засоби для відмивання грошових коштів, які не працюють у рамках статичних, заздалегідь визначених, надмірно

широких транзакційних дій. Вони здатні обійти багато нормативних норм за допомогою останніх фінансових технологій.

Такі технологічні досягнення, як криптовалюти, допомогли їм уникнути офіційних фінансових систем для передачі цінностей, маючи змогу платити й отримувати товари та послуги. Зараз відсутня належна нормативно-правова база, що регулює механізм розслідування правопорушень, пов'язаних із криптовалютою, тому виникає безліч юридичних питань, наприклад таких: яка юрисдикція застосовується до транзакцій, що здійснюються з використанням блокчейну? Хоча існує значний потенціал використання блокчейну в боротьбі з легалізацією майна, одержаного злочинним шляхом, може пройти ще кілька років, перш ніж ця практика набуде значного поширення [2].

Типологічні дослідження Державної служби фінансового моніторингу України виявили, що існують тенденції щодо популяризації використання віртуальних валют в протиправних фінансових схемах, направлених на легалізацію доходів, одержаних злочинним шляхом, які в переважній більшості отримані в готівковій формі.

За останні роки значно збільшилася кількість випадків легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Якщо у 2013 р. було зареєстровано 16 випадків легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, то у 2019 р. більше 150.

Важливим напрямом у протидії та розслідуванні злочинів, вчинених із використанням криптовалюти, є заходи підвищення ефективності міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю. Зважаючи на те, що злочинність через використання такого інструменту, як криптовалюта, набуває транснаціонального характеру, тому заходи протидії потребують удосконалення, а боротьба лише на національному рівні в рамках окремої країни не буде ефективною [3].

Отже, використання криптовалют для відмивання коштів може мати в подальшому величезний вплив на економіку в усьому світі. До того ж, протягом

всієї історії відмивання коштів завжди було серйозною проблемою для держав.. Використовуючи віртуальні валюти, злочинні угруповання можуть все легше спрямовувати кошти і уникати будь-яких розслідувань неправомірних дій з їхнього боку.

Список використаних джерел:

1. Регулювання криптовалют та блокчейн-технологій в Україні. Lawis group. URL: <https://lawis.group/regulyuvannya-kryptovalyut-ta-blokchejn-tehnologij-v-ukrayini/>.
2. Яценко В.П., Бушин В.С. Протидія сучасним способам легалізації (відмивання) грошових коштів, одержаних злочинним шляхом із використанням криптовалют. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2023. № 4. С. 155-162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2023_4_16
3. Демчук А.І. Щодо деяких аспектів використання криптовалюти у легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансуванні тероризму. Журнал східноєвропейського права. 2020. № 72. С. 71-78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2020_72_11

Цегельник М.І.,
в.о асистента кафедри публічного управління та адміністрування,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький

**АНТИКОРУПЦІЙНІ ОРГАНИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА**

Антикорупційну структуру в Україні складають різні органи: Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) та Вищий антикорупційний суд (ВАКС). Інструменти НАЗК дозволяють агентству

та громадськості пильнувати добросовісність чиновників і виявляти прояви їх незаконного збагачення. Надалі корупційні факти розслідують детективи НАБУ під наглядом прокурорів САП, а вироки ухвалює спеціально створений для цього ВАКС [1]. Слід також згадати і про такі органи, як Державне бюро розслідувань (ДБР) та Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (Агентство з розшуку та менеджменту активів або АРМА) [1].

Попри те, що ДБР та АРМА також відіграють значну роль у реалізації антикорупційної політики, Закон України «Про запобігання корупції» не включає їх до переліку спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, як і ВАКС, який є вищим спеціалізованим судом у систему судів загальної юрисдикції. У списку цих суб'єктів перелічені органи прокуратури, Національної поліції, НАБУ та НАЗК [2].

Відтак складається уявлення про те, яку роль відіграють антикорупційні органи в системі публічного управління в сфері антикорупційної діяльності:

- НАЗК має превентивне значення, оскільки воно проводить моніторинг способу життя державних службовців, контролює дотримання законодавства щодо конфлікту інтересів та відповідає за розробку та впровадження антикорупційної політики [3, с. 45];

- НАБУ проводить, власне, розслідування у випадку вчинення правопорушення, зафіксованого в результаті перевірки НАЗК. НАБУ розслідує корупційні правопорушення, які стосуються великих фінансових потоків, діяльності державних підприємств та державних закупівель. Тим самим НАБУ виконує також певною мірою і превентивну функцію, оскільки виявляє та документує схеми незаконного збагачення й відмивання коштів, а використання такої інформації може дозволяє більш оперативно проводити розслідування в майбутньому [3, с. 46];

- САП бере участь у розслідуванні, здійснюючи процесуальний нагляд за НАБУ, забезпечуючи проведення розслідування, а також підтримуючи публічне обвинувачення в суді в кримінальних провадженнях, які розслідувалися НАБУ [3, с. 46; 4];

- ДБР проводить розслідування, які стосуються вищих посадових осіб, таких як Президент України, Голова Верховної Ради України тощо, а також певних службових осіб, перелік яких визначений у Законі України «Про Державне бюро розслідувань»;

- АРМА забезпечує виявлення, розшук та управління арештованими або конфіскованими активами у кримінальних провадженнях та справах про визнання активів необґрунтованими;

- ВАКС забезпечує здійснення судового розгляду розслідування, яке проводило НАБУ під наглядом САП. Як наслідок, ВАКС приймає відповідне рішення в межах своїх повноважень [1].

Антикорупційні органи працюють на основі таких принципів, як верховенство права, повага та дотримання прав і свобод людини та громадянина, справедливість, законність, політична нейтральність, взаємодія з іншими органами публічної влади та громадськими об'єднаннями, підконтрольність та підзвітність державним органам та суспільству тощо. Основна мета всіх цих органів, створення яких розпочалося в 2014 році у контексті формуванням нового антикорупційного законодавства, - це підвищення прозорості та ефективності публічного управління в сфері антикорупційної діяльності.

Наскільки діяльність антикорупційних органів відповідає їх меті та завданням, ефективність їх роботи та рівень довіри громадян до них – це окремі питання, в межах яких можна виділити ряд проблемних аспектів діяльності антикорупційних органів. Зокрема сьогодні існують побоювання стосовно того, що антикорупційні органи залежать від політичної влади попри вимогу про їх політичну нейтральність, ВАКС поступово стає заангажованим судом із надмірно тривалим розглядом

справи та засекреченими вироями [5], а детективи й керівництво НАБУ систематично уникають відповідальності за порушення законодавства, водночас перевірки діяльності НАБУ, які повинні проводитися щорічно іноземними фахівцями, не були проведені за 9 років існування НАБУ жодного разу [6]. Загалом проблеми діяльності антикорупційних органів можуть бути предметом окремого дослідження, а тому вони потребують ширшого розкриття та з'ясування їх природи та причин виникнення.

Отже, в Україні сформована багаторівнева антикорупційна система, яка включає такі органи, як НАЗК, НАБУ, САП, ДБР, АРМА та ВАКС. Кожен із цих органів має власні повноваження та специфічні функції: від превенції та моніторингу до розслідування та судового розгляду. Антикорупційні органи відіграють ключову роль у системі публічного управління України, забезпечуючи прозорість, ефективність і доброчесність державного апарату, їх діяльність охоплює превенцію корупції, розслідування великих корупційних справ, процесуальний нагляд і обвинувачення, а також судовий розгляд. Інші інституції доповнюють систему, займаючись розслідуванням злочинів вищих посадовців і управлінням конфіскованими активами. Попри існуючі проблеми, ці органи є важливим інструментом для посилення боротьби з корупцією та підвищення довіри громадян до державних інституцій.

Основна мета діяльності цих органів – підвищення прозорості та ефективності публічного управління у сфері антикорупційної діяльності. Антикорупційні органи провадять свою діяльність на основі певних принципів, таких як верховенство права, законність, політична нейтральність, повага до дотримання прав і свобод людини та громадянина тощо. Попри те, що органи системи антикорупційної діяльності є відносно новими, оскільки всі вони створені приблизно з 2014 року, слід зважати на низку проблем, пов'язаних із політичною залежністю та ефективністю роботи цих інституцій. З усім тим, це питання, яке вимагає проведення окремого дослідження із детальним

з'ясуванням природи та причин виникнення тієї чи іншої проблеми, що стає на заваді в реалізації мети та завдань антикорупційних органів.

Список використаних джерел:

1. Масштабна корупція в Україні: як знизити зло? | Ціна держави. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=6Ed2f9e9Wv0> (дата звернення 03.12.2024)
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 №170-VII. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення 03.12.2024)
3. Возняковська К.А., Біленець Д.А., Марчук В.В. Антикорупційні механізми у системі публічного адміністрування як засіб боротьби з організованою злочинністю в сфері господарювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. 84. 2024. С. 43-48. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/09/8-2.pdf>
4. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 №1697-VII. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення 03.12.2024)
5. Будівля нова, але ґрунт ненадійний: які системні проблеми впливають на роботу ВАКС. *Українська Правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/09/5/7418480/> (дата звернення 03.12.2024)
6. НАБУ перевірять, але тільки на 20%. *Facebook*. URL: <http://surl.li/qqwiji> (дата звернення 03.12.2024)

Чернов С.І.,

доктор держ. упр., проф.,

Директор Навчально-наукового інституту сталого розвитку територій
Державної екологічної академії Міндовкілля

Воротін В.Є.,

доктор держ. упр., проф.,

завідувач кафедри публічного управління
Державної екологічної академії Міндовкілля

ЗГУРТОВАНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: ЄВРОПЕЙСЬКА СТРАТЕГІЯ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Сучасна парадигма згуртованої регіональної та місцевої політик спрямована на зміцнення громад, особливо в умовах реальної європейської інтеграції. Можливо, це дасть громадам більшу незалежність і ресурсний потенціал для забезпечення Перемоги та подальшого економічного відновлення України.

Досягти цих цілей нам допоможе дієвий економічний розвиток і оновлена регіональна та місцева політика. Сама по собі оновлена парадигма регіональної та місцевої політики не може змінити нинішню складну ситуацію, і щоб зробити наші громади сильнішими та успішнішими, нам потрібні інструменти європейської регіональної та місцевої політики згуртованості та практика європейських стратегій державотворення на всіх рівнях, які використовують умови для швидкого розвитку та зростання, зокрема після війн на їх територіях.

Відзначимо, що нові ресурси та механізми публічного управління також необхідні для посилення спроможності місцевих органів влади, які будуть займатись оновленням українських громад і територій після Перемоги над рф. Також важливе стратегічне планування (бачення) за європейськими нормами, яке може виступити основою всіх життєво важливих процесів післявоєнного розвитку держави та її територій, новим етапом процесу модернізації публічного управління, що визначить механізми та інструменти, ефективні методи та засоби,

які необхідні для досягнення поставлених цілей оновлення соціально-економічного потенціалу держави та її регіонів.

Сучасні глибокі ринкові перетворення, що відбуваються в національній економіці останнім часом, супроводжуються значними інституційними змінами в управлінській системі (механізмах і інструментах), особливо в частині стратегічного бачення європейського шляху згуртованого та сталого розвитку і подальшого вільного державного будівництва в Україні.

В цілому, умови воєнного стан формують особливу та унікальну модель публічного управління державою та регіонами в такі часи. Ця модель ще буде нами досліджена, оскільки сьогодні тільки можливо побачити перші результати військово-цивільних механізмів управління та регулювання, зокрема на рівні громад і окремих територій.

Вважаємо, що стратегічним курсом децентралізованої системи публічного управління на місцевому рівні є подальше формування розвинених ринкових відносин у національній економічній практиці з потужними регіонами та субрегіонами. У цій системі важлива особлива роль стратегічного бачення ефективного регіонального та місцевого розвитку в сучасних умовах воєнного стану та подальшого оновлення всієї системи управління та безпеки в Україні після Перемоги та проведення демократичних виборів у державі. Ці пріоритети (вектори руху) не тільки не зменшуються, а навпаки зростають і набувають нової якості та ефективності в складних умовах реальної загрози існуванню нашої держави.

Формування нових економічних і управлінських систем, інститутів у нових геостратегічних реаліях залишається необхідним у важких умовах воєнного стану в Україні. Бачення європейського майбутнього держави, ефективного та згуртованого публічного управління (державного управління та місцевого самоврядування) є не просто гаслом, а реальністю та визначальною умовою нашої Перемоги над рф.

Відзначимо, що кожна наука характеризується своїми унікальними теоретичними законами та закономірностями. Наука управління також має свої закони та закономірності, об'єктивна дія яких обмежується в умовах воєнного стану в Україні. Об'єктивні закони управління, на відміну від державних (правових) законів, що регулюють суспільні відносини, є істотними, необхідними і повторюваними загальними формами зв'язків між суб'єктом управління та керованим об'єктом, між системою управління та соціальним і господарським середовищем.

Закони управління виражають необхідність і загальність тих сторін, моментів управлінської діяльності та відносин, які історично складаються, закріплюються і відтворюються в структурі та функціях управління.

Закономірні структурно-функціональні взаємозв'язки не обов'язково діють у кризових (воєнних) ситуаціях, а реалізуються у вигляді певних тенденцій, що прориваються через безліч конкретних явищ і безпекових обставин, окремих актів поведінки і дій, які регулюються імовірнісними «правилами гри». Реалізація теоретичних законів залежить від багатьох умов (змінних), але перш за все від суб'єкта управління, його знань, умінь, особливо в таких складних умовах [1, с. 27].

На нашу думку, необхідно розрізнити поняття закону та закономірності. Закономірність – це поняття, яке відображає стан речей, що об'єктивно існує в реальному світі (закономірності взаємодії небесних тіл, хімічних речовин, соціальних спільнот, структур управління). Їх пізнання та узагальнення є основою для формулювання законів як обов'язкової складової кожної наукової теорії. Закони управління відображають найбільш суттєві, необхідні, постійні та повторювані зв'язки між елементами системи та учасниками процесів її функціонування та розвитку, що сприяє розкриттю їх сутності та внутрішнього змісту. Системи управління є відкритими, на їх стан істотний вплив мають фактори зовнішнього середовища.

Вчені в галузі публічного управління вважають, що закони та закономірності управління відображають найважливіші, необхідні, постійні та повторювані зв'язки явищ і процесів, які допомагають розкрити їх природу, сутність і внутрішній зміст. Закони та закономірності публічного управління часто розглядають як одне поняття, оскільки вони мають багато спільного: по-перше, вони мають об'єктивний характер; по-друге, вони формуються на основі розкриття зв'язків між суб'єктом і об'єктом управління, а також притаманних кожному з них внутрішніх взаємозв'язків, а також відносин із зовнішнім середовищем. На наш погляд, ці явища мають суттєві відмінності, оскільки закони діють безперервно, на відміну від закономірностей, які діють лише певний час, зокрема в умовах воєнного стану.

Згадаємо, що в сфері публічного управління виділяють такі основні закономірності, як: єдність системи управління, пропорційність суб'єкта та об'єкта управління, поєднання централізації та децентралізації, взаємозв'язок системи управління, механізмів і інструментів [2, с. 17].

І на кінець. У наукових дослідженнях публічного управління склалася парадоксальна ситуація: з 1990-х років не розглядаються співвідношення між законами та закономірностями в управлінській сфері. Це було зумовлено труднощами перехідного періоду та сьогодні умовами воєнного стану, але ми це зробимо вже після Перемоги над РФ, зокрема в контексті європейського державотворення та впровадження політики згуртованості в Україні.

Список використаних джерел:

1. Chechel, O., Bashuk, A., Tsykhovska, E., Vorotin, V., Mukovoz, V., Prodanyk, V. (2022). Reform of state regulation of production and transportation of hydrogen on the territory of European states in the context of positive practice of the EU. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 3 (13 (117)), p. 78–90. (SCOPUS). <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2022.260329>

2. Nataliia Vorotina, Oleg Koval, Valerii Vorotin, Vasyl Prodanyk, Andrii Shynkarov. (2023). Legal foundations and features of public administration in the budgetary sphere in Ukraine and abroad. *Rivista di scienze giuridiche a cura della facoltà di giurisprudenza dell'università cattolica di Milano/vp vita e pensiero* indice n. 2/2023. p. 247-262. (SCOPUS). https://doi.org/10.26350/18277942_000122

Чернецька Т.Ю.,
аспірантка кафедри адміністративного та фінансового менеджменту
Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку,
Національний університет «Львівська політехніка»

ВПЛИВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

Державно-приватне партнерство є важливою формою співпраці між урядом та приватним сектором, яка сприяє розвитку інноваційних процесів у суспільстві. У сучасних умовах глобальної конкуренції та швидких технологічних змін, ефективне використання ресурсів як державного, так і приватного секторів стає ключовим фактором для стимулювання інновацій. Державно-приватні партнерства дозволяють об'єднувати фінансові, технологічні та людські ресурси, що сприяє створенню сприятливого середовища для досліджень і розробок [1]. Завдяки такій співпраці можливе більш ефективне вирішення соціально-економічних проблем, підвищення конкурентоспроможності національної економіки та забезпечення сталого розвитку [2-3].

Слід зазначити, що саме державно-приватні партнерства впливають на інноваційний розвиток через кілька ключових механізмів. По-перше, фінансова підтримка з боку держави дозволяє приватним компаніям здійснювати ризиковані дослідження та розробки, які можуть мати високий потенціал, але не завжди отримують фінансування на ринку. По-друге, обмін знаннями та технологіями

між державними установами та приватними підприємствами сприяє створенню нових продуктів і послуг, а також покращенню існуючих процесів. По-третє, державно-приватні партнерства забезпечують доступ до інфраструктури та ресурсів, які необхідні для інноваційної діяльності, таких як науково-дослідні інститути, лабораторії та спеціалізоване обладнання. Крім того, співпраця з державними органами сприяє регуляторній підтримці інновацій, що полегшує вихід нових технологій на ринок. Однією з основних переваг державно-приватного партнерства є розподіл ризиків між державним та приватним секторами. Це дозволяє підприємствам брати на себе більш амбітні інноваційні проекти, оскільки частина фінансових та операційних ризиків покривається державою. При цьому, вважаємо, що державні ініціативи можуть створювати стимулюючі умови для приватного сектора, такі як податкові пільги, гранти та субсидії, що сприяють залученню інвестицій у дослідження та розробки. Іншим важливим аспектом є підвищення довіри між партнерами, що сприяє більш ефективній співпраці та обміну інформацією. Завдяки цьому, державно-приватні партнерства можуть стимулювати розвиток інноваційних екосистем, де різні суб'єкти економіки взаємодіють для досягнення спільних цілей.

Державно-приватне партнерство відіграє ключову роль у стимулюванні інноваційного розвитку, об'єднуючи ресурси та експертизу держави та приватного сектору для досягнення спільних цілей. Ефективні механізми співпраці, розподіл ризиків та стимулювання інвестицій створюють сприятливі умови для розвитку нових технологій та підвищення конкурентоспроможності економіки.

Список використаних джерел:

4. Брайловський, І.А., Моделі державно-приватних партнерств. Держава та регіони, № 4 (40), 2012, с. 99-103.
5. Будник, В.А., Узгодження інтересів учасників державно-приватного партнерства на основі концепцій вартості. Економічний часопис-XXI, № 1- 2(2), 2015, с. 47-50

6. Басенко, К.О., Державно-приватне партнерство як перспективний інструмент реалізації інвестиційної політики в будівельній галузі. Інвестиції: практика та досвід, № 12, 2014, с. 112–117.

Чорнопольський М.Ю.,
здобувач II (магістерського) рівня вищої освіти
Університету митної справи та фінансів
Науковий керівник: Шевченко Н. І.,
кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного
управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів

ІНСТИТУТИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ДОПОМІЖНІ СУБ'ЄКТИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Корупція залишається однією з ключових загроз ефективному функціонуванню державних інституцій, підриваючи довіру до влади, обмежуючи економічний розвиток та порушуючи права громадян. У цьому контексті інститути громадянського суспільства (ІГС) виступають важливими суб'єктами антикорупційної діяльності, забезпечуючи контроль за діями влади, активізацію громадянського залучення та адвокацію прозорих політик.

Громадянське суспільство є каталізатором соціальних змін та відіграє важливу роль у виявленні корупційних ризиків, формуванні суспільної нетерпимості до корупції та моніторингу виконання антикорупційних зобов'язань держави. Міжнародний досвід свідчить, що залучення громадянського суспільства до боротьби з корупцією є ключовим фактором успішної реалізації антикорупційних стратегій.

Інститути громадянського суспільства відіграють низку функцій у протидії корупції, а саме: контроль за діяльністю державних органів (моніторинг державних закупівель, прозорості використання бюджетних коштів, дотримання етичних норм посадовими особами); адвокація антикорупційних реформ

(ініціювання змін у законодавстві, спрямованих на посилення прозорості та підзвітності влади); просвітницька діяльність (формування у громадян критичного ставлення до корупції через освітні програми, кампанії з підвищення обізнаності та роз'яснення правових аспектів); сприяння міжнародному співробітництву (залучення ресурсів та підтримки міжнародних організацій у реалізації антикорупційних ініціатив) [1].

Організація Transparency International здійснює глобальний моніторинг корупції, публікуючи індекс сприйняття корупції, який допомагає урядам та громадянському суспільству визначати пріоритети боротьби з цим явищем [2].

Механізми участі ІГС у боротьбі з корупцією можна охарактеризувати наступним чином:

1. Експертний аналіз і рекомендації: ІГС проводять незалежні дослідження та аналітику, спрямовані на виявлення корупційних ризиків у державній політиці. Наприклад, аналітичні центри (think tanks) в Україні, такі як Центр протидії корупції (ЦПК), проводять оцінку ефективності антикорупційного законодавства та ініціюють його вдосконалення.

2. Моніторинг публічних ресурсів: Громадські організації, такі як «Dozorro», здійснюють контроль за проведенням державних закупівель через платформу ProZorro, що дозволяє виявляти зловживання та конфлікти інтересів.

3. Захист викривачів корупції: ІГС допомагають викривачам (whistleblowers) у правовому захисті та оприлюдненні фактів корупції, сприяючи формуванню культури нульової толерантності до корупції.

4. Інформаційні кампанії: Проведення кампаній на рівні громад, спрямованих на формування суспільного усвідомлення про шкідливість корупції.

Ефективна боротьба з корупцією можлива лише за умови партнерства між державою та громадянським суспільством. Основними формами такої взаємодії є:

- участь громадськості у формуванні та реалізації державної антикорупційної політики;

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

- інституційна підтримка ІГС через грантові програми або механізми державно-громадського партнерства;
- спільні проєкти з підвищення прозорості, наприклад, впровадження систем електронного декларування активів посадовців [4]

Прикладом є Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) в Україні, яке активно співпрацює з ІГС у розробці антикорупційних стратегій.

Успішні приклади взаємодії громадянського суспільства та держави демонструють такі країни, як: Грузія (реформи, впроваджені за підтримки громадськості, дозволили значно знизити рівень корупції у сфері державних послуг; Польща (громадські організації сприяли впровадженню прозорих процедур у публічному адмініструванні); Естонія (Участь громадськості в розробці цифрових платформ, таких як e-Government, сприяла підвищенню прозорості) [3].

У цій царині для посилення боротьби з корупцією можна рекомендувати: розширювати правову базу для підтримки діяльності ІГС у сфері протидії корупції; створювати умови для більш активної участі громадськості у розробці та моніторингу антикорупційних програм; забезпечувати фінансову та технічну підтримку ініціатив ІГС, спрямованих на боротьбу з корупцією; поширювати найкращі міжнародні практики та адаптувати їх до місцевих умов.

Інститути громадянського суспільства є важливими суб'єктами у боротьбі з корупцією, що забезпечують прозорість і підзвітність органів влади, підвищують обізнаність громадян і сприяють формуванню антикорупційної культури [4]. Їх ефективна взаємодія з державою здатна значно підвищити результативність антикорупційних заходів, що є ключовою умовою для сталого розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

2. Transparency International Ukraine. Офіційна веб-сторінка. Індекс сприйняття корупції. https://ti-ukraine.org/ti_format/doslidzhennya/cpi/.

3. Bardhan P. Corruption and Development: A Review of Issues. *Journal of Economic Literature*, 1997. vol. 35, issue 3, 1320-1346 <http://www.e-jel.org/archive/sept1997/Bardhan.pdf>

4. Центр протидії корупції (ЦПК). Аналітичні звіти. <https://antac.org.ua>.

Шафран А.І.,

аспірант кафедри адміністративного та фінансового менеджменту
Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку,
Національний університет «Львівська політехніка»

СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Державно-приватне партнерство є важливою формою співпраці між державними органами та приватним сектором, яка сприяє ефективному вирішенню соціально-економічних завдань та розвитку інфраструктури. У сучасних умовах глобалізації, швидких технологічних змін та зростаючих вимог до якості послуг державні органи стикаються з необхідністю залучення додаткових ресурсів і експертизи, які може забезпечити приватний сектор. Державно-приватне партнерство стає ключовим інструментом для досягнення балансу між суспільними інтересами та комерційними цілями, дозволяючи ефективно використовувати потенціал обох секторів для забезпечення сталого розвитку та підвищення якості життя громадян. Державно-приватне партнерство характеризується довгостроковою співпрацею між державними установами та приватними підприємствами з метою спільного виконання проектів, що мають суспільне значення. Сутність такого партнерства полягає в об'єднанні ресурсів, знань та досвіду для досягнення спільних цілей, які неможливо реалізувати

ефективно окремо. Основні елементи державно-приватного партнерства включають спільне планування, розподіл ризиків, спільне фінансування проєктів та взаємну відповідальність за результати. Це партнерство може охоплювати різні сфери діяльності, такі як інфраструктура, охорона здоров'я, освіта, енергетика та екологія [1-3].

У сучасних умовах державно-приватне партнерство має кілька ключових характеристик, що визначають його ефективність та успішність:

1. **Спільне фінансування:** Проєкти, реалізовані в рамках державно-приватного партнерства, фінансуються як державними, так і приватними ресурсами. Це дозволяє зменшити фінансове навантаження на державний бюджет та забезпечити додаткові інвестиції з боку приватного сектору.

2. **Розподіл ризиків:** Однією з важливих характеристик є чіткий розподіл ризиків між партнерами. Держава та приватні підприємства визначають, хто відповідальний за окремі етапи проєкту, що знижує ймовірність невдачі та підвищує стабільність реалізації проєктів.

3. **Довгострокова співпраця:** Державно-приватне партнерство зазвичай передбачає довгострокові відносини між партнерами, що сприяє глибшому розумінню потреб та очікувань кожної зі сторін, а також забезпечує сталість реалізації проєктів.

Незважаючи на існуючі виклики, переваги такого партнерства, зокрема оптимізація ресурсів, підвищення якості послуг та скорочення строків реалізації проєктів, роблять його привабливим інструментом для розвитку інфраструктури та покращення соціально-економічних показників. Для досягнення максимальної ефективності державно-приватного партнерства необхідно продовжувати вдосконалювати нормативно-правову базу, забезпечувати прозорість та підзвітність, а також розвивати довіру між партнерами.

Список використаних джерел:

1. Вінник, О.М., *Форми та моделі державно-приватного партнерства*. Університетські наукові записки, № 1 (37), 2011, с. 159-169

2. Григорська, О.С., Методичні підходи до оцінки фінансової ефективності державно-приватного партнерства. Вісник Університету банківської справи, № 3, 2017, с. 118-124.

3. Горошкова, Л.А., Волков, В.П., Коваленко, Г.В., Оцінка ефективності проєктів державно-приватного партнерства у ЖКГ. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності, Вип. 2(1), 2015, с. 105-111.

Шимечко О.С.,
директор «Медичний центр «Життя-Київ»

ІННОВАЦІЇ В МЕДИЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ: НОВІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я

Інновації в медичному адмініструванні стають однією з найважливіших складових модернізації сфери охорони здоров'я в Україні. З огляду на численні виклики, з якими стикнулася країна, зокрема війна, економічні труднощі та пандемія COVID-19, державні органи та медичні заклади повинні швидко адаптуватися до нових умов. Цифровізація та інноваційні підходи в управлінні медичними установами відкривають можливості для підвищення ефективності, прозорості та доступності медичних послуг для населення.

Одним із основних етапів цифрової трансформації є впровадження електронних медичних карт, які дозволяють зберігати інформацію про пацієнтів у цифровому вигляді, забезпечуючи безперешкодний доступ лікарів до історії хвороби, а також підвищуючи ефективність діагностики та лікування. В Україні цей процес активізувався в останні роки завдяки проєктам таких як "Електронне здоров'я". Однак, незважаючи на певні успіхи, багато медичних установ ще не забезпечені необхідними ресурсами для повноцінної реалізації цих технологій, що потребує подальших інвестицій у цифрову інфраструктуру.

Важливою складовою інновацій є також використання телемедицини, яка набуває все більшої популярності в Україні, особливо в умовах війни та обмеженого доступу до медичних послуг у віддалених районах [3]. Телемедицина дозволяє лікарям надавати консультації пацієнтам через інтернет, що суттєво економить час та ресурси, зменшуючи необхідність у фізичних відвідинах медичних установ. Це важливо в умовах сучасних викликів, зокрема під час воєнних дій, коли доступ до медичної допомоги може бути обмежений.

Загалом, наявність інноваційних підходів у медичному адмініструванні в Україні сприяє оптимізації робочих процесів, що в свою чергу забезпечує більш ефективне використання обмежених ресурсів медичних установ. Проте реалізація цих змін вимагає значних інвестицій в освіту медичного персоналу, оновлення технічного обладнання та інфраструктури, а також забезпечення доступу до сучасних інформаційних технологій на всіх рівнях.

Однією з найбільших проблем медичного адміністрування в Україні є недостатнє забезпечення медичних закладів новітніми технологіями та висококваліфікованим персоналом для роботи з ними. Процес цифровізації у медичних установах не завжди відповідає вимогам часу, що ускладнює інтеграцію нових підходів у систему охорони здоров'я. У цьому контексті важливою є державна підтримка у вигляді фінансування, а також реформування медичних установ на всіх рівнях. Програма "Електронне здоров'я" є яскравим прикладом того, як інновації можуть бути впроваджені в медичну систему України для покращення її функціонування.

Завдяки цифровізації в Україні, пацієнти мають можливість отримати доступ до своїх медичних даних, що підвищує рівень прозорості та доступності медичних послуг. Система е-лікарняних, яку впроваджено в країні, дозволяє пацієнтам та лікарям швидше вирішувати питання, пов'язані з видачею лікарняних листів [2]. Крім того, електронні рецепти сприяють значній економії часу для пацієнтів, лікарів та аптеки, знижуючи ризики помилок при виписуванні

ліків. Державні органи продовжують працювати над реформуванням кадрової політики в медичній сфері.

Проблеми управління персоналом в умовах цифровізації медичних установ є ще одними з важливих питань для медичного адміністрування. Це стосується як покращення навчання медичного персоналу, так і забезпечення умов для ефективної роботи з новітніми технологіями. Важливим кроком стало введення навчальних програм для медичних працівників щодо використання електронних систем, що дає змогу їм краще адаптуватися до цифрових змін. Однак, варто відзначити, що навіть із постійним розвитком цифрових технологій в Україні, багато медичних установ все ще не мають доступу до необхідної інфраструктури для їх реалізації. Особливо це стосується віддалених районів, де низький рівень інтернет-покриття, а також недостатнє фінансування обмежують можливості для повноцінної інтеграції цифрових інструментів в медичну практику.

Зважаючи на ситуацію в Україні, де медичні установи часто стикаються з обмеженнями через фінансові, технологічні та кадрові ресурси, необхідно здійснити кілька важливих кроків для покращення медичного адміністрування. Перше з них полягає в тому, щоб держава продовжила впроваджувати ініціативи, спрямовані на модернізацію медичних закладів, особливо в сільських районах. Це може бути здійснено через програму фінансування для забезпечення медичних установ необхідними цифровими технологіями, а також шляхом удосконалення навчальних курсів для медичного персоналу.

Іншою важливою складовою є надання медичним установам доступу до міжнародних стандартів та кращих практик у медичному адмініструванні, що дозволить зменшити відставання в розвитку порівняно з іншими країнами [1]. Програми міжнародної співпраці, а також спільні проекти з міжнародними організаціями можуть стати на допомогу для реалізації цих цілей.

Розвиток інновацій в медичному адмініструванні в Україні є необхідним етапом на шляху до поліпшення якості медичних послуг, підвищення

доступності для пацієнтів та забезпечення прозорості роботи медичних установ. Поки що є багато проблем, але правильні кроки з боку держави та медичних установ можуть значно покращити ситуацію в найближчі роки, сприяючи формуванню сучасної, ефективної та доступної системи охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Литвиненко В.А., Щербань М.Г. *Проблеми безпеки медичних даних в умовах цифровізації охорони здоров'я*. Збірник наукових праць, том 4. Х.: ХНУ, 2021. С. 213-222.
2. Сидоренко В.М., Литвиненко Т.С. *Інноваційні технології в управлінні персоналом медичних установ*. Науковий вісник. 2023. № 3. С. 92-99.
3. Ткаченко Ю.А., Лисенко О.В. *Інтеграція цифрових технологій у процес управління медичними закладами: сучасні тенденції*. Здоров'я України. 2022. № 2. С. 23-29.

Шпак Ю.В.,

доктор наук з державного управління,
доцент, професор кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»

**ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**

Сучасна парадигма публічного управління та адміністрування формується під впливом глобалізації, цифровізації, екологічних викликів і потреби в інклюзивному розвитку. Еволюція цієї сфери вимагає адаптації традиційних моделей до нових умов і використання інноваційних підходів, що забезпечують ефективність, прозорість і сталість у прийнятті рішень.

Основні характеристики сучасної парадигми наступні, це передусім цифровізація управлінських процесів, такі як використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для автоматизації процесів, розвиток електронного урядування (e-government) як інструменту підвищення прозорості, поява концепції «розумних міст» для покращення якості життя громадян[1].

Парадигма публічного управління та адміністрування має орієнтуватися на результат, а саме: заміна процедурного підходу на результативний, використання систем моніторингу та оцінки ефективності програм, запровадження управління на основі даних (Data-Driven Decision Making).

Бути, гнучкою та адаптивною, впроваджуючи принципи Agile і Lean в адміністративні процеси, надаючи можливість швидкої адаптації до змін у зовнішньому середовищі, забезпечувати інклюзивність та участь громадян.

Залучення громадян до прийняття рішень через механізми публічних консультацій, розвиток партисипативного бюджету.

Вирішувати питання сталості та екологічної відповідальності. Інтеграція принципів сталого розвитку є необхідною умовою для зменшення негативного впливу на довкілля. Використання зелених технологій та екоорієнтованих політик сприяє досягненню екологічної рівноваги[2].

Виклики сучасного публічного управління. Перше, кадровий дефіцит: потреба в підвищенні професійної компетенції державних службовців залишається однією з ключових проблем. Важливим є створення системи безперервного навчання для працівників публічного сектору.

Друге, етичні питання та корупція: посилення етичних стандартів та прозорості управлінських процесів має бути пріоритетом. Використання інноваційних антикорупційних інструментів сприятиме зниженню рівня корупції.

Третє, технологічна нерівність: цифровий розрив між регіонами та соціальними групами перешкоджає рівному доступу до державних послуг. Подолання цієї нерівності вимагає інвестицій у цифрову інфраструктуру.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Сучасна парадигма публічного управління та адміністрування має забезпечувати такі інноваційні моделі та підходи, як Good Governance: орієнтація на принципи ефективності, підзвітності, законності та участі громадян є основою сучасного публічного управління. Public Value Management: управління публічними цінностями забезпечує створення суспільної цінності через узгодження інтересів різних соціальних груп. Нова публічна служба (New Public Service): перехід від адміністративного виконання функцій до активного обслуговування громади дозволяє реалізувати принципи демократичного врядування [3].

Сучасна парадигма публічного управління є багатовимірною і спирається на інтеграцію інноваційних підходів, орієнтованих на потреби громадян. Забезпечення сталого розвитку, прозорості, ефективності та адаптивності державних інституцій стає ключовим завданням у відповідь на виклики сучасного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Бадида А.Ю. Соціальна держава в умовах глобалізації: монографія. Ужгород.: РІК-У, 2019. 200 с.
2. Рослінг Ганс, Рослінг Уля, Рослінг-Рьонилюнд Анна. Фактологія. 10 хибних уявлень про світ, і чому все набагато краще, ніж ми думаємо / пер. з англ. Ірина Ємельянова. – Київ: Наш формат, 2019. 320 с.
3. Хома Н.М. Моделі соціальної держави: світовий та український досвід: монографія. Київ: Видавництво «Юридична думка», 2012. 592 с.

Щепанський Е.В.,

доктор наук з державного управління, професор
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Пилип'юк Б.С.,

здобувач вищої освіти магістерського рівня
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

МАРКЕТИНГ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасних умовах глобалізації та децентралізації територіальні громади змушені активно конкурувати за ресурси, кадри та увагу потенційних партнерів, що вимагає застосування інноваційних підходів до управління. Маркетинг територіальних громад є ключовим інструментом у забезпеченні сталого розвитку, оскільки він сприяє залученню інвестицій, розвитку підприємництва, підвищенню туристичної привабливості та поліпшенню якості життя мешканців.

Сталий розвиток територіальних громад в умовах постійних змін передбачає створення самодостатніх і конкурентоспроможних громад, здатних забезпечувати довготривале покращення якості життя населення. Цей процес охоплює гармонійний розвиток економічної, соціальної та екологічної сфер, ефективне використання місцевих ресурсів і послуг, а також оптимальний розподіл повноважень між центральними та місцевими органами влади. Головною метою сталого розвитку є формування стабільного, комфортного середовища, яке відповідає актуальним потребам громадян і сприяє збереженню ресурсів для майбутніх поколінь [1].

В умовах децентралізації сталий розвиток територіальних громад набуває нових вимірів, що потребує детального вивчення його ключових характеристик. Сучасні підходи до управління акцентують увагу на інтеграції економічних, соціальних і екологічних цілей, водночас розширюючи можливості місцевого

самоврядування, що сприяє зміцненню громади як суб'єкта сталого розвитку та формуванню нових механізмів управління в умовах посиленої автономії.

Одним із ключових інструментів забезпечення сталого розвитку громад є маркетинг. Його ефективність визначається здатністю гнучко реагувати на виклики, створювати сприятливі умови для залучення ресурсів і забезпечувати збалансований розвиток усіх сфер життя громади. Основна мета маркетингової діяльності полягає у ґрунтовному визначенні як поточних, так і довгострокових (стратегічних) цілей, шляхів їх реалізації та реальних джерел ресурсів для територіальної громади [2]. Тобто громади повинні не лише враховувати свої поточні можливості, але й прогнозувати розвиток ситуації у майбутньому та забезпечувати сталість і конкурентоспроможність навіть за умов зовнішньої нестабільності.

Маркетингова діяльність повинна сприяти формуванню конкурентного положення конкретного суб'єкта в системі ринку. Зокрема, ця мета реалізується через врахування умов внутрішнього і зовнішнього середовища, економічних, соціальних та політичних факторів. Інтеграція заходів, спрямованих на досягнення маркетингових цілей, потребує використання сучасних технологій, інструментів та методів, таких як цифровий маркетинг, брендинг громади, публічна дипломатія та соціальні медіа. Водночас, маркетинг територіальних громад має враховувати локальні особливості, наприклад, природні, культурні та історичні ресурси, що можуть стати основою для створення унікальної ідентичності громади. Абрамович І. і Воловик Д. акцентують увагу на тому, що маркетингова діяльність територіальних громад має забезпечувати здобуття конкурентних переваг навіть у нестабільних зовнішніх умовах [3].

У сучасних умовах маркетинг територіальних громад виступає не лише засобом популяризації їхнього потенціалу, але й важливим елементом стратегічного планування. Завдяки маркетингу громади можуть ефективно позиціонувати себе на регіональному, національному та міжнародному рівнях, залучати інвестиції, підтримувати розвиток підприємництва та розвивати

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

туристичну привабливість. Крім того, маркетинг допомагає громадам краще розуміти потреби своїх мешканців, що сприяє створенню і реалізації ефективних програм розвитку. Маркетинг територіальних громад також сприяє формуванню позитивного іміджу громади, який є важливим для залучення ресурсів, зміцнення довіри мешканців та підвищення їхньої участі в управлінських процесах. Інтеграція маркетингових підходів у стратегії сталого розвитку дозволяє громадам ефективніше використовувати свої сильні сторони, враховувати виклики та адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Таким чином, маркетингова діяльність стає невід'ємною складовою сталого розвитку територіальних громад, забезпечуючи баланс між економічними, соціальними та екологічними пріоритетами.

При цьому територіальні громади в Україні стикаються в певних викликами в процесі маркетингової діяльності. Зокрема, соціально-економічна криза, спричинена війною, високою інфляцією та економічною нестабільністю, досить суттєво обмежує ресурси громад для реалізації маркетингових стратегій. Нестача кваліфікованих кадрів, відтік населення через міграцію, а також зниження купівельної спроможності мешканців послаблюють місцеву економіку, що ускладнює реалізацію інвестиційних та туристичних проєктів. Ще однією проблемою є зростання конкуренції між громадами за залучення ресурсів, інвестицій та кваліфікованих кадрів. В умовах децентралізації кожна громада змушена шукати власні унікальні конкурентні переваги, що вимагає нових підходів до розробки маркетингових стратегій. Водночас рівень підготовки кадрів у сфері маркетингу громад залишається недостатнім, що знижує ефективність реалізації таких стратегій. Значний виклик становить необхідність інтеграції екологічних аспектів у маркетинг територій, адже світова тенденція до сталого розвитку вимагає відповідних зусиль, які часто не є пріоритетними через нагальні економічні чи безпекові проблеми. Незважаючи на ці виклики, маркетинг територіальних громад залишається важливим

інструментом для забезпечення сталого розвитку, але потребує адаптивності, креативності та тісної взаємодії з міжнародними партнерами для подолання перешкод і підвищення конкурентоспроможності українських регіонів.

Отже, маркетинг територіальних громад у контексті концепції сталого розвитку є важливим інструментом стратегічного управління, що дозволяє громадам ефективно реалізовувати свої потенціали та забезпечувати збалансований соціально-економічний і екологічний розвиток. Завдяки застосуванню маркетингових підходів громади можуть формувати позитивний імідж, залучати інвестиції, підтримувати розвиток підприємництва, підвищувати туристичну привабливість та задовольняти потреби мешканців. Збалансований підхід до маркетингової діяльності в рамках сталого розвитку передбачає не лише залучення зовнішніх ресурсів, але й активізацію внутрішнього потенціалу громади, підвищення рівня її самодостатності та конкурентоспроможності. Таким чином, маркетинг територіальних громад є ключовим чинником їхньої інтеграції в сучасну економічну систему, формування стійких конкурентних переваг і створення основ для гармонійного розвитку територій.

Список використаних джерел:

1. Бліщук К. Сталий розвиток територіальних громад в контексті децентралізаційних змін. *Економічний простір*. 2024. № 190. С. 104-107. DOI: 10.32782/2224-6282/190-19
2. Бойчук І.М., Харків П.С., Хопчан М.І. Економіка підприємств: навч. посіб. Львів : Сполом, 2000. 210 с.
3. Абрамович І. А., Воловик Д. В. Маркетингова діяльність підприємства та контроль за її реалізацією. *Агросвіт*. 2020. № 10. С. 52–56. DOI: [10.32702/2306-6792.2020.10.52](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.10.52)

Щуришен Я.А.,
аспірант

Університет митної справи та фінансів м. Дніпро, Україна

Тупиця О.Л.,

доктор політичних наук, професор,

Радник міського голови з питань вищої освіти, м. Дніпро, Україна

ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Інституційні механізми відіграють центральну роль у забезпеченні стійкого розвитку України в умовах її інтеграції до Європейського Союзу. Стійкий розвиток є ключовим компонентом сучасної державної політики, спрямованої на досягнення збалансованого економічного зростання, соціальної рівності та захисту довкілля. В основі цієї концепції лежить необхідність синхронізації національної нормативно-правової бази із стандартами ЄС, визначеними Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, Цілями сталого розвитку ООН (ЦСР) до 2030 року та Європейським зеленим курсом.

Україна активно працює над адаптацією свого законодавства до європейських норм, що передбачає ухвалення ключових стратегічних документів. Угода про асоціацію між Україною та ЄС, ратифікована у 2014 році, стала основою для реформ у багатьох секторах, включаючи екологічну політику, енергетику, транспорт, сільське господарство та інші. На міжнародному рівні Україна спирається на рекомендації ООН у рамках Цілей сталого розвитку, які охоплюють 17 глобальних завдань, зокрема боротьбу з бідністю, забезпечення гендерної рівності, захист довкілля та боротьбу зі зміною клімату [1]. Одним із центральних документів є Національна економічна стратегія до 2030 року [2], яка передбачає впровадження стійких практик у всі галузі економіки. Особлива увага приділяється енергоефективності, розвитку відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), управлінню відходами та декарбонізації. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки визначає підходи до розвитку регіонів

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

із акцентом на стійке управління природними ресурсами та створення нових можливостей для місцевих громад [3].

Для реалізації політики стійкого розвитку в Україні в сфері екології діють кілька ключових інституцій, кожна з яких на своєму рівні забезпечує стійкий розвиток держави, зокрема:

- ✓ Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України координує зусилля у сфері регіонального розвитку та просторового планування;
- ✓ Міністерство екології та природних ресурсів України відіграє провідну роль у формуванні та впровадженні екологічної політики;
- ✓ Національне агентство з питань енергоефективності та енергозбереження забезпечує розвиток енергоефективних технологій та стимулює зниження енергоспоживання.

Окрім державних структур, активну роль відіграють громадські організації, міжнародні партнери (Європейський Союз, ПРООН, Світовий банк) та бізнес-спільнота. Важливими є партнерство між державою та приватним сектором для реалізації великих інфраструктурних проєктів, спрямованих на зниження екологічного навантаження в межах виконання проєктів державно-приватного партнерства.

Для забезпечення сталого розвитку держави важливим є захист та збереження довкілля на яких хочемо зупинитися більш докладно. У цьому напрямі, в межах імплементації положень Європейського зеленого курсу Україна активно переймає європейські механізми управління стійким розвитком. Важливими елементами цієї політики наразі вважаємо наступні складові:

- система торгівлі квотами на викиди парникових газів, адже цей інструмент дозволяє бізнесу економічно стимулювати зменшення викидів шляхом торгівлі надлишковими квотами. Україна працює над інтеграцією до Європейської системи торгівлі квотами (ETS);

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

- розвиток відновлюваних джерел енергії (далі ВДЕ) оскільки згідно з показниками статистичних звітів Міністерства енергетики України, частка ВДЕ в енергетичному балансі України поступово зростає, хоча й залишається нижчою за середні показники ЄС;

- екологічне фінансування позаяк Україна отримує підтримку від європейських фондів, таких як Horizon Europe, LIFE, а також від інших міжнародних донорів.

Незважаючи на значний прогрес у напрямі стійкого розвитку економіки на засадах впровадження принципів енергозбереження та Європейського зеленого курсу, сьогодні Україна стикається з низкою проблем, що породжені такими викликами та загрозами як :

- військові дії, що призупинили, а окупованих та прифронтових регіонах унеможливили реалізацію державних програм з розвитку ВДЕ;

- фінансова нестабільність, що у тому числі викликана війною, суттєво гальмує впровадження реформ у сфері ВДЕ, які потребують значних інвестицій і наразі не завжди доступні;

- інституційна неузгодженість та відсутність ефективної координації між центральними та регіональними органами влади уповільнюють реалізацію стратегій сталого розвитку;

- недостатнє залучення громадськості, адже сьогодні в умовах внутрішньої міграції населення громадяни не беруть активної участі у процесі прийняття рішень через зосередженість на вирішенні інших своїх проблем та низький рівень обізнаності про переваги використання ВДЕ для стійкого розвитку країни;

- енергозалежність, адже не зважаючи на те, що Україна працює над диверсифікацією енергетичних ресурсів, залежність від викопних видів палива залишається високою [4].

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Для успішного подолання викликів та зміцнення інституційних механізмів у цій сфері, на наш погляд, варто звернути увагу на такі напрями:

1. Впровадження смарт-технологій у сферах енергетики, управління відходами, міського транспорту, що дозволить знизити екологічне навантаження та підвищити ефективність управління.

2. Розширення співпраці з міжнародними донорами, залучення інвесторів до екологічних ініціатив та створення державно-приватних партнерств.

3. Організація тренінгів для державних службовців, представників місцевого самоврядування та громадських активістів з метою підвищення їхньої компетентності у питаннях стійкого розвитку.

4. Розробка системи оцінювання ефективності політик на основі європейських стандартів. Це сприятиме підвищенню довіри суспільства та міжнародних партнерів.

Таким чином інституційні механізми забезпечення стійкого розвитку є основою для інтеграції України до європейського співтовариства. Адаптація до європейських стандартів, гармонізація законодавства та розвиток партнерств створюють умови для ефективного вирішення соціально-економічних та екологічних завдань. Вдосконалення роботи інституцій, залучення громадян та використання інноваційних підходів дозволять Україні досягти стійкого розвитку, що є важливим не лише для інтеграції до ЄС, але й для підвищення якості життя населення.

Список використаних джерел:

1. Цілі сталого розвитку ООН до 2030 року. URL: <http://surl.li/yzkemb>
2. Національна економічна стратегія до 2030 року, затверджена Постановою КМУ від 03.03.2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>

3. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затверджена Постановою КМУ від 05.08.2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

4. Міністерство енергетики України: веб-сайт статистична інформація. URL: https://mev.gov.ua/taxonomy/term/111/statystychna_informatsiya

Ярошович В.І.,

доктор філософії з публічного управління та адміністрування, старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування ЛНУВМБ ім. С.З. Гжицького

ОСОБЛИВОСТІ РИЗИКІВ В УПРАВЛІННІ ПРОЕКТАМИ ПУБЛІЧНОГО СЕКТОРУ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОГО ЧАСУ

В умовах сучасних викликів, перед якими постає Україна, управління ризиками в публічному секторі стає важливим аспектом ефективного адміністрування державних проектів. З огляду на національні й глобальні зміни, що зачіпають економічну, соціальну та політичну сфери, держава повинна мати гнучкі та ефективні механізми для прогнозування і мінімізації ризиків. Особливо це стосується публічного управління, яке, залежно від конкретного проекту чи реформи, може зіткнутися з різноманітними небезпеками: від фінансових труднощів до загроз національній безпеці.

Цифровізація управлінських процесів, розвиток нових технологій та актуалізація глобальних викликів вимагають впровадження стратегій ризик-менеджменту, здатних адаптуватися до швидко змінюваного середовища. Україна, в умовах післявоєнної відбудови та реформування державних структур, стикається з необхідністю не тільки модернізації інфраструктури, але й з чітким управлінням ризиками в різних секторах публічної адміністрації.

В Україні ризик-менеджмент в публічному секторі розвивається, але ще потребує значних вдосконалень. Після війни країна зіткнеться з численними викликами, пов'язаними з відновленням інфраструктури, забезпеченням соціальних послуг та управлінням бюджетними коштами [2]. У зв'язку з цим, однією з основних проблем є нестабільність державних фінансів, що ускладнює прогнозування та оцінку ризиків при реалізації державних проектів. Ще однією проблемою є недостатня цифровізація державного сектору, що знижує можливості для ефективного впровадження ризик-менеджменту. Відсутність єдиних стандартів управління ризиками і систем для їх автоматизації створює додаткові труднощі в моніторингу проектів.

Окрім того, багато проектів у публічному секторі стикаються з проблемою політичної нестабільності, що призводить до змін у законодавстві або в кадровому складі, знижуючи ефективність реалізації. У свою чергу, різні дослідження показують, що впровадження міжнародних стандартів у сфері управління ризиками в публічному секторі допомогло б значно підвищити ефективність проектів, як в Україні, так і в інших країнах, що переживають перехідний період або реформи в умовах кризи [1]. Основними напрямками управління ризиками в публічному секторі є ідентифікація, оцінка та мінімізація ризиків на всіх етапах проекту.

У контексті України, управлінці повинні враховувати широкий спектр загроз, зокрема, фінансові, соціальні та політичні. Розвиток цифрових інструментів дозволяє здійснювати автоматизоване управління ризиками, знижуючи ймовірність людської помилки і підвищуючи точність оцінок. Проте, для успішної реалізації таких інструментів необхідна значна інвестиція в модернізацію технологічної інфраструктури. Один з важливих аспектів – це навчання та підготовка кадрів у сфері управління ризиками. В Україні все ще існує дефіцит фахівців, які мають глибоке розуміння того, як правильно оцінювати і управляти ризиками на всіх етапах проекту.

Для цього потрібно проводити регулярні тренінги та курси для державних службовців, а також розвивати спеціалізовані навчальні програми в університетах, що забезпечать високий рівень підготовки. Крім того, варто враховувати специфіку роботи в умовах воєнного стану, де ризики є не тільки фінансовими, а й безпековими. У таких умовах контроль за ресурсами і адаптація до швидко змінюваних ситуацій стає ще більш важливою.

В Україні на практиці вже починають впроваджуватися проекти в рамках національних програм з цифрової трансформації державних установ. Зокрема, завдяки запровадженню електронного урядування з'являються нові можливості для реалізації проектів, зменшення бюрократичних бар'єрів і спрощення процедур моніторингу та управління ризиками [3]. Це дозволяє знизити рівень корупції та зменшити людський фактор, що в свою чергу мінімізує ймовірність виникнення ризиків в процесі реалізації проектів.

Управління ризиками в публічному секторі є важливою складовою ефективного публічного управління в Україні. З огляду на поточні виклики – фінансову нестабільність, політичні зміни та загрози національній безпеці – необхідно застосовувати комплексний підхід до управління ризиками. Впровадження цифрових технологій, покращення кадрової підготовки та модернізація державних структур здатні значно знизити рівень ризиків і підвищити ефективність управлінських процесів.

Для успішної реалізації проектів в умовах змін необхідно розробити чіткі стратегії ризик-менеджменту, що враховують специфіку українського контексту. Важливими кроками є інтеграція міжнародних стандартів управління ризиками, активне впровадження цифрових інструментів та забезпечення відповідної підготовки кадрів, що дозволить публічному сектору краще адаптуватися до викликів сучасного часу.

Список використаних джерел:

1. Качур М. С. *Управління ризиками у публічних проектах: стратегії та методи*. Вісник наукових досліджень в управлінні. 2020. Т. 15, № 3. С. 74–82.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

2. Коваленко О. В. *Стратегії розвитку туристичної інфраструктури: адаптація європейського досвіду для України*. Наукові праці НУТУ, 2024. С. 98.
3. Ярошенко С. М., Лісовий І. М. *Ризик-менеджмент у сфері публічних проєктів: методи та інструменти*. Науковий вісник. 2021. Т. 4, № 2. С. 56–64.

Яценко А.П.,
студентка магістратури,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна
Науковий керівник: Івашова Л.М.,
д.н. держ. упр., професор,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

ПУБЛІЧНОУПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ МОНІТОРИНГУ ТА КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Одним із головних напрямів діяльності органів місцевого самоврядування (далі ОМС) є збереження здоров'я мешканців громади та їх забезпечення якісною, доступною медичною допомогою. В умовах децентралізації влади та реформування системи охорони здоров'я (далі СОЗ) механізми публічного управління системою охорони здоров'я повинні бути дієвими, актуальними, оперативними, доцільними, раціональними та ефективними. Актуальність дослідження механізмів публічного управління СОЗ, зокрема механізмів моніторингу і контролю, на рівні територіальних громад набуває особливого значення в умовах реформи медичної галузі та адміністративної реформи. Отже, на рівні ОМС пошук ефективних та дієвих механізмів моніторингу діяльності СОЗ територіальної громади задля ефективного аналізу діяльності та прийняття управлінських рішень, забезпечення населення громади якісними, доступними медичними послугами є вкрай важливим.

Якісна інформація у сфері охорони здоров'я також є основою для розробки місцевих програм у сфері охорони здоров'я, зокрема програм з профілактики та запобігання захворювань, формування стратегії розвитку СОЗ громади, оцінки результатів діяльності. В той же час завдяки децентралізації влади та реформі СОЗ, зокрема цифровізації цієї системи, впроваджені нові механізми управління на основі цифрових технологій. Використання цифрових технологій для обліку даних, формування звітів та проведення моніторингу є основою для отримання якісних широкоформатних даних та потужним інструментом для управління СОЗ громади. Так, на рівні громади стало можливим оперативно та системно отримувати, аналізувати дані щодо діяльності СОЗ та приймати управлінські рішення, також проводити моніторинг ефективності того чи іншого рішення.

У зв'язку з передумовами цифрових зрушень в світі, розвитком цифрових технологій, світовими тенденціями та трендами цифровізації галузі охорони здоров'я, в останні роки суттєво розвивається цифровий напрям у цій сфері. Впровадження та розвиток електронної системи охорони здоров'я (далі ЕСОЗ) відіграють важливу роль в реформуванні охорони здоров'я, вдосконалюють управлінські інструменти та пацієнто-центричні цифрові сервіси.

Доцільно налаштована ЕСОЗ на рівні територіальної громади може бути ефективним інструментом контролю за якістю надання медичної допомоги населенню громади, прогнозування потреб у тих чи інших видах медичної допомоги; оперативно забезпечувати інформацією для прийняття рішень в управлінні охороною здоров'я, допомагати проводити оцінку ефективності використання коштів для надання медичної допомоги населенню громади.

Стратегія розвитку СОЗ та програми розвитку цифровізації у сфері охорони здоров'я підтверджує суттєву роль цифрових технологій у впровадженні реформи цієї системи, зокрема на місцевому рівні.

На рівні місцевого самоврядування відповідно до ст. 6 Закону України «Про інформацію», право на інформацію забезпечується створенням механізму

реалізації права на інформацію, створенням можливостей для вільного доступу до статистичних даних, баз даних, інформаційних ресурсів, тощо. Інформаційна система ОМС представлена сукупністю технічних, програмних, комунікаційних та інших засобів, які забезпечують процес збирання, накопичення, опрацювання, поширення, збереження, захисту та використання статистичної інформації.

Крім впровадження заходів, проєктів, програм та стратегічного планування важливим напрямом використання системи моніторингу, оцінки та контролю в системі місцевого самоврядування є оцінка якості медичної допомоги населенню громади в медичних закладах територіальної громади на основі цифрових технологій. СОЗ на місцевому рівні керується вимогами проведення моніторингу індикаторів якості, як методу контролю якості медичної допомоги, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я від 28.09.2012 року № 752 [1]. Проте, на практиці є не розуміння ролі індикаторів якості у локальних протоколах, наразі МОЗ проводить перегляд цих протоколів. Також проблемою є те, що рівень якості, зазначений у критеріях та індикаторах якості надання медичної допомоги, не пов'язаний із заробітною платою лікарів та фінансуванням медичного закладу.

Основні показники, які використовують в СУЯ у сфері охорони здоров'я громади формуються в цифровому середовищі з використанням даних державної статистичної звітності:

- структура населення (пацієнтів);
- потреби населення у видах та обсягах медичних послуг;
- стан здоров'я населення, захворюваність, поширеність захворювань (
- поширеність стійкої втрати працездатності серед населення;
- види та обсяги медичних послуг, які надають у закладах охорони здоров'я громади;
- потужність системи охорони здоров'я;
- ефективність використання потужностей системи охорони здоров'я;

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

- забезпеченість системи охорони здоров'я кадровим ресурсом;
- завантаженість кадрів;
- забезпеченість обладнанням;
- інтенсивність використання обладнання в лікувально-діагностичному процесі;
- задоволеність населення медичними послугами;
- доступність медичних послуг;
- фінансова стабільність підпорядкованих закладів охорони здоров'я [1].

Крім того, динамічно розробляються та впроваджуються додаткові індикатори, які розширюють можливості проведення об'єктивного моніторингу, оцінки, контролю та аналізу даних у сфері охорони здоров'я громади.

Зазначимо, що затверджена чинними наказом МОЗ державна статистична звітність відображує насамперед дані щодо діяльності системи охорони здоров'я та фактично наданих в закладах охорони здоров'я медичних послуг пацієнтам незалежно від місця проживання (оцінка стану). Проте, вона в недостатній мірі дозволяє проводити потреби населення громади у сфері охорони здоров'я. Але важливою складовою якості медичного обслуговування населення громади є саме забезпечення задоволення обґрунтованих потреб населення у сфері охорони здоров'я. Тому важливим та раціональним є використання на місцевому рівні підходу на основі аналізу насамперед потреб населення та моніторингу і контролю за забезпеченням відповідних потреб населення у сфері охорони здоров'я.

Також, важливим аспектом для забезпечення потреб населення у сфері охорони здоров'я є ефективне управління та раціональне використання ресурсів органами місцевого самоврядування, яке можливе за умови систематичного та оперативного моніторингу, оцінки та контролю потреб населення у сфері охорони здоров'я на місцевому рівні. В свою чергу, оперативний і точний аналіз потреб населення громади та задоволення системою охорони здоров'я цих потреб сприяє розвитку громади у сфері охорони здоров'я.

Цифрові технології на базі штучного інтелекту та аналізу Великих даних (BigData) розширюють можливості та автоматизують процеси моніторингу, оцінки та контролю, які застосовують для аналізу потреб населення у сфері охорони здоров'я. Цифрові дані щодо якості медичних послуг отримані за результатами моніторингу, оцінки та контролю періодично оприлюднюються, що сприяє залученню громади до розвитку у сфері охорони здоров'я на місцевому рівні. Також результати моніторингу, оцінки та контролю даних, які відображують задоволеність населення (пацієнтів) громади результатами їх взаємодії з системою охорони здоров'я на рівні громади здійснюється з використанням цифрових технологій, що сприяє встановленню зворотного зв'язку та позитивно впливає на вдосконалення системи охорони здоров'я на місцевому рівні.

Список використаних джерел:

1. Про порядок контролю якості медичної допомоги: Наказ МОЗ від 28.09.2012 року № 752. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1996-12#Text>

Яценко В.С.,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Університету
Григорія Сковороди в Переяславі

**ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ
ЛОБІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КАНАДІ**

У Канаді регулювання лобізму перебуває у спільному віданні федерації та провінцій - закони прийнято на федеральному та регіональному (провінційному) рівні. Сукупність цих законів разом з рекомендаційними нормами кодексів поведінки та етики лобістів є лобістським законодавством Канади, яке слід визнати одним з найбільш успішних у світі. Основним нормативним актом, що регулює лобізм у Канаді, є федеральний Акт про лобізм (Lobbying Act) який був прийнятий

у 1988 році і набув чинності в 1989, а спочатку називався Lobbying Registration Act (Акт Реєстрації Лобізму) [1]. Провінції Канади (Нова Шотландія, Квебек, Британська Колумбія, Ньюфаундленд, Онтаріо та ін.) пішли за федеральним досвідом і також прийняли закони про лобізм. Наприклад, у Ньюфаундленді закон був прийнятий в 2005 році, а в Онтаріо - в 1998 [2], в Квебеку закон називається «Акт прозорості та лобістської етики» і прийнятий в 2002 [3].

Канадські закони приймалися з метою протидії корупції, забезпечення прозорості та відкритості політичного процесу, для чого було створено механізм реєстрації груп інтересів, що беруть участь у політичній діяльності. Відкритість лобіювання дає можливість розуміти процеси, що відбуваються в політиці, а також балансувати приватні інтереси публічними. Наприклад, якщо одні політичні сили діють у приватних інтересах будь-якої корпорації, їх опонент буде прагнути протиставити їй або інший приватний або публічний інтерес, позбавляючи конкурента вигод.

Головне завдання лобістського законодавства в Канаді - зобов'язати лобістів реєструватися, вносячи відомості до спеціального реєстру. У цьому, ключовим поняттям у федеральних та провінційних законах є поняття «лобіст». У початковій редакції закону 1989 року під лобістом розумілося «особа, яка за плату від свого імені або від імені та на користь будь-якої фізичної особи чи організації взаємодіє з посадовими особами в спробах вплинути на прийняття державних рішень». Згодом ця концепція змінилася: поправки 2003 року замінили концепцію «взаємодії у спробі впливу» на концепцію «взаємодії відносно державних рішень» [3]. Це дозволило ліквідувати невизначеність слова «впливати» і ширше охопити всі форми взаємодії з посадовими особами незалежно від того, чи досягнута мета такої взаємодії і в незалежності, чи вдалося здійснити навіть спробу впливу.

Під «державними рішеннями» закон розуміє такі дії: розвиток будь-якої законодавчої ініціативи уряду чи члена парламенту Канади; внесення,

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

прийняття, скасування закону (постанови) або внесення поправок до будь-якого закону (постанови); прийняття або зміна будь-якого акта органів виконавчої влади; створення чи зміна політичних програм; укладання державних контрактів; отримання грантів, внесків чи інших фінансових вигод. Як можна помітити, поняття «державні рішення» включає безліч дій, і поширюється на діяльність законодавчих та виконавчих органів державної влади та їх посадових осіб. Звідси випливає, що взаємодія з посадовцем за будь-якою з перелічених вище дій розглядається, як лобістська діяльність. І ця діяльність викликає необхідність для лобіста реєструватись у спеціальному реєстрі. Лобістською діяльністю також буде організація зустрічей між посадовими особами та іншими фізичними особами, а також участь у таких зустрічах.

Лобістська діяльність передбачає взаємодію двох категорій суб'єктів - лобістів, що діють в інтересах клієнтів, і посадових осіб (public office holders), на яких може впливати. Закон Канади розрізняє два типи лобістів, виділяючи лобістів-консультантів (розділ 5 Закону) і лобістів-співробітників комерційних і некомерційних організацій (Inhouse lobbyists - розділ 6) [3]. Лобісти-консультанти – це ті, хто лобіює від імені своїх клієнтів. Лобістами-консультантами є адвокати (працюючі в публічно-правовій сфері), юристи, фінансисти або інші професійні консультанти, яких наймає клієнт для взаємодії з посадовими особами з метою впливу. Лобісти-співробітники діють від імені своїх роботодавців, вони працюють за зарплату в PR-відділах або GR-відділах (відділах зв'язків з державними органами) у структурі організацій.

Залежно від типу лобіста відрізняється обсяг інформації, що підлягає розкриттю та порядок реєстрації лобістів. Лобісти-консультанти реєструються самостійно і повинні повідомляти про здійснення лобістської діяльності незалежно від тривалості взаємодії з посадовцем. Лобісти-співробітники реєструються через відповідальну за це в організації особу, яка подає списки лобістів. Організація повинна подати список всіх своїх лобістів-співробітників,

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

якщо частиною із завдань хоч одного зі співробітників є взаємодія з державними посадовими особами за дорученням роботодавця (розділ 7, ч. 1). При реєстрації вказуються імена всіх таких співробітників, а в щомісячних звітах повинні бути відображені всі взаємодії співробітників із посадовими особами.

Інша категорія суб'єктів лобістської діяльності - посадові особи. Це чиновники, які є об'єктом впливу лобістів. Законом прямо визначено коло осіб, що входять у поняття посадових осіб, взаємодія з якими буде лобістською діяльністю: це обрані члени законодавчих органів або парламенту, посадові особи цих органів, міністри та інші посадові особи уряду (органів виконавчої влади) та урядових установ, а також призначені урядом особи, які служать озброєних сил Канади та поліції. Закон поширюється лише на посадових осіб федерального рівня. Провінційний рівень та рівень місцевого самоврядування законом не охоплюється. Судова влада як і належить, незалежна, має й може бути об'єктом лобіювання.

Тепер звернемося до порядку реєстрації лобістів. Законом встановлено, що основний спосіб реєстрації та надання звітності - подання документів в електронній формі, через систему, що має сайт у мережі Інтернет. Законом передбачена й інша форма подання документів, проте на сьогоднішній момент система реєстрації лобістів по всій Канаді переведена в електронну форму. Тому громадяни завдяки мережі Інтернет мають вільний доступ до реєстру.

Канадська система регулювання лобізму безперечно має сильні сторони серед своїх особливостей. Безперечно, вона працює, що підтверджують дані статистики - лобісти реєструються. Головною перевагою канадської системи регулювання можна назвати забезпечення балансу приватних та громадських інтересів. Закон встановлює широкий перелік відомостей, що підлягають розкриттю, але не втручається надмірно в діяльність приватних осіб (у т.ч. комерційну, благодійну та ін.). Закон вимагає реєстрацію лобістів, встановлює сувору відповідальність і надає зручну безкоштовну систему реєстрації та

звітності. Організація незалежного від виконавчого контролю в Канаді - посади Уповноваженого з лобізму - також позитивний досвід.

Список використаних джерел:

1. *Lobbying Act*, R.S.C., 1985, с. 44 (4th Supp.). URL: [http://laws-lois.justice.gc.ca 4. /eng/acts/L-12.4/page-1.html](http://laws-lois.justice.gc.ca/4/eng/acts/L-12.4/page-1.html).
2. *Lobbyists Registration Act*, 1998 S.O. 1998, Chapter 27 Schedule. URL: http://www.e-laws.gov.on.ca/html/statutes/6.english/elaws_statutes_98l27_e.htm
3. *Lobbying Transparency and Ethics Act*, 2002 chapter T-11.011 (Updated to 1 October 2013). URL: [http://www2.publicationsduquebec.gouv.qc.ca/dynamicSearch/telecharge.php?type=2 &file=%2F%25.FT_11_011%2FT11_011_A.htm](http://www2.publicationsduquebec.gouv.qc.ca/dynamicSearch/telecharge.php?type=2&file=%2F%25.FT_11_011%2FT11_011_A.htm).

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ТА СТРАТЕГІЧНІ СФЕРИ
ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТ.**

Аріфходжаєва Т.Б.,

кандидат юридичних наук, доцент, ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»,
доцент кафедри національної безпеки Інституту безпеки, м. Київ, Україна.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗЗЮ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У сучасному глобальному середовищі сектор безпеки став однією зі сфер державного управління, що найбільш динамічно розвивається, значною мірою завдяки глибоким соціальним трансформаціям, які змінили суспільство в різних регіонах. Такі трансформації включають швидкі технологічні зміни, мобільність населення, зміни в політичній участі, а також зростаючі суспільні очікування щодо прозорості, підзвітності та дотримання прав людини. На цьому тлі державне управління сектором безпеки все частіше змушене пристосовуватися до обставин, які суттєво відрізняються від умов, за яких багато традиційних безпекових політик та інститутів були спочатку розроблені.

Заслуговують на увагу методи, з допомогою яких різні держави перекалібрували свої підходи до управління безпекою у світлі цих постійних суспільних змін. На основі низки порівняльних прикладів, що включають як зрілі демократії, так і країни з перехідною економікою, можна проаналізувати ключові стратегії і механізми, які довели свою ефективність у гармонізації імперативів безпеки з еволюціонуючими цінностями і потребами різних груп населення [1]. Вивчаючи політичні інновації, інституційні реформи та інтеграцію передових технологій, він прагне виявити зразки найкращої практики і сфери, що потребують потенційного вдосконалення.

Центральною темою, що впливає з аналізу, є концепція гнучких моделей управління. Традиційні системи безпеки «згори донизу», орієнтовані на командно-адміністративну ієрархію і жорсткі оперативні доктрини, можуть виявитися недостатніми в умовах, що характеризуються мінливою соціальною

ідентичністю, швидкою зміною ландшафту загроз і підвищеними суспільними очікуваннями щодо участі в процесах прийняття рішень. Натомість ефективно державне управління сектором безпеки часто передбачає розбудову системи управління, здатної швидко реагувати на нові виклики, не підриваючи при цьому демократичні норми та громадянські свободи. Така адаптивність вимагає більшої інклюзивності у формулюванні політики, інституційному будівництві та поточних процесах нагляду.

Ще одним важливим аспектом державного управління в секторі безпеки є використання передових технологій. Цифрова революція породила цілу низку нових інструментів і можливостей – від аналізу даних і штучного інтелекту ШІ до систем біометричної ідентифікації і інтелектуальних мереж спостереження. Такі країни, як Сінгапур і Південна Корея, є повчальними прикладами того, як держави можуть використовувати технологічні методології для зміцнення своєї архітектури безпеки. Інтегруючи складну аналітику на основі даних у правоохоронну і розвідувальну діяльність, ці країни підвищили свою спроможність швидко виявляти і реагувати на нові загрози. Водночас вони зіткнулися з делікатним завданням збереження суспільної довіри і забезпечення того, щоб технологічні інновації не призвели до нав'язливого стеження, порушення права на приватне життя або дискримінації [2]. Ця напруженість підкреслює важливість надійної правової бази і прозорих механізмів нагляду, які узгоджують технологічний прогрес з повагою до прав людини, громадянських свобод і верховенства права.

З інтеграцією технологій тісно пов'язана потреба у всеосяжних правових та етичних настановах. Досвід таких країн, як Німеччина і Японія, підкреслює важливість ґрунтування політики безпеки на надійній правовій базі, яка забезпечує ретельний баланс між імперативами національної безпеки і зобов'язаннями щодо захисту прав особистості. У цих країнах детальні законодавчі стандарти регулюють збір розвідувальної інформації, обробку даних

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

і використання технологій спостереження, гарантуючи, що державні органи діють у межах визначеного набору правових параметрів. Незалежні наглядові органи, механізми судового контролю та парламентські комітети також відіграють важливу роль у забезпеченні підзвітності органів безпеки [3]. Така правова та інституційна інфраструктура сприяє підтримці суспільної довіри, що має важливе значення для довгострокової стійкості політики безпеки, особливо в суспільствах, які пережили періоди соціальних трансформацій і можуть зберігати пам'ять про історичні зловживання владою.

Не менш важливим є ширший соціально-політичний контекст. Багато суспільств, що переживають швидкі зміни, зазнали значної політичної перебудови, посилення плюралізму і підвищення вимог до громадянської активності. У цих умовах управління безпекою більше не може розглядатися як суто технократична діяльність, що обмежується професійними силами безпеки і адміністративними елітами. Замість цього його слід розуміти як багатосторонню діяльність, до якої залучені організації громадянського суспільства, приватний сектор і міжнародні партнери. Зусилля, спрямовані на залучення неурядових організацій до консультативних процесів, розподіл певних обов'язків з безпеки зі спеціалізованими приватними охоронними фірмами або участь у міжнародному співробітництві та режимах обміну інформацією, відображають зростаючу складність сучасного управління безпекою [4]. Такі країни, як Канада, Нідерланди і Нова Зеландія, наприклад, започаткували різні форми спільного управління, які об'єднують численних учасників для ефективної боротьби з транснаціональною злочинністю, кіберзагрозами і радикалізацією, поважаючи при цьому основні права і свободи свого населення.

Отже, державне управління сектором безпеки в умовах суспільних трансформацій вимагає переосмислення традиційних підходів, стратегій та інструментів. Спираючись на зарубіжний досвід низки країн, це дослідження підкреслює потребу в гнучких моделях управління, які є чутливими,

інклюзивними та нормативно обґрунтованими. Рекомендації, розроблені на основі тематичних досліджень, підкреслюють важливість децентралізації, залучення громадськості та відповідального використання технологій, а також створення надійних правових та інституційних рамок, які захищають права людини. Ці міркування особливо актуальні для країн, що переживають швидкі соціально-політичні зміни, де забезпечення національної безпеки має йти пліч-о-пліч зі зміцненням соціальної згуртованості, підтримкою суспільної довіри та просуванням демократичних цінностей.

Список використаних джерел:

1. Meyerhoff Nielsen, M., & Ben Dhaou, S. (2023). Digital transformation of social security administration and services: A comparative analysis of Australia, Canada, Denmark, and France. *International Labour Organization*. URL: <https://www.ilo.org/publications/digital-transformation-social-security-administration-and-services-1> (Дата звернення 07.12.2024)
2. Teo, Y.-L., & Harjani, M. (2021). Smart nation: Privacy protection and public trust. *RSIS Commentaries*, 18. URL: <https://dr.ntu.edu.sg/bitstream/10356/146845/2/CO21018.pdf> (Дата звернення 07.12.2024)
3. Kappler, K. (2022). Extraterritorial bulk surveillance after the German BND Act judgment. *European Constitutional Law Review*, 18(1), 1–24.
4. Маркеєва, О., & Розвадовський, Б. (2021). Держава та приватний сектор на захисті національної безпеки: від взаємодії до партнерства. *Національний інститут стратегічних досліджень*. <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analychni-dopovidi/derzhava-ta-pryvatnyy-sektor-na-zakhysti-natsionalnoyi-bezpeky> (Дата звернення 07.12.2024)

Бєлай С.В.,

доктор наук з державного управління, професор, заступник начальника
навчально-наукового центру організації освітнього процесу – начальник
науково-методичного відділу,

Національна академія Національної гвардії України, м. Харків

Гладков В.С.,

ад'юнкт, Національна академія Національної гвардії України, м. Харків

ПЕРЕДУМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ УСПІШНОГО НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ В УКРАЇНІ

Національні уряди, що несуть відповідальність за зміцнення національної стійкості, наразі працюють в умовах надзвичайно складної воєнно-політичної обстановки. Об'єднання людей, які організують себе самостійно, демонструють різноманітні та нелінійні реакції, що, в умовах відсутності централізованого управління, ускладнює процеси взаємодії, а також забезпечення послідовності розподілу та залучення сил та засобів національного спротиву. Іноземні держави, урядові союзи та впливові недержавні актори намагаються здобути вплив на населення, застосовуючи різноманітні методи, що можуть призводити до зниження національної стійкості. Однак, незважаючи на зростаючий вплив недержавних інституцій, легітимні уряди держав є головними відповідальними за підвищення стійкості та організацію національного спротиву.

Сучасний український національний спротив – це рух національного спротиву на тимчасово окупованих територіях України, що виник внаслідок збройної агресії росії. Такий рух опору в його сучасному розумінні вважається невід'ємною складовою оборони України, яка є системою воєнних, інформаційних і спеціальних заходів, організація, планування, підготовка і підтримка яких здійснюється з метою відновлення державного суверенітету і територіальної цілісності під час відсічі збройної агресії проти України [1].

Закон України «Про основи національного спротиву» [2] визначає правові та організаційні засади національного спротиву, основи його підготовки та

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

ведення, завдання і повноваження сил безпеки та сил оборони та інших суб'єктів з питань підготовки і ведення національного спротиву. Національний спротив – комплекс заходів, які організуються та здійснюються з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсіч агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити збройну агресію проти України [2].

Метою національного спротиву є підвищення обороноздатності держави, надання обороні України всеохоплюючого характеру, сприяння забезпеченню готовності громадян України до національного спротиву. Уряди держав можуть вдаватися до проведення превентивних заходів стратегічної комунікації з метою поширення важливої інформації та інструкцій для громадян, а також для протидії інформаційним операціям потенційного противника. Проведення інформаційних операцій до початку кризи потребує відповідної підготовки, що передбачає наявність чітко опрацьованого інтерпретування фактів, синхронізацію заходів із поданням інформації та узгодженням із діями національного спротиву по мірі наближення кризи та в ході перших тижнів окупації, навіть якщо подібна підготовка здійснюється дистанційно. Політикам необхідно застосовувати відповідні правові механізми, які дозволяють забезпечити належну гнучкість та ініціативу за умови збереження можливості управління ризиками у мирному середовищі [3].

Передумови успішного національного спротиву потребують неабиякої стійкості. Відзначаючи, що основою успішного спротиву є стійкість населення, справедливо підкреслюється роль національної самобутності та готовності до подолання криз. Надалі наведемо кілька ключових аспектів на які варто звернути увагу.

Формування національної ідентичності. Національна самобутність може бути зміцнена через освіту, культуру, медіа та громадські ініціативи. Важливою

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

є підтримка історичної пам'яті та популяризація національних цінностей.

Психологічна підготовка. Уряд може запроваджувати програми на кшталт психосоціальної підтримки, що допоможуть людям впоратися з кризовими ситуаціями та зміцнити їхню рішучість.

Оцінка вразливостей. Систематичний аналіз суспільних слабкостей допоможе урядам оперативно реагувати на можливі загрози, адаптуючи свою політику до змінних умов.

Військова та цивільна підготовка. Система вишколу, що включає організацію тренувань, навчань, а також підготовку резервістів, які зможуть безпосередньо брати участь у захисті держави.

Співпраця з союзниками. Зміцнення міжнародних зв'язків є критично важливим. Спільні навчання, обмін інформацією та ресурсами посилять обороноздатність.

План дій на випадок кризових ситуацій. Наявність детального плану дій, щодо реагування на катастрофи, дозволить знизити ризики та підвищити ефективність заходів у разі виникнення кризи.

Прозорість та комунікація з населенням. Інформування громадян про потенційні загрози та план дій є ключовим елементом для підвищення рівня довіри до уряду і готовності населення до співпраці.

Таким чином, виходячи з вище визначеного можливо зазначити, що реалізація аспектів успішного національного спротиву є запорукою створення більш стійкого українського суспільства, яке здатне протистояти зовнішнім і внутрішнім викликам.

Список використаних джерел:

1. Про основи національного спротиву : Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>.

2. Український національний спротив. (рух опору, партизанський рух) під час Українсько-російської війни: історична ретроспектива українського руху

опору, український рух опору у період 2014-2021, український рух спротиву у період 2022-2023, нормативне-правове забезпеченн / укл.: Коропатнік І.М., Микитюк М.А., Павлюк О.О., Петков С.В. Київ. ВД «Професіонал», 2023. 428 с.

3. FM 90-8 Протипартизанських операцій польовий статут армії США. Штаб-Квартира Міністерства Армії Вашингтон, Округ Колумбія, 29.VIII.1986.

Богданенко А.І.,

кандидат наук з державного управління, докторант
Державного університету «Житомирська політехніка»

СОЦІАЛЬНА ДУМКА УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОСЛАВ'Я У КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ: ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ

Більшість соціологів релігії доводять, що незважаючи базисний характер фінансової політики і економіки, її рівень та розвиток визначаються не лише економічними джерелами і факторами, оскільки не меншою мірою в історії людства економічні пориви мотивувалися релігійними й духовними цінностями, політичними, соціальними, правовими, національними, психологічними та ще багатьма іншими регуляторами свідомості та поведінки людини. Забувати про це означає заздалегідь позбавляти себе можливостей керувати громадськими процесами. Будь-яка державна політика реалізується в певних історичних, політичних, культурних і духовно-релігійних умовах, спрямованих на створення узгодженого, певною мірою ідентичного, організаційного і правового простору країни. Отже, державні керманічі мають брати до уваги й усвідомлювати духовні, історичні, культурні й соціально-психологічні життєві орієнтири людства [1; 2].

У соціальному й гуманітарному аспектах державна політика будується з урахуванням історії, моралі, духовних цінностей, нагадує людям про почуття

гідності, свободи, віри в себе, свій народ, створюючи умови для зміцнення економіки, культури та багатогранних процесів модернізації і демократії, яка виступає реальною основою правової держави та громадянського суспільства. Культурна і гуманітарна політика закликає людей до «духовної справи» і завдяки цьому знімає політичну, конфесійну і національну напруженість, сприяє рівноправному діалогу представників різних релігій.

Польський православний теолог, священник Павло Бочков пише: «Сьогодні можемо стверджувати, що саме соціальна думка українського православ'я, її духовні ідеали, історія церкви, богослужіння, волелюбне прагнення до істини були запорукою самоідентифікації українства в різні часи» [3]. Проаналізувати увесь науковий доробок відомих богословів, істориків, філософів, церковних ієрархів і релігійних мислителів — праця не з легких. Соціальна думка українського православ'я налічує чималу кількість церковних соборних документів, наукових концептів з морального богослов'я, соціального вчення і християнської апологетики, проповідей священників на суспільствознавчі теми, дисертації, монографії, духовні книги і наукові статті. Важливо наголосити, що соціальна думка церкви сьогодні виходить за межі та інтереси церковних парафій і монастирів, спрямовуючи свої теологічні прагнення до розбудови внутрішньої і зовнішньої місії християнської церкви.

Аналіз соціальної думки українського православ'я у контексті становлення громадянського суспільства в Україні дозволяє зробити слушний висновок: насамперед духовно-релігійний, теологічний і соціально-філософський дискурс соціального вчення українського православ'я формується навколо духовно-історичних, культурних, національних і політичних питань суспільного буття України.

Дослідження конкретних концептуалізацій соціального вчення Православної церкви України демонструють унікальні можливості церкви щодо духовного впливу на сучасний світ. Духовне життя церкви і людини є своєрідним підґрунтям

суспільно-політичного, культурного і економічного життя. Підставою історичного руху суспільства і держави, з точки зору соціальної думки церкви, виступають духовно-культурні традиції християнства, моральні цінності, християнська аскетика і релігійна спадщина святих отців церкви.

Християнські теологи постійно наголошують на християнській комунікації, яка орієнтує державне управління на гуманістичні цінності і демократичний стиль державно-церковного діалогу. Церква виступає за обмеження впливу держави на процеси релігійного життя в Україні і створення конкурентного і плюрального середовища серед релігійних організацій.

Джерельною базою для вивчення соціальної думки українського православ'я мають стати документи Православної церкви України (ПЦУ) під духовним проводом митрополита Епіфанія (Думенка). Оскільки ця релігійна організація історично і духовно воз'єднана з Константинопольською православною церквою і вселенським патріархом, то фундаментальною частиною її соціального вчення є доктринальні документи Константинопольського патріархату: «Документи Святого і Великого Собору Православної Церкви» [4], «За життя світу. На шляху до соціального етосу Православної Церкви» [5]. Ці документи наочно демонструють теологічне ставлення православної церкви до проблем розбудови громадянського суспільства, питань культури, економіки, політики, держави, нації і місії християнства в сучасному глобальному світі.

Розвиток державно-церковних відносин є однією з найважливіших умов розвитку країни як демократичної, правової та соціальної держави. Відомо, що шляхом об'єднання в добровільні асоціації люди створюють можливості для реалізації своїх інтересів, прагнень і цілей, для самостійного вирішення своїх культурно-історичних, релігійних і комунікаційних проблем [6, с. 294].

Участь віруючих людей у політиці, державному і публічному управлінні не може обмежуватися лише голосуванням на виборчих дільницях. Для

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

демократичної і конструктивної взаємодії держави, церкви та громадянського суспільства необхідне існування медійних, правових, громадських, наукових і публічних майданчиків, на яких будуть визначатись та обговорюватися проблеми релігії, політики, економіки і культури. Саме такими майданчиками і є комунікація релігійних організацій, діяльність яких відбувається в межах громадських структур.

Християнські цінності (віра, надія, любов, радість, спокій, терпіння, доброта, милосердя, великодушність, незлоблівість, мужність, працелюбність, простодушність, прямота, розсудливість, поміркованість, справедливість, стійкість, чесність, правдивість, вірність слову), які є засадничими для соціальної думки церкви, допомагають вибудовувати партнерські відносини між державою, церквою і громадянським суспільством.

Отже, соціальна думка українського православ'я може стати для українського суспільства доброю справою для духовно-морального оздоровлення українського народу, національної безпеки держави, встановлення соціальної справедливості, розвитку соціальних, гуманітарних проєктів добродійності, що сприятиме вирішенню багатьох нагальних суспільних викликів Української держави. Сьогодні Православна церква України є не лише релігійною організацією, а й авторитетнішою громадською інституцією в Україні, яка діє на засадах канонічного права вселенського православ'я, християнській соборності, демократичної самоорганізації і не залежить від держави, уряду, політичних партій і бізнес-структур.

Православна церква України бере активну участь у громадському житті, патріотичному вихованні дітей, молоді, багатогранних процесах освіти, науки, жертвовному і відданому капеланському служінні, реагуючи на актуальні виклики геополітики і суспільно-політичного життя України.

Соціальна думка церкви займається важливими питаннями громадянської активності, суспільної участі церкви і держави у справах милосердя, акцентуючи

увагу науковців і державних керманців на механізмах публічного управління, фундаментальних принципах рівноправності, поваги, партнерства, свободи, людської гідності і незалежності людської особистості від політичної диктатури.

Список використаних джерел:

1. Богданенко А. І. Роль українського православ'я у процесах державотворення. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. 92 с.
2. Богданенко А. І., Мартишин Д. С. Християнські концепти державного управління: українське православ'я. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022. 96 с.
3. Бочков П. В. Соціальна думка українського православ'я. *Міжрегіональна Академія управління персоналом* [Електронний ресурс] / URL: <https://maup.com.ua/ua/navchannya-u-maup/centri-ta-kursi/duhovno-prosvitnicki-centr/statti/socialna-dumka-ukrainskogo-pravoslavnya.html> (дата звернення: 19. 11. 2024).
4. Документи Святого і Великого Собору Православної Церкви. Київ: Відкритий Православний Університет Святої Софії-Премудрості, ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. 112 с.
5. За життя світу. На шляху до соціального етосу Православної Церкви. *РІСУ. Релігійно-інформаційна служба України* [Електронний ресурс] / URL: https://risu.ua/za-zhittya-svitu-na-shlyahu-do-socialnogo-etosu-pravoslavnoj-cerkvi_n103522 (дата доступу: 19. 11. 2024).
6. Чаплай І. В. Державно-громадська комунікація як об'єкт наукового дослідження в Україні: монографія / І. В. Чаплай. Одеса: КУПРІЄНКО СВ, 2018. 386 с.

Вавілов Д.М.,
аспірант кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку
Мостіпака І.В.,
студентка групи ОО-6
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ПРОТИДІЯ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА РІШЕННЯ

Відмивання коштів та фінансування тероризму є значними загрозами глобальній безпеці та цілісності фінансової системи. Попри наявність різних підходів та методик оцінки й управління ризиками при використанні сучасних інструментів протидії наведеним явищам, слід зазначити, що вони переважно стосуються ризиків відмивання коштів з використанням банківських установ. Багато питань в контексті протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму залишаються поки що практично не дослідженими [1].

Останні десятиліття демонструють, що економічна система країни значною мірою залежить від фінансових потоків, пов'язаних із злочинною діяльністю, що свідчить про значний вплив економічних і фінансових злочинів. Це зумовлено недоліками в управлінні економічним сектором, а також підтверджується конкретними показниками збитків.

Організаційно-управлінські та правові прорахунки в процесі економічних перетворень упродовж багатьох років створюють сприятливі умови для стрімкого зростання ухилень від сплати податків та інших економічних злочинів, що становлять серйозну загрозу економічній безпеці і національному суверенітету держави [3]. Це, в свою чергу, призводить до збільшення впливу криміналітету на політику держави. Обсяги збитків від легалізації коштів, здобутих незаконним шляхом, у числовому вираженні є значними. Так, Держфінмоніторингом протягом 2023 року передав до правоохоронних органів 1122 матеріалів, в яких сума фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з

легалізацією коштів, та із вчиненням кримінального правопорушення, становить 102,1 млрд грн, зокрема: з легалізацією коштів, – 89,0 млрд грн; із вчиненням кримінального правопорушення, – 12,4 млрд грн; із фінансуванням тероризму, – 0,7 млрд гривень [2].

Україна, як активний учасник міжнародної спільноти, працює над удосконаленням механізмів протидії незаконним фінансовим потоками у співпраці з організаціями, такими як FATF і MONEYVAL. Євроінтеграційний вектор, обраний нашою країною, визначив потребу вдосконалення чинного законодавства, а також організації діяльності правоохоронних органів у розкритті та розслідуванні цього виду злочинів [3]. Так, було створено систему інституцій протидії корупції, а також засновано спеціалізований Вищий антикорупційний суд.

Проте попри позитивні зміни у законодавстві, зокрема оновлення законів щодо протидії відмиванню коштів, проблеми з їх впровадженням і практичним застосуванням все ще залишаються. Це включає відсутність належної координації між фінансовими установами та правоохоронними органами, а також недостатню кількість обвинувальних вироків.

Серед рішень в сфері протидії відмивання коштів, які наразі впроваджені та потребують подальшого удосконалення, можна виділити посилення регуляторного нагляду за фінансовими установами, розширення співпраці з міжнародними організаціями, впровадження сучасних цифрових інструментів для аналізу транзакцій та моніторингу підозрілих операцій. Важливим кроком є також підвищення прозорості реєстрації юридичних осіб і розкриття інформації про кінцевих бенефіціарів.

Україна демонструє прогрес у впровадженні міжнародних стандартів, але потребує подальших реформ для підвищення ефективності боротьби з відмиванням коштів і зміцнення довіри до своєї фінансової системи

Список використаних джерел:

1. Внукова Н., Колодізев О., Чмутова І. Аналіз міжнародного досвіду застосування ризик-орієнтованого підходу у сфері протидії відмиванню коштів,

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

фінансуванню тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 17. С. 610–617.

2. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2023 рік. Київ, 2024. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2023ukr.pdf>

3. Передерій О. С. Реформування системи протидії легалізації коштів, здобутих незаконним шляхом в аспекті активізації європейської інтеграції України (теоретико-правовий аспект). *New ukrainian law*. 2023. Т. 2. С. 98–103. URL: <https://doi.org/10.51989/nul.2022.6.2.15>

Вергун М.А.,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Університету Григорія Сковороди в Переяславі, Київська обл., Україна

РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІО-ГУМАНІТАРНОЇ БЕЗПЕКИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

У ХХ століття з'явився новий вид безпеки – соціо-гуманітарна безпека. Її суть полягає у захищеності людини від життєво важливих загроз – як на фізичному рівні, рівні виживання, так і на екзистенційному - рівні її ідентичності, «самостійності». Соціо-гуманітарна безпека – це теорія та практика забезпечення захищеності самої людини, вона сприяє оптимізації взаємин людей з державою, суспільством, групами.

У доповіді Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) 1994 року було зафіксовано концептуальне зрушення у розумінні безпеки, яке відбулося після закінчення Холодної війни: концепція безпеки надто довго тлумачилася виключно як захищеність території від зовнішньої агресії, як захищеність національних інтересів держави, як захищеність глобального суспільства від загрози ядерної війни. Документи ПРООН дали імпульс теоретичним дослідженням феномену соціо-гуманітарної безпеки [1].

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

ЄС через свою нормативну природу, засновану на принципах лібералізму, був одним із перших акторів світової політики, які почали реалізовувати концепцію соціо-гуманітарної безпеки у своїй зовнішній та внутрішній рамці.

Соціо-гуманітарна безпека в країнах ЄС розглядається з точки зору забезпечення прав та свобод людини, забезпечення основних соціальних засад життя людини.

Проаналізуємо концепт «соціо-гуманітарна безпека» у загальній політиці безпеки та оборони ЄС. Підхід ЄС до безпеки змінювався під впливом складних процесів, що відбуваються у світовій політиці. Європейський Союз прагнув реагувати на процеси та результати швидких змін у соціально-політичних та економічних процесах. Справді загальна зовнішня політика та безпекова політика ЄС, квінтесенцією якої стала «Загальна безпекова і оборонна політика» [2], переважно була розроблена на початку 1990-х років. Це збігається зі зміною на порядку денному міжнародної безпеки та появою поняття соціо-гуманітарної безпеки.

За допомогою Загальної безпекової і оборонної політики Євросоюз прагне сприяти та підтримувати стабільність – не тільки за його межами, але й також у відповідь на зовнішні загрози та вразливості, які можуть проникнути через кордони ЄС. Одним із суттєвих змін у безпековій політиці ЄС були зусилля щодо включення вимірювання соціо-гуманітарної безпеки до загальної політики безпеки та оборони. Коли Амстердамський договір набув чинності в 1998 році, таким питанням, як надання притулку, міграція та прикордонне управління, приділялася велика увага в урядовому порядку денному ЄС.

Події 11 вересня у США стали ключовою ланкою у формуванні тісної взаємодії поліції та служби зовнішніх дій ЄС. Контртерористичні заходи вживалися державами-членами для виявлення терористичних мереж та проведення арештів з метою захисту громадян як усередині, так і поза територіальними кордонами Європейського Союзу.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Значною мірою внаслідок вищезгаданих змін відбулося збільшення кількості внутрішніх для ЄС оперативних заходів, пов'язаних із прикордонним контролем, імміграцією, боротьбою з тероризмом та організованою злочинністю [3].

Інструменти, які донедавна завжди були у застосуванні для загальної безпекової і оборонної політики ЄС, тепер також використовуються для захисту внутрішньої безпеки. Наприклад, Розвідувальний та ситуаційний центр Європейського Союзу, який спочатку був створений для спостереження та ведення спільними питаннями зовнішньої та безпекової політики, такими як зброя масового знищення, ядерне нерозповсюдження та терористична діяльність за межами ЄС [4]. Основна його діяльність - протидія тероризму - включаючи збір та обмін розвідувальними даними серед національних поліцейських сил про осіб, які, ймовірно, є частиною організацій насильницької радикалізації та терористичної діяльності, та організованої злочинності в європейських містах. У ширшому значенні він виявляє загрози соціальної згуртованості у європейських суспільствах.

Розглядаючи діалектику внутрішньо-зовнішнього аспекту безпеки ЄС, ми стали свідками потенційної дилеми Загальної безпекової і оборонної політики ЄС. Вона полягає в тому, як найкраще забезпечити безпеку і яку роль ЄС слід відіграти у цьому відношенні. Питання полягає в тому, чи слід Європейському Союзу, який активно прагне закрити і захистити свої кордони - дотримуватися цього шляху або сприяти безпеці, яка більше концентрується на підвищенні ролі ЄС у забезпеченні мирного будівництва, підтримки миру та аналогічної допомоги за кордоном у рамках основ зовнішньої політики та безпекової політики ЄС. Щоб вирішити цю дилему ЄС, необхідно повністю інтегрувати концепцію соціо-гуманітарної безпеки в загальний підхід до безпеки.

Враховуючи наведене основними складовими соціо-гуманітарної безпеки в ЄС є:

1. Економічна безпека. Вона диктує необхідність забезпечення гідного рівня життя для кожної людини, а також її захищеність від таких структурних проблем,

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

як безробіття, у тому числі часткове (особливо серед молоді), бідність і тривалі економічні кризи.

2. Продовольча безпека. Проблема полягає не у відсутності продуктів харчування, а в їх неправильному розподілу. Це передбачає адресну допомогу особам, які потребують такої допомоги.

3. Санітарно-гігієнічна безпека. Зокрема, у світі існують великі райони, де немає питної води. У промислово розвинених країнах акцент робиться на ракових захворюваннях. Постулюється, що найбільше схильними до загроз для здоров'я є бідні люди, особливо діти.

4. Екологічна безпека. Вона означає забезпечення сприятливого для проживання людини природного середовища, його захищеність від деградації місцевих та глобальних екосистем. Йдеться про забруднення ґрунту і повітря, вирубку лісів, стихійні лиха та ін.

5. Особиста безпека. Даний вид безпеки спрямований на забезпечення захищеності людини від фізичного насильства, від кого б воно не виходило - від своєї держави, інших держав чи інших груп осіб.

6. Суспільна безпека. Вона має на увазі неабияку роль сім'ї, благодійних організацій, етнічних та расових груп у забезпеченні безпеки.

7. Політична безпека. Вона стосується захисту основних прав людини як громадян держави та ліквідації бар'єрів на шляху їх реалізації (політичні репресії з боку держави, систематичні тортури, зникнення тощо).

Таким чином, соціо-гуманітарна безпека в країнах ЄС спрямована на забезпечення безпекового середовища для людини, яка мешкає на території Союзу або за його межами (коли надаються певні види допомог іншим країнам) та надає можливість професійно, творчо, культурно розвиватися, не піддаватися дискримінації.

Список використаних джерел:

1. Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй. URL: https://nmetau.edu.ua/file/konspekt_staliy_rozvitok_suspilstva.pdf

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

2. Європейська політика безпеки та оборони: стратегічні аспекти співпраці України з ЄС – визначення напрямів та формату. URL: <http://old.niss.gov.ua/monitor/november/2.htm>

3. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. Official Journal of the European Union. 2008. Vol. 51.

4. Oakes M. Common European Security and Defence Policy: A Progress Report; International affairs and defence section. House of commons library. Research paper 00/84. 31 october 2000. 60 p.

Вінниченко О.О.,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування,
Національний авіаційний університет, м. Київ

Науковий керівник: Гоголь Т.В.,

доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічного
управління та адміністрування

ЛОБІЮВАННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасні конфлікти значною мірою визначаються використанням інформаційно-комунікативних ресурсів, які стали найбільш ефективним засобом маніпуляції свідомістю з метою досягнення переваги над супротивником. Одним з аспектів цієї проблеми є лобіювання в інформаційно-медійному просторі інтересів, які є ворожими для нашої країни і по суті одним з аспектів російської агресії.

Це ставить проблему вдосконалення системи масових комунікацій як основного інструменту попередження ворожих маніпуляцій та долучення громадян до ефективної протидії ворожій інформації. Дана проблема є одним з аспектів регулювання лобістської діяльності щодо тих чи інших інтересів у

вітчизняному медійно-інформаційному просторі і у науковому вимірі досліджується на перетині таких феноменів як інформаційна безпека та інформаційний лобізм.

Найбільш ефективною формою протидії лобістам ворожих інтересів є, безумовно, цілеспрямована діяльність в Інтернет-просторі, адже саме тут сьогодні поширюються різноманітні ворожі ідеї, створюються маніпулятивні віртуальні образи, які впливають на сприйняття українськими громадянами реальних подій російсько-української війни. З іншого боку, саме у соціальних мережах, месенджерах відкриваються широкі можливості для лобіювання інтересів нашої країни перед громадянами інших держав.

Відображаючи в Інтернеті в різноманітних формах позиції агресора стосовно ситуації та подій російсько-української війни, ворог провокує в Україні соціальні напругу та роз'єднання, націлені на підрив спротиву українського народу та формування деструктивних настроїв. Останні зі сфери віртуальної боротьби образів та символів потім переходять у сферу реальних соціальних взаємодій. І з наростанням жорстокості боротьби на полі бою це протистояння з поля реальної битви все більше переноситься у віртуальний простір, охоплюючи все більшу кількість людей та ресурсів. Наслідком боротьби в Інтернет-просторі є цілком реальне зростання загроз національній безпеці нашої країни за рахунок просування інтересів країни-агресора.

Слід сказати, що лобіювання інтересів російської експансії в Україні розпочалося задовго до власне збройного протистояння. Після відомої Мюнхенської промови В.Путіна у 2007—2008 роках розпочалася дуже активна інформаційно-лобістська діяльність різноманітних проросійських суб'єктів у вітчизняному інформаційному просторі з просуванням меседжів, орієнтованих на підготовку різних цільових аудиторій до позитивного сприйняття збройної агресії Росії та стимулювання підтримки цієї агресії у різноманітних формах. При цьому використовувалися всі переваги, які на той час російські медіа-

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

агресори мали в українському інформаційному просторі, як-то засилля російськомовних пабліків у сфері електронних та друкованих ЗМІ та книжковому видавництві; наявність дуже потужної підтримки з боку колабораціоністів як в ЗМІ, так і в органах державної влади і громадсько-політичних структурах; поширеність проросійських настроїв серед значної частини жителів східних регіонів; а також мовна близькість й історична та ментальна схожість у багатьох аспектах життя та комунікації у двох країнах.

Сьогодні, коли Україна стала об'єктом як прямої військової, так і інформаційної агресії, найбільше значення і медійній сфері мають координаційні зусилля у системі стратегічних комунікацій для формування потужного ресурсу лобювання в інфосфері інтересів захисту України та відсічі агресору, насамперед контрпропагандистського характеру. Але ефективність функціонування цих комунікацій вирішальною мірою залежить від донесення користувачам цих комунікацій основних меседжів скоординованої державної політики, а також і патріотичних загальнонаціональних духовно-ціннісних орієнтирів відстоювання незалежності та необхідного обсягу поточної інформації щодо протікання військових дій. Тут велику роль відіграють не лише спеціальні державні комунікації, передбачені нормативними документами (Доктриною та Стратегією інформаційної безпеки України), а загалом увесь комплекс традиційних комунікацій, мереж, месенджерів тощо. Сьогодні йдеться про забезпечення скоординованого функціонування усієї вітчизняної медіасфери для вирішення завдання протидії російській інформаційній агресії та мобілізації українського суспільства для відсічі.

Що стосується інституційних змін у медійно-інформаційному просторі, спрямованих на максимальне використання потенціалу лобювання інтересів та цінностей захисту нашої країни, то тут йдеться про створення органами державної влади ефективних структур, які відстоюють національні позиції насамперед через надання об'єктивної інформації про події російсько-української війни та

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

концентрують свої зусилля на протидії інформаційній агресії ворога і мінімізації негативних інформаційних впливів на українських громадян та зарубіжну аудиторію. До таких спеціалізованих структур доцільно віднести Об'єднаний інформаційно-аналітичний центр «Єдина Країна», Інформаційно-аналітичний центр Ради національної безпеки і оборони України, Український кризовий медіа-центр та інші. Також слід відзначити роль найбільш ефективних громадських структур у боротьбі з інформаційною агресією ворога, таких як центр «Миротворець», «Стоп-Фейк», «Інформнапалм», «Інформаційний спротив», НАЦ «Українські студії стратегічних досліджень», ГО «Вільні Люди», Міжнародний інформаційний консорціум «Бастіон», Український інститут майбутнього та Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння тощо.

Цілепокладальною та нормативною основою організації протидії російській інформаційній агресії з використанням потенціалу лобістської діяльності сьогодні має стати національна Стратегія інформаційної безпеки. Вона стала і основою формування низки організаційних структур, які мають активно використовуватися для здійснення контрпропагандистської діяльності. Важливим є і розширення санкцій проти проросійських лобістів у вітчизняному медійному просторі, особливо публічних суб'єктів - журналістів, діячів культури, громадських активістів тощо. Слід вказати і на те, що чимало таких проросійських лобістів ведуть активну діяльність у національних пабліках без належної протидії з боку як органів державної влади, так і громадськості.

Саме Доктрина та Стратегія інформаційної безпеки України на сьогодні мають розглядатися в якості концептуальної основи та основи унормування лобістської діяльності у процесі протидії російській інформаційній агресії, забезпечення інформаційної безпеки нашої країни в умовах військового стану. Важливим, зокрема, є конституювання цими документами належності нормативних засад до організаційної діяльності у сфері інформаційної безпеки до системи національної безпеки нашої країни загалом.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Підсумовуючи, слід зазначити, що на сьогодні і нормативні документи у сфері інформаційної безпеки, і наявні можливості у сфері масових комунікацій дають можливість ефективно боротися з російською інформаційною агресією та успішно використовувати для цього потенціал лобізму. Однак існують дуже великі проблеми стосовно консолідації суб'єктів лобізму на патріотичних позиціях. Недостатньою є також активність органів державної влади для протидії проросійським лобістам у вітчизняному інформаційному просторі. Вирішальним чинником є особиста активність кожного громадянина, від простих користувачів до відомих публічних діячів та політиків в інформаційному просторі, націлена на протидію маніпулюванню з боку російських агресорів за допомогою інформаційно-комунікативних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Доктрина інформаційної безпеки України. Затверджена Указом Президента України від 35 лютого 2017 р. №47/2017.
<https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>
2. Стратегія інформаційної безпеки. Затверджена Указом Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021.
<https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>.

Гавриш А.А.

асистент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

РЕЗИСТЕНЦІЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна – це час випробувань для будь-якої країни, але значно важче, коли це не єдина битва, яку ти маєш виграти, оскільки протистояти на полі бою доводиться не лише зовнішньому ворогу, а й внутрішньому – корупції. Це явище для України не нове. Ситуація з корупцією завжди була гальмуючим фактором соціально-економічного розвитку держави.

Дослідження, проведені в 2021-2023 роках, демонструють надзвичайно цікаву динаміку корупційних процесів. Якщо у 2022 році спостерігався короткочасний спалах суспільної згуртованості та зниження корупційних очікувань, то 2023 рік став періодом повернення до звичних корупційних патернів. Більше того, війна створила нові унікальні можливості та ризики для корупційних схем, особливо в таких критично важливих сферах, як оборонні закупівлі, гуманітарна допомога та логістика.

Тому доцільно комплексно проаналізувати еволюцію корупційних практик в Україні в період від передвоєнного часу до сьогодення, розкрити механізми резистентності корупційних явищ та оцінити інституційну спроможність держави протидіяти системним викликам в умовах безпрецедентного

Індекс сприйняття корупції – це глобальний показник, який оцінює рівень сприйняття корупції в державному секторі різних країн світу. В Україні даний показник вимірюється вже давно. На офіційному сайті Transparency International можна отримати інформацію, щодо значення даного показника впродовж 2012-2023 рр. (рис.1).

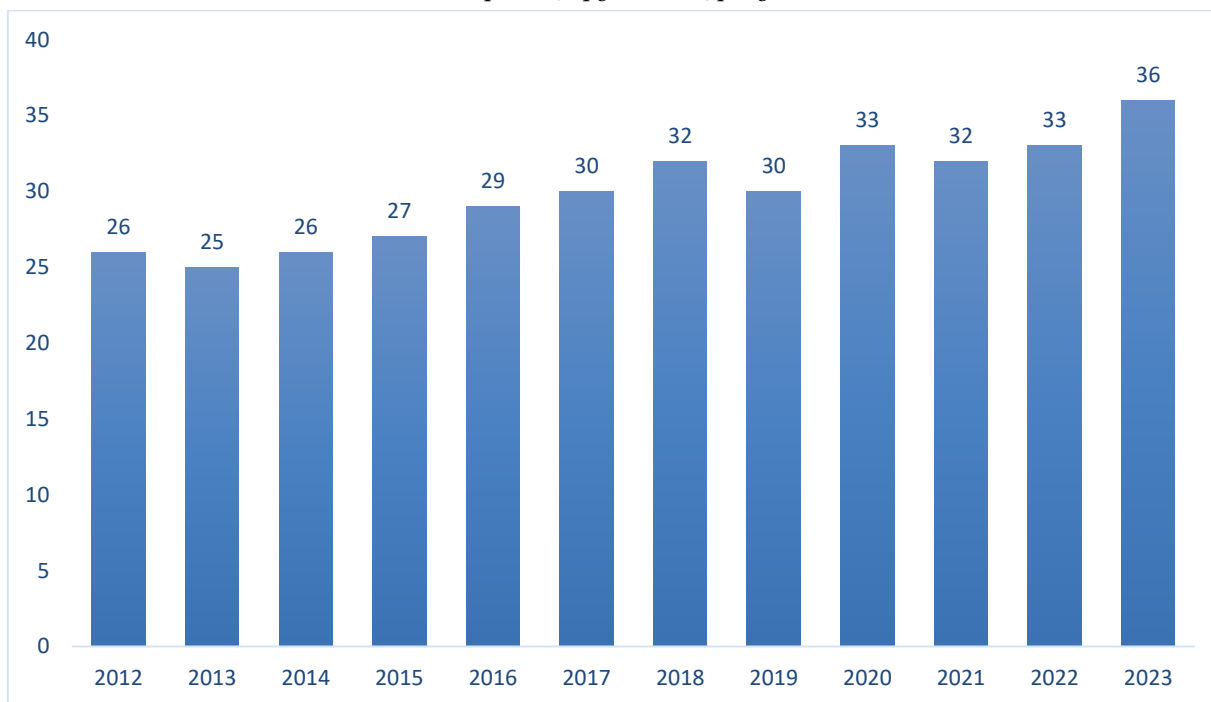

Рис. 1 «Динаміка індексу сприйняття корупції в Україні»

Джерело:[1].

Згідно графіку видно, що з часів Майдану і до теперішнього часу Україна набрала загалом 11 балів у дослідженні. Прогрес України у боротьбі з корупцією – це сталий процес, який продовжується навіть у найскладніший період існування держави. Україна має безперервну тенденцію щодо боротьби з корупцією з 2019 по 2023 рік включно і демонструє позитивну динаміку, навіть попри військову агресію РФ. Однак для більш ефективного результату доцільно оцінювати рівень сприйняття корупції в розрізі галузях людської діяльності.

Систематичні опитування в галузі корупції проводить НАЗК разом з соціологічною компанією GfK Ukraine за підтримки Координатора Проектів ОБСЄ в Україні. Для порівняння даних показників вивчатимемо результати самооцінки респондентів, які передбачають оцінку безпосередньої участі учасників опитування, або членів їх родин в процесі корупційних злочинів чи злочинів пов'язаних з корупцією. Зведені показники оцінки корупційного досвіду населення та бізнесу за самооцінкою у сферах діяльності за 2021-2023 роки відображені в табл. 1-2.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

Таблиця 1

Оцінка корупційного досвіду населення у сферах діяльності 2021-2023 рр.

Сфера діяльності	2021р. (%)	2022 р. (%)	2023 р. (%)	Відхилення 2023р. до 2021р. (+;-)
Діяльність сервісних центрів МВС	37,8	26,7	35,7	-2,1
Будівництво та земельні відносини	45,3	23,9	32,5	-12,8
Державна та комунальна медицина	39,4	24,9	32,3	-7,1
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення	28,8	28,7	31,4	2,6
Послуги закладів освіти (комунальні дитячі садки)	33,3	15,5	27	-6,3
Послуги закладів вищої освіти	38,4	25,7	26,6	-11,8
Діяльність правоохоронних органів	50,1	32,7	23,4	-26,7
Послуги закладів освіти (початкова та середня освіта)	33,5	13	21,6	-11,9
Гуманітарна допомога	-	11,7	19,9	-
Надання адмін. послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (крім ЦНАП та сервісних центрів МВС)	18	9,9	16,8	-1,2
Діяльність центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)	11,4	6,2	8,9	-2,5

Джерело:[2-4].

Аналізуючи корупційний досвід населення можна помітити тенденцію до скорочення випадків участі населення в корупційних схемах. Найвищий рівень корупційного досвіду населення спостерігається у таких сферах як будівництво та земельні відносини, державна та комунальна медицина, діяльність правоохоронних органів. Найбільш проблемними сферами залишаються ті, де є складні процедури, значна взаємодія з державними чи комунальними органами, а також високий рівень залежності споживачів від цих послуг. Для їх покращення потрібні системні реформи та цифровізація процесів. Сфери з найбільшим зниженням корупційного досвіду – це послуги правоохоронних органів (-26,7%) будівництво та земельні відносини (-12,8%), послуги закладів початкової,

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

середньої (-11,9) та вищої освіти (-11,8). Єдина сфера в якій корупція в розрізі років почала зростати – це послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення (+2,6%). Серед можливих причин такого зростання є ускладнення процедур через воєнний стан або кризу, що створює більше можливостей для корупції, послаблення контролю за цими послугами внаслідок інших пріоритетів державних органів, наявність тиску на постачальників послуг через економічні або соціальні чинники. Важко дослідити гуманітарну сферу, оскільки до початку повномасштабного вторгнення опитування в даній сфері не проводилось. Але як бачимо в таблиці на 8,2% збільшилась кількість респондентів, що стикались з корупцією якраз в гуманітарній сфері, яка швидкими темпами розвивається через війну. Корупція в таких умовах може мати тяжкі наслідки для постраждалих громадян, зокрема для внутрішньо переміщених осіб, поранених, жертв насильства та інших вразливих груп населення. Відсутність належних механізмів нагляду за гуманітарною допомогою сприяє незаконному використанню ресурсів. Військові та цивільні організації, які займаються розподілом допомоги, можуть маніпулювати цими ресурсами на свою користь, переправляючи їх на чорний ринок. Доставка гуманітарної допомоги може бути затримана або взагалі не досягати адресатів через корупційні схеми.

Таблиця 2

Оцінка корупційного досвіду бізнесу у сферах діяльності 2021-2023 рр.

Сфера діяльності	2021р. (%)	2022 р. (%)	2023 р. (%)	Відхилення 2023р. до 2021р. (+;-)
Митниця	42,8	35,2	35,2	-7,6
Будівництво та земельні відносини	32,5	32,5	28,6	-3,9

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Продовження таблиці 2

Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення, крім послуг, пов'язаних з поточними розрахунками	29	29,3	26,6	-2,4
Контроль і нагляд за підприємницькою діяльністю	27,2	18,7	24,5	-2,7
Судова система	19	18,8	15,2	-3,8
Діяльність податкових органів	13,2	13,2	13,1	-0,1
Діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування	27,2	18,6	28,8	1,6

Джерело:[2-4].

У сфері бізнесу найчастіше корупція зустрічається на митниці, в сфері будівництва та земельних відносин, а також під час діяльності із забезпечення правопорядку. Митниця третій рік поспіль залишається на першому місці в рейтингу найкорумпованіших сфер для бізнесу (35,2% осіб, які мали справу з цією сферою, відзначили наявність корупційного досвіду). Цей показник не змінився в порівнянні з 2022 роком. З проаналізованих даних в 2023 році рівень корупції зріс у сфері діяльності правоохоронних органів (+1,6%), однак і в інших сферах суттєвого скорочення випадків корупції не спостерігається (від -0,1 в діяльності правоохоронних органів до -7,6% на митниці). Корупція в діяльності правоохоронних органів виникає через зловживання владою, відсутність належного контролю, що дозволяє маніпулювати розслідуваннями та правовими нормами. Також важливим чинником є складність законодавства, політичний тиск, можливі зв'язки з кримінальними групами та відсутність ефективного громадського нагляду. Все це створює сприятливі умови для корупційних схем, де правоохоронці використовують свої повноваження для досягнення особистих чи групових вигод.

Дослідження корупційних процесів в Україні 2021-2023 років демонструє складну динаміку боротьби з корупцією в екстремальних умовах війни, де попри тимчасове зниження корупційних очікувань у 2022 році, 2023 рік показав

повернення традиційних корупційних схем, особливо в критичних сферах, таких як медицина, гуманітарна допомога, діяльність правоохоронних органів, послуги ЖКГ. Водночас, позитивним є те, що держава продовжує системну боротьбу, демонструючи зменшення корупційного досвіду в окремих секторах, що свідчить про поступальний рух України в напрямку подолання корупційних практик, незважаючи на безпрецедентні виклики воєнного часу.

Список використаних джерел:

1. Transparency International Ukraine URL: <https://ti-ukraine.org/>
2. Корупція в Україні 2023: розуміння, сприйняття, поширеність URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/Pages/70/f5/70f5b2f90b754dc70de685d9bba25223e3e717f15583322324126276f8ff51ec6849901.pdf>
3. Корупція в Україні 2022: розуміння, сприйняття, поширеність URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/07/1009488299966710444nacp_report_info_sapiens_2021_ukr_final_.pdf
4. Корупція в Україні 2021: розуміння, сприйняття, поширеність URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/1f23b766-e031-4c3f-81a4-0167b4f93116.pdf>

Гагін А.О.,

здобувач освітньо-наукового рівня доктор філософії за спеціальністю
281 «Публічне управління та адміністрування»

Науковий керівник: Сергієнко Л.В.,

д. держ. упр., доц.

Державний університет «Житомирська політехніка»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПАРТИСИПАТИВНОГО ПІДХОДУ РОЗВИТКУ МІСТ

Практика громадянської участі в міському плануванні та розвитку існувала задовго до появи сучасних цифрових технологій. Громадянська участь є ключовою складовою побудови довіри до урядових інституцій і невід'ємною частиною концепції відкритого уряду. Фактично, деякі вчені описують її як «розширення демократичного процесу» [3, с. 243] та «наріжний камінь демократії» [4, с. 87]. Основні цілі цього підходу — легітимізація рішень, прийнятих публічними інституціями, та використання колективного інтелекту громади разом із експертними знаннями для розробки інноваційних рішень, адаптованих до локальних умов.

Французький філософ П'єр Леві, ще в 1990-х роках, говорив про значення колективного інтелекту: «Ніхто не знає всього, але кожен знає щось, і всі знання є у людства. Ми маємо свідомо використовувати технології, які допомагають мобілізувати цей талант» [3]. Однак, попри очевидні переваги партисипативного підходу, його ефективне впровадження стикається з рядом викликів:

- Нерівний доступ до можливостей участі серед різних соціальних груп.
- Відсутність мотивації через невіру у вплив участі на реальні зміни.
- Недовіра до процесів, викликана враженням, що участь — це формальність, яка не впливає на результати.
- Недосконалий дизайн платформ для електронної участі.
- Розрив між участю громади та кінцевими рішеннями органів влади.

Сучасні виклики, які стоять перед партисипативним підходом до міського розвитку, потребують інноваційних рішень. Серед них ключову роль відіграють новітні технології, зокрема блокчейн, та зростання рівня громадянської освіти.

Блокчейн-технології стають одним із найперспективніших інструментів для забезпечення прозорості та довіри в процесах громадської участі [2]. Завдяки їх здатності створювати незмінні записи голосувань, петицій або опитувань, громадяни отримують гарантію, що їхній внесок враховано чесно та об'єктивно. Наприклад, результати опитувань, проведених на блокчейні, не можуть бути підроблені або видалені, що усуває підозри у маніпуляціях.

Ще одним важливим застосуванням є смарт-контракти — автоматизовані алгоритми, які виконуються лише за наявності певних умов. У контексті партисипації вони дозволяють швидко та ефективно впроваджувати прийняті рішення, мінімізуючи людський фактор і забезпечуючи довіру до результатів.

Окрім технологій, вирішальну роль відіграє підвищення рівня освіти громадян. Освічені громади краще розуміють свої права та обов'язки, усвідомлюють значення участі у прийнятті рішень і більш вмотивовані долучатися до процесів управління. Це створює умови для активнішого залучення громадськості до розв'язання нагальних проблем та вироблення довгострокових стратегій розвитку міст [1, с.338-342].

У перспективі поєднання партисипативного підходу з інноваційними технологіями та зростанням громадянської свідомості має значний потенціал для якісного перетворення системи управління. Такий підхід забезпечить глибшу інтеграцію громадян у процеси ухвалення рішень, створить прозорі механізми контролю за їх виконанням та зміцнить довіру до урядових структур через відкритість і відповідальність.

Таким чином, партисипативний підхід стає не лише засобом демократизації процесу публічного управління та адміністрування, але й основою для побудови інноваційних, стійких і орієнтованих на людину міст.

Список використаних джерел:

1. Климончук В. Політична освіта як засіб реалізації політичних свобод демократичного процесу в сучасній Україні. Вісник Львівського університету. - 2011. - Вип. 1. - С. 337-344. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlu_fps_2011_1_39
2. Семченко-Ковальчук О. Використання блокчейну в публічному управлінні: трансформація технологічних можливостей. Economic Synergy. - 2023. - Вип. 2. - С. 62-73. URL: <https://doi.org/10.53920/ES-2023-2-5>
3. Brabham, D. C. (2009). Crowdsourcing the public participation process for planning projects. Planning Theory, 8(3), p. 242-262.
4. Tacchi, J. (2012). 11. Digital Engagement: Voice and Participation in Development. In Digital Anthropology, edited by Heather A. Horst and Daniel Miller, pp. 225.

Гапєєва О.М.,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та економічної безпеки,
Університету митної справи та фінансів м. Дніпро

Гапєєв С.М.,

доктор технічних наук, професор,
завідувач кафедри будівництва, геотехніки і геомеханіки
НТУ «Дніпровська політехніка» м. Дніпро

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЯК СКЛАДОВА СТРАТЕГІЇ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Внаслідок війни наша держава несе значні економічні збитки, обсяги яких постійно зростають. Перш за все, це стосується інфраструктури, житлової та нежитлової нерухомості, транспорту, товарних запасів та фінансових втрат. За даними Київської школи економіки (КШЕ) (проект «Росія заплатить») [1], станом на початок 2024 року, прямі збитки перевищили 157 млрд. доларів США

(рис. 1), а непрямі фінансові втрати станом на липень 2024 року перевищують 1,164 трлн. доларів США втраченого виторгу [2]. Дані КШЕ корелюють із даними оновленої спільної оцінки збитків і потреб (Rapid Damage and Needs Assessment, RDNA3), підготовленою урядом України разом із Групою Світового банку, Європейською Комісією та ООН – 152 млрд. дол. США [3, стор. 1].

Одним з найнегативніших наслідків збройної агресії для України Національний інститут стратегічних досліджень називає масштабну деіндустріалізацію та поглиблення технологічного відставання української економіки від світових лідерів. Зокрема, у 2023 р. частка металургійної галузі у структурі переробної промисловості становила 17 % (у 2021 р. – 29,1 %), хімічної і пов'язаних з нею галузей – 8,9 % (у 2021 р. – 10,2 %) [3, стор. 4]. Втрати у промисловості України внаслідок повномасштабної російської воєнної агресії нараховують щонайменше 426 великих і середніх підприємств, що були пошкоджені або зруйновані [5].

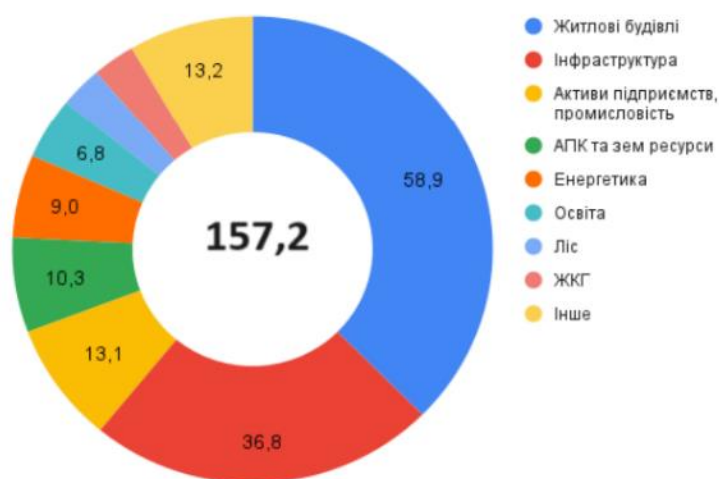

Рис. 1 – Прямі збитки секторів економіки України внаслідок війни станом на початок 2024 року (за даними Київської школи економіки) [4, стор. 4].

З метою повоєнного відновлення країни, Україні необхідно реалізувати масштабну програму відновлення. На думку фахівців КШЕ, Україна має створити власну модель відновлення з використання кращих принципів відновлення країн після стихійних лих та військових конфліктів та з використанням сучасних цифрових інструментів [6]. Серед принципів, на яких має базуватися успішна робота із повоєнної відбудови, називається необхідність якомога швидкого початку та стрімкого протікання процесу; розуміння того, що зовнішня фінансова допомога «має сприяти економічному зростанню, а не заміщувати його» [6, стор. 4], відбудова має ґрунтуватися на відновленні економіки тощо. З цього витікає, що робота з повоєнного відновлення має розпочинатися та активно відбуватися вже зараз, попри те, що війна триває. Цю думку поділяє й Український союз промисловців та підприємців. На спільному засіданні Антикризисового штабу стійкості економіки в умовах воєнного стану було наголошено на необхідності активізації роботи Національної ради з відновлення, утвореної Указом Президента України ще у квітні 2022 року, робота якої має корелювати із програмними документами діяльності Уряду України [7]. Україні вже зараз потрібно працювати над системним відновленням та модернізацією економіки. Це завдання має стати спільним пріоритетом влади, бізнесу, громадянського суспільства та міжнародних партнерів.

Одним з пріоритетних завдань відновлення економіки має стати відновлення та модернізація об'єктів, які відносяться до категорії критичної інфраструктури. Ці процеси мають забезпечити втілення заходів безперервної роботи таких об'єктів та їх стійкості до зовнішніх загроз, оскільки стійке функціонування критичної інфраструктури знаходиться на «критичному шляху» забезпечення, перш за все – економічної безпеки держави. Як показано вище, саме відновлення економіки, її стабільної сталої роботи, перехід до інноваційної економіки, забезпечить швидке відновлення та повоєнну відбудову країни. Інакше кажучи, на етапі повоєнного відновлення саме економічна безпека

забезпечить зростання, створення базису для забезпечення воєнної та, в решті решт – в цілому національної безпеки, бо саме стійка, стала, розвинена економіка забезпечить досягнення безпекових цілей без залежності від зовнішніх донорів (або із мінімальною їх участю), що і є підґрунтям дійсної, а не декларативної незалежності України.

Список використаних джерел:

1. Проект Київської школи економіки зі збору, оцінки й аналізу інформації про матеріальні втрати України від війни з Росією «Росія заплатить». URL: <https://kse.ua/ua/russia-will-pay>

2. Звіт про непрямі фінансові втрати економіки внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 липня 2024 року. Київська школа економіки. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/nepryami-finansovi-vtrati-ekonomiki-ukrayini-perevishhuyut-1-164-trln-vtrachenogo-vitorgu-otsinka-kse-stanom-na-lipen-2024-roku/>

3. Собкевич О. Оцінки індустріальної конкурентоспроможності економіки та технологічного потенціалу промисловості України. Національний інститут стратегічних досліджень, URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-08/az_konk-promislovosti_12082024.pdf

4. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на початок 2024 року. Київська школа економіки. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf

5. Собкевич О. Сучасні тенденції в українській промисловості: дослідження Національного інституту стратегічних досліджень, 2024. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-11/az_suchasna_promislovist-20112024.pdf

6. Шаповал Н., Федосеєнко М., Грибановський О., Терещенко О. Повоєнне відновлення України. Нові ринки та цифрові рішення. Дослідження

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Київської школи економіки. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/09/Digital-instruments-in-Ukrainian-recovery.pdf>

7. План відновлення і модернізації України потрібен вже зараз. Український союз промисловців та підприємців, 2024. URL: https://uspp.ua/news/ostanni-novyny/2019/plan-vidnovlennia-i-modernizatsii-ukrainy-potriben-vzhe-zaraz?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR2EUQZkSON3jDjc6JUDbNTIIXeMP9Or-Upfm1oNwAjCCoB36TgpyLbtzNM_aem_VdXLOSctIV7dXtT7NIFbTA

Голуб А.Є.,
аспірантка,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
Науковий керівник: Плисюк Н.М.,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та процесу, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,

ПОШКОДЖЕННЯ ТА ЗНИЩЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тривалість та інтенсивність збройного протистояння на сході України з 2014 року та загострення конфлікту і розвертання повномасштабної війни в 2022 році призвело до того, що велика кількість культурних пам'яток є пошкодженими: деякі пошкоджені, деякі вщент знищені (від найменших творів живопису та ужиткового мистецтва до архітектурних комплексів і цілих міст). З лютого 2022 року суспільство сколихнуло неймовірні трагедії, що сталися на території України. Звичайно, цінність людського життя – неоспорювана, і вона, безперечно, навіть не йде в жодне порівняння з якимись матеріальними об'єктами. Поруч із цим характер цієї війни зумовлює особливий також інтерес нашого противника до культурних цінностей та культури українського народу

загалом. Як вказує Д. О. Кошиков, «історичний досвід демонструє, що в умовах війни противники обирають у якості мішені культурну спадщину для того, щоб завдати шкоди самосвідомості противника і навіть самому його існуванню. Це відбувається особливо у випадках, коли сторона конфлікту прагне знизити ймовірність культурного виживання противника. Свідоме руйнування об'єктів культурної спадщини обумовлено неприйняттям чужих поглядів, ідей та думок. Як писав Ф. Бюньйон, директор Управління міжнародного права та співробітництва в рамках руху Міжнародного комітету Червоного Хреста, метою знищення пам'яток є «...вбивство душі людини, її історії, культури та релігії, щоб згодом стерти всі сліди її існування» [1, с. 49]. Нашою задачею в цьому дослідженні буде розглянути теперішній стан фактичного захисту культурних цінностей від рук загарбників, а також дієві практичні шляхи не тільки збереження таких цінностей, а й притягнення винних осіб до відповідальності.

З огляду на тему та завдання цього дослідження, ми не будемо зупинятись на понятті культурних цінностей, сутності посягань на них, тощо, оскільки це не є предметом даної публікації. Поруч із цим варто вказати на деяку статистику, зокрема, станом на 27 листопада 2024 року ЮНЕСКО підтвердила пошкодження 468 об'єктів з 24 лютого 2022 року: 145 релігійних об'єктів, 32 музеї, 238 будівель, що представляють історичний та/або художній інтерес, 33 пам'ятники, 17 бібліотек, 1 архів, 2 археологічні пам'ятки [2]. При цьому, ЮНЕСКО надає примітку про те, що підтвердження знищення чи пошкодження одного об'єкта культурної спадщини повинно бути опубліковано в декількох визнаних ЮНЕСКО джерелах, тому, на нашу думку, таких пошкоджень та знищень, а тим більше викрадень культурних цінностей з території України значно більше, з огляду на те, що більшість таких злочинів стається на окупованих територіях та не можуть бути належним чином зафіксовані. Окрім цього International Council of Museums (ICOM) спільно з Міністерством культури та інформаційної політики комунікацій України підготували «Надзвичайний Червоний список культурних цінностей під загрозою – Україна» (Emergency Red List of Cultural Objects at Risk – Ukraine) [3], в якому

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

визначені певні категорії культурних цінностей, що потребують особливої охорони, нормативні акти, які регулюють питання захисту культурних цінностей під час збройного конфлікту. Фактично, створення такої інформативної – один із заходів, спрямованих на убезпечення культурних цінностей під час збройного конфлікту. Схожий, але більш розгорнутий буклет було створено в Малі: У 2012 році за підтримки ЮНЕСКО було випущено буклет під назвою *Passeport pour le patrimoine* (листопад 2012 року), який містить описи, карти, фотографії та географічні координати охоронюваних історичних споруд і місць на півночі Малі [4, с. 8]. В інших випадках, (Надзвичайний Червоний список лівійських культурних об'єктів під загрозою, підготовленим у 2011 році генеральним секретаріатом Міжнародної ради музеїв (ICOM), або неофіційним списком «заборонених до пошкодження об'єктів» для Алеппо, розповсюдженим у липні 2013 року *Heritage for Peace* і UK Blue Shield) неурядові організації можуть оприлюднювати списки та місця розташування значних нерухомих культурних цінностей [4, с. 8] для попередження противника про те, які об'єкти знаходяться під охороною, пошкодження яких нестиме за собою міжнародно-правову відповідальність.

Фактично, для створення таких списків сама України має мати чіткі списки та бази даних своїх культурних цінностей, які не були, на жаль, створені ні після 2014 року, ні після вторгнення 2022 року. Дія норм, а саме захист та повага до культурних цінностей (повторюємо фактично статтю 3 Конвенції про захист культурних цінностей під час збройного конфлікту 1954 року [5]) здійснюється не тільки в період збройного конфлікту, а й до нього. Йдеться про чіткий облік культурних цінностей, маркування, підготовка як правова, так і матеріальна: підготовка правової основи обліку, збереження, переміщення та подальшого зберігання культурних цінностей, порядку фізичного захисту культурних об'єктів, а також, по суті, сама підготовка матеріалів для укріплень і тд. Розуміємо, що це недоцільно зберігати на складі музею також купу мішків із піском чи фанери та плівки, але мінімальний запас повинен бути забезпечений, як не на самому об'єкті охорони, так у відповідних складах.

Поруч із цим виникає питання притягнення винних осіб від відповідальності. На нашу думку, Україною разом із фіксуванням вивезення, пошкодження та зниження культурних цінностей повинна бути здійснена робота щодо звернення до відповідних міжнародних інстанцій із скаргою про порушене право. Судові процеси між Україною та РФ щодо культурних цінностей, які фактично відносяться, до прикладу, до Кримського пів-острову, непоодинокі. Значно простіше, коли в справі існує третя сторона як, до прикладу, у справі про «скіфське золото», що було значним успіхом для України на міжнародній арені. Також існує механізм звернення до Міжнародного кримінального суду в Гаазі, зокрема, вперше він розглянув справу про знищення та пошкодження культурної спадщини в 2016 році – це справа проти малійського ісламіста Ахмад Аль Факі Аль-Махді, який обвинувачується у знищенні історичних та релігійних пам'яток у місті Тімбукту (2012 рік) [6]. Ця практика була досить успішною, а тому, фактично, такі заходи як маркування об'єктів культурної спадщини, опис та ведення відповідної бази даних культурних цінностей, створення відповідних інформуючих матеріалів можуть бути передумовою якісного звернення до міжнародних інстанцій. Звичайно, це не виключає здійснення національного судочинства, але з огляду на характер конфлікту та ворогуючої сторони, національне провадження проти винних осіб скоріше буде безрезультативним. Тому, на нашу думку, питання правового забезпечення збереження культурних цінностей під час збройного конфлікту, а також подальший аналіз міжнародної судової практики в цьому ключі є перспективними напрямками роботи у подоланні спроб агресора до знищення нашої культурної ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Кошиков Д. О. Правові аспекти захисту культурних цінностей в умовах збройної агресії російської федерації //Juris Europensis Scientia. 2022. №. 6. С. 48-52;
2. Damage and Victims: In the face of war, UNESCO's action in Ukraine. Official UNESCO site and statistics. URL: <https://www.unesco.org/en/ukraine-war/damages-and-victims?hub=66116> ;

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

3. Червоний список культурних цінностей України під загрозою: Культурна спадщина. Офіційний ресурс Міністерства культури та стратегічних комунікацій України. URL: <https://mcsc.gov.ua/kulturna-spadshchyna/chervonyy-spysok-kulturnykh-tsinnostey-ukrainy-pid-zahrozoiu/> ;

4. Roger O'Keefe, Camille Péron, Tofiq Musayev, Gianluca Ferrari Protection of cultural property: military manual. UNESCO, International Institute of Humanitarian Law. 2016. 91 p.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246633>

5. Конвенция о защите культурных ценностей в случае вооруженного конфликта. 14 мая 1954 года. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU54K01U>;

6. Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, at the opening of the confirmation of charges hearing in the case against Mr Ahmad Al-Faqi Al Mahdi. International Criminal Court. 1 March 2016. URL: <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=otp-stat-01-03-16> .

Гонга М.,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Цифрова трансформація стала ключовим чинником, що визначає розвиток підприємств у сучасному економічному середовищі. Вона охоплює інтеграцію цифрових технологій у всі аспекти бізнесу, що змінює способи ведення справ, взаємодії з клієнтами та управління ресурсами. У даній статті розглядаються основні аспекти впливу цифрової трансформації на підприємства, зокрема, зміни в бізнес-моделях, підвищення продуктивності та конкурентоспроможності.

Цифрова трансформація передбачає не лише впровадження нових технологій, але й зміни в культурі організації, бізнес-процесах і стратегіях. Це дозволяє підприємствам стати більш гнучкими та адаптивними до змінюваного ринкового середовища [1, 2]. Основними компонентами цифрової трансформації є:

- автоматизація процесів (зменшення ручної праці та помилок завдяки впровадженню автоматизованих систем);
- аналіз даних (використання великих масивів даних для прийняття обґрунтованих рішень);
- клієнтоорієнтованість: (збір та аналіз інформації про клієнтів для розробки персоналізованих продуктів) [1, 3].

Цифрова трансформація змінює традиційні бізнес-моделі, відкриваючи нові можливості для підприємств. Наприклад, компанії можуть переходити до моделей підписки або надання послуг через платформи, що знижує витрати на утримання інфраструктури [2, 3]. Це також сприяє створенню нових ринків і можливостей для зростання.

Однією з основних переваг цифрової трансформації є підвищення продуктивності. Автоматизація процесів дозволяє зменшити час виконання завдань і знизити витрати [1]. Крім того, підприємства, які успішно реалізують цифрову трансформацію, здатні швидше реагувати на зміни в попиті та пропозиції, що підвищує їх конкурентоспроможність на ринку.

Попри численні переваги, цифрова трансформація також має певні виклики. Серед них:

- кібербезпека : (зростання обсягу даних підвищує ризики кіберзагроз;
- необхідність навчання персоналу: підприємства повинні інвестувати в навчання своїх працівників для роботи з новими технологіями;
- зміни в управлінських стратегіях: необхідність адаптації управлінських практик до нових умов бізнесу [2, 3].

В Україні цифрова трансформація активно впроваджується у різних секторах економіки, розглянемо кілька яскравих прикладів успішних компаній, які адаптували свої бізнес-моделі до нових умов.

Rozetka: Один з найбільших інтернет-магазинів в Україні, Rozetka почала як продавець електроніки, але з часом перетворилася на багатопрофільну платформу електронної комерції. Впровадження цифрових технологій, таких як аналіз великих даних, дозволило компанії персоналізувати пропозиції та автоматизувати маркетингові кампанії, що сприяло розширенню асортименту і збільшенню клієнтської бази [4].

Монобанк: Це перший мобільний банк в Україні, який працює виключно через мобільний додаток. Монобанк змінив традиційну банківську модель, пропонуючи швидке і зручне обслуговування без фізичних відділень. Завдяки цифровим рішенням банк скоротив витрати на інфраструктуру і швидко завоював ринок [4].

Нова Пошта: Лідер у сфері логістики та доставки в Україні, "Нова Пошта" оптимізувала свої процеси завдяки впровадженню систем трекінгу посилок у реальному часі та автоматизації операцій. Це дозволило значно підвищити ефективність обслуговування клієнтів і розширити мережу пунктів прийому та доставки [4].

ПриватБанк: Перший банк у світі, що запропонував онлайн-банкінг через мобільний додаток. ПриватБанк активно розвиває цифрові сервіси, такі як Приват24, що дозволяє клієнтам здійснювати фінансові операції онлайн. Це допомогло банку стати лідером у фінансових технологіях в Україні [4].

Prom.ua: Найбільша платформа електронної комерції для малого та середнього бізнесу в Україні. Prom.ua дозволяє підприємствам створювати онлайн-магазини та інтегрувати їх з платіжними системами, що сприяє розширенню ринків збуту для тисяч українських підприємців [4].

Укренерго: Найбільший провайдер електроенергії в Україні, який швидко адаптувався до віддаленої роботи під час карантину за допомогою Microsoft Office 365. Це дозволило компанії забезпечити безперебійну роботу мережі та підтримувати зв'язок між співробітниками [5].

Ecosoft: Міжнародний виробник обладнання для водоочищення, який впровадив ERP-систему Microsoft Dynamics для автоматизації бізнес-процесів і покращення управління зростаючим бізнесом [5].

Отже, цифрова трансформація є невід'ємною частиною розвитку сучасних підприємств. Вона не лише змінює способи ведення бізнесу, але й відкриває нові можливості для зростання і розвитку. Для успішної реалізації цифрової трансформації підприємства повинні бути готовими до змін і інвестувати в технології та навчання персоналу. Наведені приклади демонструють, як українські підприємства адаптуються до цифрових технологій, підвищуючи свою ефективність і конкурентоспроможність на ринку.

Список використаних джерел:

1. Піддубний Є. В. Вплив цифрової трансформації української економіки на бізнес-моделі підприємств. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки, 2023. № 5 (72). С. 45 – 50. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/72-7>

2. Glushchevsky Vyacheslav, Holomb Viktoria, & Byrskyi Vitalii. The impact of digitalization on entrepreneurship: key factors. Humanities studies : Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house "Helvetica". 2023. 16 (93). P. 160–167. Doi: <https://doi.org/10.32782/hst-2023-16-93-16>

3. Бугріменко Р. М., Смірнова П. В. Вплив розвитку цифрової трансформації на діяльність підприємства. Економіка та суспільство, 2024. № 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-29>.

4. Zdrenyk, V., Grod, A., Ocheretko, B., & Bohonskyi, V. (2024). The impact of digital technologies on business development: Transformation of business models and

management of innovative projects. *Economic Analysis*, 34(2), 453-464.
DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.02.453>

5. 20 історій цифрової трансформації в Україні. Електронний ресурс –
URL: <https://special.ain.ua/20-ukrainian-stories-about-digital-transformation-ua/>
(дата звернення: 05.12.2024)

Гордійчук О. О.

кандидат філософських наук, доцент
Державний університет «Житомирська політехніка»

Крученюк А. В.

здобувач вищої освіти
Державний Університет «Житомирська політехніка»

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ

Національна безпека України має низку складових: військову, політичну, економічну, соціальну, енергетичну та інформаційну [1]. В умовах війни з РФ, головними напрямками забезпечення національної безпеки є посилення обороноздатності, модернізація та потужна підтримка Збройних сил України (далі ЗСУ), забезпечення стабільності в державі, активна співпраця й інтеграція з міжнародними партнерами.

Найважливішою складовою національної безпеки України є **військова безпека**. Російська агресія, яка розпочалася в 2014 р., поставила перед Україною численні виклики у забезпеченні власної обороноздатності. Тоді розпочалася фаза гібридної війни з РФ, а 24 лютого 2022 р. повномасштабна військова агресія [2; 3]. Важливою частиною зміцнення оборонної потужності стало наближення до стандартів НАТО, що дозволило значно покращити оборонну стратегію, отримувати сучасне озброєння від західних партнерів, брати участь у навчаннях на території країн-членів Альянсу. Водночас зросла роль нових форм безпеки,

такі як кіберзахист. Сучасні війни не обмежуються тільки традиційними бойовими діями, і кіберзлочинністю, зокрема атаки на інфраструктуру, стали важливою складовою агресії. Україна вже зазнала низки потужних кібератак з боку російських хакерських груп, що завдали значної шкоди. Найбільш відомими кібератаками є: збій зв'язку та тимчасова недоступність сайту у мережі «Київстар», що сталася 12 грудня 2023 р. та була наймасштабнішою в історії глобального телеком-ринку хакерською атакою [4]. По цій справі було відкрито кримінальне провадження за вісьмома статтями Кримінального кодексу України [5], зокрема за такими статтями: ст. 110 (посягання на територіальну цілісність і недоторканність України), ст. 111 (Державна зрада), ст. 113 (диверсія), ст. 361 (несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж), ст. 361-1 (створення з метою протиправного використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут) та ін. [6]. Також з 16 серпня по 19 серпня 2024 року відбулась масштабна DDoS-атака на monobank. За три години масштабної атаки послуги банку отримали близько 1 млрд запитів, за три доби банк отримав понад 7,5 млрд запитів до сервісів. Зокрема під атаку потрапили «банки», які займаються зборами для ЗСУ. Для швидшого усунення проблеми на допомогу банку навіть були залучені Amazon Web Services [7].

Політична безпека передбачає ефективну діяльність державних інститутів в умовах постійних зовнішніх та внутрішніх загроз. Має бути розроблена й реалізована військова стратегія, важливим є удосконалення правового поля, реформування та боротьба з корупцією. Це необхідно для того, щоб наблизити Україну до стандартів ЄС. Євроатлантична інтеграція є важливим кроком до зміцнення демократичних цінностей, розвитку ринкової економіки, є гарантією забезпечення стабільності та національної безпеки в майбутньому [8].

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Економічна стабільність є основою національної безпеки. Війна завдає серйозної шкоди економіці України, зумовлює значні фінансові труднощі через зростання витрат на оборону, відтік робочої сили. Масштабні бойові дії, обстріли призвели до руйнування інфраструктури, зокрема промислових підприємств, житлових будівель, транспортних мереж. Пошкодження енергетичної системи, знеструмлення міст з відповідними наслідками стало ще одним викликом для українського суспільства. Окупація частини територій призвела до зупинки важливих для економіки галузей, таких як видобуток вугілля, діяльність аграрного сектору та ін. Міжнародна допомога партнерів наразі підтримує економічну стабільність в нашій державі. Для довгострокової ж безпеки важливо зміцнювати й розвивати внутрішні економічні механізми. Одним із важливих елементів є енергетична незалежність. З 2014 р. Україна значно зменшила свою залежність від постачання енергоносіїв з РФ. Диверсифікація джерел постачання енергоресурсів, інтеграція енергетичних ринків з ЄС, розвиток альтернативних джерел енергії стали важливими кроками для забезпечення національної безпеки. Після інтеграції енергосистеми України з європейською в 2017 р., з 2019 р. Україна почала продавати електроенергію країнам ЄС. Це стало можливим завдяки реформуванню українського енергетичного ринку та гармонізації його з європейськими стандартами [9].

Соціальна безпека також є ваговою складовою національної безпеки, особливо складно її забезпечити в умовах війни, коли країна зазнає значних людських і матеріальних втрат. В мирний час необхідно реалізовувати реформи в освіті, охороні здоров'я та соціальному забезпеченні, що зміцнює внутрішню стабільність та стійкість до зовнішніх загроз. В умовах війни велика частина державних ресурсів спрямована на допомогу постраждалим від військових дій, внутрішньо переміщеним особам.

Російські окупанти на окупованих територіях чинять масові злочини проти цивільного населення (вбивства, викрадення дітей, незаконне утримання у

в'язницях, фізичне й емоційне насильство, пограбування, обмеження прав і свобод тощо) та військових (катування, моріння голодом, ненадання необхідної медичної допомоги, розстріли полонених та ін.), здійснюють екоцид, обстрілюють різного виду зброєю усю територію України. Таке грубе порушення норм Міжнародного гуманітарного права має бути зупинене і покаране.

Соціальні та культурні фактори, такі як національна згуртованість та громадянська активність, також сприяють зміцненню внутрішньої стійкості суспільства. У часи війни важливо бути об'єднаними загально визнаною національною ідеєю.

Отже, національна безпека України повинна базуватися на всебічному розвитку країни: на зміцненні оборонних можливостей, розвитку кіберзахисту, забезпеченні політичної та економічної стабільності, боротьбі з корупцією, посиленні демократичних інститутів. Важливу роль у всьому цьому обов'язково відіграє згуртованість суспільства навколо загальнонаціональних цінностей та активна громадська позиція. Вистоявши у цій війні, Україна зможе не лише забезпечити свою безпеку, а й стати прикладом для інших країн, які стикаються з подібними викликами.

Список використаних джерел:

1. «Про національну безпеку України»: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII : станом на 09.08.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 07.12.2024).
2. Hordiichuk, O., Halapsis, A., & Kozlovets, M. 2023. How the information warfare turns into full-scale military aggression: the experience of Ukraine. *Przegląd Strategiczny*, (16), 345–362. <https://doi.org/10.14746/ps.2023.1.25>
3. Гордійчук О. 2023. Онтологічні причини війни Росії в Україні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*, 2 (94), 86–99. <http://surl.li/pomeld>

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

4. Серов І. Кібератака на «Київстар»: коли компанія відновить надання послуг. *ТСН Україна*. 2023. URL: <http://surl.li/lastuo> (дата звернення 06.12.2024).
5. Гулійчук Д. Кібератаку на «Київстар» розслідує СБУ: хто за нею може стояти. *ТСН Україна*. 2023. URL: <http://surl.li/ruagra> (дата звернення: 06.12.2024).
6. Кримінальний кодекс України : від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 21.11.2024 р. URL: <http://surl.li/lghgex> (дата звернення: 09.12.2024).
7. Тарасовський Ю. Масштабна DDOS-атака на monobank припинилася. *Forbes.ua*, 19 серпня 2024. URL: <http://surl.li/ksaedx> (дата звернення 08.12.2024).
8. Гордійчук О., Мосієнко О. 2024. Національна безпека України: виклики та пріоритети. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Філософія, філософія права, політологія, соціологія*, № 3 (62), 158–172. <http://surl.li/couftf>
9. Експорт української електроенергії до ЄС дозволить залучити додаткові кошти для відновлення енергосектору. *Міністерство енергетики України*, від 31.03.2023 р. URL: <http://surl.li/xxglpy> (дата звернення 05.12.2024).

Гоша К.С.,
студентка групи НБ-1,
Северенчук І.І.,
студент групи НБ-2

Науковий керівник: Супрунова І.В.,
д.н.з.держ.упр., доцент, доцент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ТА КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Тіньова економіка, включаючи нелегальну підприємницьку діяльність, ухилення від оподаткування, контрабанду та інші форми неформальних

економічних відносин, значно знижує надходження до державного бюджету. Це ускладнює фінансування важливих соціальних і економічних програм, таких як охорона здоров'я, освіта, інфраструктура, і створює додаткові соціальні нерівності. Корупція, в свою чергу, підриває довіру до державних інститутів і створює сприятливе середовище для розвитку тіньових практик. Вона призводить до неефективного розподілу ресурсів, викривлення конкурентної боротьби, а також спонукає до зростання злочинності та соціальної несправедливості. Боротьба з корупцією є ключовим елементом забезпечення економічної безпеки країни, оскільки вона дозволяє створювати прозоре і справедливе середовище для ведення бізнесу та залучення інвестицій.

Питання запобігання корупції в Україні та розбудови доброчесності є ключовим для наших міжнародних партнерів. Від успішності цього треку напряду залежить вступ України до ЄС, НАТО та ОЕСР, довіра міжнародних партнерів, відповідно економічна та військова підтримка.

Світові лідери Індексу сприйняття корупції-2023 майже не змінилися. Очолює список Данія із 90 балами. Друге місце займає Фінляндія, яка набрала 87 балів, наступні – Нова Зеландія із 85 балами та Норвегія з 84 балами.

Україна отримала 36 зі 100 балів в Індексі сприйняття корупції за 2023 рік [1], додавши 3 бали. Такі дані опублікувала сьогодні Transparency International Ukraine. Тепер ми займаємо 104 позицію поміж 180 країн.

Зростання України на 3 бали – один із найкращих результатів за минулий рік у світі. Всього за останні 10 років Україна додала 11 балів – це найбільший приріст серед країн, які зараз мають статус кандидаток до ЄС.

Дослідження покриває період з лютого 2021 року по вересень 2023 року. І суттєвий приріст показника країна отримала саме за час великої війни. Експерти Transparency International Ukraine виділяють ключові події, які вплинули на результат:

- ухвалення та реалізація Антикорупційної стратегії та Державної антикорупційної програми (ДАП);
- активізація затримань і розслідувань у топкорупційних справах;
- проведення більшості закупівель у Prozorro.

Відповідно до розрахунків Міністерства економічного розвитку та торгівлі України обсяг тіньової економіки в Україні за останні 5 років становить від 28 % до 32 % ВВП [2]. Зазначений показник розраховується різними методами, які враховують розбіжності між доходами та витратами населення, динамікою готівки в обігу та обсягами виробництва, використанням електроенергії та обсягами виробництва, а також динамікою цін факторів виробництва, готової продукції та рентабельністю виробництва.

Корупція та тіньова економіка залишаються одними з ключових викликів для економічного розвитку та суспільної стабільності. Їх подолання вимагає комплексного підходу, що базується на реформах у законодавстві, державному

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

управлінні, економічній сфері, а також на залученні громадськості та міжнародної спільноти.

Ефективне законодавство є основою боротьби з корупцією та детінізацією. Важливим кроком є розробка антикорупційних законів, які встановлюють суворі санкції за порушення, забезпечують прозорість фінансової діяльності та вводять обов'язкове декларування доходів і витрат громадян та компаній.

Прозорість у державному управлінні та бізнесі є одним із ключових факторів запобігання корупції. Розширення використання електронних платформ для надання державних послуг мінімізує контакт між громадянами і чиновниками, що зменшує можливості для хабарництва. Публічний доступ до інформації про бюджетні витрати та державні закупівлі дає змогу громадськості контролювати діяльність уряду.

Державний апарат повинен стати ефективним і прозорим. Оптимізація функцій органів влади передбачає скорочення зайвих процедур, які створюють можливості для зловживань. Прозорий конкурс на державні посади гарантує справедливий відбір кандидатів, а діджиталізація управління забезпечує автоматизацію процесів і зменшує людський фактор у прийнятті рішень.

Ефективна боротьба з корупцією вимагає суворого покарання за порушення. Запровадження кримінальних санкцій за ухилення від податків або інші незаконні дії має бути підкріплене ефективністю судової системи. Реформа судів забезпечує швидкий і прозорий розгляд корупційних справ.

Обмін досвідом із країнами, які успішно впоралися з корупцією, сприяє впровадженню найкращих практик. Активна участь у міжнародних програмах, таких як GRECO чи Transparency International, дозволяє вдосконалювати національні механізми протидії. Спільні заходи щодо моніторингу фінансових потоків з іншими державами допомагають запобігти незаконному відтоку капіталу.

Тіньова економіка та корупція є одними з найсерйозніших загроз для економічної безпеки України. Вони створюють значні дисбаланси в економічній

системі, перешкоджаючи ефективному функціонуванню державних інститутів та ринкових механізмів. Тіньова економіка виявляється у вигляді фіктивної, нелегальної та неформальної діяльності, яка не тільки порушує правила економічної гри, але й дестабілізує економічну ситуацію в державі.

Окрім того, тіньова економіка супроводжується вивезенням капіталу в офшорні зони, що обмежує внутрішнє інвестування та погіршує економічний потенціал країни. Торгівля низькоякісною та небезпечною продукцією погіршує соціальні умови і створює додаткові ризики для здоров'я населення.

Список використаних джерел:

1. Індекс сприйняття корупції-2023. Transparency International Ukraine. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/>
2. Загальні тенденції тіньової економіки у 2021 році. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/view/74e86de5-126a-4849-94d5-7d4ea048e4b8>

Данько В.В.,
ад'юнкт ад'юнктури та докторантури,
Національна академія Національної гвардії України, м. Харків

**АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ
БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ: КОНТЕКСТ УЧАСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ
УКРАЇНИ**

У контексті збройної агресії Російської Федерації проти України та з огляду на можливі виклики в поствоєнний період, забезпечення громадської безпеки в Україні, є надзвичайно важливим напрямком досліджень для формування стратегій реагування на актуальні загрози. Конфлікт в Україні має багатогранний вплив на різні аспекти суспільного життя, включаючи національну безпеку, економіку, соціальні відносини та правове регулювання. Це вимагає всебічного

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

аналізу та інтеграції знань з різних дисциплін для формування системного підходу до вирішення проблеми. Безпека України тісно пов'язана з міжнародними відносинами та зовнішньою політикою, що робить важливим дослідження впливу міжнародної підтримки, співпраці з різними державами та організаціями, а також правових норм, що регулюють ці відносини. Це може сприяти виявленню прогалин та шляхів покращення правового регулювання забезпечення громадської безпеки. Війна та пов'язані з нею соціально-економічні виклики призвели до змін у структурі суспільства, психологічному стані населення та збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб. Збройна агресія, в поєднанні з гібридними методами ведення війни, терористичними актами, кібератаками та соціальними конфліктами, вимагає від Національної гвардії України (НГУ) високої готовності до реагування. Соціальні проблеми, такі як бідність і безробіття, сприяють радикалізації населення, що ускладнює діяльність сил безпеки загалом та НГУ зокрема. Однією з ключових проблем є недостатня розробленість підходів до інтеграції Національної гвардії в загальну систему забезпечення безпеки. Нечітка координація між НГУ та іншими правоохоронними органами призводить до дублювання функцій або прогалин у реагуванні на загрози.

Таким чином є потреба в комплексному аналізі стану громадської безпеки в Україні в контексті участі НГУ в умовах сучасних загроз і знаходження шляхів забезпечення сталого безпекового середовища та ліквідації наявних прогалин у функціонуванні правоохоронних органів в цій сфері.

Дослідженню питань забезпечення громадської безпеки в Україні на сучасному етапі приділили увагу як вітчизняні так і закордонні дослідники. Так Кобко Є. В. у [1, с. 180-184] аналізує правове регулювання національної безпеки України в умовах сучасних викликів. Розглядаються ключові закони та механізми, що регулюють діяльність Збройних Сил і правоохоронних органів, з акцентом на виклики кібербезпеки, тероризму й екстремізму. У [2, с. 150-153]

автори аналізують діяльність Національної поліції України в умовах російсько-української війни (2014–2024), зосереджуючись на організаційних змінах, викликах та завданнях. Підкреслено важливість створення безпечних громад і програм співпраці з населенням для відновлення безпеки в поствоєнний період. В доповіді [3, с. 3-6] Сьомін С. В. підкреслює важливість адаптації іноземних практик, зокрема приклади з Франції, Великої Британії, Німеччини, США та Канади, де громадська безпека трактується залежно від національних і історичних контекстів.

За роки війни Україна зазнала безпрецедентних втрат, включаючи жертви серед цивільного населення, руйнування інфраструктури та гуманітарні проблеми, що відзначає конфлікт як один із найсерйозніших у Європі після Другої світової війни. Тому, забезпечення сталого безпечного середовища в Україні, особливо під час війни та в період відновлення, є надважливим завданням. Це потребує комплексного підходу до вдосконалення роботи правоохоронних органів у сфері громадської безпеки.

Запропоновано кілька ключових напрямків. Залучення громад до діяльності НГУ: активне залучення населення до моніторингу діяльності правоохоронців може суттєво підвищити довіру. Створення незалежних комісій для оцінки роботи НГУ та інших структур забезпечить підзвітність і прозорість. Впровадження платформ для подачі скарг і зворотного зв'язку між громадянами і правоохоронцями сприятиме відкритості їхньої діяльності.

Актуальним питанням в діяльності НГУ є розробка стратегій виявлення та нейтралізації дезінформації, зокрема розвиток напрямку стратегічних комунікацій. Підвищення кібербезпеки правоохоронних органів допоможе захиститися від кібератак.

Крім того, подальший розвиток напрямку аналітики даних, зокрема створення міжвідомчих аналітичних центрів в кризових регіонах з обов'язковим залученням фахівців НГУ.

Подальший розвиток планування на основі спроможностей дозволить заповнити прогалини в спроможностях НГУ як з реагування на загрози, так і в питаннях розвитку підготовки, спроможностей із забезпечення ефективної взаємодії з учасниками процесу забезпечення громадської безпеки в Україні.

Отже, обґрунтування зазначених шляхів розвитку системи забезпечення громадської безпеки ґрунтується на необхідності адаптації правоохоронних органів до умов війни та поствоєнного відновлення, активної участі громади у забезпеченні безпеки, а також інтеграції нових методик і технологій для підвищення ефективності їхньої роботи. Ці заходи можуть допомогти не лише ліквідувати прогалини в правоохоронній системі, але й забезпечити стабільність і довіру до правоохоронних органів.

Список використаних джерел:

1. Кобко Є. В. Правове регулювання забезпечення національної безпеки в Україні: виклики сьогодення. *Право і безпека*. 2022. № 2 (85). С. 179-188.
2. Вигівський І., Трембецький А. Діяльність Національної поліції України в умовах російсько-української війни (2014 – 2024): організаційні зміни, безпекові виклики і завдання. *Східнодніпровський історичний вісник*. 2024. № 32. С. 148-157.
3. Сьомін С. В. Концептуальні підходи щодо забезпечення громадської безпеки: іноземний досвід, висновки для України: URL: https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2018-08/1_Siomin-8f832.pdf (дата звернення: 08.12.2024).

Дуліна О.В.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-науковий інститут публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»
м. Одеса

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНЕ УПРАВЛІННЯ ІНФРАСТРУКТУРНОЮ БЕЗПЕКОЮ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Аналіз ситуації показує, що в наслідок агресії РФ руйнування об'єктів критичної інфраструктури спричинило серйозні втрати для економіки та держави в цілому. Багато об'єктів, таких як електростанції, водопровідні системи, транспортні мережі та комунікаційна інфраструктура, залишаються позбавленими функціональності або працюють на мінімальному рівні продуктивності через руйнування та несправності [3]. Крім того, аналіз вітчизняної та світової практики свідчить, що кризи які впливають на роботу критично важливих об'єктів інфраструктури можуть виникнути у зв'язку з пандемією, кліматичними ризиками та іншими природними небезпеками, кібератаками чи терористичними атаками.

У Стратегії забезпечення державної безпеки від 16 лютого 2022 року № 56/2022 [5] об'єкти критичної інфраструктури згадані серед об'єктів забезпечення державної безпеки нарівні з державним суверенітетом, конституційним ладом і територіальною цілісністю країни, що свідчить про високий рівень їх значимості.

У зв'язку з чим важливим завданням для органів місцевої влади, функціональних органів, визначених відповідальними за функціонування окремих державних систем захисту та реагування, операторів критичної інфраструктури - є впровадження заходів зі зниження ризику як невід'ємної частини стратегій і програм у сфері захисту та безпеки інфраструктурних об'єктів і збільшення стійкості держави до негативного впливу загроз.

Концепцію створення державної системи захисту критичної інфраструктури [2] передбачено на місцевому та об'єктовому рівнях розроблення, затвердження і виконання місцевих програм забезпечення захисту та стійкості критичної інфраструктури, програм підвищення стійкості громад до кризових ситуацій, викликаних припиненням надання чи погіршенням якості важливих для їх життєдіяльності послуг або припиненням доступу до життєво важливих ресурсів. Згідно методичних рекомендацій уповноважених органів розробка зазначених програмних документів відбувається на основі ідентифікації та аналізу ризиків та загроз об'єктам інфраструктури.

У 2023 році в Україні затверджено Національний план захисту та забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури (КІ) [4], одними з основних стратегічних цілей якого визначено створення системи координації, взаємодії суб'єктів національної системи захисту КІ, впровадження управління ризиками КІ; налагодження функціонування системи обміну інформацією під час реагування на загрози та кризові стани.

Ризики та загрози інфраструктурним об'єктам класифікують на матеріальні ризики, до яких відносяться фізичні та природні ризики для частин активів, критичних для функціонування об'єкта критичної інфраструктури; ризики кібербезпеки та інформаційної безпеки; ризики, пов'язані з людським фактором – ризики, які створює персонал (працівники) об'єкта критичної інфраструктури; ризики ланцюжка постачання.

Організація управління ризиками безпеки включає:

- визначення вихідних даних щодо функціонування об'єкту критичної інфраструктури (область застосування, внутрішні і зовнішні чинники, критерії щодо управління ризиками безпеки);
- визначення суб'єктів національної системи захисту критичної інфраструктури, які виконують завдання/заходи щодо управління ризиками безпеки; визначення методів, інструментів та механізмів, які використовуються

в ході управління ризиками безпеки;

– ідентифікацію та планування ресурсів, необхідних для управління ризиками безпеки, зокрема людські, інформаційні, фінансові, матеріально-технічні. Вкрай важливим є визначення засобів та заходів щодо забезпечення комунікації в ході управління ризиками безпеки.

Ризик-орієнтоване мислення дає змогу управлінцям швидко адаптуватися до змін і реагувати на кризові моменти у світі, країні чи в компанії вчасно та адекватно загрозам. Метою оцінювання безпеки об'єктів інфраструктури є встановлення можливих ризиків та негативних наслідків їх прояву для інфраструктурних об'єктів. При проведенні оцінки негативних наслідків надзвичайних ситуацій на об'єктах критичної інфраструктури має враховуватися шкода для життя і здоров'я людей, виражена через кількість постраждалих, травмованих, загиблих, евакуйованих. Управління ризиками на об'єктах критичної інфраструктури є складним завданням, що потребує комплексного підходу. Один з ключових аспектів цього управління – це управління проектними ризиками. Це означає врахування можливих проблем, які можуть виникнути на будь-якому етапі реалізації спеціальних проектів – від планування до введення в експлуатацію і подальшого функціонування.

У контексті захисту національної безпеки, об'єкти КІ є основою життя і безпеки країни, тому їх захист стає пріоритетним завданням у разі воєнного конфлікту чи надзвичайної ситуації [1].

Отже, багатоаспектність проблем захисту критичної інфраструктури детермінує необхідність систематичного аналізу ризиків в управлінні безпекою (ризик-аналізу) [6]. Особливість критичного ризик-аналізу полягає в тому, що розглядаються потенційно негативні наслідки, які можуть виникнути у результаті відмови в роботі технічних систем, збоїв або помилок з боку персоналу об'єкта та ін. Система управління ризиками безпеки на об'єктах критичної інфраструктури має являти собою сукупність задокументованих і

затверджених політики, правил, методик і процедур управління ризиками безпеки, які визначають порядок дій оператора критичної інфраструктури, спрямованих на здійснення систематичного процесу вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та обробки ризиків безпеки, в тому числі Паспорт безпеки на об'єкт критичної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Бубела Т.З., Мельник М.Я., Назаровець О.Б., Рудик Ю.І Аналіз визначень та нормативних вимог системи захисту об'єкта критичної інфраструктури. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2024. № 29. С. 119-127.

<https://doi.org/https://doi.org/10.32447/20784643.29.2024.13>

2. Концепція створення державної системи захисту критичної інфраструктури: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.12. 2017р. № 1009-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1009-2017-%D1%80#Text>

3. Магомедов А. О. Ризики та загрози для об'єктів критичної інфраструктури та шляхи їх подолання. *Інвестиції: практика та досвід*. No 15. 2024. С.216-221. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/4320/4355>

4. Про затвердження Національного плану захисту та забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури: розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.09.2023 р. № 825-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/825-2023-%D1%80#Text>

5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року "Про Стратегію забезпечення державної безпеки". Указ Президента України від 16.02.2022 № 56/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text>

6. Яременко О., Страхніцький Я. Визначення та управління загрозами у структурі державної політики. *Університетські наукові записки*, 2022, № 3 (87),

С. 73-82. URL: [file:///C:/Users/Asus/Downloads/359-Article%20Text-629-4-10-20220817%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Asus/Downloads/359-Article%20Text-629-4-10-20220817%20(1).pdf)

Євтух С.В.
Науковий керівник: Храбан І.А.,
доктор політичних наук, професор
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЇХ СІМЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

Соціальна сфера є однією з важливих складових національної безпеки України, що охоплює різноманітні аспекти життя громадян і суспільства в цілому, які впливають на стабільність, збереження соціального спокою і забезпечення добробуту населення країни. Сім'ї, які підтримують своїх рідних на фронті, і самі військовослужбовці, що безпосередньо виконують свої обов'язки, мають право на різноманітні форми підтримки від держави, організацій та громади. Це включає не лише фінансові пільги та компенсації, а й психологічну, медичну допомогу, освітні та професійні можливості, а також соціальне визнання.

Соціальний захист військовослужбовців - діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом [1].

Основними заходами з забезпечення соціальної підтримки військовослужбовців та їх сімей є:

1. **Фінансова підтримка.** Військовослужбовці отримують зарплату, яка враховує особливості їхньої служби, ризику, а також інші фактори, також різні види доплат і надбавок, соціальні виплати та пенсії. У разі загибелі військовослужбовця, зникнення безвісти, потрапляння в полон, отримання травм чи поранень, що призвели до інвалідності, та інших випадках, держава надає фінансову допомогу родинам військових. Можуть бути надані одноразові виплати, пенсії та інші види соціальної допомоги.

2. **Медична та психологічна підтримка.** Військовослужбовці, які отримали поранення, мають право на безкоштовне лікування в медичних закладах, а також на реабілітаційні послуги. Спільно з військовими госпіталями та цивільними медичними закладами в Україні існує велика кількість медичних реабілітаційних центрів для військовослужбовців, які проходять лікування після отриманих травм або поранень під час бойових дій, а також для тих, хто потребує психологічної підтримки та реабілітації після участі у війні. В центрах надаються послуги фізичної реабілітації, протезування, психологічної реабілітації для відновлення емоційного стану, лікування посттравматичного стресового розладу (ПТСР), когнітивно-поведінкової, групової терапії, надається допомога в адаптації до цивільного життя, підтримка в пошуку роботи та реінтеграція в соціум.

3. **Житлові питання.** Держава активно підтримує військових в цьому питанні через різні програми та механізми, включаючи забезпечення службовим житлом, надання житлових субсидій, а також можливості придбання житла за пільговими умовами. Родини загиблих військовослужбовців, учасників бойових дій або осіб, які отримали інвалідність внаслідок війни, мають право на надання житла, земельної ділянки, або компенсацію за придбання житла.

4. **Освітня та професійна підтримка.** Для демобілізованих військових існують програми професійної підготовки, перекваліфікації та підтримки при

працевлаштуванні, надання грантів для започаткування власного бізнесу. Це допомагає в адаптації до цивільного життя після завершення служби. Діти військовослужбовців мають право на безкоштовну освіту, пільги для вступу до вищих навчальних закладів, а також на підтримку у вигляді стипендій або інших фінансових допомог.

5. Правова підтримка. В Україні існує кілька програм надання безкоштовної або пільгової юридичної допомоги, які спрямовані на підтримку різних категорій громадян, зокрема військовослужбовців, учасників бойових дій, осіб, що потрапили в складні життєві обставини, а також інших категорій, які потребують правової допомоги. Важливим аспектом є забезпечення прав військовослужбовців, захист їхніх інтересів та запобігання зловживанню з боку командування чи інших органів.

6. Громадська підтримка та волонтерство. Важливою складовою соціальної підтримки є діяльність волонтерських організацій, які надають допомогу армії та родинам військових. Це можуть бути матеріальна допомога, організація заходів, медичне забезпечення та психологічна підтримка. Військовослужбовці та їхні родини можуть брати участь у громадських ініціативах, що сприяють їхній інтеграції в соціум, а також у підтримці національних і культурних традицій.

7. Інформаційна підтримка. Інформаційна підтримка допомагає забезпечити військовослужбовців необхідною інформацією для належного виконання службових обов'язків, адаптації після служби, отримання прав та пільг, а також для покращення їхнього соціального статусу. Вона містить різні форми комунікації, доступ до даних, консультації та роз'яснення прав і можливостей, що дозволяють військовим бути краще поінформованими в умовах війни чи після її завершення.

Не зважаючи на постійний розвиток та вдосконалення системи забезпечення соціальної підтримки військовослужбовців та їх родин, існує цілий ряд проблем,

які ускладнюють виконання цього завдання. Основними проблемами є недостатнє фінансування для забезпечення соціальних виплат та пільг для військовослужбовців, обмеженість ресурсів, значна бюрократизація та складність процедур отримання допомоги. Корупція, зловживання посадовим становищем та неефективне управління ресурсами призводять до того, що частина військових залишається без належної підтримки, навіть якщо гроші виділяються на їхню допомогу. Заходи з медичної, психологічної, освітньої, правової та інформаційної підтримки надається в не достатніх об'ємах, зважаючи на тривалість ведення бойових дій в Україні та кількість людей, які потребують допомоги.

З огляду на сказане вище можна зробити висновок що соціальна підтримка військовослужбовців в Україні потребує значних реформ і вдосконалення системи. Залучення зовнішнього фінансування, підвищення прозорості та ефективності використання наявних ресурсів, подолання бюрократичних перешкод та залучення сучасних технологічних рішень дозволять масштабувати та оптимізувати процеси, пов'язані з забезпеченням соціальної підтримки військовослужбовців та їх родин.

Список використаних джерел:

1. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>

Слагін П.П.,

здобувач освітнього ступеня «магістр»

Науковий керівник: Дехтяренко Ю. Ф.

к.е.н., доцент, доцент кафедри регіональної політики

Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРИЙ У ЗМІЦНЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЄДНОСТІ ТА КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна в Україні, яка триває з 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення росії у лютому 2022 року, стала вирішальним випробуванням для національної єдності та ідентичності українців. В умовах війни багато аспектів життя українського суспільства зазнали серйозних змін, в тому числі і культура та креативні індустрії. Ці сфери стали важливими інструментами підтримки морального духу, національної гордості та єдності нації.

За визначенням Закону України "Про культуру" Креативні індустрії - види економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості і робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження, а їх продукти і послуги є результатом індивідуальної творчості [1]. Ці індустрії включають в себе: музику, дизайн, архітектуру, моду, кінематограф, театр, ІТ, а також наукові дослідження, освіта, туризм та інші форми творчої діяльності [2], які забезпечують як економічний, так і соціальний вплив на суспільство.

Під час війни креативні індустрії мають дві важливі функції.

По-перше, вони стають способом комунікації між різними соціальними групами, покликаним до консолідації нації, збереження традицій і формування патріотичних настроїв серед громадян. Українські митці, музиканти, режисери активно реагують на події, створюючи твори, які відображають реалії війни, героїзм українських військових і цивільних, трагедію втрат та надію на перемогу. Мистецтво, література, музика, кінематограф стали важливими засобами

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

підтримки морального духу, впливаючи на колективну свідомість і формуючи позитивний образ України в умовах війни. Культура наразі виступає як своєрідна платформа для формування національного духу, допомагаючи подолати наслідки травм війни, зберігати єдність і відновлювати відчуття приналежності до єдиної нації. Важливо відзначити, що діяльність традиційних культурних інститутів здебільшого не є власне діяльністю в сфері креативних індустрій. Музеї, бібліотеки, архіви – тільки ресурс для їх розвитку, а такі організації, як державні театри і кінотеатри, в більшій мірі, включені в галузь культурних індустрій. Перетворення їх в креативні лежить через зміну форм менеджменту, формування нових партнерств, знаходження позабюджетних джерел фінансування, надання сучасних послуг і т. д., що в цілому допомагає вирішувати внутрішні проблеми сфери культури [3, с.46].

По-друге, креативні індустрії стали важливим елементом підтримки економіки. Вони створюють робочі місця, сприяють розвитку підприємництва, особливо серед молоді, і є важливим джерелом інвестицій. Сектор креативних індустрій також підтримує міжнародну репутацію України. Міжнародна популяризація української культури, зокрема завдяки сучасному мистецтву та кінематографу, відіграє важливу роль у привертанні уваги до ситуації в Україні на світовому рівні.

Одним із базових інструментів, що сприяє розвитку національної єдності, є мистецтво. Ініціативи художників, митців, режисерів стали важливою частиною національної боротьби. Вони створюють свої праці для того, щоб надавати людям моральну підтримку, надихати на боротьбу і підтримувати вірність національним ідеалам. Важливими стали соціальні кампанії, які відображують реалії війни, висвітлюють проблеми внутрішньо переміщених осіб, окупованих територій а також страждання людей в умовах бойових дій.

Медіа стали не менш важливими в цьому процесі. Телебачення, радіо, інтернет-ресурси активно використовуються для інформування громадян, пропагування ідеї національної єдності та протистояння агресору. У період війни

українські засоби масової інформації стали важливим каналом комунікації для мобілізації громадян, ознайомлення про ситуацію на фронті, а також для висвітлення гуманітарних проблем.

Одним із найбільш важливих напрямків стало використання культурної спадщини як джерела національної гордості та сили. Процеси декомунізації, повернення до українських національних символів, популяризація української мови стали важливими складовими культурної політики в умовах війни. Культура перетворилася на важливий інструмент протидії імперіалізму, що втілюється через російську пропаганду.

У період війни державні та приватні ініціативи з підтримки культури та креативних індустрій в Україні постали важливими механізмами забезпечення стабільності та розвитку в умовах кризи. Влада та наші європейські партнери [4] активно інвестують в культуру, створюючи різні грантові програми для митців та культурних організацій. Приватний сектор також не залишається осторонь, і українські підприємці та культурні діячі активно підтримують розвиток культурних проєктів, що сприяють зміцненню національної єдності.

Поряд із позитивними змінами в сфері культури та креативних індустрій, війна ставить низку серйозних викликів. Це зокрема пов'язано з труднощами фінансування культурних проєктів, недостатністю людського ресурсу, необхідністю збереження культурної спадщини в умовах бойових дій, а також викликами щодо розвитку цифрових платформ для поширення культурного контенту. Молоді креативні індустрії, які часто ґрунтуються на інноваціях, стартапах і нових підходах до культури, зазнають труднощів. В умовах війни ці індустрії не тільки стикаються з проблемою фінансування, а й з труднощами в плануванні довгострокових стратегій розвитку, оскільки ситуація на фронті може змінюватися дуже швидко. Молоді митці, дизайнери, музиканти та інші представники креативних професій змушені шукати нові способи адаптації та перезапуску своїх проєктів.

Перспективи розвитку креативних індустрій в Україні після перемоги полягають у зміцненні економіки через інноваційні культурні продукти, перегляду стратегій розвитку територій, створення кластерів креативних індустрій, розширення культурного експорту та активну участь української культури в глобальних процесах. Досвід, набутий місцевими інституціями культури, креативними хабами та громадськими центрами, необхідно осмислювати та поширювати. Переосмислення місцевої культурної інфраструктури необхідне для того, щоб ці соціальні інновації почали успішно розвиватися [5, с. 5].

У складні часи війни культура та креативні індустрії відіграють одну з ключових ролей у формуванні національної єдності. Вони не тільки сприяють збереженню культурної ідентичності, але й мобілізують суспільство на боротьбу за виживання. Збереження національних цінностей, розвиток культурних ініціатив та підтримка креативних індустрій є важливими складовими стратегії національної безпеки та єдності України в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Розпорядження Кабінету міністрів України від 24 квітня 2019 р. № 265-р «Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 03.12.2024).
2. Креативна економіка — нова економічна епоха ХХІ. URL: <https://pravda.com.ua/publications/2022/06/10/682634/> (дата звернення: 03.12.2024).
3. Свінцицька О.М., Ткачук В.О. Креативна економіка та креативні індустрії : навч. посібн. [Електронне видання]. – Житомир : Державний університет «Житомирська політехніка», 2020. – 218. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi71/0051578.pdf> (дата звернення: 03.12.2024).

4. Council Resolution on the EU Work Plan for Culture 2023–2026 (2022/C 466/01) URL:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022G1207%2801%29&qid=1671635488811>

(дата звернення: 03.12.2024).

5. Анна Карнаух, Катерина Кравчук, Звіт «Культура та креативні індустрії в Україні: стійкість, відновлення, інтеграція з ЄС» Підсумковий звіт Червень 2024 року, Платформа культурних зв'язків URL:
<https://www.cultureinexternalrelations.eu/wp-content/uploads/2024/07/DGEAC-CRP-UA-Report-July-2024-UA.pdf> (дата звернення: 03.12.2024)

Івашова Л.М.,
д.н. держ. упр., професор,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Яценко А.С.,
студент магістратури
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

ДОСВІД УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО МИТНОГО КОНТРОЛЮ В КРАЇНАХ ЄС У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ

У контексті нової європейської парадигми, що відображена в оновлених нормативно-правових документах ЄС митний контроль й аудит націлені на загальні критерії і стандарти визначення фінансового ризику, а також на те, як держави-члени ЄС впроваджували ці критерії та стандарти. Актуальним залишається питання повноти забезпечення Рішення ЄС про виконання критеріїв та стандартів фінансових ризиків (FRC), що розроблені для впровадження в державах-членах, щодо однакового застосування митного контролю для захисту фінансових інтересів та забезпечення митної безпеки ЄС. З цією метою

необхідно оцінити наскільки є досконалою структура загальноєвропейських стандартів митного контролю та як держави-члени ЄС використовують національні системи управління ризиками при виборі імпорتنих декларацій для його проведення на предмет достовірності фінансових показників.

Одним з актуальних напрямів розвитку митного контролю на європейському просторі є *удосконалення уніфікації практики управління ризиками*, а саме критеріїв для вибору декларацій для контролю. Основним способом, яким держави-члени ЄС адаптували свою структуру управління ризиками, стало відображення існуючих профілів та прив'язка їх до відповідних критеріїв фінансового ризику. При зіставленні профілів ризику з критеріями, встановленими рішенням FRC, держави-члени ЄС не використовували всі рекомендовані показники. Отже, держави-члени застосовують різні критерії для вибору декларацій для контролю та не очікують збільшення своєї контрольної спроможності в результаті виконання рішення FRC. Підхід до управління ризиками, який вони застосовували до прийняття рішення FRC, істотно не змінився; хоча більшість з держав-членів усвідомлюють необхідність гармонізації та внесення змін у свої правила, зокрема через вирішення зазначеної проблеми шляхом оновлення ІТ-систем.

Наступний пропонований шлях удосконалення стосується *удосконалення процедурних питань ідентифікації та обробки сигналів про ризики*. Імплементативний акт Митного кодексу ЄС [2] вказує на те, що електронна система повинна використовуватися для комунікації між митними органами, а також між митними органами та Комісією ЄС, при впровадженні єдиних критеріїв і стандартів ризику. Основними ІТ-інструментами, що використовуються в управлінні ризиками на рівні ЄС, є Система управління митними ризиками (CRMS) і Інформаційна система боротьби з шахрайством (AFIS). CRMS дозволяє обмінюватися інформацією, пов'язаною з ризиками, в масштабах ЄС за допомогою онлайн-форм, відомих як RIF. RIF можуть бути

надіслані або державою-членом, або Комісією (EU RIFs). AFIS - це система, де OLAF вступає в комунікації «взаємодопомоги» (тобто це швидше прохання до держав-членів вжити заходів у відповідь на ризики, виявлені розслідуваннями OLAF). Ці системи містять інформацію про ризики, які держави-члени можуть використовувати у своїх національних системах аналізу ризиків.

Наступною проблемою в цьому напрямі, яка потребує вирішення є той факт, що держави-члени не систематично обмінюються інформацією про ризикових імпортерів з іншими державами-членами. Існуюча платформа для обміну інформацією про ризикових імпортерів з іншими державами-членами потребує вдосконалення. Держави-члени, які її відвідували, систематично не ділилися інформацією про цих ризикованих імпортерів з іншими державами-членами в рамках управління ризиками. Крім того, держави-члени використовують різні методи для класифікації імпортерів як економічних операторів, що представляють інтерес, тому способи використання ними цієї інформації в своїх профілях ризику різняться. Деякі держави-члени мають перелік економічних операторів, що представляють інтерес, який застосовується до декількох профілів ризику для посилення контролю над цими суб'єктами. Інші держави-члени прямо в кожному профілі ризику вказують, які суб'єкти повинні підлягати більшому/меншому контролю. Держави-члени також по-різному визначають та ідентифікують економічних суб'єктів, що становлять інтерес. У деяких державах-членах ідентифікація проводиться в кожному конкретному випадку, тоді як інші використовують автоматизований процес.

Вдосконалення потребує *автоматизований аналіз*, який застосовується при використанні стандартних та спрощених декларацій. Товари пред'являються митниці за допомогою стандартної декларації, що містить всі законодавчо необхідні реквізити. Однак деякі імпортери мають переваги від системи спрощених декларацій, що дозволяє їм оминати певні реквізити або документи або, до прикладу, просто вводити імпорт у свої фінансові записи. У таких

випадках імпортер повинен подати додаткову декларацію, в певний термін, що містить всі реквізити, необхідні в стандартній декларації. Оскільки спрощені декларації не підлягають автоматизованому аналізу ризиків це може зменшити суми мита, що стягуються в деяких державах-членах. Тобто, існує ризик недооцінки імпорту у процесах застосування спрощених декларацій та недоплати митних платежів до бюджетів таких держав.

Аналіз та систематизація проблемних питань дали змогу визначити такі шляхи удосконалення ризик-орієнтованого митного контролю в ЄС:

1. Посилити роботу з уніфікованого застосування митного контролю.

Тобто, необхідно посилити вимоги щодо однакового застосування митного контролю та вжиття заходів, які потребують підтримки та схвалення на основі відповідного загальноєвропейського аналізу фінансових ризиків на митниці, за даними про весь імпорт ЄС. Поточна система контролю встановлює загальні критерії та індикатори для держав-членів, які можуть застосовуватися в їх аналізі ризиків, залишаючи їм вирішувати створення детальних профілів ризику для вибору імпорту для контролю. Рамкова структура не передбачає комплексного підходу до управління фінансовими ризиками на рівні ЄС, тобто є потреба в її удосконаленні для належного захисту фінансових інтересів ЄС.

2. Розробити та впровадити повноцінний аналітичний та координаційний потенціал управління митними ризиками на рівні ЄС. Комісія ЄС повинна створити центральну функцію на рівні ЄС для кращого керівництва загальними зусиллями з митного контролю. Це має об'єднати експертизу Комісії та держави-члена з метою аналізу основних фінансових ризиків на митниці та визначення найкращих шляхів їх усунення. Потенційні рекомендації можуть включати: надання більшої відповідальності існуючим робочим групам митниці; створення конкретної служби (або міжвідомчої служби від DG TAXUD, DG BUDG і OLAF); або створення спеціального агентства ЄС.

3. Розробити та впровадити єдині вимоги до уніфікації митного контролю.

Виконання рішення та вказівок FRC є важливим кроком на шляху до єдиного застосування митного контролю. Однак виявлені недоліки показують, що ця структура не забезпечує достатній рівень гармонізації відбору об'єктів контролю для захисту фінансових інтересів ЄС. Це пов'язано зі слабкими сторонами в структурі FRC, які дозволяють державам істотно відрізнятись в способах їх реалізації, що дозволяє операторам, які не відповідають вимогам, орієнтуватися на пункти перепуску ЄС з нижчими рівнями контролю.

Список використаних джерел:

1. European Court of Auditors (2021) Customs controls: insufficient harmonisation hampers EU financial interests: Special Report. 47 с. URL: https://www.eca.europa.eu/lists/ecadocuments/sr21_04/sr_customs_controls_en.pdf.

2. European Commission (2021) Commission staff working document: Report from the commission to the council and the european parliament. Third Progress Report on the Implementation of the EU Strategy and Action Plan for Customs Risk Management. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/document/download/e90dd797-765c-4d01-8135-2cbb393771a1_en?filename=eu-strategy-action-plan-customs-risk-management-third-report-staff-working-paper.pdf.

Івашова Л.М.,
д.н. держ. упр., професор,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Гучок С.М.,
студентка магістратури
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Електронна митниця є глобальним трендом у сфері митної справи, багато країн вже інтегрувала її у свою систему або ж на шляху до цього. Основні світові практики впровадження електронної митниці на основі діджиталізації митних процедур утримують корисний досвід для України.

Так, яскравим прикладом успішного використання автоматизованих систем митного оформлення та контролю є функціонування митних режимів у США. Зокрема, у США створене якісне правове поле для електронного декларування товарів де законодавчо вирішене питання про однакову відповідальність за декларування, в якому б вигляді його не здійснювали, в електронному чи паперовому. Система митного оформлення товарів у США будується на принципах створення повного електронного опису товарів. Однією з кращих технологічних розробок американських спеціалістів є система BRASS (Border Release Screening and Selectivity), яка дозволяє проводити митне оформлення й митний контроль імпортного відправлення протягом 5–10 секунд. Це одне з останніх досягнень митниці США, яке надає змогу спрощення митних формальностей щодо великої кількості товарів на основі технологій штучного інтелекту (ШІ), зокрема, аналізу Великих даних (Big Data). Основним досягненням технології з використанням системи BRASS є застосування спеціального штрих-коду та прийняття оперативного рішення в пункті пропуску

місцевими підрозділами митної служби США. Штрих-код формується зазвичай митним брокером і повторює основні характеристики відправлення [1, с. 56–62].

Загалом, принцип «дистанційного декларування» вперше отримав поширення в Японії в 1980-90-х роках на основі створення автоматизованої системи обробки інформації про зовнішньоекономічну діяльність NACCS (Nippon Automated Cargo and Port Consolidated System), результатом якої стала можливість декларантів дистанційно декларувати товари та автоматично отримувати розрахунки необхідної суми митних платежів при імпорті чи експорті товарів. Система NACCS є прикладом успішної координації та взаємодії багатьох ІТ-систем суб'єкта ЗЕД та митних інституцій, поділяється на повітряну (air-NACCS) та морську (sea-NACCS) [2]. Також, в терміналах міжнародних аеропортів Японії запроваджено систему E-Gate, що дозволяє пасажиром під час очікування багажу подавати митні е-декларації за допомогою програми для смартфонів. На основі можливостей ІІІ в цій країні впроваджено технологію розпізнавання обличчя NeoFace для нової біометричної системи реєстрації на посадку, що робить митні процедури більш швидкими та ефективними.

Розвивається процес діджиталізації митних процедур і в країнах Європейського Союзу. Так, у 2022 році Німеччина запустила нове програмне забезпечення ATLAS-IMPOST (імпортне оформлення поштових та кур'єрських відправлень), яке як веб-додаток призначене для допомоги в управлінні збільшеними обсягами митних декларацій для невеликих партій товару вартістю до 150 євро. Перевага ATLAS-IMPOST полягає в автоматизації процесів митного оформлення, що особливо вигідно для електронної комерції [3]. Партії товарів вартістю понад 150 євро, а також підакцизних товарів, щодо яких поширюються заборони та обмеження, проходять оформлення через спеціалізований додаток «ATLAS customs handling» (митна декларація з повним набором даних). На відміну від попередньої процедури декларування ATLAS, IMPOST є веб-інструментом для використання якого компанії мають спочатку подати заявку на отримання ідентифікаційного номеру в «Єдиному вікні імпорту» (IOSS-ID).

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Також, однією з найбільш поширених практик в Німеччині є електронний обмін даними (EDI). Це прямий комп'ютерний обмін даними між двома організаціями щодо стандартних документів бізнес-транзакцій без втручання людини.

Також, варто відзначити створення в межах ЄС Системи вантажного співтовариства (CCS), яка впроваджується за технічної підтримки французької компанії SOGET7 та дозволяє своєчасно обмінюватися даними між різними зацікавленими сторонами, а також спростити, впорядкувати і раціоналізувати процеси вантажної логістики. CCS це «електронна мережева система для подання попередньої інформації про вантаж до того, як він буде відправлений». Загальним принципом роботи CCS є реєстрація будь-яких фактичних або прогнозованих даних про відправлення з такими характеристиками, як опис вантажу, транспортних засобів, документів, статусів і т.д. Ця система дозволяє користувачам швидко реагувати на інформацію про імпорт, щоб надати будь-які дані наступному учаснику логістичного ланцюга. Вона сприяє впровадженню Рамкових стандартів ВМО для забезпечення безпеки міжнародного ланцюга поставок. Впровадження CCS надає такі переваги: усунення неефективних ручних процесів зі значним підвищенням продуктивності для постачальників логістичних послуг; спрощення митних процедур відповідно до вимог ВМО щодо безпечної системи стандартів для спрощення процедур торгівлі; впровадження концепції авторизованого економічного оператора для покращення доступу до ринків США та ЄС шляхом надання розширеної електронної інформації про вантажі іноземним митним службам; підвищення конкурентоспроможності виробників та експортерів.

Наступним вдалим світовим досвідом є впровадження системи Єдиного вікна (SWS), яка використовується для електронного подання та затвердження відомчих дозволів на імпорт/експорт, необхідних для митного оформлення. Учасниками SWS є державні відомства, підприємства та інші установи, що беруть участь у міжнародній торгівлі. Основною частиною проекту TradeNet є Система управління митницею (CMS), яка дозволяє подавати, обробляти та

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

затверджувати митні декларації протягом 15 хвилин, а також обробляти та затверджувати дозволи на імпорт(і експорт) та сплачувати мита в електронному вигляді. Ця система була розроблена з метою перегрупування різних відомств з точки зору оформлення дозвільних документів для сприяння торгівлі. Проект ще більше скоротив час перебування вантажів у пунктах пропуску на користь усіх зацікавлених сторін та має позитивний вплив на індекс легкості ведення бізнесу. Цікавим є також досвід електронної подачі сертифікатів походження EUR.1, SADC та ІОС в розробленій інноваційній електронній системі e-EUR.1 [4], яка дозволяє експортерам подавати онлайн-заявки на отримання сертифікату EUR.1. Основні показники друкованої форми EUR1, потім автоматично завантажуються на веб-сайт Митної служби, що дозволяє будь-якій митній службі ЄС або іншим органам, які бажають негайно перевірити справжність сертифіката EUR.1, отримати відомості з реєстру. Ця електронна інновація виявилася надзвичайно ефективною для експортерів та дієвою у запобіганні шахрайству.

Інформаційні технології, автоматизація та передові методи відіграють важливу роль у підтримці митних процедур та операцій у сучасному міжнародному торговельному середовищі. Тому Україна спираючись на власний досвід та вітчизняні розробки має враховувати досягнення інших країн у сфері цифровізації митних процедур й активно впроваджувати інноваційні ІТК-технології у цій сфері. Сьогодні досить ефективними інформаційними механізмами удосконалення митних процедур у системі відносин «митниця – бізнес» є автоматизована електронна система «Єдине вікно для міжнародної торгівлі», що запроваджена в 2016 році. Принцип дії цієї системи полягає в тому, що документообіг між вітчизняними підприємствами, що здійснюють експортну чи імпортну діяльність, відбувається в електронній формі [5]. Функціонування цієї системи значною мірою підвищує рівень митної безпеки держави. Також, ще у 2020 році Держмитслужба України враховуючи позитивний досвід США та Японії, а також напрацювання науковців [6] планувала впровадження в національне законодавство та митну практику України системи «Митниця в

смартфоні», або ж мобільного застосунку e-Borders, який дозволив би користувачам через смартфон отримувати всі сервіси від митниці та слідкувати за ситуацією на кордоні в онлайн режимі. На жаль війна відтермінувала впровадження цього проєкту в життя. Однак у 2023 році пілотний проєкт «Митниця у смартфоні» запустили на Закарпатті. Цей онлайн-ресурс розробили для громадян, які перетинають кордон, зокрема до цієї платформи підключений онлайн калькулятор розмитнення авто, що дає можливість подати декларацію про ввезення автомобіля чи гуманітарну декларацію онлайн, розміщені контакти всіх підрозділів митниці та митних постів тощо.

Таким чином Україна спираючись на досвід зарубіжних країн та власний досвід Україна активно розробляє та впроваджує цифрові продукти у практичну діяльність митних органів. Діджиталізація митних процедур за всіма напрямками митного оформлення та митного контролю зменшує вплив людини на митні процедури, сприяє процесам спрощення митного контролю та митного оформлення, поліпшує якість митної справи та забезпечує митну безпеку.

Список використаних джерел:

1. Гуцул І.А. Фактори та доміанти розвитку «Електронної митниці» Україні. *Economy and customs and legal relations*. Ed. 8, December, 2018. С. 56–62.
2. Organizational Transformation Using Electronic Data Interchange: The Case of TradeNet in Singapore; Hock-Hai Teo, Bernard C. Y. Tan and Kwok-Kee Wei; *Journal of Management Information Systems*; Vol. 13, No. 4 (Spring, 1997) (<https://www.jstor.org/stable/i40018292>), pp. 139-165 (27 pages); Published By: Taylor & Francis, Ltd.; URL: <https://www.jstor.org/stable/40398244>
3. Офіційний сайт митниці Німеччини. URL: https://www.zoll.de/DE/Fachthemen/Zoelle/ATLAS/ATLAS-IMPOST/atlas-impost_node.html
4. Vorobyova O.; Improving customs control upon arrival of goods to the territory customs of the Eurasian economic union; *Universidad y Sociedad*, 12 (2) (2020), pp. 447-451.

5. Кримчак Л.А. Інформаційна взаємодія підприємств з митними органами. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. 2018. № 29 (18). Т. 2. С. 206–210.

6. Івашова Л.М., Кийда Л.І. Діджиталізація митних процедур: сучасний стан та перспективи розвитку митної справи. Публічне управління та митне адміністрування. 2019. № 3(22). С. 218–230.

Ісаєва С.О.,
аспірант кафедри публічного управління та права
Дніпровська академія неперервної освіти, м. Дніпро
Науковий керівник: Романенко К.М.,
доктор наук з державного управління, професор

РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ЯК МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

В умовах військових дій особливо важливим аспектом національної безпеки є забезпечення соціальної стабільності в українському суспільстві, яке досягається завдяки ефективній соціальній політиці на основі стратегічного планування соціального розвитку. Метою стратегічного планування у соціальній сфері є досягнення найвищого рівня та якості життя громадян країни за рахунок ефективного публічного управління. При цьому визначають у якості орієнтирів стратегічного планування низку пріоритетів соціально-гуманітарного розвитку країни, таких як підвищення добробуту населення, зниження бідності, конституювання соціальної справедливості шляхом доцільного розподілу доходів, основане на ефективності соціально-економічної стратегії підвищення державних соціальних стандартів та гарантій для населення, забезпечення гідних умов праці та її оплати, формування стабільної та справедливої системи пенсійного забезпечення і соціального захисту вразливих груп населення,

інноваційний розвиток системи надання соціальних послуг на клієнталістських засадах, соціальний захист нових категорій населення у контексті українсько-російської війни (військових, переміщених осіб тощо) [2, с.109].

У контексті настанов концепцій нестабільності і невизначеності соціального розвитку у межах суспільства ризику необхідно звернути увагу і на такі складові управління соціальною сферою, як соціальна безпека і соціальні ризики. Основними загрозами у соціальній сфері слід вважати невідповідність програм і результатів соціально-економічного реформування визначеним стратегією розвитку соціальним пріоритетам; декларативність соціальної політики щодо у царині підвищення доходів населення, подолання бідності і збалансування трудової зайнятості населення; значне погіршення стану здоров'я громадян в умовах кризи систем охорони здоров'я та соціального захисту, на цій основі - поширення таких соціальних хвороб як наркоманія, алкоголізм тощо; демографічні проблеми у контексті старіння нації та проблеми біженців; зниження доступу до якісної освіти для незаможних прошарків суспільства; зниження духовності у суспільстві на фоні дегуманізації соціокультурного середовища; актуалізація проблем дитячої та підліткової бездоглядності; масштабна міграція людей та працівників, а також і зменшення чисельності як за рахунок міграції, так і зменшення його природного зростання.

Загалом соціальна безпека ґрунтується на таких складових соціальної сфери як доступність необхідної кількості матеріальних благ, забезпечення соціальних гарантій у межах здійснення людьми нормальної життєдіяльності, попередження та регулювання соціальних конфліктів на основі принципу соціальної справедливості. Соціальна безпека є наслідком не лише соціальної політики, а й динамічного економічного розвитку і ефективного публічного управління на різних рівнях [1, с.325].

Концепт соціальної безпеки привносить у методологію аналізу стратегічного планування розвитку соціальної сфери інструментарій емпіричної

фіксації соціальних процесів та результатів галузевого публічного управління у вигляді діагностика соціального становища. Основними складовими такої діагностики є визначення норми функціонування соціальної сфери, створення її оптимальної моделі як об'єкта публічного управління з урахуванням досвіду та практичних реалій, стратегічне планування реалізації моделі в конкретних соціальних умовах. Найбільшу роль при цьому мають відігравати розуміння проблемної ситуації як відправної точки стратегічного планування, засади моделювання, теоретичні підстави визначення критеріїв, показників, індикаторів для оцінювання змін у соціальній сфері. Що стосується базових принципів публічного управління в соціальній сфері у контексті забезпечення соціальної безпеки, то тут найбільше значення мають такі аспекти як децентралізація, орієнтація на результат та споживача, системне упровадження інновацій, розширення функцій держави у соціальній сфері.

Виходячи зі сказаного, слід зробити важливий висновок щодо необхідності застосування комплексного підходу до управління соціальною сферою на основі стратегічного планування її розвитку, що інтегрує галузеві засади планування (соціальна сфера як сукупність окремих галузей) та територіальні засади планування (соціальна сфера як сукупність регіональних підсистем). Принагідно зауважимо, що реально такий підхід у вітчизняній системі публічного управління стосовно соціальної сфери не застосовується, остання скоріше розглядається в якості механічної сукупності галузей, а не як цілісна система. На нашу думку, в умовах децентралізації та закріплення за регіонами завдань управління соціальною сферою, стратегічне планування її розвитку має здійснюватися як реалізація сукупності цілей розвитку соціальних сфер окремих регіонів. А це вимагає радикальних змін у системі галузевого публічного управління загалом та засадах стратегічного планування розвитку галузі зокрема.

Головною метою розвитку соціальної сфери є максимізація людського потенціалу країни. Можна констатувати і цілісність соціальної сфери, яка

досягається на основі підпорядкування діяльності її різних складових даній меті. Розгляд соціальної сфери як об'єкта стратегічного планування передбачає і врахування її взаємозв'язків з соціокультурним середовищем у різних контекстах – як на інституційному рівні, такі і на рівні практичних взаємодій у процесі надання соціальних послуг. Внутрішнє середовище соціальної сфери при цьому представлене структурами, що виробляють ці соціальні послуги та необхідні для цього ресурси. Сама соціальна сфера характеризується відкритістю, оскільки здійснює прямий вплив на соціальне середовище, що носить креативно-розвиваючий характер.

Стратегічне планування у сфері соціальної безпеки реалізується як організація регулювання процесів, які безпосередньо впливають на цю сферу. При цьому важливим методологічним висновком є доцільність зведення усіх показників соціальної сфери в окремі групи відповідно до основних складових соціальної сфери у контексті забезпечення соціальної безпеки. Відповідно необхідно структурувати численні виклики, які виникли перед українською нацією сьогодні і створюють різнопланові загрози соціальній безпеці. З іншого боку, йдеться про зміцнення соціальної безпеки на основі консолідації структур публічного управління з метою обґрунтування чітких соціальних пріоритетів у контексті національної безпеки в умовах війни з Росією, орієнтованих на забезпеченню соціально-політичної стабільності українського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Линдюк С. Д. Забезпечення соціальної безпеки в умовах воєнного стану: зарубіжний досвід. Науковий вісник: державне управління. 2024. № 1. С. 324-344.
2. [Сергєєва Л. М., Собченко В.В.](#) Формування механізмів державного управління у сфері забезпечення соціальної безпеки України на сучасному етапі. [Теорія та практика державного управління](#). 2019. Вип. 4. С. 107-114.

Клименко А.С.,

д. філос. публіч. упр. адмін., доцент кафедри
місцевого самоврядування та розвитку територій
навчально-наукового Інституту публічної служби та управління
Національний університет «Одеська політехніка»,
місто Одеса

Клименко О.С.,

д. філос. публіч. упр. адмін., доцент кафедри
кримінального процесу та криміналістики
Одеський державний університет внутрішніх справ,
місто Одеса

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ФАХІВЦІВ ПО РОБОТІ З ПЕРСОНАЛОМ У КАДРОВОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Кадровий менеджмент у сфері національної безпеки передбачає систему заходів та процесів, спрямованих на ефективне управління людськими ресурсами в секторі безпеки і оборони [2]. Він охоплює всі етапи життєвого циклу персоналу: від їхнього підбору та навчання до розвитку та оцінки.

До основних особливостей кадрового менеджменту у секторі безпеки і оборони належить: визначення кадрових потреб відповідно до стратегічних цілей забезпечення національної безпеки; формування кадрової політики, що відповідає вимогам безпеки та адаптації до змін у кризових умовах; процеси відбору, що враховують специфічні вимоги до кандидатів, зокрема наявність відповідних навичок, досвіду та моральних якостей; використання сучасних технологій для автоматизації рекрутингових процесів; регулярна оцінка ефективності роботи співробітників та їхніх професійних навичок; організація навчання та підвищення кваліфікації, щоб забезпечити готовність до виконання завдань у надзвичайних ситуаціях; розробка системи оцінювання ефективності, що враховує специфіку роботи у секторі безпеки і оборони; дотримання етичних норм у процесах управління персоналом, забезпечення конфіденційності даних персоналу; впровадження основ гендерної політики щодо боротьби з

дискримінацією та упередженням; використання аналітики для прогнозування потреб у кадрах та виявлення ризиків [1].

Кадровий менеджмент у секторі безпеки і оборони є критично важливим елементом, що забезпечує ефективність і готовність структурного підрозділу до виконання своїх функцій. Він потребує комплексного підходу, що поєднує стратегічне планування, розвиток кадрів і забезпечення етики в управлінні персоналом.

Фахівці по роботі з персоналом – це спеціалісти, відповідальні за управління людськими ресурсами в організації. Вони займаються різноманітними напрямками кадрового менеджменту, зокрема відбором, навчанням, оцінкою та розвитком співробітників, а також забезпеченням дотримання етичних норм та законодавства у сфері трудових відносин.

Роль фахівців по роботі з персоналом полягає у: аналізі потреб того чи іншого структурного підрозділу в персоналі та формують вимоги до кандидатів; пошуку, відборі і наймання нових співробітників, використовуючи різні інструменти та платформи; оцінювані продуктивності співробітників через встановлені критерії та методи; розробці індивідуальних планів розвитку, включаючи навчання та підвищення кваліфікації; створені програми мотивації, які включають як фінансові, так і нефінансові винагороди; забезпечені зворотнього зв'язку зі співробітниками для покращення їхньої мотивації та задоволеності роботою; врегульовані конфліктних ситуацій серед співробітників, сприяючи підтримці позитивної атмосфери в колективі; наданні консультації співробітникам щодо їхніх прав і обов'язків; дотриманні трудового законодавства та внутрішніх статутів; впроваджені етичних стандартів в управлінні персоналом, включаючи заходи проти дискримінації та упередженості тощо.

Фахівці по роботі з персоналом відіграють ключову роль у забезпеченні ефективності структурного підрозділу, який відноситься до сектору безпеки та оборони. Вони не лише займаються рутинними адміністративними завданнями,

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

а й сприяють стратегічному розвитку, формуванню корпоративної культури та підтримці високого рівня морального духу персоналу. Їхня діяльність є критично важливою для успішної діяльності з метою забезпечення національної безпеки.

Професійні навички фахівців по роботі з персоналом у кадровому менеджменті сектору безпеки і оборони є критично важливими для успішної реалізації їхніх функцій. Вони охоплюють знання законодавства, навички комунікації, аналітичні здібності, організаційні навички, технологічну обізнаність, уміння справлятися з кризами та лідерські якості. Формування цих навичок сприяє не лише підвищенню ефективності роботи фахівців, а й забезпеченню стабільності та безпеки в структурних підрозділах, які виконують важливі завдання для суспільства та країни.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Концепції військової кадрової політики в системі Міністерства оборони України на період до 2028 року: наказ Міністерства оборони України від 27 жовтня 2023 року № 637. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS39966>

2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

Ковальчук А.О.,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
факультет національної безпеки, права та міжнародних відносин
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир

Науковий керівник: Мороз Ю. Ю.,
д.е.н., професор кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Національна безпека є основою стабільності, захищеності та розвитку держави. В сучасних реаліях України, враховуючи збройну агресію та інтеграцію в ЄС і світове співтовариство, розвиток та захист системи національної безпеки стають критично важливими завданнями.

Згідно із Законом України «Про національну безпеку», національна безпека — це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів від реальних і потенційних загроз [5]. Основним суб'єктом її забезпечення є держава, яка відповідно до Конституції України (ст. 3, 27, 28, 29) гарантує безпеку кожної людини і громадянина, їхнє життя, здоров'я, гідність, честь і особисту недоторканність як на території країни, так і за її межами [3]. Держава реалізує національну безпеку через державні органи — Президента, Верховну Раду та інші державні установи, а також через сили, відповідальні за безпеку: Збройні Сили України, військові формування та інші органи влади, що діють у межах законодавства. Основними об'єктами національної безпеки є права та свободи громадян, їх життя, матеріальні й духовні цінності; демократичні цінності суспільства, умови сталого розвитку, добробут; конституційний лад

держави, її суверенітет, територіальна цілісність, а також охорона навколишнього середовища від надзвичайних ситуацій [5].

Основи національної безпеки держави ґрунтуються на трьох принципах: стримування, стійкість та взаємодія [6]. Національна безпека охоплює внутрішні і зовнішні аспекти, зокрема воєнну, політичну, міжнародну, економічну, інформаційну, екологічну та соціальну безпеки [4, с. 172]. Серед підвидів виділяють демографічну, геополітичну, етнічну, генетичну, епідемічну, інтелектуальну, юридичну, психологічну, техногенну, радіаційну тощо. Варто зауважити, що енергетична безпека не виділяється серед цих підвидів, оскільки вона є частиною економічної безпеки і є важливою її складовою. Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки», її визначають як захищеність національних інтересів у сфері забезпечення доступу до надійних, стійких, доступних і сучасних джерел енергії, що забезпечуються технічно надійним, безпечним, економічно ефективним і екологічно прийнятним способом в нормальних умовах і в умовах надзвичайного стану [7].

Масовані удари російських військ по об'єктам інфраструктури стали катализатором масштабної енергетичної кризи, яка виявила вразливість та дисбаланс української енергосистеми. Ця криза є результатом цілеспрямованих дій РФ задля дестабілізації України та обмеження її енергетичної незалежності, що призвело до виникнення низки проблем.

Однією з ключових проблем стала окупація частини територій України, що призвело до втрати контролю над вугільними шахтами та газовими родовищами, зменшення видобутку енергоресурсів та зростання залежності від імпорту. Масовані ракетні обстріли пошкодили електростанції, підстанції та лінії електропередач, викликавши аварії, перебої у постачанні електроенергії та суттєві втрати енергоресурсів.

Геополітична напруженість на світових енергетичних ринках, спричинена російською агресією, призвела до різкого зростання цін на енергоносії, зокрема газ і нафту, імпортовані Україною. Стали більш актуальними питання енергоефективності та відновлюваних джерел енергії, розвиток яких ускладнився через війну.

Обмеження в постачанні електроенергії та тепла особливо взимку негативно впливають на життя населення, створюючи соціальну напругу та економічні проблеми [1, с. 99]. Додаткові фінансові труднощі, зокрема тиск на бюджет, ускладнюють інвестиції в ремонт та модернізацію енергетичної інфраструктури, що загострює кризу.

Повномасштабна війна призвела до значних руйнувань енергетичної інфраструктури та створила безпрецедентні виклики для енергетичної безпеки країни. В умовах постійних змін є необхідність розробити та реалізувати ефективні стратегії. Серед ключових заходів: створення плану дій на випадок енергетичної кризи з урахуванням різних сценаріїв розвитку подій, забезпечення стабільного енергопостачання критичних об'єктів, активізація використання альтернативних джерел енергії, формування резервних систем, підвищення енергоефективності та розвиток міжнародної співпраці. Необхідно також забезпечити відновлення й захист енергетичної інфраструктури через моніторинг, посилення безпеки критичних об'єктів і створення умов для інвестицій а також підвищення енергетичної свідомості населення [1, с. 100].

Забезпечення енергетичної безпеки — це лише початковий етап на шляху до створення стійкої та ефективної енергетичної системи. Для довготривалої стабільності та незалежності енергетичного сектору необхідно розглядати та розвивати перспективи розвитку, зокрема впровадження новітніх технологій і глобальних тенденцій.

Так, у сфері енергетичної безпеки перспективними напрямками є: відновлення пошкодженої інфраструктури, впровадження сучасних технологій

для підвищення ефективності енергосистеми, управління відходами енергетичного сектору, розвиток альтернативної енергетики для зменшення залежності від окремих постачальників, модернізація обладнання та створення децентралізованих систем, таких як мікромережі й розподілена генерація, що сприятимуть енергонезалежності регіонів. [2, с. 265].

Отже, енергетична безпека — це важлива складова національної безпеки, яка забезпечує не лише постачання енергії для населення та економіки, а й стійкість системи до внутрішніх і зовнішніх загроз. Події в Україні показали, що енергетична криза може мати серйозні наслідки для економіки, суспільства та політичної стабільності. Її досягнення потребує злагоджених зусиль держави, бізнесу та громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Боков В. Д. Забезпечення енергетичної безпеки в умовах війни в Україні. Національна безпека України в умовах сучасних викликів : Зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 22 серпня 2023 р., м. Чернігів, С. 99–101.

2. Коваленко Ю., Лазаренко Д., Марченко О. Енергетична безпека країни під час війни: бар'єри та перспективи подолання. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2024. №. 1. С. 262–266.

3. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (дата звернення: 25.10.2024).

4. Мотайло О. Система національної безпеки держави. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. № 16. С. 171–174.

5. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 25.10.2024).

6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України" : Указ Президента

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 25.10.2024).

7. Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки : Розпорядження Кабінету
Міністрів України від 04.08.2021 р. № 907-р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-p#Text> (дата звернення: 25.10.2024).

Копанчук В.О.,
доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ АСПЕКТІВ СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА

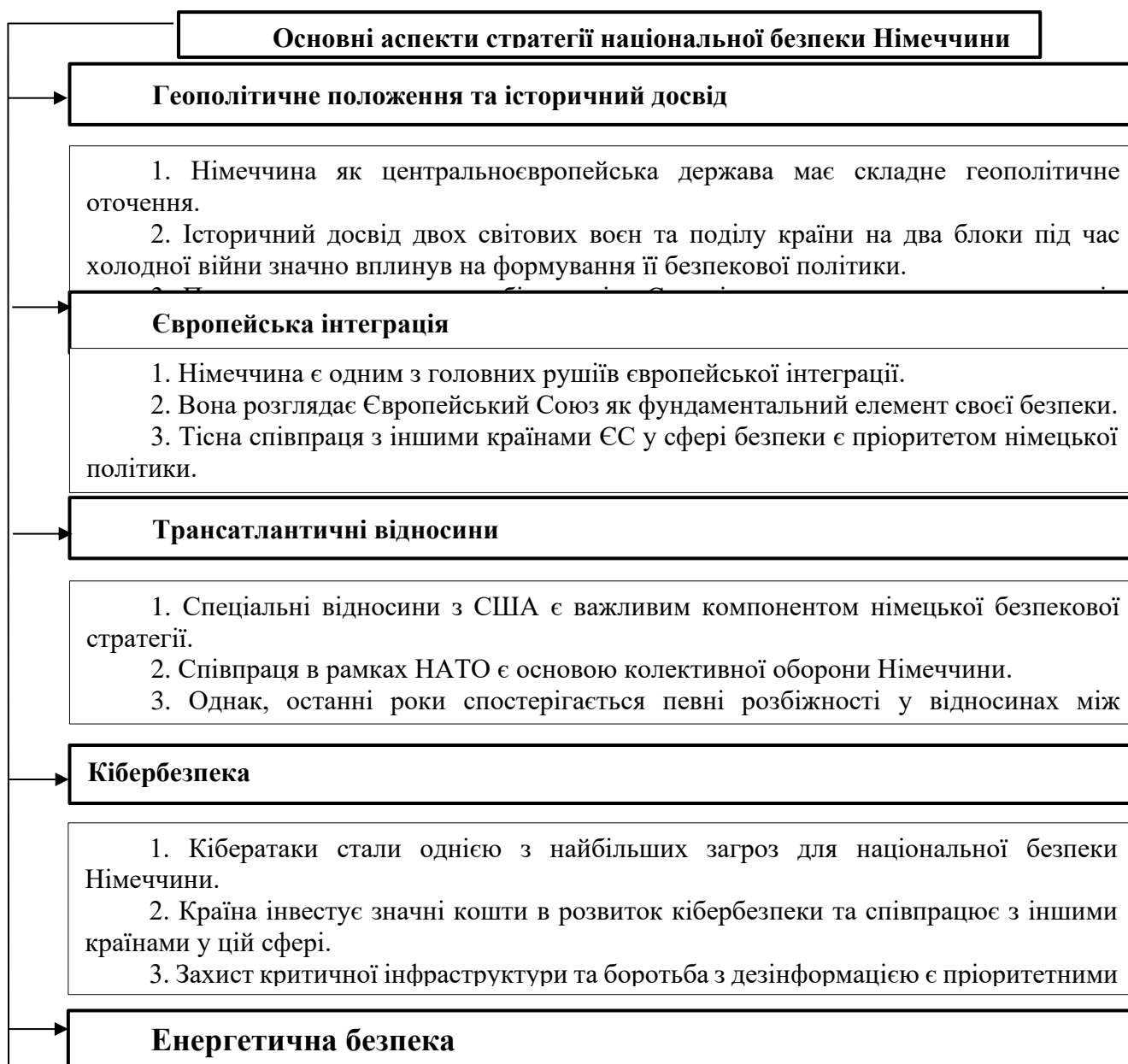
Глобалізація світу спричинила значні зміни не тільки у зовнішньому безпековому середовищі, а й у самій державі. Ця дедалі тісніша взаємопов'язаність найкраще виявляється у поступовому зникненні трьох традиційно важливих меж: між внутрішньою і зовнішньою безпековою політикою, між різними сферами національної безпеки, між державним управлінням у сфері національної безпеки і громадським контролем над сектором безпеки. Особливостями формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки є складність низки процесів, та імовірність появи різних надзвичайних ситуацій.

Німеччина, як одна з провідних європейських держав, приділяє значну увагу питанням національної безпеки. В умовах змінюваного геополітичного ландшафту та нових викликів, стратегічне планування в цій сфері набуває особливої актуальності.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

Основні принципи реалізації стратегії національної безпеки Німеччини в умовах постійної ескалації та ядерного шантажу з боку росії ґрунтуються на трьох ключових вимірах безпекової політики - стійкість, стабільність та обороноздатність. Саме стійкість означає захист традиційного «вільного і демократичного базового порядку Німеччини від несанкціонованих, нелегітимних зовнішніх впливів». Насамперед, це означає диверсифікацію відносин з постачальниками і відхід від небезпечної односторонньої залежності Німеччини від енергоносіїв і сировини для країни і військово-промислового комплексу. На рисунку 1 зображено основні аспекти стратегії ФРН.

1. Залежність від російського газу робить Німеччину вразливою до енергетичного шантажу.
2. Країна прагне диверсифікувати свої джерела енергії та збільшити частку відновлюваних джерел енергії.
3. Енергетична безпека є невід'ємною частиною національної безпеки Німеччини.

Кліматичні зміни

1. Кліматичні зміни розглядаються як серйозна загроза для національної безпеки.
2. Німеччина активно бере участь у міжнародних зусиллях зі боротьби зі зміною клімату.
3. Країна прагне перейти до «зеленої» економіки та зменшення викидів парникових газів.

Примітка: систематизовано автором на основі [1].

З огляду на рисунок 1, варто зауважити, що не менш важливим аспектом стратегії національної безпеки Німеччини в сучасних умовах є війна в Україні, яка суттєво вплинула на сприйняття Німеччиною загроз - росія, яка розглядається як найбільша загроза миру та безпеки в Євроатлантичному регіоні.

Відповідно до «комплексної політики безпеки», прийнятої урядом Німеччини, стратегія базується на експертних оцінках перебігу російсько-української війни, які, окрім прямих військових загроз, враховують також можливі атаки на об'єкти критичної інфраструктури, кібератаки, інформаційно-психологічні операції, ворожу дезінформацію тощо.

Підтримка України та інших країн-партнерів з боку ФРН зброєю враховує в Стратегії реалії та ризики, пов'язані з агресивною політикою російської федерації, традиційно побудованої на застосуванні грубої сили з порушенням норм міжнародного права. Експорт німецької зброї у «Стратегії національної безпеки: інтегрована безпека для Німеччини» в контексті глобального воєнного конфлікту в центрі Європи, набуває роль ефективної складової стратегічного безпекового інструментарію [3].

Не менш важливим є питання стосовно визначення ключових факторів на яких базується Стратегія, зокрема:

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

1. Баланс між обороною та дипломатією, адже Німеччина прагне поєднувати посилення своїх оборонних спроможностей з активною дипломатією та міжнародним співробітництвом.

2. Фокус на багатосторонньому співробітництві, Німеччина вважає, що ефективне забезпечення національної безпеки можливо лише в рамках міжнародних організацій та альянсів.

3. Урахування внутрішніх та зовнішніх факторів, німецька стратегія національної безпеки враховує як внутрішні загрози, так і зовнішні виклики.

4. Довгострокове планування, за рахунок чого стратегія національної безпеки розрахована на довгострокову перспективу і передбачає постійну адаптацію до змінюваних умов.

Отже, на наше переконання важливо розуміти, що стратегія національної безпеки Німеччини є динамічним документом, який постійно оновлюється та адаптується до нових викликів. Німеччина відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки в Європі та світі, адже її стратегія національної безпеки є взірцем для інших країн, які стикаються з подібними викликами. А ключовим моментом нового безпекового підходу Німеччини є демонстрація готовності збільшити видатки на оборону, нарощування виробництва в оборонно-промисловому комплексі, упровадження ефективних механізмів стратегічного планування.

Список використаних джерел:

1. Основні положення стратегії національної безпеки Німеччини. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/osnovni-polozhennya-stratehii-natsionalnoyi-bezpeky-nimechchyny> (Дата звернення: 09.12.2024 р.)

2. Strategie mit Beigeschmack. FAZ. 2023. 14 Juni. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/deutsche-sicherheitspolitik-strategie-mit-beigeschmack-18964047.html> (Дата звернення: 09.12.2024 р.)

3. Стратегія національної безпеки Німеччини: «Ніколи знову!». URL: <https://armyinform.com.ua/2023/06/25/strategiya-nacziionalnoyi-bezpeku-nimechchynu-nikoly-znovu/> (Дата звернення: 09.12.2024 р.)

Копанчук О.Є.,
кандидатка наук з державного управління
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький

РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ПРІОРИТЕТ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ

В останні роки питання становлення та розвитку громадянського суспільства набуло особливого значення. Це пов'язано, по-перше, з необхідністю зміцнення державності, демократії, по-друге, захисту національних інтересів, по-третє, гармонізації взаємовідносин та інтересів держави й інститутів громадянського суспільства.

Європейський досвід демонструє міцний взаємозв'язок між рівнем розвитку громадських інституцій та рівнем економічного й соціального розвитку держави. Оскільки рівень залучення громадян до прийняття державно-управлінських рішень та вирішення суспільно важливих питань є головним атрибутом сучасної держави і демократичних цінностей.

Теоретичні та практичні аспекти дослідження громадянського суспільства висвітлено у працях таких вчених як, Ч. Беккаріо, Г. Гроцій, Дж. Локк, Н. Луман, В. Кононенко, Л. Тірбах, Г. Чабан тощо. Проте в недостатньому обсязі розкрито питання становлення та розвитку громадянського суспільства в контексті захисту національних інтересів України, що зумовило вибір та актуальність теми дослідження.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України», національні інтереси України визначаються як життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян [1]. Звідси бачимо, що головними об'єктами захисту є громадяни, суспільство та держава. Основними умовами розвитку громадянського суспільства як пріоритетного напрямку захисту національних інтересів нашої держави є:

- зміцнення демократії та верховенства права (активні громадяни, громадські організації мають право контролювати органи влади, ініціювати громадські обговорення, запобігати поширенню корупції тощо; крім цього вирішальну роль у встановленні верховенства права відіграє правова свідомість та культура законності серед громадськості);

- економічний розвиток та інновації (важливими чинниками залучення інвестицій є прозорість, передбачуваність та захист прав власності, прикладом можуть слугувати громадські ініціативи та соціальне підприємництво, які є рушіями інновацій та економічного зростання);

- соціальна згуртованість та стабільність (подолання соціальних розломів, об'єднання громадян з різних соціальних груп, досягнення толерантності та взаєморозуміння сприяє активне громадянське суспільство);

- національна безпека та оборона (громадські ініціативи з підтримки армії, патріотичного виховання та боротьби з дезінформацією є важливими для зміцнення національної безпеки);

- європейська інтеграція (головною вимогою європейської інтеграції є розвиток громадянського суспільства, оскільки, воно є гарантом забезпечення дотримання європейських стандартів та демократичних цінностей) [2; 3; 4; 6].

На сьогодні, розвиток громадянського суспільства характеризується позитивними зрушеннями та, водночас, значними викликами (табл. 1). Це

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

пов'язано, перш за все, з Революцією Гідності та повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України.

Таблиця 1

Сучасний стан розвитку громадянського суспільства в Україні

Позитивні тенденції	Виклики та проблеми
Зростання громадянської активності, самоорганізації населення	Повномасштабне вторгнення (припинення функціонування деяких громадських організацій, мобілізація активних громадян, діячів тощо)
Розвиток громадських ініціатив в різних сферах (волонтерства, гуманітарної допомоги, оборони)	Послаблення інституційних можливостей діяльності громадських організацій
Ріст попиту на прозорість та відкритість діяльності органів влади	Корупційні ризики, відсутність довіри населення до державних інституцій
Поширення медіа-грамотності, критичного сприйняття інформації	Політичний тиск на громадські організації
Надання фінансової та експертної допомоги міжнародними партнерами	Недосконала законодавча база функціонування громадянського суспільства

Примітка. Складено автором.

Як видно з таблиці 1, громадянське суспільство розвивається в динамічному та складному середовищі, проте проявляє стійкість та здатність до адаптації. На нашу думку, для подальшого розвитку необхідні спільні зусилля з боку держави, громадських організацій та міжнародних партнерів.

На основі аналізу літературних джерел [5; 7; 8], сформуємо стратегічні орієнтири щодо розвитку громадянського суспільства в Україні в умовах сучасних викликів:

1. Удосконалення законодавчої бази щодо захисту прав громадських організацій, свободи асоціацій, доступу до інформації.
2. Забезпечення стабільного фінансування громадських організацій.
3. Підвищення громадянської свідомості шляхом проведення просвітницьких заходів, інформаційних кампаній тощо.
4. Сприяння ефективній співпраці та взаємодії між державними органами влади та громадянськістю.

5. Подолання корупції, забезпечення прозорості шляхом становлення та реалізації ефективних механізмів контролю за діяльністю органів державної влади з боку громадськості.

Таким чином, стратегічним пріоритетом національних інтересів України є розвиток громадянського суспільства, як довгостроковий, систематичний процес, який об'єднує зусилля органів влади, активної громадськості та міжнародних партнерів задля забезпечення добробуту, безпеки, демократії та верховенства права.

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України : Закон України від 09.08.2024 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 05.12.2024).

2. Антонов А., Приходько, І., Антонова, Л. Упровадження принципів належного врядування як інструмент зміцнення демократії в Україні. *Public Administration and Regional Development* : наук. журн. 2023. № 20. С. 285–302.

3. Кельман М. С., Котуха О. С., Гентош Р. Є. ПРАВОВА ДЕРЖАВА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА. Вісник ЛТЕУ. Юридичні науки, 2022. № 11. URL: <http://www.journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-law/article/view/1131> дата звернення: 05.12.2024).

4. Кононенко В. В., Лапшин С. А. Громадянське суспільство та держава: співвідношення в публічному управлінні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, 2021. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2020_8_3 (дата звернення: 05.12.2024).

5. Тірбах Л. В., Чабан Г. В. Громадянське суспільство як елемент демократичності Української держави. *Економічний вісник університету*, 2020. Вип. 46. С. 132-138. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2020_46_17 (дата звернення: 05.12.2024).

6. Мініч Р. Соціальна згуртованість в Україні: Частина I / Тенденції за даними індексів reSCORE 2023 та SCORE 2021. 2024. URL:

https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-03/PUB_Social-Cohesion-in-Ukraine_UKR_March.7.2024.pdf (дата звернення: 05.12.2024).

7. Калініченко Б. СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ. *Політологічний вісник*. №92, 2024. С. 243-253. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/235-469-1-SM.pdf> (дата звернення: 05.12.2024).

8. Борщевський В. В., Чех М. М., Лапшина І. А. Розвиток громадянського суспільства в контексті трансформації системи публічного адміністрування в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 10. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=2259> (дата звернення: 05.12.2024).

Кравченко М.В.,

д. н. держ. упр., проф., професор кафедри публічного управління,
адміністрування та соціальної роботи
Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика,
м. Київ

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ ЯК БАЗИС ЇХ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Забезпечення прав, свобод і гарантій соціального захисту людей з інвалідністю нині ґрунтується на соціальній моделі, де максимально можлива інтеграція в суспільне життя та інклюзія. Працевлаштування стає наріжним каменем соціальної безпеки. В умовах повномасштабного вторгнення проблема працевлаштування осіб з інвалідністю загострилася та набула нового виміру, збільшилося коло осіб як серед цивільного населення, так і ветеранів. На даний час немає точних статистичних даних щодо інвалідизації людей саме внаслідок збройної агресії, але достеменно відомо, що за 30 років чисельність зазначеної категорії майже подвоїлася і станом на початок 2022 складала 2,726 млн. осіб, у

т.ч. 207,2 тис. осіб з I групою інвалідності, 886,7 тис. осіб з II групою, 1469,7 тис. осіб з III групою та 162,2 тис. дітей з інвалідністю [1]. Очевидно, що кількість осіб із інвалідністю за роки війни збільшилася в рази як серед військових, так і цивільного населення.

Варто зазначити, що до 2022р. було працевлаштовано лише 16 % працездатних осіб з інвалідністю, що в 2-3 рази менше від інших країн (у США – 30% від загальної кількості осіб з інвалідністю, у Великій Британії – 40%, Італії – 55%, Швеції – 60%) [2]. Зазвичай людям з інвалідністю пропонують низькокваліфіковану та малооплачувану роботу, що в сучасній реальності є неприйнятним. Саме проблеми з пошуком посиленої за станом здоров'я роботи різко знижує особистісне самоприйняття людини, посилюється усвідомлення власної нереалізованості, соціальної незатребуваності та маргіналізації в суспільстві, особливо коли набуття інвалідності відбулося в результаті воєнних дій і людина раптово опинилася в абсолютно нових для себе умовах.

Провідна ідея в контексті сучасних підходів полягає в тому, що право на працю - це природне право людини, а прямим обов'язком держави та суспільства є створення особливих умов для тих громадян, хто за станом здоров'я може і хоче працювати, маючи інвалідність. Конституція України у статті 43 визначає кожному і кожній право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працюю, яку вільно обирає людина або на яку вільно погоджується [3]. Важливим державним документом щодо недискримінаційної зайнятості осіб з інвалідністю та культури поваги до їх прав і потреб, є Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків [4]. Реалізація Стратегії передбачає посилення гарантій права на працю для осіб з інвалідністю та забезпечення розумного пристосування робочих місць для них, їх супровід на робочому місці. Держава також зобов'язана усунути прояви нетерпимості та соціальної стигматизації, несправедливе або дискримінаційне ставлення, які

можуть виникати у роботодавців та членів трудового колективу, коли вони працюють разом із особою з інвалідністю.

Працевлаштування людей з інвалідністю відбувається з урахуванням рекомендацій медико-соціальної експертної комісії, індивідуальних здібностей та можливості роботодавця адаптувати робоче місце для працівника з інвалідністю, створити доступні для його стану здоров'я професійно-виробничі умови, безпеку та гігієну праці. Встановлений норматив робочих місць для працевлаштування людей з інвалідністю, який розповсюджується на підприємства, установи, організації різних форм власності. Квота складає 4 % середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за рік, а якщо працює від 8 до 25 осіб - у кількості одного робочого місця [5]. У разі незабезпечення виконання нормативу робочих місць роботодавці сплачують адміністративно-господарські санкції. Суми санкцій та пені надходять до державного бюджету і мають цільове призначення.

Ключовою проблемою залишається небажання значної частини роботодавців працевлаштовувати осіб з інвалідністю, що пов'язано з їх низьким рівнем соціальної відповідальності, недостатньою обізнаністю стосовно державної допомоги, яку вони можуть отримати на створення робочих місць та спотворене уявлення щодо складності адаптації умов праці. Тому роботодавцям простіше сплатити адміністративно-господарські санкції, ніж забезпечити зазначених осіб робочими місцями. Водночас держава створила правові умови для вирішення цієї проблеми. Зокрема, всім роботодавцям за кошти Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю (далі - Фонд) надається [6]: цільова позика (на поворотній основі із строком повернення до трьох років) на створення робочих місць, призначених для працевлаштування осіб з інвалідністю; дотація на створення спеціальних робочих місць для працевлаштування тим особам, які зареєстровані у державній службі зайнятості як безробітні; фінансова допомога

на безповоротній основі для створення спеціальних робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю.

Також для підприємств громадських об'єднань осіб з інвалідністю надається фінансова допомога на безповоротній і поворотній основі на: технічне оснащення діючих робочих місць; технічне переоснащення виробництва для створення додаткових робочих місць; створення на робочому місці належних санітарно-гігієнічних, виробничих і технічних умов згідно з індивідуальною програмою реабілітації особи з інвалідністю. При цьому фінансова допомога на поворотній основі та цільова позика є безвідсотковими і надаються зі строком повернення до трьох років, у разі наявності хоча б однієї з таких підстав: виконання нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю та отримання у році звернення фінансової допомоги на безповоротній основі або сплати суми адміністративно-господарських санкцій та пені. Важливо, що робочі місця для працевлаштування осіб з інвалідністю, створені за рахунок коштів наданої відділенням Фонду фінансової допомоги або цільової позики, не можуть бути скорочені протягом трьох років з дати завершення виконання умов договору про надання фінансової допомоги або цільової позики [6].

На наш погляд, вирішення проблеми працевлаштування та зайнятості передбачає розширення суб'єктності через ширше залучення ресурсів громад, громадських та інших недержавних організацій, міжнародних партнерів, благодійних фондів, приватних рекрутингових агенцій, заохочення їх до створення умов, необхідних для навчання, здобуття освіти, професійної підготовки і перепідготовки за місцем проживання людини з інвалідністю. Вважаємо, що доцільно застосовувати закордонний досвід забезпечення реалізації особами з інвалідністю права на працю, який передбачає ведення активної роз'яснювальної роботи для зниження рівня стигматизації та дискримінації, у т.ч. і на робочому місці в трудовому колективі, формування у суспільстві культури прийняття і сприйняття, а також тісну співпрацю

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

громадського сектору з державою. Важливо здійснювати грошові виплати за прийняття на роботу осіб з інвалідністю понад мінімальну квоту; надавати дотації та субсидії на заробітну плату працюючих осіб з інвалідністю, на облаштування робочих місць для них, а також додаткові пільги, зокрема пільги при сплаті внесків на соціальне страхування [2].

Таким чином, працевлаштування людей з інвалідністю як базис їх соціальної безпеки, є важливим напрямом публічної політики в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів ХХІ століття.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Кравченко М.В. Політика соціального захисту осіб з інвалідністю в умовах війни. Наукові перспективи №7 (49). 2024. - С.367-380.
3. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Розпорядження КМУ від 12 серпня 2022 р. N 752-р «Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022 - 2024 роки». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KR220752>
5. Закон України „Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
6. Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю. URL: <https://www.ispf.gov.ua/>

Кудряшов Р.О.,
аспірант
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро

**КОНЦЕПТУАЛЬНА ІНСТИТУЦІЙНА МОДЕЛЬ ВЗАЄМОДІЇ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ У КОНТЕКСТІ
ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ**

У сучасному світі, де Україна стикається з численними викликами та загрозами, як внутрішніми, так і зовнішніми, виникає гостра потреба в системному підході до взаємодії між державою та громадянським суспільством. Таку взаємодію неможливо забезпечити спонтанно або хаотично – для її ефективності потрібна чітка та структурована основа, яку, на наш погляд забезпечить Концептуальна інституційна модель взаємодії громадянського суспільства та держави у контексті захисту національних інтересів України (далі Концептуальна модель).

Уявімо державу як міцний корабель, що прокладає курс у бурхливому морі глобальних змін та геополітичних конфліктів. Але без екіпажу, яким є активне громадянське суспільство, цей корабель не зможе ані долати шторми, ані досягти бажаних берегів. Для того щоб цей екіпаж діяв скоординовано, а всі ресурси використовувалися на благо країни, потрібен чіткий план – інституційна модель, що забезпечить взаємну довіру, ефективну комунікацію та узгодженість дій між державними інститутами та громадянськими ініціативами.

Захист національних інтересів України передбачає не лише оборону кордонів чи боротьбу з корупцією. Це також питання культурної ідентичності, соціальної справедливості, економічного розвитку та забезпечення прав і свобод громадян. Лише об'єднані зусилля держави та громадян можуть створити таку систему, де кожен голос буде почутий, а кожне рішення – обґрунтованим і прозорим. Тому розробка та впровадження Концептуальної моделі взаємодії

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

держави та громадянського суспільства допоможе вирішити низку таких важливих й життєво необхідних для країни завдань як:

- ✓ визначити чіткі ролі та обов'язки кожної сторони для уникнення конфліктів інтересів;
- ✓ налагодити ефективні механізми діалогу та обміну інформацією між державою і громадянами;
- ✓ зміцнити демократичні цінності та сприяти підвищенню довіри громадян до державних інституцій;
- ✓ швидко реагувати на виклики, що загрожують національній безпеці та суверенітету України.

Таким чином, побудова такої моделі є не лише необхідністю, а й запорукою стабільного розвитку, де держава й громадянське суспільство стають надійними партнерами у спільній справі захисту та процвітання України. Ця модель враховує ключові компоненти та принципи, які забезпечують ефективну взаємодію громадянського суспільства і державних інституцій для захисту національних інтересів. Вона побудована на основі принципів співпраці, підзвітності, прозорості та взаємної підтримки.

Метою Концептуальної моделі є створення ефективної платформи для взаємодії держави і громадянського суспільства в контексті: захисту національних інтересів та забезпечення національної безпеки; підвищення соціальної згуртованості та громадської активності; формування довіри між громадянським суспільством і державними структурами; розвитку механізмів підтримки і співпраці з ключовими громадянськими ініціативами, зокрема волонтерськими, молодіжними, ветеранськими та фанатськими організаціями.

При розробці та реалізація даної моделі необхідно враховувати її структуру, механізми та принципи, що в поєднанні створюють певний каркас до якого входять такі основні структурні елементи моделі як:

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

1. Інституційні суб'єкти взаємодії, які, у свою чергу, доцільно згрупувати за такими впливовими й зацікавленими групами:

– *державні інституції*, а саме органи державної влади, зокрема Міністерство оборони, Міністерство внутрішніх справ, органи місцевого самоврядування та інші структури, відповідальні за національну безпеку;

– *громадянське суспільство* – неурядові організації (НУО), волонтерські рухи, ветеранські організації, неформальні молодіжні течії, фанатські об'єднання, профспілки, благодійні фонди;

– *інститути партнерства*, що представлені у суспільства через спільні ради, комітети, платформи діалогу, які забезпечують постійну комунікацію і координацію між державними інституціями та громадянським суспільством.

2. Механізми та форми взаємодії, які доцільно представити як:

– *платформи для діалогу* шляхом створення постійно діючих платформ та рад, де представники громадянського суспільства та держави можуть обговорювати питання національної безпеки, соціальної згуртованості та громадського порядку;

– *залучення громадян до процесу прийняття рішень* через механізми консультативного голосування, громадських обговорень, експертних консультацій та залучення громад до процесів планування і моніторингу виконання рішень;

– *механізми підтримки громадянських ініціатив* де визначне місце займає державна фінансова підтримка, спрощення процедур отримання грантів для НУО, а також створення юридичних і адміністративних умов для ефективної діяльності громадських організацій.

3. Комунікаційні інструменти та інформаційна підтримка, що включає в себе наступні складові:

– *інформаційні заходи та навчання* для проведення державою інформаційних кампаній для підтримки та популяризації активності

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

громадянського суспільства, зокрема в сферах волонтерства, молодіжної політики, ветеранських ініціатив тощо;

– *прозора інформація про державні програми* задля надання громадським організаціям і громадянам доступу до інформації про державні програми у сфері національної безпеки, соціальної згуртованості та громадського порядку;

– *зворотний зв'язок* через регулярні звіти державних органів щодо реалізації державних програм, спрямованих на підтримку громадянського суспільства, що підвищує рівень прозорості та підзвітності.

4. Юридичні та регуляторні рамки, які визначають правові обриси даної моделі та спираються на:

– *законодавче забезпечення співпраці* інституцій та організацій, а також вдосконалення законодавства з метою спрощення реєстрації та діяльності громадських організацій, встановлення чітких прав і обов'язків для громадянських структур у сфері національної безпеки;

– *механізми підзвітності та контролю*, що забезпечують визначення міри відповідальності та підзвітності державних структур у співпраці з громадянським суспільством, а також контроль за реалізацією підтримуваних державою проєктів.

Щоб запропонована нами Концептуальна модель була ефективною вважаю, що вона має спиратися на такі основні принципи як: прозорість і підзвітність; партнерство та взаємодія; орієнтованість на результат; інноваційність та технологічність, а також інклюзивність і доступність.

Загалом Концептуальна модель взаємодії громадянського суспільства та держави сприяє побудові демократичних відносин, де держава є відкритою до співпраці та підзвітною перед громадянами. Реалізація мети, принципів і завдань моделі забезпечує ефективне управління, активну участь громадян у формуванні державної політики та підвищення рівня довіри до державних інституцій.

Кушер В.А.,
студентка групи НБ-1,
Бідюк А.О.,
студент групи ЗНБ-22-1,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
Лозко Т.А.,
студентка групи ЗНБ-22-1,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
Науковий керівник: Супрунова І.В.,
д.н.з.держ.упр., доцент, доцент кафедри національної безпеки, публічного
управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ТІНІЗАЦІЯ РИНКУ ПРАЦІ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Одним із вкрай негативних явищ на національному ринку праці, що загрожує соціально-економічній безпеці держави, є переміщення частини зайнятого населення з офіційного сектора економіки до тіньового. В межах тіньового ринку праці приховуванню в тій чи іншій мірі підлягає зайнятість населення і заробітна плата, що провокує низку загроз: посилення соціальної напруги, поляризація населення за доходами, підрив фіскальних засад функціонування держави, макроекономічна нестабільність тощо. Тіньовою є зайнятість, оформлення якої не відбулося згідно з вимогами чинного законодавства, вона відсутня у сфері соціально-трудова відносин, її не враховує державна статистика, вона не оподатковується (прихована від обліку та контролю).

Одним із аспектів тінізації є також явище «тіньової» заробітної плати. Специфіка тінізації вітчизняного ринку праці полягає в тому, що наявні комбіновані форми оплати праці передбачають часткову виплату заробітної плати, здійсненню неофіційно. За висновками Міжнародної організації праці (МОП), зайнятість у неформальному секторі найбільше поширена в країнах з недостатньо розвиненими економіками, що не спроможні забезпечити адекватну

зайнятість і соціальний захист від безробіття. У ринкових відносинах в Україні відбуваються суттєві зміни, що сприяють появі нових закономірностей і особливостей, за якими діє ринок праці. Сьогодні одним із найбільших викликів, які стоять перед країною під час формування нової моделі соціально-економічного розвитку, є високий рівень тінізації економіки. Це, в свою чергу, гальмує економічні реформи, зростання соціальних стандартів життя населення та інтеграцію до європейського співтовариства [1, с. 76].

Причини тінізації зайнятості та заробітної плати можна умовно структурувати на економічні, соціальні та адміністративно-правові. Економічні фактори включають скорочення виробництва, гальмування економічних реформ, недосконалий стан організаційно-управлінських та регулятивних інструментів, а також нестійку фіскальну політику. Соціальні фактори можуть включати низький рівень правової культури та правового нігілізму, які сприяють розширенню тіньових схем зайнятості. Адміністративно-правові фактори стосуються недосконалості системи контролю та нагляду за ринком праці, що не дає можливості ефективно боротися з нелегальними практиками. Ці фактори взаємопов'язані і створюють сприятливе середовище для тінізації [2, с. 63].

Негативними є наслідки від такого явища для соціально-економічного розвитку країни. По-перше, вона веде до зменшення обсягів податкових надходжень до бюджету, що ускладнює фінансування соціальних програм та інфраструктурних проєктів. По-друге, тінізація призводить до посилення соціальної напруги, оскільки нерівність у доходах зростає. Погіршується становище найбільш вразливих верств населення, які часто не мають доступу до соціальних гарантій.

Тінізація ринку праці є однією з найбільш актуальних проблем сучасної економіки України. Вона має серйозні соціально-економічні наслідки та негативно впливає на національну безпеку країни. Цей процес характеризується

значним зростанням неформальної зайнятості, ухиленням від сплати податків і внесків до соціальних фондів, що, у свою чергу, призводить до зменшення фінансових ресурсів держави, порушення соціальної справедливості та загострення соціальної напруги. Тінізація ринку праці означає появу та розвиток неформальних відносин у сфері зайнятості, що включає роботу без офіційного оформлення, неофіційні зарплати та інші аспекти, що не підлягають обліку держави [3, с. 85].

Основними причинами тінізації є:

- низький рівень життя, високий рівень безробіття, нестабільність на ринку праці змушують людей шукати альтернативні джерела доходу, часто у тіні;
- бажання уникнути податкового тягаря, страх перед економічною нестабільністю та соціальними ризиками, а також культурні традиції роботи «по знайомству» ведуть до поширення неформальних відносин;
- слабкість інституційних структур, корупція, недостатня прозорість ринку праці сприяють розвитку тіньових механізмів.

Таким чином, тінізація ринку праці є серйозною загрозою національній безпеці України, оскільки впливає на фінансову стабільність держави, соціальну справедливість та довіру до державних інститутів. Успішна боротьба з цим явищем вимагатиме зусиль з боку держави, суспільства та бізнесу, а також комплексного підходу до реформування ринку праці та соціальної політики в країні в період війни та повоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Мельник М.І., Залуцький І.Р. Актуалізація пріоритетних напрямів системної детінізації сфери комерційних послуг в Україні. Регіональна економіка. 2021. С. 186-199.
2. Супрунова І.В. Детінізації ринку праці як складової забезпечення соціальної безпеки держави. Економічний вісник Дніпровської політехніки. 2024. №1 (85). С. 9-14.

3. Юрчик Г. Тіньова економіка: методи оцінювання, масштаби та фінансові втрати в Україні // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Бізнес-аналітика: моделі, інструменти та технології». 5-6 бер. 2024. К.: НАУ, 2024. С. 87-92.

Лисенко С.О.,
доктор юридичних наук, професор,
ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»,
директор Інституту безпеки,
м. Київ, Україна,

ВДОСКОНАЛЕННЯ НАПРЯМКІВ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ В УПРАВЛІННІ СИЛАМИ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ, ЗГІДНО ОСТАННІХ ЗМІН В МІЖНАРОДНІЙ ОБСТАНОВЦІ

Останні зміни в міжнародній обстановці значно вплинули на стратегію безпеки та оборони України. Російська агресія, яка триває з 2014 року і перейшла в повномасштабне вторгнення у 2022 році, створила виклики, які вимагають адаптації стратегічного планування. У сучасних умовах сили безпеки та оборони України стикаються з необхідністю оптимізації управління, підвищення ефективності використання ресурсів та інтеграції міжнародної допомоги.

Метою цієї доповіді є аналіз ключових напрямків стратегічного планування в управлінні силами безпеки та оборони України, з акцентом на вирішення актуальних проблем, пов'язаних із кадровими ресурсами, навчанням персоналу та забезпеченням боєприпасами. Особлива увага приділяється міжнародній співпраці, яка відіграє вирішальну роль у зміцненні оборонного потенціалу держави.

Одним із найбільших викликів для України є кадровий дефіцит у збройних силах. Аналогічна проблема існує і в російській армії. Для обох сторін важливим

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

є набір нових солдатів, проте процес підготовки новобранців відрізняється. Росія за перші два роки повномасштабної війни втратила значну кількість старших офіцерів, які могли б навчати новий персонал. Це створило серйозний кадровий вакуум, який ускладнює ефективне навчання солдатів.

На відміну від росії, Україна отримує підтримку від понад 50 країн світу, що дозволяє частково компенсувати недоліки в навчанні завдяки іноземним інструкторам і спільним тренувальним програмам. Однак це також потребує інтеграції іноземного досвіду в українські реалії та розробки уніфікованих методик підготовки військовослужбовців.

Забезпечення сил безпеки і оборони боєприпасами та військовою технікою є ще одним важливим напрямком стратегічного планування. Росія адаптувала свою економіку до умов війни, перейшовши до режиму воєнної економіки та отримуючи допомогу від країн, таких як Іран, Північна Корея та, частково, Китай.

Україна ж користується підтримкою західних партнерів, отримуючи сучасні зразки озброєнь, боєприпаси та технічну допомогу. Це створює певну залежність від міжнародної підтримки, однак одночасно дозволяє Україні впроваджувати інноваційні підходи до ведення бойових дій та логістики [1]. Наприклад, західні системи управління забезпечують ефективнішу координацію військових операцій, ніж радянські моделі, на яких продовжує базуватися російська армія.

Одним із ключових моментів є здатність України та її партнерів передбачати майбутні операції росії, зокрема можливі наступи. Контр-наступальні дії України, такі як операція в Курській області, показали не лише можливість ефективної оборони, а й досягнення стратегічних успіхів, включаючи проникнення на територію росії. Це створює додатковий тиск на логістичні лінії противника та послаблює його бойовий потенціал.

На Донбасі ситуація залишається складною. Росія повільно просувається вперед, зазнаючи значних втрат, тоді як Україна демонструє мужність та ефективність у захисті своїх позицій. Війна на виснаження ставить перед обома

сторонами однакові проблеми — кадровий дефіцит, забезпечення матеріально-технічними ресурсами та пошук нових стратегічних підходів.

У результаті Курського контрнаступу Україна досягла низки успіхів, але також зіткнулася з викликами, які потребують перегляду тактичних і стратегічних підходів. Очікувалося, що росія буде змушена відвести додаткові війська з Донбасу для вирішення ситуації в Курській області, однак цього не сталося. Це підкреслює складність створення ефективної стратегії, яка враховує багаторівневі аспекти — стратегічний, тактичний і оперативний.

На стратегічному рівні Україна створює для росії дилему: продовження бойових дій на території рф підживляє заяви російського керівництва про успішний захист "батьківщини". Це створює внутрішні дискусії у росії про можливі зміни пріоритетів, однак наразі основний фокус залишається на Донбасі. Така дилема також відкриває можливості для України у подальшій розробці планів контрнаступу. Російські амбіції у війні з Україною виходять за межі лише одного конфлікту. Політичні цілі росії передбачають значно ширший вплив, який може тривати навіть після завершення активної фази війни в Україні [2; 3]. У цьому контексті важливо оцінити поточний стан і перспективи відновлення російського військового потенціалу.

Росія стикається з викликами у відновленні своїх військових можливостей. Хоча чисельність російської армії зросла за рахунок мобілізації, якість підготовки новобранців та використаного військового обладнання значно знизилася. Використання техніки 1960-х років свідчить про вичерпання сучасних ресурсів і залежність від застарілих запасів. Водночас промисловий потенціал росії не дозволяє швидко відновлювати сучасну техніку. Темпи виробництва танків, артилерії та ракет спрямовані лише на компенсацію поточних втрат, а не на відновлення до рівня 2022 року.

Відновлення військового потенціалу росії залежить від закінчення війни. Для досягнення попереднього рівня якості й кількості їм необхідно кілька років,

а також значні фінансові витрати. Однак це ставить перед російським урядом дилему — продовжувати інвестувати у військову сферу чи спрямувати ресурси на інші соціальні потреби, такі як освіта чи охорона здоров'я. Такий вибір може вплинути на внутрішню стабільність країни в довгостроковій перспективі.

Ключовим аспектом продовження ефективного опору для України є розвиток власних оборонних виробничих потужностей. Хоча міжнародна допомога є суттєвою, залежність від неї може стати ризиком у довгостроковій перспективі. Нарощування виробництва боєприпасів і техніки на території України дозволить зменшити цей ризик, одночасно зміцнюючи оборонний потенціал держави.

Міжнародна підтримка є критично важливою для успішного стратегічного планування в Україні. Серед ключових ініціатив можна виділити NSATU (Навчально-допоміжний осередок НАТО) та JАТЕС (Об'єднаний центр підготовки НАТО-Україна). JАТЕС, як перша спільна інституція НАТО-Україна, діє під керівництвом Командування НАТО з питань трансформації, інтегруючи уроки, засвоєні Україною, у допомогу, навчання та розвиток систем озброєнь. Крім того, на саміті НАТО у Вашингтоні було погоджено виділення 40 мільярдів євро для України на наступний рік, що підкреслює довгостроковий характер цієї підтримки. Ця співпраця не лише сприяє посиленню оборонного потенціалу України, а й формує майбутнє військової стратегії для НАТО [4]. Зокрема, уроки, засвоєні з війни в Україні, впливають на розробку нових підходів до використання безпілотників, штучного інтелекту (ШІ) та інших сучасних технологій. Наприклад, інтеграція ШІ в системи зброї та сенсори підвищує їхню ефективність, що стає важливим фактором у сучасній війні.

Одним із важливих уроків війни є значення психологічного аспекту. Українські військові демонструють високий рівень мотивації, оскільки чітко усвідомлюють мету своєї боротьби. На відміну від цього, російські війська страждають від деморалізації через відсутність зрозумілих цілей. Цей моральний компонент, разом із сучасними технологіями, значно підвищує боєздатність

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

України навіть за умов чисельної переваги противника [5]. Війна в Україні демонструє важливість комбінації старих і нових підходів. Хоча артилерія, окопна тактика та масовані атаки залишаються частиною бойових дій, сучасні технології, такі як безпілотники, гіперзвукові ракети, кіберзасоби та космічні платформи, змінюють правила гри. Поєднання цих елементів вимагає адаптації до умов війни, що включають як традиційні, так і новітні підходи.

Україна з 2014 року перейшла до моделі командування місіями, що базується на досвіді західних партнерів. Цей підхід дозволяє оперативніше приймати рішення на полі бою, тоді як російська ієрархічна система, залежна від централізованих рішень, значно менш ефективна. Навчання українських офіцерів і старшин у рамках міжнародних програм підвищило загальну боєздатність збройних сил.

Відтак, для оновлення стратегічних планів для управління силами безпеки та оборони України необхідно ввести наступні пункти: 1) Поглиблювати співпрацю з міжнародними партнерами через програми на кшталт JАТЕС та NSАTU; 2) Інвестувати у розвиток сучасних технологій, таких як ІІІ, безпілотники та кіберзасоби; 3) Підтримувати високий моральний дух військовослужбовців через чітке формулювання цілей та підвищення соціального захисту; 4) Зберігати баланс між адаптацією до сучасних технологій та використанням перевірених підходів минулого. Майбутні дослідження мають бути зосереджені на вивченні впливу інноваційних технологій на тактичний і стратегічний рівні війни, а також на удосконаленні моделі командування місіями.

Список використаних джерел:

1. Підходи, практики, принципи і стандарти НАТО у секторі безпеки і оборони України. *Кабінет Міністрів України*. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/pidkhody-praktyky-pryntsypy-i-standarty-nato-u-sektori-bezpeky-i-oborony-ukrainy-prezentovana-broshura> (дата звернення 07.12.2024)

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

2. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки. Монографія. В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. К. : НИСД, 2010. 288 с
3. О.О. Резнікова, В.Ю. Цюкало. Формування системи стратегічного планування і прогнозування у сфері національної безпеки. *Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень*. 2015. № 20. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/formuvannya-sistemi-strategichnogo-planuvannya-i-prognozuvannya-u> (дата звернення 07.12.2024)
4. АрміяInform. Стратегія воєнної безпеки України: цілі, принципи, аспекти. URL: <https://armyinform.com.ua/> (дата звернення 07.12.2024).
5. Центр Разумкова. *Міжнародне безпекове середовище під час війни в Україні* [Лекція]. URL: <https://razumkov.org.ua/> (дата звернення 07.12.2024).

Лопушинський І. П.,

доктор наук з державного управління, професор,
заслужений працівник освіти України,
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Клюцевський В. І.,

кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
заступник голови ОВА,
Херсонська обласна військова адміністрація

ВНУТРІШНЯ БЕЗПЕКА ЯК КОНКУРЕНТНА ПЕРЕВАГА УКРАЇНИ (У КОНТЕКСТІ ЩОРІЧНОГО ПОСЛАННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ)

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» [4]
«національна безпека України – захищеність державного суверенітету,

територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» [4].

Водночас, у дослідженнях провідних науковців, фахових спеціалістів з напряму внутрішньої безпеки відсутня єдина думка в питанні трактування поняття «внутрішня безпека держави». Так, зокрема, на думку А. П. Загорулько, комплексна наукова робота, у частині основоположних засад внутрішньої безпеки, є невід'ємним складником національної безпеки України та потребує наукового обґрунтування [2].

У зв'язку з цим висвітлення проблематики внутрішньої безпеки держави вимагає належних теоретичних і практичних напрацювань, що сприятиме вдосконаленню механізмів державного управління у цій сфері.

Як зазначає Іван Бойко, «сьогодні забезпечення внутрішньої безпеки України як своєрідної характеристики й необхідної умови життєдіяльності людини, суспільства, держави та її інститутів є невіддільною (частиною/ознакою) складовою державної політики, тобто однією з найбільш важливих функцій держави [1, с. 132].

На думку О. А. Чувакова, внутрішню безпеку суспільства варто розглядати як сукупність достатніх чинників, що забезпечують потрібні умови для існування і розвитку людини, суспільства і держави Україна, цілеспрямований розвиток і збереження її фундаментальних цінностей і традицій, здатність ефективно протистояти будь-яким внутрішнім і зовнішнім загрозам, керуючись і забезпечуючи національні інтереси у всезагальній національній безпеці [5, с. 161].

19 листопада 2024 року, у тисячний день з початку повномасштабної російсько-української війни, Президент Володимир Зеленський звернувся до Верховної Ради України з традиційним Щорічним посланням про внутрішнє та зовнішнє становище України. З трибуни парламенту Глава держави наголосив, що цього року завдяки Україні світ повірив, що цінності дають силу, та переконався, що тиранія програє, а свобода обов'язково стане переможцем.

Крім того, Президент України представив «План внутрішньої стійкості України», що містить у собі десять пунктів. Пункт шостий Плану – «Безпека», що стосується саме внутрішньої безпеки в Україні.

Як відомо, безпечний публічний простір та захищеність приватного життя є базовими потребами українців. У своєму Плані Президент розподілив цей пункт на три блоки – Україна сьогодні, Україна повоєнна та Україна сталого й надійного миру [3].

З цією метою на загальнодержавному рівні впроваджується нова система – безпечна область, безпечне місто, безпечна громада. Результатом цього має стати відповідний рівень захищеності в публічному просторі в Україні. Як зазначає Глава держави, максимальний пріоритет має бути наданий безпеці в навчальних закладах, передусім у школах по всій країні, у всіх громадах. У кожній школі і в кожній громаді обов'язково має бити поліціант. Люди мають бачити й знати, хто гарантує їм та їхнім дітям безпеку [3].

Безпековий пункт Плану стійкості передбачає й детальну роботу щодо укриттів. Це модернізація стандартів щодо наших укриттів, реконструкція та будівництво достатньої кількості нових укриттів.

Принципово важливий і доволі простий проєкт, який має бути виконаний в усій Україні, – це рамки металошукачів на вході у школи, всі інші освітні заклади, наші громадські будівлі.

І ще одне – навчання українців цивільного захисту й домедичної допомоги, розгортання системи базової військової підготовки є довготерміновою потребою.

Першочергового значення набуває проблема розмінування деокупованих територій України. Ми маємо зробити все можливе, щоб мінне забруднення нашої української землі не стало проблемою на покоління. Україні потрібне лідерство в технологіях та у виробництвах заради розмінування, – зазначив у цьому контексті Президент України [3].

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Отже, саме внутрішня безпека в Україні, захищений публічний простір та безпека приватного життя є базовими потребами українців. Варто зробити акцент на тому, що забезпечення внутрішньої безпеки як складника національної безпеки є найбільш значущою функцією держави та виражається в забезпеченні стабільності державних і недержавних інститутів, соціально-правових норм у державі та життєдіяльності громадян. Зважаючи на це, внутрішня безпека має стати конкурентною перевагою України.

Список використаних джерел:

1. Бойко. Іван. Забезпечення внутрішньої безпеки держави органами системи МВС України: актуальні загрози // Підприємництво, господарство і право, 2020. № 8. С. 132-140. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/8/22.pdf> (дата звернення - 21.11.2024).

2. Загорулько А. П. Теоретико-правовий аналіз визначення поняття «внутрішня безпека України» // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління, 2019. Випуск 11. С. 19-28. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/9788/1/Zb%20d1%2096rnik%20NUC%20ZU%202019%202811%2019-28.pdf> (дата звернення – 21.11.2024)

3. Ми маємо не допустити, щоб хтось у світі засумнівався у стійкості всієї України – Щорічне Послання Президента до Верховної Ради, 19 листопада 2024 року. Офіційний сайт Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/mi-mayemo-ne-dopustiti-shob-htos-u-sviti-zasumnivavsya-u-sti-94497> (дата звернення - 21.11.2024).

4. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення – 21.11.2024).

5. Чуваков О. А. Концептуальні проблеми визначення сутності понять «зовнішня-внутрішня» безпека держави // Вісник Одеського національного університету. Правознавство, 2018. Т. 23. № 1. С. 158-165. URL:

<https://journals.visnyk-onu.od.ua/index.php/law/article/view/81/78> (дата звернення - 21.11.2024).

Лукашук О.М.,
асистент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування,
Державний університет "Житомирська політехніка"
Іщук Я.Р.,
студентка спеціальності 052 "Політологія",
Державний університет "Житомирська політехніка"

ВПЛИВ ПОЛІТИЧНОЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ: МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ

Політична система – це складна, багатогранна структура, що включає різноманітні інститути, які можуть мати як стабілізуючий, так і руйнівний вплив на державу та суспільство. Для ефективної боротьби з політичною корупцією необхідна чітка державна стратегія, доповнена конкретними тактичними заходами та адаптованими технологіями.

Корупція є соціальним явищем із виразним політичним забарвленням. Вона, з одного боку, є наслідком діяльності владних структур, а з іншого – впливає на формування й функціонування органів публічної влади, значною мірою визначаючи їхню сутність. Як форма зловживання владою, корупція є політичним феноменом. Будь-які корупційні дії посадовців державних чи місцевих органів влади мають політичний контекст і можуть кваліфікуватися як політична корупція. [1]

Суб'єктами політичної корупції виступають особи, які беруть участь у формуванні та реалізації публічної політики на різних рівнях. На регіональному рівні до таких суб'єктів належать керівники місцевих органів влади, депутати

обласних і міських рад. Вони представляють публічну владу та забезпечують реалізацію політики в регіонах, хоча умовно не є політиками. [2]

Політичну корупцію можна розглядати як особливу форму зловживання владою, яка передбачає обмін політичних і державних ресурсів на інші вигоди: матеріальні, послуги, підтримку чи інші особисті інтереси. В Україні поняття "політична корупція" досі не має чіткої законодавчої регламентації, що ускладнює боротьбу з нею. Законодавство охоплює лише окремі аспекти, такі як фінансування партій, залишаючи інші прояви поза увагою. [4]

Політичний непотизм є формою корупції, що виражається у сприянні посадовими особами працевлаштуванню родичів чи близьких осіб у органи влади, лобюванні їхніх інтересів або забезпеченні участі у виборчих списках. Аналогічно, політичний кронізм базується на підтримці "своїх" осіб через дружні чи партнерські зв'язки, що може спричиняти конфлікт інтересів і послаблювати довіру до державних інституцій. [3]

Таким чином, система політичної корупції представлена у вигляді таких корупційних зловживань, як партійна корупція, лобістська корупція, електоральна корупція, представницька корупція, судова корупція тощо. Політична корупція є головною причиною тієї ситуації, в якій нині перебувають держава та українське суспільство. На публічну владу покладається здійснення організаційної функції, яка має забезпечувати всебічний розвиток держави і суспільства на демократичних принципах. У результаті дослідження були визначені основні механізми протидії політичній корупції на сучасному етапі розвитку України: демократичні та чесні вибори, реальне відокремлення політики від бізнесу, утвердження компетентної та незалежної судової системи, дієвий громадський контроль над діяльністю політичних суб'єктів і забезпечення правової та політичної відповідальності за їх дії та рішення.

Список використаних джерел:

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

1. Мельник М. Політична корупція: сутність, чинники, засоби протидії. Українське юридичне товариство. 2009. URL: <http://justice.org.ua/politika-i-pravo-podiji-fakti-komentari/politichna-koruptsiya-sutnistchinniki-zasobi-protidiji>.
2. Політична корупція в Україні: суб'єкти, прояви, проблеми протидії. Національна безпека і оборона. 2009. № 7. С. 24–29.
3. Фісун О. Неформальні інститути та неопатримоніальна демократія в Україні. Агора. 2016. № 17. С. 9–13.
4. Кушнар'єв І.В. Політична корупція: порівняльно-політологічна концептуалізація : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Видавництво «Юридична думка», 2018. 408 с. URL: http://idpnan.org.ua/files/kushnarov-i.v.-politichna-koruptsiya-_porivnyalno-politologichnakontseptualizatsiya_-_d_.pdf

Лук'яненко В.С.,
ад'юнкт ад'юнктури та докторантури,
Національна академія Національної гвардії України, м. Харків

**ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ
СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ І ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ З
ПРАВООХОРОННИМИ ФУНКЦІЯМИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.**

Національна безпека України (НБУ), як багатовимірна система, ґрунтується на координації та ефективному функціонуванні стратегічних сфер, які є опорними елементами для забезпечення стійкості держави перед викликами сучасного світу. Ці сфери містять обороноздатність, економіку, енергетику, інформаційну безпеку та інші компоненти, кожен з яких відіграє важливу роль у підтримці національного суверенітету та територіальної цілісності. У ХХІ

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

столітті, з урахуванням динаміки розвитку глобальних ризиків, особливого значення набула адаптація цих сфер як до нових реалій у виді гібридних загроз, так і до старих – як повномасштабна війна, що охоплює одночасно військову, економічну, інформаційну та соціальну площини.

Однією з основних стратегічних сфер НБУ є обороноздатність. Повномасштабна війна з Росією, яка триває вже три роки, показали необхідність модернізації Збройних сил України та інших військових формувань. Реформа Збройних сил, зокрема, передбачає впровадження стандартів НАТО, які забезпечують злагодженість з арміями країн-членів Альянсу. Вони сприяють вдосконаленню структур управління, розвитку нових видів озброєння (високоточних системи артилерії, безпілотних літальних апаратів, систем радіоелектронної боротьби) та впровадженню передових інформаційно-комунікаційних технологій. Особливо важливою складовою є навчання та підготовка військовослужбовців. Це стосується як базової бойової підготовки, так і спеціалізованих курсів, орієнтованих на протидію гібридним загрозам, роботі в урбанізованих умовах тощо.

Тож забезпечення НБУ в умовах сучасних викликів, вимагає не тільки ефективних структур управління, але й наявності висококваліфікованих кадрів, здатних швидко та якісно реагувати на загрози. Підготовка спеціалістів для державних органів спеціального призначення та військових формувань із правоохоронними функціями є одним із основних напрямків, які сприяють здатності держави захистити свій суверенітет, підтримувати громадський порядок і забезпечити стабільність функціонування суспільства.

Враховуючи стратегічну важливість цієї сфери, підготовка кадрів має особливе значення для України, яка протистоїть масштабній військовій агресії та змушена адаптувати свою систему безпеки до нових реалій. Розвиток кадрового потенціалу, орієнтований на довгострокову перспективу, дозволяє формувати спеціалістів нового покоління, які володіють глибокими знаннями в галузі права,

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

кібербезпеки, аналітики та управління в кризових умовах. Завдяки цьому Україна зміцнює свою безпекову систему, що є запорукою відновлення та стабільного розвитку держави та її ефективного функціонування.

Суттєвий вплив на підготовку кадрів має цифрова трансформація та впровадження новітніх технологій, що дають можливість моделювати сценарії реальних загроз без ризику для життя навчаємих. Напрямок розвитку таких інструментів є відпрацювання оперативних дій в змінюваних складних умовах для підготовки фахівців до роботи в умовах кризи і бойових дій.

Сучасна підготовка спеціалістів має проходити у парадигмі спеціалізації та міждисциплінарного навчання. Наприклад, кадри Державної прикордонної служби України набувають знання не лише у сфері прикордонного контролю, але й із протидії нелегальній міграції, контрабанді та мінно-вибуховій справі. Для Національної гвардії України (НГУ) розробляються програми, орієнтовані на забезпечення громадського порядку, управління масовими заворушеннями, ведення бойових дій в урбанізованих умовах.

Міждисциплінарний підхід дозволяє інтегрувати знання з психології, права, управління кризами та інформаційних технологій. Наприклад, співробітники СБУ готуються у сфері кіберзахисту, контррозвідки, боротьби з тероризмом і шпигунством, що забезпечує їх готовність до роботи в умовах війни та сучасних гібридних загроз.

Ефективна підготовка кадрів неможлива без належної матеріально-технічної бази. Навчальні заклади (центри підготовки) по вказаних напрямках, потребують сучасних полігонів для тренувань, інтерактивних класів, лабораторій і тренажерів. Важливим кроком у цьому напрямку є створення таких центрів підготовки, що будуть оснащені новими зразками озброєння, системами зв'язку та аналітичними інструментами. Центр, що використовується Національною академією НГУ (НА НГУ), вже демонструє ефективність у підготовці офіцерів і сержантів тактичного рівня. Сучасні виклики вимагають від

фахівців безперервного професійного вдосконалення. Для цього необхідно впроваджувати системи, які дозволяють оновлювати знання і вдосконалювати набуті навички відповідно до змін безпекового середовища.

Міжнародна співпраця є вагомим складовою підготовки кадрів, адже участь у спільних навчаннях із союзниками країн НАТО та обмін досвідом з іншими державами, сприяють підвищенню професійного рівня кадрів та зміцненню зв'язків України з міжнародними партнерами. Досвід бойових дій в умовах повномасштабної війни вже став вагомим підґрунтям у розробці нових елементів тактики та стратегії.

Розвиток системи підготовки кадрів вимагає також вдосконалення нормативно-правової бази. Стосується це адаптації існуючих законів та розробки нових нормативних актів, що враховуватимуть специфіку війни і гібридних загроз. Наприклад, постанова Кабінету Міністрів України № 1490 [1] передбачає впровадження багаторівневої системи професійної освіти для військових і правоохоронних структур, орієнтованої на стандарти НАТО.

Хоч перспективи розвитку підготовки кадрів є значними, але поряд з цим присутні і великі проблеми. Основними з них є обмежене фінансування, резистентність до організаційних змін (опір змінам серед персоналу), а також складність інтеграції нових підходів і стандартів. Подолання цих бар'єрів можливе через забезпечення підтримки зі сторони керівництва та створення системи мотивації для викладачів і навчаємих.

Перспективи удосконалення підготовки кадрів для державних органів спеціального призначення та військових формувань відкривають нові можливості для зміцнення державної безпеки. Інтеграція міжнародного досвіду, впровадження сучасних технологій, міждисциплінарний підхід і постійний розвиток професійних навичок є основними елементами цього процесу. Врахування цих напрямків дозволяє Україні не лише адаптуватися до сучасних викликів, але й стати одним із лідерів у сфері безпеки на міжнародному рівні.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Список використаних джерел:

1. Постанова КМУ від 15 грудня 1997 р. № 1410 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1490) Концепція трансформації системи військової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%D0%BF#Text> (дата звернення 04.12.2024)

Луцький Р.П.,
директор Науково-дослідного інституту імені Академіка Івана Луцького,
доктор юридичних наук, професор
ЗВО «Університет Короля Данила»

ВИКЛИКИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Політика національної безпеки – діяльність органів державної влади та державного управління, суспільних і інших організацій і об'єднань спрямована на організацію оптимального управління загрозами та небезпеками з метою виявлення загроз та небезпек національним інтересам, визначення стратегічних завдань по забезпеченню національної безпеки, удосконалення системи забезпечення національної безпеки, її сил та засобів, створення мобілізаційних ресурсів і визначення порядку їх розгортання [2].

Без ясного усвідомлення того, що являє собою соціальна природа поняття «безпека», які її джерела, рушійні сили, цілі, неможлива подальша діяльність із забезпечення безпеки. Не випадково з найдавніших часів кращі уми людства б'ються над вирішенням завдань для стабільного суспільства, про природу загроз безпеці та шляхи їх подолання.

Прагнення до безпеки стало однією із спонукальних причин об'єднання древніх людей в суспільство. Інтенсивність і масштаби цієї потреби постійно

зростали: безпека, від зародження цивілізації виступала найголовнішою метою діяльності окремих індивідуумів, а в подальшому - всього суспільства і держави. Так, необхідність особистої і майнової безпеки викликає до життя державу, в цій необхідності держава знаходить найголовніше роз'яснення свого існування, вона ж вказує державі основну його мету і призначення.

Це ж стверджував і Сократ ще за 400 років до нашої ери, говорячи про необхідність захисту держави, як про одну із спонукальних причин його створення, оскільки без забезпечення безпеки всяка людська діяльність виявляється безцільною [3]. Тому вивчення проблем національної безпеки в порівнянні з іншими напрямками пізнання більшою мірою відповідає і сприяє розумінню суспільства як єдиного, нерозривного цілісного організму. Саме ця обставина, з одного боку, пояснює величезну складність пізнання проблем забезпечення безпеки і слабку розробленість багатьох її теоретичних і практичних аспектів, а з іншого боку породжує такий високий інтерес до проблем безпеки з боку мало не всіх галузей науки, в першу чергу суспільних.

У наших же теорії і практиці проблема розвитку людини і суспільства, на жаль, розглядається у відриві від проблем безпеки. В результаті досі розвиток і безпеку представляють у вигляді незалежних, паралельних, непересічних напрямків людської діяльності.

Іншою важливою особливістю в розумінні відносин між розвитком і безпекою є ненавмисне, а частіше продумане і цілеспрямоване змішання або підміна цих понять. Об'єктивна основа для цього є: багато завдань, що стоять перед нашою країною в області суспільного розвитку і в галузі забезпечення безпеки, часто близькі і схожі.

Політика національної безпеки спрямована на подолання відповідних загроз. Загрозами безпеки України слід вважати реальні чи потенційні чинники та явища, які ускладнюють або унеможливають реалізацію національних інтересів в гуманітарній сфері і створюють небезпеку для суверенітету нації та

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

свободи громадянина, а також для цілісності, стабільності і прогресивного розвитку Української держави як рівноправного члена світової спільноти.

Варто виділити такі джерела загроз.

Зовнішні: діяльність іноземних національних і транснаціональних структур державної і недержавної форми власності, спрямована проти реалізації національних інтересів України або послаблення можливостей щодо їх реалізації; прагнення ряду країн до домінування та ущемлення національних інтересів України в світовому просторі, витиснення її із зовнішнього та внутрішнього ринку безпеки; загострення міжнародної конкуренції за володіння найсучаснішими технологіями і системами забезпечення безпеки; космічних, повітряних, морських і наземних технічних та інших засобів (видів) розвідки іноземних держав; діяльність країн світу спрямовану на послаблення інтелектуального потенціалу України шляхом сприяння «відтоку мізків»; посилення потужних негативних інформаційних впливів, що несуть загрозу зовнішньо – та внутрішньополітичній стабільності держави, фізичному та моральному здоров'ю громадян України; збільшення технологічного відриву розвинених країн світу і нарощування їх можливостей по протидії створенню конкурентоспроможних українських засобів і систем безпеки; поширення низькопробної комерційної культурної продукції, що пропагує культ насилля і розпусти.

Внутрішні: відсутність національної ідеї, яка повинна забезпечувати консолідуючі та інтегруючі функції; культурно-історичні відмінності розвитку різних регіонів країни, аксіологічно-світоглядне розшарування українського народу; критичний стан розвитку вітчизняних культурних індустрій; не розробленість ефективної етнонаціональної політики; надмірна політизація гуманітарної сфери (зокрема питань мови, історії, релігії); недостатній рівень підтримки української мови як державної; еміграція вчених, фахівців, кваліфікованої робочої сили; нерозвиненістю вітчизняного ринку високотехнологічної продукції та відсутністю його ефективного захисту від

іноземної технічної і технологічної експансії; недостатній рівень розвитку інноваційних процесів в освітній, культурній, науково-технологічній та інформаційно-комунікаційних галузях; недостатня розробленість нормативно-правової бази, яка регулює суспільні відносини у сфері забезпечення національної безпеки в гуманітарній сфері, а також недостатня практика правозастосування; недостатня розвиненість недержавної складової системи забезпечення національної безпеки; зниження ефективності системи освіти і виховання, недостатня кількість кваліфікованих кадрів у галузі забезпечення національної безпеки; поширення деструктивних сект тоталітарного спрямування; недостатній рівень розвитку соціального капіталу.

Що ж до трансформації законодавства в сфері національної безпеки, то в старій редакції законодавства акцентувалася увага на таких сутнісних складових: національна безпека це – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам [6]. Такого ж сутнісного підходу до визначення національної безпеки (проте акцентуючи увагу на різних аспектах) дотримувалися і деякі вітчизняні науковці.

Зокрема, Х. Приходько, розглядаючи поняття політичної безпеки, розгорнуто виділяє її сутнісне, змістовне та формальне наповнення. На її переконання: «За своєю суттю політична безпека – це стабільний стан політичної системи суспільства і найбільш сприятливий режим взаємодії її суб'єктів, формалізований у політичних відносинах, які охороняються, регулюються й гарантуються Конституцією й законами України.

За змістом – це сукупність факторів (умов), необхідних для функціонування й реалізації політичних основ конституційного ладу України, політичних прав і свобод людини і громадянина, а також демократичного політичного режиму в країні.

За формою політична безпека – це система конституційних політичних відносин, у рамках яких стає можливим і реальним здійснення демократичної влади і конституційної правосуб'єктності учасників цих відносин» [4].

Натомість чинне українське законодавство визначає національну безпеку як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [5].

Ці положення розкриваються нашими сучасниками та рекомендаціями Фонду національної та міжнародної безпеки при ЮНЕСКО, де національна безпека визначається як «система державних і громадських гарантій, що забезпечують стабільний розвиток нації, захист базових цінностей та інтересів, джерел духовного і матеріального добробуту від внутрішніх і зовнішніх загроз» [1]. Таке визначення є відмінним підходом від попередніх варіантів визначень цього значення.

Не загострюючи уваги на деяких недоліках окремих визначень, відзначимо, що одна їх частина представляє національну безпеку як стан захищеності відносин, інтересів тощо, а друга – як систему заходів щодо досягнення такої захищеності. Спробою скомбінувати обидва названих підходи є визначення національної безпеки, дане В. Українчуком. Він розуміє під нею «такий специфічний вид суспільних відносин, які складаються між людьми і їх колективами у процесі цілеспрямованої діяльності, результатом якої є досягнення стану оптимального функціонування і розвитку громадянського суспільства, правової держави та їх структурних компонентів» [8, с. 14]. У цьому визначенні термін «стан оптимального функціонування» тотожний терміну «стан захищеності», використовуваному в наведених вище визначеннях, а термін «цілеспрямована діяльність» рівнозначний «системі гарантій, факторів і заходів». Це визначення вдале не тільки тому, що об'єднує сутнісний і формальний підходи. Широко використовуваний термін «стан захищеності» не повною мірою розкриває сутність явища національної безпеки, оскільки

«захищеність» – поняття відносне, мінливе й умовне. З іншого боку, сама безпека також відносна – абсолютна лише небезпека. Тому створення гарантій щодо забезпечення стану захищеності виправдовує підхід, при якому система таких гарантій стає центральним елементом визначення.

І все ж, гарантії, фактори, заходи тощо – це механізми забезпечення стану захищеності або стану оптимального функціонування певних інститутів. А тому вони є вторинними стосовно забезпечуваних ними станів. Саме стан суспільних відносин, який обумовлює оптимальне функціонування державних і громадських інститутів, реалізацію та захист прав і свобод особистості, характеризується здатністю відобразити внутрішні та зовнішні загрози, що найбільшою мірою відображає суть явища національної безпеки.

Всі ці фактори враховані у визначенні, даному українським ученим В. Селівановим, який вважав, що національна безпека насамперед відображає оцінку якісного стану суспільних відносин. На його думку, це «такий стан суспільних відносин, який за своїми якісними і кількісними параметрами характеризується здатністю протистояти можливим внутрішнім і зовнішнім загрозам і їх джерелам, що складають небезпеку для життєво важливих національних інтересів» [7, с. 14].

Правове регулювання національної безпеки здійснюється Конституцією України та іншими актами конституційного законодавства. Отже, вона є повноцінним інститутом конституційного права і підлягає вивченню в рамках предмета конституційно-правової науки. Загальні підходи до вивчення національної безпеки можуть і мають бути застосовні при характеристиці сутності категорії конституційної безпеки.

Таким чином, при визначенні національної безпеки, виділяються два підходи: «по суті» – через поняття «стан захищеності» і «по формі» – як до системи нормативних, організаційних, інституціональних гарантій (заходів), що забезпечують стабільний розвиток конституціоналізму, захист конституційного

ладу. Поєднуючи ці два підходи, можна визначити національну безпеку в найзагальнішому вигляді як стан захищеності конституційного ладу і систему нормативних, організаційних, інституціональних гарантій (заходів), що забезпечують його захист.

Якщо підсумувати вище наведені положення, то з впевненістю можна стверджувати, що представлені категоріальні визначення національної, правової та конституційної безпеки, недоліки і переваги цих визначень, можна дати розгорнуте тлумачення змісту цього поняття: національна безпека – це стан конституційних правовідносин, що складаються у процесі цілеспрямованої діяльності, результатом якої є досягнення такого стану функціонування громадянського суспільства, правової держави та їх структурних компонентів, який характеризується здатністю протистояти загрозам, що представляють небезпеку для конституційного ладу.

Список використаних джерел:

1. Бисага Ю.М., Дешко Л.М., Нечипорук Г.Ю. Міжнародна безпека, національна безпека, конституційна безпека: теоретико-правові підходи. Електронне наукове видання «Порівняльно-аналітичне право» 2020. № 4. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/46471/1/43.pdf>.
2. Ліпкан В.А. Національна безпека України. URL: http://libfree.com/144777971_politologiyaponyattya_geopolitichnoyi_bezpeki
3. Нейлз, Дебра (2020). У Едвард Нурі Залта. Socrates [Сократ]. Стенфордська філософська енциклопедія. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/socrates/>.
4. Приходько Х. В. Політична безпека України: конституційно-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 1. URL: http://lsei.org.ua/1_2015/9.pdf
5. Про національну безпеку України: закон України від 21 червня 2018 року № 2469 – VIII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T182469?an=386>

6. Про основи національної безпеки: закон України від 15 грудня 2005 року № 3200-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 29. С. 1433.

7. Селіванов В. Національна безпека України та її забезпечення (концептуальний підхід) *Право України*. 1992. № 7. Ст. 14-15.

8. Українчук В. М. Забезпечення національної безпеки в умовах формування в Україні громадянського суспільства. Харків: Ун-т внутр. справ. 2019. 358 с.

Майстренко А.О.

Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна

Науковий керівник: Паладійчук С.Б.,
доцент, доктор філософії

УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Управління екологічною безпекою на регіональному рівні є критично важливим завданням для забезпечення сталого розвитку в умовах сучасних екологічних загроз. Особливе значення цього питання зростає на місцевому рівні, де природні умови, високий рівень урбанізації та розвиток промислових зон потребують специфічного підходу до вирішення екологічних проблем. Ефективне управління екологічною безпекою вимагає комплексної стратегії, що включає не тільки державний нагляд, а й активну співпрацю з місцевими громадами та громадськими організаціями. Враховуючи потребу в сталому розвитку, одним із головних завдань є створення дієвих систем регулювання, які забезпечуватимуть екологічну безпеку на регіональному рівні.

Регіональні, місцеві та державні органи управління займають ключову роль у цьому процесі, оскільки вони мають змогу розробляти та реалізувати як

національні, так і регіональні екологічні політики. Однак важливою залишається проблема визначення ефективних критеріїв для оцінки публічного управління в екологічній сфері, а також необхідність впровадження практичних механізмів реалізації екологічних ініціатив.

Децентралізація управлінських функцій в Україні сприяла формуванню нового підходу до управління, який у науковій сфері отримав назву «публічне управління». Цей процес включає передачу частини повноважень від центральних органів виконавчої влади до органів місцевого самоврядування та активну участь громадських організацій у процесах управління. У результаті такого реорганізування з'являються нові концепції та категорії, які вказують на різні аспекти публічного управління, зокрема «публічне адміністрування», «публічне врядування», «демократичне врядування» та інші [1, с.20].

Система публічного управління в Україні у сфері екологічної безпеки перебуває в процесі трансформації, що зумовлено реформами в галузі та необхідністю впровадження міжнародних стандартів у національне законодавство. Україна, ратифікувавши низку міжнародних угод у галузі охорони довкілля, намагається адаптувати свої екологічні норми до світових вимог.

Однак, як показує досвід розвинутих країн, ефективне впровадження екологічної політики є складним завданням, навіть за умови стабільної економічної ситуації. В останні роки Верховна Рада України та Кабінет Міністрів ухвалили ряд законів і постанов, орієнтованих на охорону навколишнього середовища. Проте багато з цих нормативних актів на практиці залишаються на етапі розробки або не реалізуються повністю через різні об'єктивні і суб'єктивні чинники, які ускладнюють їх ефективне виконання.

Аналіз Конституції та законодавства України дозволяє виявити чіткий перелік обов'язків громадян у сфері охорони довкілля. Наприклад, ст. 66 Конституції України зобов'язує громадян не завдавати шкоди природі та культурній спадщині, а також відшкодовувати збитки, завдані екології [2]. Обов'язки громадян у сфері

охорони навколишнього середовища детально прописані у статті 12 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [3].

Державна екологічна політика є важливою складовою загальної політики країни, яка визначає цілі та завдання в галузі екології і реалізується через відповідні механізми в межах політичної системи держави. Як зазначають М. Андрієнко та В. Шако, ці цілі формуються відповідно до соціального призначення держави [4]. Н. Малиш додає, що державна екологічна політика включає заходи і інструменти для взаємодії суспільства з природним середовищем, спрямовані на забезпечення збалансованого розвитку та мобілізацію ресурсів для раціонального використання природних ресурсів, охорони навколишнього середовища та підтримки екологічної безпеки через політичні, економічні та освітні дії [5].

Г. Буканов вважає, що механізми державного управління у формуванні та реалізації екологічної політики представляють собою систему інструментів, основними завданнями якої є: нормативно-правове регулювання в сфері захисту довкілля; організаційно-управлінське забезпечення контролю та моніторингу в екологічній сфері; а також підтримка сталого розвитку держави, суспільства і територій [6, с. 30].

Екологізація державного управління є важливим аспектом сучасності, зокрема, за думкою провідних вчених, існує стійка тенденція до її поглиблення. Це передбачає зміни у традиційних суб'єкт-об'єктних відносинах в рамках механізмів сучасного державного управління, що свідчить про необхідність адаптації управлінських практик до екологічних викликів.

Водночас у рамках українського законодавства державна екологічна політика визначається як «система специфічних політичних, економічних, юридичних та інших заходів, що реалізуються державою для управління екологічною ситуацією, забезпечення раціонального використання природних

ресурсів на території України, а також для підтримки гармонійного й динамічно збалансованого розвитку економіки, суспільства та природи» [7, с. 12].

Таким чином, реалізація екологічної політики виходить за межі лише державних органів і включає політичні партії, наукові установи та громадські організації, що перетворює екологічну політику на сферу публічного управління.

Механізм публічного управління складається з кількох компонентів: цільового, нормативно-правового, організаційного, економічного та інформаційного. Кожен з них відповідає за реалізацію функцій, досягнення цілей, підвищення ефективності та створення умов для роботи системи.

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну 22 лютого 2024 року, роль публічного управління в екологічній безпеці на регіональному рівні стала критично важливою. Місцеві органи влади швидко реагували на забруднення, знищення природних ресурсів і загрози для здоров'я населення через бойові дії. Публічне управління зосереджується на координації екологічних ініціатив, моніторингу забруднень та відновленні екосистем, що постраждали від війни. Співпраця з міжнародними організаціями та громадянським суспільством є важливою для ефективного реагування.

Публічне управління має формувати стратегії, які враховують не тільки поточні екологічні проблеми, але й забезпечують сталий розвиток регіонів у довгостроковій перспективі. Це включає відновлення екосистем у межах міжнародних проєктів та залучення громадськості до охорони навколишнього середовища, що важливо в умовах війни [1].

Отже, основною метою застосування інструментів організаційного механізму в сфері екологічної безпеки є забезпечення захисту суспільства, держави та навколишнього середовища. Ця проблема стає особливо актуальною в умовах сучасних викликів, таких як загрози екологічній безпеці та охороні довкілля, що вимагають термінового відновлення після серйозних руйнувань, спричинених військовими діями. Відновлення підкреслює важливість принципів

сталого розвитку у післявоєнний період, відкриваючи нові можливості для подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Європейська інтеграція та трансформація публічного врядування в Україні: матер. наук.-практ. конф. (19 квітня 2024 р., м. Львів) / упорядн.: Буник М. З., Бліщук К. М., Федорчак О. В, Худоба О. В. – Львів: НУ «Львівська політехніка», 2024. 279 с.
2. Конституція України: прийнята на V сесії ВР України 28.06.1996 р. : зі змінами відповідно до Закону України від 01.01.2020 р. № 27-IX. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.09.2024).
3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 26.06.1991 р.: із змінами згідно із законом України від 01.01.2022 № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 08.10.2024).
4. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональних рівнях. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 9. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051> (дата звернення: 19.09.2024).
5. Малиш Н. А. Ефективні механізми формування державної екологічної політики: монографія. Київ : К.І.С., 2011. 348 с.
6. Буканов Г. М. Механізми державного управління у сфері формування і реалізації екологічної політики. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. Вип. 20. С. 26-31.
7. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 17.10.2024).

Мороз В.А.,
аспірантка,

Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький

Науковий керівник: Хитра О.В.,

к. е. н., доцентка,
доцентка кафедри публічного управління та адміністрування,
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Оскільки здоров'я нації є однією з базових умов національної безпеки, інноваційний розвиток фармацевтичної промисловості вважається одним з важливих аспектів модернізації економіки держави [1, с. 20].

Вплив великої кількості факторів на фармацевтичний ринок (стан здоров'я, якість життя, платоспроможний попит, регіональні диспропорції тощо), тісний зв'язок трендів його розвитку з принципами національної безпеки і стандартизації в системі охорони здоров'я, урахування специфіки воєнного стану і стратегічного курсу України на євроінтеграцію з подальшим виходом вітчизняних виробників на світовий фармацевтичний ринок потребують пошуку найбільш ефективних способів оптимізації його показників, зокрема шляхом скорочення надмірного імпорту і створення умов для експортоорієнтованого виробництва.

Регулювання фармацевтичного ринку насамперед повинне виконувати завдання підвищення стійкості до фінансових криз, досягнення збалансованості, гарантування доступності медикаментів для широких верств населення [2, с. 29]. До того ж, слід враховувати, що кон'юнктура фармацевтичного ринку розвивається за принципами монополістичної конкуренції. З огляду на ці обставини, узгодження інтересів суб'єктів господарювання, домогосподарств і

держави потребує застосування механізмів, в яких комбінуються елементи ринкової самоорганізації і державного регулювання фармацевтичного сегмента економіки [3, с. 247].

Надзвичайно висока імпортозалежність внутрішнього фармацевтичного ринку є загрозою для національної безпеки України. Велика частка товарного імпорту в структурі задоволення споживчого попиту на національному ринку України є лише одним з результатів, що відображає серйозні помилки у формуванні державної економічної політики. Адже свого часу вона була розроблена з орієнтацією не на системне реформування, а на нейтралізацію поточних проблем і загроз збалансованості макроекономічних показників.

Останніми роками фармацевтичний ринок України стрімко розвивався, проте наразі він зазнає випробувань. Після 24 лютого 2022 року із введенням воєнного стану сталися зміни, які суттєво ускладнили розвиток фармацевтичного ринку. Так, у 2022 році експорт вітчизняних лікарських засобів зменшився на 24,5 % порівняно з 2021 роком і становив лише 238,1 млн дол. США, хоча за 2015–2021 роки експорт зріс майже удвічі – до 315,4 млн дол. США. Аналогічно виглядає ситуація з імпортом, вартість якого у 2022 році становила 1900,6 млн дол. США, що менше попереднього року на 37,8 % [4].

Крім того, спостерігаються деякі прогалини у правовому забезпеченні фармацевтичної політики держави: 1) поступова ліквідація державних та комунальних аптек протягом останніх років, що призвела до погіршення забезпеченості лікарськими засобами, які містять психотропні речовини і наркотичні засоби (ця проблема актуальна не лише для воєнного часу); 2) негласна підтримка державою (у т. ч. органами місцевого самоврядування) монополізації аптечної діяльності та створення великих аптечних мереж як на міжрегіональному, так і на регіональному рівнях (проблема в тому, що це послаблює економічну конкуренцію) [5].

Відсутність стратегічного підходу до розв'язання проблеми насичення ринку за рахунок збільшення обсягів вітчизняного виробництва на основі імпортозаміщення продукції сприяє формуванню високої залежності внутрішніх ринків від імпорту, а також потреби у подальшому експорті (це певною мірою компенсуватиме дефіцит поточного рахунку платіжного балансу).

Зазначимо, що у 2023 році фармацевтичний ринок демонструє позитивну динаміку в деяких аспектах. Обсяг реалізації у 2023 році зріс на 19,6 % порівняно з 2022 роком, аптечний продаж лікарських засобів у грошовому вираженні – на 9,4 %, експорт – на 17,2 %. Проте через війну, обмежене у зв'язку з цим фінансування частка державних закупівель у загальному обсязі споживання лікарських засобів залишається невисокою. Наприклад, частка грошових витрат на придбання ліків у 2021 р. становила 891 млн дол. США, в 2022 р. – 398 млн дол. США, у 2023 р. – 432 млн дол. [6].

Існує думка, що в Україні кількість аптечних пунктів є завеликою. До повномасштабного вторгнення рф на одну аптеку /аптечний пункт припадало близько 1,9 тис. мешканців. Для порівняння: в ЄС на одну аптеку доводиться у середньому 3,2 тис. населення, оскільки у країнах ЄС аптеку має право відкрити особа, яка має фармацевтичну освіту, а також враховуються географічні (мінімальна дистанція між аптеками) та /або демографічні (максимальна кількість аптек стосовно чисельності населення) критерії [7]. Ще одна тенденція, яку хочеться відзначити, полягає в тому, що більша частина аптечних мереж зосереджена у великих регіональних центрах – у м. Києві, Харківській, Дніпропетровській та Одеській областях.

Сучасний стан економіки України свідчить про значну імпортозалежність фармацевтичного ринку, що має низку негативних наслідків у зв'язку з коливаннями кон'юнктури світового ринку, стрибками цін, інфляційними процесами тощо. Це, у свою чергу, потребує оптимізації співвідношення часток продукції внутрішнього виробництва й імпорту.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Актуальним є впровадження так званої “стратегії неоіндустріального імпортозаміщення”, суть якої полягає у розгортанні конкурентоспроможних елементів глобальних виробничих ланцюгів і реалізації завдяки цьому структурних змін, пов’язаних з інноватизацією фармацевтичної галузі [8].

Для забезпечення інноваційного розвитку фармацевтичної промисловості, перш за все, вважаємо доцільним створення інноваційної інфраструктури, науково-технологічної бази, налагодження взаємовигідної співпраці вітчизняних підприємств з міжнародними фармацевтичними компаніями.

Роль уряду має бути розширена: більше уваги слід приділити наданню організаційної підтримки для інноваційної діяльності та диверсифікації виробництва в Україні, а не концентруватися лише на прямому субсидуванні фармацевтичної промисловості. Державна політика має бути сформована таким чином, щоб оперативно виявляти загрози розвитку фармацевтичної галузі, нейтралізувати існуючі на цьому шляху бар’єри і підтримувати внутрішній фармацевтичний ринок через впровадження стратегії імпортозаміщення.

Список використаних джерел:

1. Притульська Н., Мотузка Ю., Кошельник А. Фармацевтичний ринок України: тенденції розвитку в умовах пандемії COVID-19. *Товари і ринки: міжнародний науково-практичний журнал*. 2022. № 1 (41). С. 19–29.
2. Смірнова Г.В. Регулювання фармацевтичного ринку в контексті оптимізації соціального забезпечення населення. *Регіональна економіка*. 2021. № 4. С. 29–34.
3. Буднікевич І., Гончар В. Особливості монополістичної конкуренції на фармацевтичному ринку: глобальний та національний аспект. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія “Економічні науки”*. 2023. № 1. С. 246–253.
4. Світовий О.М. Деякі аспекти функціонування фармацевтичного ринку України. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2178/2104> (дата звернення: 10.03.2024).

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

5. Пашков В., Гнедик Є. Фармацевтична політика держави в умовах воєнного стану. *Публічне право*. 2022. № 2 (46). С. 80–90.

6. Хуторна К. Зміни в українській фармі за рік: обсяг ринку та споживання зросли, імпорт та експорт набирають обертів. URL: <http://surl.li/vnxclv> (дата звернення: 02.12.2024).

7. Дмитрик К. Аптеки Європи: вимоги, умови праці та визнання українських дипломів. *Аптека*. 2023. № 30/31 (1401/1402). URL: <https://www.apteka.ua/article/670823> (дата звернення: 04.12.2024).

8. Мазаракі А., Мельник Т. Стратегія неоіндустріального імпортозаміщення в Україні. *Вісник КНТЕУ*. 2021. № 5. С. 4–33.

Морозов І.Є.,

кандидат військових наук, старший дослідник,
Національна академія Національної гвардії України,
начальник докторантури та ад'юнктури, м. Харків

Король І.Л.,

Головне управління Національної гвардії України, м. Київ

ПРОБЛЕМА СПІВПРАЦІ СКЛАДОВИХ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Починаючи з 1992 року Збройні сили та Національна гвардія України беруть участь у миротворчих операціях під егідою ООН, НАТО та інших міжнародних організацій. У військових операціях вже взяло участь 44000 українських військовослужбовців [1].

Нині Україна співпрацює з НАТО за багатьма навчальними програмами, завдяки яким українські військові можуть підвищити свій професіоналізм та вдосконалити бойові можливості військових підрозділів [2].

Не винятком є і особовий склад від Національної гвардії України який здобуває військову освіту за системою країн-членів НАТО [3].

З іншого боку за словами Президента України [4] у відповідності до пункту п'ятого Плану перемоги [5] після завершення війни Україна матиме один із найбільш досвідчених та великих військових контингентів, що в свою чергу передбачає можливість заміщення окремих військових контингентів збройних сил США, які дислоковані у Європі, українськими підрозділами.

Разом з тим на сьогодні існують проблемні питання щодо співпраці складових сил безпеки і оборони України з міжнародними організаціями у сфері забезпечення державної безпеки, серед яких:

існування потенційних загроз, які впливають на стан функціонування системи забезпечення державної безпеки України;

відсутність дієвих організаційних механізмів забезпечення державної безпеки України;

розбіжність сучасних наукових підходів щодо формування системи забезпечення державної безпеки України;

не відповідність порядку організації взаємодії Національної гвардії України з міжнародними організаціями у сфері забезпечення державної безпеки вимогам існуючої нормативно-правової бази України;

невизначеністю ролі та місця міжнародних організацій з підтримання миру та безпеки у системі забезпечення державної безпеки України;

необхідністю нормативно-правового закріплення порядку залучення міжнародних організацій з підтримання миру та безпеки у системі забезпечення державної безпеки України.

В загальному сенсі наведене вище обумовлено недосконалістю науково-методичного апарату та існуючим протиріччям між наявною потребою здійснення зазначеної співпраці та відсутністю необхідних механізмів на її реалізацію.

Таким чином, в подальшому, планується звернути увагу на розроблення концептуальної моделі взаємодії Національної гвардії України з міжнародними організаціями у сфері забезпечення державної безпеки на основі обґрунтування ролі та місця міжнародних організацій з підтримання миру та безпеки у системі забезпечення державної безпеки України, а також формування порядку організації взаємодії Національної гвардії України з міжнародними організаціями під час виконання завдань із забезпечення державної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Миротворчі місії України // Вікіпедія : вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Миротворчі_місії_України (дата звернення: 02.12.2024);

2. Шлях краще долати разом // Журнал : Україна до НАТО. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/interviu/shliakh-krashche-dolaty-razom/> (дата звернення: 02.12.2024);

3. В НГУ офіцери здобувають професійну військову освіту за системою країн-членів НАТО // Новини // Євроатлантична інтеграція / МВС України. URL: <https://mvs.gov.ua/news/v-ngu-oficeri-zdobuvaiut-profesiinu-viiskovu-osvitu-za-sistemoiu-krayin-cleniv-nato> (дата звернення: 02.12.2024);

4. Українські підрозділи після війни можуть замінити контингент США у Європі // Політика / УКРІНФОРМ. URL:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3916755-ukrainski-pidrozdili-pisla-vijni-mozut-zaminiti-kontingenti-ssa-u-evropi-prezident.html> (дата звернення: 02.12.2024);

5. План перемоги складається з п'яти пунктів і трьох таємних додатків : Президент України / Володимир Зеленський // Останні новини / Офіційне інтернет-представництво. URL:

<https://www.president.gov.ua/news/plan-peremogi-skladayetsya-z-pyati-punktiv-i-troh-tayemnih-d-93857> (дата звернення: 02.12.2024);

Мосора Л.,
кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

МІГРАЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН: ТЕНДЕНЦІЇ, ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Лібералізація умов транскордонного переміщення робочої сили та її працевлаштування за кордоном, як прояв глобалізаційних процесів у світовій економіці, призвела до стрімкого зростання міжнародних міграційних потоків. Як влучно стверджує А. Гайдуцький, міжнародна міграція є ключовим механізмом формування міжнародного ринку праці, тією сполучною ланкою, за допомогою якої країни з надлишком робочої сили виходять на орбіту глобальних соціально-економічних процесів і долучаються до міжнародних фінансових ринків [3, с. 83].

Згідно даних звіту «Word Migration Report 2022» Україна займає восьме місце в світі за кількістю емігрантів [7]. Значні масштаби міжнародних міграційних потоків та їх вагомий вплив на демографічну, соціальну, економічну, етнічну та інші сфери суспільного життя вимагає з'ясування сутності міграції, її причин, наслідків та формування на цій основі ефективної міграційної політики в інтересах розвитку держави.

Дефініція «міграція» походить від лат. *migratio, migro*, що в перекладі означає переміщення, пересування, переселення. МОМ трактує міграцію як процес переміщення індивідів через адміністративні або міжнародні кордони незалежно від тривалості та причин [6]. Однак, як справедливо зазначає К. Владовська: «...переміщення індивідів спостерігається щоденно, до прикладу дорога на роботу/навчання в інші населені пункти, нерегулярні ділові, туристичні поїздки за кордон», тому, на думку науковиці міграція є процесом для якого характерні три стадії: початкова, коли формується готовність до зміни

місця проживання; основної – переїзд мігранта; завершальної – адаптація мігранта за новим місцем проживання [2].

Таким чином, міграція – це територіальне переміщення населення, пов'язане зі зміною місця проживання, у зв'язку із впливом спонукальних факторів і зокрема: економічних, соціальних, культурних, політичних, екологічних, а на сьогодні і війни. Складність міграційних процесів зумовила виникнення ряду теорій міграції, представники яких акцентують увагу на визначальних чинниках, які зумовлюють «виштовхування» населення з країн-донорів та «притягування» до країн-реципієнтів.

Так, представники неокласичної економічної теорії, серед яких М. Тодаро, до визначальних мотивів еміграції відносить безробіття, низький рівень оплати праці і, як наслідок, низький життєвий рівень населення та неможливість задоволення ключових життєвих потреб. На наш погляд це є основним мотивом саме трудової міграції.

Представники неокласичної мікроекономічної теорії акцентують увагу на індивідуальних чинниках міграції (вік, рівень освіти, стан здоров'я) та на особистій оцінці її вигідності з урахуванням фінансових витрат (оформлення документів на виїзд, вартість переїзду та професійної перепідготовки) й психологічних втрат (послаблення чи розрив родинних зв'язків, перебування в іншокультурному середовищі).

Згідно концепції просторової самоорганізації населення, визначальними мотивами трудових мігрантів, при виборі місця проживання, є можливість працевлаштування, умови та рівень оплати праці, тривалість робочого часу [1; 4]. Т. Шульц та Дж. Мінцер досліджуючи питання міграції стверджують, що міжнародна мобільність, в більшій мірі, притаманна для індивідів, які володіють якісним людським капіталом (здібності, таланти, знання, вміння, навички, освіта, класифікація, фізичне здоров'я). Однак, як справедливо зазначає представник теорії міграційних мереж Д. Массей, якісний людський капітал характерний для

мігрантів на початковій стадії міграційних процесів. В умовах стрімкого зростання абсолютної кількості міжнародних мігрантів, спостерігається розширення та розгалуження міграційних мереж, які лише посилюють процес міграції. Міграційна мережа, являючи собою сукупність міжособистісних зв'язків емігрантів із родичами на Батьківщині, забезпечує послаблення ризиків втрат для чергових хвиль міграції, збільшення діапазону охоплення та диференціації мігрантів за віком, професією, сімейним статусом, соціальним походженням тощо [4, с. 50]. Таким чином, одним із ключових факторів активізації міжнародних міграційних потоків є нерівномірність економічного розвитку країн.

Аналіз існуючих теорій міграції, наукових праць з цієї проблематики та результатів соціальних досліджень дає підстави стверджувати, що на векторну спрямованість міграційних потоків впливає ряд об'єктивних факторів:

- економічні (рівень оплати праці, кон'юнктура ринку праці, рівень життя населення);
- соціальні (якість освіти та охорони здоров'я, рівень соціальних виплат, можливість професійної самореалізації, умови праці);
- культурні (свобода віросповідання, етнічна та расова дискримінація);
- політичні (індекс демократії, рівень корупції, злочинності, воєнні дії);
- екологічні (природні катаклізми, охорона навколишнього природного середовища та рівень екологічної безпеки).

Домінуючим мотивом рішення про еміграцію є невідповідність між прагненням громадянина країни до певного рівня життя та можливістю досягти його на Батьківщині. Насправді прийняття рішення про переселення є наслідком впливу не лише ряду об'єктивних чинників, але і суто ситуативних.

Психологічний зміст міграційної поведінки в її динамічному аспекті простежується від відчуття неясної туманної незадоволеності власним життям, оточенням, світом, який людина собі побудувала; прагнення щось міняти,

покращувати, прискорювати, приймати якісь кардинальні рішення – до здійснення міграційного переміщення [4, с. 52].

Міграція є складним явищем, що чинить позитивний і негативний вплив на соціально-економічний розвиток, як країн-донорів, так і країн-реципієнтів. Зокрема, еміграція забезпечує притік грошових переказів трудових мігрантів, зниження рівня безробіття, розширення інвестиційних можливостей, підвищення кваліфікації мігрантів, які повертаються на Батьківщину, підвищення якості людського капіталу, поліпшення добробуту незаможних родин заробітчан. Водночас, до негативних наслідків міграції для країн-донорів варто віднести: відтік людського капіталу та погіршення його якісної структури в середині країни, скорочення населення та руйнування соціальної інфраструктури окремих районів, погіршення демографічної ситуації, дефіцит працівників певних спеціальностей на ринку праці, поглиблення соціальної нерівності через покращення матеріального добробуту домогосподарств, які отримують грошові перекази від трудових мігрантів [1; 5].

Отже, міжнародна міграція демонструє безперервну тенденцію до зростання. Ключовим мотивом міграційної мобільності є різниця у рівні матеріального добробуту людей, умовах праці й побуту, а причиною міграції – суперечність між потребами особистості і можливостями їхнього задоволення у країні постійного проживання. Міжнародний досвід свідчить, що значні обсяги міграційного капіталу сприяють прискореному розвитку країн-реципієнтів. Міграція – це комплексний соціальний феномен, потужність позитивних ефектів якого залежить від ефективності державної міграційної політики.

Список використаних джерел:

1. Безуглий П.Г. Теоретичні засади дослідження міграційних процесів. *Політичне життя*. 2018. № 1. С. 5 – 13.
2. Владовська К., Марчук М. Феномен міграції для України. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія:

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

Юридичні науки. 2019. Випуск 4. DOI: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/legal/article/view/299/300> (дата звернення: 27.11.2023).

3. Гайдуцький А.П. Міграційний капітал: теорія, методологія, практика. К.: ТОВ «Інфосистем», 2010. 446 с.

4. Слюсаревський М., Блинова О. Міграція як соціально-психологічне явище: види, функції, чинники та закономірності. *Світосгляд*. 2015. №10 (5). С. 55 – 69. DOI: <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitogliad/svit-2015-10-5/svitoglyad-2015-5-9-slyusarevskiy-blinova.pdf> (дата звернення: 27.11.2023).

5. Як міграція впливає на країну-донора / Центр економічної стратегії. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/migra1.pdf> (дата звернення: 27.11.2023).

6. Migration for Development: With in and Beyond Frontiers. N.Y. : IOM, 2006. 436 p.

7. Word Migration Report 2022. URL: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022> (дата звернення: 27.11.2023).

Олексунь Н.О.,
асистент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування,
Гоша К.С.,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир

ЕКОНОМІЧНА НЕРІВНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Економічна нерівність є важливою соціально-економічною проблемою, яка охоплює різні аспекти життя суспільства, включаючи розподіл доходів,

багатства та можливостей серед різних груп населення. Це явище проявляється не тільки на глобальному рівні між країнами, але й всередині окремих держав, що призводить до поглиблення соціальних і політичних протиріч. У контексті безпеки та оборони економічна нерівність становить серйозний виклик, оскільки вона безпосередньо впливає на стабільність держави, зокрема на її внутрішню безпеку та ефективність оборонної системи.

Високий рівень економічної нерівності є каталізатором соціальних протестів, заворушень та політичної нестабільності. Нерівність часто призводить до відчуження великих груп населення, що може сприяти виникненню соціальних конфліктів та протестних рухів. В таких умовах виникає загроза для внутрішньої безпеки держави, оскільки економічно знедолені верстви населення можуть виступати проти існуючого політичного режиму, що посилює ризик дестабілізації. Значні розриви між багатими та бідними призводять до відчуження, соціальної напруги, і, у багатьох випадках, стають основою для протестів, заворушень або навіть революцій. У цьому контексті особливу увагу заслуговують революції, що виникли на тлі економічної несправедливості, як в Україні, так і в інших країнах світу.

Економічна нерівність породжує почуття несправедливості, що знижує довіру до державних інституцій та політичного режиму. Зокрема, вона позначається на рівні життя, доступі до якісної освіти, медицини та інших базових соціальних благ. Це створює передумови для формування протестних настроїв у суспільстві, особливо серед молоді та робітничих класів. Соціологи вказують, що найбільшу небезпеку становить не лише абсолютна бідність, а й нерівність, коли групи населення бачить значні розриви між своїм становищем і привілеями еліт. Це відчуття може каталізувати мобілізацію протестних рухів, що спостерігалось у багатьох країнах світу.

Французька революція є класичним прикладом того, як економічна нерівність може призвести до краху старого режиму. Значні розриви між

багатими дворянами і бідними селянами та ремісниками створили умови для виникнення одного з наймасштабніших повстань в історії. У країнах Близького Сходу й Північної Африки значна економічна нерівність, корупція, і високий рівень безробіття спричинили хвилю протестів, відомих як Арабська весна. У Тунісі, Єгипті, Лівії, Сирії й інших країнах економічні проблеми стали тригером для політичних змін і громадянських війн.

Український досвід є показовим прикладом впливу економічної нерівності на суспільно-політичні процеси, наприклад Помаранчева революція (2004 р.). Основною причиною революції стала не лише фальсифікація виборів, а й тривалий економічний занепад, корупція, і незадоволення населення соціально-економічною нерівністю. Відчуття несправедливості серед громадян спонукало їх до масових протестів і вимог системних змін, що призвело до Революція Гідності (2013–2014 рр.). Одним із ключових факторів протестів стало посилення соціальної поляризації: збагачення еліт на фоні погіршення рівня життя переважної більшості громадян. Відмова уряду від курсу на європейську інтеграцію стала тригером, але коріння протестів лежало у глибокому невдоволенні суспільства корупцією та соціальною несправедливістю.

Обидві революції стали серйозним викликом для сектору безпеки та оборони, поставивши перед ним низку складних завдань. Одним із ключових факторів, що впливають на ефективність функціонування цього сектору, є нерівномірний розподіл економічних ресурсів. Така ситуація може призвести до недостатнього фінансування оборонних потреб, що, у свою чергу, знижує потенціал держави у забезпеченні національної безпеки. Розглянемо на рис. 1 динаміку видатків на національну безпеку та оборону протягом 2010-2025 років.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

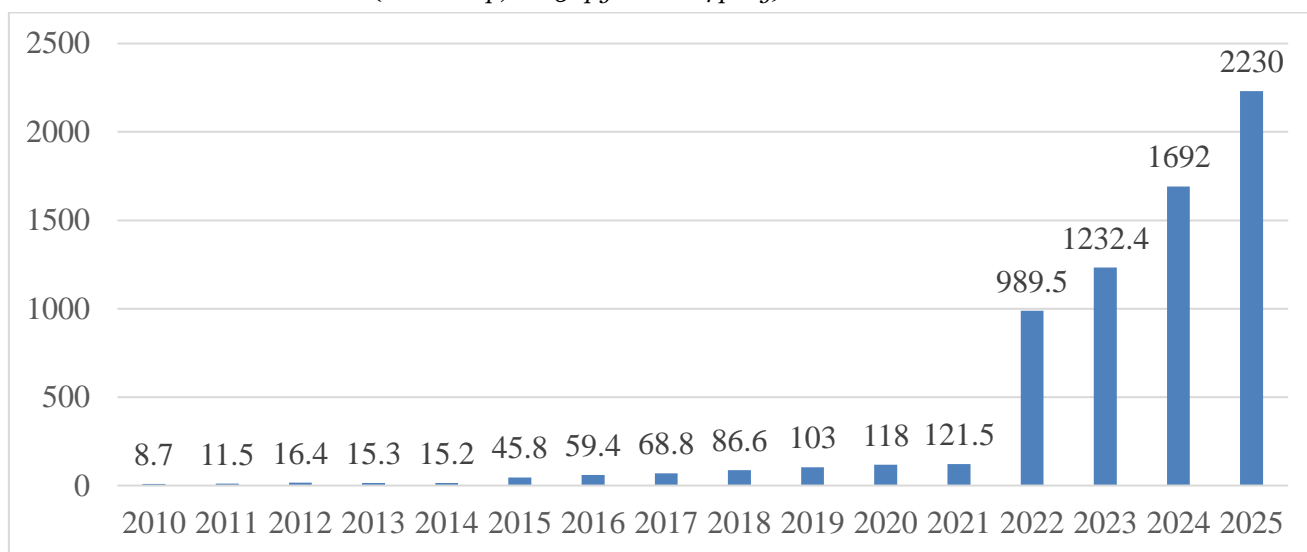

Рис. 1. Видатки на національну безпеку та оборону 2010-2025 рр., млрд. грн.

Джерело: сформовано авторами на основі [3,5]

Протягом останніх 15 років оборонний бюджет України зазнав суттєвих змін, особливо через військові дії, які значно вплинули на пріоритети фінансування. З 2014 року, після початку російської агресії, витрати на оборону почали зростати. Наприклад, у 2014 році бюджет на сектор безпеки та оборони становив близько 1,3% ВВП, тоді як у 2023 році цей показник досяг майже 18,2% ВВП (1,23 трильйона гривень). У 2024 році заплановані витрати ще більші — понад 1,16 трильйона гривень, з додатковими коригуваннями протягом року для покриття потреб ЗСУ, що призвело до зростання витрат до 1,692 трл. грн. Водночас економічна нерівність в Україні залишається значною, що ускладнює стабільне фінансування оборонного сектора. Різниця в доходах і нерівномірний доступ до ресурсів обмежують можливості залучення додаткових коштів від населення та бізнесу. Це підвищує залежність країни від міжнародної допомоги та внутрішніх запозичень, як, наприклад, через облігації внутрішньої державної позики.

Більш того, економічна нерівність може створювати умови для соціальних груп, які можуть стати сприятливим середовищем для розвитку терористичних організацій або інших форм радикалізму, що становить загрозу національній

безпеці [1]. Адже така ситуація може стати сприятливим середовищем для розвитку терористичних організацій, які нерідко вербують членів із соціально й економічно уразливих верств населення. За останні 10 років у світі рівень терористичної загрози залишається високим. Зокрема, країни Близького Сходу та Африки постійно стикаються з терактами через діяльність таких організацій, як Ісламська держава та Боко Харам. Європа та Північна Америка, які раніше вважалися безпечними регіонами, також потерпають від атак, переважно через радикалізм, зумовлений соціально-економічними факторами. В Україні, починаючи з 2014 року, зафіксовано близько 900 терористичних актів. Більшість із них відбулася в Донецькій та Луганській областях, де діяльність місцевих псевдодержавних утворень загрожує національній безпеці. Наприклад, атаки на критичну інфраструктуру, підриви будівель, а також поширення ідеологій насильства та дестабілізації стають частиною терористичних стратегій.

Крім того, досліджувана проблема негативно впливає на соціальну згуртованість, що може бути вкрай важливою для забезпечення внутрішньої безпеки. Якщо велика частина населення відчуває себе маргіналізованою та позбавленою можливостей для самореалізації, це може призвести до зростання злочинності, підвищення рівня насильства в суспільстві та посилення соціальної напруженості [2].

Одним із основних шляхів вирішення проблеми економічної нерівності є впровадження політик перерозподілу ресурсів. Це може включати збільшення соціальних виплат, покращення доступу до освіти, охорони здоров'я та інших базових послуг. Важливим інструментом є програми підтримки малозабезпечених верств населення, які дозволяють скоротити соціальну прірву і зменшити соціальну напругу. Стратегічною відповіддю є впровадження економічної справедливості, яка полягає в забезпеченні рівних можливостей для всіх верств населення. Це передбачає реформу трудового законодавства, поліпшення умов праці та підвищення рівня заробітної плати для

низькооплачуваних професій, що сприятиме зменшенню економічної нерівності та покращенню соціальної стабільності [4]. Важливим аспектом є розвиток соціальної інфраструктури, включаючи безпеку, правоохоронні органи та систему соціального захисту.

Отже, економічна нерівність є важливою проблемою, яка має безпосередній вплив на стабільність та безпеку держави. Вона створює ризики для внутрішньої безпеки, підвищує ймовірність соціальних конфліктів та знижує ефективність оборонного сектору. Для подолання цих викликів необхідно здійснювати комплексні стратегії, спрямовані на зменшення економічної нерівності через соціальні програми, реформи у сфері праці та економічний розвиток.

Список використаних джерел:

1. Бондарук Т. Економічна безпека України під час військових дій: виклики та шляхи протидії. *Економічні горизонти 2024*. С. 129-141.
2. Кучеренко Д. Гендерна рівність у секторі безпеки і оборони України: сучасні тенденції та перспективи. *Матеріали конференцій МЦНД 02.06. 2023; Одеса, Україна. 2023*. С. 66-68.
3. Сахно А. Гроші для сильних: як змінювався оборонний бюджет України від початку війни. *РБК-Україна*. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/groshi-silnih-k-zminyuvavsya-oboronniy-byudzhet-1732120941.html> (дата звернення: 06.12.2024).
4. Слюсаревський А. Реінтеграція деокупованих територій: виклики для України. 2023. С. 75
5. Як змінювалися видатки на оборону за роки незалежності України. *Слово і Діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/08/25/infografika/finansy/yak-zminyuvavysya-vydatky-oboronu-roky-nezalezhnosti-ukrayiny> (дата звернення: 06.12.2024).

Олексунь Н.О.,

асистент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування

Кравець Д.О.,

Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ НА ДЕМОГРАФІЧНУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ

Повномасштабна збройна агресія росії проти України, що розпочалася у 2022 році, завдала руйнівних ударів по всім сферам життя українського суспільства. Серед найболочіших наслідків війни є значні демографічні зміни, викликані масовою внутрішньою міграцією та еміграцією населення та постійний терор проти мирного населення. Крім того, обороняючи українські землі гине велика кількість військових від рук російських терористів. Значна кількість громадян насильно вивезені та утримуються на території росії. Російські окупати здійснюють масову депортацію українських дітей, що також відноситься до воєнних злочинів. Тисячі українців, як військовослужбовців так і цивільних, загинули в наслідок бойових дій, визначити точні данні, що до втрат українського народу під час війни майже не можливо. За даними ООН під час повномасштабного вторгнення загинуло 11 743 цивільного населення (серед яких 613 дітей) та 24 614 зазнали поранень. Президент України Володимир Зеленський зазначив, що число загиблих українських військових становить 60435 [7]. За статистичними даними бачимо, що 2023 рік приніс найбільших втрат українському народу, хоча цивільного населення, яке загинуло під час повномасштабного вторгнення найбільше у 2022 році. Крім того, все ще не можливо встановити скільки людей загинуло в Маріуполі, Лисичанську, Попасній та Северодонецьку, де повідомляли про великі жертви серед цивільних та військових, але доступу до цих територій немає через російську окупацію [2].

За оцінками Управління Верховного комісара ООН у справах біженців ООН за 2023 рік близько 6,5 млн українців виїхало за кордон, з них 54 тис виїхало та не збираються повертатися [4].

За даними Міністерства соціальної політики України станом на 2024 рік кількість внутрішньо переміщених осіб становить 3,9 млн. З них – 3,6 млн – особи, які перемістилися (чи повторно перемістилися) після початку повномасштабної війни. З них – 2,5 млн, які перемістилися і не можуть повернутися до своїх домівок (оскільки житло або зруйноване, або знаходиться у зоні активних бойових дій, або на тимчасово окупованій території).

Рис. 1. Наміри ВПО щодо переміщення

Джерело: сформовано авторами на основі [4]

Станом на 01.01.2024 найбільше ВПО мешкає в Дніпропетровській (479 000 осіб, або 14% від загальної фактичної чисельності ВПО) та Харківській (414 000, 12%) областях на сході України, тоді як столиця, м. Київ (343 000, 10%), і Київська область (268 000, 8%) посідають третє і четверте місця за чисельністю прийнятих ВПО. Серед третини ВПО, що повідомили про намір виїхати з поточного місця перебування, 91% планує повернутися до звичного місця проживання, тоді як 9% розглядають варіант повторного переміщення до іншої місцевості.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

Літні ВПО (віком від 60 років) частіше висловлюють намір повернутися до звичного місця проживання (39% ВПО, які планують переїхати, порівняно з 22% серед молодих дорослих), тоді як молодь (віком 18–24 роки) демонструє більшу готовність переїхати в інше місце (9% серед 18–24-річних порівняно з 1% серед літніх людей). Тим не менше, більшість молоді (67%) та людей похилого віку (50%) планують осісти у місці поточного перебування. Серед ВПО, які збираються повернутися до звичного місця проживання (31% від усіх ВПО), 60% планують повернутися після закінчення війни [3].

Саме такі подальші результати можуть призвести до демографічної кризи, що в свою чергу несе багато загроз для суспільства та держави.

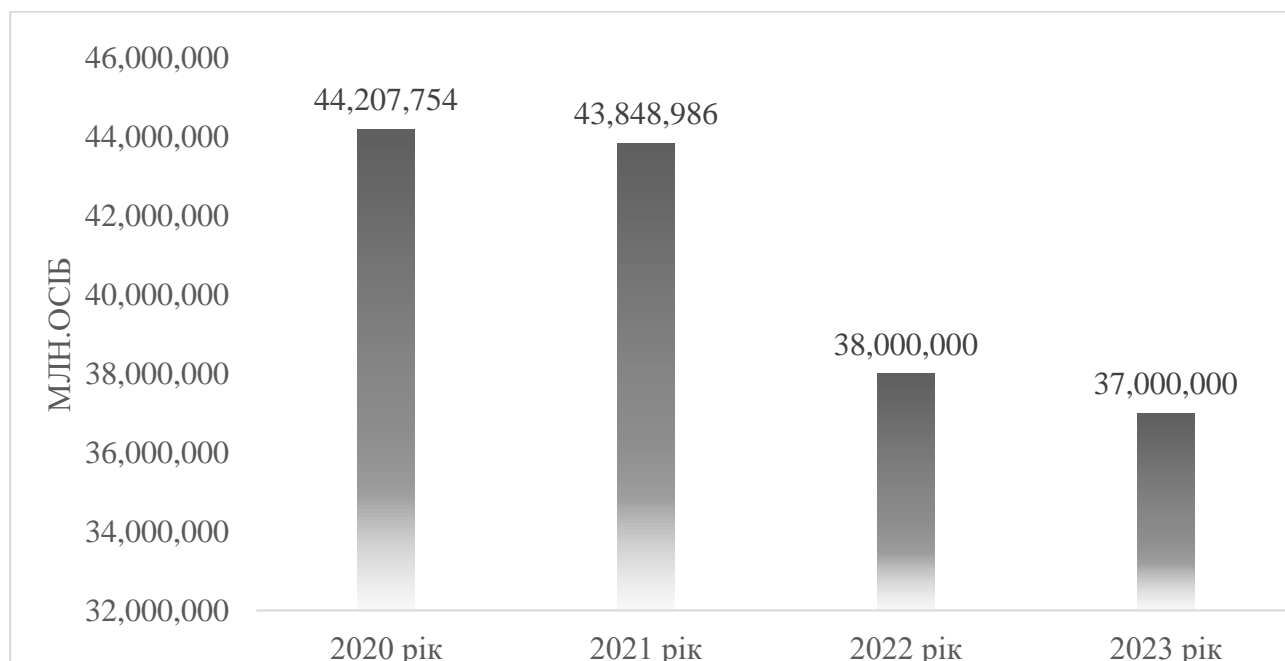

Рис. 2. Зміна демографічної ситуації в Україні станом на 01.01.2024

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

За даними рисунку 2 можна побачити, що українці масово мігрували і в довоєнний період, але порівнюючи роки саме під час повномасштабного вторгнення можна сказати, що в 2023 році кількість мігруючого населення значно зменшилася ніж в 2022 [3].

Війна Росії проти України спричинила найбільшу гуманітарну кризу в Європі, що призвело до катастрофічних економічних, соціальних та

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

демографічних наслідків не лише для України, а і для всіх країн, які прийняли вимушено переміщених осіб. За оцінками ООН станом на 20 липня 2023 року кількість українських біженців у світі перевищила 6 млн осіб, це близько 10% всього населення країни, що свідчить про те, що зовнішня міграція з України в умовах війни є масштабним явищем і має динамічний характер, що спричинило найшвидшу і найбільшу міграційну кризу з часів Другої світової війни [5].

Вибір країни міграції біженцями є складним процесом і залежить від низки факторів: більшість біженців обирають країну, де проживають їхні родичі або друзі, адже це дає можливість отримати підтримку та допомогу в адаптації та інтеграції до нового життя. По-друге, географічні фактори – обираючи країну, яка знаходиться недалеко від України, мігранти сподіваються залишитися на зв'язку зі своїми рідними та друзями, які не виїхали за кордон. Тому найбільша кількість українців, а саме понад 5 млн, зареєстрована в країнах Європи, таких, як Польща, Німеччина, Чехія, Болгарія. Понад 200 тис. перебуває у США, понад 180 тис. прибули до Канади, від 1 до 2-х млн громадян України опинилися, добровільно чи примусово, на території росії. Ще 2,5-3 млн осіб потрапили до інших країн до війни в статусі трудових мігрантів чи осіб, які проживають і працюють там постійно [1].

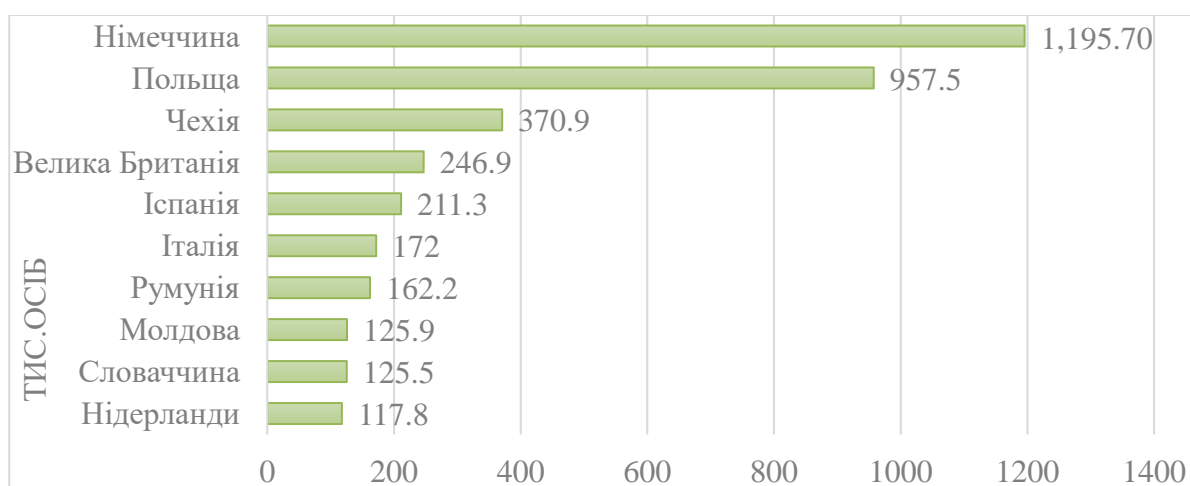

Рис. 3. Кількість українських біженців в європейських країнах станом на 2024 рік
Джерело: сформовано авторами на основі [6]

Також багато українських біженців планують повертатися додому, як тільки ситуація в країні стабілізується. За оцінками МОМ, станом на 11 квітня 2024 року приблизно 4,7 млн осіб спонтанно повернулися до звичного місця проживання в Україні після щонайменше двох тижнів у статусі переселенців. Близько 24% із них повернулися з-за кордону, що є позитивним показником [4].

Міграційний процес також колосально впливає на національну безпеку України. Масовий потік біженців та внутрішньо переміщених осіб (ВПО) може призводити до перевантаження інфраструктури приймаючих регіонів. Це включає житлові, медичні та освітні ресурси, що, у свою чергу, може провокувати соціальну напругу населення. Міграція може створювати навантаження на економіку, якщо держава не здатна утримувати мігрантів. З іншого боку, трудова міграція, особливо кваліфікованих працівників, може сприяти економічному зростанню. Також міграція впливає на обороноздатність країни, оскільки значна кількість населення, саме чоловічої статі, мігрували, що в свою чергу впливає на формування війська. Проте, міграція також може слугувати інструментом для формування міжнародної підтримки. Біженці часто привертають увагу світової спільноти до конфлікту, що сприяє зростанню політичного і матеріального тиску на агресора.

Отже, масова вимушена міграція призводить до втрати людського капіталу, необхідного для відбудови країни, та посилює ризики демографічної кризи. Особливо загрозливим є відтік висококваліфікованих фахівців, який впливає на економічний потенціал і конкурентоспроможність країни. Внутрішнє переміщення, у свою чергу, створює навантаження на приймаючі громади, вимагаючи оперативного розв'язання питань житла, працевлаштування та соціального захисту.

Відновлення демографічного балансу в Україні залежить від спільних зусиль уряду, міжнародних партнерів і громадянського суспільства. Тільки через ефективну політику у сфері соціального захисту, економічного розвитку та

Опалько В.О.,

здобувачка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Маланчук Л.О.

к. е., н., доц.

Національного університету водного господарства та природокористування
місто Рівне

“ЕЛЕКТРОННЕ ДІЛОВОДСТВО: ПЕРЕВАГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ”

Електронне діловодство (ЕДО) є ключовою складовою цифрової трансформації управлінських процесів в організаціях. Воно забезпечує автоматизацію документообігу, зменшує використання паперових документів, підвищує прозорість і оперативність роботи. Розвиток ЕДО у світі та в Україні є важливим етапом на шляху до ефективного управління та інтеграції в глобальну економіку [1], [2].

Перехід до електронного документообігу дозволяє суттєво скоротити витрати на папір, друк, зберігання та транспортування документів. Наприклад, українські компанії, які впровадили ЕДО, зазначають зменшення витрат на 30–50% [3].

Швидкість обробки документів значно зростає завдяки автоматизації процесів. Документи миттєво передаються між співробітниками чи організаціями, що усуває затримки, характерні для паперового документообігу [4].

ЕДО дозволяє відстежувати всі етапи роботи з документами: від створення до архівування. Це забезпечує прозорість процесів та виключає можливість втрати документів [2].

Використання кваліфікованого електронного підпису (КЕП) надає електронним документам таку ж юридичну силу, як і паперовим. Це спрощує взаємодію між бізнесами та державними органами [1].

Системи ЕДО використовують шифрування та засоби захисту даних, що унеможливорює несанкціонований доступ до документів. Це забезпечує конфіденційність інформації [3].

Для успішного впровадження необхідно оновити технічну інфраструктуру та навчити співробітників. Це вимагає значних фінансових і часових витрат [4].

Використання різних програмних рішень у різних організаціях ускладнює інтеграцію документів між партнерами та контрагентами [3].

Існує ймовірність зловживань, втрати ключів електронного підпису або кібератак на сервери, де зберігаються документи. Це вимагає посиленої уваги до кібербезпеки [2].

Ухвалення законодавчих актів щодо електронного документообігу сприяє розширенню використання ЕДО у державному та приватному секторах [1].

Використання штучного інтелекту, блокчейну та машинного навчання може покращити аналітику, автоматизацію й прозорість документів [3].

ЕДО сприяє підвищенню конкурентоспроможності компаній, зменшуючи операційні витрати та пришвидшуючи взаємодію з контрагентами [4].

Проведення аудиту існуючих процесів і визначення документів, які найчастіше використовуються. Це допоможе визначити ключові напрями автоматизації [4].

Програми, як-от «Star.Docs» чи «М.Е.Дос», забезпечують інтеграцію з існуючими системами управління та простоту використання [3].

Організація тренінгів та підготовка інструкцій для працівників сприятимуть швидкому засвоєнню нових технологій [4].

Електронне діловодство є важливим етапом цифрової трансформації суспільства. Його впровадження дозволяє підвищити ефективність, прозорість і безпеку управлінських процесів, одночасно зменшуючи витрати на паперовий документообіг. Попри певні виклики, перспективи розвитку ЕДО в Україні є значними завдяки інноваціям, державній підтримці та зростаючому попиту серед бізнесу.

Список використаних джерел:

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

1. Електронний документообіг : Сутність, Функції та Впровадження в Україні URL: <https://sys2biz.com.ua/news/elektronnyj-dokumentoobig-sutnist-funktsiyi-ta-vprovadzhennya-v-ukrayini/> (дата звернення 21.11.2024).
2. Можливості та недоліки запровадження електронного документообігу в Україні URL: <https://zib.com.ua/ua/153526.html> (дата звернення 21.11.2024).
3. Електронний документообіг: системи, види, особливості впровадження та як він працює в Україні URL: <https://inbase.com.ua/elektronnyj-dokumentoobig-systemy-vydy-osoblyvosti-vprovadzhennya-ta-yak-vin-praczuuye-v-ukrayini/> (дата звернення 21.11.2024).
4. Менше витрат, більше користі: що дає бізнесу електронний документообіг URL: https://24tv.ua/business/elektronniy-dokumentoobig-yogo-perevagi-yaki-mozhливosti-vin_n2226238 (дата звернення 21.11.2024).

Пляцук В.А.,
здобувач наукового ступеня доктора філософії з
публічного управління та адміністрування,
Єдинак В.Ю.,
к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро

ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ МИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Економічна безпека держави є складним та комплексним явищем, що характеризується формуванням єдиної та цілісної системи складових елементів з відповідними інституційними механізмами та інструментами впливу. Одним із таких інститутів впливу є митна діяльність. Саме поняття «митної діяльності» є доволі новим як у практиці, так і теорії публічного управління. Здійснений нами аналіз чинного законодавства та наукових публікацій свідчить, що більш

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

традиційними на сьогодні для вжитку є такі поняття як «митна справа» та «митна політика» [1-3]. Однак, на нашу думку, вони не в повній мірі відображають специфіку усієї сукупності тих відносин, що формуються у в процесі здійснення зовнішньоекономічних операцій. В контексті забезпечення економічної безпеки держави зміст зазначених понять обмежується, в основному, сферою функціонування та відповідальності держави та митних органів, що діють від її імені та в її інтересах.

На наш погляд, поза увагою залишається вплив та участь у даних процесах як самих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, так і міжнародних перевізників, митних посередників, митних брокерів, ділових асоціацій, а також безпосередньо громадян. Усі вони, хоча й опосередковано, однак здійснюють вплив на стан економічної безпеки держави, що зумовлює необхідність врахування інтересів усіх зазначених стейкхолдерів та можливостей їх впливу. Саме тому, митна діяльність може бути певним синтезуючим та інтегруючим поняттям, що характеризує як специфіку діяльності держави в особі митних органів у сфері у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки як складової економічної безпеки держави, так і зворотний вплив інших учасників зовнішньоекономічної діяльності. Таким чином, поняття митна діяльність стає більш комплексним та об'єктивним поняттям щодо забезпечення економічної безпеки держави, оскільки охоплює сукупність інтересів усіх учасників зовнішньоекономічної діяльності. Отже, ми можемо визначити митну діяльність як самостійне поняття публічного управління, що віддзеркалює механізм взаємодії між державою та окремими елементами суспільства щодо сприяння здійсненню та регулювання зовнішньоекономічної діяльності шляхом реалізації митної політики, безпосереднього здійснення митної справи, діяльності митних органів та їх взаємодії із суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, митними посередниками, іншими органами державної влади та громадськістю. Такий підхід суттєво розширює зміст, задачі та функції сучасних

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

митних органів в процесі їх функціонування, а найголовніше формуємо цілісну систему та механізм їх взаємодії в процесі здійснення митної справи.

Митна діяльність, в свою чергу, також є складним та багатокомпонентним явищем та відповідно поняттям публічного управління, що передбачає взаємодію великої кількості суб'єктів, кожен з яких наділений окремими правами, повноваженнями та обов'язками, що діють, орієнтуючись на реалізацію власних економічних інтересів. Процес забезпечення економічної безпеки держави якраз і полягає у гармонізації існуючих інтересів та розробці відповідних механізмів взаємодії між суб'єктами реалізації цих інтересів. Таким чином, митна діяльність передбачає формування комплексної системи забезпечення економічної безпеки держави в процесі здійснення та регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а також безпосереднього здійснення митної справи.

Митна діяльність активно розвивається та трансформується під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, залучаючи до себе все більшу кількість суб'єктів через активізацію зовнішньоторговельних відносин, прискорення та цифровізацію світової торгівлі, більш активне переміщення громадян через митний кордон. Ядром даної системи, довкола якого формується уся система відносин із забезпечення економічної безпеки, залишаються митні органи та здійснювана ними митна справа. При цьому в сучасних умовах трансформується сам механізм взаємодії між митними органами та іншими суб'єктами таких відносин – митні органи перестають виконувати виключно контролюючі та фіскальні повноваження, а починають налагоджувати партнерські взаємовідносини з такими суб'єктами.

Отже, митна діяльність може трактуватися як самостійна сфера функціонування суспільства та держави, що передбачає різноманітні форми взаємодії держави та її органів, що формують митну політику й реалізують митну справу та одночасно є самостійними суб'єктами таких відносин, із іншими учасниками господарської діяльності, що здійснюють переміщення товарів через

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

митний кордон. Головною метою митної діяльності є сприяння забезпеченню національної економічної безпеки, забезпечення якої не повинно порушувати баланс економічних інтересів інших учасників таких відносин.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України 13 березня 2012 року № 4495-VI (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення 06.12.2024).
2. Про національну безпеку України: Закон України 21 червня 2018 року № 2469-VIII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 07.12.2024).
3. Єдинак В.Ю., Єдинак Т.С. Ретроспективно-компаративний аналіз системи управління митними органами в Україні. Ефективна економіка. 2019. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7491> (дата звернення 07.12.2024).

Попов М. П.,

кандидат наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та регіоналістики ІПСУ НУ «Одеська політехніка»

Ровинська К. І.,

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри державознавства, права та європейської інтеграції ІПСУ НУ «Одеська політехніка»

ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ ЗАСАД НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Конституція України 1996 року закріпила гендерну рівність як одну з основних засад прав і свобод людини, що відповідає міжнародним стандартам. Це відображено в низці статей, які забезпечують рівність у правах, свободах і

обов'язках громадян. Водночас національна модель імплементації міжнародно-правових стандартів гендерної рівності базується на положеннях Конституції, зокрема, на статті 9, яка визнає міжнародні договори частиною національного законодавства, та статті 18, що визначає основні засади зовнішньої політики [1]. Однак ця модель потребує вдосконалення, зважаючи на сучасний статус України як кандидата на членство в ЄС, правовий режим воєнного стану та перспективи післявоєнного відновлення.

У багатьох дослідженнях неодноразово обґрунтовувався взаємний вплив гендерних питань і процесів забезпечення безпеки держави та суспільства. Цей зв'язок стає особливо актуальним у сучасних умовах, коли концепція безпеки виходить за рамки виключно військових аспектів і охоплює ширший соціальний контекст. Вбачається, що залучення жінок і чоловіків на рівних умовах до процесів прийняття рішень у сфері безпеки та оборони сприяє більш збалансованій і ефективній політиці. Гендерна різноманітність у структурах безпеки зменшує ймовірність ігнорування потреб різних груп населення.

У воєнних умовах традиційні гендерні ролі часто змінюються. Жінки можуть брати активну участь у волонтерській, гуманітарній, медичній діяльності або навіть долучатися до військової служби. Чоловіки, в свою чергу, стикаються з викликами, пов'язаними з реінтеграцією після участі у бойових діях.

Під час збройних конфліктів жінки, діти та літні люди нерідко стають найбільш уразливими категоріями населення. Захист їхніх прав і створення умов для безпеки потребує інтеграції гендерного підходу в політику національної безпеки.

Разом з тим, забезпечення гендерної рівності в секторах оборони, поліції, дипломатії та управління підвищує довіру населення до інститутів держави, що є важливим для стабільності та безпеки. У ситуаціях конфліктів зростає ризик сексуального насильства, що використовується як зброя війни. Запобігання

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

таким злочинам і забезпечення правосуддя є важливими компонентами гендерно орієнтованого підходу до національної безпеки.

Україна як учасниця глобальних ініціатив (зокрема, Резолюції Ради Безпеки ООН №1325 «Жінки, мир, безпека») зобов'язана інтегрувати гендерну перспективу в усі аспекти забезпечення миру та безпеки. Таким чином, питання гендеру є невід'ємною частиною національної безпеки, оскільки врахування гендерних аспектів робить її політику більш інклюзивною, стійкою та ефективною.

Одночасно, членство України в Європейському Союзі вимагає суттєвої адаптації національного законодавства до європейських стандартів, зокрема у сфері забезпечення гендерної рівності. Європейський Союз приділяє значну увагу цьому аспекту, ставлячи високі вимоги не лише до формального закріплення принципів рівності між чоловіками і жінками, але й до створення ефективних механізмів їх реалізації [2]. Це обумовлено важливістю інтеграції гендерної рівності у всі сфери життєдіяльності суспільства як основоположного принципу демократії, верховенства права та поваги до прав людини, які є базовими цінностями ЄС.

Однією з ключових вимог ЄС є не просто декларація принципів гендерної рівності, але й забезпечення їх практичного виконання. Зокрема, це передбачає прийняття законодавчих актів, спрямованих на запобігання гендерній дискримінації, створення інституцій для моніторингу виконання таких актів, реалізацію програм просвітницької роботи та інші заходи. Європейський Союз також вимагає впровадження спеціальних політик, спрямованих на подолання структурної нерівності у доступі до ринку праці, освіти, політичного представництва та участі в управлінні.

В умовах воєнного стану гендерна рівність стає ще більш актуальною проблемою через специфічні виклики, що постають перед суспільством. Безпекові фактори, такі як військові дії, переміщення населення та гуманітарна

криза, змінюють традиційні соціальні ролі чоловіків і жінок. Зокрема, жінки все частіше займають ключові ролі у волонтерських, соціально-економічних і оборонних процесах. Водночас чоловіки, які часто задіяні на фронті, стикаються з іншими викликами, такими як психологічне навантаження та реінтеграція після завершення бойових дій [3].

У цих умовах зростає ризик гендерної дискримінації. Наприклад, жінки можуть стикатися з обмеженнями у доступі до управлінських позицій, фінансових ресурсів або можливостей професійного розвитку, тоді як чоловіки - із недостатньою підтримкою у реінтеграції в мирне суспільство. Ситуація потребує впровадження дієвих механізмів для забезпечення гендерної рівності, включаючи розробку антидискримінаційного законодавства, створення національних комісій чи рад із питань гендерної рівності, а також організацію тренінгів і семінарів для державних службовців, роботодавців та громадян. Окрему увагу слід приділити формуванню політик і програм, адаптованих до викликів, що виникають у воєнний та післявоєнний періоди, аби враховувати специфіку суспільних змін і нові потреби населення.

Реалізація принципів гендерної рівності в умовах воєнного стану повинна базуватися на розробці системних підходів, таких як:

- інклюзивні механізми участі жінок у процесах прийняття рішень, зокрема в оборонній і безпековій сферах;
- соціальні програми для підтримки чоловіків і жінок, що зазнали впливу воєнних дій;
- просвітницька робота, спрямована на подолання гендерних стереотипів та розширення можливостей для рівноправної участі у всіх сферах життєдіяльності.

Таким чином, досягнення гендерної рівності в умовах адаптації до європейських стандартів та воєнного стану вимагає комплексного підходу, який включає вдосконалення законодавчої бази, розробку нових інституційних

механізмів та посилення інтеграції принципу рівності у всі сфери державної політики та суспільного життя.

У перспективі післявоєнного відновлення України гендерна рівність стає критично важливою для залучення всіх громадян до процесів відбудови, створення робочих місць, розвитку освіти, охорони здоров'я та інших сфер.

Відмічаємо, хоча Конституція України заклала основи для забезпечення гендерної рівності, існуюча модель її реалізації не є достатньо адаптованою до сучасних викликів і завдань. У цьому контексті необхідні комплексні оновлення, які враховуватимуть новий статус країни, безпекові реалії та стратегічні цілі, що відповідатимуть міжнародним стандартам і сприятимуть сталому розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Топчій Г., Литвиненко А., Івженко І. Гендерна політика в Україні: сучасні трансформації. *Наукові перспективи (Naukovi perspektivi)*. 2022. № 1 (19). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-1\(19\)-233-245](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-1(19)-233-245) .

2. Таран А. Шлях до рівності: стратегія гендерної рівності європейського союзу 2020 – 2025. *Юрфем.ua*. URL: <http://surl.li/ecvrtc>.

Шепіль А. В. Гендерна політика в адміністративному управлінні : master's thesis. 2020. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/81817>

Приходченко Л.Л.

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та регіоналістики
Національного університету «Одеська політехніка»

Лесик О.В.

кандидат наук з державного управління, доцент
докторантка кафедри публічного управління та регіоналістики
Національного університету «Одеська політехніка»

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТІЙКІСТЬ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Серед широкого загалу концепцій, теорій, підходів розвитку науки публічного управління та адміністрування концепція спроможності держави займає одне з чільних місць, оскільки систематичні перетворення та зміни, що зумовлені потребою адекватно реагувати на виклики сучасності, спонукають до необхідності оцінювати ефективність діяльності урядів, органів публічної влади та системи в цілому, на здатність виконувати покладені на них функції, задовольняти об'єктивні потреби розвитку з врахуванням історичних уроків та використання наявних ресурсів. Відтак, можна стверджувати, що засади концепції спроможності держави є ключовими для процесу здійснення постійного реформування.

Для України, яка підписала угоду про євроінтеграцію та не завершила реформу децентралізації, динамічні зміни соціально-економічного та політичного простору, спродуковані низькою ефективністю вітчизняної системи публічного управління, посилюються умовами воєнного стану вже майже три роки поспіль. Тож поняття «спроможність держави» набуває особливого значення, як з точки зору К. Хендрікса щодо складових державної спроможності її складових (воєнна сила, бюрократична спроможність, якість та узгодженість політичних інститутів) зменшувати соціальну напругу в суспільстві, справедливо розподіляючи наявні

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

ресурси, так і залежно від здатності держави стримувати або відбивати виклики, що постають перед нею силовим шляхом (Hendrix, 2003).

Не дивлячись на розмитість змістовного наповнення поняття «спроможність держави», як здатності досягати поставлених цілей шляхом регулювання соціальних відносин, накопичення ресурсів, планування та реалізації політики, сутність залишається незмінною. За влучним визначенням Хантінгтона, «.. це стійкість, складність, адаптивність, скоординованість та автономія організацій та процедур (Huntington, S., 1968), яка забезпечується інститутами держави. Тобто, мова про інституційну спроможність як комплексне поняття (multidimensional), в якому співставляються різні виміри/вектори/напрями. Це не тільки правова (legal capacity), політична спроможність (political capacity), але й адміністративна щодо реалізації політики (administrative/ implementation capacity), спроможність до трансформації та індустріалізації (transformative, industrialization capacity), примусу (coercive capacity) та фінансова (fiscal capacity). З огляду на умови воєнного стану, спроможність впливати на суспільні відносини / спроможність контролювати територію держави (relational/ territorial coverage), за якої держава настільки пронизує суспільство та суспільні відносини, що її присутність відчутна навіть без її безпосереднього втручання, для України є на часі однією з визначальних.

Варто додати, що главами держав та урядів на Варшавському саміті НАТО 2016 р. було визначено сім базових вимог (the Seven Baseline Requirements) до держав - членів НАТО щодо забезпечення національної стійкості: безперервність урядування та надання найважливіших державних послуг; стійкість енергозабезпечення; здатність ефективно справлятися із неконтрольованим переміщенням людей; стійкість водозабезпечення та постачання продовольства; здатність надавати допомогу великій кількості людей, що отримали пошкодження; стійкість забезпечення комунікацій; стійкість транспортної

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

зв'язаності [6]. Тож мова про національну стійкість як базову засаду спроможностей держави.

У зв'язку з цим, «...здатність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій ідентифікувати, готуватися, реагувати на загрози, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування до, під час і після настання кризової ситуації задля збереження виконання ключових функцій і подальшого розвитку» [3] не тільки свідчить про спроможність нашої держави протистояти стратегічним викликам сьогодення, збройній агресії ворога, але й формування національної системи стійкості, виконання тих функцій та послуг, які є важливими для забезпечення життєдіяльності країни. Зокрема, Законом України «Про критичну інфраструктуру», Україна визначила для себе перелік із 17 таких функцій, як і інфраструктури систем забезпечення їх виконання, порушення яких призводить до негативних наслідків для національної безпеки [2, ст. 9]. Це не тільки урядування та надання найважливіших публічних (адміністративних) послуг; оборона, державна безпека; інформаційні та фінансові послуги; електронні комунікації; послуги; транспортне забезпечення, але й енергозабезпечення (у тому числі постачання теплової енергії), водопостачання та водовідведення тощо. Але пересічні громадяни у повсякденному житті найбільше потерпають від відсутності світла, а відтак і опалення, води, продовольчого забезпечення (удорожчання продуктів харчування), інфляції. І тут мова не про забезпечення стійкості конкретного статичного об'єкту, а саме про здатність забезпечувати стійкість функції, реалізацію якої покликані забезпечити органи публічної влади на всіх рівнях [1]. Тобто, для того, аби забезпечити організаційну стійкість при виконанні покладених функцій (а в цілому, національну стійкість), на публічній службі слід значно розширити сфери аналізу, збільшити набір необхідних ресурсів та удосконалити механізми управління, які необхідно задіяти, що, в свою чергу, посилить вимоги до кваліфікації суб'єкта управління.

Таким чином, здатність України як незалежної держави продовжувати функціонування в складних умовах, у т. ч. в умовах збройної агресії з боку РФ, впливу гібридних загроз, криз різного походження, є свідченням значного потенціалу організаційної стійкості державних інститутів, органів публічної влади, суспільства в цілому, перетворення його на дієвий ресурс управлінської практики можливий за умови запровадження адаптивного управління, системного підходу до формування системи забезпечення національної стійкості України на всіх рівнях.

Список використаних джерел:

1. Для перемоги потрібна управлінська революція: функціонально-орієнтований підхід має замінити галузевий феодалізм. Національний інститут стратегічних досліджень. 24.06.2022 <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/dlya-peremohy-potribna-upravlinska-revoljutsiya-funktsionalno>

2. Про критичну інфраструктуру. Закон України прийнятий 16 листопада 2021 року № 1882-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text> (дата звернення: 06.12.2024).

3. Концепція забезпечення національної системи стійкості. Указ Президента України від 27 вересня 2021 р. № 479 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text> (дата звернення: 06.12.2024).

4. Hendriks F. Public, administration, theory and learning: interaction research as interpretation / Frank Hendriks // Administrative Theory & Praxis. – 2003. – Vol.25. – № 3. – P.393 – 408 <https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/public-administration-theory-and-learning-interaction-research-as> (дата звернення: 06.12.2024).

5. Huntington, S. (1968). Political order in changing societies. New Haven, CT: Yale University Press. <https://pdfs.semanticscholar.org/bf7d/7528a7d3614f3550ec9ef1b869f7f7d731a1.pdf> (дата звернення: 06.12.2024).

6. Resilience, civil preparedness and Article 3 https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132722.htm (дата звернення: 06.12.2024).

Прокопчук М.Л.,
аспірант кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Сергієнко Л.В.,
д.н.з.держ.упр., доцент, декан факультету національної безпеки, права та
міжнародних відносин
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

НАПРЯМИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ЄС У СФЕРІ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Одним із основних завдань Європейського Союзу є запобігання терористичним актам та реагування на них. Європейський Парламент, Європейська Рада та Європейська Комісія, а також інші інститути та держави-члени ЄС, активно працюють над розробкою та застосуванням ефективних політик і стратегій у цій сфері. Завдяки їхнім спільним зусиллям була створена міцна система боротьби з тероризмом, спрямована на запобігання терористичним атакам та їхнє припинення.

Україна активно співпрацює з міжнародним співтовариством у сфері протидії глобальній терористичній загрозі. Держава є членом ООН, Європейської ради, Європейського союзу (у певних аспектах), Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) та інших міжнародних організацій. Це дає Україні можливість співпрацювати з іншими країнами та організаціями у сфері протидії тероризму. Україна розвиває двосторонню співпрацю з іншими країнами у сфері боротьби з тероризмом. Зокрема, Україна має спільні проекти та програми з Європейським союзом щодо обміну інформацією, спільних навчань та вправ, а також спільних розслідувань.

Уряд України регулярно вдосконалює законодавство щодо протидії тероризму, враховуючи міжнародні стандарти та рекомендації. Країна взяла на себе зобов'язання

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС щодо приєднання до різних ініціатив та механізмів, спрямованих на зміцнення безпеки та боротьбу з тероризмом.

Служба безпеки України активно співпрацює з Європолем в рамках спільних проєктів та програм боротьби з тероризмом та організованою злочинністю.

Основні напрями співпраці України та ЄС у сфері боротьби з тероризмом:

1. Україна активно співпрацює з Європейським Союзом у сфері міжнародного права і бере участь у впровадженні спільних антитерористичних ініціатив, таких як Конвенція ООН з протидії фінансуванню тероризму;

2. Держава тісно співпрацює з країнами ЄС у сфері обміну розвідувальною інформацією про потенційних терористів, їхні плани та способи діяльності;

3. Україна і ЄС реалізують спільні проєкти та програми, спрямовані на підвищення антитерористичної діяльності, включаючи підвищення кваліфікації правоохоронців, розвиток антитерористичних технологій та засобів контролю;

4. Європейський Союз надає фінансову підтримку Україні у сфері боротьби з тероризмом, зокрема, шляхом фінансування спеціальних антитерористичних проєктів та програм;

5. ЄС надає політичну підтримку Україні у питаннях боротьби з тероризмом, включаючи участь у міжнародних конференціях та самітів з цього питання;

6. Україна та Європейський Союз прагнуть підтримувати тісну співпрацю та координацію своїх дій у боротьбі з тероризмом з метою забезпечення безпеки та стабільності в регіоні.

Отже, Україна і Європейський Союз активно співпрацюють у боротьбі з тероризмом. Обидва суб'єкти визнають серйозні загрози, які створює тероризм, і розуміють необхідність спільних зусиль для ефективного протидії цьому явищу.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» № 638-IV від 20 березня 2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

2. Концепція боротьби з тероризмом в Україні, затверджена Указом Президента України від 5 березня 2019 року № 53/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019#Text>.

3. Міжнародний документ «Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму»: Конвенція від 16.05.2005 р. No 994_838. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712#Text.

Ровний В.В.,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри національної безпеки
Інститут безпеки
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

ОСМИСЛЕННЯ РОЛІ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ, ЯК ІНСТРУМЕНТУ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В США

Високий рівень освіченості громадян сприяє розвитку інноваційних галузей, зміцнює економіку та забезпечує підготовку кваліфікованих фахівців для секторів, критично важливих для національної безпеки, таких як оборона, розвідка та кібербезпека. Відтак, саме освіта відіграє ключову роль у забезпеченні національної безпеки кожної країни, формуючи людський капітал, необхідний для підтримки економічної конкурентоспроможності, технологічного розвитку та соціальної стабільності. Не є виключенням і США, які десятиліттями утримують світове лідерство у ряді галузей суспільних відносин.

Навіть провідні країни світу мають проблеми в реалізації безпекових цілей, з використанням освітньої політики. Зокрема, згідно з доповіддю Ради з міжнародних відносин (The Council on Foreign Relations (CFR)), саме неефективність освітньої системи США може призвести до зниження економічного зростання та ослаблення позицій країни на міжнародній арені [1].

Водночас, освіта в США виступає засобом посилення соціальної мобільності, що сприяє зниженню рівня соціальної напруги та конфліктів у суспільстві.

США завжди позиціонували себе як країна можливостей. Не є винятком і освітня галузь. Рівні можливості доступу до освіти допомагають зменшити економічну нерівність, що є важливим фактором у попередженні радикалізації та екстремізму. Згідно з дослідженням Центру стратегічних і міжнародних досліджень, ефективна освітня політика сприяє формуванню демократичних цінностей, що зміцнює національну ідентичність та зменшує загрози внутрішнім конфліктам [2]. Окрім внутрішніх аспектів, освітня система США має вагомий вплив на зовнішню політику та міжнародну безпеку. Підтримка програм академічного обміну та навчання іноземних студентів сприяє покращенню міжнародних відносин і створенню позитивного іміджу країни у світі. За даними Інституту міжнародної освіти, такі програми, як Fulbright та Education USA, слугують важливим інструментом «м'якої сили», що дозволяє впливати на глобальні процеси через культурну та інтелектуальну дипломатію [3]. Таким чином, саме продумана освітня політика стає інструментом підтримки стабільності та безпеки не лише всередині країни, але й за її межами. США відверто впливають на безпекову ситуацію в світі, послуговуюсь освітньою політикою і генеруючи відповідні тренди.

Не менш важливим аспектом є роль освіти у технологічному розвитку, який безпосередньо пов'язаний із забезпеченням обороноздатності держави. Вищі навчальні заклади США, такі як Массачусетський технологічний інститут і Стенфордський університет, є лідерами у сфері досліджень, пов'язаних із розробкою інноваційних технологій для військових і стратегічних потреб. Федеральна програма підтримки STEM-освіти (наука, технологія, інженерія, математика) спрямована на те, щоб забезпечити країну висококваліфікованими фахівцями, здатними відповідати на виклики, які постають у військово-технологічній сфері. [4]. Інвестиції у цю галузь демонструють, що США

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

визнають критичну роль освіти в гарантуванні національної безпеки в умовах швидких технологічних змін.

Ключовим компонентом американської освітньої системи, що впливає на національну безпеку, можна вважати систему підготовки кадрів для оборонного сектора та спеціальних служб. Навчальні заклади, такі як Військова академія США у Вест-Пойнті чи Національний воєнний коледж, забезпечують підготовку майбутніх лідерів, здатних ефективно реагувати на глобальні виклики. Зазначені інституції поєднують академічну освіту з практичною підготовкою, зосереджуючи увагу на стратегії, управлінні конфліктами та використанні сучасних технологій у військових операціях [5].

Не менш важливу роль освіта відіграє у посиленні кібербезпеки, яка є одним із найважливіших аспектів сучасної національної безпеки. Кіберзагрози стають дедалі складнішими, і США активно розвивають освітні ініціативи для підготовки фахівців у цій галузі. Програми сертифікації та спеціалізовані навчальні курси, зокрема через партнерство з Національним інститутом стандартів і технологій (NIST), орієнтовані на навчання кібербезпеці на різних рівнях – від шкіл до університетів і професійних організацій. Згідно з останнім звітом Cybersecurity and Infrastructure Security Agency (CISA), подібні освітні ініціативи не лише зміцнюють обороноздатність країни у цифровому середовищі, але й сприяють формуванню міжнародного співробітництва в галузі захисту від кіберзагроз [6].

Загалом, система освіти США є фундаментальним елементом національної безпеки, забезпечуючи країну кадровими ресурсами, інтелектуальним потенціалом і технологічними інноваціями. Інвестиції в освіту є довгостроковою стратегією, спрямованою на підтримку стабільності, економічного зростання та глобального впливу країни. Усі ці аспекти підкреслюють тісний зв'язок між освітньою політикою та стратегією національної безпеки США, роблячи її однією з найважливіших сфер державного управління. Висока якість освітньої

системи забезпечує підготовку фахівців для стратегічних галузей, включаючи оборону, розвідку та кібербезпеку. Водночас, рівний доступ до освіти сприяє зниженню соціальної нерівності та конфліктів, посилюючи внутрішню безпеку. Особлива увага приділяється розвитку STEM-освіти та підготовці кадрів для нових викликів, пов'язаних із цифровізацією та глобалізацією. Програми міжнародної академічної співпраці є інструментом «м'якої сили», спрямованим на зміцнення зовнішньої безпеки через культурну та інтелектуальну дипломатію. Підтримка таких ініціатив сприяє створенню сприятливого іміджу країни та зміцненню глобального впливу.

Список використаних джерел:

1. Why Higher Education Is Still Our Country's Greatest Defense. By Michele Spires. *Higher Education Today*. June 11, 2024. URL : <https://www.higheredtoday.org/2024/06/11/higher-ed-greatest-defense/> (Дата звернення 08.12.2024)
2. Quality Education for Security and Economic Growth. Keynote Speaker Congressman Mike Waltz (R-FL). *Center for strategic and international studies*. April 17, 2024 URL : <https://www.csis.org/events/quality-education-security-and-economic-growth> (Дата звернення 08.12.2024)
3. Institute of International Education Selects Inaugural Cohort of Global Community for Women's Leadership. New York, NY, November 20, 2024. *Institute of International Education*. URL : <https://www.iiie.org/news/institute-of-international-education-selects-inaugural-cohort-of-global-community-for-womens-leadership/> (Дата звернення 08.12.2024)
4. Search Results for: STEAM. *The Griffiss Institute*. URL : <https://www.griffissinstitute.org/?s=STEAM> (Дата звернення 08.12.2024)
5. West Point Graduates Are What Is Inherent in the U.S. Military, Milley Says. May 21, 2022. By Terri Moon Cronk. *U.S. Department of Defense*. URL : <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3039598/west-point->

[graduates-are-what-is-inherent-in-the-us-military-milley-says/](https://www.milley.gov/graduates-are-what-is-inherent-in-the-us-military-milley-says/) (Дата звернення
08.12.2024)

6. Cybersecurity and Infrastructure Security Agency (CISA). URL :
<https://www.cisa.gov/> (Дата звернення 08.12.2024)

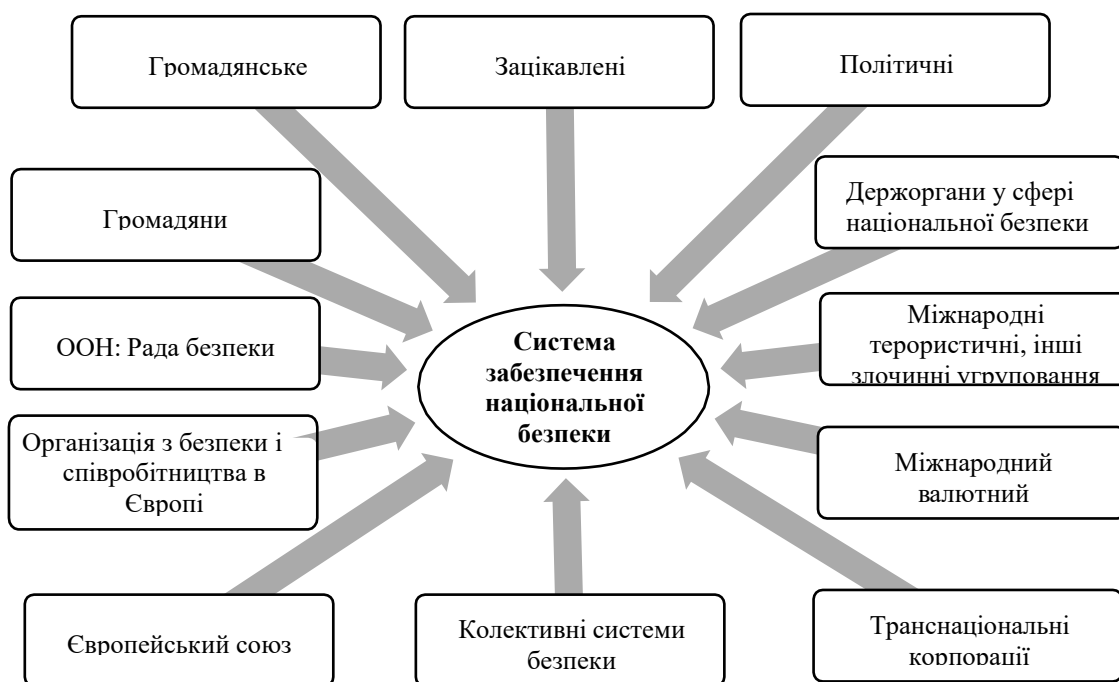
Свірко С.В.,
д.н.д.у., д.е.н., проф.
Данильченко М.О.
Савченко Д.В.
Стасюк А.В.

Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА НАПРЯМИ

Збереження суверенітету та територіальної цілісності країни є базовими завданням держави в теперішніх умовах; останнє напряму пов'язано з іншим не менш важливим аспектом державної діяльності – сферою безпеки. Проблематику безпеки у сучасному науковому дискурсі слід розглядати, насамперед, у політичній площині, оскільки забезпечення безпеки вимагає від влади прийняття відповідних рішень та створення організаційно-правових механізмів на їх реалізацію.

Система забезпечення національної безпеки України (СЗНБ) (рис. 1) створюється і розвивається згідно Конституції України та інших нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері управління національною безпекою [1].

Рис. 1. Зовнішні та внутрішні суб'єкти забезпечення національної безпеки

Аналіз факторів розвитку міжнародної обстановки та наявних зовнішніх і внутрішніх політичних проблем призвів до висновків щодо нагальної потреби формування ефективної системи захисту національних інтересів держави, здатну адекватно реагувати на сучасні загрози та виклики [2]. Для цього вбачається за необхідне провести такі реформи, які вбачаються доцільними і доступними в тій ситуації, що склалася (табл. 1).

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

Таблиця 1. Запропоновані реформи в секторі національної безпеки

Сфера	Напрями реформ
Зовнішньо-політична	Створення ефективних гарантій нейтралізації зовнішніх загроз національним інтересам та умов їх виникнення, забезпечення Україні гідного її значенню геополітичного статусу як рівноправного суб'єкта у системі міжнародних відносин
	приєднання до міжнародних інституцій, які включають як пріоритет європейську та євроатлантичну інтеграцію України
	очищення законотворчого процесу від небезпечних зовнішніх впливів, з боку фондів, центрів, PR-агенцій, мас-медіа, що фінансуються з-за кордону
Державної безпеки	ефективна боротьба з політичним екстремізмом і тероризмом, організованою злочинністю і корупцією
	забезпечення реальної безпеки громадян, суспільства і держави
	удосконалення чинного законодавства та організаційно-правових механізмів боротьби зі злочинами терористичної спрямованості,
Військова	надійна охорона території України від збройної агресії
Безпека державного юрдуону України	підготовка та реалізація загальнодержавних програм розвитку Збройних сил України, озброєння та військової техніки, інших державних програм

Втім, першочергово необхідно виявити коло реальних та потенційних загроз, а також удосконалювати завдання системи забезпечення національної безпеки під визначальним впливом сукупності тих пріоритетів, врахування яких вимагає обстановка — сучасні умови. І тільки тоді можна говорити про успішність застосування тих чи інших шляхів реформування зазначеного інституту.

Список використаних джерел:

1. Свірко С. Реформи в секторі національної безпеки: виклики та перспективи для України в умовах війни. *Публічне управління і політика*, №2. 2024. С.40–47.

2. ОБСЄ. Управління та реформування сектору безпеки. URL <https://www.osce.org/files/f/documents/e/c/557760.pdf>

Седляківська К.Г.
асистентка кафедри права та правоохоронної діяльності
Грушак А.А.
студентка групи НБ-4
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

ІНКЛЮЗИВНІСТЬ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Інклюзивність у сучасному суспільстві є невід'ємним компонентом соціальної справедливості та ефективного функціонування будь-якої організації, зокрема і Збройних Сил України (ЗСУ). Умови військової служби ставлять перед суспільством виклики щодо забезпечення рівних можливостей для осіб з різними фізичними, психологічними та соціальними потребами. Враховуючи інтеграцію України в європейське співтовариство, адаптація принципів інклюзивності в ЗСУ стає головним кроком на шляху до досягнення міжнародних стандартів прав людини.

Інклюзивність дозволяє залучати до служби ширше коло громадян, включно з тими, хто має фізичні чи інші обмеження, але може бути корисним у небойових чи аналітичних сферах. Таким чином, інклюзія не лише сприяє реалізації принципу рівності, але й посилює кадровий потенціал армії.

Інклюзивність у Збройних Силах України є важливою як з етичної, так і з практичної точок зору. По-перше, це сприяє створенню умов, за яких кожен громадянин, незалежно від фізичних чи соціальних обмежень, може зробити свій внесок у захист держави. По-друге, досвід багатьох країн світу свідчить про те, що інтеграція осіб з обмеженими можливостями у військову службу зміцнює соціальну єдність та підвищує довіру до інститутів влади.

Для України, яка знаходиться в умовах воєнного протистояння, питання ефективного використання людського ресурсу стає особливо важливим. Інклюзивний підхід у ЗСУ дозволить залучати більше людей до виконання завдань, які не вимагають фізичної витривалості, але потребують професійних

навичок і високої відповідальності. Крім того, це сприяє формуванню позитивного іміджу України як держави, яка дотримується міжнародних стандартів прав людини навіть у складних умовах війни.

Інклюзивність – це принцип і підхід, який передбачає створення умов для рівноправної участі всіх людей у суспільному житті, незалежно від їхніх фізичних, психічних, соціальних, культурних чи інших особливостей. Іншими словами, це прагнення забезпечити кожній людині можливість реалізувати свій потенціал у навчанні, роботі, громадській діяльності тощо, незважаючи на бар'єри, які можуть виникати через інвалідність, дискримінацію або нерівний доступ до ресурсів.

Якщо розглянути це поняття у контексті ЗСУ, то інклюзивність – це принцип і практика створення умов для рівноправної участі всіх громадян у військовій службі, незалежно від їхніх фізичних можливостей, статі, віку, етнічного походження, релігійних переконань чи інших соціальних і культурних відмінностей. Це підхід, який спрямований на адаптацію військової структури до різноманітності суспільства, забезпечення справедливих умов служби та використання потенціалу кожного військовослужбовця для підвищення ефективності ЗСУ [1].

Інклюзивність стає все більш головною складовою модернізації національної армії, спрямованої на інтеграцію принципів рівності та доступності для всіх громадян. Розвиток цього підходу набуває особливого значення в умовах війни, коли мобілізація людських ресурсів потребує залучення людей з різними можливостями та навичками. В Україні це питання почало активно обговорюватися після початку російської агресії на Сході України у 2014 році, коли постало завдання реформування армії для відповідності сучасним викликам і стандартам. На сьогодні Збройні Сили демонструють прогрес у цьому напрямку, зокрема через впровадження нових підходів до організації служби, адаптації інфраструктури та формування інклюзивної культури.

Із найбільш очевидних проявів інклюзивності стало зростання кількості жінок у Збройних Силах України. Якщо раніше роль жінок у військовій службі була обмежена медичними чи адміністративними функціями, то сьогодні вони обіймають посади в бойових підрозділах, служать командирами і беруть участь у стратегічному плануванні. У 2018 році Україна офіційно скасувала перелік професій у військовій сфері, доступ до яких був обмежений для жінок, що стало головним кроком у забезпеченні рівності статей.

Інклюзія поширюється на ветеранів та військовослужбовців, які отримали поранення чи інвалідність у ході бойових дій. Для таких осіб створюються можливості для продовження служби в небойових або аналітичних підрозділах, де їхній досвід і знання можуть бути корисними. Для ветеранів з інвалідністю створюються спеціальні програми реабілітації та перепідготовки, які дозволяють їм адаптуватися до нових умов і залишатися активними учасниками військової спільноти [2]. У багатьох військових частинах України почали впроваджувати адаптовані рішення, такі як пандуси, спеціальні санітарні приміщення та обладнані спальні місця.

Інклюзивність у Збройних Силах України стосується і етнічного і соціального різноманіття. У складі української армії служать представники різних національних меншин, включно з кримськими татарами та ромами. Військова служба стає платформою для інтеграції та подолання стереотипів, що існують у суспільстві.

Перспективи розвитку інклюзії у Збройних Силах України пов'язані з подальшою інтеграцією європейських стандартів у військову службу. Важливим напрямком є розвиток цифрових технологій, які дозволяють залучати до військових завдань людей з обмеженою мобільністю. Наприклад, створення аналітичних центрів, де можуть працювати ветерани чи особи з інвалідністю, сприяє ефективнішому використанню людського ресурсу. Інтеграція інклюзивності в

освітні програми військових навчальних закладів дозволить формувати нове покоління командирів, які будуть готові працювати в умовах різноманітності [3].

Таким чином, інклюзивність у Збройних Силах України є важливим елементом їхньої модернізації та адаптації до сучасних викликів. Розвиток цього напрямку не лише сприяє забезпеченню рівності і справедливості, але й підвищує боєздатність армії через ефективніше використання людського потенціалу. Реалізація інклюзивних ініціатив, що включають участь жінок, ветеранів з інвалідністю та представників національних меншин, стає кроком до побудови сучасної, сильної та об'єднаної армії, здатної захищати Україну у найскладніших умовах.

Список використаних джерел:

1. Війна, особливі потреби та інклюзія: як має змінитися українське суспільство. *Ми Україна*. URL: <https://weukraine.tv/blog/vijna-osoblyvi-potreby-ta-inklyuziya-yak-maye-zmynytysya-ukrayinske-suspilstvo/> (дата звернення: 09.12.2024).

2. “Немає поняття, що таке інклюзія”. Військовий ЗСУ показав, якою повинна бути ВЛК в Україні (фото) – Політик. *Політик – Інформаційний портал України*. URL: <https://www.politik.org.ua/?p=20216> (дата звернення: 09.12.2024).

3. Формування безбар'єрного простору в Україні є нагальною потребою. *АрміяInform – Інформаційне агентство АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/12/29/formuvannya-bezbaryernogo-prostoru-v-ukrayini-ye-nagalnoyu-potreboyu/> (дата звернення: 09.12.2024).

Седляківська К.Г.
асистентка кафедри права та правоохоронної діяльності
Омелюх В.Л.
студентка групи НБ-6,
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ТА ПРОТИДІЯ ГІБРИДНИМ ЗАГРОЗАМ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

На самперед інформаційна безпека – це стан захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, при якому запобігається завдання шкоди через неповноту, несвоєчасність та недостовірність поширюваної інформації, порушення цілісності та доступності інформації, несанкціонований обіг інформації з обмеженим доступом, а також через негативний інформаційно-психологічний вплив та умисне спричинення негативних наслідків застосування інформаційних технологій [3]. Сфера інформаційної безпеки є дуже розширена і до неї входить багато різних чинників. Такими чинниками можуть бути: різноманітні структури, які забезпечують достовірність і актуальність інформації(ЗМІ), також входить така сфера – як кібербезпека або ж по іншому її називають кібернетична безпека. На теперішній час постають різні виклики перед інформаційною безпекою.

Під час повномасштабного вторгнення росії на територію України, та й навіть задовго до цього, ворожі спецслужби застосовували пропаганду, дезінформацію, перебільшення. Саме ці їхні заходи спричинювали серед громадян нашої держави великі сумніви, страх і зневіру до влади. Пропаганду часто використовують під час гібридних війн, і саме ми переконалися в цьому. Спецслужби роблять усе можливе щоб застерегти людей, їх попереджають, що не варто довіряти інформації яка надійшла з не перевірених джерел, або ж сумнівних. Варто довіряти інформації з надійних сайтів, груп у меседжері, в яких інформація перед тим як потрапити на простори інтернету детально перевіряється.

З вдосконаленням інформаційних технологій, штучного інтелекту, розвитку дідфейків – боротися з такими загрозами стало в рази важче. На рахунок дідфейків, можна зазначити, що з часом розпізнавати їх стало важче. Дідфейк — це найвідоміша форма того, що називають «синтетичними носіями»: зображення, звук та відео, які, здається, були створені традиційними засобами, створюються за допомогою складного програмного забезпечення [4]. Їхнє використання може впливати на політику, а саме: вибори, політичні рішення, довіру суспільства до влади. Зловмисники часто використовують дідфейки, відносно нещодавно такі технології були використані до экс-міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби під час розмови з головою Комітету із закордонних справ США, Бенджаміном Кардіном [5]. На даному етапі їх можна розпізнати, тому що технологія ще не є ідеальною. Явним показником дідфейку є несправжні (занадто ідеальні) риси обличчя, розмиті контури тіла, не чіткі деталі, малорухливість, або ж навпаки не природні рухи як для людини. Є безліч програмних забезпечень, які можуть розпізнати і відео- фото- дідфейки, а також аудіо.

Що ж таке «гібридна загроза»? Гібридні загрози передбачають, що противник може застосовувати як традиційні, так і неконвенційні засоби для досягнення своїх цілей [1]. Ми чітко розуміємо що гібридна загроза під час гібридної війни була цілком очікувана. Ворог атакує не лише стандартною зброєю, а й використовує різноманітні сфери впливу. До прикладу це може бути не стандартна тактика, кібертероризм, звичайний тероризм, пропаганда не лише на території нашої держави, а й за її межами, а також порушення прав людини, недотримання законів. Гібридні загрози різноманітні і постійно змінюються, а засоби варіюються від фейкових профілів у соціальних мережах чи ретельно розроблених кібератак, аж до відкритого застосування військової сили, включно з усім, що знаходиться між ними [2].

Звертаючи увагу на те, що гібридні загрози часто змінюються, вдосконалюються чи навіть утворюються нові, потрібно завчасно визначити в

якому секторі може виникнути наступна небезпека і попередити її, а в кращому випадку – знищити її ще до того, як вона повністю утвориться. Протистояти таким видам небезпеки набагато важче, ніж класичним загрозам. Але усі ми розуміємо те, що світ вдосконалюється, а разом і з ним технології, які використовують у подвійному призначенні. Таким прикладом можуть бути дрони, яких до війни використовували під час фотосесій, чи зйомки вашого свята. На даний час їх використовують для оборони нашої країни, або знищення прямого ворога. Крім того, до предметів подвійного призначення для наших громадян стали підвали та споруди, які знаходяться нижче рівня землі. Їх використовують для укриття під час повітряної загрози. Ці споруди, які на перший погляд були як кімнати для зберігання продуктів на зиму, чи для зберігання речей, які не актуальні на певні пори року – стали спасінням і прямим сховищем для людського життя. За короткий період часу українці зрозуміли наскільки важливо спускатися в підвал під час оголошення повітряної тривоги, саме ці дії спасали життя не однієї людини.

Підсумовуючи можна зазначити, що інформаційна безпека під час російсько-української війни відіграє важливу роль. Вчасне розпізнавання синтетичного контенту може врятувати не лише чиєсь життя, а й цілу державу. Гібридна війна, яку веде росія проти України, чітко показує, як за допомогою різних технологій можна досягти цілі. Щоб запобігти утворення нових загроз, чи то в інформаційній сфері чи в будь-якій іншій, потрібно вдосконалювати кібербезпеку усіх інфраструктур. Якщо атака вже відбулась, на неї потрібно швидко відреагувати і убезпечити людей від її поганих наслідків. Громадяни повинні об'єднатися і спільно з усіма зусиллями встати на захист нашої рідної землі у всіх сферах. Допомогати гуманітарною допомогою, донатами, а також підтримувати наших захисників усім чим ми можемо. Головне не забувати, те що якщо в нас декілька днів немає повітряної тривоги – це не означає, що на фронті усе добре, ми повинні пам'ятати, що війна досі триває!

Список використаних джерел

1. “Гібридні загрози: зрозуміти, адаптуватись, реагувати“. Radware Captcha Page. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-presentation-2019/9.2019/pfpc-esc-hybrid-agenda-final.pdf> (дата звернення: 01.12.2024).
2. Hagelstam A. НАТО Ревю - Співпраця заради протидії гібридним загрозам. NATO Review. URL: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2018/11/23/spvpratsya-zaradi-protid-gbridnim-zagrozam/index.html> (дата звернення: 01.12.2024).
3. ІПС ЛІГА:ЗАКОН - система пошуку, аналізу та моніторингу нормативно-правової бази. LIGA:ZAKON. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JG3TH00A?an=9> (дата звернення: 01.12.2024).
4. Діпфейки: як розпізнати та захиститися?. Інтернет Свобода. URL: <https://netfreedom.org.ua/article/dipfejki-yak-rozpiznati-ta-zahistitisya> (дата звернення: 03.12.2024).
5. Штучний інтелект і діпфейки: як країни реагують на загрози - Центр демократії та верховенства права. Центр демократії та верховенства права -. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/shtuchnyi-intelekt-i-dipfeiky/> (дата звернення: 03.12.2024).

Седляківська К.Г.
асистентка кафедри права та правоохоронної діяльності
Попенчук М.С.
студентка групи НБ-5,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир

ДОПОМОГА ДЕРЖАВ-ПАРТНЕРІВ ТА МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ У ЗБРОЙНОМУ ПРОТИСТОЯННІ З РОСІЄЮ

В умовах російської агресії стан фінансування Збройних Сил України є важливим з огляду на безпосередній вплив на результат бойових дій, майбутнє країн Європи та на подальше просування України євроінтеграційним шляхом.

Базою адміністративно-правового регулювання фінансування сектору безпеки й оборони, у т. ч. ЗСУ є: Стратегія воєнної безпеки України, Стратегія національної безпеки України, Закон України «Про національну безпеку України», щорічні закони «Про Державний бюджет України».

Серед основних проблем у сфері фінансування ЗСУ виокремлено такі: бюджет України не є бюджетом розвитку; обсяги бюджетних видатків залежать від благодійної, гуманітарної та міжнародної технічної допомоги; неефективна структура видатків оборонного бюджету; відсутність об'єктивних можливостей зростання власних доходних джерел.

Ці недоліки стали однією з причин неготовності України до захисту своїх кордонів та суттєвих втрат під час російської агресії протягом 2022-2024 рр. Це переконує у необхідності дотримання чинного законодавства України, яке поєднує адміністративно-правові і фінансово-правові засади регулювання сфери безпеки і оборони в Україні у т. ч. ЗСУ.

Досягнути зростання обсягів доходних джерел в Україні можна через модернізацію оборонно-промислового комплексу. Важливими і необхідними

залишаються трансферти ЄС – це підтверджує необхідність у євроінтеграційному векторі подальшого розвитку нашої держави.

Ще одним напрямом подолання визначених проблем є залучення прямих іноземних інвестицій для повоєнної відбудови через відміну регулюючих важелів. Нарівні з державним вітчизняним фінансуванням та залученням приватного капіталу Україна потребуватиме фінансування інфраструктурних проектів з відповідних фондів ЄС (як публічних коштів), що вимагає максимальної прозорості, підзвітності та контролю.

Вже майже три роки Україна живе у надзвичайно складних умовах. Російська агресія знищує міста, вбиває людей та спричиняє мегадефіцит в українському бюджеті. Якби не міжнародні партнери, які надають підтримку, росія вже б знищила нашу країну та поневолила увесь її народ.

Партнери надають Україні безпрецедентну військову допомогу, постачаючи озброєння різних типів та навчаючи українських військових, підтримують економіку та чинять санкційний тиск на росію та її сателітів. Ціла низка країн прихистили її громадян, що були змушені виїхати через російську агресію, та надають гуманітарну допомогу.

Лише за неповні півтора року, починаючи з 24 лютого 2022 року, Україна отримала міжнародної допомоги на загальну суму майже 170 млн євро. Близько 40% цієї суми складає військова підтримка, 50% — фінансова допомога, а решта близько 10% – це гуманітарна допомога. Донорами стали 40 країн, а також міжнародні інституції — Світовий банк, МВФ тощо.

Німеччині українці мають бути вдячні за найбільшу після США військову допомогу. Це і боєприпаси різних калібрів, і стрілецька зброя, і ствольна артилерія — зокрема самохідні гаубиці PzH 2000, які по праву вважаються одними з найкращими у світі, і реактивна артилерія — зокрема п'ять РСЗВ MARS-II та три американські HIMARS, і засоби протиповітряної оборони — зокрема майже півсотні зенітних установок Gepard, чотири системи IRIS-T,

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

одна батарея PATRIOT, а також 20 ракетних систем із лазерним наведенням. Історичним стало рішення про передачу Україні німецьких славнозвісних танків “Леопард” та боєприпаси та набої до цієї зброї. Крім того, німці постачають командні автомобілі, армійський транспорт.

Польщі українці мають бути вдячні найперше за потужну політичну підтримку, а також вона як наш великий сусід незмінно залишається найбільшим військовим, гуманітарним та енергетичним хабом для України, де розподіляється та концентрується більшість допомоги Україні перед безпосередньою передачею їй, через що постійно піддається різноманітним гібридним атакам.

Чехії українці мають бути вдячні за потужну політичну, гуманітарну підтримку. Чехія — одна з тих країн, які включилися в допомогу Україні вкрай швидко. Є інформація, що в перший день повномасштабного вторгнення Чехія вручила українському послу в Празі детальну «папку товщиною 10 см» з переліком зброї, готової до негайної передачі. Перший ешелон з військовою допомогою був доставлений в Україну вже 27 лютого 2022 р.

Країнам Балтії Україна має бути вдячна за самовідданість та безпрецедентну підтримку на всіх рівнях. Масштаб допомоги невеликих країн Латвії, Литви та Естонії менший, ніж від багатьох інших країн, проте вони віддають найбільшу частку свого ВВП: 1,26% — Естонія, 1,09% — Латвія та 0,95% — Литва.

Країни Балтії беруть активну участь у навчанні та лікуванні українських військових, гуманітарних місіях на підтримку України, приймають біженців та займають чітку проукраїнську позицію на різноманітних міжнародних майданчиках.

Великий вклад в розвиток Збройних сил України роблять звичайні громадяни, великі і малі підприємства нашої держави.

Щодня українці закривають тисячі зборів, донатять, або ж самі вступають до лав ЗСУ, чим наближають нашу перемогу. Різні гуманітарні організації

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

допомагають як цивільним, так і військовим. Їхньою метою є задовільнити базові потреби людей, такі як:

- надання їжі, води та інших необхідних для виживання продуктів.
- забезпечення тимчасового житла для людей, які втратили свої домівки.
- надання підтримки людям, які пережили травматичні події.
- допомога у відновленні життєво важливої інфраструктури, такої як

дороги, мости та системи водопостачання, тощо.

Гуманітарні організації працюють зазвичай у тісній співпраці з місцевими громадами та урядами. Вони проводять оцінку потреб, розробляють програми допомоги та мобілізують ресурси для їх реалізації.

В умовах російської агресії фінансування Збройних Сил України є критично важливим фактором для збереження незалежності, майбутнього України та Європи, а також для подальшої євроінтеграції. Адміністративно-правова база фінансування базується на національних стратегіях безпеки та щорічних бюджетних законах, але залишається низка проблем, таких як залежність від міжнародної допомоги, неефективна структура оборонних видатків і відсутність зростання внутрішніх доходів.

Значна роль у зміцненні обороноздатності України належить міжнародній підтримці. Партнери надали Україні фінансову, військову та гуманітарну допомогу. Німеччина, Польща, Чехія, країни Балтії та інші демонструють солідарність через надання зброї, прихисток біженців та підтримку на міжнародних аренах. Окрім цього, громадяни України, бізнес і гуманітарні організації активно сприяють перемозі, забезпечуючи армію і допомагаючи постраждалим.

Для подолання викликів потрібні структурні реформи у сфері фінансування оборони, модернізація оборонного сектору, прозоре використання міжнародних фондів, залучення іноземних інвестицій і подальший розвиток співпраці з ЄС.

Взаємодія держави, міжнародних партнерів і громадян є запорукою майбутньої перемоги та стабільності України.

Список використаних джерел:

1. Допомога країн-партнерів Україні під час війни? - UAQA. UAQA. URL: <https://uaqa.com.ua/q&a/yak-ukraini-dopomahaiut-krainy-partnery-pid-chas-viyny/> (дата звернення: 09.12.2024).
2. ISW підрахував, скільки допомоги Україна отримала від світу після початку війни. *Новини України - останні новини України сьогодні - УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/war/isw-pidrahuvav-skilki-dopomogi-ukrajina-otrimala-vid-svitu-pislya-pochatku-viyni-12538227.html> (дата звернення: 09.12.2024).
3. Збірник «Науковий вісник УжНУ. Серія «Право». URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/90.pdf> (дата звернення: 09.12.2024).
4. Які країни-союзники роблять найбільший внесок у перемогу України. *Слово і Діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/07/17/infografika/ekonomika/yaki-krayiny-soyuznyky-roblyat-najbilshyj-vnesok-peremohu-ukrayiny> (дата звернення: 09.12.2024).

Сем'янчук П.М.

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
місто Хмельницький

Фасолько Т.М.

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
місто Хмельницький

**МАТЕМАТИЧНА ОСНОВА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ БЕЗПЕКИ І
СТРАХУВАННЯ У ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНІЙ СФЕРІ**

Безпека туристично-рекреаційної сфери за сучасних умов є важливим елементом національної безпеки України. Перманентні ракетні й артилерійські обстріли, запуски безпілотних літальних апаратів, а також бомбардування усієї

території України московитськими окупантами є безпосередньою загрозою життю та здоров'ю туристів і рекреантів. Разом із тим, значних руйнувань, непоправних втрат і критичних пошкоджень зазнають туристичні об'єкти, рекреаційні заклади, сфера гостинності, туристично-рекреаційна інфраструктура, історично-культурна спадщина та природа.

Важливість безпеки туристів у національних масштабах України підкреслюється чинним законодавством України. Саме Закон України «Про туризм» зобов'язує органи влади та суб'єктів туристично-рекреаційної діяльності розробити низку заходів для зміцнення безпеки туристів. Зокрема, в статті 26 зазначено: «Місцеві органи державної виконавчої влади в галузі туризму розробляють та організовують виконання регіональних програм забезпечення захисту й безпеки туристів, особливо в місцях туристичної активності» [1].

Спробуймо окреслити фактори досягнення належного рівня національної туристичної безпеки України (L_{nts}). Сукупна дія цих чинників сприятиме підвищенню рівня безпеки туристів і рекреантів:

а) захист територіальної цілісності й забезпечення національного суверенітету України. Позначимо цей чинник як P_{ns} ;

б) щільне облаштування по всій території України укриттів і бомбосховищ, які надійно захищатимуть туристів і рекреантів, зокрема, й усе населення, загалом, на випадок ядерних та інших ракетних ударів, безпілотних руйнівних запусків, різних вогневих загроз. Позначимо цей чинник як S_{th} ;

в) якісне шляхове, залізничне й авіаційне господарство та безпечні умови перевезення туристів і рекреантів на трасах, залізницею, у повітрі, під час прогулянок та екскурсій, у місцях проведення різноманітних заходів. Позначимо цей чинник як S_c ;

г) розробка навчальних курсів і тренінгів для туристів і рекреантів, з урахуванням усіх реалій та загроз. Поєднання теоретичної і практичної частин допоможуть уникнути певних небезпек для туристів та рекреантів. У випадку

виникнення згаданих небезпек — навчені й підготовлені туристи і рекреанти зможуть вчасно та правильно зреагувати. Це допоможе істотно зменшити або цілком уникнути негативних наслідків для людей та навколишнього природного й культурного середовища. Позначимо цей чинник як E_t ;

г) створення та дієве функціонування груп, що зможуть швидко зібратися і надати всю необхідну допомогу туристам і рекреантам, які в силу передбачуваних або неочікуваних обставин зазнали складнощів та/або різних травм. Позначимо цей чинник як A_t ;

д) класифікація усіх видів туризму за рівнем загроз та небезпек для рекреантів і туристів. Це потрібно для розробки чітких і послідовних заходів безпеки мандрівників. Позначимо цей чинник як S_m .

Маючи усі фактори, можна формалізувати функціональну залежність рівня національної туристичної безпеки України (L_{nts}) від них:

$$L_{nts} = f(P_{ns}, S_{th}, S_c, E_t, A_t, S_m) \quad (1)$$

Безпека туристів і рекреантів тісно пов'язана і великою мірою залежить від страхування. Завдяки останньому є можливість відшкодування збитків і втрат, пов'язаних із загибеллю, отриманням травм різного ступеня, пошкодження, загублення чи руйнування майна. Страхування туристів і рекреантів та безпека у сфері туризму перебувають у кореляційній залежності. Це означає, що зміна будь-якого з факторів або кількох чинників безпеки у сфері туризму одночасно — призведуть до зміни середнього значення чисельности застрахованих рекреантів і туристів. Тобто, якщо рівень національної туристичної безпеки сягає певної позначки — кількість застрахованих випадків у туристично-рекреаційній сфері, при цьому, може бути різною. У цьому є своя логіка, позаяк застрахованими особами є туристи і рекреанти, рішення яких є суб'єктивними. Кожна людина може по-різному сприймати рівень національної туристичної безпеки. Відтак, це по-різному позначається на страхуванні ймовірних ризиків під час реалізації замовлених туристичних турів і рекреаційних поїздок.

Усе описане можна подати за допомогою графіка кореляційної залежності, де страхування чисельности рекреантів і туристів розміщено по осі ординат, а рівень національної туристичної безпеки зображений уздовж осі абсцис (рисунок 1).

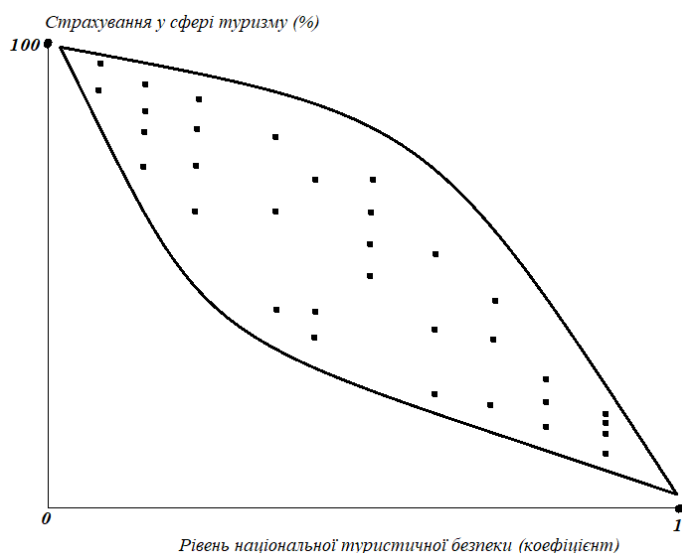

Рис. 1. Кореляційна залежність чисельности застрахованих рекреантів і туристів від рівня національної туристичної безпеки

Джерело: складено авторами на основі власних теоретичних узагальнень

Страхування в туристично-рекреаційній сфері (I_t) економічно можна описати через зміст його чотирьох послідовних функцій.

Ризикова функція (R_f) є першою і стартовим етапом її виконання є встановлення видів ризику, які можуть супроводжувати рекреаційно-туристичний тур. Далі потрібно обчислити ймовірність виникнення кожного з ризиків. Відтак, на основі цього прораховуються розміри страхової суми та страхового платежу. Якщо настає страховий випадок — страховий агент здійснює необхідні розрахунки, готує документацію, проводить фінансові операції, що пов'язані зі справедливим або компенсаційним відшкодуванням усіх втрат і збитків, яких зазнали туристи й рекреанти під час подорожі.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Попереджувальна функція (W_f) є другою. Її реалізація супроводжується поступовим накопиченням страхового фонду. Він необхідний для часткового фінансування страхових випадків.

Ощадна функція (Th_f) є третьою. Її виконання супроводжується формуванням «фінансової подушки» на майбутнє.

Контрольна функція (C_f) є четвертою. Усі стадії фінансово-страхового процесу по кожній застрахованій особі потребують регулярного нагляду за своєчасністю, правильністю і повнотою їхньої реалізації.

Страхування туристів і рекреантів можна подати через вищеописані функції як систему рівнянь:

$$\begin{cases} a_{11}x_1 + a_{12}x_2 + \dots + a_{1n}x_n = R_f \\ a_{21}x_1 + a_{22}x_2 + \dots + a_{2n}x_n = W_f \\ a_{31}x_1 + a_{32}x_2 + \dots + a_{3n}x_n = Th_f, \\ a_{41}x_1 + a_{42}x_2 + \dots + a_{4n}x_n = C_f \end{cases} \quad (2)$$

де: a — конкретний вид страхового випадку; x — сума відповідного до страхового випадку страхового внеску.

Отже, завдяки математичному інструментарію нам вдалося описати взаємозв'язок безпеки і страхування у туристично-рекреаційній сфері.

Список використаних джерел:

1. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: Навчальний посібник. Чернівці: Книги-XXI, 2003. 300 с. URL: https://tourlib.net/books_ukr/kyfjak.htm

Сервецька Ю.В.,
викладач
МАУП

ВПЛИВ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ І ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Важливим чинником у забезпеченні національної безпеки є мораль та правова свідомість громадян. У свою чергу мораль впливає на формування правової свідомості громадян.

Мораль [франц. morale (лат. moralis – моральний –mos (moris) – звичай; воля; закон; властивість] – сукупність норм і принципів поведінки людей; одна із форм суспільної свідомості [1.с. 655].

Моральні цінності - моральні зразки, поняття, вимоги, що дають можливість людині оцінювати дійсність та орієнтуватися в ній [2. с.540].

Морально – психологічні цінності є предметом розгляду морального і психологічних аспектів поведінки людини [2. с.540]. У соціальній психології моральні цінності розглядаються як складова психологічної атмосфери колективу, спільноти.

Цінність - будь-яке матеріальне або ідеальне явище, яке має значення для людини чи суспільства, заради якого вона діє, витрачає сили, заради якого вона живе [2. с.1366].

Слід почати з того, що кожна людина в поняття «цінність» вкладає своє суб'єктивне бачення. Якщо про це запитати декількох людей, то кожен відповідь по-різному і неоднозначно. Кожна людина кожному річ бачить по-іншому. Нам здається, що цінності змінюються тоді, коли і змінюється світогляд людини, змінюються її переконання, а можливо навіть і тоді, коли

людина стає на нову сходинку свого життя. Якщо ж моральні цінності змінюються разом з людиною, то, апріорі, змінюються вони і з плином часу.

Цінність – це поняття, яке вказує на людську, соціальну і культурну значимість певних явищ і предметів діяльності.

Цінність є особливим типом світоглядної орієнтації людини, уявленнями, які склалися в тій чи іншій культурі про ідеал, моральність, добро, красу. Будь-які події та явища в природі, суспільстві, житті індивіда сприймаються ним не лише за допомогою науково обґрунтованих теорій, а й пропускаються через призму власного ставлення до них.

Формування поняття "цінність" пройшло складний історичний шлях. Доцільно торкнутися лише історії тих поглядів на цінність, які є найважливішими для сучасного розуміння цього поняття.

Цікавим твердженням давньогрецької філософії є те, що найвищим мірилом цінності та найвищою цінністю є людина. Відома теза Протагора: "Людина є мірою всіх речей".

В античній і середньовічній філософії ціннісні характеристики включалися в саме життя, розглядалися як притаманні йому, нерозривні з реальністю. Дослідження цінностей як таких стало можливим тоді, коли поняття реальності розщепилося на реальність у власному розумінні й цінність як об'єкт людських уподобань, пристрастей та прагнень.

Категорія цінності найбільш ґрунтовно була розроблена класичною німецькою філософією, особливо І. Кантом. І. Кант поняття цінності пов'язує з поняттям доброї волі. Сама по собі добра воля має цінуватися незрівнянно вище, ніж будь-що здійснене нею на користь якоїсь схильності. Важливим у кантівському аналізі поняття цінності є те, що це поняття він співвідносить з людиною як метою, її розвитком, а такий аспект цінності, як корисність, – зі світом природи бажань. Цей аспект І. Кант називає відносною, зумовленою

цінністю. Основну увагу він звертає на суб'єктивний аспект цінності, який і прагне висвітлити. Водночас підкреслює наявність і об'єктивного аспекту, але детально його не розробляє. Кантівську концепцію цінності сприйняли в основному, з деякими змінами, всі представники класичної німецької філософії.

Світ, у якому ми проживаємо на даний момент, — складний світ. І те що, ми спіткали таку проблему, як занепад моральних принципів, на мою думку є наслідком нашого національного занепаду. Деякі люди зовсім не цінують щирість, справедливість, дружбу, любов. Люди перестали довіряти один одному. Людство стає жорстоким, по відношенню один до одного. Кожного дня по засобах масової інформації ми чуємо про жахливі випадки - вбивства, терористичні акти, шахрайство і це ще далеко не кінець цього жахливого списку. Я розумію це, не як інше як занепад моральності людства.

Здається, що люди забувають про те, що все найкраще в житті — безкоштовне. Друзі, сім'я, щастя, любов, посмішки — все це ми отримуємо зовсім безкоштовно! Сучасні люди цінують зовсім не це, для більшості не є важливим те, що ти відчуваєш, чого ти бажаєш, чого ти досягнув або чого прагнеш досягнути. Їх цікавить хіба що, бренд твого одягу, модель телефону, марка машини і тому подібне. Нікого не важливий твій внутрішній світ, всім головне, щоб ти дорого одягався, гарно жартував і не застрявав у дверному прорізі. Мало хто розуміє, що дивлячись на людину або спілкуючись з нею ми бачимо тільки обгортку, ми знаємо її ім'я, але не знаємо її історію, жахливо те, що нам цього достатньо.

Людство збідніло, навіть якщо не дивитись на матеріальні блага деяких людей. Світ засіює меркантильність, жадібність та дріб'язливість.

Всі вище перераховані факти є жахливою проблемою нашого сучасного світу. Змінюється світ, змінюються переконання, змінюється ментальність,

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

змінюються люди. І мабуть, це явище є не поворотним. Це своєрідна деградація людства. З одного боку — ми розуміємо, що жити не враховуючи моральних принципів не можна, але з іншого боку мораль набуває присмаку чогось набридлого. Порядна людина живе згідно вимог моралі, але ми бачимо на скільки краще живеться тим, хто може переступити через ці вимоги. Якщо криза, технічний прогрес, революції, акції протесту, війна відбуваються за участі людини, то знецінення людських цінностей відбувається завдяки пасивності та бездіяльності людей. Те що люди втрачають систему своїх моральних принципів, на мою думку є наслідком втрати свого духовного рівня, втрати духовного світу.

Люди не співпереживають один за одного, кожен бажає працювати тільки на своє власне благо, а не на благо, наприклад, свого міста, чи, наприклад, що ще глобальніше, своєї рідної батьківщини. В кожного свої проблеми і кожен старається вирішити їх будь-якими способами. Важливою проблемою в тому, що людство все більше і більше втрачає свої моральні цінності, на мою думку, є ще і те, що зараз наша держава переживає не найкращі часи. Захист батьківщини це прояв мужності та захист моралі і права. Тим самим стверджується, що право як регулятор поведінки виходить із загальних засад добра і справедливості, свободи особистості.

Коли порушують права людини особливо право на життя та свободу люди повинні проявляти найвищі моральні якості щоб захистити себе, свою родину, суспільство.

Отже проблема буде слідувати за нами завжди. Людству все важче і важче знаходити один в одному моральні цінності, які є стримуючим фактором у проявах агресії.

Список використаних джерел:

1. Словник іншомовних слів. / За ред. О. Мельничука. К.: УРЕ, 1975. - 1017 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Г. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.

Сервецький І.В.,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри національної безпеки Інституту безпеки МАУП

РОЛЬ І МІСЦЕ ОСВІДОМЛЕННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Проблема освідомлення у забезпеченні національної безпеки суспільства займає одне із ключових місць [1]. Вивчення історії цього питання є закономірним явищем, адже пізнання його сутності та змісту допомагає розкрити всі аспекти таємного життя суспільства. Тому наукове проникнення в історію необхідне для того, щоб розглянути суспільний розвиток розшукової діяльності [2] як процес, у якому тісно переплітаються минуле та сьогодення.

Відомий український учений А. Ф. Возний зазначав: “... яким би віддаленим відрізком минулого ми не займались, тільки через нього ми вбачаємо шлях до сьогодення, а через день сьогоднішній ми маємо змогу зазирнути в майбутнє” [3, с. 75–76].

Визначення ролі та місця освідомлення в забезпеченні безпеки суспільства змушує нас звернутись до історичних джерел. Вивчення таємних сторін життєдіяльності родового суспільства показало, що у ньому було все те таємне, що вважали його старійшини. Прагнення інших племен пізнати

таємниці іншого роду було закономірним. Водночас “освідомлення” виникло саме тоді, коли з’явилися таємниці людини від людини.

Методи, які використовуються в промисловому шпигунстві та конкурентній розвідці, можна об’єднати у дві групи: агентурні і технічні методи. Агентурний метод одержання інформації — основа основ будь-якого виду шпигунства. Тут можливі два напрями діяльності: або вербування, або впровадження своєї людини. Обидва способи мають свої переваги. Об’єктами агентурної розробки можуть бути не тільки, скажімо, «другі» або «треті особи» фірми-конкурента, але й державні інституції [4, с. 20–21].

Одним із чинників необхідності забезпечення безпеки племен була **недовіра** до чужинців. Поява сторонніх осіб зазвичай не допускали на територію племені, держави з метою уникнення будь-якого ризику для своїх громадян. Уважалося, що чужинець завжди приносить недобрі новини й може бути інформатором іншого племені.

Історичні дані свідчать про те, що питання стосовно наявності зброї, кількості воїнів завжди зберігалися в таємниці.

Незважаючи на значну корисність освідомлення щодо інших держав, донині триває суперечка між істориками, філософами, юристами, богословами про доцільність застосування освідомлення в повсякденному житті.

Німецький криміналіст Гепп вкладав у це поняття зміст таємної діяльності поліції. Він уважав, що діяльність поліцейських агентів не тільки негожа з моральної точки зору, а й неправомірна і кримінально-карана [5, с.360].

У подальшому засуджували існування інституту використання інформаторів такі вчені-філософи, як Л. С. Белогриз-Котляревський [6, с. 215], В. Набоков [7] та інші.

Водночас такі вчені, як Чезаре Беккарія, Колер, Аркуш, Шютуе, Гейер, Зінінвальд, Г. Гегель та ін. допускали застосування освідомлення в діяльності

поліцейських агентів, а їх дії морально виправданими, правомірними й не караними, оскільки вони не зацікавлені у виконанні самого злочину, а лише бажають його попередити, передати злочинця в руки правосуддя.

Слушною у цьому контексті є думка видатного юриста середньовіччя Чезаре Беккарія, який розглядав результати таємного освідомлення для держави як “вигоди” і “невигоди”. Зокрема, він вважав, що “невигоди” полягають у тому, що нація схвалює зраду, яку зневажають навіть лиходії, морально розкладає суспільство.

У суспільстві боротьбу зі злочинністю веде поліція із санкціонування держави. До того ж вона стежить за особами, схильними до вчинення злочинів.

Ідеологом епохи Відродження був Макіавеллі, який вважав, що для захисту держави необхідно взяти приклад лисиці й лева, тому що лев беззахисний проти людини, а лисиця – проти вовків, отже, потрібний якийсь симбіоз лисиці й лева, щоб бути сильним і хитрим. Він зазначав, що найкращим способом діяти проти ворога є вміння сховати від нього свої наміри до їхнього виконання. Оскільки, на його думку, в основі суспільного розвитку лежить воля божа, а матеріальний інтерес і сила не тільки припустимі, а й необхідна зневага моралі й закону, у тому числі й таких, як насильство, жорстокість, віроломство та провокація (освідомлення).

Протягом історичного розвитку, передусім з переходом до вищої цивілізації, прийоми й тактика негласного освідомлення ускладнилися. Вербування громадян для негласного (внутрішнього) освідомлення залишається за змістом незмінним, змінюються лише його форми, методи.

На наш погляд, ніщо так не принижує честь, гідність людини, не робить непередбачуваною її поведінку, не притупляє її розум, не паралізує її волю, як зрадництво.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Викриття зрадників завжди є прагненням будь-якого суспільства, воно є морально виправданим, а для зрадника – є найтяжчим кримінальним, так і моральним злочином проти свого суспільства і держави.

Суспільство не може забезпечити національну безпеку без освідомлення, так само як воно не може існувати без сталих відносин, мови, території, матеріальних та культурних благ.

Тому держава через правоохоронні органи та спеціальні служби повинні встановлювати такі взаємовідносини з «освідомителями» які б не принижували їх честь та гідність, спонукали до відкритого чи таємного співробітництва.

Більше того, освідомлення – це створення в державі таких умов, коли кожен громадянин зобов'язаний відкрито чи таємно повідомляти про будь – які порушення, а саме: адміністративні, кримінальні і тим самим забезпечити безпеку своїй родині, суспільству, держави.

Тому, на законодавчому рівні необхідно врегулювати питання на кшталт, якщо будь який громадянин чи негласний співробітник повідомить завідомо неправдиву інформацію він повинен нести відповідальність в залежності від тяжкості звинувачення, і ця інформація повинна бути доведена до потерпілого.

Отже, однією із форм забезпечення національної безпеки громадян, суспільства та держави є використання освідомлення.

Список використаних джерел:

1. *Про Національну безпеку* // Закон України. Відомості Верховної Ради України, від 27.07. 2018, N 31, Ст. 241.
2. “Про оперативно-розшукову діяльність” Закон України від 18 лютого 1992, № 22. - Ст. 303.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

3. Возний А. Ф. Поліцейський розшук і кружок петрашевцев / Возний А. Ф. – К. : КВШ МВС СРСР, 1976.
4. Демидов Б., Величко А., Волощук И. Тайный фронт // Національна безпека України. — 2005. — № 7–8. — С. 17–23.
5. Нерр. Archiv des Kriminalrechts / Нерр. – Berlin, 1848. – S. 360.
6. Белогриз-Котляревський Л. С. Підручник російського карного права / Белогриз-Котляревський Л. С. – К., 1903.
7. Набоков В. Кримінальна відповідальність агента-провокатора / В. Набоков // Право. – 1809. – № 6–7.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Г. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.

Слободяник М.В.,
здобувач вищої освіти третього (доктора філософії) рівня,
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
ННІМП ДЗВО «Університет менеджменту освіти»,
м. Київ, Україна
Науковий керівник: Крилова І.І.,
доктор наук з публічного управління ННІМП ДЗВО
«Університет менеджменту освіти», кандидат юридичних наук,
м. Київ, Україна

ІНТЕГРАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ В УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВИХ МЕХАНІЗМІВ ВОДОПОСТАЧАННЯ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Водопостачання є ключовим елементом критичної інфраструктури, який відіграє важливу роль у процесі післявоєнної відбудови. Зруйновані мережі водопостачання створюють значні проблеми для задоволення базових потреб населення, стійкості громад та сталого розвитку. Відновлення та модернізація

цієї системи має стратегічне значення, оскільки вода є основою життя, функціонування економіки та екологічної рівноваги. Ефективне водопостачання сприяє покращенню санітарних умов, зниженню ризику поширення хвороб, відновленню житлового сектору, промислових підприємств та соціальної інфраструктури. У післявоєнній Україні саме водний сектор може стати рушійною силою всебічного відновлення, оскільки безпосередньо впливає на рівень життя громадян, інвестиційну привабливість регіонів, інтеграцію з міжнародними екологічними та соціальними стандартами.

Міжнародний досвід модернізації водопостачання демонструє успішні приклади інноваційних підходів, які можуть бути корисними для України в умовах післявоєнної відбудови. У Нідерландах впроваджено унікальну систему інтегрованого управління водними ресурсами, яка поєднує екологічні, технічні та соціально-економічні аспекти.

У Німеччині значна увага приділяється прозорості фінансових потоків у секторі водопостачання, що досягається завдяки впровадженню технологій блокчейн. Такий підхід дозволяє автоматизувати облік транзакцій, знизити ризику корупції та забезпечити довіру громадськості до управління фінансами у цій сфері. Іншим важливим аспектом є проведення інституційних реформ, спрямованих на оптимізацію управлінських структур, зменшення бюрократії та підвищення відповідальності за якість послуг [1, с. 41].

Данія, у свою чергу, активно використовує Big Data для оптимізації використання водних ресурсів. Аналітичні платформи дозволяють збирати, аналізувати та інтерпретувати дані про водоспоживання, стан мереж, якість води та інші показники в режимі реального часу. Це забезпечує більш точне планування, запобігання аваріям та зменшення втрат у мережах.

У сучасному світі забезпечення ефективного фінансування у водному секторі є ключовою умовою для розвитку та підтримки цієї критично важливої інфраструктури. Одним з найбільш успішних інструментів фінансування є

державно-приватне партнерство (ДПП), яке дозволяє державному та приватному секторам об'єднати зусилля для реалізації великих інфраструктурних проєктів.

Інноваційні технології, такі як блокчейн та Big Data відіграють важливу роль у фінансових механізмах водопостачання. Використання блокчейн-технологій сприяє підвищенню прозорості фінансових потоків, оскільки дозволяє здійснювати автоматизований облік транзакцій, запобігати маніпуляціям та забезпечувати достовірність даних. Це особливо важливо в боротьбі з корупцією, яка часто стає перешкодою для ефективного управління фінансами у водному секторі. З іншого боку, технології Big Data дозволяють аналізувати великі масиви даних для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Фінансова прозорість є ключовим компонентом успішного управління водними ресурсами. Інноваційні механізми підзвітності, такі як автоматизовані системи моніторингу витрат та виконання бюджету, допомагають забезпечити довіру громадськості та інвесторів. Це не лише підвищує ефективність використання ресурсів, але й залучає більше фінансування для проєктів водопостачання.

Імплементация міжнародного досвіду модернізації водопостачання в Україні стикається з низкою викликів, які охоплюють правові, економічні та інституційні аспекти. Однією з ключових проблем є невідповідність чинної нормативно-правової бази сучасним викликам, що виникають у процесі відновлення та модернізації інфраструктури. Законодавчі акти, що регулюють водний сектор, часто є застарілими, фрагментарними та не враховують інноваційні підходи, такі як блокчейн, Big Data або державно-приватне партнерство.

Економічні обмеження відіграють важливу роль у стримуванні процесу модернізації. Україна стикається з гострою нестачею інвестиційного капіталу, необхідного для відновлення пошкодженої інфраструктури. Державний бюджет обмежений, і значна його частина спрямовується на нагальні потреби, пов'язані

з післявоєнною відбудовою. Це ускладнює фінансування великомасштабних проєктів водопостачання [2, с. 15].

Інституційні бар'єри мають значний вплив на імплементацію міжнародного досвіду. В Україні відсутні ефективні механізми координації між різними рівнями влади та відомствами, залученими до водопостачання. Розподіл повноважень часто є нечітким, що призводить до дублювання функцій або, навпаки, прогалин у відповідальності. Це ускладнює реалізацію комплексних проєктів, які потребують скоординованих дій на місцевому, регіональному та національному рівнях.

Удосконалення фінансових механізмів у секторі водопостачання в Україні в умовах післявоєнної відбудови вимагає комплексного підходу, який включає адаптацію міжнародного досвіду, реформування інституційної структури та модернізацію фінансування. Перш за все, важливо створити правове середовище, яке сприятиме розвитку державно-приватного партнерства (ДПП).

Не менш важливим є реформування інституційної структури управління водопостачанням. Необхідно створити ефективні механізми управління та моніторингу для забезпечення координації між різними рівнями влади та організаціями, залученими до реалізації проєкту. Це включає створення незалежних наглядових органів, відповідальних за моніторинг реалізації проєктів та раціональне використання коштів. Посилення взаємодії між органами влади та інвесторами є критично важливим для створення довгострокових партнерських відносин.

Модернізація фінансування водопостачання потребує впровадження сучасних технологій. Використання Big Data дозволить оптимізувати інвестиційні потоки шляхом аналізу великих обсягів даних про інфраструктуру, споживання води, потреби населення та фінансові витрати. Це допоможе приймати обґрунтовані рішення щодо розподілу ресурсів та підвищити ефективність використання коштів [3, с. 44].

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Адаптація міжнародного досвіду є необхідною умовою для ефективного відновлення та модернізації водопостачання в Україні. Кращі практики Нідерландів, Німеччини та Данії демонструють значний потенціал використання інноваційних технологій та фінансових механізмів у цій сфері. Успішне впровадження таких інструментів в Україні потребує усунення правових, економічних та інституційних бар'єрів.

Список використаних джерел:

1. Фінансові механізми сталого розвитку України в умовах сучасних викликів: тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених з нагоди 125- річчя НУБіП України (м. Київ, 2 березня 2023 року). К.: Редакційно-видавничий відділ НУБіП України, 2023. 504 с.
2. Територіально-орієнтовані механізми стимулювання інвестицій у повоєнному відновленні України : аналіт. доп. / [Я. А. Жаліло, Н. В. Бахур, А. А. Головка та ін.] ; за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2023. 78 с.
3. Міжнародний історичний досвід повоєнної реконструкції економіки: уроки для України : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 27 квітня 2023 р.) / ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», Інститут вищої освіти НАПН України. К., 2023. 125 с.

Слюсар Є.І.,
здобувач освіти
Державний університет «Житомирська політехніка»

ВОЛОНТЕРСЬКІЙ РУХ В УКРАЇНІ В УМОВАХ АГРЕСІЇ РОСІЇ

Волонтерський рух в Україні гучно заявив про себе починаючи з 2014 року, коли у відповідності до Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» на території Луганської і Донецької областей було розпочато антитерористичну операцію. Можна сказати, що з

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

цього часу він став невід'ємною складовою громадянського суспільства і одним з активних елементів системи національної безпеки. Агресія Росії проти України стала тригером мобілізації національного духу опору, який по-справжньому проявився у різноманітних структурах волонтерів. Від самого початку бойових дій [лютий 2022 р.], волонтери забезпечують різноманітну підтримку Збройних сил України (ЗСУ), організовують гуманітарну допомогу для постраждалого від війни населення та беруть активно участь в психологічній підтримці й забезпеченні безпеки найбільш уразливих верств населення. Особливістю вітчизняного волонтерського руху є його швидка адаптація до викликів війни та висока здатність до мобілізації необхідних ресурсів. Участь громадян у волонтерських ініціативах підкреслює глибокий рівень солідарності в суспільстві та готовність брати на себе відповідальність за безпеку країни.

Актуальність теми визначається необхідністю оцінки внеску волонтерського руху у стан національної стійкості та визначенні його перспектив в умовах сучасних викликів, серед яких домінант-чинниками є воєнна загроза і безпека особистості.

У громадянському просторі волонтерський рух в країні заявив про себе починаючи з 2000-х. Проте, його справжній активізації сприяли дві події. Це - Революція Гідності 2013 року й антитерористична операція на території Луганської і Донецької областей. Ця перша хвиля волонтерської діяльності включала підтримку добровольчих батальйонів, забезпечення ЗСУ, допомогу переселенцям та мешканцям територій антитерористичних заходів. Волонтерський рух став відповіддю на недостатність державних ресурсів у забезпеченні базових потреб армії й місцевих громад, які опинилися у край скрутному стані під час соціально-політичної кризи [1].

Вторгнення Росії [24 лютого 2022 року] в Україну сприяло другій хвилі волонтерської діяльності. Уроки, отримані в період 2014–2016 років, дозволили волонтерам швидко організувати допомогу, яка охоплювала як забезпечення

підрозділів ЗСУ, так і гуманітарні ініціативи. Волонтери почали діяти систематично й на всіх рівнях – від місцевих громад до загальнонаціональних масштабів. Інтеграція досвіду попередніх років із сучасними технологіями та міжнародною підтримкою сприяли новій якості волонтерства в країні [3].

Особливістю українського волонтерства стало й його формування під впливом екзистенційної загрози для держави. Український досвід унікальний тим, що його масштабність і вплив виходять за межі національного контексту, створюючи модель самоорганізації громадянського суспільства, яка може слугувати прикладом для інших країн.

Волонтерські організації в Україні здійснюють масштабну діяльність, спрямовану на забезпечення потреб армії та цивільного населення в умовах війни. Одним із ключових напрямів є підтримка ЗСУ, що включає постачання техніки, амуніції, елементів індивідуальної медичної допомоги, бронежилетів, тепловізорів, дронів та іншого обладнання. Волонтери також беруть участь у ремонті та модернізації техніки, доставці пального та організації логістичних маршрутів для забезпечення фронту [2].

Гуманітарна допомога є другим важливим аспектом роботи волонтерів. Вона охоплює забезпечення внутрішньо переміщених осіб житлом, одягом, продуктами харчування, медикаментами та засобами гігієни. Волонтери координують роботу центрів допомоги, організують евакуацію цивільного населення із зон бойових дій, займаються облаштуванням тимчасових притулків для переселенців та надають підтримку людям, які залишилися у прифронтових територіях.

Особливе місце посідає психологічна допомога, спрямована на підтримку дітей, підлітків, родин військових і постраждалих громадян. Фахівці-волонтери проводять реабілітаційні програми, консультування та тренінги з емоційної стійкості. Значну роль відіграє юридична підтримка, яка включає допомогу у вирішенні питань, пов'язаних із соціальними виплатами, оформленням статусу переселенців, захистом прав постраждалих та сприянням у пошуку зниклих безвісти [2].

Законодавчі зміни, прийняті під час війни, відкрили нові можливості для волонтерської діяльності, зокрема спрощення реєстрації благодійних організацій, зменшення податкового навантаження та впровадження прозорих механізмів звітності. Це забезпечило ширше залучення до волонтерства та підвищило рівень довіри до діяльності волонтерських організацій. Усі ці напрями діяльності роблять волонтерський рух важливим елементом стійкості суспільства в умовах війни [5].

Український волонтерський рух став невід'ємною частиною національної безпеки, формуючи унікальну синергію між громадянським суспільством і державними структурами. З початком війни взаємодія волонтерів з урядовими органами стала більш системною й прозорою. Волонтери долучаються до розподілу гуманітарної допомоги, забезпечення ЗСУ, необхідним обладнанням, транспортуванням та логістикою. Організації співпрацюють з державними установами для вирішення ключових питань, зокрема щодо евакуації населення, підтримки шпиталів і відновлення інфраструктури.

На рівні законодавства було запроваджено низку змін, які сприяють розвитку волонтерства. Закони «Про волонтерську діяльність» [5] і «Про внесення змін до Податкового кодексу України» [4] створили умови для більш ефективнішої роботи волонтерів, зокрема звільнення від податкового навантаження, спрощення процедур реєстрації та забезпечення прозорості фінансових потоків. Крім того, держава активно впроваджує цифрові рішення, такі як Волонтерська платформа, що стала ключовим інструментом координації між волонтерами, організаціями та громадянами.

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що волонтерський рух в Україні став ключовим елементом національної стійкості в умовах воєнних дій. Його масштаб і вплив суттєво зросли у порівнянні з попередніми періодами. Держава активно підтримує волонтерські ініціативи через розробку й впровадження законодавчих ініціатив, які створюють сприятливі умови для

розвитку волонтерства, полегшують доступ до ресурсів і сприяють інтеграції волонтерських структур у загальнодержавну систему національної стійкості.

Унікальність українського волонтерства полягає в його масштабності, гнучкості та здатності оперативно реагувати на виклики. Завдяки об'єднанню зусиль громадян, бізнесу та держави волонтерський рух демонструє високий рівень самоорганізації та ефективності. Така спільна робота різних прошарків суспільства стає важливим фактором згуртованості і віри у відновлення держави в післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Говоруха Н.О. Волонтерство як платформа соціальних перетворень. Педагогічний процес: теорія і практика. Серія: Педагогіка. 2019. № 3–4 (66–67). URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/925989.pdf> (дата звернення: 03.12.2024).
2. Малик О.В. Волонтерський рух – як діяти в межах закону. URL: <https://www.malyk.com.ua/news/publication/volonterstvo-v-ukraini> (дата звернення: 03.12.2024).
3. Мацкевич Л.П., Штих П.М. Волонтерство. Реферативний огляд (2004– 2022 рр.). URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/5963> (дата звернення: 03.12.2024).
4. Податковий кодекс України. 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 03.12.2024).
5. Про волонтерську діяльність : Закон України 19 квітня 2011 року № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 03.12.2024).

Сокольніков Т.О.,
студент групи НБ-б

Науковий керівник: Попович Н.В.,
асистент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державного університету «Житомирська політехніка»

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ – ЗАПОРУКА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

В умовах війни українське суспільство зіштовхнулося з жорстокістю та безпринципністю москальських терористів та підступністю її союзників. Зіштовхнулися з нездатністю світових організацій забезпечувати світовий порядок, з розбіжністю думок серед країн в світі, повільними або недостатніми обсягами допомогли та не однорідністю думок серед нашого власного населення.

Метою нашого дослідження є доведення того, що українська національна ідентичність є запорукою національної безпеки України, а задля цього потрібно проаналізувати основні віхи українського державотворення, щоб осмислити так звані історичні травми та протидіяти російським міфам, які сьогодні є одним із інструментів рашистської експансії.

До слов'ян, територія України здебільшого була заселена кочовими племенами, що змінювали один одного. Однак, вже в античні часи південь сучасної України став сприятливим місцем для еллінської колонізації, антична культура якої вплинула на формування української національної культури та ідентичності. Втім, південь здебільшого лишався підкореним кочовиками: то хозарами, то печенігами, то половцями. Часті зміни кордонів, міграція кочовиків та колонізація різними європейськими країнами дала і позитивні наслідки. Строкатий набір невеликих груп етносів сприяв розвиткові в різних сферах, бо колонізатори приносили з собою не тільки свої правила, але і культуру, мову, релігію, рівень наукового розвитку. Важливу роль в цих процесах відіграють

кримські татари які в майбутньому розділять з нами травму репресій та депортацій, а в 1991-му році стануть рушійною силою в Криму за об'єднання та незалежність України.

Першою ж державою на українських землях стала Русь – Україна – могутня середньовічна держава, пам'яттю про яку сьогодні нещадно намагаються маніпулювати російські агресори, створюючи безліч міфів на її основі: від «єдності братніх народів» до «Київ – матір городів руських». Розвінчування цих міфів є вагомим спротивом російським нарративам, які теж є зброєю в руках агресора в інформаційному просторі.

Хоча литовці в наступні століття і виявилися достатньо дружніми та навіть переймали від нас багато культурних аспектів, все ж загарбники вбачали в нашій території щось більше, ніж простий потенціал для розширення своїх кордонів. В цей період починається одна з найбільш славетних сторінок української історії - поява та розвиток козацтва, що призвело до розселення українців на південь. Період відзначився зародженням національної ідентичності, всупереч впливу польсько-литовської унії та католицизму, першими свідомими міждержавними контактами між півднем та іншими частинами України.

Колонізація східноукраїнських земель, в першу чергу Слобожанщини, активно почалася в XV-XVI ст., сюди селили як «служивих людей», що отримували тут землі за службу царю, так і українців, однак, як зазначає дослідниця українсько-російського порубіжжя Я. Верменич, саме українські поселенці, у тому числі й ті, яких залучали сюди за допомогою пілг, виявилися більш життєстійкими, ніж російські «служилі люди», і саме з них «поступово виробився тип землероба - воїна, подібного до козаків» [2, с. 147].

Саме з півдня - з Січі почалося звільнення України під час Хмельниччини. Реєстрове козацтво та селянство зустрілося з низовими і утворили державу. У спільних півдня та півночі з'явився гетьман, зовнішня політика та визнання. Вже тоді ми довели, що навіть попри різницю, що утворювалася сотнями років,

українці змогли зібратися та відтворити свою державність з новою силою, в новому вигляді. Були навіть неодноразові спроби доєднати до новоутвореної Гетьманщини захід України зі Львовом.

Богдан Хмельницький досягнув певного рівня міжнародного визнання шляхом формування антипольських коаліцій, а його наступники продовжили формування державних інституцій та культури. Хоч розбіжності в зовнішньо-політичних поглядах разом з територіальними апетитами сусідів спричинили Руїну, це лише доводить, що українці в різних куточках наших етнічних земель спромоглися побудувати ідентичність та відстояти свої інтереси. Таким чином, шляхом міжусобиць, внутрішніх чвар та договорів, поділів та об'єднань будувалися найбільші та найвеличніші держави протягом століть. Не зважаючи на те, що згодом українці опинилися впливом московії, цей період поклав початок зародженню української нації в майбутньому. Недосвідченість українців в творенні спільної держави та невдале розташування між найбільшими європейськими країнами того часу призвело до ще довшої окупації. Навіть Д. Дорошенко та І. Мазепа, обернувши політичний курс на 360 градусів та перевершивши попередників в сміливості, не змогли дійти бажаного, в тому числі через міжусобиці українців. Цей період поклав початок більшості того, що ми маємо зараз, в тому числі і деяким травмам, спричиненими політичною ситуацією в світі.

Однак, в далекій перспективі це створило більш сприятливі умови для об'єднання та вироблення спільної ідентичності, ніж в часи, коли південь був не заселений степом. В цей час також почалися перші кроки русифікації та спроби розділити українське населення.

Українці, чия ідентичність та консолідація були вже на більш високому рівні, підіймали повстання, мігрували, намагалися творити та розвивати в інших людях те саме навіть в жорстоких умовах москальської окупації.

Центральна Рада УНР зіштовхнулася з тими ж проблемами, що і Гетьманщина – відсутністю єдиної стратегії та складністю геополітичного становища. Однак, період 1917-1921 можна вважати своєрідним Ренесансом українського суверенітету. Початок двадцятого століття мав для нас не тільки яскраві державотворчі епізоди, не тільки появу і народження одних з найвизначніших людей в нашій історії, але й найбільш трагічні події. Україна протягом ХХ ст. пережила три голодомори, терори, депортації, розстріли інтелігенції - все це залишило по собі глибокі історичні травми, адже лишаються архетипи, стереотипи та установки про меншовартість української мови, культури, історії, «єдність братніх народів», які заважали нам розвиватися впродовж тридцяти років незалежності. Усвідомлення та осмислення цих колективних травм допоможе нам їх позбутися.

Отже, попри важкий шлях та століття відсутності державності, українці нарешті консолідувалися в 1991 р., підбивши підсумок тисячолітній історії війн, боротьби, кровопролиття, тріумфу та самопожертви. Попри всі географічні зміни, примусові переселення та геноциди, українці лишилися згуртованими, щоб давати відсіч рашистській агресії. Це є беззаперечним свідченням існування нашої сталої національної ідентичності. Історична пам'ять є основою патріотизму, можливості розвиватися та протистояти зовнішньому ворогу. Людей, що об'єдналися заради вищої ідеї, неможливо розділити, і рашисти це знають, тиснучи на старі рани та завдаючи нових. Ворог, що розпочав віроломне вторгнення на наші землі ще в 2014 р., намагається знищити нашу національну ідентичність та гідність, саме тому вона є запорукою державності та незалежності України.

Список використаних джерел:

1. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ: Портал, 2022. 416 с.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

2. Верменич Я. В. Українсько-російське пограниччя: історичний досвід та сучасні виклики регіонального розвитку / Відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2023. 338 с

3. Кралуок П. Східна Слобожанщина. Чому ця українська земля не увійшла до складу Української держави? Радіо Свобода, 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/skhidna-slobozhanshchyna-ukrayinska-zemlya-ukrayina/31359813.html>

Супрунова І.В.,

д.н.з.держ.упр., доцент,
доцент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування

Стеблецький І.М.

здобувач,
Державний університет «Житомирська політехніка»

БОРОТЬБА З КОНТРАБАНДОЮ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ОБОРОНИ ТА БЕЗПЕКИ НА ШЛЯХУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Одним із важливих завдань України є забезпечення економічної безпеки держави, зокрема, забезпечення дієвої політики запобігання та протидії контрабанді в контексті європейської інтеграції.

Контрабандою є переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю: культурних цінностей; отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї або боєприпасів; частин вогнепальної нарізної зброї; також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації; лісоматеріалів або пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріалів необроблених; інших лісоматеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України; підакцизних товарів (крім

електричної енергії) та наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів.

Основною ознакою контрабанди виступає саме умисне переміщення предметів контрабанди поза місцем розташування митного органу або поза робочим часом, установленим для нього, і без виконання митних формальностей або переміщення предметів контрабанди з незаконним звільненням від митного контролю.

Пріоритетними напрями боротьби з контрабандою в Україні як фактору забезпечення економічної безпеки в умовах європейської інтеграції України є:

– прийняття нових та удосконалення існуючих нормативно-правових актів з питань забезпечення ефективності запобігання та протидії контрабанді, гармонізація норм правозастосування в даній сфері з нормами ЄС [3; 4];

– підвищення ефективності діяльності органів, відповідальних за забезпечення запобігання та протидії контрабанді на державному, регіональному та місцевому рівнях; налагодження ефективної координації й взаємодії суб'єктів боротьби з контрабандою;

– забезпечення реформування та розвитку Державної митної служби України у боротьбі з контрабандою в контексті захисту економічних інтересів з урахуванням нових загроз національній безпеці України;

– упровадження нових ІТ-технологій для мінімізації ризиків корупційних проявів та розвитку системи інтегрованого управління кордонами;

– запровадження можливості обміну в режимі реального часу інформацією з відповідними інформаційними системами інших держав щодо митного оформлення товарів, які переміщуються через митний кордон України;

– підвищення дієвості громадського контролю за діяльністю митних органів України.

Важливим кроком до наближення українського законодавства до практик ЄС стало запровадження кримінальної відповідальності за товарну контрабанду для всіх товарів. Так 9 грудня 2023 року Верховною Радою України було

прийнято закон № 3513-IX «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів» [1], яким запроваджено з 1 січня 2024 року кримінальну відповідальність за контрабанду підакцизних товарів, а з 1 липня 2024 року – за контрабанду інших видів товарів. Ухвалення законопроекту про криміналізацію контрабанди було однією з умов ЄС для надання Україні макрофінансової допомоги. Таким чином, Україна відмовився від ідеї фінансових покарань та упровадив практики ЄС, які передбачають не тільки фінансову відповідальність, а й кримінально-правові заходи боротьби з контрабандою.

Список використаних джерел:

4. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів» № 3513-IX від 09.12.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3513-20#Text>.

5. Данів Р.І. Організаційно-правове реагування на сучасні загрози національній безпеці України щодо протидії контрабандній діяльності. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. № 9. URL : http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/9_2021/74.pdf.

6. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 5.04.2001 р.: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

7. Митний кодекс України № 4495-VI від 13.03.2012 р.: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>

Сухачов М.Р.

Національний університет цивільного захисту України,
м. Черкаси

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Післявоєнний період для України стане часом масштабних змін, які впливатимуть на безпекове середовище держави. Війна, що триває, кардинально трансформувала внутрішні й зовнішні безпекові виклики, спонукаючи до переосмислення стратегічних підходів забезпечення національної безпеки. В цьому контексті важливо враховувати як регіональні, так і глобальні чинники, що формуватимуть принципово нову систему безпеки України.

Переформатування внутрішніх аспектів безпеки, на нашу думку, в першу чергу повинно відбуватися в наступних напрямках: через відновлення інфраструктури та соціальної стабільності, а також подальше реформування сектору оборони та безпеки.

Ключовим завданням післявоєнного періоду буде відбудова зруйнованої критичної інфраструктури, яка забезпечує функціонування економіки, транспорту, енергетики та зв'язку. Безпекова складова цього процесу передбачатиме впровадження новітніх технологій захисту об'єктів інфраструктури від можливих атак у майбутньому.

Соціальна стабільність, а саме стійкий стан соціальної системи, що буде дозволяти їй ефективно функціонувати та розвиватися в умовах зовнішніх і внутрішніх дій, зберігаючи свою структуру й основні якісні параметри також відіграватиме суттєву роль. Повернення переміщених осіб, реінтеграція ветеранів війни, підтримка психологічного здоров'я населення та забезпечення рівного доступу до ресурсів будуть критичними для запобігання внутрішнім конфліктам.

Післявоєнна Україна потребуватиме кардинального реформування силових структур. Основним завданням стане перехід до стандартів НАТО, інтеграція сучасних технологій управління, зв'язку та розвідки. Особлива увага приділятиметься розвитку територіальної оборони, підготовці населення до дій у надзвичайних ситуаціях, а також підвищенню рівня довіри між суспільством та силовими структурами.

Щодо зовнішніх аспектів безпеки, то з цього боку доцільно акцентувати увагу на значущих векторах, спрямованих на Євроатлантичну інтеграцію, рівноважне балансування у глобальному середовищі та протидії гібридним загрозам.

Цілком закономірно, що Україна після війни посилить курс на інтеграцію до НАТО та ЄС. Поглиблення співпраці з євроатлантичними партнерами стане важливим фактором зміцнення безпекового середовища. Відкриття нових програм спільних навчань, інвестиції у виробництво сучасної зброї, дронів, засобів електронної боротьби та інших технологій будуть сприяти економічному розвитку та зміцненню обороноздатності та дозволить ефективніше протистояти загрозам.

В умовах геополітичної нестабільності, що склалася у сучасному світі, Україна буде змушена балансувати між інтересами провідних світових гравців. З одного боку, задля збереження партнерства з країнами Заходу, з іншого – для активізації співпраці з державами Глобального Півдня (Азії, Африки, Латинської Америки) з метою диверсифікації економічних і безпекових зв'язків [1].

Однією з ключових тенденцій стане вдосконалення механізмів протидії гібридним загрозам, зокрема кібератакам, інформаційним маніпуляціям та економічному тиску. Для її реалізації потрібна системна співпраця з міжнародними організаціями та впровадження сучасних технологій моніторингу та аналізу ризиків.

Таким чином, післявоєнний період стане для України часом глибоких трансформацій у безпековому середовищі. Внутрішні виклики, такі як відновлення інфраструктури та реінтеграція суспільства, поєднуюватимуться з необхідністю адаптації до глобальних і регіональних змін. Успіх у цьому напрямі

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

залежатиме від здатності України ефективно співпрацювати з міжнародними партнерами, розвивати власний науково-технологічний потенціал та забезпечувати стійкість до сучасних загроз.

Своєчасне виявлення наявних і прогнозованих загроз національній безпеці, уразливостей і переваг держави та суспільства, а також можливостей посилення захисту національних інтересів в умовах певної безпекової ситуації та урахування тенденцій розвитку безпекового середовища є підґрунтям визначення стратегічних цілей і пріоритетів державної політики у сфері забезпечення національної безпеки [2].

Список використаних джерел:

1. Резнікова О. О., Войтовський К. Є., Лепіхов А. В. (2020). *Національні системи оцінювання ризиків і загроз: кращі світові практики, нові можливості для України* : аналіт. доповідь / за заг. ред. О. О. Резнікової. Київ : НІСД, 84 с.

2. Резнікова О.О. Стратегічний аналіз безпекового середовища України.
URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/strategichnyy-analiz-bezpekovo-ho-seredovyshcha-ukrayiny>

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020.
URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

Тихоненко О.Л.,
аспірант, Інститут державного управління
та наукових досліджень з цивільного захисту, м. Київ

РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ У ФОРМУВАННІ МЕХАНІЗМІВ ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНИМ ЗАГРОЗАМ У СФЕРІ ЛОГІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИЛ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

На сьогоднішній час внутрішній контроль є один з ключових елементів механізмів протидії економічним загрозам у сфері логістичного забезпечення сил безпеки України, що формує єдину систему та дозволяє у визначені строки досягти поставлених цілей у законний та найбільш ефективний і результативний спосіб, з урахуванням ресурсних обмежень та інших ризиків.

Відповідно до стандартів НАТО внутрішнім контролем це комплекс заходів, який застосовуються керівником для забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, досягнення результатів відповідно до встановленої мети, завдань, планів і вимог щодо господарської діяльності у сфері логістичного забезпечення сил безпеки України.

Головною метою внутрішнього контролю є забезпечення достатньої впевненості керівництву у досягненні належного рівня економії, ефективності і результативності відповідно до поставлених цілей та завдань та визначених спроможностей; достовірності фінансової, статистичної і управлінської звітності; виконанні встановлених законодавством та керівництвом норм і правил; належному захисті активів від втрат, у тому числі внаслідок корупційних дій [1].

Системою внутрішнього контролю це сукупність організаційних заходів, методик, процедур, які використовуються для упорядкованого та ефективного ведення діяльності спрямованої на виконання визначених завдань (досягнення спроможностей); забезпечення збереження майна та ресурсів; виявлення, виправлення та запобігання помилкам і викривленню інформації, а також підготовки

та подання достовірної звітності, у тому числі фінансової та бухгалтерської.

Для належного функціонування внутрішнього контролю керівник організує створення системи внутрішнього контролю у підпорядкованому підрозділі. Документальним підтвердженням запровадження системи внутрішнього контролю є відповідне положення. Положення про внутрішній контроль визначає: порядок здійснення внутрішнього контролю; опис всіх елементів контролю, з урахуванням специфіки підрозділу сил безпеки; посадових осіб відповідальних за здійснення заходів внутрішнього контролю (з урахуванням сфери застосування внутрішнього контролю); інформацію про ризики (каталог ризиків) та план управління ризиками на відповідний рік, а також порядок проведення моніторингу (самооцінки) внутрішнього контролю, періодичного уточнення каталогу і плану управління ризиками на відповідний рік. Суб'єктами внутрішнього контролю є структурні підрозділи, окремі посадові особи, об'єктами – адміністративні, фінансово-господарські, технологічні та інші процеси, здійснення яких забезпечується структурними підрозділами та посадовими особами, в межах відповідальності встановленої посадовими інструкціями та функціональними обов'язками [2].

Основними елементами внутрішнього контролю є наступні:

– внутрішнє середовище (існуючі процеси, операції, регламенти, структури та розподіл повноважень щодо їх виконання, правила та принципи управління людськими ресурсами, які спрямовані на виконання поставлених завдань з метою досягнення визначених цілей);

– управління ризиками (діяльність, пов'язана з визначенням) та оцінкою ризиків для найбільш раннього виявлення можливих порушень та недоліків, неефективного використання ресурсів під час виконання суб'єктами внутрішнього контролю функцій, процесів та операцій);

– заходи контролю (сукупність запроваджених управлінських дій, які здійснюються визначеними посадовими особами для впливу на ризики з метою

досягнення мети та стратегічних цілей);

– інформація та комунікація (система збору, документування, передачі інформації та користування нею, яка організовується для надання керівництву можливостей належного виконання функцій і завдань та їх оцінювання);

– моніторинг (діяльність, що здійснюється керівництвом з самооцінки якості функціонування та результатів внутрішнього контролю) [2].

Як висновок необхідно зазначити, що жодна система внутрішнього контролю не може забезпечити стовідсоткову впевненість (гарантію) керівництва у тому, що у діяльності підрозділу не виникне помилок, відхилень чи небажаних наслідків. Разом з тим, розмір помилок, відхилень чи небажаних наслідків не повинен суттєво впливати на досягнення підрозділом сил безпеки визначеної мети. Чітка регламентація процесів з розподілом їх на окремі операції дозволяє більш якісно підходити до ідентифікації ризиків та можливих недоліків, здійснювати своєчасний вплив на них, визначати коло відповідальних (причетних) посадових осіб [3-5]. Це дозволяє визначати ризики в конкретних точках процесу (операції), відмовлятися від зайвих операцій і навіть процесів, використовуючи нові технології та економічно ефективні підходи до забезпечення (ІТ-технології, аутсорсинг, розумну централізацію процесів та децентралізацію управління), а також заощаджувати ресурси, час та кошти платників податків, які можливо спрямувати на важливі пріоритети тощо.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 14 вересня 2012 року № 995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0995201-12#Text>.

2. Внутрішній контроль у військовій частині : практичний poradnik. К. : Головна інспекція Міністерства оборони України. 34 с. URL: https://www.mil.gov.ua/content/pdf/vnytr_control/poradnik.pdf.

3. Національний стандарт ДСТУ ISO 31000:2013 Ризик менеджмент. Принципи та керівництво.
4. Національний стандарт ДСТУ ISO 31010:2013 Методи загального оцінювання ризику;
5. Національний стандарт ДСТУ ISO Guide 73:2013 Керування ризиком. Словник термінів.

Холодов С.С.,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Університету Григорія Сковороди в Переяславі

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВETERANІВ ВІЙНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Соціальний захист є елементом соціальної політики держави, складовою загальнонаціональної культури. Соціальний захист ветеранів війни - це загальнодержавна задача.

В останнє десятиліття вирішення проблем системи соціального захисту ветеранів війни стає провідним пріоритетом у галузі соціальної політики. Проте їхнє соціальне становище та рівень соціальної захищеності свідчать про те, що ветерани війни являють собою особливу соціально-демографічну групу, яка має специфічні соціальні, економічні, психологічні та інші проблеми. Дослідження системи соціального захисту ветеранів війни є одним з найважливіших аспектів аналізу тенденцій розвитку українського суспільства, оскільки дозволяє оцінити зміни, що відбуваються в суспільній свідомості та соціальній структурі суспільства, виявити зони соціальної напруженості, а також вивчити різноманітні та суперечливі групові уявлення про соціальне життя суспільства.

Соціальний захист ветеранів війни - це система заходів, яка здійснюється державою, органами державної влади та місцевого самоврядування, інститутами громадянського суспільства, благодійними організаціями та фондами, міжнародними організаціями та ін. та спрямована на забезпечення гарантованих умов життя, підтримки життєзабезпечення та гідного існування ветеранів війни.

Активне і своєчасне включення України в глобальні трансформаційні процеси, вироблення нових шляхів самоорганізації внутрішнього розвитку країни роблять соціальний захист даної категорії населення ключовим напрямом державної політики в соціальній сфері, а також індикатором вдосконалення механізмів функціонування правової держави.

Необхідно відзначити, що соціальний захист, будучи структурною складовою соціальної політики держави, включає регулювання і перерозподіл доходів громадян в галузі соціальної допомоги і підтримки. Також, до основних напрямів соціальної політики України можна віднести наступні [1; 2]:

- політика доходів населення (життєвий рівень, споживчий кошик);
- політика у сфері праці та трудових відносин (оплата праці);
- соціальний захист та підтримка непрацевдатних, малозабезпечених громадян;
- розвиток галузей соціальної сфери (наука, освіта, культура тощо);
- політика в галузі інфраструктури (транспорт, шляхи, зв'язок);
- соціально-екологічна політика;
- соціально-економічна політика.

Основними елементами системи соціального захисту є: соціальне страхування, соціальне забезпечення, соціальна допомога, благодійність та особисті заощадження громадян, спрямовані на особисту безпеку, а також приватне особисте страхування. Подібна структура, безумовно, може бути застосовна і до розгляду системи соціального захисту ветеранів війни.

Необхідно звернути увагу, що у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії на територію України збільшується кількість ветеранів війни (учасників бойових дій, інвалідів війни, членів сімей загиблих), які є молоді люди працездатного віку і до їх соціального захисту слід підходити з урахуванням того, що зазначені особи можуть і хочуть працювати, мають потреби у підтримці навчання, перекваліфікації, психологічній реабілітації тощо [3].

Необхідно відзначити, що провідні напрямки системи соціального захисту ветеранів війни протягом тривалого часу залишаються незмінними: пенсійне забезпечення, реабілітаційні заходи, матеріально-побутове обслуговування, медичне обслуговування тощо, але технології та методи роботи значно трансформувалися у зв'язку з переходом до ринкових відносин.

На сучасному етапі у сфері соціального захисту ветеранів війни з'являється нова інноваційна форма соціальної підтримки – надання підтримки в організації власного бізнесу, підтримка навчання та працевлаштування. Оскільки враховуються вікові риси ветеранів війни, які повертаюся з фронту, можуть і хочуть самі себе забезпечувати.

Зазначимо, що держава як і раніше спрямовує зусилля на матеріальне забезпечення, не забуваючи про соціально-психологічне самопочуття ветеранів. Аналіз напрямів соціального захисту війни показав, що у різні історичні періоди переважали окремі напрями соціальної підтримки ветеранів.

Головним напрямом соціального захисту у воєнний час є працевлаштування учасників бойових дій та інвалідів війни. Не менш важливими напрямками виступає їхнє пенсійне забезпечення, медичне обслуговування, моральна підтримка, шефство.

В умовах трансформації соціально-економічного становища нашої країни у розвитку соціального захисту ветеранів вельми посилилася значимість функції наступності, що виражається, насамперед, у вдосконаленні матеріальної допомоги. Поряд з цим стають дедалі помітнішими риси індивідуалізації:

акцентування на адресну допомогу, запровадження певних виплат та компенсацій, забезпечення житлом, надання можливості розвивати свій власний бізнес, працювати та розвиватися.

Таким чином, соціальний захист ветеранів війни – це важливе завдання для України, яке вимагає запровадження інноваційних механізмів реалізації з урахуванням сучасних глобальних трендів, цифровізації, а також потреб самих ветеранів війни.

Список використаних джерел:

1. Соціальні гарантії та пільги для ветеранів. URL: https://veteranfund.com.ua/legal_consultations/social-garnt-pilgi/.
2. Ляшук В., Макеєва О. Проблеми забезпечення соціальних прав військослужбовців та ветеранів. *Політика та право в умовах дії воєнного стану: пошук рішень: збірник матеріалів Міжнарод. наук. конф. / за заг. ред. П. В. Горінова ; Навчально-науковий інститут права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова (м. Київ, 23 квітня 2024 р.).* Київ : Видавництво УДУ імені Михайла Драгоманова. 2024. С. 312–314.
3. Погосян Р. Поняття та особливості захисту прав ветеранів війни. *Актуальні проблеми правознавства.* 2023. № 1. С. 109–113.

Цегельник Н.І.,

к.е.н., доцент

Поліський національний університет,

м. Житомир

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ТА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Питання економічної безпеки територіальної громади набуває критичного значення в умовах російської агресії про Україну, оскільки вона є основою для стабільності та розвитку місцевої спільноти. Ефективне управління економічними ресурсами на рівні громади сприяє укріпленню національної безпеки України, забезпечуючи стійкість та розвиток регіональних економічних структур.

Рішення проблем економічної безпеки територіальної громади має стратегічне значення для зміцнення суверенітету та територіальної цілісності України в умовах військового конфлікту з росією. Забезпечення економічної безпеки територіальних громад є невід'ємною частиною стратегії зміцнення національної безпеки України під час війни та в процесі відновлення після неї.

З огляду на те, що в Україні на сьогоднішній день не існує законодавчого визначення термінів «економічна безпека» та «економічна безпека територіальних громад», як у загальному, так і в об'єктному контексті, у наукових працях українських дослідників особливо підкреслюється необхідність обґрунтування змістовних характеристик економічної безпеки на основі її системоутворюючих складових.

В цілому, концепція «економічна безпека» зазнала значних переосмислень в економічній теорії через зміни в умовах зовнішнього середовища та з огляду на фактори, що впливають на управлінські процеси різних об'єктів, які вимагають оцінки рівня їх самодостатнього розвитку.

Цал-Цалко Ю.С. та Бедер Д. А. [1] виділяють ключові характеристики поняття економічної безпеки держави, спираючись на визначення вітчизняних дослідників:

- стійкість та стабільність – ці поняття охоплюють здатність протидіяти як внутрішнім, так і зовнішнім загрозам, що вимагає міцних і надійних зв'язків між усіма елементами економічної системи, стабільного економічного розвитку та готовності до подолання дестабілізуючих факторів;

- економічна незалежність – характеризує можливість суб'єктів економічної безпеки самостійно ухвалювати та реалізувати стратегічні економічні та політичні рішення для свого розвитку, а також ефективно використовувати національні конкурентні переваги для забезпечення стабільності і прогресу;

- самовідтворення та саморозвиток – ці аспекти передбачають створення умов для ведення ефективної економічної політики та забезпечення розширеного самовідтворення, а також конкурентоспроможності національної економіки на міжнародній арені;

- національні інтереси – характеризують здатність національної економіки захищати свої економічні інтереси.

При розгляді питань розвитку територіальних громад Білик Р.Р. [2] акцентує на сутності "економічної безпеки на рівні територіальної громади", визначаючи її в контексті загроз, які можуть вплинути на функціонування та розвиток громад, зокрема інституційних "пасток", що вимагають детального дослідження та подальшого усунення.

Економічна безпека територіальних громад, на думку Бурика М. та Попова О. є основою для забезпечення базових потреб населення, підвищення якості життя, сприяння сталому розвитку та захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз. До загроз, що можуть вплинути на економічну безпеку територіальних громад в Україні, відносяться бюджетний дефіцит, спад основного капіталу, безробіття, міграція населення внаслідок військових конфліктів, руйнування інфраструктури та підприємств, мінуння територій, а також екологічні проблеми [4].

Бурик М. М. [3] визначає економічну безпеку територіальних громад як багатовимірну концепцію, що охоплює різні аспекти, зокрема стійкість економічної системи, захист економічних інтересів та забезпечення добробуту населення. Автор пропонує класифікацію основних концепцій і підходів до економічної безпеки територіальних громад, які поділяються на кілька категорій:

1. Системний підхід – розглядає територіальну громаду як складну систему, де економічна безпека залежить від взаємодії численних елементів, включаючи економічні, соціальні, політичні та екологічні компоненти. Важливе значення надається аналізу внутрішніх та зовнішніх загроз, а також здатності системи протистояти цим викликам і адаптуватися до змін.

2. Функціональний підхід – акцентує увагу на специфічних функціях і завданнях, що забезпечують економічну безпеку, наприклад, на захисті критичної інфраструктури, управлінні ризиками та забезпеченні фінансової стабільності.

3. Інституційний підхід – вивчає роль різних установ (державних, приватних, громадських) у забезпеченні економічної безпеки територіальних громад. Наголошується на важливості їх ефективної взаємодії та необхідності розробки відповідної нормативно-правової бази.

4. Комплексний підхід – об'єднує елементи всіх попередніх підходів, що сприяє цілісному та багатогранному розумінню економічної безпеки. Це передбачає інтеграцію заходів у сферах економічної, соціальної, екологічної та політичної безпеки.

На думку Волосюк М. В. та Сіренко І. В. [5], усі наукові підходи до визначення терміну "економічна безпека територіальних громад" можна звести до двох основних напрямів: економічного та політичного.

Проаналізувавши праці вчених, ми визначили, що авторами пропонується розглядати економічну безпеку територіальної громади як стан, що забезпечує життєздатність громади, гарантуючи виконання її місії та цілей, стійкість розвитку та захист від внутрішніх і зовнішніх ризиків. Тому, врахувавши умови сьогодення,

що пов'язані зі складним становищем територіальних громад через агресію росії, пропонуємо, під визначенням «економічна безпека територіальної громади» розуміти комплекс елементів (економічних, інформаційних, екологічних, соціальних), що формує конкретну систему в кожній громаді, оскільки територіальні громади мають свої специфічні особливості, які зумовлені тісним зв'язком соціально-економічних відносин із природними умовами цієї території.

Отже, в сучасних умовах територіальні громади стикаються з викликом забезпечення власної економічної безпеки. Економічна безпека територіальних громад є важливим чинником стабільного розвитку. Хоча політики та науковці часто обговорюють економічну безпеку на рівні країни, вона все ж залежить від подій, що відбуваються на місцевому рівні. Забезпечення економічної безпеки територіальної громади сприятиме зміцненню її економічного потенціалу, створенню сприятливого середовища для бізнесу та залученню інвестицій, що, в свою чергу, підвищить конкурентоспроможність територіальної громади та призведе до довгострокового зростання і сталого розвитку регіону.

Список використаних джерел:

1. Бедер Д., Цаль-Цалко Ю. Формування економічних індикаторів національної безпеки в умовах цифровізації бізнесу та змін в економіці. *Суспільство та безпека*. 2024. № 1 (2). С. 3-13.

2. Білик Р.Р. Забезпечення економічної безпеки на рівні територіальної громади: принципи, підходи, критерії. *Економіка. Управління. Інновації*. 2015. Вип. № 3 (15). URL: <https://www.irbis.nbuv.gov.ua> (дата звернення: 11.11.2024)

3. Бурик М. М. Нормативно-правове забезпечення економічної безпеки територіальних громад. *Наукові перспективи*. 2024. № 6 (48). С. 73-88.

4. Бурик М. М., Попов О. В. Забезпечення економічної безпеки територіальних громад в умовах бойових дій на території України. *Економіка і регіон*. 2023. № 4 (91). С. 243-248.

5. Волосюк М. В., Сіренко І. В. Економічна безпека територіальної громади в системі забезпечення її сталого розвитку. *Економіка та держава*. 2021. № 6. С. 105–109.

Шпирко І.Б.,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В КРАЇНАХ НАТО В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Ядром «проблемного поля» інформаційної безпеки є визначення того, яким є природа та деструктивний потенціал інформаційних загроз. П. Корніш із лондонського Королівського інституту закордонних справ (Chatam House) наводить таку класифікацію інформаційних загроз:

- 1) діяльність хакерів-одинаків;
- 2) організована злочинність, що діє у глобальних Інтернет-мережах;
- 3) ідеологічний та політичний екстремізм;
- 4) інформаційна агресія, що проводиться державою [1, р. 7-16].

На сьогодні лише перші два різновиди загроз із даної класифікації набули практичного втілення у світовому інформаційному суспільстві. Що стосується кібертероризму та кібервійни між державами, то вони є скоріше є майбутніми загрозами, які можуть бути реалізовані.

Експерти з Центру кіберзахисту НАТО розглядають мілітаризацію Інтернету як один із головних і найнебезпечніших трендів розвитку світового кіберпростору: «Сучасні військові структури готові використовувати інформаційний простір як «паралельне поле битви» у конфліктах майбутнього». При цьому висловлюється впевненість у тому, що проведення кібератаки у чистому вигляді мало ймовірно [2].

Інші експерти в галузі інформаційної безпеки також переконані в тому, що «окремих кібервійн поза традиційними бути не може» [1]. Найімовірнішим є наступний сценарій: агресивні акції в кіберпросторі будуть використовуватися для посилення ефекту традиційних операцій із застосуванням традиційних наступальних озброєнь. Саме така формула – звичайне озброєння плюс кіберзброя – лежатиме в основі стандартних оперативних та стратегічних дій у майбутніх конфліктах. Що ми зараз спостерігаємо у війні росії на території України.

При цьому К. Гірз зазначає, що політичні лідери, відповідальні за ухвалення рішень, які можуть засновувати свої дії лише на теоретичних припущеннях [1, р. 12]. Причин тому кілька: на сьогоднішній день надто мало показових прикладів; переважний масив інформації засекречений і знаходиться поза простором публічної політики; більшість організацій не усвідомлюють справжній стан власної інформаційної безпеки та кібербезпеки. Тому для політичних еліт часто складно відповісти на запитання, чи справді інформаційні та кібератаки несуть серйозну загрозу національній безпеці.

Ключова роль в інформаційному забезпеченні політики НАТО відводиться головному органу організації – Північноатлантичній раді. Ця структура займається інформуванням широкого загалу про діяльність Альянсу за допомогою публікації в пресі своїх рішень та заяв.

Безпосередньою реалізацією публікацій матеріалів Атлантичної ради займається Комітет громадської дипломатії НАТО та його підрозділи. Крім цього, за допомогою організації різних громадських заходів та програм, Комітет проводить роботу з інформування суспільств країн-членів і країн-партнерів про цілі та завдання Альянсу на сьогоднішній день та на найближче майбутнє.

Для цього Комітет підтримує тісні зв'язки зі ЗМІ країн-членів, а також аналізує суспільні настрої інших країн, що входять у сферу інтересів організації [3].

Основи роботи в тій чи іншій сфері прописуються в офіційних документах НАТО. Так, наприклад, основні принципи забезпечення безпеки класифікованої інформації виділяються в документ С-М(2002)49 «Безпека в організації

Північноатлантичного договору». За визначенням цього ж документу класифікована інформація є будь-якою інформацією (а саме, знання, які можуть бути передані у будь-якій формі) або матеріал, який вимагає захисту від несанкціонованого розкриття та включений до списку класифікації безпеки. Тут же вказано, що всю важливу внутрішню інформацію НАТО поділяє на п'ять рівнів по мірі зменшення: COSMIC TOP Secret (CTS – «Цілком таємно»), NATO Secret (NS – «Секретно»), NATO Confidential (NC – «Конфіденційно»), NATO Restricted (NR – «Обмежений доступ»), Unclassified but sensitive («Внутрішня інформація. Не класифікована»). Крім того, в цьому ж документі вказуються основні вимоги, необхідні для забезпечення безпеки інформації [4].

Таким чином, кожна держава-член дає оцінку тій чи іншій інформації та, спираючись на те, як інші члени дотримуються конфіденційності щодо даної інформації, приймає рішення, якої інформації слід надати доступ Альянсу. Тобто будь-яке порушення правил конфіденційності з боку того чи іншого члена НАТО може призвести до зменшення потоку інформації, що надається іншими країнами-членами. Основний принцип полягає в тому, що інформація повинна зберігати цей статус протягом усього процесу звернення.

Список використаних джерел:

1. Geers, K. Strategic Cyber Security. NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence, 2011. 169 p.
2. NATO CCD CoE Mission and Vision. NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence. URL: <http://www.ccdcoe.org/11.html>.
3. NATO Information Management Policy (NIMP). URL: <https://nisp.nw3.dk/node/T-35ac841c-00ad-4b74-b116-8e1df21c702c-X.html>
4. Document C-M(2002)49: Security withing the North Atlantic Treaty Organization. URL: [https://www.nbf.hu/docs/C-M\(2002\)49-REV1.pdf](https://www.nbf.hu/docs/C-M(2002)49-REV1.pdf)

**ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВОЄННОГО СТАНУ:
ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ГРОМАДЯН**

Бабушкіна О.,
здобувачка магістрантка 1 курсу
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування
ОПП Місцеве самоврядування, група МСз-11м,
Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне
Голова Ради з питань внутрішньо переміщених осіб
при Рівненській обласній державній адміністрації
Рівненській обласній військовій адміністрації
Науковий керівник: Тихончук Л.Х.,
доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри менеджменту та публічного врядування
Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне

ПРОБЛЕМИ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН У ПРАВОВОМУ РЕЖИМІ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: воєнний стан, права громадян, правові обмеження, свобода слова, внутрішньо переміщені особи.

Воєнний стан, введений у відповідь на збройну агресію РФ, спрямований на забезпечення національної безпеки, але водночас передбачає обмеження прав і свобод громадян. Такі обмеження є виправданими лише за умови їх пропорційності, чіткого регламентування та відповідності міжнародним стандартам. Особливо актуально це питання для внутрішньо переміщених осіб (ВПО), які в умовах війни є однією з найбільш уразливих груп населення. Мета дослідження – визначити основні проблеми дотримання прав громадян у правовому режимі воєнного стану та запропонувати можливі шляхи їх вирішення.

Правовий режим воєнного стану дозволяє органам влади тимчасово обмежувати деякі права громадян, зокрема свободу зібрань, слова, пересування та доступ до інформації. Проте практика свідчить, що ці обмеження не завжди відповідають критеріям законності та пропорційності.

Однією з ключових проблем є недоліки нормативно-правової бази, що регулює права ВПО. Наприклад, багато осіб, які втратили своє житло внаслідок бойових дій, стикаються з труднощами у внесенні даних до Реєстру пошкодженого та знищеного майна. Платформа «Дія» надає можливість подати заяву онлайн, проте відсутність доступу до цифрових інструментів у деяких громадах ускладнює цей процес.

Іншим прикладом обмеження прав громадян є труднощі з доступом до соціальних виплат. За даними Міністерства соціальної політики, у 2023 році частина ВПО не змогли своєчасно отримати допомогу через технічні збої в реєстраційних системах. Це призвело до затримки у наданні фінансової підтримки, яка є критично важливою для забезпечення базових потреб.

Відсутність оперативної реакції на такі збої викликала невдоволення серед громадян та підвищила рівень соціального напруження.

Крім того, ВПО часто стикаються з проблемами у сфері кримінальної юстиції. Наприклад, процедура подання заяви про визнання потерпілим від воєнних злочинів є недостатньо зрозумілою для пересічних громадян. Для полегшення доступу до правосуддя важливо поширювати інформацію через пам'ятки та створювати консультативні центри.

Також актуальним є питання відшкодування збитків, завданих агресією РФ. Закон України № 2923-ІХ передбачає механізми компенсації за пошкоджене майно, проте процес включає декілька етапів, що ускладнює його реалізацію для постраждалих.

Для вирішення даних проблем необхідно:

1. Вдосконалити нормативно-правову базу, чітко регламентувавши межі обмежень прав і свобод під час воєнного стану.
2. Запровадити систему регулярного моніторингу дотримання прав громадян, зокрема ВПО, через незалежні органи.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

3. Спростувати доступ до інструментів цифрових сервісів для подання заяв про відшкодування збитків та реєстрації пошкодженого майна.
4. Розширити інформаційну кампанію серед громадян про їхні права під час воєнного стану, зокрема через поширення пам'яток для ВПО.
5. Забезпечити координацію між громадянським суспільством, місцевими органами влади та міжнародними організаціями для посилення захисту прав ВПО.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.
3. Закон України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна» від 23.02.2023 № 2923-IX.
4. Аналітичний звіт ГО «Центр прав людини ZMINA» про стан прав людини в умовах воєнного стану, 2023.
5. Пам'ятка для внутрішньо переміщених осіб «Як захистити свої права під час та після завершення воєнного стану?», 2023.

Владовська К.П.,

докторка філософії з права, старша викладачка кафедри
конституційного, адміністративного та фінансового права
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Ємець М.О.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти юридичного факультету
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ПРАВО НА НЕДОТОРКАННІСТЬ ЖИТЛА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Кожна правова держава забезпечує широкий спектр прав та свобод для своїх громадян. Україна також не виняток. Але інколи виникають певні обставини, які можуть обмежувати певні конституційні права. Прикладом такої ситуації стало введення воєнного стану на території України через повномасштабне вторгнення.

Указ Президента України, яким запроваджено такий правовий режим визначає, що під час нього можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини та громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України. Варто зауважити, що обмеження законних інтересів юридичних осіб застосовується лише тимчасово у межах та обсязі, необхідних для забезпечення заходів правового режиму, передбачених Законом України "Про правовий режим воєнного стану" [1]. Тому право на недоторканність житла наразі не є абсолютним. Раніше згаданим законом також надається дозвіл на перевірку документів особи, а проведення огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень та житла громадян лише у разі такої потреби [2, ст. 8].

Статтею 30 Конституції України передбачено, що проникнення до житла чи іншого володіння особи, проведення в них огляду або обшуку можливе лише за відповідним рішенням суду. Водночас ця ж стаття передбачає винятки для невідкладних випадків, таких як врятування життя людей чи майна або переслідування осіб, підозрюваних у вчиненні злочину [3, ст. 30].

Незважаючи на оголошення воєнного стану, правоохоронці продовжують потребувати проведення слідчих дій, які можуть обмежувати права людей, зокрема шляхом обшуків. Однак у певних областях нашої країни наразі неможливо отримати дозволу на обшук, оскільки слідчі судді відсутні на місцях [4]. Проте, законодавець передбачив резервний спосіб отримання такого дозволу. Якщо у слідчого судді відсутня об'єктивна можливість виконання у встановлені законом строки власних повноважень, його повноваження може виконувати керівник відповідного органу прокуратури. Варто зазначити, що такий механізм діє лише за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором [5, ст. 615].

Не менш важливим є дотримання процедури проведення слідчих дій, оскільки під час його проведення суттєво порушуються права людини на недоторканність житла та іншого особистого володіння. Однак реалії військового стану внесли свої корективи. Законодавець надав слідчим можливість проводити обшук, огляд житла, обшук особи без присутності понятих, якщо залучення понятих є неможливим через об'єктивні причини або пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я [5, ст. 615]. Проте, за таких обставин стає обов'язковою безперервна відеофіксація.

Таким чином, право на недоторканність житла, навіть за умов воєнного стану, має залишатися основоположним принципом правової держави. Забезпечення його дотримання є свідченням поваги до прав людини та верховенства права, що є ключовими цінностями демократичного суспільства. При цьому, варто не нехтувати національною безпекою та вживати заходів для підтримки громадського порядку.

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 10.12.2024)

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України No 389-VIII від 12 травня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 10.12.2024)
3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 140.
4. Литвиненко О.Г. Порухення засади недоторканності житла чи іншого володіння особи в умовах воєнного стану. ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: збірник матеріалів Міжнародного науково-практичного онлайн-семінару (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 29 квітня 2022 року). Кривий Ріг, 2022. С. 323-325
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 10.12.2024)

Голуб Р.С.,
адвокат, лікар-трансфузіолог
Рівненського обласного центру служби крові
Науковий керівник: Тихончук Л.Х.,
д.н.д.у., професор кафедри менеджменту та публічного врядування
Національного університету водного господарства та природокористування

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ЦЕНТРІВ СЛУЖБИ КРОВІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність даної теми є важливою для ефективного публічного регулювання роботи центрів служб крові під час війни як стратегічних підприємств - викликами, що постають перед національними центрами служб крові, працівниками центрів служб крові, донорами крові та її компонентів.

Системи служб крові (суб'єкти системи крові) - будь-який суб'єкт незалежно від форми власності. Даний суб'єкт не є лікарняним банком крові, що

відповідає за будь-який аспект заготівлі і тестування крові або компонентів крові незалежно від їх цільового призначення, а також за переробку, транспортування, зберігання і розподіл донорської крові та компонентів крові, призначених для трансфузії. Станом на 01.12 2024 року в Україні функціонують 38 суб'єктів системи крові. Кожен із них є стратегічним підприємством та центром скупчення людей, особливо в умовах гострої потреби лікарень у крові та її компонентах. Ведення активних бойових дій на території України вносить відповідні корективи у роботу суб'єктів систем крові.

Дані корективи (зміни) в роботі Центрів можна умовно розділити на чотири складові. В залежності від суб'єктів, на яких вони поширюються: Місце прийому донорів; дії медичного персоналу; дії донорів; об'єми заготовленої продукції (крові та її компонентів).

1. Місце прийому

Місце прийому донорів є першим етапом безпосереднього відвідування центрів служби крові, реєстрації, проведення попередніх лабораторних та фізикальних обстежень, збору анамнезу. Основою даного етапу є місце та персонал, які здатні забезпечити допуск донорів без протипоказів для донації і відповідно до стандартів безпеки та якості крові, для подальшого переливання реципієнту.

Які ж саме зміни відбулися внаслідок воєнних дій.

По-перше, це потреба у донорах. Унаслідок нагальної потреби у компонентах крові, відділ реєстрації донорів, у посиленому режимі займається залученням первинних донорів і викликом донорів резерву. Наслідком цього є надмірне скупчення осіб у закладі центру служби крові. З метою належного виконання центрами служб крові своїх обов'язків із забезпечення безпеки донорів, однією із перших дій після 24 лютого 2024 року почалося відновлення сховищ, для безпечного перебування під час повітряних тривог. З плином часу і подовження повітряних тривог понад годину, окремими центрами служб крові здійснювалися додаткові ремонтні роботи для пристосування сховищ для забору

крові. Це стало можливим за умови приведення у відповідність місць забору крові до мінімальних будівельних стандартів і умов стерильності. Це дозволило приймати мінімальну кількість донорів крові унаслідок обмеженої площі та подовження процесів переробки крові.

2. Дії медичного персоналу.

Центри служби крові з часу введення воєнного стану є стратегічними підприємствами. У сучасних умовах, обмежено можливість фото- та відеозйомки процесів забору та переробки крові. З метою додаткової безпеки перед входами встановлено відеокамери для фіксації сторонніх осіб, що заходять на територію центру. Безпосередньо у центрі покращено систему сповіщення та регулярно проводяться тренування для реагування на повітряні тривоги або на нестандартні ситуації. Створено протокол реагування на повітряні тривоги - під час повітряної тривоги у сховищі повинен перебувати медичний персонал з аптечкою для надання невідкладної допомоги донорам та відвідувачам центру. Також продовжують впроваджуватися нововведення для якіснішого реагування центру на невідкладні ситуації, згідно до нових викликів.

3. Дії донорів

Під час воєнного стану рекомендації поведінки для донорів також було скориговано. В першу чергу це стосується поведінки донорів під час повітряних тривог. На території центру працює сховище, де, під час повітряної тривоги, донорам наполегливо рекомендується перекрити небезпеку. На даний момент у сховищі може проводитися забір крові. На територію сховища знаходиться буфет для прийому гарячого чаю та печива. З урахуванням підвищеного скупчення людей, донорам рекомендується не здіймати галасу та у випадку невідкладних ситуацій, невідкладно повідомляти медичний персонал.

3.Об'єми заготовленої продукції.

З моменту введення воєнного стану та з урахуванням ведення активних бойових дій, на усі центри крові поширюється мобілізаційний план заготовленої

продукції компонентів крові. Це включає: еритроцити, еритроцити в додатковому розчині, еритроцити, збіднені на лейкоцити у додатковому розчині, плазма заморожена, плазма свіжозаморожена, плазма свіжозаморожена лейкофільтрована, кріопреципітат заморожений, плазма супернатантна, тромбоцити, виготовлені аферезним способом та ін. Виробництво кожного із цих компонентів має свою специфіку та головним завданням центру крові є створення можливості для заготовки якомога більшої кількості продукції, зменшення кількості бракованою продукції та забезпечення перевірки якості під час посиленої роботи.

Це забезпечується додатковим навчанням кваліфікованого персоналу, наймом додаткового персоналу, придбанням технічних засобів, наприклад апаратів для автоматичного обстеження крові, доопрацювання функціоналу спеціалізованих програм.

За два роки повномасштабного вторгнення центрами служб крові було пристосовувано роботу до нових умов. Настання таких викликів три роки тому неможливо було навіть уявити. Незважаючи на потребу підтримання функціональності закладу, приведення у відповідність продукції до стандартів Європейського союзу, центрами служб крові здійснюються та продовжують здійснюватися нововведення для забезпечення безпеки донорів та медичного персоналу і підвищення ефективності роботи в нових умовах.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про безпеку та якість донорської крові та компонентів крові» від 30 вересня 2020 року № 931-IX .

Грабчук О.В.,

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри права та правоохоронної діяльності,
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

МОЖЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ КРИМІНАЛІСТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Цифрові технології в умовах сьогодення стали невід'ємною частиною повсякденного життя та професійної діяльності. Не винятком в даному питанні стають і специфічні сфери, зокрема криміналістика: протягом останніх років зросла важливість цифрової криміналістики як напрямку криміналістичної науки. Причому незважаючи на її зв'язок саме з цифровізацією, вона відіграє важливу роль у розслідуванні не тільки кіберзлочинів, а також традиційних злочинів, які залишають цифрові сліди.

Крім того, в умовах воєнної агресії, яку проводить російська федерація на території нашої країни, значно зросла роль цифрових технологій у військових та розвідувальних операціях. Це, у свою чергу, підвищило актуальність цифрової криміналістики як інструменту для виявлення, аналізу та документування цифрових доказів воєнних злочинів та кіберзлочинів. Цифрова криміналістика стає все більш важливою для національної безпеки, правоохоронної діяльності та міжнародного правосуддя.

В умовах сучасних збройних конфліктів цифрова криміналістика набуває особливого значення. Війни та збройні конфлікти, які відбуваються в ХХІ столітті, ведуться не лише на полі бою, але й у цифровому просторі. Робота з цифровими доказами в умовах війни ставить перед фахівцями з цифрової криміналістики низку специфічних завдань.

На думку Д.М. Назаренко, основними напрямками цифрової криміналістики в умовах воєнного стану є такі: 1) аналіз інформаційного простору; 2) виявлення та розслідування кіберзлочинів; 3) моніторинг соціальних мереж; 4) кіберзахист

[3, с. 144]. В цілому погоджуючись з представленими напрямками, вважаємо, що з них можна було б деталізувати та розширити, зокрема щодо:

– виявлення та розслідування кіберзлочинів. Адже сфера застосування цифрової криміналістики не обмежується виключно кіберзлочинами;

– перейменування «Аналіз інформаційного простору», оскільки в такому трактуванні воно охоплює також і «Моніторинг соціальних мереж».

Таким чином, можливості цифрової криміналістики в умовах війни передбачають:

– виявлення та документування воєнних злочинів. Аналіз цифрових доказів дозволяє встановити факти порушення міжнародного гуманітарного права. Журналісти вже тривалий час використовують інформацію з цифрових джерел в своїх розслідуваннях. Так, в 2018 р. в ході розслідування вбивства волонтера під час протестів в Газі журналісти зібрали понад 1000 фото і відеозаписи з місця події, за допомогою дрона відзняли весь район та створили 3D-модель у відповідному програмному забезпеченні [5]. Проте «надання доказів для судового провадження й співпраця з прокуратурою щодо ймовірних воєнних злочинів не належать до обов'язків редакції або журналіста» [1]. Для покращення взаємодії між журналістами та правоохоронними органами у контексті розслідування воєнних злочинів варто розробити чіткі протоколи та механізми передачі цифрових доказів, зібраних журналістами, зберігаючи при цьому журналістську незалежність та захист джерел інформації. Важливо організувати навчання для журналістів щодо правильного збору та документування цифрових доказів, які можуть бути використані в судових процесах, а також створити захищені платформи для анонімної передачі інформації від журналістів до правоохоронних органів;

– ідентифікація учасників бойових дій. За допомогою аналізу цифрових слідів можливо встановити особи комбатантів та їх приналежність до військових підрозділів. Так, в нашій країні під час військової агресії «близько 400 слідчих

використовують додаток з розпізнавання облич Clearview AI для ідентифікації потенційних злочинців і загиблих» [2];

– розкриття схем незаконного фінансування та постачання зброї. Саме завдяки методам цифрової криміналістики досягається можливість виявлення каналів нелегального постачання зброї та фінансування незаконних збройних формувань. Крім аналізу електронних банківських транзакцій, криптовалютних операцій, експерти з цифрової криміналістики вивчають електронне листування, повідомлення в месенджерах та дані з соціальних мереж для виявлення зв'язків між учасниками незаконних схем та відстеження логістичних ланцюгів постачання зброї;

– протидія інформаційним операціям та пропаганді. Аналіз цифрових доказів дозволяє викривати факти дезінформації та маніпуляцій. Після подій в Бучі та оприлюднення кадрів з тілами загиблого місцевого населення російська сторона почала просувати ідею про постановку та розміщення цих тіл вже після звільнення. «Проте супутникові знімки допомогли довести, що тіла з'явилися саме під час російської окупації. У цьому контексті не можна також забувати про масові поховання людей» [2]. Крім того, СБУ з початку повномасштабного вторгнення російських військ на територію України постійно виявляє ботоферми, діяльність яких спрямована на те, щоб підірвати авторитет держави і органів влади, і послабити обороноздатність країни. Так, одні з останніх були виявлені в червні 2024 р.: «Служба безпеки нейтралізувала дві ботоферми, які діяли у Коростені (Житомирщина) та у Дніпрі. Фігуранти допомагали російським спецслужбам зламувати телефони українських захисників та поширювати кремлівську пропаганду» [4].

Вищенаведене підтверджує важливість цифрової криміналістики у фіксуванні та розслідуванні кіберзлочинів та воєнних злочинів в умовах сучасної війни. Проте наразі в Україні для підвищення її ефективності необхідно забезпечити виконання певних кроків, зокрема: розвивати нормативно-правову базу у даній сфері, впроваджувати сучасні технології та методи аналізу цифрових доказів, посилювати

міжнародну співпрацю у сфері цифрової криміналістики, а також проводити навчання та підвищення кваліфікації фахівців з цифрової криміналістики.

Список використаних джерел:

1. Майкл М. Розслідування воєнних злочинів: Збирання й архівування доказів та інформації. Global Investigative Journalism Network. 1 Грудня 2023 р. URL: <https://gijn.org/ua/resurs-ua/rozsliduvanna-voennih-zlociniv-zbiranna-j-arhivuvanna-dokaziv-ta-informacii/>

2. Мамедов Г. Цифрова криміналістика. Як це допомогло зібрати докази злочинів у Бучі? New Voice. 8 червня 2022 р. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/viynav-ukrajini-yak-cifrova-kriminalistika-vikrivaye-zlochini-uf-v-ukrajini-novini-ukrajini-50248411.html>

3. Назаренко Д.М. Напрями використання цифрової криміналістики в умовах воєнного стану. Інформаційні моделюючі технології, системи та комплекси (ІМТСК-2024): V міжнародна науково-практична конференція (м. Черкаси, 18-19 квітня 2024 р.). Черкаси: Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, 2024. С. 143-145

4. Поліковська Ю. СБУ викрила дві ботоферми, які «розганяли» російські фейки. 12 червня 2024 р. URL: <https://ms.detector.media/sotsmerezhi/post/35211/2024-06-12-sbu-vykryla-dvi-botofermy-yaki-rozghanyaly-rosiyski-feyky/>

5. Faure G. My Favorite Tools: Malachy Browne. Global Investigative Journalism Network. 25 November 2019. URL: <https://gijn.org/stories/my-favorite-tools-malachy-browne/>

Древаль Ю.Д.,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри менеджменту та публічного врядування
Національного університету водного господарства
та природокористування, м. Рівне

БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Безпека – це складне і багатоаспектне поняття, яке у загальному розумінні позначає стан захищеності особи та суспільства від ризику зазнати шкоди. Водночас безпека визначається і як відсутність загроз та небезпек, і як стан захищеності від будь-яких загроз, і як дотримання відповідних норм чи правил, і як сукупність заходів щодо захищеності соціуму чи його частки.

Безпека також є історичною категорією, яка з часом змінювалася та навіть наповнювалася якісно новим змістом. Дійсно, проблематика убезпечення людини та соціуму в цілому від різних небезпек була актуальною в усі часи й історичні епохи.

Уже в перших писаних правилах поведінки та ранніх законах простежується забезпечення безпеки як одного з провідних компонентів регулювання суспільних відносин (реформи Клісфена та Солона, закони Ману, Хамураппі та XII Таблиць).

Працями давньогрецьких мислителів було започатковано й наукове осмислення феномену безпеки, яке у тому чи іншому форматі продовжується і до сьогодення. За Аристотелем, зокрема, держава із «змішаною» формою устрою, де розумно поєднуються елементи демократії й олігархії, якраз і спроможна надати реальне забезпечення безпеки усім жителям країни (детальніше див.: [1, с. 126-128]).

Сучасний дискурс на тему безпеки людини безпосередньо завдячує напрацюванням мислителів Нового часу, зокрема Гуго Гроція, Б. Спінози, Т. Гоббса, Дж. Локка та І. Канта.

Основи нормативно-правового регулювання сучасного державного влаштування було закладено тогочасною конституантою, яка набула чіткого

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

формального виразу у конституціях другої половини XVIII століття (найперше Конституції США 1787 року, Конституції Речі Посполитої 1791 року та Конституції Франції 1791 року).

З тих пір і питання безпеки все частіше стало розглядатися у нерозривному зв'язку з правами та обов'язками громадян. Однак, упродовж наступних століть у питаннях безпеки беззаперечний пріоритет віддавався дихотомічній проблематиці «війни і миру».

Дві спустошливі світові війни та поява «супердержав» лише посилили зазначену тенденцію. Домінантними тенденціями наступних десятиліть стали холодна війна та глобальна безпека від ядерного голокосту. Відтак і безпека окремої людини розчинялася в концепціях захисту національних інтересів та ідеологічної боротьби.

Проте з часом зримо виявилось та загострилося чимало глобальних проблем, які поставили під сумнів і спроможність забезпечення безперервного розвитку на основі традиційних підходів та механізмів (це і глобальні екологічні проблеми, і загрози тероризму, і поява та масштабне розповсюдження епідемій...). Об'єктивне підґрунтя для повноцінного забезпечення безпеки окремих громадян та соціуму в цілому надавали процеси глобалізації, які стрімко додали національні бар'єри та остаточно покінчили з епохою національної окремішності. На межі 1980-х – 1990-х рр., здавалося, увійшли у минуле і проблеми протистояння «великих держав», а разом з тим – і загроза «ядерного голокосту».

У доповіді Генерального секретаря ООН Бутроса Галі «Нові підходи для підтримання миру» (1992 рік) було визначено і оновлені пріоритети світового співтовариства у питаннях безпеки (наголос зроблено на концепті гуманітарної безпеки, який розкривався у поняттях «гуманітарна катастрофа», «гуманітарні операції ООН», «примус до миру в ім'я загальнолюдських цінностей») [2].

Відповідним чином змінювалася і тональність досліджень на тему безпеки. Це і інтерсуб'єктний характер будь-якого дискурсу на тему безпеки (у

тлумаченні Б. Бузана та його колег), і поле напруги між свободою і безпекою у складних умовах сьогодення (Г. Баум), і неоднакове змістовне наповнення відчуття безпеки і реальності безпеки (Б. Шнайер) і багато іншого.

Відношення до проблем безпеки зазнало суттєвих змін під впливом теракту 11 вересня 2001 року, який став безпосередньою причиною доволі масштабної війни проти тероризму (вдосконалення системи безпеки в аеропортах та інших місяцях масового перебування людей, впровадження в багатьох країнах антитерористичних заходів, які в окремих випадках обмежують громадянські права...). За цієї причини, і в співвідношенні між свободою і безпекою відверта перевага надавалася якраз заходам з безпеки.

В умовах широкомасштабного російського вторгнення в Україну питання щодо співвідношення свободи і безпеки однозначно перемістилося у практичну площину. Так, відповідно до Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року, у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану...» [3].

Таке обмеження прав і свобод є вимушеним і необхідним, адже в умовах відвертої збройної агресії стрімко зростає і кількість загроз та небезпек, з якими можуть справитися лише органи державної влади. Водночас окремі громадяни та громадські об'єднання докладають чимало зусиль для розв'язання численних гуманітарних проблем, спричинених російською воєнною агресією. Природно, що вони активно долучаються і до заходів із забезпечення безпеки – як окремих громадян, так і жителів населених пунктів та соціуму в цілому.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Як зазначається в аналітичній доповіді «Стан розвитку громадянського суспільства в Україні (2022–2023 рр.)», «високий рівень самоорганізації українського суспільства під час війни є своєрідним феноменом і з точки зору реакції громадян на зовнішні загрози власній безпеці, і з позицій політичної науки в розрізі характеристик і властивостей демократичного устрою» [4, с. 5].

Питання забезпечення безпеки людини не втрачало власної актуальності в усі часи та історичні епохи. Причому, воно було актуальним як для кожної особистості, так і для держави та соціуму. Значущість забезпечення безпеки органами державної влади стрімко виростає в умовах різнобічних криз та збройних конфліктів. І заходи з безпеки в умовах широкомасштабного російського вторгнення в Україну це підтверджують.

Список використаних джерел:

1. Себайн Джордж Г., Торсон Томас Л. Історія політичної думки / Пер. з англ. Київ: Основи, 1997. 838 с.
2. Доповідь Генерального секретаря ООН Бутроса Галі «Нові підходи для підтримання миру» (1992 рік). URL: <https://www.un.org/sg/en>
3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
4. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні (2022–2023 рр.): аналіт. доп. / [В.Г. Потапенко, Ю.А. Тищенко, Ю.Б. Каплан та ін.]; за ред. В.Г. Потапенка, Ю.А. Тищенко, Ю.Б. Каплан. Київ : НІСД, 2023. 91 с.

Іванок К.,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Усі ми добре пам'ятаємо ранок 24 лютого 2022 року, коли о четвертій ранку прокинулись всі під вибухи, які вже ніколи не зможемо забути і які увійшли до нашої історії назавжди. Збройна агресія Російської Федерації і її повномасштабне вторгнення на територію України змусили весь державний апарат і суспільство в цілому перейти до оперативного функціонування в умовах правового режиму воєнного стану [1].

Загалом, воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії, а також в інших, передбачених законом випадках, та передбачає надання відповідним органам повноважень, необхідних для відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки. У зв'язку з цим, можливим є також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Права і свободи людини і громадянина є фундаментальним надбанням людства, важливим елементом у процесі становлення й соціалізації кожного індивіда, адже дозволяють йому задовольняти свої потреби та реалізовувати власний потенціал у різних сферах суспільного життя. Ступінь їх гарантування визначає ступінь демократичного розвитку будь-якого суспільства. Особливе місце в системі прав і свобод людини і громадянина посідають конституційні права і свободи, які разом із відповідними обов'язками встановлено в основному законі кожної держави [2].

Специфіка російської збройної агресії проти України полягає не стільки в загальних методах та цілях війни, скільки у беззастережному порушенні Росією системи базових міжнародно-правових угод, усіх звичаїв ведення війни. Ще

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

однією особливістю цієї війни є фактичне її ведення без оголошення, з використанням правил конспірації та маскуванню своїх дій зі сторони Росії. Цю повномасштабну війну російське керівництво називає лише «спеціальною військовою операцією», однак фактично це війна – жорстока, цинічна, позбавлена здорового глузду [2].

Відповідно до Конституції України лише воєнний і надзвичайний стан є єдиною легальною можливістю суттєвого обмеження прав і свобод людини і громадянина. А тому механізм введення таких особливих правових режимів за наявності процедурних вад може становити потенційну загрозу правам і свободам людини й громадянина, у тому числі права на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції [3].

Грубі порушення прав людини на території України під час війни з боку російських окупантів збільшили кількість індивідуальних звернень до Європейського суду з прав людини. Станом на кінець літа 2022 року зареєстровано близько дев'яти тисяч індивідуальних заяв з боку українських громадян проти росії. Підставами для індивідуальних звернень були вбивства, зникнення без вісти, потрапляння у полон цивільних людей, катування, втрата домівки через воєнні дії, насильницьке роз'єднання сім'ї, обмеження пересування, коли громадяни України не могли виїхати з окупованих територій, знищення рухомого і нерухомого майна, порушення права на освіту, у випадках, коли у зв'язку з воєнними діями неможливо реалізувати право на освіту чи примушують навчатися за чужими книжками, за нав'язаними програмами чи на іншій мові (відповідно до ст. 7 закону України «Про освіту» мовою освітнього процесу є державна мова [4].

Отже, підсумовуючи вищесказане, можна зробити такий висновок, що внаслідок збройної агресії Російської Федерації було порушено багато прав громадян України, а також є обмеження в нашій свободі. На сьогодні багато наших мрій залишились нездійсненими, ми не можемо навчатись де хотілось, не

можемо відпочити так як хотілось і де хотілось, не можемо спокійно спати через тривоги, ми не можемо планувати щось наперед, бо розуміємо, що кожної хвилини може щось зруйнувати наші плани. Хтось залишився без житла, хтось без роботи, а хтось, навіть, без родини. Єдине, що ми можемо зараз робити, це молитися Богу про найшвидшу перемогу та спокій в нашій країні, а також докладати власних зусиль для того, щоб допомогти нашим Збройним Силам. Зараз в нас одна мрія на всіх - про те, що настане день коли ми будемо жити в своїй вільній країні без війни і ніхто не буде порушувати наші права та свободу.

Список використаних джерел:

1. <http://legalclinic.nlu.edu.ua/2022/05/06/prava-lyudyny-i-gromadyanyna-pid-chas-diyi-voyennogo-stanu/>
2. Лазарєв В., Малиновська Т. *Особливості гарантування прав і свобод людини в умовах воєнного стану в Україні. Ст. - 71*
3. Левченко А. *Вплив правового режиму воєнного стану на забезпечення права на таємницю кореспонденції в Україні*
4. <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/377/333>

Ковтун І.,
здобувачка II (магістерського) рівня освіти
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир
Науковий керівник: Павліченко І.,
старший викл. кафедри права і правоохоронної діяльності

**РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ. АНАЛІЗ ЗМІН У
СУДОВІЙ СИСТЕМІ ТА ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ ПІД ЧАС ДІЇ
ОСОБЛИВОГО ПРАВОВОГО РЕЖИМУ**

Забезпечення права на справедливий суд в умовах воєнного стану стало одним із ключових викликів для судової системи України. Внаслідок повномасштабного військового вторгнення Російської Федерації судова система зіткнулася з масштабними організаційними, матеріально-технічними та процесуальними труднощами, які потребують оперативного вирішення для дотримання міжнародних стандартів правосуддя.

Суттєвою проблемою залишається порушення розумних строків судового розгляду справ, зумовлене як кадровим дефіцитом суддів, так і організаційними труднощами, пов'язаними зі зміною територіальної підсудності судів у зонах бойових дій. Брак суддів, спричинений незавершеним формуванням Вищої кваліфікаційної комісії суддів (ВККС) та непрацюючою Вищою радою правосуддя (ВРП), значно обмежує можливості системи правосуддя [3, с. 75-80]. Невизначеність у кадрових питаннях, включаючи незавершені конкурси на заміщення посад суддів, продовжує негативно впливати на ефективність судової системи.

Одним із головних викликів є забезпечення незалежності судової гілки влади в умовах воєнного стану [1, с. 82]. Відсутність дієвих механізмів дисциплінарної відповідальності суддів через фактичну бездіяльність ВРП спричиняє безкарність суддів за можливі процесуальні порушення. Це знижує

довіру громадян до судової системи та ставить під сумнів її спроможність забезпечувати справедливий судовий розгляд.

Матеріально-технічні проблеми також стали значною перешкодою в реалізації права на доступ до правосуддя. Через недостатнє фінансування суди стикаються з обмеженнями у відправленні поштової кореспонденції, а значна частина приміщень судів була пошкоджена або зруйнована внаслідок бойових дій. Попри це, більшість судів на звільнених територіях оперативно відновили свою роботу, що демонструє високий рівень адаптації судової системи до екстремальних умов. Особливу увагу слід приділити проблемам доступу до судових рішень [2, с. 430]. Обмеження доступу до Єдиного державного реєстру судових рішень (ЄДРСР) у перші місяці війни вплинуло на прозорість судових процесів. Хоча доступ до реєстру частково відновлено, досі спостерігаються випадки затримок в оприлюдненні судових рішень, що перешкоджає громадському контролю за діяльністю судів.

У 2022 році Верховною Радою України були здійснені спроби вирішити проблему надмірної тривалості судових проваджень шляхом внесення відповідних законодавчих змін. Однак відсутність реальних механізмів імплементації цих змін не дозволила досягти помітного прогресу. Так само залишається невирішеною проблема достатнього фінансування судової системи, що впливає на належне функціонування судів [5].

Одним із перспективних шляхів подолання викликів є відновлення повноважень та функціонування ВРП і ВККС, які відповідають за кадрове забезпечення судової системи та розгляд дисциплінарних проваджень [4, с. 123-126]. Ухвалення чітких процедурних норм щодо зміни територіальної підсудності справ також сприятиме уникненню втрати судових матеріалів та дотриманню процесуальних прав громадян.

Попри численні виклики, судова система України демонструє стійкість і прагнення адаптуватися до нових реалій. Реалізація права на справедливий суд в

умовах воєнного стану потребує комплексного підходу, який включає вдосконалення нормативно-правової бази, вирішення кадрових питань та забезпечення належного фінансування судів. Лише таким чином можливо забезпечити ефективність судової системи та дотримання міжнародних стандартів правосуддя в умовах особливого правового режиму.

Список використаних джерел:

1. Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Дніпро-Львів-Одеса-Харків, 2022. 82 с.
2. Завтур В.А. Деякі питання реалізації права на справедливий суд у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття» (Одеса, 17 червня 2022 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 429-433.
3. Наливайко Л. Конституційне право на справедливий суд в умовах воєнного стану. Вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2022. № 2. С. 75-80.
4. Невесенко А.В. Реалізація права на справедливий судовий розгляд в Україні в умовах воєнного стану. Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів: матеріали науково-практичної конференції (Суми, 2022). Суми: СумДУ, 2022. С. 123-126.
5. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Щорічна доповідь за 2022 рік. Офіційний сайт Омбудсмена України. URL: <https://ombudsman.gov.ua>.

Когут О.В.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права
Хмельницького національного університету

ВОЄННИЙ СТАН ЧИ СТАН ВІЙНИ?

З ранку 24 лютого 2022 року наша країна живе в умовах воєнного стану.

Зазначимо, що визначення правового режиму воєнного стану міститься у двох законах – Законі України «Про оборону України» та Законі України «Про правовий режим воєнного стану». Перший закон закріплює, що «воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [1]. А спеціальний Закон про воєнний стан в ч.1 ст.1 містить схоже, але дещо розширене тлумачення: «Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод

людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [2].

Як бачимо, підстави введення режиму воєнного стану є ідентичними в обох законах, а от перелік органів, які наділяються відповідними повноваженнями та мету введення у Законі про воєнний стан дещо розширено. Так, до органів додано *військові адміністрації*, а до мети – *відсіч збройній агресії та усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності*. Вважаємо, що визначення сутності воєнного стану повинні бути повністю ідентичними, причому за основу слід взяти визначення, яким оперує Закон про воєнний стан.

Підставами введення режиму воєнного стану є: *збройна агресія; загроза нападу; небезпека державній незалежності України, її територіальній цілісності*. Вважаємо за доцільне звернутись до відповідних конституційних положень. Так, конституційними підставами прийняття Президентом України рішення про введення воєнного стану є *загроза нападу, небезпека державній незалежності України* (п.20 ст.106). А п.19 ст.106 Конституції України наділяє Президента України правом вносити до Верховної Ради України *подання про оголошення стану війни*. Підтримуємо думку про те, що «реалізація процедури оголошення Президентом України стану війни в державі є не зовсім чіткою та фактично нереалізованою, оскільки нормами статі 106 Конституції України та законодавчими актами невизначено поняття стану війни, а умови (підстави), які необхідні для його оголошення, відсутні» [3, с.97]. У статті 4 Закону України «Про оборону України» практично поєднуються зміст понять «воєнний стан» і «стан війни», а от процедура оголошення стану війни є дещо завуальованою. Так, ч.1 ст.4 встановлює: «У разі збройної агресії проти України або загрози нападу на Україну Президент України приймає рішення про загальну або часткову мобілізацію, *введення воєнного стану* в Україні або окремих її місцевостях, застосування Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

відповідно до законів України, *подає його Верховній Раді України на схвалення чи затвердження, а також вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни»* [1]. А відповідно до ч.3 ст.4 «З моменту оголошення стану війни чи фактичного початку воєнних дій настає *воєнний час*, який закінчується у день і час припинення стану війни».

Отже, у вітчизняному законодавстві не викладені основні дефініції та не розмежовано ключові поняття «стан війни» та «воєнний стан». На практиці, в результаті широкомасштабної збройної агресії росії з 5 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року Указом Президента України було введено в Україні воєнний стан. Одразу Верховна Рада України 300 голосами затвердила цей указ. І якщо проект Закону про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» йшов за №7111, то за №7114 був законопроект «Про оголошення стану війни», текст якого у доступі наразі відсутній (на офіційному веб-порталі Верховної Ради України у веб-архіві розміщено лише його картку). А наступний за порядковим номером законопроект №7115 депутати розглянули і підтримали: йшлося про використання ЗСУ та інших військових формувань для відсічі збройній агресії проти України. Але чому все-таки в Україні «воєнний стан», а не війна? Не будемо вдаватися у конспірологічні теорії, а зазначимо лише, що саме питання «воєнного стану» більше детально регламентовано, а передбачені Конституцією України можливі тимчасові обмеження прав і свобод громадянина (ч.2 ст.64) під час воєнного стану мають безпосередній вплив на процеси у середині країни і стосуються виключно внутрішньополітичних моментів. Щодо правових аспектів оголошення стану війни, то їх закріплено у статті 1 Конвенції про відкриття воєнних дій (III Гаазька конвенція) від 18 жовтня 1907 року [4]: «Договірні Держави визнають, що воєнні дії між ними не повинні розпочинатися без попереднього і чіткого повідомлення у формі або мотивованого оголошення війни, або ультиматуму з умовним оголошенням війни». А ст.2 встановлює, що

про існування стану війни мають бути негайно повідомлені нейтральні держави, і він набирає чинності для них лише після отримання ними повідомлення. З часом світове співтовариство відмовилось від будь-яких оголошень, а початок війни став розглядатися як дія агресора чи держави, яка має намір вчинити акт агресії. Так, відповідно до ст.1 Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 3314 (XXIX) від 14 грудня 1974 року [5] агресією є застосування державою збройних сил проти суверенітету, територіальної недоторканності або політичної незалежності іншої держави. А ст.3 передбачає, які дії вважаються актом агресії незалежно від оголошення війни. Аналіз переліку таких дій свідчить про те, що на відміну від терміну «воєнний стан» термін «стан війни» стосується зовнішньополітичних процесів. Тому вважаємо, що наша держава зробила усі необхідні дії у внутрішньополітичній сфері, а що стосується зовнішнього боку, то, згідно загальноприйнятих міжнародних правових норм, у нас іде війна, яку Росія не оголошувала, а Україна й не мусить оголошувати. Акт агресії Росії проти України цілком дорівнює війні і фактично, і юридично [6]. Тому сьогодні важливішим є досягнення перемоги, а не суперечки щодо юридичного змісту назви стану, в якому ми опинились.

Список використаних джерел:

1. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 р. № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 15 травня 2015 р. № 389-VIII . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Топольницький В.В., Тична Б.М. Проблеми правового регулювання понять «воєнний стан», «стан війни» та «воєнний час». Правова позиція. №4(25). 2019. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/3873>
4. Конвенція про відкриття воєнних дій (III Гаазька конвенція). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b85#Text

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

5. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 3314 (XXIX) від 14 грудня 1974 року. URL:

<https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/742/34/pdf/nr074234.pdf>

6. Резолюція Резолюції Генеральної Асамблеї ООН "Агресія проти України" від 2 березня 2022 року. URL:

<https://ips.ligazakon.net/document/MU22003?an=2>

Більчук О.О.,
асистент кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир
Кривець Д.О.,
студентка 3-го курсу освітнього ступеня «бакалавр»
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

НЕПОКОРА, ВЧИНЕНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЧИ В БОЙОВІЙ ОБСТАНОВЦІ, ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Очевидно та зрозуміло, що питання кваліфікації непокори, вчиненої в екстремальних умовах, таких як воєнний стан чи бойова обстановка, є надзвичайно актуальною на сьогодні. Особливість мети кримінального правопорушення передбаченого ч.4 ст.402 КК України полягає в наступному. З одного боку це необхідність підтримувати дисципліну та порядок у збройних силах та інших військових формуваннях вимагає жорсткої відповідальності за непокору. З іншого боку це особливі умови, в яких діють військовослужбовці та інші особи, можуть впливати на їхню поведінку та спричиняти ситуації, що вимагають індивідуального підходу при оцінці їхніх дій.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Військовий стан та бойові дії створюють унікальний правовий режим, який характеризується підвищеною небезпекою, стресом та умовами невизначеності. Часто, виконання наказу має високий ризик для життя та здоров'я військовослужбовця, і на противагу, невиконання наказу має високий ризик для підрозділу в умовах бойової ситуації. Така потреба в балансуванні між інтересами загального порядку виконання наказів у військових формуваннях та інтересами військовослужбовця і зумовили інтерес до обраної теми.

Диспозиція норми, яка передбачена ч.4 ст.402 КК України наступна: *“Непогора, вчинена в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці”*.

Предметом цього дослідження є саме об'єктивно сторона правопорушення, зокрема розкриття поняття “непогора”. Саме тому увага не буде зосереджена на таких термінах як “воєнний стан”, “бойова обставновка”.

Життя і діяльність військових формувань побудовані на принципі повної єдино-начальності командирів і начальників. Суть єдиноначальності полягає в зосередженні у командира всіх функцій управління ввіреним підрозділом. Він повністю відповідає за бойову підготовку, військову дисципліну, стан озброєння, бойової техніки, транспорту, матеріально-побутове і медичне забезпечення військової частини [3].

Стаття 6 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України передбачає: *“Право командира - віддавати накази і розпорядження, а обов'язок підлеглого - їх виконувати, крім випадку віддання явно злочинного наказу чи розпорядження. Наказ має бути виконаний сумлінно, точно та у встановлений строк”. Відповідальність за наказ несе командир, який його віддав. У разі непокори чи опору підлеглого командир зобов'язаний для відновлення порядку вжити всіх передбачених статутами Збройних Сил України заходів примусу аж до притягнення його до кримінальної відповідальності.”*[2]

З об'єктивної сторони цей злочин вчиняється шляхом відкритої відмови виконати наказ начальника (непокори) або в іншому умисному невиконанні наказу [3].

Тобто ознаками діяння є відкритість відмови та наявність умислу.

Відкрита відмова від виконання наказу визначає найбільш зухвалу форму невиконання. При такій непокорі підлеглий у категоричній формі усно або письмово заявляє, що він виконувати наказ не буде [5].

У судовій практиці зустрічається наступний спосіб оцінки обставини кримінального правопорушення передбаченого ч.4 ст.402 КК України. Суд, при викладенні мотивувальної частини дає відповіді на наступні запитання:

- 1) Чи є обвинувачений суб'єктом інкримінованого йому злочину?
- 2) Чи наявні у діях обвинувачення ознаки об'єктивної сторони складу інкримінованого йому злочину?
- 3) Чи наявні у діях обвинуваченого ознаки суб'єктивної сторони складу інкримінованого йому злочину?
- 4) Чи відповідає об'єкт посягання ознакам безпосереднього об'єкту інкримінованого обвинуваченому злочину?

Щодо об'єктивної сторони, мотивування зазвичай має наступний зміст: *“...вирішуючи питання щодо наявності в його діях ознак об'єктивної сторони інкримінованого злочину, суду необхідно надати відповідь на таке питання: «Чи здійснив обвинувачений відкриту відмову від виконання наказу командира в умовах воєнного стану?» Надаючи відповідь на це питання, суд виходить з того, що матеріалами кримінального провадження встановлено та не оспорується й стороною захисту, що після шиккування військовослужбовців та віддання наказу командир вказав зробити крок вперед з шеренги тим військовим, які відмовляються виконати наказ і пояснити причину відмови. ОСОБА_5 зробив крок вперед на підтвердження відмови виконати наказ та пояснив свою відмову виконати бойове розпорядження станом здоров'я, бо потребував лікування у стоматолога. За*

таких обставин суд констатує в діях ОСОБА_5 наявність ознак об'єктивної сторони інкримінованого йому злочину за ч. 4 ст. 402 КК України” [5].

З наведеного прикладу вбачається, що така ознака об'єктивної сторони, як публічність, проявляється у взаємовідносинах військовослужбовця та командира, але з присутністю (залученістю) інших осіб які б надали таким взаємовідносинам ознаки публічності.

Найбільш часті докази, які сторона обвинувачення та суд використовують для кваліфікації обставини про відкриту відмову від виконання наказу, зображають ознаку публічності, наступні:

- свідки. Найчастіше це також військовослужбовці яким доводився той же наказ командира, який не був виконаний;
- відеозаписи з мобільних телефонів або відеокамер на які фіксувався процес доведення наказу командира до особового складу;
- відеозаписи з мобільних телефонів або відеокамер на які фіксувався процес доведення відмови військовослужбовця від виконання наказу;
- протоколи слідчих експериментів, які відтворюють процеси доведення наказу командира до особового складу або відмови військовослужбовця від виконання наказу.

Підлеглий військовослужбовець також може мовчки демонстративно вчиняти дії, які свідчать про те, що наказ виконуватись не буде. Публічна непокоря, особливо перед строем, як правило, свідчить про її підвищену суспільну небезпеку.

Поняттям невиконання наказу охоплюється: невиконання дій, які передбачені наказом; вчинення дій, які заборонені наказом; неналежне виконання наказу, тобто відступ від його припису в часі, місці та характері дій.

Непокору слід вважати закінченим злочином з моменту відкритої відмови виконати наказ або з моменту навмисного його невиконання незалежно від настання наслідків [3].

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

В примітці до цієї ж статті вказане роз'яснення поняття “бойова обстановка”: *“Під бойовою обстановкою в розділі XIX цього Кодексу слід розуміти обстановку наступального, оборонного чи іншого загальновійськового, танкового, протиповітряного, повітряного, морського тощо бою, тобто безпосереднього застосування військової зброї і техніки стосовно військового супротивника або військовим супротивником. Обстановка бою, в якому бере участь військове з'єднання, частина (корабель) або підрозділ, розпочинається і закінчується з наказу про вступ у бій (припинення бою) або з фактичного початку (завершення) бою”* [1].

Непокора військовослужбовця є злочином із формальним складом, тому кримінальна відповідальність за неї не залежить від настання суспільно небезпечних наслідків.

Такого висновку дійшов ККС ВС у постанові від 23 травня 2024 року у справі № 185/4595/22 (провадження № 51-7414км23) [4]

Підсумовуючи, варто зазначити, що об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ч.4 ст.402 КК України, може мати багато різних форм діяння, однак потребує чіткого фіксування ознак (критеріїв) таких дій, як публічність та відкритість.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 21 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 24.11.2024).
2. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 № 551-XIV : станом на 9 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14#Text> (дата звернення: 24.11.2024).
3. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., допов. Харків : Право, 2013.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

4. Непокора: Верховний Суд вказав на особливості складу військового злочину. ЮРЛІГА. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/228476_nepokora-verkhovniy-sud-vkazav-na-osoblivost-skladu-vyskovogo-zlochynu (дата звернення: 24.11.2024).

5. Вирок Костянтинівського міськрайонного суду Донецької області від 15.05.2023 у справі №233/2394/22. URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/110861932> (дата звернення: 24.11.2024).

Малишак А.,
здобувач ступеня доктора філософії
Науковий керівник: **Білоус Н.Б.**,
кандидат економічних наук,
Інститут адміністрування, державного управління та професійного розвитку
Національного університету "Львівська політехніка",
м. Львів, Україна

ГАРАНТУВАННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН У ПРАВОВОМУ РЕЖИМІ ВОЄННОГО СТАНУ: БАЛАНС МІЖ НАЦІОНАЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ ТА ДЕМОКРАТИЧНИМИ ЦІННОСТЯМИ

Воєнний стан є особливим правовим режимом, запровадженим з метою забезпечення національної безпеки та відсічі збройній агресії. Його регулювання закріплене в Конституції України, зокрема статтею 64, [1] та в Законі України "Про правовий режим воєнного стану".

Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення

національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень[2]. Цей режим передбачає тимчасове обмеження певних прав і свобод громадян, таких як свобода слова, зібрань і пересування. Зокрема, можуть вводитися комендантська година, заборона на проведення масових заходів, контроль за діяльністю засобів масової інформації. Усі обмеження мають відповідати вимогам пропорційності, тобто бути виправданими за конкретних умов і не перевищувати необхідного рівня.

Стаття 15 Європейської конвенції з прав людини дозволяє державам-учасницям в умовах надзвичайної ситуації, такої як війна чи інша суспільна небезпека, тимчасово відступати від своїх зобов'язань за Конвенцією, але лише у межах, які вимагає гострота становища, та за умови дотримання інших міжнародних зобов'язань. Однак певні права залишаються абсолютними і не підлягають обмеженню навіть у таких умовах: це право на життя (крім випадків смерті під час правомірних воєнних дій), заборона катувань, рабства та підневільного стану, а також принцип "немає покарання без закону" [3].

Запровадження воєнного стану створює складні обставини, за яких держава зобов'язана гарантувати національну безпеку, але водночас забезпечувати захист прав і свобод громадян. У цих умовах постають ключові виклики, які потребують особливої уваги.

Свобода слова та доступ до інформації в умовах воєнного стану нерідко обмежуються. Прикладом обмеження свободи слова та доступу до інформації під час воєнного стану є ситуація в Україні після повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році, коли з метою протидії дезінформації та забезпечення національної безпеки було запроваджено централізований контроль над інформаційним простором. Зокрема, було закрито проросійські медіа,

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

впроваджено єдиний телемарафон новин для уніфікації інформаційних потоків та уникнення хаосу, а також здійснено регулювання контенту в соціальних мережах для видалення фейкової інформації.

Свобода пересування також зазнає суттєвих обмежень через запровадження комендантської години, заборону виїзду з певних територій або обмеження мобільності між регіонами. Це ускладнює забезпечення базових потреб, таких як доступ до продовольства, медикаментів або евакуація населення із зони бойових дій. Обмеження пересування можуть призводити до соціальної ізоляції громадян, особливо у віддалених районах, і ускладнювати доставку гуманітарної допомоги.

Соціально-економічні права громадян також значно страждають під час воєнного стану. Зниження рівня життя через втрату роботи, руйнування підприємств та інфраструктури створює серйозні виклики для економічної стабільності. Медична система стає менш доступною через нестачу ліків, медичного персоналу та руйнування медичних закладів. Освітні послуги також опиняються під загрозою, оскільки навчальні заклади змушені припинити роботу або переводити процес у дистанційний формат, що не завжди можливе.

Відсутність чітких процедур і належного контролю за діями влади в умовах воєнного стану може призвести до порушень прав громадян, особливо найбільш уразливих груп населення. Для мінімізації цих викликів необхідно забезпечити прозорість дій державних органів, чітке визначення меж обмежень прав і створення програм підтримки економіки та населення.

Міжнародний досвід захисту прав у надзвичайних умовах.

Запровадження надзвичайного стану є поширеною практикою для багатьох країн, які стикаються з кризами, війнами або терористичними загрозами. У таких умовах держави прагнуть знайти баланс між забезпеченням безпеки та дотриманням прав і свобод громадян. Аналіз досвіду таких країн, як Ізраїль, США і Франція, дозволяє зрозуміти, як різні підходи впливають на захист прав людини.

Ізраїль. Ізраїль має багаторічний досвід функціонування в умовах постійної загрози безпеці, зокрема через конфлікти на Близькому Сході. Особливістю ізраїльської моделі є чітка юридична регламентація дій держави. Обмеження свободи пересування та запровадження комендантських годин. Влада застосовує заходи, які включають обмеження свободи пересування, запровадження комендантських годин і контроль над інформаційними потоками. Наприклад, у вересні 2020 року в Ізраїлі було введено комендантську годину в 40 містах через погіршення епідеміологічної ситуації [4].

Для мінімізації зловживань діють спеціальні судові процедури. Рішення про затримання особи без пред'явлення звинувачень може бути оскаржене в суді, що забезпечує захист прав громадян.

Верховний суд Ізраїлю має повноваження скасовувати рішення уряду, які порушують права громадян. Наприклад, у січні 2024 року суд скасував ключовий компонент спірної судової реформи, проведення якої ініціював уряд країни [5].

США. Після терактів 11 вересня 2001 року США ухвалили Патріотичний акт, який суттєво розширив повноваження державних органів у сфері забезпечення безпеки. Спецслужби отримали можливість контролювати телефонні розмови, електронну пошту, банківські операції та інші аспекти приватного життя громадян. Збільшилися можливості для затримання осіб, підозрюваних у тероризмі, навіть без пред'явлення формальних звинувачень. Уряд акцентував увагу на створенні централізованої системи моніторингу потенційних загроз [6].

Водночас надзвичайні повноваження уряду викликали критику через загрозу праву на приватність і свободу слова. Важливу роль у захисті громадян відіграє судова система США, яка ретельно контролює дії виконавчої влади та забезпечує юридичний захист від неправомірного втручання.

Франція. Після серії терористичних атак у 2015 році Франція ввела надзвичайний стан, який тривав понад два роки. За цей час були застосовані

суворі заходи безпеки. Підвищений контроль поліцією, включаючи проведення обшуків без судових ордерів. Запровадження комендантської години та заборона на масові заходи в певних регіонах. Розширення повноважень спецслужб для моніторингу комунікацій і пересувань громадян [7].

Хоча ці заходи допомогли знизити рівень терористичної активності, вони викликали серйозну критику з боку правозахисних організацій через порушення прав на приватність, свободу слова та свободу зібрань. Франція згодом адаптувала деякі заходи, перетворивши їх на постійні правові інструменти, що викликало дискусії щодо відповідності демократичним стандартам.

Усі три країни демонструють різні підходи до захисту прав громадян в умовах надзвичайного стану. Ізраїль покладається на прозорі юридичні механізми й ефективну судову систему для запобігання порушенням. США активно використовують технології моніторингу, але стикаються з викликами у сфері захисту приватності. Франція впроваджує жорсткі заходи безпеки, які, хоча й ефективні, викликають питання щодо дотримання демократичних принципів.

Забезпечення прав людини в Україні під час агресії РФ є складним завданням, що вимагає комплексного підходу, який поєднує дотримання національного законодавства та міжнародних стандартів. В умовах воєнного стану, запровадженого відповідно до Конституції України та Закону України "Про правовий режим воєнного стану", можливі тимчасові обмеження певних конституційних прав і свобод громадян. Проте такі обмеження повинні бути чітко визначені, пропорційними та відповідати міжнародним зобов'язанням України.

Україна офіційно повідомила про відступ від деяких зобов'язань за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод та Міжнародним пактом про громадянські та політичні права. Це дозволяє державі вводити певні обмеження в умовах воєнного стану, проте такі заходи мають бути необхідними, пропорційними та не суперечити основоположним правам людини.

Міжнародне гуманітарне право та міжнародне право прав людини залишаються чинними навіть під час збройних конфліктів. Ці норми передбачають захист цивільного населення, поранених, військовополонених та інших осіб, які не беруть активної участі в бойових діях. Україна, як сторона міжнародних договорів, зобов'язана дотримуватися цих норм і забезпечувати їх виконання на національному рівні.

Для ефективного захисту прав людини в умовах агресії РФ необхідно:

1. **Забезпечити прозорість дій державних органів:** інформування громадян про запроваджені обмеження, їхні підстави та тривалість сприяє підвищенню довіри до влади та запобігає поширенню дезінформації.

2. **Забезпечити доступ до правосуддя:** навіть в умовах воєнного стану громадяни повинні мати можливість оскаржувати неправомірні дії державних органів та захищати свої права в суді.

3. **Залучати міжнародні організації:** співпраця з міжнародними правозахисними організаціями дозволяє отримати додаткову підтримку та забезпечити дотримання міжнародних стандартів прав людини.

4. **Підтримувати діяльність громадянського суспільства:** неурядові організації відіграють ключову роль у моніторингу дотримання прав людини та наданні допомоги постраждалим.

5. **Забезпечити гуманітарну допомогу:** надання необхідної підтримки внутрішньо переміщеним особам, пораненим та іншим постраждалим від конфлікту є критично важливим для захисту їхніх прав.

Забезпечення прав людини в Україні під час агресії РФ є одним із ключових завдань держави, яке потребує комплексного підходу та ефективної координації зусиль усіх зацікавлених сторін. Незважаючи на складні обставини, викликані збройним конфліктом, Україна зобов'язана дотримуватися національного та міжнародного законодавства, щоб захистити своїх громадян та гарантувати їм основоположні права і свободи.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Воєнний стан, введений для забезпечення національної безпеки, передбачає тимчасові обмеження прав громадян. Проте ці обмеження мають бути чітко регламентовані, пропорційними та відповідати вимогам законності. Важливим аспектом є забезпечення правосуддя та прозорості дій державних органів, що сприяє довірі суспільства до влади навіть у кризових умовах.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> .

2. Закон України "Про правовий режим воєнного стану" [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс] // Рада Європи. – 1950. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 .

4. Комендантська година в Ізраїлі [Електронний ресурс]// <https://www.rbc.ua/rus/news/izraile-vvodyat-komendantskiy-chas-40-gorodah-1599459984.html?utm> .

5. Реформа Верховного суду Ізраїлю [Електронний ресурс]// <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3807768-verhovnij-sud-izrailu-skasuvav-klucovij-komponent-spirnoi-sudovoi-reformi.html?utm>

6. Антитерористичне законодавство США: висновки для України [Електронний ресурс]// <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/antyterorystychne-zakonodavstvo-ssha-vysnovky-dlya-ukrayiny> .

7. У Франції скасували надзвичайний стан, але посилили законодавство про боротьбу із тероризмом [Електронний ресурс]//<https://tsn.ua/svit/u-franciyi-skasovali-nadvichayniy-stan-ale-posilili-zakonodavstvo-pro-borotbu-iz-terorizmom-1026315.html>

Павліченко І.М.

старший викладач кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»
місто Житомир

ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА МИР

Фактично всю історію нашої цивілізації цілком можна назвати історією воєн – лише в минулому столітті людству довелося пережити дві світові війни, а локальні збройні сутички в різних місцях планети виникають постійно. За даними джерел, з 3500 р. до н.е. людство на Землі прожило тільки 292 роки без війн, а 15 513 великих і малих війн забрали 3 млрд. 640 млн людських життів [1].

Цінність миру у всі часи вирізнялась актуальністю, і була однією з центральних категорій дослідження у трактатах найвидатніших мислителів, які ще з давніх часів розуміли її важливість та багатоаспектність.

У нинішніх реаліях повномасштабної агресії росії на суверенну Україну, в умовах, коли щодень гинуть мирні люди, для українського суспільства словосполучення «мирне небо» вже давно перестало бути метафорою, а стало найбільшою цінністю та найзаповітнішою мрією.

Право на мир тривалий час у працях конституціоналістів розглядалося у контексті прав людини третього покоління, тобто саме колективних прав. Проаналізувавши останні наукові дослідження, бачимо, що наразі поширення набувають різні точки зору наукової спільноти на приналежність цього права. Зокрема І. Іванків право на мир розглядає як окремий вид прав, а саме права людства. Вчена зазначає, що право людства на мир, хоча і може мати багато спільного з правами людини третього покоління, проте через особливий суб'єкт не може вважатися правом людини та заслуговує на окреме дослідження [2, с. 54]. Іншу думку на дане питання висловив О. Богінич, який зазначає, що право на мир еволюціонувало від права народів на мир до права людини на мир [3, с. 184]. Схожий погляд висловили Н. Оніщенко та С.Сунегін, які вважають доцільним

розглядати право на мир одночасно як таке, що має колективний та індивідуальний характер [4, с. 313].

Право на мир – це фундаментальне право людини, яке визнається на міжнародному рівні та закріплене в багатьох національних законодавствах. Воно передбачає відсутність війни, збройних конфліктів та насильства, а також створення умов для мирного співжиття людей і народів. При цьому дане право беззаперечно є основою для забезпечення реалізації таких природних прав людини як право на життя, на повагу до гідності, на свободу та особисту недоторканність, на недоторканність житла тощо. Зміст права на мир передбачає можливості людини жити та здійснювати власні дії у стані згоди з іншими колективними та індивідуальними суб'єктами права.

Правове регулювання права на мир здійснюється цілою низкою міжнародних правових актів, зокрема:

Загальна декларація прав людини проголошує право кожної людини на життя, свободу і безпеку [5];

Статут ООН забороняє застосування сили у міжнародних відносинах, за винятком випадків самооборони або за рішенням Ради Безпеки ООН [6];

Декларація ООН про право народів на мир закріплює це право як священне право всього людства, а забезпечення миру священним обов'язком кожної цивілізованої держави [7];

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, в ст.20 закріплює, що пропаганда війни має бути заборонена законом [8];

Римський статут Міжнародного кримінального суду визнав агресію міжнародним злочином [9], тощо.

Існує безліч інших міжнародних документів, присвячених питанням миру і безпеки, зокрема, Женевські конвенції, Додаткові протоколи до Женевських конвенцій, Конвенція про заборону хімічної зброї тощо.

Лише Генеральною Асамблеєю ООН у другій половині ХХ століття було прийнято сім декларацій, присвячених питанням миру. Серед останніх такі:

Декларація про поширення серед молоді ідеалів миру, взаємної поваги та взаєморозуміння між народами 1965 року, Декларація про виховання народів у дусі миру 1978 року, Декларація про право народів на мир 1984 року, Декларація про культуру миру 1999 року, і нарешті, у 2016 року була прийнята Декларація про право на мир [10].

Отож, у різних міжнародно-правових актах питання права на мир часто згадується зазвичай в преамбулах та статтях, деклараціях, які окреслюють цілі і завдання діяльності міжнародних органів та світової спільноти.

Основним документом, який гарантує право на мир в Україні, є Конституція України. Основний закон проголошує Україну як суверенну незалежну, правову і демократичну державу, найвищою соціальною цінністю якої є людина, її життя і здоров'я. Конституція також закріплює такі важливі принципи, як верховенство права, недоторканність особи і її житла, свобода слова, мирні зібрання тощо. [11]. Ці принципи створюють основу для забезпечення миру і стабільності в державі. Водночас, забезпечення права на мир є основою для реалізації інших прав визначених Основним законом України. Крім Конституції, право на мир в Україні регулюється також низкою законів та інших нормативно-правових актів національної системи права. Зокрема, це Закон України "Про оборону України", який визначає правові засади оборони держави, а також заходи щодо забезпечення національної безпеки, Закон України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства", що регулює питання перебування іноземців на території України, Кримінальний кодекс України, в розділі 1 Особливої частини встановлює відповідальність за вчинення злочинів проти Основ національної безпеки.

Незважаючи на існування широкої правової бази, забезпечення права на мир в Україні залишається актуальним завданням влади, політиків та юристів, так як право на мир є одним із найважливіших прав людини, а його реалізація є необхідною умовою для розвитку і процвітання будь-якої держави.

Зараз, як ніколи, актуальним залишається питання важливості права на мир серед інших прав людини, порушення якого тягне за собою порушення всіх

інших основоположних прав. Вторгнення російської федерації до України призвело до порушення права українців на мир та інші фундаментальні права людини, грубого порушення міжнародного права і Статуту ООН. Вважаємо, що кожне порушення росією прав українців призводить на позбавлення громадян України та осіб які перебувають на її території, відповідно, права на мирне життя та прав які з цього випливають.

Сьогодні питання права на мир, як ніколи, є актуальним не тільки для громадян України, а й для більшості країн світу, де йдуть воєнні дії. Це право вистраждане великою кількістю смертей і поранень військових, мирних громадян, передусім жінок, дітей, осіб похилого віку. Тому забезпечення права народів на мир повинно бути в центрі уваги не тільки політиків, які, на жаль, не змогли гарантувати його дотримання, а й насамперед потребує широкої наукової дискусії серед спеціалістів різних наукових напрямів щодо модернізації існуючих міжнародних і національних механізмів підтримки миру

З огляду на достатньо широке правове закріплення права на мир на міжнародному та національному рівнях, найбільш проблемним видається реалізація міжнародних механізмів гарантування та забезпечення даного права. Сподіваємося, що у майбутньому буде запропоновано ефективні міжнародні механізми запобігання агресії та судовий захист прав людини на мир. Наразі умовно можна говорити про те, що для захисту права на мир можна використовувати механізм ЄСПЛ, однак і він потребує вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Валіулліна З.В. Військова теорія К. Клаузевіца в теоретичному дискурсі. Ефективна економіка. 2017. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5881>
2. Іванків І.Б. Права людства. Монографія. Київ: Ваїте, 2020. 158 с.
3. Правотворення і правотворчість в умовах воєнного стану та миробудівництва: монографія / за заг. ред. Н.М. Пархоменко. Київ: Парламентське видавництво, 2023. 312 с.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

4. Оніщенко Н.М., Сунєгін С.О. Правове забезпечення взаємодії Збройних Сил України з громадянським суспільством: концептуальні засади. Наукові інновації та передові технології. 2023. № 5 (19). С. 313 - 321.
5. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року.
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
6. Статут ООН. <https://ips.ligazakon.net/document/MU45001U>
7. Про право народів на мир : Декларація № 995_817 від 12 листопада 1984 р.
8. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Українське релігієзнавство. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrr_1996_2_16
9. Кулеба Д.І.. Римський статут Міжнародного кримінального суду. Українська дипломатична енциклопедія. 2004. Т. 2. 812 с.
10. Губань Р. В. Право на мир у Деклараціях ООН. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/35834/Huban.pdf?sequence=1>
11. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст.141
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>

Попельнюк Ю.П.,

Національний науковий центр «Інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України

Науковий керівник: Спіцина Г.О.,

докторка юридичних наук, професорка, перший заступник директора
Національного наукового центру «Інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України
м. Харків, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ У КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ КОРИСЛИВО- НАСИЛЬНИЦЬКІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Статистичні показники облікованої злочинності засвідчують, що кримінальні правопорушення проти власності впродовж останнього десятиріччя характеризуються сталою тенденцією до зростання. Нашу увагу привертають ті з них, що посягають одночасно і на суспільні відносини у сфері захисту приватної власності, і ті, що охороняють життя та здоров'я особи від будь-яких протиправних посягань, тобто грабежі, розбої та вимагання. Окрім шкоди, яка настає через кримінально-протиправні дії антисоціальних елементів, не можна оминати увагою ще й той факт, що корисливо-насильницькій злочинності притаманні: 1) рецидивізм; 2) груповий характер учинення, у тому числі злочинними угрупованнями; 3) високий рівень протидії розслідуванню та судовому розгляду, що передусім пов'язаний із незаконним впливом на учасників кримінального провадження, а також представників правоохоронних органів, які також стають потерпілими від кримінальних правопорушень, учинення яких зумовлено їхньою професійною діяльністю; 4) використання як знаряддя вчинення злочину зброї та боєприпасів; 5) вразливість потерпілих; 6) високий рівень психо-емоційної травматизації постраждалих через учинення злочину та подальшої участі в кримінальній процесуальній процедурі тощо.

Отже, такі чинники актуалізують потребу вдосконалення криміналістичного забезпечення корисливо-насильницьких злочинів.

На шляху підвищення ефективності діяльності сектору безпеки необхідно визначити ті проблемні напрями діяльності, що потребують свого вдосконалення в контексті забезпечення виконання завдань кримінального провадження у корисливо-насильницьких злочинах. На нашу думку, активізації потребують такі напрями діяльності:

1. Створення та розвиток інституту відшкодування шкоди особам, які постраждали від корисливо-насильницьких злочинів, особливо в тих кримінальних правопорушеннях, де не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення.

2. Вироблення дієвих механізмів нейтралізації протидії виявленню та розслідуванню кримінальних правопорушень, особливо тих форм, що реалізуються злочинними угрупованнями. З цього приводу погоджуємося з позицією В. К. Лисиченка та Р. М. Шехавцова, що наукові розробки, предметом дослідження яких є засади криміналістичного забезпечення нейтралізації протидії розслідуванню, мають включати в себе такі структурні компоненти:

- теоретичні основи вчення про протидію розслідуванню (об'єкт і предмет дослідження; цілі, що досягаються; завдання, що одержують своє вирішення в рамках учення про протидію розслідуванню; функції цього вчення, виходячи із завдань криміналістики; методологія вчення про протидію розслідуванню);

- систему понять, котра описує протидію розслідуванню та засади її подолання;

- класифікацію форм і способів протидії розслідуванню злочинів з описанням типових матеріальних слідів та інших відображень взаємодії інформаційного характеру, що залишаються за результатами їх застосування, і характеру впливу цих способів на носії інформації, котрі мають доказове значення;

- систему правових і криміналістичних засобів подолання різних способів протидії розслідуванню [1, с. 266-267]. Таким чином, і при розробці системи положень щодо нейтралізації протидії розслідуванню корисливо-насильницьких злочинів, доцільно керуватися окресленою моделлю теоретичних положень.

3. Удосконалення правових засад протидії корисливо-насильницькій злочинності. Як з цього приводу слушно зазначає І. С. Поляков, законодавча база такої діяльності має бути адекватною, адаптивною, безпрогальною, що засвідчує потребу прийняття базового закону «Про засади державної політики у сфері протидії злочинності», котрим визначалися б системні цілі, принципові підходи, принципи здійснення кримінально-превентивної діяльності, управління у сфері протидії злочинності [2, с. 239].

4. Проведення наукових розвідок у контексті вироблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо протидії злочинності. Відповідні наукові пошуки підлягають обов'язковому впровадженню у практичну діяльність, бо інакше сформульовані висновки матимуть декларативний характер.

5. Удосконалення механізмів забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, визначених у відповідному профільному законі. Зокрема, для уніфікації порядку застосування заходів безпеки, нормативного закріплення потребують обставини, котрі засвідчують достатність підстав для їх застосування.

6. Розширення у практичній діяльності щодо розслідування корисливо-насильницьких злочинів напрямів взаємодії з носіями спеціальних знань та ін.

Отже, попри низку кроків на шляху впровадження в практичну діяльність апробованих механізмів протидії злочинності, наша держава, увесь механізм держави, досі перебувають на шляху свого становлення. Зараз, в умовах загарбницької війни країни-агресора та у майбутньому – під час повоєнного відновлення держави, важливо бути готовим до постійного вдосконалення та переконання та вдосконалення правових та організаційних засад діяльності.

На нашу думку, окреслені напрями діяльності є актуальними до подальшого практичного впровадження. Це можливо лише на підставі комплексного підходу органу законодавчої ініціативи та сектору безпеки, а також докладання зусиль інших державних установ і неурядових організацій. При цьому важливо, щоб правоохоронні органи також тяжіли до підвищення свого професійного рівня, удосконалення механізмів практичної діяльності, дотримувалися міжнародних стандартів у сфері забезпечення прав людини та здійснення правосуддя. Перспективи подальших досліджень мають полягати в розробці конкретних правових положень щодо практичної реалізації згаданих напрямів діяльності.

Список використаних джерел:

1. Лисиченко В. К. Проблеми теорії та практики подолання протидії розслідуванню окремих різновидів злочинів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями: монографія / В.К. Лисиченко, Р.М. Шехавцов. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2012. 344 с.
2. Поляков І. С. Протидія організованій корупційній злочинності у секторі безпеки та оборони України: системні зміни правових засад. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 32 (2). С. 232–241. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.2.14>.

Самуйлик А.

здобувачка 1 року навчання за спеціальністю 281 ПУА ОПП Державна служба
Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне

Головний спеціаліст відділу соціальних гарантій управління соціальної
підтримки та гарантій департаменту соціальної політики Рівненської обласної
державної адміністрації

Науковий керівник: Тихончук Л.Х.,

доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри менеджменту та публічного врядування
Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА ПОВ'ЯЗАНОГО З КОНФЛІКТОМ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Сексуальне насильство пов'язане з конфліктом (СНПК), включає будь-які акти сексуального насильства, скоєні під час або у зв'язку з конфліктами, війнами, окупацією чи терористичними діями. Це може бути зґвалтування, примус до проституції, примусова вагітність, сексуальне рабство, а також інші форми насильства, спрямовані на деградацію та приниження особи. СНПК використовується як метод залякування, контролю, пригнічення та підкорення цілих спільнот, і це тягне за собою катастрофічні наслідки для фізичного та психічного здоров'я як постраждалих так і суспільства загалом [1].

Жертвами сексуального насильства під час війни часто стають жінки, діти та вразливі групи населення. Це відбувається через їх незахищеність та легше підкорюванність. Цивільне населення, яке попадає в окупацію є беззахисним перед озброєним військовим агресором, що часто "розв'язує руки" тому, хто має силу і владу, тим більше, якщо на це є прямий дозвіл керівництва.

Станом на 1 листопада 2024 року в Україні зафіксовано 326 фактів сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, повідомляють в Офісі

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

генерального прокурора України. Більшість випадків стосуються жінок, втім, серед потерпілих є 117 чоловіків, а також неповнолітні дівчата і хлопці. Херсонська область – серед регіонів, де зафіксована найбільша кількість випадків сексуального насильства – 103 [2]. Але це лише приблизна цифра, оскільки багато людей замовчують цей факт, бо людям важко про таке говорити.

На сьогоднішній день система захисту осіб, які пережили СНПК внаслідок агресії РФ, перебуває в процесі становлення. До такої роботи залучені як держава, так і громадські й міжнародні організації. Створюється багато структур, наприклад, гарячі лінії (при Офісі Омбудсмена тел.: 0 800 501 720, 044 299 74 08), лінії психологічної підтримки. За ініціативи Віцепрем'єр-міністерки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Ольги Стефанішиної та за сприяння Фонду ООН у галузі народонаселення (UNFPA) почала діяти мережа Центрів допомоги врятованим (ЦДВ)[3]. Вони надають, зокрема спеціалізовану допомогу особам, які зазнали СНПК.

Постраждали від СНПК також можуть отримати послуги в центрах соціальних служб і в спеціалізованих службах підтримки постраждалих від домашнього насильства та ГЗН, а також у громадських організаціях. Станом на 01.12.2024 в Україні функціонує мережа із 1130 спеціалізованих служб підтримки, інформація про яку розміщена на офіційному вебпорталі Нацсоцслужби [4], яка надає допомогу постраждалим особам згідно з їхніми потребами.

Запобігання СНПК і реагування на нього є однією з найбільш делікатних і складних сфер надання гуманітарних послуг. У багатьох місцях визначення особи як постраждалої від СНПК – а іноді як особи, яка допомагає постраждалій/постраждалому – може призводити до ізоляції, соціальної стигматизації, повторного психологічного травмування, відчуження з боку сім'ї та громади, а у деяких крайніх випадках – до смерті. Отже, вся робота, пов'язана з СНПК, повинна базуватися на підході, орієнтованому на постраждалих, який сприяє безпеці, конфіденційності, недискримінації та повазі до вибору

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

постраждалої особи. Будь-яка діяльність, у якій ці основні морально-етичні та безпекові принципи не дотримуються, ризикує заподіяти додаткову шкоду постраждалим від СНПК, їхнім сім'ям, громадам і тим, хто їм допомагає.

Список використаних джерел:

1. Електронний ресурс URL: <https://nssu.gov.ua/storage/app/sites/22/uploaded-files/snpk-pamyatka.pdf> (02.12.2024)
2. Електронний ресурс URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-seksualne-nasylstvo-pid-chas-viyny/33190694.html> (27.11.2024);
3. Електронний ресурс URL: <https://www.help-platform.in.ua/czentry-dopomogy-vryatovanym/> (02.12.2024);
4. Електронний ресурс URL: <https://nssu.gov.ua/domashnye-nasilstvo/specializovani-sluzhbi-pidtrimki> (02.12.2024)

Спічак Д.І.,

студентка 3-го курсу освітнього ступеня «бакалавр»
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

Науковий керівник: Більчук О.О.,

асистент кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

НЕЗ'ЯВЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ ВЧАСНО НА СЛУЖБУ БЕЗ ПОВАЖНИХ ПРИЧИН, ТЕНДЕНЦІЇ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ТА КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЯННЯ

Частина 2 статті 407 Кримінального кодексу України стосується ухилення від військової служби шляхом самовільного залишення військової частини або місця служби в умовах особливого періоду (окрім воєнного стану).

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Зазначене кримінальне правопорушення є актуальним в контексті сучасних викликів, пов'язаних із забезпеченням дисципліни у Збройних Силах України.

Об'єктивною стороною являється самовільне залишення військової частини або місця служби на строк більше ніж 10 діб, а в умовах особливого періоду - понад 3 доби [2].

Безпосередньо об'єктивна сторона злочину за даним складом не вимагає настання конкретних наслідків, проте факт самовільної відсутності створює небезпеку для функціонування військової служби та бойової готовності. Тому в особливий період, а саме воєнний стан, мобілізацію або стан підвищеної бойової готовності, частина 2 статті 407 передбачає посилення відповідальності.

У 2022 році Офіс Генерального прокурора зареєстрував понад шість тисяч таких справ. За перші дев'ять місяців 2024 року кількість зареєстрованих випадків зросла в шість разів [6].

Серед основних причин самовільного залишення служби військовослужбовцями зазначаються незадоволеність командуванням, психологічні та фізичні труднощі, а також страх перед можливістю загибелі. У судовій практиці, такі причини самовільного залишення служби, враховуються [4].

Врахування даних факторів є важливим для визначення ступеня відповідальності особи та призначення покарання. Аналіз цих причин допомагає суду краще зрозуміти мотиви військовослужбовця і врахувати можливі пом'якшуючі чи обтяжуючі обставини. Крім того при призначенні покарання суди враховують роль командира у створенні умов, які могли спровокувати правопорушення, особливо якщо вони стосуються професійної діяльності або специфіки служби обвинуваченого. У випадках, коли злочин скоєний в умовах підпорядкування, роль командира чи начальника може стати ключовим фактором у визначенні ступеня вини [3].

Важливо наголосити, що правопорушення передбачене ч. 2 ст.407 Кримінального кодексу України, є найпоширенішим кримінальним

правопорушенням серед військовослужбовців. Однак не завжди суди виносять вироки, які містять покарання у виді позбавлення волі. До набрання чинності 27.01.2023 р. Законом 2839-ІХ діяли норми, які передбачали можливість призначення більш м'якого покарання (ст. 69 КК України) або взагалі звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК України), зокрема за вчинення кримінальних правопорушень згідно зі статтями 407-408 Кримінального кодексу України [5].

Як приклад можна розглянути вирок суду у справі №357/11300/19, де Білоцерківський міськрайонний суд Київської області розглянув обвинувачення громадянина України, старшого солдата запасу, у вчиненні злочину, передбаченого ч. 4 ст. 407 КК України. Під час судового засідання між обвинуваченим та прокурором було укладено угоду про визнання винуватості. Обвинувачений визнав себе винним і погодився на покарання у вигляді штрафу розміром 8500 грн. Суд затвердив угоду, враховуючи обставини, що пом'якшують покарання: щире каяття, активне сприяння розкриттю злочину, участь у бойових діях, утримання малолітньої дитини, відсутність обтяжуючих обставин. Суд вирішив не застосовувати до обвинуваченого запобіжний захід до набрання вироком законної сили [1].

У судовій практиці з'являються тенденції щодо призначення покарання через призму обставин несення служби військовослужбовцем-обвинуваченим. У справах щодо самовільного залишення служби, де встановлювалися обставини про те, що військовослужбовець неодноразово зазнавав принижень з боку командира, суди враховують ці обставини, як підстави для пом'якшення покарання.

З початку 2024 року правоохоронці розпочали 4,6 тисячі справ за статтею Кримінального кодексу України про самовільне залишення частини, і кількість таких справ зростає. Звіти Офісу генпрокурора свідчать, що у 2022 році було зареєстровано 6 тисяч таких справ, а вже в наступному - 16 тисяч. При цьому за перші два місяці 2024 року прокурори вже розпочали 4690 проваджень.

Водночас до підозр доходить лише невелика частина цих справ: 24,9% першого року повномасштабної війни та 13,6% - другого [6].

Торік прокурори зупинили слідство у 265 справах щодо СЗЧ, закрили 1130 таких справ і ще 1912 передали до суду (всі з обвинувальним актом). У січні-лютому 2024 року правоохоронці вручили підозри у 53 справах про самовільне залишення частини. Ще 42 провадження закрили та 47 - передали до суду [5].

Підсумовуючи викладене вище, самовільне залишення військової частини є серйозним порушенням військової дисципліни та правопорядку, що підриває боєздатність збройних сил та негативно впливає на моральний стан військових колективів.

Щодо вироків суддів, то вони демонструють як суворе покарання, так і певну гнучкість в окремих випадках. Судді намагаються враховувати обставини кожної справи, особистість обвинуваченого й інші чинники, що можуть вплинути на вирок. Адже варто розуміти, що СЗЧ є серйозним кроком, який може бути вмотивованим великою кількістю факторів, тому ефективна протидія такій поведінці полягає у впровадженні комплексних заходів: посиленні морально-психологічної підтримки військовослужбовців, вдосконаленні умов служби та підвищенні рівня правової свідомості.

Список використаних джерел:

1. Вирок Білоцерківського районного суду від 25.11.20219 року у справі №357/11300/19. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/85878338> (дата звернення 11.12.2024).
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 №2341-III. Стаття 407. Самовільне залишення військової частини або місця служби. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 11.12.2024).
3. Огляд судової практики щодо призначення покарання та звільнення від його відбування. Верховний Суд України. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliad

[y/Oglyad_pryznachennia_pokarannia_ta_zviltнення_vid_ioho_vidbuvannia.pdf](#) (дата звернення 11.12.2024).

4. Понад 8 тисяч військових повернулися на службу після СЗЧ – Офіс Генпрокурора. URL: <https://suspilne.media/896045-ponad-8-tisac-vijskovih-povernulisa-na-sluzbu-pisla-szc-ofis-genprokurora/> (дата звернення 11.12.2024).

5. СЗЧ і дезертирство: судова практика. URL: <https://de-jure.ua/szch-i-dezertyrstvo-sudova-praktyka> (дата звернення 11.12.2024).

6. Статистичні дані Офісу генерального прокурора про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення 11.12.2024).

Сушицька Ю.О.

старший викладач кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»

Коршак В.С.

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОТЕРПІЛИХ У ПРОЦЕСАХ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ: ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Міжнародне кримінальне правосуддя за останні десятиліття зазнало суттєвих змін, спрямованих на забезпечення більш ефективного захисту прав і свобод людини. Одним із найбільш значущих нововведень у цьому контексті стало правове визначення та регламентація статусу потерпілих у діяльності Міжнародного кримінального суду (МКС). Цей аспект набуває особливого значення, враховуючи історичну тенденцію недооцінки ролі потерпілих у

міжнародних судових процесах, де вони здебільшого ототожнювалися зі свідками або взагалі залишалися поза увагою судових інституцій. Завдяки правовим реформам, започаткованим Римським статутом та додатковими регламентами, потерпілі отримали реальну можливість брати участь у судових процесах, захищати свої права та отримувати відшкодування за завдану шкоду.

Правова регламентація статусу потерпілих стала революційним проривом у процесуальній діяльності Міжнародного кримінального суду. Як зазначає Т.Л. Сироїд, на відміну від національного кримінального законодавства, де права, обов'язки та гарантії потерпілих детально врегульовані, установчі документи міжнародних кримінальних судів, зокрема міжнародних кримінальних трибуналів *ad hoc*, не передбачали окремого визначення та регламентації правового статусу цієї категорії учасників процесу. У них або взагалі не згадували про потерпілих, або їхній правовий статус не відокремлювався від статусу свідків. На думку Сироїд, така відсутність належного правового врегулювання зумовлена початковим підходом міжнародного кримінального права, яке розглядало потерпілим передусім міжнародний правопорядок і, відповідно, світову спільноту, що його забезпечує. Натомість індивідам, які перебували під юрисдикцією національних правових систем, здебільшого відводилася роль свідків. [1, с. 24].

Римський статут не містить чіткого визначення категорії осіб, які належать до потерпілих, проте таке визначення сформульовано у правилі 85 Правил процедури і доказування. Згідно з цим правилом, потерпілими визнаються фізичні особи, яким завдано шкоду внаслідок вчинення злочинів, що підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду *ratione materiae*. До потерпілих також належать організації чи установи, яким завдано безпосередню шкоду майну, призначеному для релігійних, освітніх, художніх, наукових або благодійних цілей, а також історичним пам'яткам, лікарням чи іншим гуманітарним об'єктам.

Правило 86 встановлює загальний принцип діяльності відповідної палати у відношенні до потерпілих, наголошуючи на необхідності врахування їхніх потреб, а також потреб свідків, включаючи дітей, осіб похилого віку, інвалідів та жертв сексуального чи гендерно обумовленого насильства. У цьому контексті заслуговує на увагу визначення поняття «жертва», закріплене у статті 1 Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою від 29 листопада 1985 року. Відповідно до цього документа, жертвами вважаються особи, яким індивідуально або колективно завдано шкоди, включаючи тілесні ушкодження, моральні збитки, емоційні страждання, матеріальні втрати або суттєве обмеження їхніх основних прав унаслідок дій чи бездіяльності, що порушують чинне кримінальне законодавство держав-членів, включно із законами, які забороняють злочинне зловживання владою [2]. Відповідно до положень Декларації, індивід визнається жертвою незалежно від того, чи встановлено факт затримання, арешту, передачі до суду або засудження правопорушника, а також незалежно від наявності родинних зв'язків між постраждалим і потерпілим. Згідно з пунктом 2 статті 1 зазначеної Декларації, термін «жертва» охоплює, зокрема, близьких родичів чи утриманців безпосередньої жертви, а також осіб, які зазнали шкоди під час надання допомоги жертві, що перебувала у складному становищі, або в процесі запобігання її віктимізації. [3, с. 30].

Слід зазначити, що визнання особи потерпілою надає їй юридичні процесуальні права, реалізація яких забезпечується відповідними гарантіями. Це визнання, зокрема, повинно ґрунтуватися на принципі рівності, як зазначено, наприклад, у статті 1 Загальної декларації прав людини 1948 року. [4]) та рівного права осіб на судовий захист, незважаючи на їхнє громадянство, соціальний або майновий стан, расову чи національну приналежність, стать, рівень освіти, мову, ставлення до релігії, рід та характер занять, місце проживання або інші обставини. Наявність цих факторів не повинна впливати на рішення про

визнання чи невизнання особи потерпілою. Підставою для надання потерпілому процесуальних прав є лише факт скоєння протиправного діяння щодо нього (що повинно бути вчинене у рамках міжнародного злочину чи злочинів) та заподіяння йому шкоди внаслідок цього діяння.

На сьогоднішній день Міжнародним кримінальним судом розроблені стандартні форми заяв для участі в процесі потерпілих осіб та їхніх представників, а також юридичних осіб. Секретаріат суду вживає заходи для підтримки потерпілих у заповненні цих форм, надаючи додаткову інформацію та повідомлення на робочих мовах суду. Важливо відзначити, що заяву може подати особа, яка діє від імені або за згодою потерпілого, зокрема у випадках, коли потерпілим є дитина чи особа з інвалідністю. У таких випадках ця особа разом із заявою повинна надати документи, що підтверджують згоду потерпілого на подання заяви або доводять його ситуацію. Зазвичай ці документи подаються у письмовій формі. У випадках, коли особа є недієздатною або неграмотною і не може подати клопотання чи інше повідомлення в письмовій формі, допускається подання таких документів у вигляді аудіо-, відео- або іншої електронної форми [5, с. 302].

Отже, процесуальне визнання статусу потерпілого в рамках діяльності Міжнародного кримінального суду є важливим кроком у забезпеченні правової захищеності осіб, які постраждали від міжнародних злочинів. Створення чіткої правової регламентації для цієї категорії учасників процесу дозволяє гарантувати їм належний рівень правової підтримки та доступу до правосуддя. Римський статут та відповідні правила, зокрема Правила 85 і 86, визначають категорії осіб, що можуть бути визнані потерпілими, і забезпечують їхні права через надання процесуальних прав, що базуються на принципах рівності та недискримінації. Визнання потерпілим має ґрунтуватися виключно на факті нанесення шкоди внаслідок скоєння міжнародного злочину, а надання прав потерпілому є важливим елементом у забезпеченні справедливого процесу. Також, з огляду на практику МКС, вживаються додаткові заходи для полегшення

процесу подання заяв потерпілими, що є свідченням прагнення забезпечити максимально доступний механізм участі потерпілих у міжнародному правосудді. Усі ці заходи сприяють забезпеченню прав потерпілих, що є ключовим аспектом ефективної діяльності Міжнародного кримінального суду.

Список використаних джерел:

1. Сироїд Т.Л. Забезпечення безпеки потерпілих і свідків у діяльності Міжнародного кримінального суду. *Вісник Харківського Національного університету внутрішніх справ*. 2008. Вип. 42. С. 23-28.

2. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою. Рекомендована для прийняття Конгресом Організації Об'єднаних Націй у запобіганні злочинності та поведженні з правопорушниками, що відбуває в Мілані з 26 серпня по 6 вересня 1985 року, і прийнята резолюцією 40/34 Генеральної Асамблеї від 29.11.1985. URL: <http://khpg.org/index.php?id=1080460475>

3. Сироїд Т.Л. Правові підстави та порядок відшкодування шкоди потерпілим Міжнародним кримінальним судом. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ України*. 2009. № 1 (42). С. 29-35

4. Загальна декларація прав людини: Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

5. Freeman L. Digital Evidence and War Crimes Prosecutions: The Impact of Digital Technologies on International Criminal Investigations and Trials. *Fordham International Law Journal*. 2018. № 41 (2). P. 284–336.

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

**МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА ПОІТИЧНІ СТУДІЇ В УМОВАХ
ГЕОПОЛІТИЧНИХ ЗАГРОЗ**

Абрамова І.В.,

к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародних відносин
і політичного менеджменту
Державного університету «Житомирська Політехніка»

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Реформи, які тривають в сільському господарстві України, так і не спромоглися у повній мірі розкрити аграрний потенціал країни, поліпшити добробут сільських жителів, сприяти збереженню довкілля та сталому розвитку сільських громад. Наразі на селі актуалізуються проблеми безробіття та бідності, низького рівня соціально-побутового, медичного, освітнього й культурного обслуговування населення, незадовільним є інфраструктурний розвиток сільських населених пунктів. Зберігається значний розрив між якістю життя сільських та міських мешканців. В таких умовах дослідження впливу євроінтеграційних процесів на сталий розвиток сільських громад України набувають особливої актуальності.

Політика сільського розвитку, основи якої закладені в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, спрямована на покращення якості життя та економічного благополуччя сільського населення. Основні напрями політики охоплюють обмін досвідом і знаннями для підтримки розвитку сільського господарства і сільських територій, сприяння інноваціям через дослідження і дорадництво, поширення найкращих європейських практик [1]. Концепція розвитку сільських територій, затверджена урядом України у 2015 р., підсилила необхідність впровадження заходів, спрямованих на досягнення сталого соціального, економічного й екологічного розвитку сільських громад. План заходів з реалізації Концепції, враховує результати реформи децентралізації, яка заклала підґрунтя для передачі повноважень і ресурсів у розпорядження органів

місцевого самоврядування, й дозволяє громадам самостійно розвивати інфраструктуру, соціальні послуги та залучати інвестиції [2].

Згідно з Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 рр., важливим вбачається інтегрований розвиток сільських територій, підтримка кооперації та фермерства, стимулювання малого підприємництва на селі, диверсифікація сільгоспвиробництва. Результатом такої політики стало поліпшення стану аграрного виробництва і економічного поступу сільських територій. З 2021 р. спектр державних програм було дещо розширено, а їх вектор було зміщено на підтримку виробників органічної продукції, страхування сільськогосподарської продукції, підтримку сільгоспвиробників, які використовують меліоровані землі тощо.

Новою віхою щодо імплементації та адаптації нормативно правових актів відповідно до вимог Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, стала розробка Стратегії розвитку сільського господарства і сільських територій до 2030 р. Цією стратегією передбачається впровадження заходів для посилення захисту довкілля, пом'якшення наслідків кліматичних змін, зміцнення соціально-економічної структури сільських районів [3]. Водночас, варто зауважити, що в той час як країнами-членами ЄС активно стимулюється і фінансово підтримується розвиток сільського господарства і сільських громад, дослідження стану фінансування цих напрямів в Україні вказує на наявність значних прогалів. Зокрема, як традиційні, так і нові програми державної підтримки аграріїв переважно спрямовані переважно на їх економічний розвиток [4]. Соціальна й екологічна складові сільського розвитку залишаються, у зв'язку з війною і низкою інших об'єктивних і суб'єктивних причин, поза увагою держави.

Зелена угода України – ініціатива, спрямована на зниження викидів парникових газів і стимулювання відновлюваної енергетики, не може реалізовуватися через воєнні дії на окупованих територіях й у громадах, де ведуться активні бойові дії. Кошти, які передбачалося реалізувати в межах

програми «Велике будівництво» на інфраструктурні проекти, які враховують екологічні стандарти і сприяють економічному розвитку регіонів, були перерозподілені на інші більш важливі в умовах воєнного часу цілі. Гранти на енергоефективність та підтримку проектів зі зменшення енергоспоживання та впровадження енергоефективних технологій у житловому секторі наразі реалізуються обмежено.

Проведене дослідження свідчить, що реформи в сільському господарстві України не спромоглися повною мірою розкрити аграрний потенціал країни й поліпшити добробут сільських жителів. Доведено, що актуальні проблеми сільських громад, такі як безробіття, бідність та низький рівень соціально-побутового, медичного, освітнього й культурного обслуговування, є наслідком недосконалої політики та недостатнього фінансування. Обґрунтовано, що політика сільського розвитку, заснована на євроінтеграційних процесах та впровадженні кращих європейських практик, має потенціал для значного поліпшення стану сільських територій за умови належного впровадження. Встановлено, що для досягнення сталого розвитку сільських громад необхідно сприяти не лише їх економічному, але й соціальному та екологічному поступу. Зелена угода та інші європейські ініціативи можуть стати основою для забезпечення цього розвитку, однак їх реалізація потребує додаткових зусиль та ресурсів. Доведено, що для ефективного впровадження зазначених заходів необхідно усунути наявні прогалини в фінансуванні та спрямувати ресурси на всебічну підтримку сільських громад.

Список використаних джерел:

1. Грицишен Д. О., Абрамова І. В. Формування та реалізації фінансових механізмів ЄС щодо сталого розвитку сільських громад. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2024. № 20. С. 67-78. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.8>

2. Грицишен Д. О., Абрамова І. В. Міжнародні імперативи фінансового забезпечення сталого розвитку сільських громад. Проблеми економіки. 2024. №2. С. 31-38. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-2-31-38>

3. Презентація "Стратегія розвитку агропромислового комплексу". Міністерство аграрної політики та продовольства України. <https://minagro.gov.ua/investoram/prezentatsiia-stratehiia-rozvytku-ahropromyslovoho-kompleksu>

4. Сільський розвиток. Міністерство аграрної політики та продовольства України. <https://minagro.gov.ua/napryamki/rozvitok-silskih-teritorij>

Берділа І.І.,

студент 691м групи спеціальності

291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»,

Тихоненко І.В.,

к.політ.н., доцент, доцент кафедри міжнародних

відносин та зовнішньої політики

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

«ІНДІЙСЬКИЙ» ФАКТОР У ТРИКУТНИКУ ІНТЕРЕСІВ КНР- ПАКИСТАН-США

Регіон Південної Азії наразі виступає майданчиком суперництва між США та КНР, у якому Індія та Пакистан як провідні регіональні держави займають чільне місце. Наскрізне питання основного конфлікту між Індією та Пакистаном, перед Китаєм завжди було очевидним – Індія була й залишається регіональним суперником, а Пакистан – партнер в багатьох галузях, база для інфраструктурних та економічних проектів на майбутнє. З іншого боку, можна спостерігати неоднозначну позицію США в даній комбінації – одночасна співпраця (в різних масштабах і проявах) з усіма державами, формулювання розуміння виходу з конфлікту найбільш компромісне для усіх сторін. США полягають на тому, аби

Індія в штаті Кашмір поважала права людини, а Пакистан неодноразово закликали до максимального дотримання лінії розмежування та режиму незастосування зброї.

Після візиту Прем'єр-міністра Індії Нарендри Моді до США у 2017 р. [1, с. 79] та переговорів з президентом США Дональдом Трампом була опублікована спільна індійсько-американська заява. В ній на пряму не згадується Китай, але сторони зазначають про важливість дотримання свободи судноплавства, натякаючи таким чином на претензії Китаю на більшу частину Південно-китайського моря. Спільна заява містить розділ «Пліч-о-пліч проти тероризму», який в свою чергу на пряму звертається до Пакистану. США та Індія закликали гарантувати недопущення будь-яких терористичних дій з території Пакистану по відношенню до усіх сусідніх країн. Більше того, було заявлено про прагнення розпочати розслідування щодо вже скоєних терактів на території Індії та внесення в список терористичних організацій угруповань, що займаються терористичною діяльністю на території спірного штату Кашмір.

Після цього, 22 серпня 2017 р. в опублікованій стратегії війни в Афганістані, Дональд Трамп застеревив Пакистан, що накладе санкції у випадку, якщо останній настане більш активніше боротися з радикальним ісламським тероризмом та не посилить підтримку США у цьому контексті.

У березні 2021 р. адміністрацією США було опубліковано один з фундаментальних документів в сфері безпеки – «Тимчасове стратегічне керівництво в області національної безпеки». В цьому документі було надано однозначну оцінку Китаю як супернику, який може створити небезпеку та мати рівні можливості та сили у випадку потенційного протистояння. Також було зазначено про необхідність залучення усіх політичних можливостей в регіоні для протистояння майбутнім загрозам колективній безпеці. В цьому контексті потрібно пригадати про військово-політичний союз Quad (Quadrilateral society) – Чотиристоронній діалог з питань безпеки, створений в листопаді 2017 р. До

структури увійшли Австралія, Японія, Індія та США і вже 12 березня 2021 р. відбувся перший онлайн-саміт лідерів країн-учасниць. Візит держсекретаря США Ентоні Блінкена до Індії 27-28 липня 2021 р. та подальші перемовини з прем'єр-міністром Нарендрою Моді був показовим в сфері посилення ролі Індії, як фактору стримування Китаю[2, с. 144].

Не дивлячись на це, в питанні конфлікту Пакистану та Індії не обходилося без критики з боку Вашингтону в бік Нью-Делі. В серпні 2019 р. Кашмір та Джамму були позбавлені особливих прав, що стосувалися мусульманського населення. Це призвело до критики з боку Джо Байдена, який на той час тільки проводив передвиборчу кампанію. Потрібно зазначити, що адміністрація Дональда Трампа в свій час не вдавалась до різких дій щодо Кашмірського питання, але зазначала про регіон як «джерело напруження»[3, с. 96].

В рамках відносин «Китай – Пакистан», Індія скоріше передбачає собою об'єднуючий фактор. В рамках проекту Китайсько-пакистанського економічного коридору один із маршрутів пролягає через область Кашміру. Не менш важливим є факт наявності територіальних претензій в районі Аруначал-Прадеш між Індією та Китаєм. Основні конфліктні питання тягнуться ще з другої половини ХХ ст. За довгий час це призвело до того, що Китай та Пакистан досягли високої ступені співробітництва один з одним у багатьох сферах, й у тому числі ядерної. США просувають ідею щодо входження Індії до Ради Безпеки ООН як повноправного учасника як «ядерного виробника».

На основі вище згаданого можна зробити наступний висновок. Після довгого періоду нестабільного співробітництва з Пакистаном у рамках протистояння з тероризмом, США змінили фокус на співробітництво з Індією задля посилення своїх позицій в Азійсько-Тихоокеанському регіоні у випадку потенційного масштабного протистояння з Китаєм. Китай та Пакистан, в свою чергу, зберігають лінію на поступове протистояння з Індією в регіоні без різкої ескалації, через «холодне стримування».

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Список використаних джерел:

1. Горобець І. Відносини США та Індії: історія та сучасність. *США та країни сходу*. 2017. С. 72-83.
2. Швед В. О. Індійсько-Пакистанське прикордоння: історичний розвиток та сучасні засади узгодження суперечностей. *Проблеми всесвітньої історії*. 2021. № 3(15). 2021. С. 140-150.
3. Худолій А. О. Регіональні виміри зовнішньої політики Пакистану. *S.P.A.C.E. № 2/2017*. С. 94-98

Бобик А. С.,
студентка групи ПО-3
Науковий керівник: Литвинчук О. В. ,
кандидат філософських наук, доцент
кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ЯК ЕЛЕМЕНТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ

Актуальність проблеми енергетичної безпеки в умовах геополітичних конфліктів зумовлена глобалізацією та інтеграцією світових економік. Залежність держав від енергоресурсів робить це питання важливим для міжнародної стабільності. Геополітичні конфлікти часто супроводжуються маніпуляцією енергоресурсами, що спричиняє економічні та політичні кризи. В умовах конкуренції за стратегічні ресурси енергетична безпека стає ключовим елементом міжнародних відносин.

Останні дослідження та публікації в цій сфері зосереджені на взаємозв'язку між енергетичною безпекою та політичною стабільністю, дослідженні стратегій енергетичної дипломатії, а також на вивченні впливу енергетичних ресурсів на

геополітичні процеси. Серед важливих робіт можна зазначити праці таких авторів, як Д. Юрген, В. Гаврилюк, І. Сидоренко та П. Євтушенко. Даніель Юрген у своїй книзі «The Quest: Energy, Security, and the Remaking of the Modern World» розповідає про роль енергетичних ресурсів у формуванні міжнародної політики. Він наголошує, що здатність держав адаптуватися до змін глобальних енергетичних ринків визначає їх стійкість у міжнародній системі [4, с. 45]. Також значний інтерес викликають дослідження впливу енергетичних санкцій. Наприклад, Гаврилюк В.О. звертає увагу на те, що «енергетичні санкції є двосічною зброєю, яка здатна впливати не тільки на країну-ціль, а й на ініціатора санкцій» [1, с. 123].

Отож важливо проаналізувати, як енергетична безпека пов'язана з геополітичними конфліктами, зрозуміти основні механізми та стратегії, які використовують країни для її забезпечення. Також необхідно розглянути виклики, що стоять на шляху до енергетичної незалежності та стабільності, а ще визначити можливості для їх подолання.

Енергетична безпека є важливим елементом міжнародних відносин, особливо в умовах геополітичних конфліктів. Вона визначається як надійний доступ до енергоресурсів за прийнятними цінами, що дозволяє забезпечити стабільний розвиток економіки та функціонування суспільства. У сучасному світі енергетичні ресурси відіграють ключову роль у політиці та економіці держав. Боротьба за енергоресурси, їх постачання та контроль над ними є предметом міжнародних суперечок і приводить до зростання геополітичної напруги. Енергетична безпека пов'язана з такими ключовими аспектами:

1. Доступ до ресурсів як стратегічне питання. Країни-споживачі енергії намагаються забезпечити стабільні поставки нафти, газу, вугілля та електроенергії. Євтушенко П.О. зазначає, що для України пріоритетом є диверсифікація джерел постачання енергоресурсів через інтеграцію до європейського енергетичного ринку [3, с. 89].

2. Роль енергоресурсів як важеля впливу. Країни, які володіють великими запасами енергоресурсів, часто використовують їх у якості геополітичного інструменту. Наприклад, Гаврилюк В.О. підкреслює, що росія активно використовує енергетичні ресурси як інструмент тиску, що створює загрозу для країн, залежних від поставчань [1, с. 145].

3. Зниження енергетичної залежності. Держави прагнуть розвивати альтернативні джерела енергії. Сидоренко І.І. акцентує, що енергетична дипломатія, спрямована на просування відновлюваних джерел енергії, є ключовою для забезпечення довгострокової стабільності [2, с. 32].

Геополітичні конфлікти значно ускладнюють забезпечення енергетичної безпеки, створюючи низку серйозних викликів. Зокрема, військові дії, економічні санкції та політична нестабільність у регіонах, багатих на нафту, газ та інші енергоресурси, часто стають причиною перебоїв у постачанні цих ресурсів. Це, у свою чергу, спричиняє підвищення цін на енергоносії, що негативно впливає на економіки країн-імпортерів та добробут населення. Така ситуація змушує держави шукати нові шляхи диверсифікації джерел постачання енергоресурсів, розвивати альтернативну енергетику та будувати стратегії, які дозволяють зменшити залежність від нестабільних регіонів.

Отже, енергетична безпека відіграє ключову роль у міжнародних відносинах, впливаючи на стабільність економік і політичну ситуацію в різних країнах, особливо під час геополітичних конфліктів. Для досягнення стабільності важливо забезпечити доступ до енергоресурсів, зменшити залежність від імпорту та розвивати альтернативну енергетику. Країни, які диверсифікують свої енергетичні джерела та впроваджують сучасні технології, здатні краще справлятися з кризами й залишатися енергетично незалежними. Це підкреслює важливість продуманого підходу до енергетичної політики, який враховує сучасні виклики та глобальні тенденції.

Список використаних джерел:

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

1. Гаврилюк В. О. Енергетичні санкції у міжнародних відносинах: теорія і практика. Львів : Львівський національний університет, 2019. 312 с.
2. Сидоренко І. І. Енергетична дипломатія як інструмент зовнішньої політики. Харків: Видавництво ХНУ, 2018. 258 с.
3. Євтушенко П. О. Енергетична політика України: виклики та перспективи в контексті міжнародної безпеки. Дніпро: ДДУ, 2020. 198 с.
4. Yergin, D. The Quest: Energy, Security, and the Remaking of the Modern World. Penguin Books, 2011. 816 с.

Бойко А.Р.,

здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня освіти,

спеціальність 292 «Міжнародні відносини»

Державний університет «Житомирська політехніка»

Науковий керівник: **Абрамова І.В.,**

к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту Державного університету «Житомирська Політехніка»

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ДИПЛОМАТИЧНУ КОМУНІКАЦІЮ

Сучасні міжнародні відносини характеризуються значним розширенням спектру суб'єктів, що беруть у них участь і впливають на їх розвиток. Завдяки Інтернету та соціальним мережам міжнародна спільнота стає все більш інтерактивною та доступною. Використання соціальних мереж перетворилося на важливий інструмент у практиці дипломатії, що дозволяє країнам і міжнародним організаціям безпосередньо звертатися до іноземної аудиторії, обходячи традиційні канали комунікації. Актуальність дослідження підтверджується широким використанням соціальних мереж як інструменту дипломатичної діяльності. На фоні глобальної затребуваності цифрової дипломатії, зокрема у

кризових ситуаціях, питання впливу соціальних медіа на міжнародні комунікації стає важливою темою для наукового дослідження. Соціальні мережі дозволяють дипломатичним місіям взаємодіяти з аудиторією як усередині держави, так і за її межами, часто оминаючи медійні фільтри та державні бар'єри. Це підвищує ефективність досягнення дипломатичних цілей, формування позитивного іміджу та підтримки національних інтересів.

Метою дослідження є аналіз ролі та значення соціальних мереж у сучасній дипломатичній комунікації, а також оцінка їхнього впливу на формування міжнародного іміджу держав і досягнення дипломатичних цілей.

Дипломатична комунікація – це стійка система статусно-рольових відносин, що склалися в комунікативному просторі соціального інституту дипломатії [1, с. 111]. Сам інститут дипломатії як форма діяльності, спрямована на встановлення міжнародних зв'язків і проведення переговорів, бере початок ще в доісторичні часи. Із появою держав міждержавні взаємини набули нових форм, що спричинило й розвиток дипломатичних методів [2, с. 9]. Отже, дипломатична комунікація — це процес обміну інформацією та взаємодії між державами, міжнародними організаціями й іншими суб'єктами міжнародних відносин, спрямований на встановлення, підтримку та розвиток мирних і взаємовигідних відносин.

Соціальні мережі стали одним із найвпливовіших засобів комунікації в сучасному світі, забезпечуючи швидкий та зручний обмін інформацією між людьми, організаціями і навіть державами. Вони надають можливість не лише спілкування в реальному часі, але й ефективного охоплення широкої аудиторії, що робить їх важливим інструментом у дипломатії та міжнародних відносинах. О. В. Шевчук зауважує, що розвиток соціальних мереж в умовах глобальної комп'ютеризації має значний вплив як на суспільство, так і на особистість [3, с. 40]. у 1954 році ввів термін «соціальні мережі» для опису зв'язків у малих соціальних групах, але з розвитком Інтернету цей термін почав означати складні соціально-технічні системи. Онлайн-спільноти виникли у 1970-х роках як

альтернативні рухи, пов'язані з контркультурою, однак з часом цей зв'язок послабився, і сучасні соціальні мережі стали платформами для вираження різних інтересів та цінностей. Сьогодні користувачі можуть створювати профілі, спілкуватися та обмінюватися контентом на цих платформах. Згідно з даними дослідження [4], у 2023 році кількість активних користувачів соціальних мереж у світі досягла 4,74 мільярда, що становить приблизно 59,3% від загальної чисельності населення планети. Тому, соціальні мережі стали невід'ємною частиною і сучасної дипломатичної комунікації, надаючи дипломатам нові можливості для взаємодії з міжнародною аудиторією. Використання платформ, таких як Twitter, Facebook та Instagram, дозволяє дипломатам оперативно поширювати інформацію, реагувати на події та формувати позитивний імідж держави на міжнародній арені. Тобто, зважаючи на зростаючий інтерес до теми дипломатичної комунікації в соціальних мережах, можна зазначити, що цей вид комунікації стає важливим інструментом у сучасній дипломатії.

Сьогодні соціальні мережі стали елементом дипломатичної комунікації, відкриваючи нові можливості для взаємодії політичних діячів з аудиторією на міжнародному рівні. Вони дозволяють напряму звертатися до громадськості, долаючи обмеження традиційних медіа. Соціальні платформи, такі як Twitter, Facebook, Instagram, LinkedIn та інші, стають каналами для оперативного поширення офіційних заяв, новин, коментарів та реагування на поточні події в реальному часі.

Наразі соціальна мережа Twitter (X) стала одним із провідних інструментів для дипломатичної комунікації. Ще у 2018 році, близько 79,6% політичних діячів із 26 країн Європи були активні у Twitter, що свідчить про широке використання цієї платформи серед політичних діячів [5]. Twitter став настільки важливим інструментом у сфері дипломатії, що виникло нове поняття — Twiplomacy (Twitter-дипломатія). Згідно з дослідженням Twiplomacy у 2022 році [6], 187 із

193 держав-членів ООН мали офіційні акаунти в Twitter, і 50% світових лідерів активно використовували цю платформу для комунікації.

Twiplomacy — це також і інтернет-ресурс, що спеціалізується на дослідженнях і аналізі використання соціальних мереж політичними лідерами, дипломатичними представництвами та державними установами у всьому світі. Метою цього ресурсу є відстеження цифрових комунікацій державних діячів і надання аналітики щодо їхньої активності у соціальних медіа, особливо на платформі Twitter. Рейтингова система Twiplomacy базується на кількох ключових показниках, зокрема кількості підписників, частоті та регулярності публікацій, рівню залученості аудиторії (ретвіти, лайки, коментарі), а також впливу на громадську думку через взаємодію з іншими лідерами та установами. Крім того, враховуються теми й тональність комунікації, де оцінюється, як лідери висвітлюють політичні та соціальні питання, зокрема у кризових ситуаціях. Такий підхід дозволяє оцінити не лише популярність, а й дипломатичний вплив політичних лідерів у Twitter. Згідно з даними за 2022 рік [7], найпопулярнішими міжнародними організаціями у Twitter є Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) та ЮНІСЕФ. ВООЗ має 10,770,383 підписників, а ЮНІСЕФ – 9,096,085 підписників. Ці організації використовують платформу для інформування глобальної аудиторії про важливі події, програми та ініціативи, що сприяє підвищенню обізнаності про їхню діяльність та залученню до міжнародних питань. Отже, дипломатична комунікація у соціальних мережах відповідає основним принципам. Вона базується на забезпеченні прозорості, точності та чіткості, що є ключовими аспектами ефективного дипломатичного спілкування. Використання таких платформ, як Instagram та Twitter, дозволяє державним лідерам звертатися безпосередньо до світової спільноти, минаючи традиційні медіа.

Соціальні мережі відкривають нові можливості для дипломатії, однак їх використання також супроводжується рядом ризиків та проблем. Одним із

основних ризиків є загроза поширення дезінформації та фейкових новин, що може призвести до маніпуляції громадською думкою та підірвати довіру до офіційних джерел. У різних країнах вже існують численні приклади того, як дезінформаційні кампанії в соціальних мережах ставали інструментом маніпуляції суспільною думкою та посилення конфліктів. Згідно з дослідженням, проведеним Global Investigative Journalism Network (GIJN) [8], в Україні після початку повномасштабного вторгнення з'явилися фейкові канали, які маскувалися під місцеві новинні ресурси, але насправді поширювали проросійські наративи, що підтримували окупаційні сили [9].

Отже, перспективами розвитку цифрової дипломатії для України та для світу загалом є, по-перше, подальше зміцнення міжнародної підтримки через активну присутність у світовому медіапросторі. Цифрова дипломатія також відкриває Україні можливості швидкого та широкого поширення важливої інформації, що дозволяє оперативно реагувати на міжнародні події, протидіяти дезінформації та формувати позитивний імідж країни. По-друге, завдяки активному використанню соціальних мереж урядовими представниками, громадськими діячами та звичайними громадянами Україна отримує підтримку світової спільноти, а західна аудиторія більше дізнається про реалії війни та підтримує український наратив. По-третє, цифрова дипломатія сприяє встановленню та зміцненню стратегічно важливих контактів з міжнародними партнерами, що посилює роль України на глобальній арені та створює нові можливості для взаємовигідного співробітництва. Дослідження показало, що соціальні мережі стали ключовим інструментом сучасної дипломатії, забезпечуючи пряму взаємодію з аудиторією, швидке реагування на події та формування міжнародного іміджу держави. Аналіз дипломатичних акаунтів підтверджує ефективність соцмереж у просуванні національних інтересів, особливо під час криз, як-от війна в Україні. Зокрема, Twitter-акаунти Генштабу ЗСУ й Повітряних сил активно формують позитивний образ країни,

використовуючи стратегічні повідомлення. Разом із перевагами існують виклики: дезінформація, кіберзагрози та цензура. Розвиток технологій, зокрема штучного інтелекту, пропонує нові можливості для зміцнення цифрової дипломатії. Подальші дослідження можуть зосередитися на підвищенні безпеки та адаптації до нових комунікаційних технологій.

Список використаних джерел:

1. Гольцова М. Г. Давидова Т. В. Функціонування стилістичних засобів у дипломатичній комунікації. Publishing House “Baltija Publishing”. 2021.
2. Зінченко А. Історія дипломатії: від давнини до початку нового часу : навчальний посібник. Вінниця : Нова книга, 2002. 564 с.
3. Шевчук О. В. Соціальні мережі як невід’ємна складова частина нашого повсякдення. *Соціальна робота та психологія: освіта і наука*. 2023. №2. С. 38-41.
4. Website Rating. Social Media Statistics and Facts. URL: <https://www.websiterating.com> (дата звернення: 04.12.2024).
5. Зінченко А. Історія дипломатії: від давнини до початку нового часу : навчальний посібник. Вінниця : Нова книга, 2002. 564 с.
6. Twiplomacy. Digital diplomacy and social media for political leaders . URL: <https://www.twiplomacy.com/> (дата звернення: 04.11.2024).
7. Twiplomacy. World Organizations Executive Summary // Twiplomacy. URL: <https://www.twiplomacy.com> (дата звернення: 05.11.2024).
8. Global Investigative Journalism Network. Розслідування кіберзагроз і дезінформації. URL: <https://gijn.org/ua> (дата звернення: 05.11.2024).
9. Abramova I., Nedilska L., Kurovska N., Martynyuk H. (2021). Financial inclusion in the context of sustainable development of rural areas. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. Vol. 43, No. 3, p. 328-336.

Васильєва О.А.,
студентка групи МВ-3

Войтюк О.С.,
доктор філософії, старший викладач кафедри
міжнародних відносин і політичного менеджменту,
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРОТОКОЛУ КРИЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ

У сучасному світі дипломатичний протокол є невід'ємною складовою міжнародних відносин, що забезпечує порядок та стабільність у міждержавній взаємодії. Як сукупність загальноприйнятих норм, правил та традицій, дипломатичний протокол слугує важливим інструментом для підтримання ефективної комунікації та збереження престижу країн на світовій арені [1, с. 366]. Мета дослідження - з'ясувати основні перспективи розвитку дипломатичного протоколу у сучасному світі крізь призму сучасних геополітичних викликів.

У ХХІ столітті сучасний світ стикається з складними геополітичними викликами, які почали формувати нові підходи до дипломатії, зокрема до протокольного аспекту. Стрімке поширення геополітичних процесів, розвиток цифровізації та зростання ролі регіональних конфліктів створюють умови для модернізації дипломатичного протоколу [2]. Виокремлюють такі сучасні геополітичні виклики: поляризація, цифровізація, зростання ролі недержавних акторів, регіональні конфлікти, глобальні кризи, культурна різноманітність [3]. Основним з основних геополітичних викликів сьогодення є зростання поляризації між країнами через геополітичні конфлікти. В цих випадках дипломатичний протокол стає засобом збереження діалогу за відсутності політичної довіри. До прикладу, різноманітні протокольні зустрічі у нейтральних формах, такі як багатосторонні саміти можуть забезпечити можливість обговорити та вирішити ключові питання без відкритого конфронтаційного

характеру. Одним з важливих викликів ХХІ століття є процес цифровізації. Тобто насичення світу різноманітними електронно-цифровими засобами, системами та пристроями, котрі налагоджують електронну комунікацію [4]. Онлайн-зустрічі набули свого поширення після пандемії Covid-19, відповідно потім активізувалися питання щодо адаптації протоколу до онлайн-формату. Власне тому питання формальностей, етикету зустрічей, порядку виступів потребують нового регулювання у світовій практиці задля налагодженого співробітництва та подальших перспектив. Ще одним викликом є посилення впливу недержавних акторів, таких як міжнародні організації, транснаціональні корпорації та окремі особистості, на світовій політичній арені. Ці суб'єкти міжнародних відносин часто стають учасниками глобальних переговорів, ініціаторами соціально-економічних змін [5]. На разі роль міжнародних організацій як суб'єктів недержавних акторів розширюють свій спектр повноважень впливаючи на важливі процеси у прийнятті рішень у світовій спільноті. Водночас транснаціональні корпорації досить часто мають великий вплив на геополітичні процеси ніж держави. Тому ця тенденція вимагає певних трансформацій для дипломатичного протоколу, щоб врахувати формат взаємодії між державами і недержавними акторами у світі. Подальша розробка та встановлення нових стандартів, які будуть враховувати специфіку участі недержавних суб'єктів сприятиме ефективності та зміцненні зв'язків між суб'єктами відносин.

Виокремлено наступні перспективи розвитку дипломатичного протоколу: цифровізація, культурна адаптація, інклюзивність, гнучкість та регіоналізація.

Цифровізація дипломатичного протоколу. Дозволить значно покращити ефективність та оперативність у веденні документації. Завдяки новітнім цифровим платформам для переговорів з'явиться можливість використання спеціальних інструментів задля обміну ідеями. Активний розвиток цифрових

технологій дозволить забезпечити інтеграцію з міжнародними системами обміну інформації, це сприятиме швидкому доступу до даних інших країн.

Культурна адаптація. Слугуватиме важливою складовою успішного співробітництва, адже в різних культурах існують певні відмінності від етикету та правил взаємодії на міжнародній платформі. Культурна адаптація дипломатичного протоколу вимагає обов'язкового врахування специфіки кожної країни для уникнення негараздів. Зокрема ці процеси включають такі аспекти як: мовні бар'єри, протокольні формальності, культурну протокольну символіку.

Інклюзивність. Процес, який зможе відображати забезпечення рівності, доступності та взаємоповаги до всіх учасників міжнародних відносин незалежно від їхньої раси, статі, національності, соціального статусу. Перш за все увага акцентується на гендерній рівності, адже у сучасному світі більшість жінок займають високі дипломатичні посади(до прикладу Надзвичайний і Повноважний посол), це демонструє готовність жінки-дипломата відіграти ключову роль у формуванні сучасного світу.

Гнучкість та регіоналізація. Важливі фактори, які сприятимуть адаптації дипломатичних процесів до нових міжнародних норм. Гнучкість переважно стосується адаптації до нових політичних реалій, зміни положень у протокольних нормах. Регіоналізація дозволяє працювати більш ефективно в межах регіональних інституцій та організаціях, враховуючи їх спільні інтереси. Тому цей фактор включає в себе створення спеціальних механізмів задля співпраці між країнами певних регіонів, до прикладу зібрань або спеціалізованих самітів, де дипломатичний протокол враховував би спільні політичні, соціальні, економічні інтереси.

Перспективи розвитку дипломатичного протоколу крізь призму сучасних геополітичних викликів є досить вагомими, оскільки вони визначають здатність міжнародної спільноти ефективно реагувати на динамічні зміни у світовій політиці. Встановлено, що процес цифровізації, інклюзивності, гнучкості,

регіоналізації та культурної адаптації дозволить удосконалити та забезпечити ефективність міжнародної взаємодії. В цілому зазначено, що модернізація та подальший розвиток дипломатичного протоколу буде залежати від його адаптації до сучасних геополітичних викликів. Досліджено, що дипломатичний протокол наразі є та залишається незмінним засобом регулювання відносин для ефективної побудови міждержавної комунікації, оскільки його норми забезпечують та формують цілісну систему стабільності у світі та запобігають виникненню конфліктів.

Список використаних джерел:

1. Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. / за ред. Л. В. Губерського. Київ: Знання України, 2004. 797 с.
2. Літвін Л.А. Сучасні геополітичні концепції: висновки для України. *Політичне життя*. 2019. № 4. С. 109-115. URL: <http://surl.li/xkxfhy> (дата звернення 03.12.2024).
3. Новоскольцева Л. Геополітичні виклики сучасної України. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2018. Т. 37-38. С. 49-56. URL: <https://doi.org/10.31861/mhpi2018.37-38.39-46> (дата звернення 03.12.2024).
4. Цифровізація - це поступове перетворення усіх державних послуг на зручні онлайн-сервіси. URL: <http://surl.li/kbdbvi> (дата звернення 03.12.2024).
5. Балацька О. Роль недержавних акторів у сучасному політичному насильстві. *European political and law discourse*. 2018. Т. 5. С. 163-168. URL: <https://salo.li/71cd1C7> (дата звернення 03.12.2024).

Васильєва О.А.,
студентка групи МВ-3 ФНБПМВ
Пасічник А.М.,
асистент кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка»

СПАДЩИНА ВІНСТОНА ЧЕРЧИЛЛЯ В СУЧАСНІЙ ЯДЕРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ: УРОКИ ДЛЯ ХХІ ст.

Однією з найяскравіших постатей світової історії, яка залишила глибокий слід у політиці, дипломатії та культурі ХХ ст. вважають британського державного діяча – Вінстона Черчилля. Він залишився видатною постаттю в історії людства, чії думки та ідеї мали значний вплив не лише на політичні та військові процеси, але й на подальше формування системи міжнародних відносин. Діяльність британського політика охоплює епоху масштабних світових змін та геополітичних викликів ХХ ст. Зазначимо, що В. Черчилль відзначився в багатьох ролях того часу – державний діяч, дипломат, військовий експерт, прем'єр-міністр Великої Британії, письменник і навіть лауреат Нобелівської премії з літератури.

У сучасному світі ядерна дипломатія залишається однією з ключових сфер міжнародних відносин, від якої залежить глобальна безпека всього світу. На початку ХХІ ст. світ стикнувся із значними викликами в ядерній дипломатії, зокрема такими як: поширення ядерних технологій, гонка озброєння, застосування зброї масового ураження. Після закінчення Холодної війни між СРСР та США ядерна загроза не зникла, вона лише змінилася на багатогранний та глобальний важіль впливу, який використовується державами задля демонстрації сили та могутності. Ядерна зброя стала не лише засобом стримування, а й ключовим елементом дипломатичної гри, яка зберігає напруженість у міждержавних відносинах [1].

В. Черчилль розпочав підтримувати розвиток ядерних досліджень у Великій Британії ще під час Другої світової війни. Його особиста позиція була непростюю: з одного боку він визнавав, що ядерна зброя – це один з головних інструментів стримування сили, а з іншої сторони – розумів небезпеку, яку вона несе для всього людства [4]. 5 березня 1946 р. у Фултоні, штат Міссурі, В. Черчилль виступив з промовою, яка стала символом Холодної війни. Політик чітко висловив свою позицію та попередив про можливу загрозу, яку несе «залізна завіса», яка розділила Європу на два табори [5]. Черчилль закликав до об'єднання Західних країн, що дозволило б запобігти експансії СРСР. Він зауважив, що для протидії Радянському Союзу необхідно створити єдиний фронт демократичних держав, який буде здатний забезпечити не лише військову міць, а й політичну та економічну стабільність. Неодноразово В. Черчилль наголошував, що лише єдність і рішучість західного світу зможуть зупинити експансію тоталітарних ідеологій [4]. Він був одним із перших, хто висловив свою думку про те, що сила ядерної зброї може використовуватися як фактор стримування. Власне його підхід до ядерного питання став передвісником ідеї балансу сил через ядерне стримування [2]. Відомий своєю красномовністю В. Черчилль постійно закликав країни до дипломатичних переговорів та мирного врегулювання конфліктів. Він розумів, що саме комунікація виступає ключовим фактором до зниження напруги між суб'єктами відносин, підкреслюючи що «краще говорити, ніж воювати».

У ХХІ ст. сучасний світ стикається із складними геополітичними викликами серед яких є поширення ядерної зброї, новітні технології, які змінюють характер стратегічного балансу. Тому ідеї В. Черчилля залишаються актуальними і досі. Вони проявляються в політиці стримування, адже баланс сил залишається важливим важелем у сучасній ядерній дипломатії, особливо у протистоянні США, Китаю та Росії. Необхідність діалогу та відкритої дипломатії нагадує нам про важливість підтримки міждержавної комунікації задля нашого спільного

майбутнього. Уроки лідерства та відповідальності, які В. Черчилль підкреслював у своїх промовах є надзвичайно важливими для сучасних діячів [3]. Адже тільки з моральною відповідальністю перед людством ядерні держави зможуть уникнути ризиків глобальної катастрофи.

Отже, дослідження спадщини В. Черчилля в контексті ядерної дипломатії демонструє актуальність його ключових ідей для сучасних міжнародних відносин. Політик запропонував концепцію ядерного стримування як інструменту глобальної безпеки, розуміючи подвійну природу ядерної зброї: як засіб деструкції та механізм запобігання конфліктів. Його стратегічний підхід, що базується на принципах відкритої дипломатії, діалогу та єдності демократичних держав, залишається витребуваним у сучасному геополітичному ландшафті. Особливо це стосується протистояння між провідними ядерними державами, де комунікація є критично важливою для запобігання глобальної катастрофи. Уроки В. Черчилля підкреслюють необхідність поєднання військової потужності з моральною відповідальністю та дипломатичною мудрістю в управлінні ядерними ризиками ХХІ ст.

Список використаних джерел:

1. Бурунов О. «Локальна ядерна війна» в оцінках Г.А. Кіссінджера. URL: <http://surl.li/zjeaxi> (дата звернення 11.10.2024).
2. Іваницька О. П.. У пошуках «фактору Черчилля» у ХХІ сторіччі. URL: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2024.2.29> (дата звернення 22.11.2024).
3. Орлова Ю. Спільні риси воєнного лідерства Черчилля та Зеленського. URL: <http://surl.li/tlpuzb> (дата звернення 25.11.2024).
4. [Пивоваров С.](#), [Раєвський Д.](#), [Коберник К.](#) 78 років тому Черчилль виголосив історичну промову у Фултоні – розказав світові, як треба боротися з радянською загрозою. URL: <http://surl.li/fqjdv1> (дата звернення 11.10.2024).
5. Скрипник О. Промова Черчилля у Фултоні і реакція на неї українців. URL: <http://surl.li/izddcg> (дата звернення 16.11.2024).

Васьківська М.О.,
студентка групи ПО-3
Державний університет «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Литвинчук О.В.,
к. філос. н., доцент
кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ТА СТРАТЕГІЧНІ СФЕРИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТ.

Національна безпека є ключовою умовою існування та розвитку сучасної держави. У ХХІ столітті світ зіткнувся з новими викликами, які значно змінили традиційні уявлення про безпеку. Трансформації глобального порядку, зростання гібридних загроз, кібертероризм, кліматичні зміни, пандемії, економічна нестабільність та збройні конфлікти висувують перед Україною нові вимоги до гарантування безпеки.

У таких умовах стратегічне управління національною безпекою потребує комплексного підходу, що включає політичну, економічну, екологічну, інформаційну, військову та інші стратегічні сфери. Від їх ефективної взаємодії залежить здатність держави протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам, забезпечувати стабільність і захищати права своїх громадян.

Метою нашої наукової розвідки є дослідження сучасного стану національної безпеки України в умовах воєнного стану.

Варто розпочати зі стратегічних напрямів гарантування безпеки:

1. Військова безпека: розвиток і модернізація ЗСУ, удосконалення систем оборони та міжнародна співпраця з НАТО і ЄС.
2. Інформаційна безпека – боротьба з дезінформацією, посилення кіберзахисту та забезпечення цифрового суверенітету.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

3. Соціальна та екологічна безпека – зміцнення систем охорони здоров'я, впровадження екологічних стандартів та забезпечення рівного доступу та соціальних благ.

4. Економічна безпека – зменшення залежності від імпорту енергоресурсів, боротьба з корупцією та підтримка критичної інфраструктури [3].

Законодавче та організаційне забезпечення формують закони України, зокрема «Про національну безпеку України», що регулює діяльність державних органів у галузі безпеки, включаючи Міністерство оборони, СБУ, Національну поліцію та інші організації, що відповідають за захист держави та громадян [2, с. 11].

Необхідною є міжнародна підтримка. Ефективна реалізація стратегії можлива лише за умови розширення співпраці з міжнародними партнерами, включно з провадженням санкційного та військово-технічного співробітництва [1, с. 10].

Отже, Національна безпека України в умовах сучасних викликів залежить від узгодженої роботи у ключових сферах: військовій, інформаційній, економічній та соціальній. Гібридні загрози, інформаційні атаки та глобальні кризи вимагають адаптивних стратегій і посилення міжнародної співпраці. Комплексний підхід, що базується на модернізації оборони, кіберзахисті та стійкій економіці, є основою для збереження суверенітету та розвитку України в ХХІ столітті.

Список використаних джерел:

1. Ліпкан В.А., Ліпкан О.С., Яковенко О.О. Національна і міжнародна безпека в визначеннях та поняттях. Київ : Текст, 2006. 256 с.

2. Мамай О. М. Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів ХХІ століття. *Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 7-8 грудня 2023 року*, С. 11–25.

3. Національна безпека України. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 09.12.2024)

Вежновець Т.С.,
здобувачка 4 курсу, групи МВ-1
Державного університету «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: **Загурська-Антонюк Вікторія Францівна**
д.н.д.у., к.політ.н., доцент, професор кафедри
міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державного університету «Житомирська політехніка»

ВПЛИВ РЕЛІГІЙНОГО ФАКТОРУ НА ГЕОПОЛІТИКУ

Релігія – це не лише внутрішня справа людини, а й глобальний чинник формування світового порядку, це ключ до розуміння питань, чому деякі кордони є непорушними, а війни — неминучими.

Потрібно надати належне релігійному фактору у творенні всесвітньої історії. Адже розглянувши тільки ХХІ ст релігія знищила Баміанські статуї Будди в Афганістані, вежі-близнюки в Нью-Йорку, розпалила громадянську війну на Шрі-Ланці, а воєнні дії на Близькому Сході мають так само релігійний характер, як економічний чи політичний. Таких прикладів є величезна кількість і цього занадто багато щоб нехтувати роллю релігії у формуванні геополітики [3].

Донедавна багато соціологів вважали, що релігії зникають, що з розвитком індустріалізації та модернізації прихильність до релігій значно зменшиться, але це не так. Ми можемо спостерігати зниження релігійного впливу в багатьох країнах Західної Європи, але в Північній Америці та Латинській Америці християнство не втрачає своїх позицій. Також варто враховувати Африку та Азію де релігія має досить вагоме значення у визначенні того що людям їсти, як одружуватись та будувати сімейне життя.

Релігія часто визначає хід виборів, її вплив проявляється у формуванні політичних уподобань, визначенні кандидатів та партій. Історія та сучасність демонструють, що релігія може бути потужним інструментом політичної агітації та формування суспільної думки. Наприклад, в Сполучених Штатах християнські євангелісти складають значну частину електорату Республіканської партії.

Питання, пов'язані з абортами, одностатевими шлюбами, правами трансгендерів, і свободою віросповідання, є ключовими у політичних дебатах, і релігійні виборці часто голосують за кандидатів, які підтримують консервативні цінності. У 2020 році понад 75% білих євангелістів підтримали Дональда Трампа, що свідчить про тісний зв'язок релігії з політикою [2].

У Європі роль релігії у виборах менш виражена, проте все ще важлива в таких країнах, як Польща, Італія та Угорщина. У Польщі, наприклад, Католицька церква підтримує правоконсервативну партію "Право і справедливість". Ця партія отримує значну підтримку серед релігійних виборців завдяки позиціям щодо традиційних цінностей і захисту ролі церкви у суспільстві.

У багатьох мусульманських країнах, таких як Саудівська Аравія, Іран чи Афганістан, іслам відіграє центральну роль у формуванні державних інститутів. Ці країни мають теократичні або змішані політичні системи, в яких релігія інтегрована у конституційне право. Закони, засновані на шаріаті, регулюють як повсякденне життя громадян, так і політичні рішення уряду. Саудівська Аравія офіційно проголошує іслам державою релігією, а її закони безпосередньо базуються на шаріаті, який визначається сукупністю релігійних текстів, включаючи Коран та Сунну. Критику ісламу чи королівської сім'ї карають як кримінальні злочини. Згідно з дослідженням Oxford Academic, релігійний фундаменталізм стає викликом для стабільності через вплив на конфлікти. Наприклад, суперництво між сунітською Саудівською Аравією та шіїтським Іраном спричиняє дестабілізацію у Ємені, Іраку та Сирії [5].

Індія є найбільшою демократією у світі з багатоконфесійним населенням, де релігія відіграє важливу роль у політичному житті. Незважаючи на конституційний принцип секуляризму, політичні партії активно використовують релігійні ідеї. Партія Бхаратія Джаната Парті (BJP), яка перебуває при владі з 2014 року, використовує індуїзм як ідеологічну основу своєї політики. Її ідеологія, відома як хіндутва, прагне створити індійську державу, засновану на

домінуванні індуїстської культури. Було прийнято ряд законів на захист релігії наприклад закон про громадянство 2019 року, який спрощує отримання громадянства для немусульманських біженців, викликав хвилю протестів, оскільки його сприймали як дискримінацію мусульман [4].

Окрім наведених прикладів про релігійно-політичне життя країн світу не можливо не згадати про міжнародні організації які мають вагомий геополітичний вплив на світовій арені. Вони впливають на формування політичного порядку денного, сприяючи миру та стабільності або, навпаки, поглиблюють конфлікти. Їхня діяльність охоплює різноманітні сфери такі як гуманітарна допомога, питання освіти, захист прав людини та вирішення міжнародних конфліктів.

До прикладу ОІС, що об'єднує 57 мусульманських країн, є другою за масштабом міжнародною організацією після ООН [6]. Вона сприяє економічному співробітництву, захисту прав мусульманських меншин у світі та політичній підтримці країн-членів. Зокрема, ОІС бере активну участь у вирішенні ізраїльсько-палестинського конфлікту, підтримуючи створення незалежної палестинської держави. Організація також виступає проти ісламофобії, просуваючи ініціативи на міжнародному рівні для боротьби з дискримінацією мусульман.

Католицька церква через Ватикан має значний вплив на світову політику. Папа Франциск активно займається дипломатією, виступаючи посередником у мирних переговорах. Наприклад, у 2014–2015 роках Ватикан сприяв нормалізації відносин між США та Кубою. Крім того, Католицька церква відіграє важливу роль у боротьбі з бідністю, створюючи гуманітарні програми в Африці та Латинській Америці [1]. На міжнародних форумах, таких як ООН, Ватикан піднімає питання захисту прав людини, екологічної стійкості та мирного вирішення конфліктів.

До списку впливових організацій можна віднести Червоний Хрест та Червоний Півмісяць, хоча вони офіційно є секулярними, але їхні символи та

історія створення пов'язані з релігійною ідентичністю. Організації працюють у зонах конфліктів, забезпечуючи гуманітарну допомогу.

Таким чином, людей мотивує передусім влада, економісти надають те саме значення жадібності. Але неможливо зрозуміти діяльність окремих осіб, громад, спільнот чи народів якщо підходити до них виключно з політичними чи економічними мірками. Не обов'язково вірити в силу молитви аби побачити силу релігійних переконань, що спонукає людей до дії. Релігія яка відігравала свою роль у творенні перших держав та імперій тисячі років тому, продовжує будувати новий світопорядок в еру технологій та науки. У ХХІ столітті релігійний фактор залишається вирішальним у багатьох аспектах міжнародних відносин, від гуманітарної допомоги до геополітичних суперечностей. Попри те, що в деяких країнах релігійний вплив зменшується, він усе ще визначає політичні стратегії, підтримує суспільну стабільність і сприяє економічному розвитку. Водночас, неправильне використання релігії може стати причиною фундаменталізму, який створює виклики для безпеки та стабільності в усьому світі.

Список використаних джерел:

1. Американо-кубинські відносини URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Американо-кубинські_відносини
2. Вовчук Х. Паства Дональда. URL: <https://tyzhden.ua/pastva-donald/>
3. Протеро С. Вісім релігій, що панують у світі: чому їхні відмінності мають значення / пер. з англ. Вячеслав Пунько; 5-те вид. Київ: Видавництво Букшеф, 2023. 464 с.
4. Чому в Індії майже 2 млн людей викреслили зі списку громадян? URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-49542597>
5. Religion and (Global) Politics: The State of the Art and Beyond Petr Kratochvíl International Studies Review, Volume 25, Issue 2, June 2023, viad014 URL: <https://academic.oup.com/isr/article-abstract/25/2/viad014/7178605?l>

6. Organisation of Islamic Cooperation (OIC) URL:

<https://www.weforum.org/organizations/organisation-of-islamic-cooperation-oic/>

Вигівська-Герасимчук Т.М.,
здобувачка 3 курсу, групи ПО-2
Державного університету «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Пащенко В.І.,
к.політ.н., доцент, доцент кафедри
міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державного університету «Житомирська політехніка»

ПОРІВНЯННЯ ПРОЦЕСІВ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ В КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ

Процес демократизації в країнах пострадянського союзу є однією з найважливіших і водночас найскладніших тем сучасної політології. Після розпаду СРСР на початку 1990-х років колишні радянські республіки зіткнулися з необхідністю здійснення масштабних політичних, економічних і соціальних реформ, що включають перехід від авторитарних режимів до демократичних форм правління. Однак, незважаючи на схожість історичного контексту, шляхи демократизації різних країн пострадянського простору мали свої особливості, що зумовлюється як внутрішніми, так і зовнішніми факторами [1, с. 126].

Процес демократизації – це комплекс змін, через які політична система країни переходить від авторитаризму або напівавторитаризму до демократичного устрою, що забезпечує права та свободи громадян, рівність перед законом, прозорість влади, вільні вибори та участь громадян у політичному житті. Демократизація охоплює як інституційні зміни, так і культурні, соціальні та економічні трансформації, що підтримують розвиток демократії [4, с. 312]. Вивчення процесів демократизації в таких країнах, як Україна, Грузія та Азербайджан, дозволяє оцінити різні підходи до проведення

реформ, виявити основні перешкоди на шляху до демократичного розвитку та розкрити роль зовнішніх факторів, зокрема впливу Європейського Союзу і Росії. Процес демократизації в країнах пострадянського союзу є складним і багатогранним явищем, яке відображає різноманітні соціально-політичні зміни та трансформації, що відбувалися в цих країнах після розпаду СРСР. Хоча всі ці держави мали спільне радянське минуле, їхні шляхи демократичних реформ значно різняться через різні внутрішні та зовнішні фактори, що впливали на їхні політичні системи, економіки та суспільства. Порівняння таких країн, як Україна, Грузія та Азербайджан, дозволяє побачити не тільки розбіжності в процесах демократизації, але й визначити ключові механізми, що стимулюють або, навпаки, стримують розвиток демократичних інститутів [1, с. 131].

Україна є однією з найбільш яскравих пострадянських країн, яка через низку політичних криз та революційних зрушень, зокрема через Помаранчеву революцію 2004 року та Революцію Гідності 2014 року, намагалася зміцнити свої демократичні інститути. Після здобуття незалежності в 1991 році Україна взяла курс на демократичні перетворення, проте ці процеси супроводжувалися постійною політичною нестабільністю, економічною кризою та корупцією. Одним з основних викликів, з якими зіткнулася країна, стала боротьба за формування реальних демократичних інститутів у середовищі слабких політичних партій і олігархічних структур, що мали значний вплив на політичні процеси. Майдан 2004 року продемонстрував прагнення населення до зміни політичної системи, однак реформи не були глибокими і постійно стикалися з опором старих політичних еліт. Після подій Євромайдану 2014 року, коли українці вийшли на вулиці з вимогами демократичних змін, відбулася зміна влади, що відкрила нові можливості для реформування країни. Проте війна на сході України та анексія Криму Росією поставили під загрозу ці реформи, що значно ускладнило реалізацію демократичних принципів у країні. На сьогоднішній день Україна продовжує боротьбу за встановлення стабільних

демократичних інститутів, хоча досі стикається з проблемами корупції, політичної нестабільності та зовнішньої агресії [3, с. 256].

Грузія, на відміну від України, після Революції троянд 2003 року здійснила низку ефективних реформ, які суттєво змінили політичний ландшафт країни. Грузія стала прикладом успішного демократичного транзиту серед пострадянських країн завдяки рішучим діям нового уряду на чолі з Міхеїлом Саакашвілі, який після приходу до влади впровадив низку важливих політичних та економічних реформ. Зокрема, боротьба з корупцією, реформа правоохоронних органів та нова податкова система значно покращили інвестиційну привабливість Грузії та сприяли стабільності в державному управлінні. Водночас, хоча Грузія зробила значні кроки до демократичної стабільності, на її шляху не обійшлося без проблем. Проблеми з демократичною практикою залишаються в таких сферах, як незалежність судової системи, свобода медіа та права меншин. Крім того, Грузія постійно стикалася з зовнішніми викликами, зокрема, конфліктами з Росією через Абхазію і Південну Осетію, що стало перешкодою на шляху до повної інтеграції в європейські інституції.

Азербайджан, на відміну від України та Грузії, продовжує залишатися авторитарною країною, де політичні реформи майже не відбуваються. Після здобуття незалежності Азербайджан зробив кілька спроб реформувати свою політичну систему, але в результаті країна повернулася до авторитарного управління, з централізацією влади в руках одного політичного лідера — президента Ільхама Алієва. Азербайджан регулярно зазнає критики з боку міжнародних організацій за порушення прав людини, фальсифікацію виборів та репресії проти опозиції.

Влада продовжує контролювати ключові політичні та економічні інститути, і країна не здійснює суттєвих реформ у напрямку демократизації. Більше того, на відміну від Грузії та України, Азербайджан має більш тісні зв'язки з Росією, що

також обмежує його бажання інтегруватися у західні інституції, зокрема Європейський Союз і НАТО. І хоча країна є важливим енергетичним гравцем у регіоні, її внутрішня політична система залишається нестабільною, з обмеженими можливостями для демократичних змін [2, с. 305]. Порівняння процесів демократизації в Україні, Грузії та Азербайджані демонструє, що хоча ці країни мають спільне радянське минуле, їхні шляхи розвитку значно різняться через різні політичні еліти, соціальні умови, економічні виклики та зовнішні фактори. Україна та Грузія, незважаючи на труднощі та конфлікти, продовжують реформувати свої політичні системи, намагаючись досягти стабільності та інтеграції в європейські структури. Азербайджан же залишає свій політичний курс на авторитаризм, що стримує демократичний розвиток. Крім того, зовнішні фактори, зокрема вплив Росії, також значно впливають на напрямок реформ у цих країнах.

Отже, процес демократизації в країнах пострадянського союзу є надзвичайно різноманітним і залежить від багатьох факторів, включаючи внутрішні політичні умови, роль олігархічних структур, економічну ситуацію та зовнішній вплив. Порівняння трьох пострадянських держав – України, Грузії та Азербайджану – демонструє різні підходи до демократичних перетворень і значні відмінності в результатах цих процесів. Таким чином, хоча всі три країни мають спільне радянське минуле, їхні шляхи демократизації значно різняться. Україна і Грузія, попри внутрішні проблеми і зовнішні виклики, продовжують рухатися в напрямку демократичних реформ, тоді як Азербайджан залишає політичний курс, що перешкоджає демократичному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Зеленько Г. Траєкторія трансформації політичного режиму в Україні за роки незалежності: демократія vs олігархічна клановість / О. Рафальський (відп. ред.). Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. С. 123–145.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

2. Майборода О. Державне політичне правління і національна єдність: аналітична доповідь. Київ : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2020. 305 с.
3. Романюк О. Від тоталітаризму до демократії та національної державності: системний аналіз посткомуністичних трансформацій. Харків : ХДАК, 2011. 256 с.
4. Бульвінський А. Особливості суспільно-політичної модернізації країн пострадянського простору. Київ : Інститут всесвітньої історії НАН України, 2017. 312 с.

Войтюк О.С.,
доктор філософії, старший викладач кафедри
міжнародних відносин і політичного менеджменту,
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир.

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИКІВ НА ТЛІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Дипломатичні представники (дипломати) відіграють важливу роль у забезпеченні ефективної взаємодії і збереженні добрих відносин між державами, тому їх компетентності є критичним фактором успіху дипломатичної діяльності. З огляду на зростання впливу недержавних акторів і швидкі зміни у міжнародному праві, збереження високих етичних стандартів у роботі дипломатів є особливо важливим для підтримки довіри до міжнародних інституцій та забезпечення справедливості у міжнародних відносинах.

Традиційний образ дипломата, який започатковано Бомарше, залишається актуальними й сьогодні - він відображений у його словах: «Прикидатися, ніби не розумієш того, про що насправді знаєш, та, начебто, розумієш те, що не знаєш; уважно спостерігати за тим, що здається незрозумілим, і ігнорувати те, що добре відоме; творити видимість таємничості з того, що не є секретом, і створювати

видимість роздумів, залишаючись із пером у руці, навіть коли в голові немає жодної думки; вдавати з себе вагому персону, організовувати шпигунську діяльність, підкуповувати зрадників, розкривати печатки, перехоплювати листи й виправдовувати низькі засоби величністю мети» [1].

Дипломат - це особа, яка представляє інтереси своєї держави та її громадян за кордоном. Сам термін «дипломат» виник від давньогрецького слова «diplōma» (складений удвічі). Первинно це стосувалося письмового документа, який вручався послом главі іноземної держави як підтвердження його повноважень. Нині цей документ відомий як вірча грамота. Дипломат відіграє ключову роль у знаходженні ефективних компромісів, вирішенні конфліктів, запобіганні ескалації кризових ситуацій, а також у розробці зважених рекомендацій і стратегічних пропозицій для урядів і керівників держав. Дипломат має володіти якостями й знаннями, які можна поділити на такі групи:

✓ *Спеціальні знання* дипломатів містять: глибоке розуміння зовнішньополітичної стратегії власної держави; всебічні знання про географію, історію, культуру, політичну, соціальну та економічну ситуацію країни перебування; детальне вивчення міжнародних організацій; досконале володіння механізмами міжнародної комунікації; повне уявлення про глобальну мережу дипломатичних представництв; ґрунтовне знання міжнародного законодавства.

✓ *Професійні навички* дипломатів - майстерність ведення переговорів; розвинені представницькі компетенції; навички керування дипломатичною місією; здатність працювати у міжкультурному середовищі: досконале володіння дипломатичним протоколом.

✓ *Особисті якості* дипломата характеризуються як: комунікативність та харизматичність; інтелектуальна гнучкість; нестандартне креативне мислення; стресостійкість та врівноваженість; емпатійність та тактовність; висока дисципліна та відповідальність; терплячість та виваженість; принциповість та

чесність; цілеспрямованість; спостережливість; адаптивність і здатність до командної роботи [2].

Знання мов також є важливим елементом дипломатичної компетенції, адже це дозволяє безпосередньо спілкуватися з партнерами без посередників. Крім того, важливими є навички культурної адаптації та розуміння різних культур і традицій, що сприяє налагодженню довіри та взаєморозуміння з іншими країнами. Дипломат повинен демонструвати високу етичність, здатність зберігати конфіденційність і вміння працювати під тиском, що дозволяє ефективно виконувати свої обов'язки навіть у складних ситуаціях. Серед основних компетентностей дипломатів також виокремлюються:

Підготовка. Дипломат має глибоко вивчати історію, культурні зв'язки та міжнародні відносини, а також теорію і практику дипломатії, що є критично важливими для ведення переговорів і досягнення взаємовигідних результатів. Для ефективної роботи дипломат також повинен вміти критично оцінювати політичні, економічні та соціальні процеси в країні перебування.

Реактивність і проактивність. Дипломат повинен активно використовувати можливості (стажування та робочий досвід), які відкриваються у результаті глобальних подій, й демонструвати проактивність у кожному завданні. Це дозволяє не тільки адаптуватися до складних ситуацій, але й ефективно вирішувати їх.

Професіоналізм. Ведення переговорів, написання офіційних листів, запитів і навіть неформальні дискусії мають здійснюватися на найвищому рівні. Аналітичні здібності, увага до деталей та холонокровність у стресових ситуаціях є ключовими компетенціями для успішної дипломатичної діяльності. Дипломат також повинен дотримуватися субординації, навіть якщо не згоден з рішеннями керівництва, та виконувати їх з максимальною ефективністю.

Об'єктивність і чесність. Дипломат зобов'язаний діяти неупереджено, послуговуватися принципами справедливості, не допускати впливу особистих

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

переконань або упереджень на свої рішення. Дипломат завжди представляє інтереси своєї країни та зобов'язаний поважати суверенітет інших держав, уникати особистої неповаги до дипломатів чи лідерів інших країн.

Стійкість. Пунктуальність, надійність та відданість є основою роботи дипломата, проте важливим є вміння витримувати тиск і долати виклики та поразки.

Лідерство і командна робота. Ефективний дипломат поєднує власні лідерські якості (коли він може сформулювати бачення) з вмінням працювати в команді для досягнення конкретних цілей. Він здатен формулювати чітке бачення, організовувати роботу колективу, налагоджувати стосунки та довіру і мотивувати співробітників. Успіх дипломатії ґрунтується на співпраці, а робота в команді сприяє вдосконаленню лідерських якостей.

Терпіння. Під час переговорів дипломат повинен показати себе жорстким та ефективним, щоб досягти найоптимальнішого результату. Метою дипломата є досягнення результатів, які повинні відповідати національним інтересам. Він повинен досягти найкращого результату переговорів, максимально наближеного до національних інтересів, принаймні, до рівня можливого. Важливою стратегією є прийняття чітких червоних ліній і відмова від компромісів за їхніми межами.

Швидкість і вирішення проблем. Робота дипломата вимагає вміння швидко адаптуватися до змінних умов, ефективно планувати свою діяльність, розставляти пріоритети та раціонально використовувати час.

Комунікабельність. Під час спілкування дипломат повинен вміти правильно і швидко писати, а також вільно та лаконічно висловлюватися усно, щоб мати можливість швидко та якісно готувати проспекти, резюме і звіти. Дипломатична комунікація наділена чіткими формальними правилами, яка зазнала важливих змін разом з історичними та суспільними змінами.

Міжкультурна комунікація. Професійний дипломат повинен бути обізнаний зі звичаями та історією своєї країни та поважати різні традиції та ідеали інших країн, що називається «культурна адаптивність» [3; 4].

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Отже, у сучасних умовах, ефективно володіння комунікативними навичками, етичними стандартами, міжкультурною компетентністю та здатністю адаптуватися до нових технологічних реалій стає необхідною умовою для успішного виконання дипломатичних місій.

Список використаних джерел:

1. Дипломатична та консульська служба: КЛ / укл. Латишева В. В., Чістякова І. М., Бабіна В. О. Одеса: ОНПУ, 2020. 76 с.
2. Балануца О.О. Родзинки дипломатії: навч. посіб. Дніпро: Середняк Т.К., 2022. 148 с.
3. Nsemba Edward Lenshie, Isa Mohammed. Introduction to diplomacy / A Beginner's Guide for Undergraduate Students of Political Science and International Relations and Peace Studies and Conflict Resolution. MustardPrints Tech. 2022. P. 68-202. URL: <http://surl.li/ysjzkj> (дата звернення 08.12.2024).
4. Міністр Кулеба виголосив сім принципів української дипломатії воєнного часу. URL: <http://surl.li/veojca> (дата звернення 08.12.2024).

Гергелюк Т.О.,
студентка 4 курсу спеціальності 052 “Політологія”
Науковий керівник: Загурська-Антонюк В.Ф.,
доц., д.н.д.у.
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ГІБРИДНА ВІЙНА: СУТНІСТЬ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ

Гібридна війна є однією з ключових форм сучасних конфліктів, які відображають зміну підходів до ведення військових та політичних дій у ХХІ столітті. Цей феномен поєднує класичні методи з неконвенційними, зокрема інформаційними, кібернетичними, економічними та психологічними інструментами, що створює нові виклики для державної безпеки, міжнародного права та глобального порядку.

Сучасне людство стикається з викликами нового типу конфліктів, які дедалі частіше описують через терміни «гібридна війна», а також асиметрична, неконвенційна, нелінійна, «сіра» війна, війна нового покоління або четвертого й п'ятого поколінь. Такі конфлікти стирають межі між станом війни і миру, використовуючи інструменти, які традиційно не вважаються складовою воєнних дій.

Через відсутність єдиного трактування поняття «гібридна війна» та різноманітність термінів, які відображають труднощі аналітиків у класифікації складних сучасних збройних конфліктів, стає важливим визначення його змісту і меж. Це дозволяє окреслити рамки сприйняття державами гібридних загроз, визначити стратегії реагування на них і з'ясувати роль різних державних структур у протидії таким викликам. Тому вирішення цієї проблеми є актуальним не лише з теоретичної, але й з практичної точки зору. [1,с.176]

Щоб сформулювати поняття, необхідно визначити його дві основні логічні характеристики: зміст, який представляє собою сукупність ключових ознак, та обсяг, що охоплює множину об'єктів, які відповідають цим ознакам. Водночас слід зазначити, що поняття «гібридна війна» відсутнє в офіційних міжнародно-

правових документах, а сам термін поки не отримав чіткого і загальноновизнаного визначення [2,с.304].

Хоча концепція «гібридної війни» (*hybrid warfare*) не є офіційно закріпленою, термін «гібридні загрози» (*Hybrid Threats*) вже інтегровано в офіційні стратегії та документи з безпеки ряду держав. Як відзначають Р. Аркос і Х. Сміт у своїй статті «Цифровий зв'язок і гібридні загрози», ЄС і НАТО вже запровадили низку серйозних заходів для боротьби з діяльністю, що асоціюється з гібридними загрозами.

На початку ХХІ століття термін «гібридна війна» почав використовуватися в документах США і Великої Британії, пов'язаних із питаннями безпеки. За словами А. Аббасі, підходи, які характеризуються як гібридна війна, війна четвертого чи п'ятого покоління, нетрадиційна, асиметрична або кібервійна, набувають дедалі більшої популярності.

Війна характеризується як організована збройна боротьба, що може відбуватися між державами, соціальними класами чи іншими групами. Це конфлікт, який розв'язується за допомогою зброї як на міжнародному рівні, так і всередині окремої країни. Війна охоплює період збройного протистояння або проведення активних військових дій, які можуть здійснюватися на суші, морі або в повітрі [3].

Термін *Hybrid* означає поєднання різнорідних елементів у єдиному фізичному об'єкті, явищі чи дії. Як відзначають К. Пінненіємі та М. Йокела, у сучасній західній мові префікс «гібридний» має різноманітні значення, найчастіше використовувані для опису зростаючої непередбачуваності та різноманітності загроз для національної безпеки.

Warfare, утворений від слова *war* (війна, стан або ситуація воєнного конфлікту), означає «сукупність засобів і методів ведення війни». Таким чином, термін *hybrid warfare* дослівно перекладається як «гібридні способи ведення війни».

За словами Ф. Хоффмана, колишнього офіцера морської піхоти та наукового співробітника Міністерства оборони США, у статті «Гібридна війна та її

виклики», сучасний світ стикається із ситуацією, коли традиційні категорії конфліктів розмиваються. Те, що раніше можна було чітко розділити на тероризм, класичну війну, кримінал чи партизанські дії, нині змішується у складну комбінацію, яку називають «гібридною війною». У таких конфліктах противники застосовують різні, часто унікальні поєднання гібридних загроз і тактик, спрямованих на вразливі місця держав. Гібридна війна охоплює значно більше, ніж просто зіткнення між державами або збройними угрупованнями — це багатогранне використання різних форм конфлікту. [4]

Гібридна війна виходить далеко за межі простого використання різноманітних засобів і форм воєнного конфлікту. У своїй монографії «Повітряна міць для гібридної війни» М. Айшервуд підкреслює, що цей тип війни стирає межі між традиційною конвенційною війною та типовими нерегулярними діями. Особливу увагу автор звертає на здатність «гібридного противника» зливатися з цивільним населенням і вести діяльність з прихованих позицій у глобальному телекомунікаційному просторі, використовуючи так звані «електронні схованки» [5].

Дж. Уізер зазначає, що сучасні гібридні війни характеризуються поєднанням конвенційних і нерегулярних методів ведення бойових дій. Наприклад, під час війни з Грузією у 2008 році Росія застосовувала комбінацію регулярних збройних сил, південноосетинських і абхазьких міліцій, а також підрозділів спеціального призначення, які діяли під виглядом «місцевої оборони» [4].

Українські науковці також звертають увагу на подібні явища, які простежуються в історії України. Так, М. Тараненко у своєму дослідженні демонструє використання політичних маневрів більшовицьким керівництвом для створення радянських республік на початку ХХ століття. Автор також проводить паралелі між минулими та сучасними проявами гібридної війни. Наприклад, у 1939 році Радянський Союз намагався підірвати суверенітет Фінляндії, створивши в Москві так званий «тимчасовий народний уряд», щоб легітимізувати включення Фінляндії до складу СРСР. При цьому нарком

закордонних справ Молотов заперечував сам факт війни, стверджуючи, що СРСР лише «допомагає» уряду Фінляндської демократичної республіки [6].

Ці історичні події дозволяють провести аналогію з діями РФ в Україні, зокрема щодо створення квазіреспублік «ЛНР» і «ДНР», що демонструє використання подібних гібридних методів у сучасному контексті.

Отже, аналіз різноманітних визначень поняття «гібридна війна» дозволяє виділити основну родову ознаку цього явища та визначити його видові характеристики. Це, зокрема, матеріальні та інформаційні складові, які допомагають уникнути двох поширених помилок: надто широкого визначення, що ускладнює практичне використання терміну політиками, і надто вузького тлумачення, що може призвести до недооцінки політиками важливості нетрадиційних технологій, які супротивник застосовує разом із військовою силою. Такий підхід дозволяє краще розуміти специфіку цього явища.

Родовою ознакою поняття «гібридна війна», як і будь-якої форми збройного конфлікту, є використання організованого насильства чи загрози його застосування для досягнення фізичних або психологічних переваг над противником. До специфічних видових ознак належать: застосування особливих методів і форм, що спрямовані на досягнення цілей; розмивання меж між станами війни та миру; залучення учасників і засобів, які традиційно не є частиною військових дій.

Список використаних джерел:

1. Воєнні аспекти протидії «гібридній» агресії: досвід України : монографія / за заг. ред. А. М. Сиротенка. Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. 176 с.
2. Магда Є. Гібридна війна: вижити і перемогти. Харків: Віват, 2015. 304 с.
3. Магда Є. Гібридна війна: сутність та структура феномену. *International relations, part «Political sciences»*. 2014. №4. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2489/2220

4. Почепцов Г. Гібридна війна: інформаційна складова. Media Sapiens. 2015. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/gibridna_viyna_informatsiyna_skladova/
5. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / Безсмертний Р. П. та ін. ; за ред. В. П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 496 с.
6. Тараненко М. Гібридна війна в Україні: історія та сучасність. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2016. Вип. 3/4 (31/32). С. 190–200. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/25058/1/VPSP201634_190-200.pdf

Глух М.І.,
аспірант кафедри педагогіки та психології Львівського державного
університету фізичної культури імені Івана Боберського

ІНФОРМАЦІЯ ЯК РЕСУРС ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКОВОГО РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

Інформація відіграє ключову роль у забезпеченні розвитку зеленого туризму, сприяючи більш ефективному управлінню ресурсами та підвищенню обізнаності серед туристів і місцевих громад. При цьому, вважаємо, що доступ до якісної та актуальної інформації є основою для прийняття раціональних рішень як з боку туристичних компаній, так і самих мандрівників. Інформаційні технології дозволяють збирати, аналізувати та поширювати дані про екологічний стан регіонів, що допомагає виявляти найбільш сприятливі напрямки для екологічно відповідального туризму [1].

На нашу думку, ефективне використання інформації сприяє підвищенню екологічної свідомості туристів. Слід наголосити, що інформаційні кампанії, освітні програми та онлайн-ресурси дозволяють поширювати знання про

важливість збереження природних ресурсів та підтримку сталих практик у туризмі. Завдяки цьому туристи стають більш відповідальними за свої дії, вибирають екологічно чисті види транспорту, проживання та розваг, що в свою чергу сприяє зменшенню негативного впливу туризму на навколишнє середовище. Вважаємо також, що інформація є невід'ємною частиною управління туристичними потоками та планування інфраструктури. Використання геоінформаційних систем, великих даних (Big Data) та аналітичних інструментів дозволяє прогнозувати попит на туристичні послуги, оптимізувати маршрути та мінімізувати перевантаження окремих об'єктів. Як зазначається в науково-практичній літературі, це допомагає уникати деградації природних територій та забезпечує більш збалансований розвиток туристичних напрямків, з урахуванням екологічних та соціальних факторів [2-3].

На нашу думку, інформація також є важливим інструментом для залучення інвестицій у зелений туризм. Слід наголосити, що детальна інформація про екологічні ініціативи, успішні проекти та потенційні можливості розвитку дозволяє інвесторам оцінювати перспективність вкладень у цю сферу. Прозорість та доступність даних підвищують довіру до туристичних компаній та проектів, що сприяє залученню фінансових ресурсів для реалізації екологічно спрямованих проектів. Вважаємо, що систематичне збору, аналізу та поширення інформації дозволяє створювати ефективні стратегії управління, підвищувати екологічну обізнаність та залучати необхідні ресурси для сталого розвитку. Таким чином, інформаційні ресурси є свого роду базисом, на якому будується успішний та відповідальний зелений туризм, здатний задовольнити потреби сучасних мандрівників та зберегти природну спадщину для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Мезенцева І. В. Інвестиційне забезпечення розвитку сільського зеленого туризму в регіоні. Економічні науки. Серія: Регіональна економіка. 2017. Вип. 14. С. 201–207.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

2. Крушинська А. В. Концесія як форма стимулювання інвестицій в туристичну сферу. Університетські наукові записки. 2018. № 3-4. С. 357–367.

3. Матвійчук Л. Ю. Тищук І.В. Регіональні особливості поширення зеленого туризму в Україні. Економічні науки. Серія: Регіональна економіка. 2014. № 11. С. 149–158.

Гончарук В.П.,

студентка групи МВ-4

Войтюк О.С.,

доктор філософії, старший викладач кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту, Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир.

МАНХЕТТЕНСЬКИЙ ПРОЄКТ ЯК КАТАЛІЗАТОР РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО КОНТРОЛЮ НАД ЯДЕРНОЮ ЗБРОЄЮ

Манхеттенський проєкт залишається символом науково-технічного прориву, який докорінно змінив хід історії. Він слугує нагадуванням про небезпеку гонки озброєнь та вплив глобальних конфліктів на розвиток науки. Його спадщина відіграє ключову роль у сучасних дискусіях щодо ядерної енергетики, питань міжнародної безпеки та етичного використання технологій.

13 серпня 1942 року в Нью-Йорку був утворений штаб Північноатлантичного інженерного дивізіону Армії США під умовною назвою «Манхеттенський інженерний район», основною метою якого стало розроблення ядерної зброї. Керівництво проєктом здійснювали американський фізик-теоретик Роберт Опенгеймер із Каліфорнійського університету в Берклі та бригадний генерал Леслі Гровс [1].

У серпні 1939 року, побоюючись, що нацистська Німеччина розпочала розробку атомної зброї, Альберт Ейнштейн, який на той час мешкав у Нью-Йорку,

під впливом обговорень цієї проблеми з іншими фізиками-емігрантами - Лео Сцилардом, Юджином Вігнером та Едвардом Таллером, які були стурбовані бездіяльністю США, направив листа президенту Франкліну Рузвельту із закликом до термінового старту робіт над створенням американської атомної бомби. Після консультацій з директором Бюро стандартів Лайманом Бріггсом, президент Рузвельт створив «Дорадчий комітет у справах урану» - керівник Бріггс, перед яким 21 жовтня 1939 року була поставлена задача знайти надійні джерела уранової руди та дослідити ланцюгові ядерні реакції. Однак «Урановий комітет» не проявив значної зацікавленості стосовно проблеми розроблення ядерної зброї, тому що на той час ймовірність такого створення була занадто низькою. Лише в червні 1941 року було утворено «Управління наукових досліджень і розробок» для координації зусиль різних наукових установ у цій сфері.

9 жовтня 1941 року президент Рузвельт затвердив програму розроблення атомної зброї - доручив її виконання спеціальній групі під загальним керівництвом Міністерства оборони. Її перше засідання відбулось через два місяці, коли США вже вступили у Другу Світову війну, а 23 травня 1942 року за підсумками проведених робіт «Управління наукових досліджень і розробок» прийняло рішення перейти до практичної реалізації проекту [1].

«Манхеттенський проєкт» отримав абсолютний пріоритет у уряді США, який виділив практично необмежені ресурси для його реалізації. Те, що розпочалося в 1940 році з бюджетом у шість тисяч доларів, через п'ять років виросло до двох мільярдів доларів. Метою проєкту було, спираючись на наявні на той час наукові дані щодо збагачення урану та хімічної очистки плутонію, створити працездатну ядерну зброю. Водночас розроблялися дві модифікації бомби: на основі урану та плутонію [4].

Завдяки значному фінансуванню, США змогли суттєво випередити Великобританію у наукових досягненнях, що переконало військових у необхідності засекретити отримані результати, незважаючи на підписаний між

двома країнами меморандум про необмежений науковий обмін з питань атомної зброї. У відповідь британці припинили відправку своїх фахівців до США та обмін результатами, що сповільнило розвиток «Манхеттенського проєкту». Після тривалих переговорів 19 серпня 1943 року в Квебеку Рузвельт і Черчилль підписали угоду про приєднання британської атомної програми «Tube Alloys» (очолював Джеймс Чедвік) до «Манхеттенського проєкту» [1].

До літа 1945 року військову відомству США вдалося створити атомну зброю, яка базувалася на використанні двох матеріалів - ізотопу урану-235 («уранова бомба») або ізотопу плутонію-239 («плутонієва бомба»). 16 липня 1945 року на полігоні Аламогордо було успішно проведене випробування плутонієвої бомби під кодовою назвою «Трініті» [1].

9 серпня 1945 року американський бомбардувальник скинув атомну бомбу на м. Нагасакі (Японія), яке, за іронією долі, опинилось серед цілей США. Внаслідок вибуху загинуло понад 100 тисяч людей, а місто було перетворене на руїни. Ще три дні до цього, після першого ядерного удару по Хіросімі, Японія відмовлялася від капітуляції, готуючись до відбиття наступу американців і сподіваючись на допомогу СРСР, який залишався нейтральним. Однак в ніч на 9 серпня Радянський Союз несподівано напав на Японію, а другий ядерний удар став фінальним аргументом — японський уряд ухвалив рішення про беззастережну капітуляцію. Дискусії про моральність використання атомних бомб тривають досі: критики вважають це актом злочину проти людяності, тоді як прихильники вважають, що таким чином вдалося врятувати більше життів і завершити війну раніше [3].

Черчилль глибоко цікавився передісторією атомної бомби за сорок років до того, як вона з'явилася. Він сприймав можливість ядерної зброї з більшою серйозністю, ніж будь-який інший політик і будь-хто з провідних науковців того часу. Черчилль народився з романтичною відданістю військовій службі, любив

застосовувати високі технології у військовій справі і знаходив поживу для уяви в науково-фантастичних оповіданнях Герберта Дж. Велса [2]

Таким чином, Черчилль не був науковцем чи безпосереднім розробником ядерної зброї, але його політична воля, стратегічне мислення та дипломатичні зусилля були ключовими для того, щоб зробити розробку атомної бомби можливою. Його підтримка британських та міжнародних зусиль допомогла закласти основи для сучасної ядерної епохи.

Список використаних джерел:

1. Лук'янюк В. Манхеттенський проект. URL: <http://surl.li/mmfcdh> (дата звернення: 28.11.2024).
2. Дайсон Ф. Черчилль: любов і бомба. URL: <http://surl.li/kgucnw> (дата звернення: 28.11.2024)
3. Пивоваров С., Коберник К. 79 років тому США скинули на Японію другу атомну бомбу і закінчили Другу світову. Згадуємо, як Нагасакі не пощастило двічі, а СРСР зрадив японців. URL: <http://surl.li/iefyio> (дата звернення: 28.11.2024).
4. Шліс Г., Сааков В. Бомба з раю. URL: <http://surl.li/haxahf> (дата звернення: 28.11.2024).

Грабчук І.Л.,

д.е.н., доцент кафедри міжнародних відносин
і політичного менеджменту

Потапенко С.Р.,

студент групи МЕ-7

Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

МІЖНАРОДНЕ РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТ: БАЛАНС МІЖ ІННОВАЦІЯМИ ТА ПРОТИДІЄЮ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ

З розвитком криптовалют світова фінансова система зіштовхнулася з новими складними викликами у сфері протидії відмиванню коштів (AML). Блокчейн-технології, на яких базуються криптовалюти, створюють нові ризики, оскільки транзакції можуть відбуватися без традиційного банківського контролю, що ускладнює, а в окремих випадках унеможлиблює ідентифікацію особи злочинця й походження коштів.

За даними «Chainalysis» [1] за останні два роки обсяг відмитих коштів зріс у кілька разів, адже злочинці використовують цифрові активи для переміщення грошових коштів між юрисдикціями, які не завжди мають однакові вимоги до AML. Така ситуація актуалізує питання адаптації правового регулювання та фінансового моніторингу до умов криптовалютного ринку, для забезпечення ефективної протидії відмиванню коштів і зниження ризиків для світової фінансової системи.

Також великою проблемою для розвитку AML в цьому напрямку є безпосередньо структура мережі криптовалют, адже технологія блокчейн, на якій базуються криптовалюти, дозволяє реєструвати кожну транзакцію, але не потребує розкриття особистих даних. Впровадження глобальних цифрових протоколів верифікації може допомогти, але такі рішення поки що є обмеженими за масштабом розповсюдження і ефективності.

Основною властивістю крипто-операцій є їх анонімність, яка є важливою характеристикою інструментів злочинів та найбільшим викликом для АМЛ. Проблема стає ще серйознішою з розвитком децентралізованих фінансових платформ, «міксерів» та cross-chain мостів, що дозволяють змішувати криптовалютні транзакції й анонімно переміщати кошти через різні блокчейни, що роблять їх відстеження надзвичайно складним завданням. Цей процес ще більше ускладнюється через поширення транскордонних угод та використання псевдонімів, що дозволяє учасникам приховувати своє справжнє місцезнаходження та особу. Це знижує ефективність традиційного моніторингу, який має за основу чорні списки, оскільки велика кількість незаконних транзакцій лишається поза радаром регуляторів.

На сьогодні регулятори активно працюють над адаптацією своїх заходів до сучасних обставин. Наприклад, США та Великобританія посилюють вимоги до звітності для великих транзакцій з криптовалютою та вводять нові зобов'язання для криптовалютних компаній – реєструвати та вручну верифікувати всіх клієнтів. Закони, прийняті в Сполучених Штатах, такі як «Responsible Financial Innovation Act» (RFIA) [2], спрямовані на комплексне регулювання ринку криптовалют й посилення контролю.

Країни ЄС також посилюють регулювання на ринку криптовалют. Наприклад, 5-та Директива ЄС [3] поширюється на біржі криптовалют і постачальників цифрових гаманців та вимагає запроваджувати процедури KYC і повідомляти про підозрілі транзакції.

Але регулятори не завжди можуть вплинути на децентралізовані платформи, оскільки такі платформи не контролюються однією конкретною юридичною особою і можуть оминати національне законодавство. Проблеми, пов'язані з відсутністю централізованого контролю та поширенням транскордонних операцій, ставлять перед регуляторами задачу знайти нові способи боротьби з відмиванням коштів. Сучасні технології, як наприклад аналіз

блокчейн-транзакцій і застосування алгоритмів штучного інтелекту, можуть значно покращити алгоритми виявлення схем відмивання коштів, але вони потребують значних інвестицій, ретельного дослідження та створення правової бази для їх застосування.

Список використаних джерел:

1. Chainalysis. Crypto Money Laundering Report Chainalysis. 2024. URL: <https://www.chainalysis.com/blog/2024-crypto-money-laundering/>
2. Responsible Financial Innovation Act: Bill S.4356 of the 117th Congress. U.S. Senate. 2022. URL: <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/senate-bill/4356>
3. Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing. Official Journal of the European Union, L 156, 19.06.2018, pp. 43–74. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0843>

Гусар А.С.,
студентка групи МВ-3 ФНБПМВ
Пасічник А.М.,
асистент кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка»

ПЕРЕГОВОРИ У ВИРІШЕННІ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

У сучасному глобальному світі, де міждержавні відносини ускладнюються через розмаїття причин конфлікту – від економічних суперечностей до культурних відмінностей та ідеологічних розбіжностей – дипломатичні переговори постають як найефективніший механізм забезпечення миру та взаєморозуміння. Міждержавні протистояння можуть мати катастрофічні

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

наслідки, включаючи військові зіткнення, регіональну дестабілізацію, гуманітарні трагедії та економічний колапс.

Саме тому переговори виступають принципово важливим інструментом мирного врегулювання, альтернативою силовим методам вирішення суперечок. Вони дозволяють опонентам знаходити спільну мову, шукати компромісні рішення та налагоджувати конструктивний діалог. У контексті сучасної міжнародної політики переговори є не просто технікою комунікації, а стратегічним підходом до розв'язання конфліктних ситуацій, що сприяє встановленню стабільності та взаємоповаги між державами.

Дослідження має на меті комплексно проаналізувати роль переговорного процесу в контексті мирного вирішення міжнародних конфліктів.

В історії міжнародних відносин, зазвичай, всі воєнні конфлікти закінчувалися мирними переговорами. Шляхом перемовин сторони також вибудовують сценарій своєї спільної майбутньої діяльності. Тобто, міжнародні переговори використовуються для реалізації співпраці та врегулювання конфліктів й завжди складаються як із елементів конкуренції, так і кооперації [2, с. 12].

Переговори в широкому розумінні являють собою комунікативний процес взаємодії між сторонами, які мають на меті досягнення взаємоприйнятної домовленості з питань, що становлять спільний інтерес. Ключовими характеристиками такого процесу є:

- Наявність декількох учасників з власними унікальними інтересами
- Спільний предмет обговорення
- Динамічна взаємодія між учасниками
- Кінцевий результат у вигляді угоди, що задовольняє всі залучені сторони

Суть переговорів полягає у взаємному обговоренні та узгодженні претензій, потреб та інтересів з метою їх подолання або задоволення в умовах наявного конфлікту [3, с. 16]. Функція переговорів виходить далеко за межі простого вирішення конкретних суперечностей – вони виступають потужним

інструментом формування міжнародної політичної культури, встановлення неформальних правил комунікації та взаємодії між державами.

До основних типів переговорів можна віднести:

1. Переговори про перерозподіл – передбачають боротьбу за обмежений ресурс, де вигреш однієї сторони означає втрату іншої.
2. Переговори про нові умови – прагнення до встановлення нових відносин і укладення нових контрактів.
3. Переговори про продовження діючих рішень – переговори між кількома сторонами, зазвичай державами або міжнародними організаціями про припинення військових дій.
4. Переговори з досягнення побічних ефектів – вони вирішують невеликі проблеми.
5. Переговори про нормалізацію – вони робляться для того, щоб перевести конфліктні відносини в конструктивне русло [1].

Успішні переговори в міжнародних конфліктах демонструють важливість дипломатії та мирних підходів до вирішення складних міждержавних суперечок. Досвід таких переговорів показує, що компроміс, міжнародна підтримка та готовність до діалогу можуть привести до тривалих позитивних змін. Аналіз цих випадків надає цінні уроки для подальших дипломатичних зусиль, де ключовими є гнучкість та взаємна повага.

Кемп-Девідські угоди (1978 р.) були переговорами, які поклали край десятирічним ворожнечам та конфлікту між Єгиптом та Ізраїлем. Колишній президент США Дж. Картер відіграв важливу роль у переговорах, в результаті яких було укладено історичний мирний договір. Картер так би мовити, став посередником та змусив президента Єгипту А. Садата і прем'єр-міністра Ізраїлю М. Бегіна сісти та поговорити, звернувши увагу обох сторін, що укладення угоди – найкращий варіант. Після 13 днів переговорів у Кемп-Девіді дует підписав

угоди, які встановили взаємне визнання між двома націями та встановили основу для мирного вирішення конфлікту [4].

Паризька кліматична угода (2015 р.) була результатом переговорів 196 країн щодо боротьби зі зміною клімату, скороченням викидів парникових газів та обмеженням глобального потепління. Після двох тижнів інтенсивних переговорів країни домовилися про новаторську угоду, яка зобов'язала їх усіх боротися зі зміною клімату та скорочувати викиди парникових газів, щоб обмежити підвищення глобальної температури нижче 2 градусів за Цельсієм у порівнянні з доіндустріальним рівнем. Складність полягала в тому, що кожна країна мала дійти згоди, яка була б прийнятною для всіх залучених країн [4].

Переговори про Транстихоокеанське партнерство (ТПП) (2010–2016 рр.) були складними і тривали довго. Це була найбільша торговельна угода в історії. В угоді брали участь Сполучені Штати та 12 інших країн, спрямовані на встановлення торгового партнерства між економіками Тихоокеанського регіону. За шість років переговорів у кількох раундах обговорень були пропозиції, прийняття та виділення змін до угоди. У 2016 р. США вирішили не ратифікувати ТПП, інші країни, такі як Австралія, взяли на себе ініціативу та сформували Всесвітню та прогресивну угоду про транстихоокеанське партнерство (СРТПР), яка продовжує діяти як багатостороння торговельна угода, незважаючи на вихід США [4].

Таким чином, дослідження переговорів як інструменту вирішення міжнародних конфліктів розкриває їхню визначальну роль у формуванні сучасних міжнародних відносин. Переговори є складним комунікативним процесом, спрямованим на вирішення суперечностей та встановлення нових форм взаємодії між державами. Проаналізовані приклади (Кемп-Девідські угоди, Паризька кліматична угода, переговори про Транстихоокеанське партнерство) демонструють потенціал переговорного процесу в трансформації глибоких конфліктів.

Ключовими умовами успішних переговорів виступають гнучкість, готовність до компромісу та взаємна повага учасників. Вони забезпечують мирне

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

врегулювання суперечностей, альтернативне силовим методам, та сприяють встановленню стабільності й взаєморозуміння в міжнародних відносинах.

Перспективи досліджень полягають у подальшому вивченні механізмів ефективності переговорів та розробці стратегій комунікації в умовах міжнародних конфліктів.

Список використаних джерел:

1. Венгер О. Переговорний процес і його динаміка. С. 490–508. URL: <https://cutt.ly/3eX4Por2> (дата звернення: 04.12.2024).
2. Виговська О. Теорія та практика міжнародних переговорів: навч.-метод. посіб. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. 220 с.
3. Кармаза О. Медіація та переговори як альтернативні способи вирішення спорів. Цивільне право і процес. 2020. № 5. С. 13–18. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/5/3.pdf> (дата звернення: 04.12.2024).
4. Famous Negotiations: Insights from History's Most Influential Deals. 2023. URL: <https://adrtimes.com/famous-negotiations/> (дата звернення: 05.12.2024)

Дворніна А.В.,

студентка групи МВ-3

Войтюк О.С.,

доктор філософії, старший викладач кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту, Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

ЕВОЛЮЦІЯ РОЗУМІННЯ ДИПЛОМАТІЇ: ВІД НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДО МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Нині, в умовах зростання значної кількості міжнародних конфліктів та активізації процесу глобалізації, дипломатія відіграє роль найбільш застосовуваного механізму співпраці на усіх рівнях міждержавної взаємодії.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Сучасне розуміння дипломатії як мистецтва переговорів сформувалося на тлі ключових історичних і геополітичних змін, які відбувалися у точках біфуркації міжнародних відносин, де на кожному етапі розвитку вдосконалювалися стратегії ефективних домовленостей із союзниками та противниками для збереження власних інтересів, захоплення чужих територій або підтримки нейтралітету. Актуальність теми зумовлена необхідністю дослідження змін, які зазнали традиційні дипломатичні практики в умовах викликів і загроз міжнародної політики у ХХІ ст. Сучасний етап розвитку міжнародних відносин вимагає ретельного аналізу модифікацій дипломатичних підходів для ефективного реагування на ці зміни.

Метою наукової розвідки є визначення процесів трансформації дипломатії під впливом глобальних політичних факторів та їхнього впливу на формування нових стратегій міжнародної співпраці.

Найдавніші племінні та державні утворення відчули необхідність домовлятися з найближчими сусідами під впливом небезпек, які їм загрожували. Для того, щоб уникнути кривавих воєн або масового голоду, жителям Стародавнього Сходу необхідно було вирішувати конфлікти між етносами, які співіснували на суміжних територіях, якнайбільш мирними способами. Вони укладали угоди щодо обміну критично важливими ресурсами. Проблеми вирішували за допомогою простої та прагматичної неформальної комунікації [3].

Можна вважати, що саме у Стародавній Греції та Римі розпочинається дипломатія. Антична Греція суттєво вплинула на розвиток дипломатичних практик. З метою збереження і примноження територій, тут започаткували: укладання усних і письмових домовленостей; відрядження посольських місій; послуги проксеноса, який виконував роль переговорника від імені окремого народу чи ворогуючої сторони під час конфлікту. Ці ж практики перейняла Римська імперія, яка модифікувала їх для досягнення власних цілей на світовій арені. Римський сенат мав широкий спектр обов'язків для досягненням

політичних цілей Риму за допомогою контролю, збройного залякування, стратегічної розвідки та документування домовленостей [3].

У Середньовіччі було створено першу установу (відомство, що відповідало за зовнішні зносини), яку частково можна охарактеризувати як дипломатичну. У цей період виробили механізм відбору і прийому послів. Це сприяло поширенню європейським континентом такого поняття як «посольська служба» [1, с. 23-24]. Суттєвим важелем впливу на міжнародні відносини та політику держав цього часу стала католицька церква, якій належала політична та економічна влада. Духовенство проголошувало себе посланниками Бога та застосовувало такі методи ведення міжнародних відносин, як стримування агресії за допомогою насильницького та добровільного поширення релігійних догм, підкупів для прийняття потрібних політичних рішень і для розвідування важливої інформації, а також нацьковування суперників [3].

Протягом кількох століть церква, насамперед визначала політичний вектор розвитку держав, що поставали на європейському континенті, проте її авторитет поступово занепав унаслідок Реформації. Почали утворюватися перші централізовані уряди, які прагнули поширювати власні державні інтереси та обмінюватися інформацією за допомогою постійних дипломатичних місій й представництв на територіях інших держав. У XVI-XVII ст., ця практика помітно вплинула на формування класичної дипломатії. Період тривалої релігійної боротьби на європейському континенті та поступового утворення нових механізмів державного регулювання міжнародних відносин завершився Тридцятилітньою війною (1618-1648 рр.). Вестфальський мир, підписаний у 1648 р. (по завершенню війни), став важливим етапом в еволюції дипломатії та розвитку міжнародних відносин [4, с. 183-184].

У XVII ст. розпочалася Вестфальська система міжнародних відносин, яка розподілила політичні потужності європейського континенту нерівномірно - у геополітичному просторі виокремилися сильні держави, які конкурували між

собою. У період від 1648 р. до Віденського конгресу 1814-1815 рр. дипломатія перетворювалася в потужний інструмент стримування війни та налагодження співпраці [4, с. 184]. Поступово на територіях «великих держав» створювалися дипломатичні корпуси; влаштовували дипломатичні конгреси для колективного обговорення питань міжнародної політики, безпеки і права; виробляли правила дипломатичного етикету та укладення протоколів. Незважаючи на позитивні дипломатичні практики, в кінці XVIII - 1 пол. XIX ст. спалахнули Французька революція та Наполеонівські війни. Віденська конференція тимчасово відновила баланс сил у європейській системі міжнародних відносин та утвердила роль професійного дипломатичного корпусу як ключового елемента у забезпеченні миру в міжнародних взаєминах. Під час цього конгресу виділили три категорії дипломатів: послы, посланники та повірені у справах [1, с. 28; 4, с. 185-186].

Створення системи дієвих дипломатичних інститутів, норм і практик протягом кількох століть завершило добу постійних масштабних збройних конфліктів, але не унеможливила їх. На початку ХХ ст. Європейський континент вибухнув Першою світовою війною (1914-1918 рр.), а через менш ніж півстоліття – Другою світовою війною (1939-1945 рр.). У міжнародних відносинах настав період, коли виникла необхідність перегляду підходів не лише до механізмів регіональної співпраці та вирішення конфліктів, а й до визначення основних напрямів колективних дипломатичних зусиль, що спрямовані на підтримку глобального миру. Однією з ключових подій, яка змінила парадигму дипломатії, стало заснування Організації Об'єднаних Націй у 1945 р. [1, с. 32]. З цього історичного моменту дипломатичні переговори перетворилися на багатосторонні домовленості; регіональні утворення, іноді, заміняють союзи, а державний суверенітет гарантує та захищає низку механізмів забезпечення міжнародного миру.

У ХХ-ХХІ ст. розвивається різноманітність форм дипломатії - посольства виконують комплексні функції, які охоплюють питання внутрішньої політики, встановлення та підтримання дружніх відносин з країною перебування, а також

консульські питання. Водночас з метою охоплення широкого спектру глобальних проблем, активно функціонують і взаємодіють міжнародні організації спеціалізованого спрямування. Уся діяльність дипломатичних установ і представників орієнтована на досягнення надзвичайно важливої мети - забезпечення світового добробуту та миру [2].

Отже, еволюція концепції дипломатії ґрунтується на адаптації та модифікації усталених дипломатичних практик, які ефективно реагували на виклики на окремих етапах розвитку міжнародних відносин. Крім того, важливим є систематичне впровадження нових механізмів дипломатії у вирішенні основних глобальних і транскордонних проблем з метою її подальшого комплексного вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Величко К. Ю. Основи дипломатії: КЛ. Харків: ДБТУ, 2024. 103 с.
2. Хвіст В., Мариніч В. Еволюція сучасної моделі дипломатії. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2023. № 06. С. 126-133. URL: <http://surl.li/ylncur> (дата звернення: 04.12.2024).
3. Ghosh K. The Evolution of Diplomacy: From Classical to Modern. URL: <http://surl.li/iciwkl> (дата звернення: 04.12.2024).
4. Nigro L. J. Theory and practice of modern diplomacy: origins and development to 1914. *Volume I: theory of war and strategy*. 2010. P. 173-186. URL: <http://www.jstor.org/stable/resrep12114.16> (дата звернення: 02.12.2024).

Дячук М.В.,
Науковий керівник: Попович Н.В.,
асистент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»

ІРЕДЕНТИСТСЬКА РИТОРИКА В ЦЕНТРАЛЬНІЙ ТА СХІДНІЙ ЄВРОПІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

У сучасному світі, де кордони все ще залишаються чутливим і часто спірним питанням, іредентистська риторика набуває особливої актуальності. У Центральній та Східній Європі, регіоні з багатозаровою історією та складними міжнаціональними відносинами, вона стає не лише відображенням невирішених конфліктів минулого, але й інструментом політичного впливу в ХХІ столітті. Що саме сприяє її відродженню та посиленню в цей період?

Реалізація агресивної політики російською федерацією на початку ХХІ століття актуалізувала вплив іредентизму на міжнародні відносини, адже порушення територіальної цілісності суперечить основним принципам міжнародного права. На цьому тлі посилення іредентистської риторики, зокрема в Угорщині та Румунії, викликає суспільний резонанс і потребує детального аналізу. Дослідження причин відродження іредентизму є важливим для розуміння його ролі в сучасній кризі постбіполярної системи міжнародних відносин і прогнозування можливих наслідків.

Дослідження має на меті зрозуміти мотиви появи іредентистської риторики в країнах Центральної та Східної Європи на початку ХХІ століття, що має практичне значення для України, оскільки формує динаміку її відносин із сусідніми країнами.

Причини активізації іредентистської риторики у країнах Центральної та Східної Європи на початку ХХІ століття пов'язані з впливом історичних, політичних та соціокультурних факторів, що мають значний вплив на відносини між цими державами та Україною, ставлячи під сумнів її територіальну цілісність.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

На нашу думку, реваншистські прагнення до відновлення "історичних кордонів" та концепція "Великої держави" є популярними в суспільствах Угорщини та Румунії, особливо серед праворадикальних партій. Політична риторика іредентизму часто використовується як популістський інструмент для мобілізації електорату в умовах кризи ідентичності, викликаній євроінтеграційними процесами. Слабка міжнародна реакція на попередню російську агресію в Грузії та Україні сприяла посиленню експансіоністських настроїв у регіоні. Хоча членство в ЄС і НАТО обмежує офіційні територіальні претензії, іредентистська риторика загрожує як Україні, так і стабільності самих Угорщини та Румунії.

Іредентистська риторика в Угорщині та Румунії є результатом історичних і політичних обставин, які формують суспільний попит на концепцію "Великої держави". Історична травма, зокрема так званий "тріанонський синдром", у випадку Угорщини, сприяє популяризації ідеї відновлення "історичних кордонів". Зокрема, таку риторичу, останнім часом, можна почути не лише від очільника угорського уряду В. Орбана та його партії «Фідес», але й лідера ультраправої парламентської партії «Наша Вітчизна» Ласло Тороцкаї, який в січні 2024 року заявив, що якщо "державність України припинить своє існування внаслідок війни", їхня політична сила претендуватиме на належність Закарпаття до Угорщини [1]. Відродження концепції "Великої Румунії" в політичному дискурсі сприяє активізації радикальних націоналістичних рухів.

Активізація іредентистської риторики праворадикальних партій пояснюється кризою ідентичності, викликану євроінтеграційними процесами та побоюванням втрати національного суверенітету. Політики маніпулюють суспільними страхами, пропонуючи ідеї відновлення територіальної єдності як спосіб компенсації суспільних викликів.

Недостатня міжнародна реакція на агресивні дії Росії у 2008 та 2014 роках створила прецеденти, які стимулюють іредентистські настрої в регіоні. Слабкі

санкції та відсутність рішучих дій міжнародної спільноти переконують радикальні політичні сили в безкарності подібних заяв.

Членство Угорщини та Румунії в ЄС і НАТО обмежує їхню спроможність реалізувати іредентистські ідеї, однак популістська риторика радикальних партій дестабілізує регіональні відносини. Офіційно територіальні претензії не проголошуються, проте активізація іредентистських закликів ставить під сумнів територіальну цілісність України, загрожуючи безпеці країни.

Як висновок, варто зазначити, що активізація іредентистської риторики в Угорщині та Румунії на початку ХХІ століття є багатофакторним явищем, що поєднує історичні травми, кризу національної ідентичності та вплив зовнішньополітичних обставин. Популярність концепції "Великої держави" у цих країнах виступає своєрідним компенсаторним механізмом у відповідь на виклики євроінтеграції та побоювання втрати суверенітету. Політичні сили, особливо ультраправі, використовують іредентистську риторику як популістський інструмент для мобілізації електорату, поглиблюючи кризу регіональних відносин.

Хоча членство Угорщини та Румунії в ЄС і НАТО обмежує їхню здатність реалізувати територіальні претензії, активізація подібних заяв підриває регіональну стабільність та погіршує відносини з Україною, ставлячи під сумнів її територіальну цілісність. Слабка міжнародна реакція на попередню російську агресію стала каталізатором іредентистських настроїв, створюючи небезпечний прецедент у міжнародній політиці. Враховуючи ці загрози, важливим є посилення міжнародного правового реагування на порушення територіальної цілісності та протидія популізму, що розпалює суспільні конфлікти.

Список використаних джерел:

1. Георгій Е. Що стоїть за претензіями ультраправих Угорщини та Румунії на територію України [Електронний ресурс] / Ерман Георгій // ВВС. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cyx78e1n9jlo>.

2. Partidul România Mare [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.prm-central.ro/statut/>.

3. Mihai D. Senatoarea Șoșoacă propune „anexarea teritoriilor istorice ale României” din Ucraina [Електронний ресурс] / Diac Mihai. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://romanioliberal.ro/politica/senatoarea-sosoaca-propune-anexarea-teritoriilor-istorice-ale-romaniei-din-ucraina/>.

Заглада С.В.,
здобувач вищої освіти, група МВ-3
Поплавський П.Г.,
старший викладач кафедри
міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖНАРОДНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА ПРОСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У КОНСУЛЬСЬКІЙ ПРАКТИЦІ

Культурна дипломатія є важливим елементом міжнародних відносин, оскільки вона сприяє взаєморозумінню між народами та державами через культуру, мистецтво та освіту. В сучасному світі, де політичні й економічні взаємовідносини можуть бути напруженими, культурна дипломатія виконує роль м'якої сили, яка допомагає зміцнити позитивний імідж країни та сприяти міжнародному діалогу. Одним із ключових інструментів реалізації культурної дипломатії є консульські установи, які активно залучаються до організації культурних заходів за кордоном та просування національних культурних цінностей.

Актуальність теми полягає в тому, що в умовах глобалізації та сучасних політичних викликів культурна дипломатія стає одним із основних засобів розвитку міжнародних відносин.

Мета роботи – дослідити роль культурної дипломатії в консульській практиці, а також проаналізувати її вплив на формування міжнародного іміджу держави.

«Зовнішня культурна політика — це комплекс заходів, які держава розробляє та здійснює на міжнародному рівні для популяризування національної мови й культури за кордоном і задля створення сприятливої зовнішньополітичної кон'юнктури, що дає змогу ефективно реалізовувати зовнішню політику» [3, с.7]. Таким чином, поняття «культурна дипломатія» – це певний комплекс скоординованих дій держави у сфері розвитку та популяризації її культурної спадщини шляхом оптимізації наявних базових ресурсів держави та суспільства на певному етапі їх розвитку.

Майже усі країни Європи можна назвати успішними в контексті культурної дипломатії, адже побудова, розвиток та використання культурного потенціалу завжди був на високому рівні. На нашу думку Франція є гарним прикладом у культурному розумінні із кількох ключових причин. Франція історично сприймається як один з культурних центрів Європи і світу, її дипломатичні зусилля активно підтримують та зміцнюють цей імідж. Такого глобального рівня визнання було досягнуто насамперед завдяки системі інституцій культурної дипломатії. «Французький інститут та мережа Альянс Франсез – основні структури, які здійснюють культурну діяльність Франції за кордоном. Перебуваючи у віданні Міністерства Європи і закордонних справ, він сприяє досягненню нових цілей і розширенню міжнародного впливу Франції за рахунок посилення діалогу з представниками інших культур, заснованого на розумінні та партнерстві» [1, с. 168]. Діяльність цих інституцій сприяє не тільки поширенню французької мови, але й знайомить світ із французьким мистецтвом, музикою та літературою, створюючи глобальну платформу для культурного впливу. Культурна дипломатія Франції на сьогодні показує високий рівень ефективності та впливовості. Її приклад демонструє помітний рівень у зовнішній політиці, який сприяє досягненню політичних цілей та національних інтересів. Франція

також має широкий спектр засобів, завдяки яким може впливати на поточні світові події. У ХХІ столітті французька культурна дипломатія не зупиняється на історичних досягненнях, а створює нові умови та перспективи для соціального та культурного розвитку країни, що має позитивний вплив та має визнання у політичному та культурному житті Франції.

Ще одна країна, яка має безумовно високий рівень розвитку культурної дипломатії — Німеччина. Головною умовою такого рівня розвиненості, на нашу думку, можна назвати “Закон свободи”, який визначає напрямок культурної політики Німеччини. «Мистецька свобода — одне з найбільш захищених у німецькому каталозі фундаментальних прав, яким забезпечено захист мистецьких форм вираження, зокрема, від державних директив та регулювання змісту, закріплена в статті 5 «Основного Закону» Німеччини. Також тут зазначено, що мистецтво та наука, дослідження та навчання повинні бути вільними» [4, с. 1]. Однією із найвідоміших німецьких громадських організацій, що працюють у сфері культури, є Інститут Гете. Метою цієї організації є популяризація німецької мови та підтримка міжнародної співпраці із Німеччиною у сфері культури. Завдяки своїй діяльності Інститут Гете демонструє німецький підхід до культурної дипломатії, в якому культурні цінності відіграють важливу роль у міжнародних відносинах.

Зокрема, Інститут Гете також має представництво в Україні, де окрім поширення німецької мови та надання інформації про Німеччину він ініціює створення діалогу між державами та підтримує зв’язок між культурами. У період із 24 жовтня по 24 листопада 2024 року у рамках транскультурного літературного проєкту Історії Чорного моря – Black Sea Lit у Музеї історії міста Києва проходило виставка “Протест / Архітектура. Барикади і намети: світ і Україна”. Проєкт відбуватиметься за підтримки Goethe-Institut в Україні у партнерстві із Національним музеєм Революції Гідності та Німецьким архітектурним музеєм у Франкфурті. Його присвячено річницям українських Майданів – 20-й річниці

Помаранчевої революції та 11-й річниці Революції Гідності [2]. Такий культурний проект демонструє здатність Інституту Гете створювати платформи для обміну ідеями й поглядами на важливі соціально-політичні теми, які мають значення для обох країн. Співпраця з українськими музеями та інституціями сприяє глибшому розумінню європейської історії, зокрема ролі протестних рухів, та об'єднує різні культурні традиції, створюючи спільне бачення демократичних цінностей. Діяльність Інституту Гете підсилює культурні зв'язки між Україною і Німеччиною та розвиває міжнародний культурний діалог, що є важливим аспектом культурної дипломатії.

У висновку можна сказати, що успішне формування іміджу держави було розглянуто на прикладі Франції та Німеччини. Досвід цих країн показав, що національна культура, мова, мистецтво, традиції та креативні індустрії є потужними інструментами культурної дипломатії, які формують впізнаваний імідж і підвищують культурний вплив держави. Таким чином, успішне формування іміджу держави ґрунтується на комплексному підході до культурної дипломатії, який включає просування національних цінностей, підтримку креативних індустрій і побудову довготривалих культурних зв'язків. Це створює стійкий, позитивний образ країни та сприяє зміцненню її позицій на світовій арені, роблячи культурну дипломатію стратегічним ресурсом у сучасних міжнародних відносинах.

Список використаних джерел:

1. Авраменко В. Культурна дипломатія у зовнішній політиці Франції на сучасному етапі. *Травневі студії*. 2019. № 4. С. 167–171. URL: <http://jts.donnu.edu.ua/article/view/6895> (дата звернення: 06.11.2024).
2. Виставка та публічна програма: Протест / Архітектура - Goethe-Institut Україна URL: https://www.goethe.de/ins/ua/uk/ver.cfm?event_id=26180758 (дата звернення: 11.11.2024).

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

3. Культурна дипломатія: навч. посібник / за заг. ред. І.Б. Матяш, В.М. Матвієнка; Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка; Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин. Київ: ДП «ГДП», 2021. 252 с.

4. Kyva N. Cultural policy of Germany and the federal cultural foundation (in Ukrainian). *Academia.edu - Find Research Papers, Topics, Researchers*. URL: <http://surl.li/bilvvl> (дата звернення: 11.11.2024).

Заглада С.В.,
студентка групи МВ-3 ФНБПМВ
Шевчук А.В.,
д.і.н., професор кафедри міжнародних відносин
і політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка»

В. ЧЕРЧИЛЛЬ У ВОЄННІ РОКИ: ЛІДЕРСТВО ПІД ЧАС НАЙБІЛЬШОГО ВИПРОБУВАННЯ

Війна завжди була суворим випробуванням для лідерів, яке розкривало як їхню силу, так і слабкість. У контексті Другої світової війни постать В. Черчилля стала яскравим прикладом виняткового лідерства в умовах глобальної катастрофи. Його роль у згуртуванні британського суспільства, мобілізації ресурсів та формуванні міжнародної коаліції союзників є однією з найважливіших у дослідженні військової історії та політичного лідерства. Політик поєднував стратегічну далекоглядність із харизматичним ораторським мистецтвом, що дозволило йому не лише об'єднати британців у часи загрози, але й надихати інші народи на боротьбу за спільні ідеали свободи та демократії. Його виступи та політичні рішення демонструють унікальне розуміння військової

тактики, дипломатії та соціальної психології, що зробило його одним із найвпливовіших державних діячів ХХ ст.

Метою цієї роботи є аналіз ключових аспектів лідерства Черчилля під час Другої світової війни, зокрема його стратегічних рішень, здатності до кризового менеджменту та вміння працювати в умовах тиску.

В. Черчилля вважають однією з найвизначніших постатей ХХ століття. Він досі популярний, як у Великій Британії, так і в усьому Західному світі, де його розглядають як звитязного лідера часів війни, що відіграв значущу роль у захисті європейської ліберальної демократії проти поширення фашизму. За результатами сучасних опитувань його називають одним із найважливіших британців в історії [3, с. 140].

Незважаючи на непопулярність В. Черчилля у політичних колах на Батьківщині він все ж став прем'єр-міністром. Упереджене ставлення до політика виникло через його критику стратегії «умиротворення агресора». Він був першим, хто почав виступати проти намагань задобрити Гітлера. День приходу Черчилля на його посаду був, на нашу думку, дуже знаковим, адже саме 10-го травня Німеччина почала масований наступ на Францію, тим самим завершивши «дивну війну».

Свою першу прем'єрську промову В. Черчилль проголошував вже на третій день після призначення на посаду. «Мені нічого запропонувати, крім крові, тяжкої праці, сліз і поту». Адже одна з найбільших битв в історії тільки розпочинається, тож «перед нами найтяжче випробування, перед нами багато-багато довгих місяців боротьби та страждань. Ви запитаете, яка наша політика? Я відповім: вести війну на морі, на суші та в повітрі з усієї нашої потуги й сили. Ви запитаете, яка наша мета? Я відповім одним словом – перемога. Перемога за будь-яку ціну, перемога всупереч усьому жаху, перемога, якою б довгою і важкою не була дорога, бо без перемоги нам не вижити», – сказав політик. І наостанок додав, що береться до справи із завзятістю і вимагає від усіх об'єднати зусилля для досягнення перемоги [2].

Фраза «Кров, піт та сльози» стала символом готовності до самопожертви. Використання сильних емоційних образів готує аудиторію до суворих реалій війни, але водночас викликає відчуття рішучості та готовності протистояти труднощам. Такий підхід дозволив Черчиллю встановити довіру до себе як до лідера, який не приховує правду про майбутні випробування.

В. Черчилль також відіграв ключову роль у зміцненні англо-американських відносин. 22 червня 1940 р. Франція підписала умови капітуляції. Уряд Британії опинився перед лицем безпосередньої загрози з боку Німеччини. Англія вперше у своїй історії опинилась в стані воюючої держави без жодного союзника [1, с. 150]. Саме цей момент став відправною точкою для налагодження співпраці між Англією та США. Листування прем'єр-міністра та особисті зустрічі з президентом США Ф. Рузвельтом стали основою для створення стратегічного союзу між двома країнами. Завдяки майстерності дипломатії В. Черчилля та його здатності переконувати, Сполучені Штати, попри початкову політику ізоляціонізму, запровадили програму ленд-лізу. Ця програма дозволила Великій Британії отримувати від США зброю, техніку та матеріали, що були життєво необхідними для продовження війни проти нацистської Німеччини. В. Черчилль, називаючи ленд-ліз «найвеличнішим актом в історії безкорисливого міжнародного співробітництва», фактично заклав підґрунтя для післявоєнного трансатлантичного партнерства.

Воєнні роки стали для В. Черчилля часом найвищого випробування його лідерських якостей. Завдяки стратегічному мисленню, здатності об'єднувати людей навколо спільної мети та незламній вірі в перемогу, політик став символом стійкості та національної єдності для Великої Британії. Його політична далекоглядність, успішна дипломатія з союзниками та рішучість у прийнятті критичних рішень забезпечили не лише виживання країни у вирішальні моменти війни, але й заклали основу для майбутньої архітектури світового порядку. Лідерство В. Черчилля у Другій світовій війні залишає надихаючий приклад того,

як моральна сила та політична воля можуть стати визначальними у найскладніших історичних обставинах.

Список використаних джерел:

1. Олійник О. Зародження американо-британських «особливих» відносин. *Збірник наукових праць «Політологічні студії»*. 2011. № 2. С. 142–153.
2. Пивоваров С., Раєвський Д. На початку Другої світової Черчилль пообіцяв британцям перемогу через кров, піт і сльози. Так усе і сталося. Згадуємо п'ять видатних промов політика в найтемніші часи. *Бабель* (15 травня 2024 р.). URL: <http://surl.li/hrznrx> (дата звернення: 08.12.2024).
3. Чередник Л. «Фактор Черчилля» Бориса Джонсона як жанрова модель публіцистичної біографії. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Т. 4. № 56. С. 139–144. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/56-4-23> (дата звернення: 08.12.2024).

Загурська-Антонюк В.Ф.

д.н.д.у., к.політ.н., доцент, професор кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту

Остринська О.В.

здобувачка 4 курсу, групи МВ-1
Державного університету «Житомирська політехніка»

ВПЛИВ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ НА ГЕОПОЛІТИКУ КРАЇН

Культурна дипломатія відіграє ключову роль у сучасних міжнародних відносинах, сприяючи формуванню позитивного іміджу країн та зміцненню їхніх зв'язків. У контексті геополітичних напружень вона стає важливим інструментом для діалогу та взаєморозуміння. Культурні обміни, освітні програми та спільні проекти не лише зменшують конфлікти, але й закладають основи для стабільних політичних відносин. Дослідження впливу культурної дипломатії на геополітику

країн дозволяє зрозуміти, як вона може бути ефективною у вирішенні глобальних викликів і формуванні сучасного міжнародного порядку.

Культурна дипломатія як складова публічної дипломатії та політики «м'якої сили» є одним із ефективних засобів реалізації зовнішньополітичної стратегії будь-якої держави, що претендує на певний вплив у системі сучасних міжнародних відносин [1]. Цей механізм суттєво впливає на геополітику країн, адже формує позитивний імідж держави через культурні програми, фестивалі та виставки, що підвищує довіру до неї. Також культурна дипломатія сприяє порозумінню між народами, зменшуючи напруженість та конфлікти.

Спільні культурні проекти зміцнюють двосторонні відносини, покращуючи політичне та економічне співробітництво. Використання "м'якої сили" дозволяє країнам досягати зовнішньополітичних цілей, впливаючи на думки інших держав без примусу. Крім того, культурні програми допомагають просувати національні інтереси. Є багато прикладів того, як історично було доведено все вище сказане (наприклад, «холодна війна» та Франція після Другої світової війни).

На думку Сью Бейліна, який у своєму дослідженні написав, що: «Надзвичайно важливу роль у перемозі холодної війни відіграла активна й широка публічна дипломатія американського уряду» [2]. США активно використовували культурну дипломатію як інструмент "м'якої сили", а програми, такі як "Культурні обміни", дозволяли американським артистам, вченим і спортсменам подорожувати до країни-супротивника, демонструючи американські цінності й культуру, що сприяло покращенню іміджу США за кордоном та впливало на їх політику.

Після Другої світової війни Франція активно почала просувати свою культурну дипломатію, зокрема, через «Альянс Франсез», де робота всіх центрів ведеться за трьома основними напрямками: навчання французької мови у Франції і в інших країнах світу всіх категорій громадян; поширення знань про культуру Франції і франкомовних країн; сприяння культурному різноманіттю.

Знайомство Франції з культурним багатством інших країн і просування французької культури за кордоном відбувається за допомогою культурних сезонів, років культури і фестивалів [3]. «Альянс Франсез», а згодом і інші інституції, допомогли зміцнити французький вплив у світі, просуваючи мову і культуру, що, в свою чергу, зміцнювало політичні та економічні зв'язки.

Культурна дипломатія відіграє ключову роль у сучасних міжнародних відносинах, суттєво впливаючи на геополітику країн. Вона не лише формує позитивний імідж держав, але й закладає основи для стабільних політичних відносин через культурні обміни, освітні програми та спільні проекти. Використання "м'якої сили" через культурні програми дозволяє країнам досягати своїх зовнішньополітичних цілей без примусу, сприяючи взаєморозумінню та зменшенню конфліктів.

Таким чином, в умовах сучасних геополітичних викликів, культурна дипломатія стає важливим інструментом у стабілізації міжнародного порядку – вона допомагає країнам не лише просувати свої цінності, але й активно долучатися до вирішення глобальних проблем. Таким чином, культурна дипломатія є важливим елементом геополітичних стратегій, сприяючи зміцненню міжнародних зв'язків і забезпеченню миру.

Список використаних джерел:

1. Мателешко Ю. Геополітичні пріоритети України. Особливості, тенденції та перспективи розвитку інституційних та нормативно-правових засад культурної дипломатії України. 2022. С. 50.
URL:<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/46884>.

2. Бейлін, С. Про американську публічну дипломатію в епоху після завершення холодної війни. 2021. С. 77. URL: <https://doi.org/10.15421/1721111>

3. Авраменко В. Культурна дипломатія у зовнішній політиці Франції на сучасному етапі. 2019. С.169. URL: <https://jts.donnu.edu.ua/article/view/6895/6927>.

Загурська-Антонюк В.Ф.

д.н.д.у., к.політ.н., доцент, професор кафедри
міжнародних відносин і політичного менеджменту

Пеньковська В.Р.

здобувачка 4 курсу, групи МВ-1
Державного університету «Житомирська політехніка»

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА У ДИПЛОМАТІЇ В СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ РЕАЛІЯХ

Людство у ХХІ столітті живе у світі інформації, головним постачальником якої, перш за все, є світова мережа Інтернет. За допомогою цифрових технологій, соціальних мереж та інших інструментів, кожен може створити та розповсюдити власну інформацію, – як правдиву, так і фейкову, – яка може за певних умов перетворитися на інформаційну «бомбу».

Сьогодні соціальні мережі більшість науковців називають ефективним інструментом «м'якої сили». Цей термін ввів у політичну науку американський політолог Дж. Най, який характеризує його як мистецтво непримусового переконання [1]. Основним інструментом «м'якої сили» є міжнародне співробітництво у сфері освіти, науки, інформації, інноваційних проєктів [1, с.13]. Впровадження цифрових технологій відбувається швидше, ніж впровадження будь-яких інших інноваційних розробок в історії людства: всього за два десятиліття цифровими технологіями вдалося охопити близько 50% населення країн, що розвиваються. За умов раціонального використання, цифрова дипломатія є переконливим і своєчасним доповненням до традиційної дипломатії, яка може допомогти країні просувати її зовнішньополітичні цілі, розширювати міжнародне охоплення та впливати на людей, які ніколи не ступлять у жодне зі світових посольств [2, с. 36].

«Мережева дипломатія» визначається як основна тема – на поєднанні гібридної дипломатії та впливу тенденцій ІКТ – і відзначається зростаючим колом

недержавних гравців, які пов'язані політичними програмами та більшим простором для участі громадян. «Мережеву дипломатію» певним чином можна розглядати як основу дипломатичної практики ХХІ ст., що передбачає концептуальне оновлення до нових функцій, зміну ролей і зміну відносин із зовнішніми зацікавленими сторонами [2, с. 37]. Спілкування між державами, розв'язання конфліктів переходить в нову форму. Все частіше лідери держав, політичні діячі дізнаються про політичну ситуацію з акаунтів у соціальних мережах, блогах, в мережі Інтернет, де активні користувачі, в тому числі і лідери держав публікують пости і думки на різні теми, іноді зачіпаючи при цьому іншу країну [2, с. 39].

Соціальні медіа стали важливим інструментом у сучасній дипломатії та геополітиці, докорінно змінюючи методи комунікації між державами, громадськістю та світовою спільнотою. Медіа надають урядам і дипломатам можливість безпосередньо звертатися до аудиторії різних країн, мінуючи традиційні засоби масової інформації. Це дозволяє комунікувати основні меседжі, пояснювати позицію країни у конфліктах, кризах чи важливих міжнародних подіях. Соціальні мережі є також платформою для поширення інформаційних кампаній, спрямованих на вплив на інші держави чи регіони. Деякі держави використовують соціальні медіа для поширення ідеології, пропаганди чи дезінформації, що може мати серйозні геополітичні наслідки, наприклад: кібервійни, втручання у вибори, маніпуляції суспільною думкою та створення фейкових новин часто відбуваються через соціальні платформи. У сучасному світі важко знайти країну, представники якої не мали б жодного відношення до соціальних мереж та медійної діяльності в цілому. Звичайно, усі нації не можуть похвалитися однаковим рівнем розвитку технологій та ефективністю їх використання у своїй зовнішній політиці [3, с.4]. Компонентами інформаційних технологій в політиці є створення, збір, зберігання, обробка та розповсюдження інформації з метою досягнення політичних задач. Кожен політичний актор для того, щоб досягти своєї мети, створює необхідну

інформацію. Окрім створення ще одним важливим аспектом є збір актуальної і потрібної інформації, за допомогою якої політичні суб'єкти мають можливість здобути або втратити владу і домогтися свого впливу, отримати переваги в політичній сфері. У контексті обробки інформації слід згадати процес трансформації і зміни даних для досягнення певної політичної мети. Саме на цьому етапі може статися викривлення інформації, поява помилкових відомостей і дезінформації, спрямованої на створення найбільш вигідного для політичного суб'єкта результату. Останнім та найголовнішим моментом є розповсюдження інформації, яке полягає в транспортуванні потрібних даних як можна більшій кількості споживачів за допомогою ЗМІ, політичної реклами та ін. У сучасному світі, де сила інформації почала мати такий самий вплив, як сила автоматної черги, політичні суб'єкти всіма способами намагаються створити свої потоки даних та відомостей з метою подачі вигідної їм інформації [4, с.148].

Із бурхливим розвитком інформаційної сфери посилюється інформаційне протистояння у світі, що дістало назву “інформаційні війни”. Медіа, як традиційні, так і соціальні, часто використовуються для інформаційної війни, де уряди й організації навмисно поширюють дезінформацію, спотворюють факти чи створюють наративи для досягнення своїх цілей. Інформаційна війна може включати, зокрема, кібератаки, фейкові новини та кампанії в соцмережах, які прагнуть дестабілізувати країну-суперника або дискредитувати певні ідеї. Суть в основному зводиться до застосування одними країнами інформаційного впливу на інші країни з певною політично-економічною метою. У досить широкій науковій парадигмі аналізу цього поняття можна умовно виокремити такі характеристики інформаційного втручання: нав'язування іншого менталітету, чужого способу мислення та життя; досягнення інертизації та збайдужіння населення до моральних цінностей; формування колони своїх агентів впливу через цілеспрямовані інформаційні потоки; створення власного позитивного образу; попереднє створення образу потенційного ворога.

Розвиток технологій трансляції і миттєве розповсюдження інформації дозволяє людям отримувати дані про геополітичні події в реальному часі. Це зменшує можливості приховувати певні події та змушує уряди швидко реагувати. Події на кшталт воєнних конфліктів, терактів чи природних катастроф транслюються миттєво, і це впливає на громадську думку, політику держав і навіть результати переговорів. У глобалізованому світі, медіа стали потужним фактором у геополітиці, здатним як досягти позитивних змін, так і загострити конфлікти та сприяти дестабілізації. Вплив ЗМІ на громадську думку та політику, швидкість комунікації та можливість інформаційних маніпуляцій роблять їх важливим інструментом у руках геополітичних акторів. Соціальні медіа відіграють значну роль у сучасній дипломатії та геополітиці, виступаючи як інструмент для публічної дипломатії, формування громадської думки та інформаційної війни. Дипломати, уряди та міжнародні організації використовують соцмережі для швидкого інформування аудиторії, пояснення політичних рішень і формування наративів.

Соціальні медіа стали платформою для цифрової дипломатії, де країни та дипломатичні представництва обговорюють політику, коментують події та навіть взаємодіють з громадськістю. Це відкрило нові можливості для комунікації, однак одночасно поставило нові виклики, пов'язані з кібербезпекою та захистом інформації.

Список використаних джерел:

1. Окладна М. Г., Стеценко В. Ю. Роль цифрової дипломатії в сучасній зовнішній політиці держави. *Право та інноваційне суспільство*. 2022. №2 (15). С. 13–17. URL: [https://doi.org/10.37772/2309-9275-2020-2\(15\)-2](https://doi.org/10.37772/2309-9275-2020-2(15)-2).
2. Ніколенко М. Цифрова дипломатія та її роль у міжнародних відносинах ХХІст. 2022. URL: <https://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/sequence=1>.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

3. Пробийголова Ю.О. Роль медійної дипломатії у зовнішній політиці України: основні переваги та недоліки, 2021. № 2. С. 202-205. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/28744>.

4. Усатюк К.Р. Соціально-політичні студії: наук. Альманах. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/handle/123456789/31743>.

Ковальчук М.В.,
здобувачка 3 курсу, групи ПО-2
Державного університету «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Пащенко В.І.,
к.політ.н., доцент, доцент кафедри
міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державного університету «Житомирська політехніка»

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Однією із важливих складових демократичного суспільства є громадянське суспільство, та його значення у формуванні державної політики. У сучасних умовах, коли Україна перебуває на шляху реформ та демократичних трансформацій, роль громадянського суспільства стає особливо актуальною. Громадянське суспільство є інституційним посередником між громадянами та державою, сприяючи підвищенню прозорості, відповідальності та ефективності політичних процесів. Воно виконує низку важливих функцій: 1) по-перше, це забезпечення участі громадян у процесах прийняття рішень. Громадські організації, експертні спільноти та активні громадяни створюють умови для залучення суспільства до обговорення і вирішення ключових питань[3]; 2) по-друге, контроль і моніторинг діяльності влади. Громадські ініціативи сприяють виявленню корупції, моніторять виконання урядових програм і забезпечують прозорість ухвалення рішень; 3) по-третє, адвокація і лобіювання інтересів різних соціальних

груп. Громадянське суспільство допомагає підняти на порядок денний проблеми, які часто ігноруються владою, та активно просувати їх вирішення.

Громадянське суспільство також формує суспільну думку: завдяки своїй діяльності через медіа, дослідження та громадські кампанії воно впливає на суспільство і сприяє прийняттю більш обґрунтованих політичних рішень. Окрім цього, роль громадянських організацій полягає на наданні експертизи – вони часто мають глибокі знання у вузьких сферах, що дозволяє запропонувати науково обґрунтовані рішення для вирішення суспільних проблем[2].

Не менш значущим є захист прав людини. Це одна з ключових місій громадянського суспільства, яка забезпечує дотримання основоположних свобод і гарантій для кожної людини. Таким чином, громадянське суспільство є важливим елементом формування демократичного, правового та соціально орієнтованого державного управління. Його активна участь є запорукою успіху державної політики, що базується на інтересах громадян.

Продовжуючи думку, варто зазначити, що громадянське суспільство не лише сприяє ефективному державному управлінню, але й формує основу для стабільного розвитку суспільства. Його вплив відчутний на всіх рівнях — від місцевих громад до національної політики[3]. У контексті України громадянське суспільство продемонструвало свою потужність у переломні моменти історії: під час Революції Гідності, військової агресії на сході країни(яка переросла в повномасштабне вторгнення), а також у процесі реформування ключових державних інституцій. Саме активність громадянського суспільства допомогла реалізувати такі ініціативи, як децентралізація, запровадження системи прозорих державних закупівель, судова реформа та інші важливі зміни.

Сьогодні перед громадянським суспільством стоїть новий виклик – стати партнером влади у процесі відбудови України. Після завершення війни саме громадські організації можуть стати основою для створення ефективних механізмів розподілу допомоги, залучення інвестицій та контролю за їх використанням. Вони

також мають відігравати ключову роль у реінтеграції окупованих територій, забезпеченні соціальної згуртованості та відновленні довіри між різними групами населення[4]. Водночас, громадянське суспільство повинно розвиватися та пристосовуватися до нових умов – потрібна подальша цифровізація, яка дозволить активістам і громадським організаціям бути ближчими до людей, ефективніше комунікувати та залучати більшу кількість учасників.

Також важливо забезпечити фінансову незалежність громадських організацій. Це можна досягти через створення стійких механізмів фінансування, таких як державні гранти, міжнародна допомога чи краудфандинг. Незалежність є фундаментальною для збереження об'єктивності та довіри суспільства.

Однак ключовим залишається те, що громадянське суспільство повинно підтримувати принципи етичності, прозорості та підзвітності. Лише за таких умов його діяльність сприятиме не лише реформам, а й побудові справжньої демократії, де інтереси громадян будуть на першому місці. Отже, громадянське суспільство – це не лише інструмент впливу на державну політику, а й важливий чинник національної консолідації та розвитку. Його підтримка, зміцнення та розвиток мають бути пріоритетами як для влади, так і для міжнародних партнерів, адже саме в активному громадянському суспільстві – запорука успіху демократичної України.

Важливу роль відіграє соціальна згуртованість, яка є основою стабільного та процвітаючого суспільства, а її розбудова залежить від активної участі кожного члена суспільства. Вона ґрунтується на спільних цінностях, взаємній довірі, солідарності та готовності працювати разом задля спільного блага. У контексті сучасних викликів, таких як війна, економічні кризи, соціальні нерівності чи міграційні процеси, роль суспільства у забезпеченні згуртованості стає особливо важливою. Одним із ключових механізмів розбудови згуртованості є діяльність громадянського суспільства, яке сприяє створенню простору для діалогу між різними соціальними групами. Це допомагає долати

упередження, усувати конфлікти та забезпечувати взаєморозуміння. Громадські організації, ініціативні групи та волонтерські рухи відіграють важливу роль у розв'язанні соціальних проблем, підтримуючи вразливі категорії населення, такі як внутрішньо переміщені особи, ветерани війни чи люди з інвалідністю.

Суспільство також є джерелом формування соціальної справедливості. Через активну участь у громадських ініціативах, волонтерських проєктах, благодійних акціях та місцевому самоврядуванні громадяни сприяють зменшенню соціальної нерівності[5, с. 332-334]. Також значення має формування довіри, оскільки високий рівень довіри забезпечує ефективну співпрацю у вирішенні спільних завдань. Завдяки соціальним мережам, медіа та громадським заходам суспільство має змогу формувати позитивний порядок денний, що стимулює до об'єднання навколо ключових цілей. Для зміцнення згуртованості важливо також розвивати принципи партисипації, коли кожен громадянин відчуває свою відповідальність за майбутнє суспільства через участь у процесах прийняття рішень, висловлення власної позиції, активну підтримку ініціатив на місцевому рівні.

Таким чином, роль суспільства у розбудові соціальної згуртованості є надзвичайно важливою. Лише через співпрацю, взаємну підтримку, розвиток довіри та активну участь кожного ми зможемо побудувати гармонійне, сильне та справедливе суспільство, готове долати сучасні виклики та забезпечувати гідне майбутнє для всіх[4].

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України №487/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4872021-40193>.
2. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2023 – 2024 роках URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/stan-rozvytku-hromadyanskoho-suspilstva-v-ukrayini-u-2023-2024>

3. Роль громадянського суспільства у формуванні державної політики.

URL: <https://nku.com.ua/rol-gromadyanskogo-suspilstva-u-formuvanni-derzhavnoyi-polityky/>

4. Про стан розвитку громадянського суспільства України в 2021 році та його зміни на початку 2022 року URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analychni-dopovidi/pro-stan-rozvytku-hromadyanskoho-suspilstva-ukrayiny-v-2021-rotsi>

5. Громадянське суспільство: політичні та соціально-правові проблеми розвитку : монографія / Г. Ю. Васильєв, В. Д. Воднік, О. В. Волянська та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2013. 536 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/10902/1/Gromad_suspilstvo_2013.pdf

Кондратюк М.С.

Науковий керівник: Вовчук Л. А.,

к. іст. н. доцент,

доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Чорноморського національного університету імені Петра Могили
м. Миколаїв

СПІВРОБІТНИЦТВО СІНГАПУРУ

З КРАЇНАМИ-ЧЛЕНАМИ АСЕАН У 21 ст.

На сьогоднішній день одним із ключових векторів зовнішньої політики Сінгапуру є співробітництво з країнами-членами АСЕАН, які активізувалися з початком 21 ст. Сінгапур співпрацює з В'єтнамом, М'янмою, Малайзією, Філіппінами та ін.

Співробітництво Сінгапуру із В'єтнамом розпочалося у 21 ст. із створення 2001 р. сінгапуро-в'єтнамського навчального центру для в'єтнамських посадовців, який у 2019 р. був перетворений на Сінгапурський центр співпраці [2]. У 2004 р. Сінгапур та В'єтнам підписали спільну угоду про

співпрацю в 21 ст., яка почала реалізовуватися у 2006 р. [1]. У 2013 р. країни підписали угоди про стратегічне партнерство. А у 2020 р. Сінгапур став одним з головних інвесторів у в'єтнамську економіку, ставши вже у 2022 р. другим за розміром інвестором. У 2023 р., розпочалося сінгапурсько-в'єтнамське зелено-цифрове економічне партнерство, яке зосереджувалось на енергетиці, інфраструктурі, цифровій економіці, інноваціях, зв'язку [3], [4].

Сінгапурсько-м'янмські відносини починають активізуватися також з 2001 р., коли уряд Сінгапуру надає фінансову підтримку останній через Сінгапурську програму співпраці та Ініціативу інтеграції в АСЕАН. У 2016 р. країни відкривають Інститут професійної підготовки Сінгапуру та М'янми, головним завданням якого стає розвиток професійної освіти, інженерії, електротехніки та електроніки. Цей інститут офіційно був переданий під управління М'янми у 2020 р. [5].

Аналізуючи відносини Сінгапуру і Малайзії, варто зауважити, що упродовж 2000-2018 рр. вони були досить напруженими через територіальні суперечності щодо островів Педра-Бранка. Не дивлячись на те, що офіційно суперечка між державами була вирішена ще 2008 р., але через подачу Малайзією апеляцій щодо перегляду рішення Міжнародного Суду ООН (лютий, червень 2017 р.) напружена ситуація у двосторонніх відносинах між країнами затягнулася аж до 2018 р. [6]. Лише зі зміною у 2018 р. уряду в Малайзії [7] відносини із Сінгапуром були нормалізовані. Як наслідок Сінгапур став важливим торговельним партнером для останньої [8].

Наступним важливим АСЕАНівським партнером для Сінгапуру є Індонезія. Починаючи з 2000-х рр. країни співпрацюють у торговельній, комунікаційній, туристичній, культурній, безпековій та оборонній сферах. У 2017 р. Сінгапур долучився до розвитку в Індонезії індустріального парку Семаранг. Країни регулярно організовують спільні військові навчання, проводять спільні патрулювання в Малаккській затоці для протидії піратству і тероризму. Сінгапур

допомагає у подоланні наслідків стихійних лих у Індонезії [9], а також з 2014 р. виступає головним інвестором в індонезійську економіку [10].

Сінгапурсько-філіппінські відносини характеризуються хвилеподібним характером. У 2007 р. країни підписали Меморандум про взаєморозуміння для сприяння співпраці у сфері медіа-політики та обміні інформацією [12]. Не дивлячись на це, до 2013 відносини між ними були дещо напруженими (через страту в Сінгапурі філіппінки Флор Контемпласійон [11]) і нерегулярними. Фактично починаючи з 2017 р. співпраця між країнами відновлюється через призму філіппінсько-сінгапурських військових навчань, які не відбувалися з 1996 р. [13]. У 2023 р. держави підписали Угоду між Міністерствами оборони щодо проведення підготовки, навчання та підтримки військ для ліквідації наслідків стихійних лих. У 2024 р. була підписана угода про поглиблення оборонної співпраці. Окрім того, активізувалася двостороння економічна співпраця. У 2023 р. Сінгапур став 8-м найбільшим торговим партнером і 2-им по інвестиціям для Філіппін [14].

Окрім вище перелічених Сінгапур співпрацює із Брунеєм. Важливим аспектом відносин держав є допомога одна одній у розвитку збройних сил. Між країнами підписано багато угод: 2006 р. - Меморандум про співробітництво в галузі освіти; 2013 р. - Меморандум про співпрацю в галузі охорони здоров'я; 2014 р. - Меморандум про взаєморозуміння між Сінгапуром і Бруней-Даруссаламом; 2016 р. - Меморандум про технологічне співробітництво та ін. [15]. Важливим для держав є екологічне співробітництво. У 2005 р. країни підписали меморандум про взаєморозуміння у питанні захисту екології. А у 2015 р. уряди обох країн оновили його [16].

Хороші двосторонні відносини Сінгапур має й з Таїландом. У 2002 р. між ними було започатковане розширене економічне співробітництво, яке сприяло подальшому стратегічному партнерству в економічній сфері [17]. У 2015 р. Сінгапур був інвестором номер один і другим торговим партнером Таїланду в

АСЕАН. Між країнами функціонують такі програми як: Розширене партнерство між Сінгапуром та Таїландом; Програма обміну державними службовцями; Розширені економічні відносини між Сінгапуром та Таїландом [18]. У 2019 р. Сінгапур став 5-м найбільшим інвестором у Таїланді та 6-м - у 2020 р. [19].

Отже, як бачимо, АСЕАНівський вектор зовнішньої політики Сінгапуру активно реалізується країною. Серед країн-членів організації важливими партнерами для Сінгапуру виступають В'єтнам, М'янма, Малайзія, Філіппіни та Таїланд. Країни співпрацюють в економічній, інвестиційній, військовій та інших сферах.

Список використаних джерел:

1. Strategic partnership relations between Vietnam and Singapore // Vietnam Pictorial. 2023. May 28. URL: <http://surl.li/ntcetw>
2. Vietnam // Ministry of Foreign Affairs Singapore. URL: <https://www.mfa.gov.sg/SINGAPORES-FOREIGN-POLICY/Countries-and-Regions/Southeast-Asia/Vietnam>
3. Vietnam, Singapore build on 50th diplomatic ties with thriving multifaceted cooperation // Vietnam Law & Legal Forum. 2023. January 8. URL: <https://vietnamlawmagazine.vn/vietnam-singapore-build-on-50th-diplomatic-ties-with-thriving-multifaceted-cooperation-70228.html>
4. Vietnam and Singapore Cooperation: Forward With Confidence // VnEconomy. 2024. May 15. URL: <https://en.vneconomy.vn/vietnam-and-singapore-cooperation-forward-with-confidence.htm>
5. Myanmar // Ministry of Foreign Affairs Singapore. URL: <https://www.mfa.gov.sg/SINGAPORES-FOREIGN-POLICY/Countries-and-Regions/Southeast-Asia/Myanmar>
6. Thomas Daniel. Mahathir stress tests Malaysia-Singapore relations // Institute of Strategic & International Studies (ISIS) Malaysia. 2018. May 31. URL: <https://www.isis.org.my/2018/05/31/mahathir-stress-tests-malaysia-singapore-relations/>

7. Malaysia drops Pulau Batu Puteh dispute with Singapore, withdraws ICJ challenge // New Straits Times. 2018. June 1. URL: <https://www.nst.com.my/news/nation/2018/06/375639/malaysia-drops-pulau-batu-puteh-dispute-singapore-withdraws-icj-challenge>
8. Malaysia Trade Summary 2022 Data // WITS. 2022. URL: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/MYS/Year/LTST/Summary>
9. Indonesia-Singapore Relations: The Next 50 Years // Nanyang Technological University Singapore. 2017. URL: <https://dr.ntu.edu.sg/handle/10356/85321>
10. Indonesia // Ministry of Foreign Affairs Singapore. URL: <https://www.mfa.gov.sg/SINGAPORES-FOREIGN-POLICY/Countries-and-Regions/Southeast-Asia/Indonesia>
11. Shenon Philip. Singapore Puts Off Prime Minister's Trip to Manila // The New York Times. 1995. March 23. URL: <https://www.nytimes.com/1995/03/20/world/singapore-puts-off-prime-minister-s-trip-to-manila.html?sec=&spon=&pagewanted=all>
12. Singapore, Philippines Look to Foster Media Collaboration // World Screen. 2007. November 27. URL: <https://worldscreen.com/singapore-philippines-look-to-foster-media-collaboration/>
13. Marasigan Fernan, Revival of PH-Singapore military exercises eyed // The Manila Times. 2018. 28 January. URL: <https://www.manilatimes.net/2017/01/28/news/national/revival-ph-singapore-military-exercises-eyed/309396/>
14. Overview of Philippines-Singapore Relations // The Embassy of the Philippines Singapore. URL: <https://www.philippine-embassy.org.sg/about-us-2/overview-of-philippines-singapore-relations/>
15. Republic of Singapore // Ministry of Foreign Affairs Brunei Darussalam. URL: https://www.mfa.gov.bn/Pages/br_Singapore.aspx

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

16. Bilateral Cooperation // Department of environment, parks and recreation Ministry of Development Brunei Barussalam. URL: <http://www.env.gov.bn/SitePages/Bilateral%20Cooperation.aspx>

17. Thailand // Ministry of Foreign Affairs Singapore. URL: <https://www.mfa.gov.sg/SINGAPORES-FOREIGN-POLICY/Countries-and-Regions/Southeast-Asia/Thailand>

18. The Commemoration of the 50th Anniversary of the Establishment of Diplomatic Relations between Thailand and Singapore // Ministry of Foreign Affairs, Kingdom of Thailand. 2015. October 13. URL: <https://www.mfa.go.th/en/content/5d5bcf7415e39c3060019d2f?cate=5d5bcb4e15e39c3060006834>

19. Pokrud Kathleen. Singapore & Thailand: Two Close And Interdependent Friends // Elite+. 2023. August 11. URL: https://www.eliteplusmagazine.com/Article/751/Singapore__Thailand__Two_Close_And_Interdependent_Friends

Крапивницька В.О.,
здобувачка 4 курсу, групи МВ-1
Науковий керівник: Загурська-Антонюк В.Ф.
д.н.д.у., к.політ.н., доцент, професор кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту Державного університету «Житомирська політехніка»

КЛІМАТИЧНІ ЗМІНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ Й ГЛОБАЛЬНУ АРХІТЕКТОНІКУ СВІТУ

Кліматичні зміни стають дедалі вагомішим фактором, що трансформує сучасний геополітичний ландшафт, впливаючи на міжнародні відносини та глобальну безпеку. Танення льодовиків, використання природних ресурсів,

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

посилення екстремальних погодних явищ та підвищення рівня світового океану створюють нові виклики.

Однією з головних загроз міжнародній безпеці називається зміна клімату. «Драматичні і непередбачені зміни клімату вже відбуваються швидшими темпами, ніж очікувалося. Більшість учених не упевнена в можливості прогнозувати такі події. Швидкі зміни в характері опадів, таких як мусонів в Індії і іншій частині Азії можуть різко порушити здатність населення цього регіону виробляти достатню кількість продуктів».

Зміна клімату не є проблемою далекого майбутнього. Вона вже відбувається і має реальні наслідки для життя людей. Зміна клімату порушує економічний розвиток країн і має абсолютно вимірювані фінансові наслідки, які з кожним роком тільки зростають. З іншого боку очевидно, що сьогодні росте усвідомлення того, що способи вирішення проблеми і виходу з ситуації існують. І ці рішення дозволять людству здійснити якісний прорив у бік стійкого розвитку [1, с. 28].

Екстремальна спека, посуха, лісові пожежі та повені, що мали місце останніми роками, посиляться в Європі навіть за оптимістичних сценаріїв глобального потепління та вплинуть на умови життя на всьому континенті. Наслідки можуть бути "катастрофічними", якщо не вжити термінових заходів, попереджають автори першого загальноєвропейського аналізу ризиків, пов'язаних зі змінами клімату. Загалом вони наводять 36 загроз, 21 з яких потребує негайних дій, а вісім позначено як "особливо невідкладні".

"Європейські та національні політичні лідери мають діяти прямо зараз, щоб знизити кліматичні ризики шляхом різкого скорочення обсягу викидів та розробки стратегій та заходів адаптації" до змін клімату наголосила виконавчий директор ЕЕА Леена Юля-Мононен [2]. Вона додала, що влітку 2022 року в Європі було зареєстровано від 60 000 до 70 000 передчасних смертей через спеку.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

У разі песимістичного сценарію сотні тисяч людей можуть загинути від хвиль спеки, а економічні втрати лише від прибережних повеней можуть перевищити до кінця століття 1 трильйон євро на рік, попередили в агентстві. "Це має стати серйозним попередженням. Останнім попередженням", - сказала виконавча директорка організації [2].

ООН: 2024 рік може побити рекорди спеки-2023. 2023 рік став найспекотнішим за весь час метеоспостережень, але 2024-й може перевершити його - торік у період із червня до грудня щомісяця встановлювали все нові температурні рекорди. І ця тенденція, найімовірніше, збережеться і 2024 року через кліматичний феномен "Ель-Ніньйо", повідомила Всесвітня метеорологічна організація (ВМО) у щорічному звіті в п'ятницю, 12 січня.

У доповіді ВМО підтверджує дані європейської метеослужби Copernicus: 2023 рік став найспекотнішим за весь час погодних спостережень із 1850 року. Глава ВМО Селесте Сауло попередила, що через "Ель-Ніньйо" - циклічні коливання температури поверхні Тихого океану біля екватора - у 2024 році слід очікувати нових температурних рекордів. "Оскільки "Ель-Ніньйо" зазвичай найсильніше впливає на глобальні температури, і він досягнув свого піку 2023 року, то 2024 рік може стати ще спекотнішим"[2], - пояснила С. Сауло.

Минулого року середня глобальна температура була на 1,45 градуса вищою, ніж у доіндустріальний період (з 1850 до 1900 роки), наголошується в доповіді ВМО, що базується на даних, отриманих цілою низкою визнаних інститутів. Тим часом за даними Copernicus, оприлюдненими 9 січня, середня глобальна температура була вищою на 1,48 градуса[3].

Світова спільнота з метою уникнення катастрофічних наслідків зміни клімату у 2015 році уклала Паризьку угоду, згідно з якою глобальне потепління має бути обмежене менш ніж двома градусами, а бажано - 1,5 градуса порівняно з доіндустріальною епохою.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Таким чином, кліматичні зміни є вже не потенційними викликами, а реальними загрозами для людства, адже за підрахунками американського метеорологічного відомства «Національне управління океанічних і атмосферних досліджень» (NOAA), середня глобальна температура на поверхні Землі 2023 року була на 1,18 градуса вищою за середню за все ХХ століття. А голова ВМО Сауло назвала кліматичні зміни найбільшим викликом для людства.

Список використаних джерел:

1. Проблема глобальної зміни клімату в контексті міжнародної безпеки. URL: <http://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/download/3093/2776/11355>
2. Європу очікують катастрофічні наслідки зміни клімату-вчені. URL: <https://www.dw.com/uk/evropi-zagrozuut-katastroficni-naslidki-zmini-klimatu-vceni/a-68497515>
3. ООН: 2024 рік може побити рекорди спеки-2023. URL: <https://www.dw.com/uk/oon-2024-rik-moze-pobiti-rekordi-speki2023/a-67969002>

Криніцька А.В.,
студентка групи МВ-3 ФНБПМВ
Пасічник А.М.,
асистент кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка»

АРХІТЕКТОР ПІСЛЯВОЄННОГО СВІТУ: ВПЛИВ В. ЧЕРЧИЛЛЯ НА ЯДЕРНУ ПОЛІТИКУ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Видатною постаттю міжнародної політики залишається британський політик, державний діяч ХХ ст., стратег та прем'єр-міністр Великої Британії сер Вінстон Черчилль (1874–1965 рр.). З самого дитинства він не був налаштований на політику та не проявляв особливого інтересу до навчання. Через це він отримував незадовільні оцінки та часто опинявся в центрі критики з боку

вчителів і родини. Його здібності вважали посередніми, а майбутнє – сумнівним. Проте незламна віра у власні сили, прагнення досягти великих звершень та рішучість допомогли йому перетворити свої слабкі сторони на джерело мотивації. В. Черчилль розпочав свою кар'єру як військовий кореспондент, що дозволило йому здобути цінний досвід і сформувавши стратегічне мислення. Згодом він увійшов у політику, де проявив себе як талановитий оратор і лідер. Знакова промова, яка увійшла до історії, була виголошена перед парламентом 13 травня 1940 р. Прем'єр-міністр наголосив на головній меті своєї країни – перемозі над нацистською Німеччиною та не приховував, що ця ціль вимагатиме від усіх великих жертв і зусиль [2].

Наступні дії В. Черчилля сприяли трансформації зовнішньої політики Великої Британії, змістивши її фокус від відносної ізоляції до активної участі у світових подіях. Політик наполягав на зміцненні зв'язків із Францією та прагнув лідерської ролі Великої Британії в європейських справах. Він вважав, що такі дії є ключовими для стримування Німеччини, яка на той час становила головну загрозу стабільності в регіоні. Це була амбітна стратегія, яка значно відрізнялася від обережнішої зовнішньої політики його попередників. У рамках своїх заходів Черчилль прийняв рішення про переміщення британського флоту до шотландських вод, зокрема в Скапа-Флоу. Такий маневр був спрямований на зміцнення співпраці з Францією, залишаючи французький флот охороняти Середземне море. Це рішення стало важливим елементом підготовки до війни та сприяло скоординованій обороні союзників [4].

Важливою рисою В. Черчилля було врахування уроків минулого для вирішення сучасних проблем. Це підштовхнуло його до створення «Великого альянсу» (відомого як «Велика трійка»), що нагадував союзи, які існували за часів Людовика XIV. Після перелому в боротьбі проти нацизму акцент змістився на формування партнерства з найпотужнішими союзниками – Радянським Союзом і США. Британський прем'єр повернувся до цієї ідеї у травні 1940 р.,

зазначивши, що головною метою коаліції є повне знищення нацизму. У рамках антигітлерівської коаліції Велика Британія під керівництвом В. Черчилля зробила значний внесок у перемогу над Німеччиною, Італією та Японією. Під час союзницьких конференцій Черчилль майстерно відстоював інтереси своєї країни, проявляючи гнучкість і розуміння. Він переконав США підтримати стратегію відкриття Другого фронту в Європі. Прем'єр-міністр вірив у силу особистої дипломатії та здатність будувати довірливі й дружні відносини. На тому етапі він прагнув залучити Радянський Союз до конструктивної співпраці в майбутньому. У січні 1945 р. В. Черчилль переконав Й. Сталіна передчасно розпочати наступ задля підтримки союзників [1].

5 березня 1946 р. В. Черчилль виступив у містечку Фултон, штат Міссурі, із промовою, яка вважається початком Холодної війни. У своїй промові він говорив про появу «залізної завіси», яку встановив Радянський Союз над Європою, і закликав західні держави об'єднатися проти цієї нової загрози. Попри те, що на той час СРСР, США та Велика Британія формально залишалися союзниками, Черчилль попередив про небезпеку радянського контролю над окупованими європейськими країнами, які перетворювалися на тоталітарний блок під впливом Кремля. Промова на той час экс-прем'єр-міністра викликала широкий резонанс. Одні розглядали її як попередження про реальну загрозу з боку Радянського Союзу, інші звинувачували Черчилля у спробах встановити британське панування за підтримки США. Реакція була різною, але її значення для початку нового етапу міжнародних відносин стало очевидним. Промова британця стала справжнім подарунком для радянської пропаганди. Уже 12 березня в газеті «Правда» з'явилася стаття «Черчилль брязкає зброєю», а трохи згодом Й. Сталін опублікував свій різкий відгук, звинувативши його у розпалюванні конфлікту між союзниками та закликах до війни з СРСР. Радянський Союз продовжував збільшувати свою присутність у світі. На Далекому Сході він підтримав

комуністів Мао Цзедуна, які захопили владу в Китаї, а також сприяв початку війни в Кореї, що розділила півострів на дві ворожі держави. Про будь-яке співробітництво з Радянським Союзом в рамках ООН, про яке мріяв Черчилль, уже не могло бути й мови [3].

В. Черчилль підкреслював важливість «особливих відносин» між США і Британією, які мають разом працювати задля миру, зокрема в рамках новоствореної Організації Об'єднаних Націй. Він висловив сподівання, що ця міжнародна організація стане гарантом безпеки у світі, але зазначив, що їй поки зарано довіряти ядерну зброю через недостатній рівень організаційної зрілості. Британський прем'єр детально описав загрози, які постали перед світом, наголосивши, що єдиним способом протидії «війні та тиранії» є згуртованість Заходу. Він закликав до міцної співпраці між США, Британією та іншими демократичними державами, але при цьому не підтримував ідеї війни з СРСР [3].

Отже, діяльність В. Черчилля репрезентує визначальний етап трансформації міжнародної політики середини ХХ ст. У контексті геополітичних змін його стратегічна діяльність характеризується системним підходом до формування зовнішньополітичної парадигми Великої Британії, послідовною реалізацією концепції міжнародного лідерства та здатністю до ситуативної дипломатичної адаптації. Британський політик постає не лише як державний діяч, але й як стратегічний мислитель, який усвідомлював еволюційні тенденції міжнародних відносин. Його внесок у перемогу над нацистською Німеччиною та подальше структурування системи міжнародної безпеки демонструє унікальність політичного світогляду, що базувався на глибокому історичному аналізі та прогностичному баченні геополітичних процесів. Промова у Фултоні 1946 р. стала концептуальним маркером нової доби міжнародних відносин, яка характеризувалася формуванням біполярної системи та початком Холодної

війни, що підтверджує його визначальну роль в інституціоналізації міждержавних відносин повоєнного періоду.

Список використаних джерел:

1. Довгалюк В. Сер Вінстон Леонард Спенсер-Черчилль – людина, що змінила європейську історію. URL: <http://surl.li/oaqnnx> (дата звернення: 02.12.2024).

2. Пивоваров С., Раєвський Д. На початку Другої світової Черчилль пообіцяв британцям перемогу через кров, піт і сльози. Так усе і сталося. Згадуємо п'ять видатних промов політика в найтемніші часи. URL: <http://surl.li/qqjyzq> (дата звернення: 01.12.2024).

3. Пивоваров С., Раєвський Д., Коберник К. 78 років тому Черчилль виголосив історичну промову у Фултоні – розказав світові, як треба боротися з радянською загрозою. Згадуємо його слова, які нинішній Захід, на жаль, забув. URL: <http://surl.li/zfmzgh> (дата звернення: 02.12.2024).

4. Beckvold C. H. Youthful adventurer (5) – from isolation to engagement: how Churchill influenced foreign policy in the years before the Great War. URL: <http://surl.li/slkeoz> (дата звернення: 01.12.2024).

Криницька А.В.,
студентка групи МВ-3 ФНБПМВ
Науковий керівник: Шевчук А.В.,
д.і.н., професор кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка»

СВІТОВЕ ПОЗИЦЮВАННЯ УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ: ВИКЛИКИ, ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Україна, у силу свого географічного розташування, виконує роль своєрідного мосту між Заходом і Сходом. Вона забезпечує велику кількість транспортних шляхів, що підкреслює важливість прагматичного підходу у міждержавних відносинах і співпраці зі світовими акторами. Сучасна українська дипломатія вирізняється активною діяльністю визначних дипломатів, які сьогодні формують міжнародний імідж країни. Вони відстоюють суверенітет і територіальну цілісність України, сприяють зміцненню економічних і культурних зв'язків та ефективно представляють національні інтереси на глобальній арені.

Мета дослідження – дослідити діяльність сучасних українських дипломатів та їхні підходи до зміцнення позицій України на міжнародній арені.

Період незалежності України, що почався в 1991 р., відкрив нові можливості для визначних дипломатів, які сформували образ України в сучасному світі. Л. Кравчук, перший президент України, став важливою постаттю на міжнародній арені після проголошення незалежності. Його дипломатична діяльність дозволила Україні здобути визнання в міжнародній спільноті, включаючи визнання незалежності від росії, Польщі та інших сусідніх країн. Окрім того, Л. Кравчук зіграв важливу роль у підписанні Будапештського меморандуму в 1994 р., де Україна отримала гарантовану безпеку в обмін на відмову від ядерної зброї. Однак після анексії Криму росією в 2014 р. та початку збройного конфлікту на сході

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

України в тому ж році постало питання про ефективність і надійність гарантів безпеки, закріплених в Будапештському меморандумі. Відсутність реальних дій з боку підписантів меморандуму для захисту України від агресії росії поставила під сумнів правдивість і силу цих міжнародних гарантій [1]. Починаючи з 2022 р., коли росія розпочала повномасштабне вторгнення в Україну, питання Будапештського меморандуму знову стало предметом міжнародних дебатів. Україна, що спочатку довіряла міжнародним гарантіям, зараз вимушена відстоювати свою незалежність і територіальну цілісність в умовах прямого військового протистояння з росією. Це підкреслює важливість розвитку ефективних і дієвих механізмів колективної безпеки, адже підписанти меморандуму не забезпечили необхідного захисту Україні, що зробило її вразливою до агресії.

Політичною особистістю нашого часу є нинішній міністр закордонних справ України А. Сибіга. З юних років міністр МЗС був наполегливим та стрімко йшов до цілей, незважаючи на тодішні складнощі потрапити працювати в Міністерство закордонних справ України, він не здався і здійснив заплановане (від аташе до міністра закордонних справ). Характерною рисою політики А. Сибіги є точність, а саме виконання всіх норм міжнародного права, та захист інтересів України. Деякі експерти зазначають, що міністр закордонних справ у міру своєї діяльності є «нахабним». Ця якість є доволі позитивною в дипломатії, особливо у воєнний час, адже щоб забезпечити свою державу всім необхідним у протистоянні ворогу, потрібно бути дещо нахабним та впертим у своїх рішеннях та запитах з міжнародними партнерами [3].

Варто згадати Д. Кулебу – лідера української дипломатії у найважчий час для незалежної України. Він обіймав посаду міністра закордонних справ України з 2020 р. і його діяльність стала визначальною у зміцненні міжнародного іміджу України, особливо в контексті нових викликів, пов'язаних з російською агресією. Під час його каденції Україна активно працювала над залученням міжнародної

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

підтримки у боротьбі проти російської агресії, особливо після початку повномасштабної війни в 2022 р. Д. Кулеба виступав на міжнародних форумах, таких як ООН, НАТО, Європейський Союз, закликаючи до посилення санкцій проти росії та надання Україні зброї, необхідної для захисту суверенітету та територіальної цілісності. Його дипломатична активність сприяла формуванню стійкої міжнародної коаліції, яка підтримала Україну під час війни. Одним із важливих аспектів роботи політика стало поглиблення зв'язків з ключовими партнерами, зокрема США, Великою Британією та країнами Європейського Союзу. Дипломатичні зусилля міністра значною мірою сприяли підвищенню обізнаності про ситуацію в Україні на світовій арені та забезпеченню солідарності міжнародного співтовариства. Його стратегія також включала акцент на дипломатичні канали для вирішення конфліктів та досягнення миру [2].

Однією з ключових особистостей, яка продовжує активно впливати на міжнародний імідж України, є В. Зеленський, президент України. Його період перебування на посаді з 2019 р. став важливим етапом у сучасній історії дипломатії. Його риторика, що підкреслює прагнення України до європейської інтеграції, реформування та боротьби з агресією росії, а також активна діяльність на міжнародних форумах, надала нові можливості для залучення міжнародної підтримки. Зеленський став символом мужності та стійкості, що дозволило йому здобути велику популярність серед політиків і громадян у багатьох країнах світу.

Отже, сучасна українська дипломатія демонструє вражаючу здатність адаптуватися до нових глобальних викликів, активно захищати національні інтереси та залучати підтримку міжнародної спільноти. В умовах безперервної агресії з боку росії, Україна зміцнює свої позиції на міжнародній арені, налагоджуючи важливі дипломатичні зв'язки з ключовими державами та міжнародними організаціями. Дипломати України стали основними агентами

змін, активно працюючи над залученням зовнішньої підтримки для захисту суверенітету та територіальної цілісності країни.

Список використаних джерел:

1. Войтюк Т. «Зброя – це мир». Що таке Будапештський меморандум та що він означає для України. URL: <http://surl.li/ctxiso> (дата звернення: 04.12.2024).
2. Терещенко О. Дипломат війни, який увійде в історію як символ супротиву: біографія Дмитра Кулеби. URL: <http://surl.li/kfhwug> (дата звернення 04.12.2024).
3. Шарпа О. То ж хто цей Сибіга? Давайте розберемося. URL: <http://surl.li/cyvfjb> (дата звернення: 04.12.2024).

Ксендзук В.В.,
д.н.д.у., доцент
Нестеренко І.А.,
студентка 2 курсу групи МВ-3
Державний університет «Житомирська політехніка»

**ПРИНЦИПИ СОТ ТА ПРОТЕКЦІОНІЗМ В УМОВАХ
НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ГЛОБАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА**

Сучасне поняття геополітики включає взаємовідносини між країнами, в тому числі в межах участі в міжнародних організаціях. Міжнародні організації як суб'єкти міжнародних відносин створюють правові основи здійснення міжнародних торговельних відносин. Одним з таких суб'єктів є Світова організація торгівлі (СОТ), яка забезпечує регулювання світової торгівлі та сприяє зміцненню економік країн світу.

Головним завданням СОТ є забезпечення процесу лібералізації світової торгівлі завдяки створенню тарифних обмежень, а також ліквідація нетарифних бар'єрів у міжнародному обміні товарами. Основними принципами СОТ є:

режим найбільшого сприяння; національний режим; зниження торговельних бар'єрів; прозорість та передбачуваність через дотримання зобов'язань за підписаними угодами; сприяння чесній конкуренції; сприяння розвитку та економічному зростанню [1].

Події, із якими стикається світова спільнота впродовж останніх років, зокрема: пандемія, військові конфлікти, хитка політична позиція країн через вибори; впливають на міжнародні торговельні відносини. Кожна з країн світу в першу чергу ставить пріоритетним завдання в сфері зовнішньої політики – забезпечення національної безпеки. Тому виникає питання співвідношення принципів СОТ та використання інструментів протекціонізму в ході реалізації державної зовнішньоторговельної політики країни.

Протекціонізм – це явище економічної політики, що передбачає за собою захист національного виробництва, шляхом обмеження імпорту та створення більш вигідних умов для вітчизняних виробників. Принцип протекціонізму застосовує кілька основних засобів обмеження закордонної торгівлі. До таких, зокрема, входять: митні тарифи на імпортні товари, квоти, підвищені вимоги до виробництва, регламенти, субсидії, тощо [2].

Принцип протекціонізму активно застосовують як метод врівноваження економічної ситуації. Як приклад його застосування, можна розглянути період 2018 року, коли тодішній президент США, Дональд Трамп запровадив мито до 35% на продукцію Китаю, зокрема на такі товари як одяг, техніка та запчастини [3].

Якщо розглянути принципи протекціонізму із негативної точки зору, то варто виділити такі чинники, як: ризик конкуренції та створення нерівних умов. У 2022 році, у США було видано закон про зниження інфляції, відповідно до якого надавалися субсидії американським фірмам, що розробляють «зелені» технології. Цей закон піднявся критиці, адже конкурентні фірми зазначали про

нерівномірну перевагу. Також, з боку ЄС зазначалось, що подібні субсидії суперечать міжнародному праву [3].

Тобто, можна відокремити, що СОТ функціонує в рамках забезпечення вільної торгівлі «без кордонів», що виступає протилежним принципом до протекціонізму. Внаслідок цього кожна країна світу, формуючи свою зовнішньоторговельну політику, балансує в зазначених категоріях у напрямку вибору інструментів політики. Як правило, до принципів протекціонізму вдаються держави, що мають нестабільну економічну систему, адже така політика створює ефект «теплиці» і зумовлює надлегкі умови існування для національних підприємств. Принципи СОТ, у свою чергу, створюють умови із більшою конкуренцією та зумовлюють ризики замінити вітчизняних виробників на імпортних. Тому ці ризики окуплюються шляхом більш вигідних умов торгівлі та можливістю до економічного розвитку.

СОТ, станом на 2024 рік, налічує 166 країн-учасників, діяльність яких, становить 98% міжнародної торгівлі [4]. Ці дані підтверджують виправдану ефективність організації, що є одним із головних регуляторів торговельних процесів у світі. Її масштаби та вплив дозволяють коригувати рішення країн у сфері торговельної політики. Таким чином, СОТ має можливість регулювати можливість застосування інструментів протекціонізму, що робить їх взаємопов'язаними.

Отже, можемо підсумувати, що співвідношення питання протекціонізму із принципами СОТ, є справді актуальним процесом у сучасній світовій політиці. Протекціонізм впливає на створення певних обмежень у торгівлі на міжнародному ринку, тоді як принципи СОТ полягають у своєрідному розмиванні кордонів. Таким чином, бачимо, що ці два терміни насамперед визначаються як протилежні. Однак, варто зауважити, що на сьогодні вони можуть взаємодіяти, у ситуаціях, коли СОТ виступає регулятором політичного курсу держави-члена, та контролює впровадження протекціонізму, щоб

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

нівелювати вплив на світову торгівлю і забезпечити економічну та торговельну стабільність в окремих країнах.

Список використаних джерел:

1. Постійне представництво України при відділенні ООН та інших міжнародних організаціях у Женеві. Світова організація торгівлі. URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/svitova-organizaciya-torgivli-sot>

2. Сидорак Я.І. Протекціонізм аграрного експорту України. Актуальні проблеми теорії і практики бухгалтерського обліку, аналізу, контролю й оподаткування в Україні: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку: зб. наук. праць ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченій 50-річчю кафедри обліку, оподаткування та технологій електронного бізнесу 24 жовтня 2024 року. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2024. 251 с. URL: <https://www.pdatu.edu.ua/images/news/2024/November/05/01/241024.pdf#page=189>

3. Examples and Types of Protectionism. Economics help. URL: <https://www.economicshelp.org/blog/6911/alevel/examples-of-protectionism/>

4. World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/who_we_are_e.htm

Ксендзук В.В.,

д.н.д.у., к.е.н., доцент

Покотило М.Ю.,

студентка 3 курсу, група МЕ-8

Державний університет «Житомирська політехніка»

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ЕНЕРГЕТИЧНУ БЕЗПЕКУ КРАЇН ЄС

Енергетична безпека є надзвичайно важливим аспектом у політиці країн Європейського Союзу (ЄС). Ведення успішної політики у цій галузі захищає від загроз у енергетичному та паливному забезпеченні, а також знижує ризики виникнення енергетичної кризи у країні. Проте, ні одна країна не може повністю сама забезпечувати себе будь-якими ресурсами, адже вони розподілені нерівномірно, тому з цього випливає що існують малозабезпечені енергетичними ресурсами держави, які вимушені купувати їх у інших. Така залежність одних країн від інших викликає ряд проблем, серед яких можуть бути: завищені ціни на енергоресурси на світовому ринку, збільшення ризиків щодо стабільності енергопостачання та можливість шантажу у припиненні постачання ресурсів задля досягнення своїх цілей у інших питаннях. Саме цим методом активно користувалась та продовжує користуватись росія. Варто пам'ятати, що через територію України проходить південна гілка нафтопроводу «Дружба», яка має пропускну здатність до 2 млн барелів на добу та постачає газ у країни Європи. Підтвердженням того, що ця проблема існує вже доволі давно, є те, що ще у 2006 році росія перекрыла газ, який протікав через Україну, що спричинило нестачу газу у Європі і дефіцит серед європейських споживачів.

Головною проблемою енергетичної безпеки країн ЄС є залежність від російських енергоносіїв та численні спроби шантажу зі сторони росії.

Проте, повномасштабне вторгнення росії на територію України стало визначальним фактором для переосмислення енергетичної безпеки не тільки у

країнах ЄС, а й у всьому світі. У відповідь на початок війни, країни-союзники запровадили санкції проти РФ, що не дають розвиватись енергетичному сектору ворога та зменшують можливість шантажу та тиску у постачанні енергетичних ресурсів до країн Європи. У 14 пакеті санкцій, що був запроваджений у червні 2024 року заборонили транзит російського скрапленого природного газу, а також були інші важливі рішення у попередніх пакетах, що унеможливили торгівлю газом для РФ у довоєнних обсягах [2]. Додатково до санкцій, що спрямовані на енергетичний сектор, країни Європи почали поступово відмовлятися від купівлі російського газу та шукати інші варіанти співпраці. Прикладом цього є Польща, яка шукає альтернативні джерела енергії, які мають зрости до 2030 року на 20%. Також країна почала будувати нові електростанції для забезпечення своїх потреб у 2019 році, будівництво однієї має завершитись до кінця 2024 року, інша буде побудована до 2035 року. Такі рішення слугують не тільки підтвердженням підтримки українського народу у цій війні, але і небажанням фінансувати росію та бути залежною від їх нафти та газу, адже у Гданську знаходиться нафтовий термінал через який країна довгий час отримувала нафту.

Іншим важливим кроком до енергонезалежності стало рішення Європейської комісії представити план REPowerEU у відповідь на повномасштабну війну. У Європі усвідомлюють свою залежність від російського викопного палива та у інших енергетичних ресурсах, таких як нафта та газ. За статистикою, 85% європейців вважають, що ЄС має негайно зменшити свою залежність від російського газу та нафти. Досягнення цієї доволі глобальної цілі вимагає додаткових інвестицій у розмірі 210 мільярдів євро до 2027 року, проте з часом дозволить заощаджувати більш ніж 100 мільярдів євро на рік на купівлі російських енергоносіїв. З часом, Європа стане більш незалежною у питанні енергетичної безпеки шляхом економії енергії та розвитку природних джерел генерації енергії [1].

Документ – State of the Energy Union Report 2023 – підкреслює, що ЄС поступово скорочує свою залежність від росії у питаннях енергетичних ресурсів. Підтвердженням цього є поступове припинення імпорту вугілля, скорочення імпорту нафти на 90% та скорочення імпорту газу у порівнянні з показниками 2021 року. Раніше це було близько 155 млрд кубометрів у 2021 році, останні показники датуються 2023 роком і показують значне зменшення до 45 млрд кубометрів [3].

Проте, не всі країни розуміють важливість енергонезалежності від росії та продовжують співпрацю з цією країною. Угорщина продовжує купувати газ та, зокрема, обговорює з «Газпромом» можливість закупівлі газу на 2025 рік.

Отже, у відповідь на агресію росії проти України європейські держави почали відмовлятися від співпраці з країною-агресором, почали шукати альтернативні джерела енергії, розвивати «зелену енергетику» та шукати інноваційні рішення для енергетичної незалежності. Однак, досі існують країни що не розуміють важливості відмови від співпраці з росією. Це спричиняє геополітичні ризики та знижує ефективність санкційного тиску на росію, а також послаблює глобальну солідарність, що дає ворогу можливість продавати свої енергоресурси. Подальша залежність країн ЄС від енергоресурсів росії стримує розвиток інноваційних енергетичних технологій та ставить під загрозу міжнародну безпеку.

Список використаних джерел:

1. Санкції проти РФ. Міністерство закордонних справ України: веб-сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/protidiya-agresiyi-rf/sankciyi-proti-rf> (дата звернення 04.12.2024)
2. REPowerEU: План стрімкого зниження залежності від російського викопного палива і швидкого просування «зеленого переходу». European commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/uk/ip_22_3131 (дата звернення: 04.12.2024)

3. State of the Energy Union 2023: EU responds effectively to crisis, looks to the future, and accelerates the green transition. European commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_5188 (дата звернення: 04.12.2024)

Кудінова Є.В.,
студентка групи МВ-4
Науковий керівник: Войтюк О.С.,
доктор філософії, старший викладач кафедри
міжнародних відносин і політичного менеджменту,
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир.

ДИПЛОМАТІЯ ЧЕРЧИЛЛЯ В ЯДЕРНУ ЕПОХУ: ПЕРЕГОВОРИ З СРСР І США З ПИТАНЬ КОНТРОЛЮ НАД ОЗБРОЄННЯМ

В ядерну еру дипломатія Вінстона Черчилля, особливо у відносинах із США та СРСР, була націлена на зниження ризиків конфлікту між наддержавами та стабілізацію світової політики. Черчилль розумів, що ядерна зброя докорінно змінила правила дипломатії, і тому прагнув впливати на збройні змагання, підтримуючи ідею «ядерного стримування» та мирного співіснування держав із протилежними ідеологіями. У контексті сучасних проблем глобальної безпеки та контролю над ядерними озброєннями, дослідження історії ініціатив Черчилля, може бути корисним для розробки ефективних механізмів контролю над новітніми видами зброї та для врегулювання конфліктів у сучасному міжнародному середовищі.

Основними історичними подіями, що стали відліковими моментами «холодної війни», вважаються три ключові моменти: промова Й. Сталіна на зборах виборців (1946 р.), фултонська промова В. Черчилля (1946 р.) та проголошення «доктрини Трумена». Фултонська промова Черчилля, яка була

виголошена у 1946 році, стала однією з найбільш знакових подій у цьому контексті. У ній Черчилль вперше серед західних політиків використав термін «залізна завіса», який раніше застосовував Йозеф Геббельс, тим самим підтвердивши існування поділу Європи на зони, що контролювані суперечливими силами [3].

Найбільше занепокоєння Черчилля викликала ймовірність поширення радянського впливу за межі «залізної завіси», що загрожувало порушенням уже встановленого балансу сил. «Від Щецина в Балтиці до Трієста в Адріатиці на континент опустилася залізна завіса», - заявив Черчилль, описуючи європейські країни, що опинилися під контролем Кремля. Він зазначав, що комуністичні партії, які раніше мали невеликий вплив у більшості східноєвропейських держав, зараз захопили владу і встановили тоталітарний режим. «Поліцейські уряди панують майже скрізь, і лише в Чехословаччині ще зберігається певна демократичність», - стверджував Черчилль. Він також виражав особливу тривогу через зростання впливу комуністичних партій у Великій Британії і США, хоча, за його словами, комунізм у цих країнах «перебував ще на початковому етапі розвитку». Черчилль не висловлював побоювань щодо можливості воєнного нападу СРСР на західні країни. «З того, що я спостерігав за поведінкою наших російських друзів і союзників під час війни, я прийшов до висновку, що вони найбільше шанують силу і найбільше зневажають військову слабкість», - заявляв Черчилль. Він не стільки боявся нової війни, скільки турбувався результатами вже завершеної. СРСР (який переміг у війні та вперше порушив «буферний пояс», що ізолював його від решти світу) на думку Черчилля, почав прагнути до «необмеженої експансії свого впливу та ідеології». Основним висновком його промови було необхідність об'єднати країни Заходу та зміцнити їх, щоб протистояти СРСР. Фултонська промова більше нагадувала декларацію «холодного миру», стратегію стримування СРСР, а не оголошення «холодної війни» [3].

У середині та другій половині 1950-х років США і СРСР намагалися врегулювати спірні питання європейського устрою. Обидві країни висували ініціативи щодо роззброєння та контролю над озброєннями, проте ці ініціативи мали різні мотивації, зокрема: конкуренцію між ідеологіями, прагнення здобути прихильність громадської думки, збереження довіри союзників та залучення країн «третього світу» на свою сторону. Під час президентства Д. Ейзенхауера адміністрація США висунула низку пропозицій, що спрямовані на активізацію зовнішньополітичної пропаганди та захоплення політичної ініціативи. У своїй промові «Шанс для миру» (16 квітня 1953 року), виголошеній на засіданні Американського товариства редакторів газет, президент порушив питання про: обмеження гонки озброєнь, врегулювання конфліктів у Кореї та Індокитаї, підписання мирного договору з Австрією, обговорення статусу Німеччини та проведення вільних виборів у країнах Східної Європи. Хоча ця промова була близька до принципу мирного співіснування і, навіть, була передрукована в радянській газеті «Правда», пункт про вільні вибори в Східній Європі виявився неприйнятним для радянського постсталінського керівництва. Адміністрація Д. Ейзенхауера, яка прагнула досягти довгострокової перемоги в «холодній війні», використовувала складну тактику - блокувала пропозиції щодо відновлення переговорів на рівні глав урядів чотирьох держав-переможниць у Другій світовій війні, водночас сприяючи зниженню напруженості в головних регіональних спірних питаннях глобального протистояння [2].

11 травня 1953 року у промові в палаті громад В. Черчилль рішуче закликав до проведення міжнародної конференції на найвищому рівні для вирішення наявних конфліктів, зокрема для врегулювання ситуації в Кореї та вирішення австрійського питання. Черчилль підкреслив помилковість думки, що «з Радянською Росією нічого не може бути вирішено, поки не буде вирішено все». Він зазначав, що вирішення навіть двох або трьох проблем мало б важливе значення для кожної миролюбної країни. Зокрема, мир у Кореї та укладення

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Австрійського договору могли б сприяти полегшенню відносин між державами на найближчі роки, що, у свою чергу, могло б відкрити нові можливості для забезпечення безпеки та процвітання на глобальному рівні [4].

Черчилль зазначав, що така конференція на найвищому рівні «повинна відбутися між провідними державами без затримок». Вона не повинна бути обмежена жорстким порядком денним або зосереджуватися на технічних деталях. Участь повинна бути обмежена лише кількома державами та представниками, що гарантувало б певну неформальність і більшу конфіденційність. Черчилль припускав, що, можливо, не вдалося б досягти жодних жорстких угод, але зустріч могла б сприяти формуванню загального відчуття серед учасників - вони можуть зробити більше для уникнення подальшого розколу людства. Хоча під час тристоронньої зустрічі лідерів США, Великої Британії та Франції (Бермуди, 4-7 грудня 1953 року) Д. Ейзенхауер відкинув «сепаратну ініціативу» Черчилля стосовно нормалізації відносин із радянським блоком. У період «відлиги» 1950-х років відбулося кілька міжнародних зустрічей і раундів переговорів на рівні міністрів закордонних справ і глав держав та урядів США, СРСР, Великої Британії та Франції [1].

Отож, Черчилль бачив у переговорах із США та СРСР спосіб зменшити ризик ядерної війни, підтримуючи при цьому баланс між силою і діалогом. Його підхід заклав основу для майбутніх договорів стосовно контролю над озброєннями (Договір про нерозповсюдження ядерної зброї). Він прагнув зберегти роль Великої Британії у світовій політиці, сприяючи західній єдності в ядерну еру. Черчилль підкреслив важливість стратегічного мислення, яке поєднувало стримування і дипломатію для запобігання глобальній катастрофі.

Список використаних джерел:

1. Пивоваров С., Раєвський Д., Коберник К. 78 років тому Черчилль виголосив історичну промову у Фултоні - розказав світові, як треба боротися з радянською загрозою. URL: <http://surl.li/ubxxug> (дата звернення: 05.12.2024).

2. Проблеми війни і миру в історії країн світу: збірник наукових праць / за заг. ред. С.В. Толстова. Київ: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2021. 221 с.

3. Пилипчук А. С., Михальчук Р. Ю. Витоки «холодної війни»: Матеріали XI Міжнародної науково–практичної конференції студентів та молодих науковців «Наука, освіта, суспільство очима молодих». м. Рівне, 16 травня 2018 р. Рівне: РВВ РДГУ, 2018. С. 281-283.

4. Історичні витоки та трансформаційні процеси доби «холодної війни» в Європі (1947-1975 рр.): монографія / за ред. С.В. Толстова. Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2023. 347 с.

Литвинчук О.В.,
к. філос. н., доцент
кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ДИПЛОМАТІЯ ВОЄННОГО ЧАСУ

Українська дипломатія виступає потужним інструментом захисту державних інтересів на міжнародній арені. На відміну від довоєнного періоду, коли дипломатичні зусилля були спрямовані на пошук мирних шляхів вирішення конфлікту, нині вітчизняні дипломати активно протидіють агресору на дипломатичному фронті. Їхня роль наразі надзвичайно важлива – забезпечення міжнародної підтримки України, зокрема через координацію постачання військової допомоги та її фінансування. Дипломатичний корпус фактично став ключовою ланкою у стратегії захисту країни, де кожен внесок дипломатів прирівнюється до бойових дій на передовій. Міжнародні переговори, комунікація з партнерами та союзниками перетворилися на критично важливий

напрямок боротьби за національні інтереси, не менш значущий, аніж безпосередні військові операції.

Вітчизняна та зарубіжна наукова спільнота приділяє значну увагу дослідженню дипломатичної співпраці України. Такі дослідники, як І. Боднарюк, О. Дем'янюк, О. Квятковська, В. Косик, Д. Кулеба, С. Леонтович, П. Щипанський присвятили свої наукові праці різним аспектам міжнародної дипломатії. Водночас сучасні геополітичні реалії та динамічні зміни на міжнародній арені висувають нові вимоги до наукового осмислення дипломатичних процесів, що потребує подальших поглиблених досліджень та комплексного аналізу.

Актуальність вивчення дипломатичної діяльності України зумовлена необхідністю розроблення інноваційних підходів та стратегій у сфері міжнародних відносин в умовах безпрецедентних викликів.

Незалежно від кінцевого сценарію конфлікту, дипломатія постає ключовим інструментом досягнення остаточного миру. Пріоритетами вітчизняної дипломатичної служби є неупереджене інформування світової спільноти про реальний стан подій та побудова ефективних партнерських відносин з міжнародними союзниками.

Стратегічним напрямком залишається формування потужної міжнародної коаліції щодо підтримки України, послідовне нарощування санкційного тиску на агресора та системна робота з юридичного переслідування винних у воєнних злочинах. Дипломатичні зусилля мають бути спрямовані не лише на вирішення поточних завдань, але й на створення передумов для майбутнього відновлення та сталого розвитку держави. Комплексний підхід передбачає врахування довгострокових наслідків війни, формування стратегії, що забезпечить надійні гарантії безпеки та сприятиме відновленню територіальної цілісності України [1].

Українська дипломатія має сфокусуватися на ключових стратегічних пріоритетах, які включають забезпечення військової та фінансової підтримки від держав-партнерів, а також стимулювання розвитку власної оборонної

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

промисловості. Першочерговим завданням є послідовна та цілеспрямована робота з розширення міжнародної коаліції, залучення нових союзників та активізація дипломатичної діяльності на глобальній арені. Важливою складовою цієї стратегії є поглиблення співробітництва з міжнародними організаціями з метою посилення тиску на агресора та пошуку дипломатичних шляхів врегулювання конфлікту.

Кінцевою метою дипломатичних зусиль залишається максимально ефективно просування національних інтересів на мирних переговорах, забезпечення надійних гарантій безпеки та послідовна робота з відновлення територіальної цілісності України.

Лише шляхом рішучих дипломатичних зусиль та тиску на росію можна досягти відновлення пріоритетності міжнародно-правових норм, превенцію воєнних злочинів та забезпечення захисту прав цивільного населення на тимчасово окупованих територіях України.

Українська дипломатія наразі концентрує свої зусилля на трьох стратегічних напрямках зовнішньополітичної діяльності. Передусім, дипломатичний корпус активно працює над посиленням міжнародного санкційного тиску на РФ. Водночас українські дипломати докладають значних зусиль для формування та розширення програм військової та економічної підтримки з боку міжнародних партнерів, що має на меті забезпечити спроможність України ефективно протидіяти російській агресії та послідовно зміцнювати обороноздатність держави. Крім того, важливим напрямком дипломатичної роботи є комплексна розробка програм повоєнного економічного відновлення країни, що передбачає залучення міжнародної фінансової, технічної та експертної допомоги для відбудови зруйнованої інфраструктури та відновлення повноцінного економічного потенціалу України.

Рада Європейського Союзу продемонструвала послідовну та принципову позицію щодо агресивних дій російської федерації, ухваливши чотирнадцять пакетів

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

економічних та персональних санкцій [2]. Це безпрецедентний крок у сучасній міжнародній практиці, спрямований на економічну ізоляцію держави-агресора.

Голова Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн чітко окреслила стратегічну мету санкційної політики ЄС: завдати системного удару по економічній інфраструктурі росії, позбавити її перспектив модернізації та технологічного розвитку. Її заява підкреслює комплексний підхід Європейського Союзу, який передбачає не лише безпосередній економічний тиск, але й переслідування осіб, причетних до підтримки агресії, а також протидію спробам обійти встановлені санкційні обмеження [3].

Успіх України великою мірою залежить від безпрецедентної національної єдності та потужної міжнародної солідарності. Результативна дипломатична робота перетворюється на ключовий інструмент просування державних інтересів та просування країни до перемоги. Лише послідовні, рішучі та добре скоординовані дипломатичні зусилля здатні змусити країну-агресора дотримуватися норм міжнародного права та припинити деструктивну зовнішню політику. Водночас ефективність цих зусиль стане серйозним тестом для всієї системи міжнародної безпеки та колективної дипломатії.

Отже, дипломатична політика потребує постійної адаптації до мінливих геополітичних реалій та кризових викликів сучасності. Це вимагає глибокого усвідомлення позицій та інтересів країн-союзників, поглибленого аналізу зовнішньополітичних тенденцій та розробки превентивних стратегій. Ретельне стратегічне планування та передбачення стають визначальними чинниками забезпечення міжнародної стабільності та безпеки в майбутньому.

Дипломатія України довела світові спроможність ефективно захищати державні інтереси в найскладніших умовах, формувати нові стандарти міжнародної комунікації та створювати передумови для майбутньої перемоги держави. Цей унікальний досвід назавжди змінить уявлення про дипломатичну роботу в кризових ситуаціях та стане вагомим внеском у світовій дипломатичній практиці.

Список використаних джерел:

1. Дипломатичні перемоги України 2023 року: українська формула миру, військової безпеки: держава і підприємство : наук. моногр. / М.М.Єрмошенко, К.С.Горячева. Київ : Націонал. допомога. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/golovni-diplomatichni-peremogi-ukrayini-2023-roku-ukrayinska-formula-miru-viyskova-dopomoga-ta-inshe-2476768.html>
2. Державний реєстр санкцій СОТА. *Державний апарат РНБО*. URL: <https://drs.nsd.gov.ua/>
3. Санкції, запроваджені ЄС щодо Росії через вторгнення в Україну. *Європейська комісія*. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine_uk

Lyuka Yurii,
CFA, FCCA, PhD student
(National University of Water and Environmental Engineering, Rivne, Ukraine)
Kliukha Oksana,
Candidate of Engineering (Ph.D.), Associate Professor
(National University of Water and Environmental Engineering, Rivne, Ukraine)

**ENVIRONMENTAL SECURITY CHALLENGES: RESHAPING
INTERNATIONAL RELATIONS VIA NEW FORMS OF STATE
COMPETITION AND COOPERATION**

Environmental security challenges are indeed playing a significant role in reshaping international relations, introducing new dynamics of state competition and cooperation. Here are some key aspects of how this is unfolding:

Resource Access

Water Scarcity: Competition for access to freshwater resources is becoming a critical issue, particularly in regions where water is already scarce. This can lead to

tensions and international conflicts between neighboring countries, as seen in the Nile River basin or the Indus River basin [1].

Energy Resources: The quest for secure and sustainable energy sources is driving both competition and cooperation. Countries are vying for control over traditional energy resources like oil and gas, while also collaborating on the development of renewable energy technologies. A report by the International Energy Agency (IEA) and a study by Sovacool [2] emphasize the importance of renewable energy in reducing geopolitical tensions.

Mineral Resources: The demand for critical minerals such as lithium, cobalt, and rare earth elements, essential for green technologies, is creating new geopolitical tensions. Countries are competing to secure supply chains and ensure access to these resources [3].

Climate Adaptation Strategies

Climate Migration: The impact of climate change is leading to increased migration, which can strain international relations. Countries are working together to address the root causes of climate migration but also face challenges in managing the influx of migrants [4].

Disaster Response: Climate-related disasters are prompting international cooperation in terms of disaster response and relief efforts. This cooperation can foster stronger diplomatic ties and mutual understanding [5].

Climate Governance: The global response to climate change, including agreements like the Paris Agreement, requires international cooperation. Countries are working together to set and achieve climate goals, share best practices, and develop climate-resilient infrastructure. A study by Falkner [6] analyzes the Paris Agreement and its implications for global climate governance.

State Competition

Geopolitical Rivalries: Environmental security issues are exacerbating existing geopolitical rivalries. For example, the Arctic region is becoming a new frontier for competition as melting ice opens up new shipping lanes and resource extraction opportunities [7].

Economic Interests: The transition to a green economy is creating new economic opportunities and challenges. Countries are competing to become leaders in green technologies and to secure market share in the growing sustainable energy sector [8].

State Cooperation

International Agreements: The need to address environmental security challenges is driving the formation of new international agreements and the strengthening of existing ones. For instance, the Paris Agreement and the Convention on Biological Diversity are examples of global cooperation on environmental issues [9].

Technological Collaboration: Countries are collaborating on the development and sharing of green technologies. This includes joint research initiatives, technology transfer programs, and cooperative projects to implement sustainable solutions [10].

Humanitarian Aid: Environmental disasters often require international humanitarian aid, which can foster cooperation and build trust among nations [11].

In summary, environmental security challenges are redefining the landscape of international relations by introducing new areas of competition and cooperation. As the world grapples with these issues, it is likely that both state competition and cooperation will continue to evolve in response to the pressing needs of environmental security.

References

1. Wolf A. T. Shared waters, shared benefits: A joint management framework for transboundary waters. *Water International*, 2007. Volume 32(3). P. 337-346. doi: 10.1080/02508060708692124
2. Sovacool B. K. The avian and terrestrial ecology of oil and gas production in the western United States. *Energy Policy*, 2012. Volume 42. P. 358-367. doi: 10.1016/j.enpol.2011.12.017
3. Hilson G. Corporate social responsibility in the extractive industries: Experiences from developing countries. *Resources Policy*, 2014. Volume 40. P. 47-56. doi: 10.1016/j.resourpol.2013.11.002

4. Warner K., Hamza M., Oliver-Smith A., Renaud F., & Julca A. Climate change, environmental degradation and migration. *Natural Hazards*, 2010. Volume 55(3). P. 689-715. Doi: 10.1007/s11069-009-9419-7
5. Kelman I., Gaillard J. C., & Mercer J. Climate change's role in disaster risk reduction's future: Beyond vulnerability and resilience. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 2015. Volume 13. P. 21-27. Doi: 10.1016/j.ijdrr.2015.05.010
6. Falkner R. The Paris Agreement and the new logic of international climate politics. *International Affairs*, 2016. Volume 92(5). P. 1107-1125. doi: 10.1111/1468-2346.12708
7. Huebert R., Exner-Pirot, H., Lajeunesse A., & Gullede J. Climate change & international arbitration: A new challenge for the Arctic? *Marine Policy*, 2012. Volume 36(3). P. 586-591. doi: 10.1016/j.marpol.2011.10.009
8. Huenteler J., Schmidt, T. S., & Hoffmann V. H. The impact of international cooperation on the likelihood of success in global climate change mitigation. *Environmental Research Letters*, 2016. Volume 11(10). P. 1-9. doi: 10.1088/1748-9326/11/10/104002
9. Bodansky D. The Paris Agreement: A new era for global climate governance? *Science*, (2016). Volume 352(6289). P. 1276-1278. doi: 10.1126/science.aad5636
10. Dechezleprêtre A., Neij, L., & Glachant M. Technology transfer by CDM projects: A comparison of Brazil, China, India and Mexico. *Energy Policy*, 2015. Volume 86. P. 539-546. doi: 10.1016/j.enpol.2015.08.017
11. Kelman I. The disaster after the disaster: Ensuring that relief efforts do not exacerbate the risks. *Area*, 2012. Volume 44(3). P. 270-277. doi: 10.1111/j.1475-4762.2012.01093.x

Люльченко Д.В.,
здобувачка 2 курсу, групи ПУА-8
Державного університету «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Сергєєв В.С.,
д.політ.н., доцент, професор кафедри
міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державного університету «Житомирська політехніка»

МОДЕРНІЗАЦІЯ В ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇНАХ

Модернізація в пострадянських країнах є важливою темою, що визначає напрямок їх розвитку після розпаду СРСР. Цей процес включає глибокі соціальні, економічні та політичні трансформації, спрямовані на перехід до більш ефективних і сучасних моделей управління та розвитку. Пострадянські країни постали перед численними викликами, зокрема необхідністю адаптації до ринкових умов, реформування політичних інститутів і вдосконалення системи управління.

Політична модернізація в пострадянських країнах включає реформування політичних інститутів, розбудову демократії та розвиток правової держави. Після розпаду СРСР колишні республіки мали на меті перехід від авторитарних режимів до більш відкритих політичних систем.

У багатьох країнах пострадянського простору здійснювались спроби побудови багатопартійних систем, проведення виборів, а також інтеграції до міжнародних організацій. Проте, незважаючи на певний прогрес, реформи часто зустрічали опір з боку політичних еліт, що призводило до політичної нестабільності і гальмування процесу демократизації [4, с. 11].

Модернізація економік пострадянських країн включала перехід від планової до ринкової економіки, що спричинило як позитивні, так і негативні наслідки. Успіхи включали зростання економік, приватизацію та залучення інвестицій, проте процес супроводжувався серйозними проблемами. Приватизація призвела до концентрації багатства в руках олігархів, нерівності доходів та безробіття. Багато державних підприємств збанкрутували, а ефективні ринкові механізми

були погано розвинені. Країни, як Польща та Балтійські держави, успішно провели реформи, але інші залишалися залежними від сировинних ресурсів і мали високий рівень соціальної нерівності. Крім того, екологічні проблеми, спричинені індустріалізацією, залишалися актуальними.

Політичні наслідки модернізації в пострадянських країнах були неоднозначними та різноманітними. З одного боку, більшість країн після розпаду СРСР зробили спроби побудови демократичних інститутів, введення нових політичних систем, виборчих процесів і прав людини. Однак ці зміни не завжди призводили до стабільної демократії. У ряді пострадянських держав, таких як Росія, Азербайджан та інші, зберігався авторитаризм або навіть посилення авторитарних тенденцій.

Держава відіграє важливу роль у модернізації пострадянських країн, визначаючи політичний курс, економічні реформи та соціальні програми. Вона виступає як ініціатор реформ, забезпечує правову базу для розвитку ринку та інвестицій, а також регулює соціальні процеси. Проте в деяких країнах державне втручання має авторитарний характер, що обмежує демократичні процеси і може сприяти соціальним напруженням [7, с. 23].

Модернізація пострадянських країн є ключовим чинником соціальних змін, що впливає на зміни в суспільних структурах, зокрема в освіті, здоров'ї, культурі та соціальних нормах. Це призводить до зміни соціальних цінностей, зростання мобільності та доступу до нових можливостей. Однак процеси модернізації супроводжуються також виникненням нових соціальних проблем, таких як нерівність, безробіття та зростання соціальної напруги.

Економічна модернізація в пострадянських країнах спричинила структурні зміни в їхніх економіках, зокрема перехід від планової до ринкової економіки. У більшості країн це супроводжувалося приватизацією державних підприємств, лібералізацією торгівлі та відкриттям ринків. Проте економічні трансформації не завжди призводили до позитивних результатів. Багато країн зіткнулися з

економічними труднощами, такими як інфляція, безробіття, бідність, а також нерівномірний розвиток регіонів.

Соціальні наслідки модернізації включали значні зміни в житті населення, зокрема в системі освіти, охороні здоров'я та соціальному забезпеченні. Водночас соціальна нерівність, безробіття та скорочення соціальних гарантій призвели до значних соціальних проблем.

Модернізація пострадянських країн вплинула на їхні міжнародні відносини. Деякі країни стали активно інтегруватися в міжнародні організації, такі як ЄС та НАТО, прагнучи до європейських стандартів. Інші зберігали орієнтацію на Росію, що викликало політичне протистояння між різними країнами. Модернізація сприяла формуванню нових геополітичних альянсів і зміні балансів сил у міжнародній політиці.

Агресія Росії, війна в Україні та імперіалістичні погляди Кремля значною мірою гальмують процеси модернізації пострадянських країн. Росія, як одна з основних сил, що прагне відновити своє домінування в пострадянському просторі, активно використовує військову силу та політичний тиск, щоб вплинути на внутрішні процеси в колишніх республіках СРСР. Це створює не тільки безпосередні загрози безпеці цих країн, але й веде до геополітичної ізоляції, що перешкоджає їхньому економічному розвитку та інтеграції в міжнародні організації [4, с. 20].

В результаті, імперіалістичні амбіції Росії фактично тягнуть назад не лише саму Росію, але й інші пострадянські країни, які намагаються позбутися впливу старої імперії і рухатися вперед до розвитку економічних і політичних систем, орієнтованих на Європу та Захід. Тому агресія Росії є суттєвою перепоною на шляху до демократичної модернізації в регіоні, зберігаючи нестабільність і конфлікти в цих країнах [8, с. 45].

Якби не війна з Росією, Україна могла б продовжити модернізацію та стабільний економічний розвиток, зокрема завдяки європейській інтеграції.

Вступ до ЄС став би реальнішим, а економічні реформи у сферах енергетики та аграрного сектора були б успішнішими.

Політичні реформи, спрямовані на зміцнення демократичних інститутів і боротьбу з корупцією, також могли б бути ефективнішими. Без зовнішньої агресії Україна зосередилася б на розвитку соціальних, освітніх та медичних систем, а також на інноваціях, що сприяли б економічному зростанню.

Крім того, без війни країна мала б більше можливостей для культурної та наукової інтеграції з Європою, що позитивно позначилося б на національній ідентичності та розвитку науки.

Список використаних джерел:

1. Смолій, В. А. Історія України: Навч. посіб. Київ: Либідь, 2010. 456 с.
2. Шевчук, В. В. Модернізація пострадянських країн: проблеми та перспективи. Київ: Видавництво НАУ, 2015. 320 с.
3. Гребенюк, В. М. Соціально-економічний розвиток пострадянських країн: теорія і практика. Одеса: Астропринт, 2017. 264 с.
4. Максимчук, О. С. Політичні трансформації в пострадянських країнах: аналіз сучасних тенденцій. Харків: ХНУ, 2018. 198 с.
5. Кравченко, Т. І. Європейський вектор України та процеси модернізації: порівняльний аналіз. Київ: Академія, 2017. 250 с.
6. Пуходько, А. Ю. Розвиток пострадянських країн: теорії та стратегії модернізації. Львів: Видавництво Львівського університету, 2016. 210 с.
7. Радченко, В. Г. Соціально-економічні реформи в Україні: перспективи та виклики. Київ: Ніка-Центр, 2020. 198 с.
8. Буздуган, О. В. Російська агресія в контексті глобальних змін: безпекова ситуація в пострадянському просторі. Одеса: Астропринт, 2019. 240 с.
9. Пікан, Ю. П. Україна та Європейський Союз: виклики і перспективи інтеграції. Київ: Вища школа, 2018. 290 с.

Мельниченко В.,
студент 3 курсу, ФНБПМВ
Науковий керівник: Юрківський О.Й.,
к.е.н., доцент кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка»

ЗАПРОВАДЖЕННЯ 5-ГО ЕТАПУ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ

Запровадження системи спільного транзиту в Україні є одним із ключових завдань у контексті інтеграції до міжнародної економіки та спрощення процедур у зовнішній торгівлі. П'ятий етап цього процесу знаменує собою завершення багаторічної роботи над адаптацією митного законодавства, модернізацією митної інфраструктури та впровадженням новітніх інформаційних систем.

Система спільного транзиту базується на використанні міжнародної Конвенції про процедуру спільного транзиту (Конвенція CTS, або NCTS — New Computerised Transit System). Ця система покликана забезпечити ефективний і прозорий контроль за переміщенням товарів між державами-учасницями. Україна приєдналася до цієї Конвенції в рамках виконання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, що вимагає гармонізації процедур з європейськими стандартами. П'ятий етап є завершальним і включає фінальну інтеграцію України до міжнародної системи NCTS.

На цьому етапі Україна впроваджує усі необхідні компоненти для функціонування системи в повному обсязі. Відзначимо кілька ключових аспектів цього процесу:

По-перше, це адаптація митного законодавства. Українські закони були приведені у відповідність до норм ЄС. Зокрема, прийнято Закон України «Про приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту», а також інші нормативно-правові акти, що регулюють функціонування NCTS. Такі зміни дозволяють забезпечити юридичну основу для повноцінного запровадження спільного транзиту.

По-друге, значна увага приділяється технічному оснащенню та цифровізації. П'ятий етап передбачає остаточне налаштування національної версії NCTS, яка дозволяє обробляти дані про транзитні операції в електронному вигляді. Це включає взаємодію з системами інших країн-учасниць Конвенції та інтеграцію з національними системами обліку і митного контролю.

Ключовим інструментом системи є електронна транзитна декларація, яка замінює паперові документи та спрощує процес митного оформлення. Учасники транзиту подають декларації через єдину систему, що зменшує адміністративне навантаження і прискорює процедури.

По-третє, цей етап передбачає поглиблення міжнародного співробітництва. Україна активно співпрацює з країнами ЄС та іншими учасниками NCTS з метою забезпечення уніфікованого підходу до митного контролю. Це включає обмін досвідом, навчання працівників митниці та адаптацію найкращих практик. Українські митні органи активно взаємодіють із європейськими колегами для тестування системи та вирішення технічних питань.

Не менш важливим є залучення бізнесу до процесу впровадження. На п'ятому етапі українські підприємства, що здійснюють міжнародну торгівлю, повинні адаптувати свої внутрішні процеси до нових вимог. Це включає використання електронних декларацій, взаємодію з митними органами через цифрові сервіси та освоєння нових інструментів контролю і звітності. Держава забезпечує проведення інформаційних кампаній, тренінгів та консультацій для бізнесу, щоб мінімізувати труднощі під час переходу.

Серед переваг запровадження спільного транзиту слід відзначити:

- спрощення митних процедур та скорочення часу на перетин кордону;
- зменшення витрат для бізнесу завдяки єдиній системі декларування;
- підвищення прозорості та ефективності митного контролю;
- інтеграцію України до єдиного транзитного простору з країнами ЄС та іншими учасниками NCTS;

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

- покращення умов для залучення іноземних інвесторів.

Проте, п'ятий етап запровадження спільного транзиту також пов'язаний із певними викликами. Основними з них є необхідність забезпечення технічної сумісності систем, підготовка кваліфікованих кадрів, а також подолання опору окремих учасників процесу, які можуть бути не готові до змін. Для успішного завершення впровадження необхідна чітка координація між державними органами, бізнесом та міжнародними партнерами.

Таким чином, п'ятий етап запровадження спільного транзиту є вирішальним кроком на шляху до інтеграції України у світову економіку. Він дозволяє країні стати повноправним учасником міжнародної системи контролю за переміщенням товарів, що сприяє розвитку торгівлі, залученню інвестицій та зміцненню економічної стабільності. Успішна реалізація цього етапу є не лише важливим досягненням у сфері митної політики, але й вагомим внеском у посилення позицій України на міжнародній арені.

Пащенко В.І.,

к.політ.н., доцент, доцент кафедри
міжнародних відносин і політичного менеджменту

Пухтаєвич К.Р.,

здобувачка 3 курсу, групи ПО-2
Державного університету «Житомирська політехніка»

ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС ЯК КАТЕГОРІЯ ПОЛІТИЧНОГО АНАЛІЗУ

Предметом політології у виборчому процесі є політичний процес, виборча система, різні форми політичної участі і представництва, політична організація і конфлікти, самі вибори як частина процесу прийняття рішень урядом, які впливають на процес виборів, на їх результати [3, с.91]. Вибори слугують

механізмом, через який волевиявлення громадян трансформується в державну владу, забезпечуючи зв'язок між суспільством і державою.

Для громадян парламент – це не тільки суспільний інститут, а й установа, що представляє їх інтереси. З точки зору політичних партій, вибори є механізмом, який визначає рівень участі громадян у державній владі, зокрема через діяльність парламенту. З точки зору кандидата, вибори також визначають не тільки можливість участі у формуванні держави, а й те, чи можна отримувати депутатські обов'язки і, як правило, займати високооплачувану посаду, тому що депутати, як правило, є професійними політиками, вибори також визначають шанси на професійному терені [1, с.16].

Якщо ймовірність перемоги політичної партії або кандидата залежить тільки від голосів виборців, то особливої проблеми немає. Зрештою, у цьому сенс виборів: саме виборці визначають успіх конкретної партії чи кандидата. Але голосування виборців – це одна з умов успішності або невдачі виборів є організація їх проведення. Проте не менш важливим фактором є належне законодавче регулювання виборчих процесів.

Наприклад, запровадження мажоритарної виборчої системи за англійською моделлю замість пропорційної може практично унеможливити перемогу на виборах навіть серйозним опозиційним політичним силам та партіям, які їх представляють [5, с.54].

Вибори – трудомісткий процес, і саме виборче законодавство – лише мала його частина. Як юридичний орган, вибори передбачають такі етапи, як підготовка до виборів (від висування кандидатів до висування самих кандидатів), виборчі кампанії (фактично передвиборчі кампанії), фінансування виборчих кампаній, сама процедура голосування, підбиття підсумків виборів і, зрештою, затвердження результатів виборів обраною особою. Вирішальну роль в правовому регулюванні цих процедур відіграють також політичні партії, представлені в парламенті, оскільки, як правило, відповідні рішення приймають

форму законів, в результаті чого вони побічно визначають свої власні шанси і шанси своїх конкурентів на виборах [4, с.69].

Принцип прямих виборів спрямований на запобігання спотворенню волевиявлення виборців третіми особами, які можуть неправильно визначити вибір між кандидатами, висунутими як однією партією, так і всіма партіями.

У процесі багатоетапних виборів спочатку обирається один орган, а потім самостійно обирається інший орган іншого рівня. Ще однією сферою політичного аналізу виборів є вивчення виборчої системи. Зазвичай за основу для її класифікації та подальшого вивчення приймається мажоритарна і пропорційна виборчі системи. Дійсно, мажоритарну систему та пропорційну систему історично можна розглядати як два основних типи виборчих систем. Але в сучасних умовах більшість систем втрачають ці позиції.

В даний час у виборчому процесі принцип вибору політичного курсу домінує над принципом «індивідуальних виборів». Ключове питання полягає не в тому, який виборчий округ представлятиме депутат, а в тому, до якої партії або фракції він належить. У сучасному світі існує безліч типів виборчих систем, кожна з яких затверджується в іншій країні в залежності від рівня соціально-політичного розвитку, політичних і культурних традицій, певних обставин і т. д.

Одним з найважливіших факторів, що впливають на вибір виборчої системи, є функції, які повинен виконувати представницький орган [2, с.5].

У контексті політичної реформи в Україні аналіз цих факторів має особливе значення для вивчення політичного процесу в країні. Для якісного політичного аналізу слід звернути увагу на вивчення взаємозв'язків і ролі учасників виборчого процесу: громадян, органів влади, політичних партій, громадських інститутів.

Список використаних джерел

1. Герасіна Л.М. *Методологія і праксеологія досліджень політичних процесів. Вісник національного університету «Юридична академія імені Ярослава Мудрого»*. 2023. № 2. С. 16–28.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

2. Закірова С. Досягнення і втрачені можливості нового Виборчого кодексу України. *Громадська думка про правотворення*. 2020. № 1 (186). С. 5–15.
3. Ключковський Ю.Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні: монографія. Київ: Ваіте, 2018. 908 с.
4. Костецька Л. Виборчий процес у сучасній Україні в контексті аналізу його проблемних етапів. *Актуальні проблеми державного управління*. 2019. № 1. С. 69–73.
5. Чоловська О.П. Теоретико-методологічні особливості та компоненти порівняльного аналізу функціонування виборчих систем на місцевому рівні. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія*. 2021. № 2. С. 54–62.

Полторак Х.
студентка 4 курсу факультету національної
безпеки, права та міжнародних відносин
Мороз Ю.Ю.,
д.е.н., професор
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир, Україна

СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ПРАВИЛ ІНКОТЕРМС У МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Міжнародна торгівля є важливим елементом глобальної економіки, який сприяє розвитку національних економік, зміцненню міждержавних відносин та задоволенню потреб споживачів у різних куточках світу. Проте, у процесі здійснення зовнішньоекономічних операцій сторони нерідко стикаються з труднощами, пов'язаними із правовим регулюванням, різницею в законодавствах країн, мовними бар'єрами та різноманітними ризиками транспортування. В

умовах сучасних глобальних викликів, таких як пандемія, регіональні конфлікти та економічна нестабільність, роль ІНКОТЕРМС стає ще більш значущою.

Інкотермс, офіційні правила Міжнародної торгової палати для тлумачення торговельних термінів, полегшують ведення міжнародної торгівлі. Посилання на Інкотермс-2000 в договорі купівлі-продажу чітко визначає відповідні обов'язки сторін та зменшує ризик юридичних ускладнень» [1].

Ідея, яка вперше була розроблена Міжнародною торговельною палатою в 1921 році і втілена в життя з виходом правил ІНКОТЕРМС у 1936 році, поклала початок тривалого і насиченого подіями історії правил ІНКОТЕРМС. Комітет з торговельних термінів за підтримки національних комітетів Міжнародної торговельної палати в 1923 році розробив перші шість правил: FOB, FAS, FOT, FOR, CIF та C&F, які стали попередниками майбутніх правил ІНКОТЕРМС [2, с. 127].

З 01.01.2020 введені в дію правила ІНКОТЕРМС 2020 які відображають сучасні тенденції і зміни у сфері міжнародної та внутрішньої торгівлі за попередні 10 років. Це і безпека перевезення вантажів, і внесення змін до національного законодавства різних країн щодо умов поставок, і застосування електронних документів тощо. В редакції правил Інкотермс 2020 залишилось 11 базисних термінів, як і в Інкотермс 2010, але термін DAT (Delivered at Terminal / Поставка на терміналі) замінено на DPU (Delivered at Place Unloaded / Поставка в місці з розвантаженням) [3]. В цій редакції правил Інкотермс, використовується «горизонтальне» представлення», що об'єднує всі подібні статті правил разом і у такий спосіб дозволяючи користувачам більш чітко бачити відмінності в застосуванні конкретних правил Інкотермс [2, с. 128].

Так, метою Інкотермс є забезпечення єдиного набору міжнародних правил для тлумачення найбільш уживаних торговельних термінів у зовнішній торгівлі. Таким чином можливо уникнути або, щонайменше, значною мірою скоротити невизначеності, пов'язані з неоднаковою інтерпретацією таких термінів у різних країнах [1]. І. Мироненко відзначає, що «сутність «правил ІНКОТЕРМС» полягає

в тому, що вони встановлюють порядок розподілу витрат і ризиків між сторонами правовідносин під час передачі товару, що включає його транспортування» [4, с. 207]. У свою чергу О. Краснікова зазначає, що «за своєю правовою природою «Правила ІНКОТЕРМС», створені та уніфіковані Міжнародною торговою палатою (ІСС), не є міжнародним договором і не потребують офіційного закріплення у національному законодавстві» [5, с. 238].

З оглядом на вище окреслене, можемо визначити, що ІНКОТЕРМС являють собою стандартизовані міжнародні правила, розроблені Міжнародною торговою палатою, які визначають умови постачання товарів у міжнародній торгівлі. Їх основна мета – уникнути юридичних і комунікаційних непорозумінь між сторонами контракту. ІНКОТЕРМС регулюють питання, пов'язані з: розподілом витрат між продавцем і покупцем; відповідальністю за ризики, що виникають під час транспортування; моментом переходу права власності на товар.

Окреслимо загалом роль ІНКОТЕРМС у сучасній міжнародній торгівлі, зокрема:

– ІНКОТЕРМС забезпечує єдині правила, які розуміють усі учасники торгівлі незалежно від їхньої національності чи місця ведення бізнесу;

– чіткий розподіл обов'язків і ризиків зменшує ризик суперечок між сторонами, що особливо важливо в умовах глобальної економічної нестабільності;

– допомагає оптимізувати логістичні процеси, адже вони визначають, хто відповідає за організацію транспортування, страхування та митне оформлення;

– враховує сучасні виклики, наприклад, зростання електронної комерції, зміни у вимогах до страхування та нові способи доставки (зокрема, мультимодальні перевезення);

– в умовах війни, санкцій та геополітичної напруженості, ІНКОТЕРМС допомагають забезпечити безперервність торговельних операцій через чітке визначення прав і обов'язків сторін.

Без перебільшення, ІНКОТЕРМС виступають невід'ємним інструментом сучасної міжнародної торгівлі, який забезпечує правову визначеність, підвищує ефективність операцій та допомагає адаптуватися до швидкоплинних змін у глобальній економіці. Їхнє правильне застосування є запорукою успішної співпраці між країнами, компаніями та логістичними партнерами.

Таким чином, ІНКОТЕРМС є невід'ємною складовою сучасної міжнародної торгівлі, що значно спрощує взаємодію між учасниками зовнішньоекономічної діяльності. Вони виконують ключову роль у стандартизації умов постачання товарів, чітко визначаючи відповідальність, ризики та витрати сторін, що сприяє уникненню правових непорозумінь та комерційних конфліктів. В умовах сьогодення, коли глобальна економіка стикається з численними викликами, такими як геополітична нестабільність, пандемії та економічні кризи, Інкотермс слугують надійним інструментом для забезпечення прозорості та передбачуваності у торгівлі. Остання редакція Інкотермс 2020 враховує сучасні реалії, зокрема розвиток мультимодальних перевезень і цифровізації процесів. Так, використання Інкотермс є важливим елементом сучасної міжнародної торгівлі, що забезпечує ефективність, безпеку та стабільність економічних відносин на глобальному рівні.

Список використаних джерел:

1. Інкотермс Офіційні правила тлумачення торговельних термінів Міжнародної торгової палати (редакція 2000 року) від 01.01.2011 р. № 68. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988_007#Text (дата звернення 09.12.2024 р.)

2. Ільченко М.А., Логінова Л.В. Деякі питання перекладу міжнародних правил Інкотермс. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 31. С. 126-130.

3. Асоціація експортерів і імпортерів «ЗЕД». Про Інкотермс 2020. URL: <https://www.incoterms.zed.ua/incoterms-2020/pro-incoterms-2020> (дата звернення 09.12.2024 р.)

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

4. Мироненко І. Застосування «правил ІНКОТЕРМС» при складанні комерційних правочинів. *Actual problems of improving of current legislation of Ukraine*, № 64. 2024. С. 203-213.

5. Краснікова О.В. Вплив Міжнародних правил інтерпретації комерцій-них термінів (Правил Інкотермс) на сучасну практику перевезення вантажів. *Прикарпатський юридичний вісник*. Випуск 5. 2017. С. 236-240.

Попович Н.В.,

аспірант кафедри міжнародних відносин та політичного менеджменту
Державного університету «Житомирська політехніка»

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІРЕДЕНТИСТСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ

Після політики мультикультурності 1960–1980-х років у світі спостерігалось посилення почуття національної ідентичності. Це явище, ймовірно, пов'язане зі стрімкими процесами урбанізації та глобалізації, які створювали ризик втрати унікальності культурних особливостей на тлі зростаючої одноманітності повсякденного життя. Значне зростання міграційних потоків та підвищена мобільність населення, що збільшилася в десятки разів, сприяли посиленню прагнень зберегти власну етнокультурну ідентичність.

Враховуючи те, що кордони багатьох держав часто не відповідають етнічним, лінгвістичним та культурним межам розселення етносів, в деяких багатонаціональних державах, де поруч з титульною нацією компактно проживають інші етнічні меншини, починають з'являтися відцентрові етнополітичні тенденції, спрямовані на здобуття різного ступеня самостійності цих етнічних груп: від культурної автономії аж до повної незалежності. Така ситуація, особливо за територіальної близькості спорідненої держави, може призвести до появи іредентизму, який дослідник Д. Пачі, характеризує як прагнення етнічної,

мовної або релігійної меншини, що проживає в межах суверенної держави, до інтеграції або возз'єднання з іншою суверенною територією, яке ґрунтується на спільності культурних, історичних чи соціальних ознак [3].

Українська дослідниця Н. Горло[1] розглядає іредентизм як різновид політичного процесу, адже він реалізовується сумісно різними політичними акторами як стратегія, що направлена на зміну існуючого політичного ладу або побудову нового, направлена на об'єднання іреденти (національної меншини) та спорідненої держави в межах одного політичного організму, тому він є складовою частиною політичних технологій, які передбачають певний алгоритм дій, в першу, чергу з боку спорідненої держави, яка прагне поглинути території, де проживає споріднена їй національна меншина.

Іредентизм явище надзвичайно складне в контексті його концептуалізації та спроб дати йому морально-ціннісну оцінку, адже з одного боку його можна трактувати як реалізацію права націй на самовизначення, а з іншого – порушення територіальної цілісності суверенної держави, якою є в даному випадку багатонаціональна держава, яка, переважно, виступає стороною потерпілою. Найбільш зацікавленим учасником іредентистського трикутника виступає споріднена держава, яка має ресурси задля реалізації своїх планів, тому саме для неї, як безпосередньої учасниці політичного процесу, важливо дати політичне та законодавче виправдання своєї експансії.

Реалізація іредентистської стратегії з боку іредентистської держави здійснюється різними шляхами: відкрита територіальна експансія, прихована територіальна експансія або так зване квазі-проникнення та легітимне захоплення, яке характеризується політикою «м'якої сили», якій притаманні законодавчі та культурні механізми, що передбачають активний культурний та інформаційний вплив на родичів за кордоном з метою зміцнення їхньої етнічної ідентичності та тяглості до спорідненої держави (табл. 1). Крім того, проникнення може

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

характеризуватися національними законодавчими ініціативами, які стосуються безпосередньо етнічних родичів, які живуть закордоном.

Таблиця 1. Механізми реалізації іредентистської стратегії

Реалізація іредентистської стратегії	Засоби досягнення	Приклади
Відкрита територіальна експансія	Вторгнення регулярної армії та збройна агресія	Туреччина, нац.. Німеччина та фашистська Італія
Квазі – експансія (гібридне проникнення)	Масковане вторгнення, яке поєднується з політичними та інформаційними впливами	росія
Політика «м'якої сили»	Дипломатичний тиск, інформаційний вплив, дезінформація та маніпуляція.	Угорщина

Джерело: складено автором.

Прикладом сплячого іредентистського конфлікту в Європі продовжує залишатися так зване «Кіпрське питання», яке й досі є актуальним. Витоки конфлікту полягають в протистоянні двох національних спільнот: греко-кіпріотів та турко-кіпріотів, антагонізм між якими посилювався під час британського володіння островом, а після здобуття незалежності розпочалися взаємні етнічні чистки. В 1974 р. було скинуто уряд Макаріоса і Туреччина вводить військовий контингент на острів, анексуючи північ острова під приводом захисту спільноти турків-кіпріотів [2], де згодом було утворено маріонеткову Турецьку Республіку Північного Кіпру, яку визнає лише Туреччина. Таким чином, не зважаючи на те, що сьогодні Анкара намагається заперечувати свій вплив на ТРПК, все ж таки у 1974 р. вона використала саме стратегію відкритої експансії.

Російський іредентизм, який характеризується як, впершу чергу, включення колишніх радянських республік до РФ, явище надзвичайно складне та небезпечне, адже становить загрозу міжнародній безпеці та порядку. Захоплення Криму росією у 2014 році включало військові та дипломатичні заходи. Розпочалося організоване загарбання українських територій з вторгнення російських військ в Крим ще в лютому 2014 р., однак рашисти намагалися заперечували присутність своєї

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

регулярної армії на території України, тому на початкових етапах реалізації російської іредентистської стратегії, її можна охарактеризувати як прихована територіальна експансія або так зване квазі-проникнення. Задля легітимізації своєї агресії рф у березні 2014 проводить псевдореферендум, який не відповідає жодним міжнародно-правовим нормам, адже відбувається за присутності ворожої армії рф, а згодом в односторонньому порядку оголошує про приєднання Криму. Отже, можна говорити про певну гібридизацію механізмів втілення політики іредентизму рф та застосування цілого комплексу важелів: військових, законодавчих, культурних та інформаційних.

Угорщина сьогодні – це держава, яка дотримується іредентистської стратегії, адже прагне включити в свої межі території, де хоча б частково, проживають етнічні угорці за допомогою не силових методів: інформаційної пропаганди, маніпулюючи вигаданими наративами про обмеження Україною прав національних спільнот, зокрема в контексті ЗУ «Про освіту» 2017 р.; дипломатичному тиску на міжнародній арені, використовуючи свій статус країни – члена ЄС та НАТО задля блокування євроінтеграційного поступу України, аргументуючи це «не вирішеним» національним питанням; змінами у власному законодавстві, які стосуються угорської національної меншини, що проживає в межах інших держав, зокрема й українського Закарпаття.

Отже, не зважаючи на те, що головна мета іредентистської держави - це територіальне загарбання етнічно споріднених територій, шляхи реалізації цієї мети можуть відрізнятися в залежності від особливостей політичного режиму та статусу цієї держави на міжнародній арені як політичного актора. Відповідно можна виділити такі механізми реалізації іредентистської стратегії: відкрита територіальна експансія, квазі – експансія (гібридне проникнення), політика «м'якої сили».

Список використаних джерел:

1. Горло, Н. В. Порівняльний аналіз західного та східного типів іредентизму. Регіональні студії, 2020, № 22 с. 10-14. URL: http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/22/22_2020.pdf#page=10

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

2. Костюк, С. В. Проблема Північного Кіпру у зовнішній політиці країн Європейського Союзу. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса, 2021, 2(13), с. 36-40. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/11195>

3. Paci D. The Åland Islands Question: Irredentism and Autonomism in the «Archipelago of Peace». Revista Brasileira de História. 2020. Vol. 40, № 85. URL: <https://www.scielo.br/j/rbh/a/JwJJ78P4PwkHKpQYkHhXhyg/>

Похильченко Є.П.,
здобувачка 4 курсу, групи МВ-1
Державного університету «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Рафальський І.О.,
д.політ.н., професор кафедри
міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державного університету «Житомирська політехніка»

НАСЛІДКИ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ДЛЯ СВІТОВОЇ ГЕОПОЛІТИКИ, ДИПЛОМАТІЇ ТА ЕКОНОМІКИ

Спалах і поширення COVID-19 змінили процеси та розвиток міжнародних відносин. Міжнародне співтовариство опинилося в нових умовах і зіткнулося з глобальними викликами, такими як самоізоляція, підвищення рівня невизначеності та погіршення довіри між країнами. Уряди по всьому світу обговорювали вплив пандемії на світовий порядок, економіку та суспільство. Наслідки боротьби з пандемією COVID-19 стали відправною точкою нової геополітичної реальності.

У період боротьби з пандемією відбулося переосмислення ролі дипломатії в міжнародних відносинах та у взаємодії між державами. Хоча коронавірус не припинив діяльність дипломатії, він значно змінив її підходи. Дипломатія в цей час повинна була зберегти свою особливу роль і продовжувати виконувати свої

функції. Міжнародні організації, такі як ООН, Рада Європи, ОБСЄ та інші, перейшли до нового формату роботи — дистанційного. Вони не припинили діяльність, але адаптували свої інструменти. Дипломатія швидко адаптувалася до цифрових технологій, де онлайн-платформи стали основними засобами комунікації та вирішення важливих питань, а також інструментом міжнародної співпраці і реагування на зміни в соціумі.

Під час пандемії онлайн-дипломатії було приділено значну увагу збереженню довіри між країнами та їх лідерами. В умовах обмеженого часу та недостатності інформації рішення необхідно було приймати швидко, тому основна відповідальність лягала на організацію ефективної онлайн-комунікації на міжнародному рівні. Однак, традиційна дипломатія не зникне, але дипломатам, які можуть приймати рішення в період діджиталізації, буде легше працювати [1].

На міжнародній арені відбулося проникнення та закріплення Китаю, зокрема в Європі. До пандемії Китай сприймався західними союзниками як виклик і загроза, але COVID-19 змусив поглянути на КНР з іншого боку. Світ відчув свою залежність від виробництв, розміщених у Китаї, що надало Пекіну тактичну перевагу в переговорах. Наслідки пандемії Китай намагався використати для зміцнення своїх позицій у світі. Після зниження загрози поширення коронавірусу на власній території КНР значно збільшила активність на міжнародній арені. Пекін успішно скористався затуханням пандемії в Китаї на тлі її стрімкого поширення в європейських країнах і США, розпочавши активно надавати медичну допомогу іншим державам, насамперед Європейському Союзу. Китайська допомога виконувала як політичні функції — поліпшення іміджу Китаю та поширення його впливу, так і економічні.

Геополітичний ефект теж присутній — Італія першою з країн G7 формалізувала у березні 2020 р. приєднання до ініціативи «Один пояс – один шлях»[2]. Це наслідки глибоко структурованої політики Китаю внаслідок боротьби з пандемією. Пандемія COVID-19 поставила під питання базові

принципи функціонування ЄС, зокрема свободу пересування у рамках Шенгенської зони та солідарність у відповідь на спільні загрози. Неготовність органів ЄС представити дієвий план протидії пандемії серйозно вплинула на авторитет Євросоюзу. Це проявилось, зокрема, у ситуації з Італією під час масштабного спалаху епідемії на її території, коли країна не отримала необхідної допомоги з боку ЄС. Пандемія коронавірусу оголила проблеми та недоліки у функціонуванні цієї системи. Критичним питанням для ЄС тоді залишався пошук механізму подолання кризи у світі, що переживав наслідки COVID-19.

Економічні наслідки пандемії проявляються в скороченні рівня споживання та виробництва, закритті компаній, офісів і фабрик або зменшенні обсягів виробництва, а також у зниженні діяльності світової транспортної системи. Пандемія COVID-19 спричинила скорочення торговельних операцій між країнами, зниження рівня зайнятості та падіння обсягів виробництва в окремих секторах економіки, таких як туризм, продовольча сфера, ресторанний бізнес і торгівля. Це, у свою чергу, призвело до зниження доходів, обсягів торговельних операцій та послуг. Люди стали більш обережними, надаючи перевагу заощадженням замість інвестицій, що продовжуватиме зменшувати попит і гальмувати інновації.

Під час пандемії на економіку найбільш суттєво вплинули масові звільнення – 470 мільйонів людей залишилися без роботи по всьому світу [3]. Звільнення відбувалися в секторі послуг, особливо в тих сферах, що передбачають особисті взаємодії, такі як туризм, роздрібна торгівля, готельний бізнес та транспортні послуги. У зв'язку з цим, рівень безробіття зріс: якщо наприкінці 2019 р. рівень безробіття становив 8,7 % у світі, то на кінець 2020 р. цей показник зріс до 9,9 % [4].

Отже, пандемія COVID-19 стала провідним каталізатором до суспільних змін та глобальним викликом, що постав перед світом у результаті розповсюдження нового вірусу. Пандемія наочно продемонструвала неготовність та вразливість системи міжнародних відносин і непристосованість людства до нових викликів і загроз. І тому у світі створюється тренд на об'єднання зусиль в міжнародних

відносинах на створення нової системи взаємодії відповідно до нових реалій, використовуючи м'яку силу у вирішенні спільних загроз.

Список використаних джерел:

1. Шевель І. Дипломатія під час пандемії Covid-19: її роль та наслідки у сфері дипломатії та міжнародних відносин. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2020. С. 84-88. URL: <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/218775/218426>
2. Кравченко В. Вплив пандемії COVID-19 на міжнародні відносини: ключові тенденції. Польсько-український портал. 2020. URL: <http://www.polukr.net/uk/blog/2020/04/vpliv-pandemii-covid-19-namiznarodni-vidnosini/>
3. Міжнародний валютний фонд. 2020. URL: <https://www.imf.org/en/Home>
4. Міжнародна організація праці. 2020. URL: <https://www.ilo.org/>

Проць Р.Р.,
кандидат сільськогосподарських наук, докторант кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»

АДАПТИВНІСТЬ В ДЕРЖАВНОМУ РЕГУЛЮВАННІ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

Адаптивність у державному регулюванні розвитку альтернативних джерел енергії є критично важливим аспектом, що забезпечує ефективність та довгострокову стабільність енергетичних систем. У сучасних умовах швидких технологічних змін, економічних коливань та екологічних викликів держави повинні мати можливість оперативно реагувати на нові обставини та адаптувати свої політики відповідно до актуальних потреб. Це передбачає не лише гнучкість у створенні нормативно-правових актів, але й здатність передбачати майбутні тенденції та інтегрувати інноваційні рішення у національні стратегії розвитку енергетики [1].

Одним із ключових елементів адаптивного державного регулювання є впровадження механізмів моніторингу та оцінки ефективності політик у сфері альтернативної енергетики. Постійний збір та аналіз даних дозволяють виявляти слабкі місця існуючих заходів регулювання та вчасно коригувати їх. Наприклад, якщо певна субсидія для розвитку сонячної енергетики виявляється недостатньо ефективною, держава може змінити умови її надання або перенаправити фінансування на більш перспективні напрямки. Такий підхід забезпечує динамічну адаптацію політик до реальних умов ринку та технологічного прогресу. Крім того, адаптивність державного регулювання передбачає стимулювання інновацій та підтримку науково-дослідних робіт у сфері альтернативної енергетики. Це може включати фінансування досліджень, створення спеціалізованих грантів та сприяння співпраці між академічними установами та приватним сектором. Інноваційні технології, такі як накопичувачі енергії, смарт-мережі або нові методи виробництва біопалива, потребують

гнучких нормативних умов для свого впровадження та масштабування. Держава повинна забезпечувати сприятливі умови для тестування та впровадження нових рішень, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної енергетичної галузі на глобальному рівні [2].

Важливим аспектом адаптивного регулювання є також залучення громадськості та стейкхолдерів до процесу формування енергетичної політики. Прозорість прийняття рішень, громадські обговорення та консультації допомагають враховувати різні інтереси та потреби суспільства, що підвищує прийнятність та ефективність регулювання. Взаємодія з місцевими громадами, екологічними організаціями та бізнесом сприяє більш глибокому розумінню проблем та пошуку спільних рішень, що відповідають як екологічним, так і економічним цілям країни. Нарешті, адаптивність державного регулювання вимагає координації на міждержавному рівні та інтеграції в глобальні енергетичні ініціативи. Міжнародні угоди, обмін досвідом та технологіями дозволяють країнам ефективніше реагувати на глобальні виклики, такі як зміну клімату та енергетичну залежність. Співпраця у рамках міжнародних організацій, участь у глобальних проєктах з розвитку відновлюваних джерел енергії та дотримання міжнародних стандартів сприяють підвищенню адаптивності національних енергетичних систем та забезпечують їхню відповідність найкращим світовим практикам [3].

Таким чином, адаптивність у державному регулюванні розвитку альтернативних джерел енергії є комплексним процесом, що включає гнучкість нормативних механізмів, стимулювання інновацій, залучення громадськості та міжнародну співпрацю. Вона забезпечує здатність енергетичної системи швидко реагувати на зміни, ефективно використовувати наявні ресурси та інтегрувати нові технології, що є необхідними для досягнення стійкого та екологічно безпечного майбутнього.

Список використаних джерел:

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

1. Гончар, М., Жук, С. та Чубик, А., Енергетична безпека в Чорноморському регіоні: стан, проблеми. *Національна безпека і оборона* №4-5, 2011, с. 59-71
2. Дзьоба О.Г., Про деякі аспекти оцінювання енергетичної безпеки з урахуванням ризиків суб'єктів паливно-енергетичного комплексу. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості»*, № 1 (13), 2016, с. 37-41.
3. Дикань, В.В. та Білоус, Л.Б., Проблеми оптимізації структури енергоемності України. *Социальная экономика*. № 2.2016, с. 86-92.

Рафальський І.О.,
д.політ.н., професор кафедри міжнародних
відносин і політичного менеджменту
Державного університету «Житомирська політехніка»
Кирилюк В.Л.,
аспірант 2 курсу спеціальності 052 «Політологія»
Державного університету «Житомирська політехніка»

ПОЛІТИЧНО-РЕПУТАЦІЙНІ ОСНОВИ ТА РИЗИКИ ЩОДО ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ

Розвиток громадських організацій національних меншин в Україні є важливим аспектом сучасного українського суспільства. Ці організації відіграють значну роль у збереженні культурної спадщини, захисті прав і інтересів своїх спільнот, а також у формуванні міжкультурного діалогу.

На нашу думку, інституційна підтримка та фінансова стабільність – це невід'ємні складові ефективного функціонування громадських організацій національних меншин в Україні. Забезпечення цих аспектів є одним з

найважливіших напрямків розвитку таких організацій, адже саме вони дозволяють громадським об'єднанням національних меншин реалізовувати свої статутні цілі, захищати права та інтереси своїх членів, а також сприяти міжкультурному діалогу.

Інституційна підтримка передбачає створення сприятливого законодавчого та нормативного середовища для діяльності громадських організацій національних меншин. Це включає в себе спрощення процедур реєстрації та перереєстрації, надання доступу до інформації, а також забезпечення прозорості та підзвітності діяльності державних органів у відносинах з громадськими об'єднаннями. Крім того, важливим аспектом інституційної підтримки є надання методичної допомоги та консультацій громадським організаціям у питаннях управління, фінансів, проектного менеджменту тощо.

Фінансова стабільність є не менш важливою умовою ефективної діяльності громадських організацій. Вона дозволяє організаціям планувати свою роботу на довгострокову перспективу, реалізовувати масштабні проекти та залучати кваліфікованих фахівців. Джерелами фінансування громадських організацій можуть бути як державні кошти, так і кошти міжнародних донорів, гранти, членські внески та інші джерела [2, с. 8].

Однак, на наш погляд, існує ряд проблем, які перешкоджають забезпеченню інституційної підтримки та фінансової стабільності громадських організацій національних меншин в Україні. Зокрема, це недостатнє фінансування державних програм підтримки громадських організацій, бюрократичні процедури отримання грантів, а також відсутність чіткої системи моніторингу та оцінки ефективності використання коштів.

Вважаємо, що для вирішення цих проблем необхідно:

- розробити та впровадити комплексні заходи з підтримки громадських організацій національних меншин на державному рівні;
- спростити процедури отримання грантів та іншої фінансової допомоги;

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

- забезпечити прозоре та ефективне використання бюджетних коштів, що виділяються на підтримку громадських організацій;
- створити ефективну систему моніторингу та оцінки діяльності громадських організацій;
- залучати до співпраці міжнародні організації та донорів [1, с. 56].

Реалізація цих заходів дозволить створити сприятливі умови для розвитку громадських організацій національних меншин в Україні, що, в свою чергу, сприятиме зміцненню міжкультурного діалогу, толерантності та соціальної злагоди в суспільстві.

Освітній розвиток та підтримка мовної ідентичності є фундаментальними напрямками діяльності громадських організацій національних меншин в Україні. Саме через освіту передається культурна спадщина, формується національна свідомість і забезпечується збереження мови. Надання якісної освіти рідною мовою є невід’ємним правом кожної людини, гарантованим міжнародними нормами та українським законодавством. Громадські організації національних меншин відіграють важливу роль у створенні та підтримці освітніх закладів, розробці навчальних програм, підготовці педагогічних кадрів та забезпеченні доступу до освіти рідною мовою. Вони також активно залучаються до розробки державної політики в галузі освіти національних меншин, виступаючи захисниками інтересів своїх спільнот.

Підтримка мовної ідентичності є не менш важливим завданням для громадських організацій національних меншин. Мова є носієм культури, традицій та історії народу, тому збереження мови – це збереження самої національної ідентичності. Громадські організації організовують різноманітні культурні заходи, літературні конкурси, мовні курси та інші заходи, спрямовані на популяризацію рідної мови та підтримку мовного середовища. Вони також співпрацюють з державними органами та місцевим самоврядуванням для створення умов для використання мови національних меншин у повсякденному житті.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Зміцнення міжетнічного діалогу та соціальної згуртованості є одним із найважливіших напрямків діяльності громадських організацій національних меншин в Україні. Саме вони відіграють ключову роль у створенні сприятливого середовища для взаємодії різних культур, подоланні стереотипів та упередження, а також у формуванні почуття єдності українського суспільства. Через організацію спільних заходів, культурних обмінів, освітніх програм та волонтерських ініціатив, громадські організації сприяють взаєморозумінню та повазі між різними етнічними групами.

На нашу думку, захист прав і політичне представництво є невід'ємною частиною діяльності громадських організацій національних меншин в Україні. Саме вони виступають голосом своїх спільнот, відстоюючи їхні інтереси на всіх рівнях влади. Громадські організації активно займаються моніторингом дотримання прав національних меншин, документують факти дискримінації, ініціюють зміни законодавства та звертаються до суду у випадку порушення прав. Вони також беруть участь у розробці державної політики у сфері прав національних меншин, надають експертні оцінки законопроектів та виступають посередниками між владою і громадськістю. Політичне представництво дозволяє національним меншинам брати участь у прийнятті рішень, що стосуються їхнього життя, та забезпечує їхню інклюзію у політичні процеси.

Вважаємо, що технологічний розвиток і цифровізація відкривають перед громадськими організаціями національних меншин в Україні нові можливості для розширення своєї діяльності та посилення впливу. Завдяки сучасним технологіям, такі організації можуть ефективніше комунікувати зі своїми членами, поширювати інформацію про свою діяльність, залучати нових активістів та збирати кошти. Створення веб-сайтів, використання соціальних мереж, онлайн-платформ для навчання та спілкування дозволяють подолати географічні обмеження та об'єднувати людей, які проживають у різних регіонах країни та за її межами.

Список використаних джерел:

1. Діяльність громадських організацій національних меншин як чинник консолідації українського суспільства: колективна монографія / за заг. ред. д. держ. упр., доц. Маріана Токаря і д. держ. упр., проф. Петра Петровського; ЛРІДУ НАДУ; НДІ політичної регіоналістики УжНУ. Львів, Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2021. 374 с.

2. Токар М. Ю. Актуальні виклики інституційного ребрендингу громадських організацій національних меншин України. Аспекти публічної політики. Дніпро: Грані. 2020. Том 8. № 2. С. 6–15.

Ребчинська С.Д.,
студентка 3 курсу, ФНБПМВ
Юрківський О.Й.,
к.е.н., доцент кафедри
міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка»

ТЕНДЕНЦІЇ НА РИНКУ МІЖНАРОДНИХ АВІАЦІЙНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Міжнародні авіаційні перевезення є однією з найважливіших галузей сучасної економіки, забезпечуючи транспортування вантажів і пасажирів між континентами в найкоротші терміни. В умовах зростаючої глобалізації та технологічного прогресу даний сектор демонструє динамічний розвиток, хоча й стикається з численними викликами.

Тенденції, які спостерігаються на ринку авіаційних перевезень, відображають зміни в потребах споживачів, екологічних вимогах, глобальних економічних процесах і новітніх технологіях.

Однією з ключових тенденцій є відновлення ринку після пандемії COVID-19. Період масових обмежень на міжнародні поїздки спричинив значний спад

обсягів пасажирських перевезень, однак паралельно зріс попит на авіаційні вантажні перевезення через збільшення обсягів електронної комерції та потребу в швидкій доставці товарів медичного призначення. Нині галузь поступово повертається до попередніх рівнів, однак акценти змінилися: зросла увага до гігієни, безпеки пасажирів і адаптації до нових умов.

На цьому ринку працюють 25 глобальних компаній, а серед п'яти вантажних авіакомпаній є наступні: FedEx Express, United Parcel Service (UPS), DHL Express, Atlas Air та Amazon Air — чотири американські і лише DHL родом з Німеччини. Разом на них припадають 1200 літаків [1].

Технологічний прогрес відіграє ключову роль у трансформації авіаційного ринку. Інновації охоплюють усі аспекти, від модернізації літаків до автоматизації процесів обслуговування. Нові моделі літаків, такі як Boeing 787 Dreamliner і Airbus A350, споживають менше пального, є більш екологічними та забезпечують підвищений комфорт для пасажирів. Крім того, розвиток цифрових платформ для бронювання, штучного інтелекту для оптимізації маршрутів і автоматизованих систем управління польотами сприяє підвищенню ефективності роботи авіакомпаній.

Розвиток авіаційної галузі значною мірою стимулюється зростанням міжнародної торгівлі та глобальної інтеграції. Попит на авіаційні вантажні перевезення зростає завдяки електронній комерції, особливо в сегментах швидкої доставки та транспортування високоякісних товарів. Авіакомпанії адаптують свої стратегії, створюючи спеціалізовані вантажні термінали та модернізуючи флот для роботи з вантажами різного типу, включаючи охоложені продукти, медичні препарати та небезпечні матеріали.

Геополітичні виклики також суттєво впливають на ринок авіаційних перевезень. Санкції, економічні обмеження, а також зміни в регуляторній політиці окремих країн вимагають від авіакомпаній гнучкості у виборі маршрутів і партнерів. Паралельно розширення міжнародного співробітництва,

наприклад, через угоди про спільне використання кодів рейсів, сприяє зміцненню позицій авіаперевізників на глобальному ринку.

Не менш значущим викликом є кадрове питання. Дефіцит кваліфікованих пілотів, технічного персоналу та обслуговуючого персоналу в аеропортах змушує компанії переглядати свої стратегії з підбору кадрів. Інвестиції у навчання та підвищення кваліфікації, а також впровадження автоматизованих рішень, таких як роботи для обслуговування багажу чи перевірки безпеки, допомагають частково вирішити ці проблеми.

За даними Міжнародної асоціації повітряного транспорту (IATA), щороку у світі авіакомпанії перевозять понад 65,6 млн тонн вантажів. Це 1% загального обсягу міжнародної торгівлі та 35% від неї ж за вартістю. Тобто щодня літаки доставляють вантажів на суму \$18,6 млрд, щороку — на \$6,8 трлн. Зростання конкуренції на ринку також формує нові підходи до ведення бізнесу. Бюджетні авіакомпанії, або low-cost перевізники, продовжують завойовувати ринок завдяки низьким цінам і спрощеним сервісам [1]. Водночас преміум-сегмент зосереджений на поліпшенні комфорту для клієнтів, зокрема через впровадження сучасних розважальних систем, удосконалення бізнес-класу та пропонування додаткових послуг.

Таким чином, ринок авіаційних перевезень перебуває в стані динамічного розвитку, пристосовуючись до сучасних викликів і можливостей. Інтеграція інновацій, екологічна трансформація, зростання глобальної торгівлі та геополітичні виклики формують нові умови для функціонування галузі. Успіх на цьому ринку залежить від здатності компаній залишатися гнучкими, використовувати новітні технології та відповідати вимогам сучасного світу.

Список використаних джерел:

1. Коновалова Х. Світовий ринок вантажних авіаперевезень: ситуація, лідери, тренди URL: <https://speka.media/yaki-miznarodni-kompaniyi-dostavlyayut-vantazi-po-svitu-9gqw6v> (дата звернення: 05.12.2024).

Рудніченко О.О.,
студентка 1 курсу групи МЕМ-8
Науковий керівник: Ксендзук В.В.,
д.н.д.у., к.е.н., доц.
Державний університет «Житомирська політехніка»

МІЖНАРОДНИЙ ФІНАНСОВИЙ ЛІЗИНГ ЯК ЕФЕКТИВНА АЛЬТЕРНАТИВА КРЕДИТУВАННЮ

Міжнародний фінансовий лізинг є важливим інструментом фінансування для підприємств, що дозволяє отримати необхідні активи без значних початкових витрат, зокрема на міжнародному рівні. Актуальність дослідження зумовлена зростанням попиту на альтернативні форми фінансування, які надають підприємствам гнучкість у використанні ресурсів, збереженні ліквідності та оптимізації витрат при міжнародних операціях.

Метою дослідження є вивчення переваг міжнародного фінансового лізингу порівняно з іншими методами залучення капіталу, зокрема з огляду на можливості оптимізації витрат та управління ризиками в міжнародному контексті.

Методи дослідження базуються на аналізі теоретичних джерел та прикладних кейсів, що дозволяє комплексно оцінити ефективність міжнародного фінансового лізингу. Гіпотеза дослідження полягає в тому, що міжнародні лізингові угоди сприяють підвищенню фінансової стійкості підприємств і зниженню операційних та валютних ризиків у міжнародному бізнесі.

Рациональна організація оборотних засобів є ключовою умовою стабільної діяльності підприємства, особливо у міжнародному бізнесі. Використання лише власних ресурсів може бути недостатнім для забезпечення безперервності виробничих та обігових процесів, особливо в умовах змінної міжнародної ринкової кон'юнктури. Дуже часто підприємства потребують сучасного обладнання для виробництва, транспортних засобів для бізнесу та іншого майна, але на момент потреби коштів для придбання потрібної техніки можуть не бути

доступні. В таких випадках підприємці можуть скористатися міжнародним фінансуванням через кредитування чи лізинг.

Фінансовий лізинг і оперативний лізинг є двома формами лізингу. У випадку оперативного лізингу, лізингоотримувач має право використовувати майно протягом певного терміну, але в кінці цього періоду він не може його викупити. У фінансовому лізингу, клієнт має зобов'язання сплатити повну вартість майна протягом лізингового періоду і в кінці терміну користування має можливість придбати майно [1, с. 226].

Коли підприємство фінансує придбання активів за допомогою кредиту, воно зобов'язується обслуговувати не лише сам кредит, а й актив, який підлягає амортизації і, відповідно, з часом втрачає свою вартість. У контексті кредитування вся відповідальність за зниження вартості активу покладається на позичальника. На відміну від цього, в рамках фінансового лізингу ризики, пов'язані з амортизацією, зазвичай беруть на себе лізингодавці.

Ключові переваги міжнародного фінансового лізингу для підприємств полягають у гарантії повернення об'єкта лізингу в разі невиконання умов договору, оскільки права власності на об'єкт лізингу належать лізингодавцю до повного відшкодування його вартості.

Для покупця, в свою чергу, лізинг привабливіший тим, що умови фінансування є гнучкішими. Графік платежів може бути редагований в будь-який момент дії договору під потребу клієнта. Зазвичай умови кредиту є досить строгими і включають чітко визначені зобов'язання перед банком.

Отже, дослідження показують, що міжнародний фінансовий лізинг не лише підвищує фінансову стійкість підприємств, але й знижує ризики, пов'язані з амортизацією активів та валютними коливаннями. Роль лізингодавця в управлінні ризиками і можливість коригування умов угоди покращують адаптивність фінансування на міжнародних ринках.

Список використаних джерел:

1. Мельник К.М., Мельник К.В. Фінансовий лізинг – ефективна альтернатива банківському кредитуванню. ПУЕТ, 2024. 225 с.

Савчук О.М.,

Студент

Науковий керівник: Власюк Т.О.

д.е.н., проф., кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державного університету «Житомирська політехніка»

РОЛЬ ПОСЕРЕДНИКІВ У МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

Торгово-посередницька діяльність є невід'ємним елементом ринкового господарства. Важко знайти підприємця, який би не користувався послугами посередників або сам не виступав у ролі посередника при здійсненні комерційних операцій. Торгове посередництво в економічному розумінні – досить широке поняття. Воно містить у собі значне коло послуг, зокрема, з пошуку закордонного контрагента, підготовці й здійсненню угоди, кредитування сторін і надання гарантій оплати товару покупцем, здійснення транспортно-експедиторських операцій і страхування товарів при транспортуванні, виконання митних формальностей, проведенню рекламних та інших заходів щодо просування товарів на закордонні ринки, здійснення технічного обслуговування і проведення інших операцій. Торгівля через посередників використовується, як правило, середніми та малими підприємствами, до яких належать різного типу товариства, які для здійснення зовнішньоекономічної діяльності в своїй управлінській структурі створюють так званий вмонтований експортний відділ. Такий відділ складається з двох-трьох працівників, що займаються підготовкою зовнішньоторговельних контрактів, митною, кредитною та іншою необхідною документацією, а самі угоди купівлі-продажу товарів здійснюють через

торговельних посередників. Якщо вести мову про наш час, то тут, безумовно, є значні особливості у здійсненні посередництва [1, с. 18].

Інформаційна економіка внесла кардинальні зміни у сферу міжнародного торговельного бізнесу. В сучасному світі формування міжнародного бізнес-середовища відбувається за умов інтенсивних інвестиційних та інноваційних процесів, де всі суб'єкти світового господарства діють з спільними мотивами. Інформаційні технології, хоча не безпосередньо впливають на стан міжнародного торговельного бізнесу, створюють фундамент для широкомасштабного використання інформаційного продукту, що призводить до трансформації відносин міжнародного співтовариства [3].

В Україні організаційні форми торговельного посередництва формуються стихійно. Вони часто мають вигляд деформованих копій зарубіжних структур, які важко вписуються в реальну вітчизняну практику. Аналіз показує, що структура посередницьких фірм спрощена, нераціональна у функціональному плані. Це стосується перш за все бірж, аукціонів, дистриб'юторських, консигнаційних фірм, брокерських контор. У них «урізана» функціональна структура.

Водночас вона універсальна. Пояснюється це двома причинами: по-перше, прагнення до економії коштів на функціонування посередницької фірми; по-друге, загальна тенденція до універсалізації діяльності посередників. Виникає необхідність розробки оптимальних організаційних форм і структур у сфері торговельного посередництва у вигляді рекомендацій, технологічних схем, з урахуванням міжнародного досвіду і особливостей національної економіки [4, с. 68].

В наш час положення України у світовій економіці багато в чому визначається наявністю низки проблем, пов'язаних з інерційністю та слабкою диверсифікованістю товарної та географічної структури експорту; низьким рівнем прямих іноземних інвестицій, що спрямовуються в інноваційні виробництва [2]. Дані проблеми зумовлюють необхідність підвищення міжнародної конкурентоспроможності України, найважливішою складовою якої є розширення

здатності українських компаній здійснювати операції на відкритих міжнародних ринках в умовах глобальної конкуренції. Перспективним напрямом підвищення конкурентоспроможності національних компаній є залучення до участі в міжнародних угодах спеціалізованих посередницьких компаній, які мають необхідні ресурси для ефективного здійснення операцій на зарубіжних ринках.

Основними напрямками подальшого розвитку посередницької діяльності є впровадження цифрових технологій та автоматизації процесів, розвиток омніканальних стратегій продажів, підвищення екологічності та соціальної відповідальності бізнесу. Особлива увага приділяється оптимізації логістичних процесів, посиленню клієнтоорієнтованості та поглибленню інтеграції з глобальними торговельними мережами. Ці тенденції свідчать про трансформацію посередницької діяльності відповідно до сучасних вимог ринку та технологічного прогресу.

Список використаних джерел:

1. Бех К. Трактуння терміна глокалізація в дослідженнях світового господарства та міжнародних економічних відноси. Міжнародні відносини. 2021. № 2(54). С. 18–26.
2. Бондарчук Т.Л. Сучасні тенденції зовнішньоторговельної діяльності вітчизняних підприємств. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи». 2021. <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/230856>
3. Рокоча В.В. Міжнародна торговельна діяльність: підручник. Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2018. 698 с.
4. Рокоча В.В., Одягайло Б.М., Терехов В.І., Філатов С.А. Посередницька діяльність на світових товарних ринках: навчальний посібник. Київ: ВНЗ Університет економіки та права «КРОК», 2020. 150 с.

Свірко С.В.

Державний університет «Житомирська політехніка»
м.Житомир

Панченко В.В.

Льотна академія Національного авіаційного університету
м.Київ

Сидоренко О.П.

Державний університет «Житомирська політехніка»
м.Житомир

МІЖНАРОДНА ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ РЕЛОКАЦІЇ ТА ЕВАКУАЦІЇ БІЗНЕСУ

Сучасна система акумулювання державних коштів функціонує в межах бюджетної системи країни. Міністерство економіки України, як центральний функціональний суб'єкт державного управління процесами релокації та евакуації бізнесу, ідентифікується в цій системі в якості головного розпоряднику бюджетних коштів, який, згідно термінології Бюджетного кодексу України є органом державної влади, що повністю утримується за рахунок відповідно державного бюджету в особі його керівника, який я отримує повноваження шляхом встановлення бюджетних призначень згідно закону України «Про державний бюджету України» [1; 2]. Аналіз повноважень Міністерства економіки України свідчить про повну можливість реалізації фінансового механізму державного управління процесами релокації та евакуації бізнесу в їх межах.

Вивчення вартісних показників фінансового забезпечення діяльності Міністерства економіки України за останні 10 років свідчить про негативні тенденції, які вказують на вкрай низький рівень фінансового забезпечення діяльності Міністерства економіки України. При цьому відносно значне збільшення останнього (2019р.) було пов'язане з реорганізацією Міністерства за розширення сфер його діяльності. Функціональне скорочення в 2021 році, в свою чергу, призвело і до скорочення фінансового забезпечення діяльності

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Міністерства економіки України; фактично, на сьогодні, питома вага видатків Міністерства економіки України зрівнялась показниками 2015-2017 р.р..

Нагадаймо також, що фінансове забезпечення діяльності Міністерства економіки України здійснюється шляхом застосування в бюджетному процесі програмно-цільового методу [1; 2]. Вивчення Законів України «Про Державний бюджет України» за 2015-2024 р.р. дозволило виокремити відповідну сукупність бюджетних програм, що виконувались Міністерством економіки України в вищевказаному часовому проміжку, а їх аналіз свідчить про те, що жодна з них не націлена на забезпечення процесів релокації та евакуації бізнесу, що не може не викликати здивування і вбачається вкрай негативним упущенням.

На його ліквідацію пропонується започаткувати бюджетну програму 1201460 «Забезпечення реалізації процесів релокації та евакуації бізнесу». Практична реалізація вказаної бюджетної програми через паспорт останньої дозволить набути фінансовому механізму державного управління процесами релокації та евакуації бізнесу дійсно практичного характеру, що, в свою чергу, забезпечить відновлення виробничого потенціалу як на -мікро, так і -макро рівнях.

Втім, вагомі проблеми державного бюджету в частині його значного дефіциту, що все більше заглиблюються в умовах тривалої наростаючої військової агресії проти нашої країни, вказуються на неможливість повного покривання видатків на надання державної фінансової допомоги та підтримки щодо реалізації процесів евакуації та релокації бізнесу з державного бюджету. За цих умов доречним буде опрацювання додаткових джерел покриття таких видатків. Зважаючи на характер вищевказаної державної допомоги та підтримки [3, 4] таким можливим додатковим джерелом може виступити залучення міжнародних фінансових ресурсів через: державні кредити та позики (здійснюються через державні запозичення, що являють собою процедури щодо залучення фінансових коштів від сторонніх економічних суб'єктів на засадах повернення, платності та строковості з метою фінансування державного

бюджету); міжнародну технічну допомогу у грошовій формі (здійснюється через надання відповідно до міжнародних договорів України партнерами з розвитку на безоплатній та безповоротній основі фінансових ресурсів задля підтримки України); гранти на бюджетну підтримку (в даному разі здійснюються через залучення державою на безоплатних та безповоротних засадах фінансових ресурсів міжнародних фінансових організацій задля фінансування системного проекту, що зараховуються до загального фонду державного бюджету).

При цьому, роль головного бенефіціара при реалізації процедур залучення коштів через вказані джерела має відігравати Міністерство економіки України. Такий підхід дозволить в повній мірі здійснити фінансове забезпечення реалізації процесів евакуації та релокації бізнесу, що, в свою чергу, підвищить ефективність та результативність державного управління вказаними процесами.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 8.07.2010 №2456 – VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#Text>
2. Євдокимов В.В., Грицишен Д.О., Свірко С.В. Бухгалтерський облік в секторі загального державного управління України. Том 1: бухгалтерський облік в бюджетних установах України: підручник /Євдокимов В.В., Грицишен Д.О., Свірко С.В. – Житомир: Видавець О.О. Євенок, 2017. – 1380с.
3. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України № 153 від 15.02.2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-п#Text>
4. Про порядок підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями: Кабінет Міністрів України № 70 від 27.01.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2016-п#Text>

Семеняченко А.І.,
здобувачка 4 курсу, групи МВ-1
Державного університету «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Загурська-Антонюк В.Ф.,
д.н.д.у., к.політ.н., доцент, професор кафедри
міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державного університету «Житомирська політехніка»

МІГРАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ГЕОПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Тема міграції набуває все більшого значення в сучасному світі, особливо у сфері геополітичного впливу. Як один із найбільших регіональних акторів, Європейський Союз зустрічається із суттєвими проблемами, пов'язаними з масовими міграційними потоками. Міграцію спричинюють не лише економічні чи політичні кризи, але її також можна використовувати як інструмент впливу, який може змінити політичний ландшафт і безпекову ситуацію в регіоні.

Міграція впливає на геополітику, оскільки змінює демографічну структуру країн та регіонів. Це може мати значний вплив на політичну ситуацію, економіку, культурні та соціальні аспекти. Одні країни стають місцем притягання для мігрантів, що призводить до зміни балансу сил у світі. Інші країни, навпаки, стикаються з проблемами відтоку населення та втратою робочих ресурсів. Міграція також може мати великий вплив на геополітичні конфлікти та взаємовідносини між країнами. Конкуренція за ресурси, землю та робочу силу може призводити до напруженості між націями та регіонами. Водночас, міграція може стати механізмом для зміцнення дипломатичних зв'язків та співробітництва між країнами [1]. Країни або групи можуть маніпулювати міграційними потоками, щоб тиснути на інші країни, часто погрожуючи надіслати мігрантів або шукачів притулку. Ця тактика може дестабілізувати цілі країни та вплинути на їхню політику, що, незважаючи на складність, прийняття та інтеграція мігрантів є найефективнішим способом протидії цій стратегії [2].

Реакція ЄС на міграційну кризу, організовану Білоруссю, підкреслює використання мігрантів і біженців як геополітичного інструменту для здійснення політичного тиску. Заманюючи мігрантів до кордонів ЄС, Білорусь прагне дестабілізувати регіон і помститися попереднім санкціям ЄС. Стратегія ЄС щодо вирішення цієї проблеми передбачає запровадження нових санкцій проти білоруських чиновників і організацій, які сприяють міграції, намагаючись таким чином зупинити потік мігрантів і пом'якшити геополітичну загрозу. Ситуація підкреслює складну взаємодію між міграцією та геополітикою, де людські життя використовуються для досягнення політичних цілей [3].

Угода між ЄС і Туреччиною підкреслює, як фінансова допомога та управління міграцією використовувалися як геополітичні інструменти, впливаючи як на приймаючі країни, так і на країни походження. Надаючи мільярди євро Туреччині на управління біженцями, ЄС намагався пом'якшити тиск на своїх кордонах, одночасно передаючи прикордонний контроль сусідній державі. Такий підхід зменшив міграційні потоки до Європи, але викликав етичні та гуманітарні занепокоєння щодо умов перебування біженців у Туреччині та відсутності для них довгострокових рішень. Ця домовленість також надала Туреччині важелі впливу, дозволяючи їй використовувати своє стратегічне становище як приймаючої країни для отримання політичних і фінансових поступок від ЄС.

Для країн походження, таких як Сирія, угода має наслідки, які виходять за межі безпосередньої міграційної кризи. Біженці, які перебувають у приймаючих країнах, таких як Туреччина, часто стикаються з невизначеним майбутнім, і геополітична динаміка, сформована цими угодами, може вплинути на міжнародні зусилля з вирішення конфліктів і сприяти безпечному поверненню. Таким чином, угода між ЄС і Туреччиною підкреслює напругу між короткостроковим контролем міграції та необхідністю довгострокових, стабільних рішень для переміщеного населення [4].

Використання біженців і мігрантів в контексті геополітики має глибокий вплив на імідж і репутацію країн. Випадок «політики відкритих дверей» Німеччини під час європейської кризи біженців у 2015 році показує, як гуманітарні жести можуть формувати як внутрішнє, так і міжнародне сприйняття. Хоча дії, мотивовані співчуттям, можуть зміцнити репутацію країни як гуманітарного лідера, вони також можуть мати складні стратегічні наслідки. Країни можуть використовувати таку політику не лише для виконання моральних зобов'язань, але й для досягнення ширших геополітичних цілей, таких як покращення економічного становища або забезпечення міцнішої позиції в міжнародних альянсах. Тим не менш, такий подвійний підхід створює певні ризики. Рішення, прийняті заради гуманізму, під впливом геополітичних факторів можуть мати непередбачені соціальні, економічні та політичні наслідки, ставлячи під загрозу єдність національних суспільств і міжнародних альянсів. Різні відповіді європейських країн на кризу біженців підкреслюють постійну боротьбу між національним суверенітетом і необхідністю колективних дій, підкреслюючи обмеження міжнародної співпраці. У майбутньому вкрай важливо прийняти збалансований підхід, який враховує як гуманітарні, так і стратегічні аспекти міграційної політики, щоб забезпечити стабільність і сприяти позитивним міжнародним відносинам. Політики повинні визнати, що те, як вони справляються з міграцією, може значно вплинути на репутацію країни на світовій арені, вплинути на її альянси та сформувати її майбутнє геополітичне становище [5].

Таким чином, міграція має значний потенціал для зміни політичної, економічної та безпекової ситуації в регіоні. Масові міграційні потоки можуть бути використані як засіб тиску на країни, впливаючи на їхню внутрішню політику, соціальну структуру та міжнародні відносини. Приклади, такі як криза на кордоні з Білоруссю та угода між ЄС і Туреччиною, демонструють, як країни можуть маніпулювати міграційними процесами для досягнення власних

геополітичних цілей. Водночас, реакції ЄС на ці виклики підкреслюють важливість збалансованого підходу, який включає інтеграцію мігрантів та одночасно збереження безпеки регіону. Використання міграції як інструменту впливу також має глибокі етичні та гуманітарні наслідки, що ставить під питання ефективність короткострокових рішень і наголошує на необхідності довгострокових стратегій. Здатність ЄС збалансувати гуманітарні обов'язки з національною безпекою та міжнародними інтересами матиме вирішальне значення для його майбутньої стабільності та геополітичної ролі у світі.

Список використаних джерел:

1. Неймовірні факти про міграцію та геополітику. URL: <https://fact-news.com.ua/nejmovirni-fakti-pro-migratsiyu-ta-geopolitiku-vidkrijte-dlya-sebe-nevidomi-aspekti/>
2. When migrants become weapons | MIT Center for International Studies. URL: <https://cis.mit.edu/publications/analysis-opinion/2022/when-migrants-become-weapons>
3. EU preps new Belarus sanctions to quell surging migrant crisis. URL: <https://www.politico.eu/article/eu-preps-new-belarus-sanctions-to-quell-surg-ing-migrant-crisis/>
4. The EU-Turkey Deal, Five Years On: A Frayed and Controversial but Enduring Blueprint. URL: <https://www.migrationpolicy.org/article/eu-turkey-deal-five-years-on>
5. Niklas Ernst Liberal and Realist Explanations of Merkel's "Open-Door Policy". During the 2015 Refugee Crisis. URL: <http://www.inquiriesjournal.com/articles/1870/liberal-and-realist-explanations-of-merkels-open-door-policy-during-the-2015-refugee-crisis>

Сергєєв В.С.,
д.політ.н., доцент, професор кафедри
міжнародних відносин і політичного менеджменту
Тарасюк М.С.,
здобувач 3 курсу, групи ПО-2
Державного університету «Житомирська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ У США

Нещодавно завершилися нові президентські вибори у США, перемогу у яких здобув Дональд Трамп, хоча спочатку його шанси на успіх не були такими очевидними. Однак варто зауважити, що республіканець здобув приголомшливу підтримку – отримав більшість голосів у всіх так званих «хитких штатах».

Дана виборча кампанія була яскравою – у ній традиційно зійшлися республіканці проти демократів, проте під час перегонів світ споглядав і за двома замахами на Трампа, і за одіозними заявами, і за яскравими політичними ходами.

Проте виборча система США є доволі складною і заплутаною. Однак розуміння даного питання є актуальним, оскільки Сполучені Штати Америки є тією країною, яка надала найбільше допомоги Україні з початку повномасштабного вторгнення. Слід зазначити, що у відношенні до відсотка ВВП найбільшу допомогу наша держава отримала від Естонії [4].

Більше того, розуміння функціонування політичної системи США є важливою ще й тому, що саме ця держава стала країною-гегемоном із кінця ХХ століття [1; с. 3]. А це означає, що Трамп у найближчому майбутньому матиме переважаючий вплив на політичну ситуацію у всьому світі. Останні вибори для республіканців були неймовірно успішними – вони матимуть більшість в обох палатах парламенту, а також Верховному суді, що дозволить Трампу проводити ту політику, яку він сам вважатиме за потрібну.

Перший етап виборів – праймеріз або кокус: у окремих штатах виборці приходять на дільниці і вибирають того представника, якого з декількох

кандидатів однієї партії буде висунуто на майбутніх президентських виборах [2, с. 119]. Цього разу демократи спершу висунули Джо Байдена, а республіканці – Дональда Трампа. Проте, після невдалих дебатів, було прийнято рішення замінити Джо Байдена на Камалу Харіс. Вона була молодшою за обох кандидатів, а це ламало один з фреймів Трампа про те, що Байден є старим і немічним, тому Трамп, будучи старшим за Харіс, потрапив у пастку власних висловлювань. Однак, це не завадило йому продовжувати дискредитувати свою опонентку. До того ж Байден уже мав негативний імідж, сформований у процесі прийняття власних невдалих рішень. Однак слід пам'ятати, що і Трамп активно загострював свою увагу на цьому, що не могло не зіграти свою роль. Передвиборчий штаб республіканців вирішив не втрачати марно ресурси на побудову ще одного негативного іміджу для Харіс, тому було прийнято рішення прив'язати невдачі Байдена до невдач Камали Харіс, адже вона була у команді колишнього президента всі ці роки.

Проте така процедура праймеріз не завжди була обов'язковою. [3; с. 21]. Зокрема, у 1912 Вільям Тафт зумів різними методами здобути прихильність своїх партійців, тому на закритих засіданнях партії було прийнято рішення висувати саме його у кандидати в президенти, а не Теодора Рузвельта, який користувався більшою підтримкою населення. Після цього Рузвельт прийняв рішення вийти з Республіканської партії та заснувати нову, у результаті чого обидві партії програли демократам, оскільки американці прихильники традиційного голосування [3; с. 21]. Інакше кажучи, є штати, які завжди голосують за демократів – Каліфорнія, Вермон, Нью-Йорк тощо, а є ті, які голосують виключно за республіканців – Техас, Кентукі, Небраска і т.д. Однак існують ще й так звані «хиткі штати», які періодично голосують то за демократів, то за республіканців. Харіс не могла виграти у Техасі, адже у цьому штаті завжди перемогу здобувають республіканці, так само, як Трамп у жодному із варіантів подій не міг виграти у Нью-Йорку. Через це обоє кандидатів не проводили

агітацію у наперед програшних для них обох штатах, а, навпаки, сфокусувалися, як і всі їхні попередники на «хитких штатах».

Завдання будь-яких виборів – це консолідувати навколо себе електорат. А у 1912 році традиційний виборець республіканців опинився у незвичному положенні – з одного боку популярний, проте вже вигнанець партії Рузвельт та менш популярний, але все ще партійний Тафт. Через це голоси виборців розпорошилися і це призвело до перемоги демократів, які були більш консолідованими.

Наступним етапом є власне вибори, де громадяни голосують за колегію виборників, які й обиратимуть президента[3; с. 21]. Суть полягає у тому, що кожен штат, залежно від населення, має певну кількість виборників, які можуть увійти до колегії, наприклад: якщо у Техасі відносна більшість населення голосує за республіканців, то і вся колегія виборників від цього штату складатиметься із республіканців.

Таким чином, виборча президентська система у США має свої особливості: починається все з праймеріз, аби визначити найпопулярнішого кандидата серед прихильників конкретної партії, далі ведеться агітація, спрямовуючи всі сили на «хиткі штати», а після цього, у день виборів, електорат делегує свої голоси колегії виборників, які остаточно обирають президента.

Список використаних джерел:

1. Бжезінський З. Велика Шахівниця. Львів. 2000. С 236.
2. Георгізова І.Л. Виборча система США: переваги та недоліки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2013. Серія ПРАВО. Випуск 21. Частина II. Том 1. С. 118-121.
3. Козинець О.Г., Кот В.В. Особливості проведення виборів президента США. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. 2022. Серія: юридичні науки Конституційне право; муніципальне право Том 33 (72) № 1. С. 19-23.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

4. Які країни-союзники роблять найбільший внесок у перемогу України.

URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/07/17/infografika/ekonomika/yaki-krayiny-soyuznyky-roblyat-najbilshyj-vnesok-peremohu-ukrayiny>.

Тарасюк О.О.,
студентка групи МЕ-7
Науковий керівник: Грабчук І.Л.,
д.е.н., доцент кафедри
міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

УЧАСТЬ КРАЇН ЄВРОПИ У ПОСТВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

Повномасштабне вторгнення росії на територію України завдало значних втрат нашій державі. Мінування території, руйнування інфраструктури, повне знищення міст – це лише незначна частина збитків, яких зазнала наша держава внаслідок війни. Вже зараз нам потрібно думати про відновлення нашої країни, оскільки це буде тривалий та дороговартісний процес. Світовий банк прогнозує, що вартість відновлення та відбудови України становитиме 486 млрд дол США [1]. Зважаючи на економічні наслідки збройного конфлікту, відбудова неможлива без допомоги іноземних партнерів. З цією метою Президент започаткував ідею, щодо шефства країн над відбудовою окремих міст, регіонів та галузей.

За словами В. Зеленського: «...ми пропонуємо спеціальну, історично вагому модель відбудови» [2]. Таким чином, кожна країна, місто чи компанія, що є партнерами України можуть взяти шефство над тим чи іншим регіоном, містом, громадою або галуззю. Ідея зосереджується не лише на фінансуванні проєктів з відновлення зруйнованих об'єктів, а і на обміні експертизою та досвідом [3].

На пропозицію щодо шефства відгукнулися вже такі країни Європи, як: Чехія, Швеція, Фінляндія, Австрія, Франція, Латвія, Естонія, Литва, Греція, Данія, Великобританія, Норвегія, Нідерланди. До проєкту також залучений ряд неєвропейських країн, зокрема США, Канада, Туреччина.

До прикладу, над Луганською областю шефство взяли – Швеція, Чехія та Фінляндія. Австрія допомагатиме Запорізькій області, а Франція та Латвія – Чернігівській. Греція відновлюватиме одразу два міста – Маріуполь та Одесу. Шефство над об'єктами Миколаєва (будинки, соціальна, транспортна та енергетична інфраструктура) бере Данія. В свою чергу, уряд України запропонував Бельгії працювати над відновленням Миколаївської області. Пошкодження в місті Києві та області відбудовуватиме Велика Британія разом з Литвою. Норвегія візьме під свою опіку Кіровоградську область, а Швеція та Нідерланди – Херсонську. Житомирська область отримуватиме допомогу від країн Балтії – Естонії, Литви та Латвії [4].

Таким чином, можемо побачити, що, незважаючи на значну вартість відбудови зруйнованої інфраструктури, Україні вдасться реконструюватися завдяки допомозі іноземних партнерів. Ініціатива Президента дає змогу відновити постраждалі регіони не лише швидше, а й ефективніше завдяки досвіду країн-партнерів. Зважаючи на все це, Україні варто працювати над розширенням кола країн-учасниць проєкту.

Список використаних джерел:

1. Маємо не боятися створювати нові прецеденти – виступ Президента України на Всесвітньому економічному форумі в Давосі. 23 травня 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/news/mayemo-ne-boyatisya-stvoryuvati-novi-precedenti-vistup-prezi-75293>
2. Колесніченко О. Шефство країн над відбудовою регіонів: чи спрацювала ідея Зеленського. Економічна правда. 10 листопада 2023 р. URL:

<https://www.google.com/amp/s/www.epravda.com.ua/publications/2023/11/10/706443/index.amp>

3. World Bank Group. Оновлена оцінка потреб України на відновлення та відбудову. 15 лютого 2024 р. URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>

4. Післявоєнне відновлення України: які країни взяли шефство над містами та областями. Слово і діло: аналітичний портал. 1 березня 2023 р. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/03/01/infografika/suspilstvo/pislyavoyenne-vidnovlennya-ukrayiny-yaki-krayiny-vzyaly-shefstvo-nad-mistamy-ta-oblastyamy>

Терон К.Ю.,
студентка групи МВ-3 ФНБПМВ
Пасічник А.М.,
асистент кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка»

ВІЗОВИЙ РЕЖИМ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРАКТИКИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ

Візовий режим становить фундаментальний елемент державного регулювання міграційних процесів та виступає ключовим інструментом забезпечення національної безпеки держави. Правова природа візового режиму має комплексний характер та охоплює норми як національного права, так і міжнародного. На національному рівні візовий режим регулюється конституційними нормами, законами та підзаконними актами, які встановлюють порядок оформлення віз, підстави для їх видачі та відмови, категорії віз, термін їх дії.

Аналіз чинного візового законодавства України розкриває комплексний огляд правового регулювання візових відносин і демонструє як досягнення, так і проблеми правової бази.

Візове законодавство України характеризується багаторівневою структурою, що включає конституційні положення, міжнародні договори, закони та підзаконні акти. Конституційні положення щодо захисту кордонів та регулювання правового статусу іноземців становлять базову основу для розвитку візового законодавства [2]. Міжнародно-правова складова візового законодавства представлена низкою двосторонніх та багатосторонніх угод про взаємні поїздки громадян, які визначають деталі візових режимів з різними державами.

Ефективність базового Закону «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», який вступив у дію 25 грудня 2011 р., підтверджується його здатністю забезпечити належне регулювання візових відносин в умовах динамічно-мінливого міжнародного середовища. Закон встановлює чіткі підстави для в'їзду іноземців в Україну, визначає їхні права та обов'язки, а також передбачає порядок застосування обмежувальних заходів. Ще одним позитивним аспектом Закону є наявність механізму судового захисту прав іноземців та можливість оскарження рішення про відмову у видачі візи.

Ефективність нормативно-правової бази у сфері протидії нелегальній міграції та візовому шахрайству підтверджується наявністю механізмів виявлення та припинення порушень візового режиму [1, с. 82-89]. Законодавство передбачає відповідальність за подання неправдивої інформації під час оформлення візи, встановлює підстави для анулювання візи та передбачає інші санкції щодо порушників. Водночас, потребують посилення механізми міжвідомчої координації у розслідуванні візових порушень.

Правове забезпечення безвізового режиму з Європейським Союзом демонструє здатність України привести своє внутрішнє законодавство у відповідність до міжнародних стандартів [3, с. 260]. Виконання вимог Плану дій

з візової лібералізації значно оновило нормативно-правову базу у сферах прикордонного контролю, міграції та безпеки документів. Подальше законодавство має забезпечити сталість досягнутих результатів.

Візовий режим України включає кілька важливих практик управління та контролю міграції. Вони включають ефективний контроль за в'їздом і перебуванням іноземців.

Одним з найважливіших аспектів є візовий контроль, який здійснюється прикордонними службами та місцевими органами влади [3, с. 260]. Цей контроль включає перевірку документів та визначення законності перебування іноземця. Крім того, в Україні застосовуються різні типи віз, кожен з яких має свої специфічні вимоги та умови. До них належать туристичні, робочі, спеціальні та дипломатичні візи.

Ще одним важливим елементом сучасної візової політики України є електронне оформлення віз [4]. Вони значно спрощують процес подачі документів та скорочують час очікування на отримання візи, роблячи процедуру більш зручною для іноземців. Міжнародні угоди, підписані Україною, також відіграють важливу роль у візовому режимі. Завдяки цим угодам громадяни країн-учасниць користуються спрощеними візовими умовами, що сприяє зміцненню міжнародних відносин.

Україна також надає візову інформацію через свій офіційний веб-сайт та інформаційні центри. Це полегшує громадянам та іноземцям розуміння візових вимог та процедур, сприяючи формуванню більш прозорої та зрозумілої візової політики. Важливо зазначити, що візовий режим в Україні постійно вдосконалюється відповідно до мінливої міжнародної ситуації та внутрішніх потреб.

Отже, дослідження візового режиму України демонструє комплексний характер правового регулювання міграційних процесів, що поєднує національні та міжнародні нормативно-правові засади. Визначено, що ефективність візового законодавства забезпечується багаторівневою системою нормативних актів,

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

включаючи конституційні положення, міжнародні договори та спеціалізовані закони. Ключовими досягненнями у сфері візової політики є впровадження механізмів електронного оформлення віз, розвиток системи прикордонного контролю, гармонізація законодавства відповідно до європейських стандартів та забезпечення прозорості візових процедур. Водночас, існує потреба в подальшому вдосконаленні міжвідомчої координації та механізмів протидії нелегальній міграції. Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому вивченні адаптації вітчизняного законодавства до міжнародних вимог, розробці ефективних стратегій управління міграційними процесами та забезпеченні національної безпеки в контексті лібералізації візових режимів.

Список використаних джерел:

1. Олексів О. Правові засади регулювання візових відносин між Україною та Європейським Союзом. *Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини*. 2014. Вип. 36 (2). С. 82–89.
2. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства. Закон України від 24.11.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text> (дата звернення 1.12.2024)
3. Сопільник Р. Л., Ковалів, М. В., Єсімов, С. С. та ін. *Міграційне право України: навч. посіб.* Львів: СПОЛОМ, 2023. 260 с.
4. e-Віза. URL: <https://mfa.gov.ua/consul/foreigners/entry-and-stay/e-visa> (дата звернення: 1.12.2024).

Токова М.А.,
студентка групи МВ-3

Войтюк О.С.,
асистент кафедри
національної безпеки, публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир.

ДИПЛОМАТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЗАХИСТ ПРАВ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДЯН ЗА КОРДОНОМ: ЕФЕКТИВНІСТЬ І ВИКЛИКИ

У світі спостерігається збільшення міграції, в тому числі українських громадян, що робить захист їхніх прав за кордоном надзвичайно важливим. В умовах глобалізації відбувається збільшення міжнародних взаємодій, що ставить перед Україною завдання забезпечення прав своїх громадян за межами держави. Громадяни можуть стикатися з різними правовими викликами, такими як питання візового режиму, трудових прав, соціального захисту, а також можливими правопорушеннями. Посольства та консульства України повинні активно працювати над захистом прав своїх громадян. Метою дослідження є аналіз та оцінка ефективності існуючих механізмів щодо захисту прав й інтересів громадян України за кордоном, виявлення викликів і розробка рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Сучасний світ характеризується високим рівнем міграції, що викликано як економічними, так і соціально-політичними факторами. Багато українців виїжджають за кордон на навчання, роботу або з інших причин, що підкреслює необхідність розуміння їх правового статусу в інших країнах. Дипломатичні відносини між Україною та іншими державами відіграють важливу роль стосовно захисту прав й інтересів громадян України за кордоном. У правових системах різних країн зазвичай розрізняють загальний (конституційний) та спеціальний (родовий) статус людини і громадянина. Загальний статус визначає правовий статус усіх осіб, що перебувають на території держави, і є незалежним

від конкретних обставин, слугуючи базовим. Інші статуси є похідними від нього або родовими [1, с. 172].

Зміни в міжнародному праві, особливо у сфері прав людини та міжнародного гуманітарного права, суттєво вплинули на підходи до дипломатичного захисту. У межах ООН й інших міжнародних організацій розроблено безліч конвенцій і угод, які визначають стандарти захисту прав людини. Ці норми стають основою для національних законодавств, що дозволяє країнам розробляти ефективні механізми захисту громадян. Наприклад, Конвенція про захист прав усіх трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей та інші подібні документи ставлять питання про права трудових мігрантів на міжнародному рівні. Технологічний прогрес справляє значний вплив на питання дипломатичного захисту. Новітні комунікаційні технології дозволяють державам швидше реагувати на запити громадян. Посольства та консульства використовують соціальні мережі, мобільні додатки та інші цифрові платформи для оперативної комунікації. Це також полегшує доступ до інформації про безпеку, правову допомогу. Сучасні міжнародні відносини формуються в умовах швидкого розвитку комп'ютерних технологій та процесів глобалізації, тому коли громадяни все частіше стикаються з правовими і соціальними викликами в інших країнах цей процес стає особливо актуальним.

Здійснення дипломатичного захисту можливе, виключно, стосовно громадян держави, адже зв'язок між громадянством і державою надає право на цей захист. Кожна держава, виходячи з принципу суверенітету, сама вирішує, хто є її громадянином і які процедури регулюють набуття або втрату громадянства. Основними методами дипломатичного захисту є дипломатичні нотації. Ці письмові комунікації надсилаються українськими дипломатичними представництвами до іноземних урядів з метою висловлення занепокоєння з приводу порушення прав українських громадян. Дипломатичний захист є правом, яке належить виключно державі, що формується на основі міжнародного

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

звичаю, а не на правах окремих осіб. Однією з основних дипломатичних функцій, закріплених у Віденській конвенції, є ведення переговорів з керівництвом країни перебування. Особисті дипломатичні переговори є найбільш поширеним, ефективним і гнучким способом вирішення спорів між державами. За їхньою допомогою країни намагаються вирішити конкретні питання і проблеми, які можуть містити спірні елементи або навіть ознаки конфлікту.

Дипломатичні методи включають різноманітні форми взаємодії між державами, які сприяють розвитку міжнародних відносин. Основні методи включають:

- офіційні та інші візити на високому рівні, такі як саміти;
- дипломатичні конгреси, конференції та наради;
- підготовка і проведення міжнародних договорів;
- участь у роботі міжнародних організацій;
- дипломатичне листування [2].

В умовах змінюваного міжнародного середовища, де права громадян часто піддаються ризику, ефективний дипломатичний захист стає ще більш критично важливим для забезпечення безпеки та добробуту українських громадян за кордоном. Правова допомога українським громадянам, які потрапляють у конфлікт із законом за кордоном, базується на міжнародних договорах, внутрішніх законодавчих нормах та практиках співпраці між державами. Вона охоплює різні види послуг, зокрема: консультації з правових питань, де юристи надають поради щодо міграційного законодавства, трудових прав та сімейних справ; допомогу при арешті або затриманні; підтримку у спадкових та сімейних справах. Ця правова підтримка є важливою для українців у чужих країнах, адже допомагає їм орієнтуватися в складних правових системах і захищати свої права. У червні 2022 р. країни ЄС, Велика Британія і США утворили Консультативну групу для розслідування злочинів проти людяності, зокрема стосовно притягнення до відповідальності ймовірних російських злочинців. Прикладом є

Міністерство юстиції США, яке висунуло обвинувачення чотирьом громадянам РФ за вчинення воєнних злочинів в Україні [3].

Міграційна криза, спричинена воєнними конфліктами, є багатогранною проблемою, для вирішення якої необхідно об'єднання зусиль різних держав. Лише після завершення війни можна буде точно оцінити всі наслідки міграції українців. Проте вже зараз можна зробити деякі проміжні висновки. Зокрема, спочатку міграція українців мала характер евакуації через воєнні дії, але з часом вона трансформувалася в трудову міграцію до країн - Європи, Канади і Сполучених Штатів Америки. «Одночасне рішення про запровадження тимчасового захисту для українців свідчить про розуміння того, що «міграційна криза» 2015 року була здебільшого кризою адміністративних структур, відповідальних за надання притулку, та внутрішньо-європейської солідарності» [4, с. 21]. Це вказує на необхідність більш прагматичного підходу, щоб уникнути перевантаження національних систем підтримки біженців та забезпечити скоординоване розв'язання проблеми.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що для ефективного захисту прав громадян України за кордоном необхідно вдосконалювати національне законодавство, зміцнювати консульську службу та активніше співпрацювати з міжнародними правозахисними організаціями, враховуючи при цьому досвід інших країн. Для ефективного захисту прав українських громадян за кордоном необхідно вдосконалювати механізми консульського обслуговування, забезпечувати належну правову підтримку та розширювати інформаційні кампанії про їхні права та можливості.

Список використаних джерел:

1. Матат А. В. Громадянство як правовий статус фізичної особи - суб'єкта основних прав (німецька доктрина та український досвід). *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 64. С. 170-177.

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

2. Панов А.В. Дипломатична і консульська служба: монографія. Ужгород: ПП «АУТДОР-ШАРК», 2015. 270 с. URL: <http://surl.li/lwsqhl>.
3. Олійник І. Чому розслідування воєнних злочинів РФ - титанічна робота, а покарати винних миттєво - неможливо. Інтерв'ю з правозахисницею Зерою Козлиєвою. URL: <http://surl.li/alcwic>.
4. Малиновська О. Тимчасовий захист: виникнення, еволюція, сутність. *Migration & Law*. 2022. Vol. 2. Is. 5-6. P. 5-30. URL: <http://doi.org/10.32752/2786-5185-2022-2-5-6-05-30>.

Chugaievska Svitlana,
PhD, Dr in Economics,
Andrzej Frycz Modrzewski Krakow University,
Krakow, Poland
Moroz Yulia,
Prof. Dr in Economics,
Zhytomyr Polytechnic State University, Ukraine

ANALYSIS OF THREATS TO UKRAINE'S NATIONAL SECURITY: DEMOGRAPHIC DEFORMATIONS, LOSS OF HUMAN CAPITAL AND LABOR CRISIS AS A RESULT OF THE WAR

The state's national security is based on its population's potential and resources. A person, as a carrier of knowledge, skills, values and worldview, is the central element that determines the sustainability and stability of society, the efficiency of state institutions and the ability to withstand the challenges of the modern world.

A person is both a subject and an object of the state's national security. As a subject, a person decides on forming the country's security policy. On the other hand, a person, his or her life and health, honor and dignity, inviolability and security are the highest social value in Ukraine and the main goal (object) of the state national security policy [4].

Demographic processes in a country are one of the most important factors affecting its long-term stability and development, and demographic deformations pose serious challenges to national security, as they can lead to a weakening of economic potential, increased social tension, reduced defense capability, and loss of cultural and national identity.

Since the beginning of Russia's full-scale invasion of Ukraine on February 24, 2022, the country's national security has been under constant threat. The war has brought not only direct destruction to the infrastructure and economy, but also caused demographic changes, large losses of human capital, and a deep labor crisis. These factors have long-term implications for Ukraine's stability and development, which makes it important to analyze them in order to develop national security strategies and rebuild our country after the war.

Among the key challenges to Ukraine's national security in the context of demographic deformations, depopulation is the most threatening. However, research in this area is complicated by the inability to establish the actual size of Ukraine's population as of today and to calculate the real loss of people not only during the years of the full-scale war, but also for the entire period since 2014. Since Ukraine's independence, the only all-Ukrainian census was conducted in 2001, which recorded a total population of 48.5 million people. Given the lack of reliable data on the number of people in Ukraine and their territorial distribution, it is extremely difficult to manage the state's national security, as it is almost impossible to plan any indicators of the country's socio-economic development.

According to the latest estimates of the State Statistics Service of Ukraine, as of January 1, 2022, 41.2 million people (excluding the temporarily occupied territories) lived on the territory of our country [5], which indicates negative trends in population decline (about 7 million people in 20 years) not only due to the war but also due to other factors. The war only became a catalyst for the deepening of the demographic crisis. It caused the next wave of population decline, which, according to the Institute

of Demography and Quality of Life Problems of the National Academy of Sciences of Ukraine, amounted to 35.8 million people in July 2024, including 31.1 million people in the territories controlled by Ukraine. Thus, based on the above-calculated figures, the total decrease in the population of Ukraine since 2001 is about 17 million people, and compared to the highest recorded number in 1993 of 52.2 million people, it is almost 20 million people less. Even more threatening to national security is the UN forecast for Ukraine to reduce its population to 20.6 million people in 2100 [12].

Among the key reasons for the critical decline in Ukraine's population are large-scale migration processes, declining birth rates, increasing mortality, and military losses.

It is worth noting that migration processes began long before the war in Ukraine, primarily due to socioeconomic reasons. There was a significant labor migration when people left for better working conditions and higher wages. Today, the nature of migration processes has changed significantly, as the main reason is the war. According to the UN, as of November 18, 2024, the total number of refugees from Ukraine amounted to 6785.9 thousand, of which the majority - 6255.7 thousand - were recorded in Europe, and 560.2 thousand - in other countries. The largest number of Ukrainian migrants is in Germany, Poland and the Czech Republic [10].

Ukraine is one of the countries with the lowest fertility rate in the world. Before the full-scale war, in 2021, the fertility rate was 1.16, which is below the natural reproduction rate (2.1-2.2) and significantly below the local maximum in 2012 (1.53) [8]. Today, it is extremely difficult to calculate the exact coefficient figure, but according to some estimates, in 2023 it could be 0.8-0.9 [3].

The birth rate is threatening for the demographic reproduction of Ukraine - in 2024, it decreased by 1.5 times compared to pre-war 2021. But even more critical is the ratio of newborns to deaths, which is one to three [7].

The war has caused significant civilian casualties. According to UN estimates, since February 24, 2024, the number of deaths is 12340, and the number of injured is 27836. Since the beginning of 2014, the official number of civilian deaths is 15747.

However, the actual scale of civilian casualties is likely to be much higher, as much information cannot be verified due to the lack of access to areas where prolonged intense fighting was taking place at the beginning of the armed attack in 2022, such as Mariupol, Lysychansk, Popasna, and Sievierodonetsk [11]. In addition, infrastructural destruction, inadequate access to medical services, and the mental health consequences of war result in additional civilian casualties.

Unfortunately, since the beginning of the full-scale war, Ukraine has lost 43,000 soldiers on the battlefield, and 370,000 have been wounded [13]. Such losses are very sensitive for the state, as the dead usually belong to the most active age groups. In addition, injuries to the wounded lead to long-term disability, limiting their ability to work.

Another equally important and difficult challenge to Ukraine's national security in the demographic sphere is the aging of the population. According to current estimates, children under 18 comprise only 15% of the total population, while the 60+ age group accounts for 27% [7]. Since independence, the average age of the population in Ukraine has increased by almost 10 years and is currently 42.1 years old [12]. The increase in the share of older people in the demographic structure puts additional pressure on the pension and healthcare systems, and the decline in the share of young people in the nation poses a problem for the formation of future generations of labor resources.

Human capital - the knowledge, skills, and good health that people accumulate throughout their lives - is a key resource for economic development, technological progress, and social stability of the state, and its loss poses serious threats to national security. The most significant threats are the loss of young people and skilled workers, which leads to an outflow of intellectual potential and will become even more significant soon. According to UNESCO, 85251 students from Ukraine are currently studying abroad [9]. However, this figure is obviously much higher. For example, according to the Ministry of Education and Science of Poland, more than 43 thousand Ukrainian citizens registered after February 24, 2024 are studying in Polish universities alone [6], and according to official German statistics, this number is about 10 thousand

people [1]. In addition to students, many school-age children live abroad and study in local schools. For example, in Poland and Germany, their number is about 200 thousand people in each of these countries [14]. As a result of the war, the state is experiencing a shortage of highly qualified specialists in medicine, science, engineering, and the IT sector.

The loss of labor resources both in the pre-war period and as a result of the war has serious consequences for Ukraine's national security. According to the National Bank of Ukraine, the labor force in the age group of 15-70 years old at the beginning of 2024 decreased by more than 25% compared to 2021. A study of the Ukrainian labor market conducted by the European Business Association shows that in 2023, 74% of employers reported a significant staff shortage, 17% reported a partial staff shortage, and only 7% did not experience a staff shortage. The Ministry of Economy of Ukraine estimates the shortage of personnel in the labor market at almost 30%. According to its estimates, over the next ten years, Ukraine will have to attract an additional 4.5 million employees to the labor market [2].

The shortage of labor resources leads to a decrease in the country's ability to support its own economy and, as a result, a reduction in production, lower government revenues, and limited ability to finance social and security measures. In addition, the shortage of labor will complicate the recovery process.

The state must take urgent measures to address the problems of demographic deformations, loss of human capital, and reduction of labor resources. The Strategy of Demographic Development of Ukraine for the period up to 2040 has been developed [8], but it is, unfortunately, more abstract in nature. It is necessary to develop several practical measures to implement the provisions of this strategy.

In our opinion, the priority directions of the state policy in the field of ensuring the national security of Ukraine in the context of demographic changes should be

- development of policies and procedures for the return of domestic migrants to Ukraine, regardless of the time of their departure abroad;

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

- development of a mechanism for attracting qualified foreign migrants to the labor market of Ukraine, taking into account the best international experience;

- creating conditions for increasing the birth rate by implementing effective social protection programs, supporting young families, improving working conditions for women and increasing access to quality healthcare;

- investing in human capital as an innovative object;

- preservation and self-sufficient development of labor resources.

Summarizing the above, Ukraine's national security strategy in the future should include a detailed plan to restore human capital, stabilize the labor market, and overcome demographic challenges.

References:

1. Germany International Student Statistics 2025. URL: <http://surl.li/ghgtre>
2. Labor market recovery is the way to our victory. URL: <http://surl.li/duzyvf>
3. Landa V., Revuk M. Three important demographic indicators. In 2023, the fewest children were born in the last 300 years. URL: <http://surl.li/kodlae>
4. National Security Strategy of Ukraine “Human Security - Country Security”. Decree of the President of Ukraine of 09/14/2020 № 392/2020. URL: <http://surl.li/tevfyu>
5. Official web portal of the State Statistics Service of Ukraine. Demographic and social statistics / Population and migration. URL: <http://surl.li/cnfiim>
6. Poland's Data Portal. URL: <http://surl.li/zzmsak>
7. Portal for access to government data for citizens and businesses «Opendatabot». URL: <https://opendatabot.ua>
8. Strategy of Demographic Development of Ukraine until 2040. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 30.09.2024 № 922-p. URL: <http://surl.li/hbxbwe>
9. The Ukrainian Study Abroad Market. URL: <http://surl.li/uzevry>
10. Ukraine Refugee Situation. UNHCR. URL: <http://surl.li/sgqyxd>
11. Ukraine: Protection of Civilians in Armed Conflict – November – 2024.

United Nations Ukraine. URL: <http://surl.li/kkfdnw>

12. Worldometers - real time world statistics. Population. Ukraine. URL: <https://www.worldometers.info/>

13. Zelensky names Ukraine's losses in a full-scale war: 43 thousand soldiers died on the battlefield. URL: <http://surl.li/oyqkuo>

14. Statista. The Statistics Portal for Market Data, Market Research and Market Studies. URL: <https://www.statista.com/>

Шевчук А.В.,
д.і.н., професор кафедри
міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державний університет «Житомирська політехніка»

ЕВОЛЮЦІЯ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ АЗЕРБАЙДЖАНОМ ТА ФРАНЦІЄЮ ПІСЛЯ КАРАБАСЬКОЇ ВІЙНИ: ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР

Дослідження еволюції дипломатичних відносин між Азербайджаном та Францією після Другої карабаської війни є надзвичайно актуальним через суттєві трансформації геополітичного середовища Південного Кавказу. Після 2020 р. регіон став центром конкуренції міжнародних гравців, адже зміни у балансі сил вплинули не лише на регіональну, а й на глобальну політику. Франція, як один із ключових акторів Європи та світу, активно залучена до процесу врегулювання конфліктів через своє членство в Мінській групі ОБСЄ. Її підтримка Вірменії під час і після війни стала причиною дипломатичних напружень з Азербайджаном, який водночас відіграє стратегічну роль у постачанні енергоресурсів до ЄС через Південний газовий коридор. Енергетичний чинник додає нових вимірів до двосторонніх відносин, роблячи їх важливими для забезпечення стабільності на європейському континенті. Аналіз

взаємодії між цими країнами дозволяє краще зрозуміти, як Франція адаптує свою зовнішню політику до нових реалій, що включають питання територіальної цілісності, права на самовизначення народів і постконфліктної стабілізації.

Це дослідження допоможе визначити механізми впливу міжнародного права, геополітики та енергетики на дипломатію в умовах регіональних конфліктів і глобальних викликів.

Перші кроки двосторонніх відносин було започатковано з підписання «Угоди про співробітництво між Міністром закордонних справ Азербайджанської Республіки та Міністром закордонних справ Французької Республіки» (Париж, 4 листопада 1993 р.) та «Договору про дружбу, взаєморозуміння та співробітництво між Французькою Республікою та Азербайджанською Республікою» (Париж, 20 грудня 1993 р.) Проте, навіть на сайті Посольства Азербайджану у Франції останні зафіксовані угоди датовані далеким 2009 р. [9].

Друга карабаська війна 2020 р., яка тривала 44 дні та була успішною для Азербайджану¹, загострила відносини з Францією². Головна причина полягає у тому, що в останній проживає найбільша в Європі вірменська діаспора, чисельність якої перевищує 600 тис. осіб. Під час війни в Нагірному Карабасі у 2020 р. французькі вірмени разом із прихильниками їхньої позиції організовували мітинги по всій країні, закликаючи до визнання Нагірно-Карабаської Республіки. Однак ця територія так і залишилася невизнаною навіть з боку самої Вірменії [2].

---

¹ Перемога у Другій карабаській війні підняло статус Азербайджану як одного з регіональних лідерів, що відобразилося на відносинах зі Сполученими Штатами [6] та Китайською Народною Республікою [5].

² Не можна вважати азербайджано-французькі відносини гармонійними. 2018 р. Посольство Азербайджану в Франції уважало негативним фактором існування т. зв. «Представництва Республіки Нагірний Карабах у Франції» з візитами «офіційних осіб». Хоча французька сторона й оголошувала, що «не визнає незалежності Нагірного Карабаху», проте нічого не здійснювала для припинення діяльності. Окремо говорилося про ті французькі міста (очевидно, з потужною вірменською громадою. – Авт.), які підписали «угоди про дружбу та співпрацю» з окупованими територіями Азербайджанської Республіки [10].

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

У 2022 р. Сенат Франції майже одногolosно ухвалив резолюцію, яка вимагала виведення азербайджанських військ із території Вірменії, куди вони зайшли після прикордонних зіткнень, а також закликав до запровадження санкцій проти Азербайджану. Нещодавно Франція оголосила про намір постачати зброю Вірменії, що в азербайджанських проурядових медіа було розцінено як відверто ворожий крок [2]. Водночас у проурядових азербайджанських медіа французька політика подається не лише як колоніальна, але й така, що має потенційний вплив на Південний Кавказ. Особливий акцент робиться на підтримці Францією Вірменії, що, на думку азербайджанської сторони, відображає упередженість. Такі дії викликають негативне ставлення серед частини азербайджанського суспільства, особливо на тлі активної підтримки Азербайджану з боку Туреччини під час війни 2020 р., зокрема шляхом військової допомоги. Натомість Франція підтримувала Вірменію на міжнародному рівні через підписання резолюцій і декларацій, що ще більше загостило дипломатичне протистояння [2].

16 квітня 2023 р. Франція оголосила про відкликання свого посла в Азербайджані, Анн Буайон, для консультацій, звинувативши Баку в діях, що завдають шкоди двостороннім відносинам. Як зазначено в заяві Міністерства закордонних справ Франції, цей крок було здійснено у відповідь на «односторонні дії Азербайджану в останні місяці», які, за словами президента Е. Макрона, вимагають роз'яснень з боку азербайджанської сторони [3].

Однією з причин напруженості стало затримання азербайджанською владою громадянина Франції за звинуваченнями у шпигунстві, що Париж засудив. Ситуація загостилася наприкінці грудня 2022 р., коли сторони обмінялися висланнями дипломатів, підкреслюючи зростання напруги у двосторонніх відносинах [3].

Варто зауважити, що Азербайджан почав апелювати до противників французької влади. У жовтні 2023 р. в Баку відбулася конференція, присвячена темі

французького колоніалізму та порушень прав людини у заморських територіях Франції. Захід зібрав представників національних рухів із Нової Каледонії, Французької Полінезії, Французької Гвіани та інших регіонів, які обговорювали наслідки колоніальної політики Франції. Зокрема, представник Французької Гвіани висвітлив проблему асиміляції через нав'язування французької мови в освітній системі [2]. У відповідь міністр внутрішніх справ Франції Ж. Дарманен заявив, що частина пронезалежницьких рухів у Новій Каледонії, причетних до заворушень, має зв'язки з Азербайджаном, який раніше запрошував представників цих рухів для участі у «Бакинській ініціативній групі» [1].

Прагнучи послабити напругу, принаймні на офіційному рівні, у листопаді 2023 р. у Парижі відбулася конференція «Перспективи миру на Південному Кавказі: виклики та можливості через три роки після військових дій між Вірменією та Азербайджаном», організована посольством Азербайджану у Франції. Французькі науковці, політики та юристи обговорили ситуацію в регіоні, двосторонні відносини з Францією та важливість інформування громадськості про реалії Азербайджану. Посол Л. Абдуллаєва представила позицію Азербайджану, акцентуючи на нормалізації відносин із Вірменією, миротворчих зусиллях та відновленні звільнених територій [7].

За спостереженнями грузинського експерта А. Хевцуріані Європейський Союз оголосив про впровадження нової програми партнерства з Вірменією, яку охарактеризовано як «амбітну» та спрямовану на поглиблення співпраці у сферах лібералізації візового режиму, торгівлі та безпеки. У цьому контексті Франція виступає ключовим стратегічним союзником Вірменії, що підтверджується підписанням у Єревані нових угод про співпрацю між міністрами оборони двох країн. Існує висока ймовірність, що в найближчій перспективі Вірменія отримає сучасне оборонне озброєння від Франції, що може суттєво вплинути на регіональний баланс сил [4].

Варто звернути на економічний фактор розвитку азербайджано-французьких відносин, що можна пояснити загостренням політичних відносин. Торгівля між двома країнами у 2022 р. демонструвала значний дисбаланс на користь Франції. Основними товарами, які Азербайджан експортував до Франції, були сира нафта (\$61,6 млн), термостати (\$1,07 млн) і авіаційні деталі (\$786 тис). За останні 5 років експорт Азербайджану до Франції скоротився з \$475 млн у 2017 р. до \$70 млн у 2022 р. (рис. 1). Натомість Франція експортувала до Азербайджану товарів на \$336 млн, серед яких переважали літаки, вертольоти (\$156 млн), ароматичні суміші (\$19,2 млн) і упаковані ліки (\$18,4 млн) [8]. Значне скорочення експорту Азербайджану до Франції та суттєвий торговельний дисбаланс можна пояснити погіршенням політичних відносин між країнами, зокрема через критичні позиції Франції щодо війни в Нагірному Карабасі та підтримку Вірменії, що негативно вплинуло на двосторонню економічну співпрацю.

Таким чином, еволюція дипломатичних відносин між Азербайджаном і Францією після Другої карабаської війни демонструє складність і багатовимірність взаємодії між країнами в умовах геополітичної трансформації. Війна 2020 р. стала точкою перелому, що загострила напруження між сторонами, значною мірою зумовлене історичною підтримкою Францією Вірменії та її значною вірменською діаспорою. Франція, як ключовий гравець на міжнародній арені, стикається з викликами балансування між національними інтересами, своїми зобов'язаннями у рамках ОБСЄ та потребами партнерства з Азербайджаном через енергетичні та економічні інтереси.

З одного боку, стратегічна роль Азербайджану в постачанні енергоресурсів до ЄС через Південний газовий коридор робить його важливим партнером, що впливає на стабільність європейської енергетичної системи. З іншого боку, односторонні рішення Франції, такі як резолюції Сенату, постачання зброї Вірменії та підтримка її євроінтеграційних ініціатив, поглиблюють розкол у відносинах, що знаходить своє відображення в політичних і економічних показниках.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Житомир, 12-13 грудня 2024 року)

Дипломатична напруженість також впливає на суспільні настрої в обох країнах, де медіа відіграють важливу роль у формуванні негативного іміджу іншої сторони. У цьому контексті Азербайджан намагається акцентувати увагу на французькому колоніальному минулому, щоб дискредитувати позицію Франції на міжнародній арені, а Франція активно підтримує вірменські ініціативи як частину своєї зовнішньополітичної стратегії.

Подальший розвиток відносин залежатиме від здатності обох країн знаходити компроміси в умовах триваючих регіональних викликів. Конструктивний діалог, спрямований на вирішення конфліктів і розширення економічного співробітництва, може стати ключем до стабілізації відносин. Водночас, збереження існуючих протиріч і обопільна недовіра можуть поглибити ізоляцію сторін та вплинути на загальний баланс сил у Південному Кавказі.

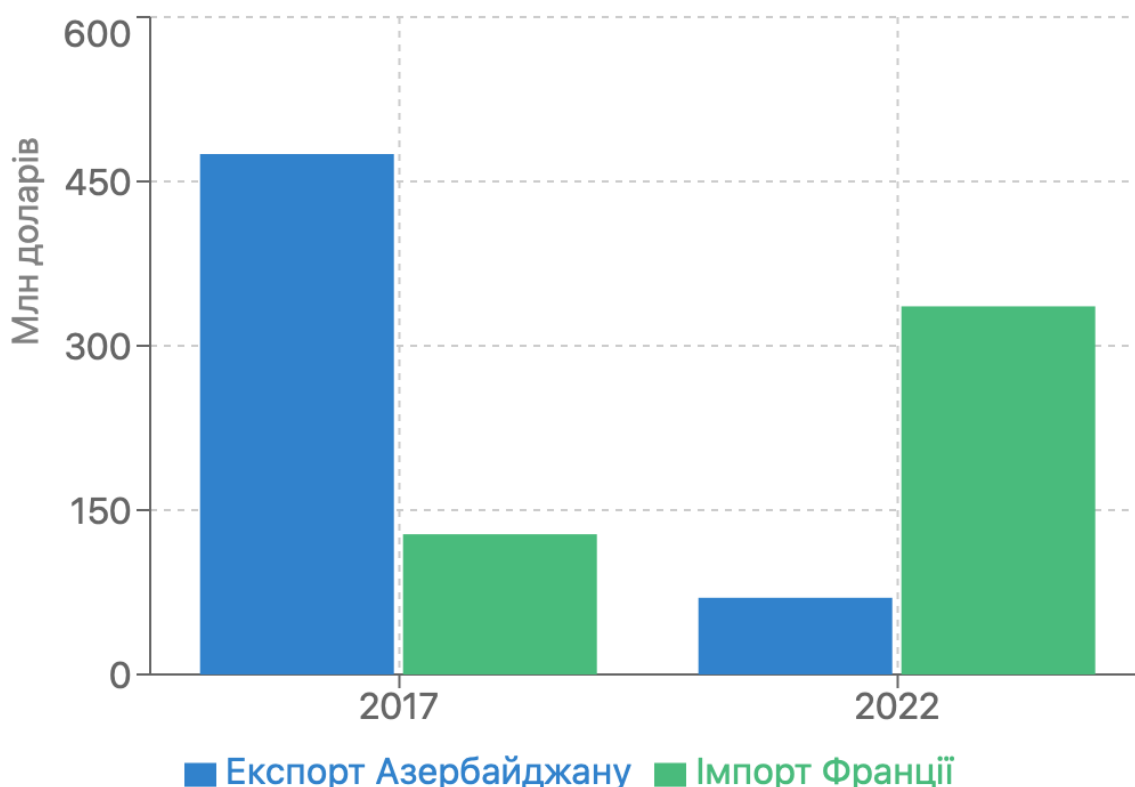

Рис. 1. Торговельні показники Азербайджану і Франції

Складено автором [8].

Список використаних джерел:

1. Ємець О. У Франції заявили про зв'язок бунтівників у Новій Каледонії з Азербайджаном. *Європейська правда* (16 травня 2024 р.). URL: <https://cutt.ly/TeCdItU0> (дата звернення: 04.12.2024).
2. Зейналов М. Макрон як Буратіно. Як Азербайджан мстить Франції за намір надати Вірменії системи ППО. *BBC news Україна* (27 жовтня 2023 р.). URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cv2e0478урно> (дата звернення: 04.12.2024).
3. Павлюк О. Франція відкликала посла з Азербайджану на тлі погіршення відносин між країнами. *Європейська правда* (16 квітня 2024 р.). URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/04/16/7183968/> (дата звернення: 04.12.2024).
4. Хевцуріані А. Як може розвиватися вірмено-азербайджанський конфлікт у 2024 році. Погляд із Грузії. *CHAS NEWS* (8 березня 2024 р.). URL: <https://cutt.ly/heCdvLQ2> (дата звернення: 04.12.2024).
5. Шевчук А.В., Шевчук Л.М. Войтюк О.С. Китайсько-азербайджанські відносини у ХХІ ст.: політичний, економічний та культурно-освітній виміри. *Sciences of Europe. Praha, Czech Republic*. 2024. № 139. С. 104–112.
6. Шевчук А., Дика О., Литвинчук О., Пасічник А. Нафта, безпека і демократія: аналіз американо-азербайджанських відносин на сучасному етапі (2020–2024 рр.). *Society and Security*. 2024. №5(5). С. 50–59.
7. Aghalarova С. Une conférence consacrée aux perspectives de paix dans le Caucase du Sud s'est tenue à Paris. *Azərbaycan Respublikasının Fransadakı Səfirliyi*. URL: <https://cutt.ly/jeCdbinI> (дата звернення: 04.12.2024).
8. Azerbaijan/France. URL: <https://cutt.ly/YeCdbEAM> (дата звернення: 04.12.2024).
9. Cadre juridique des relations bilatérales. *Azərbaycan Respublikasının Fransadakı Səfirliyi*. <https://cutt.ly/ReCdbV7Z> (дата звернення: 04.12.2024).
10. Problemlı Məsələlər. *Azərbaycan Respublikasının Fransadakı Səfirliyi*. URL: <https://cutt.ly/feCdnibG> (дата звернення: 04.12.2024).

Шестопад З.В.,
здобувач 2 курсу, групи ПУА-8
Державного університету «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: **Загурська-Антонюк В.Ф.**,
д.н.д.у., к.політ.н., доцент, професор кафедри
міжнародних відносин і політичного менеджменту
Державного університету «Житомирська політехніка»

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Аналіз демократичних перетворень в українському суспільстві є одним з актуальних напрямів досліджень у сучасних суспільних науках, таких як політична наука та публічне управління. Набуття Україною статусу незалежної держави в 1991 році стало важливим етапом у її політичній історії. Відразу після проголошення незалежності одним з головних завдань нової держави стала демократизація – процес перетворення суспільства і державного управління на засадах демократії. Демократизацію було проголошено як стратегічний напрямок подальшого розвитку країни, і цей вибір вплинув на різні аспекти українського життя. На нашу думку, додаткового аналізу та концептуалізації потребує процес демократизації українського суспільства через призму його гуманізації, що має особливо важливе значення стосовно інституцій реалізації державної влади в сучасній Україні.

Вважаємо за доцільне стверджувати, що реалізація проголошення демократизації як стратегії розвитку стало важливим кроком на шляху до створення сучасної європейської держави з високими стандартами життя та прав людини. На думку Мішина С.І., «одна з головних умов демократії, це – формування ефективної державності, державної єдності та національної ідентичності» [1, с. 26]. Дійсно, ці аспекти відіграють важливу роль у стабільному розвитку демократичної держави, забезпечуючи її стійкість та спроможність до розвитку.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Ефективна державність включає в себе здатність держави забезпечувати порядок, захищати права і свободи громадян, управляти економічними та соціальними процесами. Державна єдність передбачає згуртованість різних регіонів і етнічних груп країни навколо спільних цінностей і цілей. Національна ідентичність є важливим чинником для створення відчуття спільності та приналежності до нації. На думку Мішина С.І., «наступна передумова демократичних змін – це політична культура громадянського типу. Це означає, що переходи до демократії можуть починатися в умовах, коли загальні громадські цінності є домінуючими та поширеними» [1, с. 26].

Політична культура громадянського типу є важливим елементом демократичного суспільства, оскільки визначає ставлення громадян до політичної системи, їхню участь у політичному житті та взаємодію з державними інститутами. Також слід зазначити, що рівень економічного розвитку є однією з ключових умов для встановлення та стабільного функціонування демократії. Економічний добробут і стабільність створюють сприятливі умови для розвитку демократичних інститутів, забезпечуючи громадянам можливість брати активну участь у політичному житті. Економічний розвиток сприяє зростанню доходів населення, що, в свою чергу, знижує рівень бідності і забезпечує більш високий рівень життя. Задоволення базових потреб (харчування, житло, охорона здоров'я) дозволяє громадянам більше уваги приділяти суспільним та політичним питанням. Розвиток економіки сприяє формуванню та зміцненню середнього класу, який є основою стабільної демократії. Середній клас, як правило, має високий рівень політичної активності та інтересу до захисту демократичних цінностей.

Демократичне суспільство розвивається в пошуках найкращих варіантів соціального прогресу. У такому суспільстві велике значення має оптимальна взаємодія різних типів соціальних механізмів, особливо застосування демократичних технологій виборів, переговорів, договорів, референдумів,

вивчення громадської думки, реалізація принципів соціального партнерства та солідарної відповідальності [2, с. 111].

Машталір Х.В., Леськів С.Р, зазначають, що «універсальний характер процесів реалізації демократії впливає на соціально-політичне життя сучасної України, стимулюючи до активізації діяльності її основні інститути: державну владу в особі політичних партій, громадських організацій і народу загалом як основного джерела влади до ефективної співпраці як в межах країни, так і поза ними.» [3, с. 21]. Таким чином, «Демократія – це не тільки та не стільки цінність, скільки засіб, механізм оптимізації суспільного життя» [4].

Реалізація демократії в Україні є одним із важливих аспектів, що відповідає вимогам євроінтеграційних процесів. Україна активно прагне інтеграції до Європейського Союзу, і цей процес вимагає відповідності певним демократичним стандартам та принципам, які є основою для членства в ЄС.

Для нового демократичного прориву в Україні існують важливі передумови, які створюють сприятливі умови для цього процесу. Основні фактори включають високоосвічене та культурне населення, особливості українського менталітету, певну толерантність населення та досвідчену політичну еліту. Важливо ефективно використовувати ці ресурси та продовжувати роботу над реформами, щоб забезпечити стабільне та процвітаюче майбутнє країни. Демократизація України була і залишається складним і тривалим процесом, що супроводжується численними викликами та труднощами, такими як корупція, політична нестабільність, зовнішні загрози.

Таким чином, у результаті проведеного аналізу, необхідно зазначити, що для забезпечення стабільного розвитку демократії в країнах, що проходять процес демократизації, необхідно враховувати кілька ключових аспектів. Зокрема, національні плани розвитку та економічні реформи повинні бути всеохоплюючими і колективними, а державні інститути – підзвітними та

прозорими. Це також забезпечує максимальну участь громадян у виборчих та конституційних процесах, особливо меншин, жінок та вразливих груп населення.

Список використаних джерел:

1. Мішин С. І. Демократичні зміни: критерії та фактори. «ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ». 2021 р. № 3. С. 25-30. URL: <file:///C:/Users/Asus/Downloads/11094-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-22048-1-10-20211020.pdf>
2. Даниленко Л., Поліщук І. Перспективи та виклики євроінтеграційних процесів для України: навчально-методичні матеріали. Київ: НАДУ, 2013. 132 с.
3. Машталір Х.В. Леськів С.Р. Реалізація демократії в Україні: політико-правовий аналіз. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2020 р. Том 31 (70) Ч. 1 № 2. С. 20-24. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_1/6.pdf
4. Палас Н. «Демократія високого стандарту» як один з найголовніших критеріїв членства у НАТО: український вимір. Україна – НАТО: регіональний вимір: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Львів, 6 грудня 2008 р. С. 91–95.

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

---

*Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
(Житомир, 12-13 грудня 2024 року)*

Наукове видання

Збірник тез доповідей

Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю

**НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ, ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ**

---

*Матеріали подані мовою оригіналу. У збірнику максимально точно збережена орфографія і
пунктуація, які були запропоновані учасниками.*

*Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність
наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших
відомостей.*

Технічний редактор: Бовкун О., Коршак В.

Коректор: Ксендзук В.В.

Підписано до друку 27.12.2024 р. Формат 60x84/18

Папір офсетний. Друк – різнографічний. Умовн. друк. арк. 32,5

Гарнітура Times New Roman.

Всі права захищені.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

Редакційна колегія може не поділяти думок авторів.